

శ్రీ రామ నృసింహ మూర్తులు

శ్రీవ ద్భద్రకృ దార్తిసంహరణకృ ద్యోగో యయో ర్వర్తతే
 లోకారాధనతత్పరా ఖలజనవ్యాపాదనవ్యాప్తతా
 లోకేఽస్మి న్నవతేరతు స్సుమహితా శాంతోగ్రరూపా చ యా
 తా శ్రీరామ నృసింహ మూర్తి విలస త్సంజ్ఞా జయే తేతరామ్॥

స మి క్ష.

ర చ యి త లు:- శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, శ్రీ గద్వాల సంస్థానాస్థానకవులు, “శ్రీరామనృసింహమూర్తికవులు” అను శ్రీ గంధం శ్రీరామ మూర్తి, శ్రీ ఇట్టింకి నరసింహమూర్తులు.

శ్రీ గంధం శ్రీరామమూర్తిగారు:- జననము: (కీ||శ||) 1904. జన్మస్థలము: ఉప్పలూరు. తల్లిదండ్రులు: వెంకటనర్సమంబా నారయ్యలయ్యలు. అధ్యయనము: 1912 మొ|| 1920 వఱకు. అధ్యాపకులు: బ్రహ్మశ్రీ వారణాసి సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు.

శ్రీ ఇట్టింకి నరసింహమూర్తిగారు:- జననము: 1900. జన్మస్థలము: తోలేరు. తల్లిదండ్రులు: శేషమంబా నారాయణస్వాములు. అధ్యయనము: 1912 మొ|| 1920 వఱకు. అధ్యాపకులు: బ్రహ్మశ్రీ శనివారపు కనకయ్యశాస్త్రిగారు. అస్తవారి యూరు: ఉప్పలూరు.

1928 నుంచి వీరు ‘శ్రీరామనృసింహమూర్తికవులు’. వీరి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ “ఉభయభాషాప్రవీణ పట్టిబిరుదము 1933. పండితోపాధ్యాయవృత్తి పొరం భము 1934. శ్రీ గద్వాల సంస్థానాస్థానప్రవేశము 1945. మణిరత్నమాల, ఆంధ్ర పుష్పబాణవిలాసము, శతావధానములు, మూర్తికవుల చాటువులు, మొదలగు సద్గ్రంథ ప్రకటనము 1951. భాగవత రచన ప్రారంభము 1951 (ఖర సం|| ర యుగాది). ప్రకటనము 1955. ఇరువురూ బవిత్రీమగు పేదరైతుకుటుంబమున జన్మించి సుమారు 12 సం|| సంస్కృతాంధ్రభాషలఁ గ్రమబద్ధమగు కృషిసల్పి గౌరవ ప్రదమగు పండితోపాధ్యాయవృత్తిచేఁ గుటుంబపోషణముఁ గావించుకొనుచు నిరాడం బరులై దైవప్రేరణ నీ సద్గ్రంథరచనకుఁ బూనుకొని కృతకృత్యులుఁ జరితార్థులునైరి. కేవల శాస్త్రజన్యజ్ఞానమేకాక దేశాటనాదుల లోకజ్ఞానమును, బాల్యప్రభృతి యాధ్యాత్మికచింతనచే ననుభవజ్ఞానమును సంపాదించిరి.

సుమారు రైదువేల సంవత్సరములక్రిందట “అచతుర్వదనోబ్రహ్మ, ద్విబాహు రపరోహరిః, అఘాలలోచనశృంభుః, భగవాన్ బాదరాయణః” అను వ్యాస భగవానుఁడు సంస్కృత భారతమురచించి మనశ్శాంతి నొందక భాగవతము నార దోపదేశమునరచించి నిర్మలచిత్తుఁడాయె నందురు. అట్టి భాగవతమును సుమారు రైదువందల సంవత్సరములక్రిందట ఏకశిలానగరవాసి, బమ్మెరపోతనామాత్యుఁ డాంధ్రు

లకు భక్తిప్రదాతయై యాంధ్రీకరించెను. దానినే యాంధ్రులిప్పటివరకు భక్తి ప్రపత్తులబరించి యానందించుచుండిరి. పోతనామాత్యప్రణీత భాగవతగ్రంథము అంకిత మొనంగ నిరంకరించినందున నప్పటి ప్రభువగు నర్వజ్ఞ సింగభూపాలునిచే భూస్థాపితము చేయించఁబడి యుత్పన్నమైనదని కొందఱును, దేవతార్చన నీటికనుంచి పోతన పూజించువాడనియు, నతఁడు పరమపదించిన పిమ్మట నదిచూడ శిథిలాస్థు నొందియుండెనని మఱికొందఱు నందురు. ఆ శిథిలభాగముల శ్రీవారి శిష్యులు వెలిగిందలనారయ్య, ఏర్పూరి సింగన, గంగన్నలనువారు పూరించినట్లు తెలియు చున్నది. పోతన భాగవతగ్రంథ మాంధ్రులచే గీర్తింపఁబడి పూజింపఁబడు చున్నను, కవిత్రయభారతమువలె ఆంధ్రీవాఙ్మయరంగమున గౌరవముఁ బొందఁ జాలకుండుట విశదమే. మఱెవరును నా లోపముఁ దీర్చజాలకుండిరి. భాషయందు, భావములందుఁ బూర్వాపరసమన్వయముల, ననుభవముల, సంస్కృతభాగవత విదులకు ననుభవశాలురకుఁ జాలఁ దిక్కుమక కల్గుచున్నది.

ఈ జంటకవులచే రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్రభాగవతముఁజూడ పోతనయే యీ యిరురూపముల నా భాగవతలోపములఁ దీర్చెనా యన్నట్లున్నది. నాకుఁ బోతనామాత్యుడన్నను భాగవతమన్నను జాలనిష్టము. కాని యందలి సందేహములు మనస్సును గలతఁజెందించెడివి. ఈ శ్రీరామస్మసింహమూర్తికవుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతము దశమస్కంధ మొక్కటి తక్కు మిగిలిన 11 స్కంధములను జూచితి. పోతనభాగవతమందలి పెంపు, తగ్గింపు, మార్పు, వాని ప్రయోజనము దీని స్పష్టమగుచున్నది. సందేహనివృత్తియు నగుచున్నది. అట్టి ఘట్టముల నీ దిగువ గొన్నిటి నుదహరించుచుంటిని బుధులు గమనింతురు గాక.

పోతన కర్నకుండై చిదానందయోగిచేనైన తారకమంత్రోపదేశమునను, దన నహజపాండిత్య విశేషమునను సంవత్సరత్రయము క్షీరమును మాత్రము గ్రోలుచుఁ దదేకదీక్షతో భాగవత మాంధ్రీకరించెనందురు. ఈ శ్రీరామస్మసింహమూర్తులును బవిత్రమగు కర్నకకుటుంబముననే జన్మించి జన్మాంతరసుకృత విశేషమున నహజలబ్ధమగు నాధ్యాత్మికజ్ఞానముఁగల్గి బాల్యప్రభృతి వేదాంతానుభవమునఁ బుటముతీరి నహజ సంస్కరణ, పాండిత్య, ప్రతిభలతో నిగూఢ జ్ఞానవిద్యా నవిమర్శనంబునఁ బూర్వార్థ మనుభవము నేకరించి యపరార్థమున నుత్తమగ్రంథరచనమునకుఁ బూను కొని సంవత్సరత్రయమున నుద్యోగముఁ గుటుంబము నిర్వహించుకొనుచు నవిలాసం బుగ నీ శ్రీమదాంధ్రభాగవతము రచించి ప్రకృతిపరీక్షలఁ దమ యాత్మశక్తిప్రభావంబున సుతీర్ణులై ప్రకటింపఁగలిగిరి. ఈ దిగువ నుదహరించు విషయముల నా లోపము లేవనియున్న బుధులు తమింతురు గాక.

శ్లో. నైమిశేఽనిమిషక్షేత్రే, మునయ శ్శౌనకాదయః
సత్రం స్వధ్యాయ లోకాయ, సహస్రసము మాసతః॥

గీ. అనిమిషక్షేత్రమగు నైమిశశాఖ్యవనిని, శౌనకాదిముసీంసుబ్రుహ్మస్వర్గలోక
సముపలభిక్తినై ఘనసత్రయాగ, మర్ధిఁగావించిరి సహస్రహోయనములు.

శ్రీ- 1స్కం- 1అ- 4వ.

‘అనిమిషక్షేత్రమగు నైమిశారణ్యమందు’ అనిమూలమునఁ గొలఁదిగన్పండఁ
చుండువైరిమందిరంగునుంబోలె మాధవీమన్మధమహితంబై, బ్రహ్మగేహంబునుం
బోలె శారదాన్వితంబై, ఇట్లు ముప్పదిరెండు పోలికలఁ బోతనామాత్యభాగవత
మున నుద్దిర్ఘతచువచనము కల్పింపఁబడినది. అట్లే గంధమందంతట నరణ్యాది
వర్ణననమయములఁ గల్పింపఁబడి పాండిత్యప్రకర్షను జాటుచున్నది. కాని వేదాంత
ఘట్టములఁ దగ్గింపుకానవచ్చుచున్నది. ఏకాదశస్కంధమున శ్రీకృష్ణభగ
వానుఁడు పరిపక్వజ్ఞానియగు నుద్ధవునకు బోధించిన యంత్యోపదేశము (నివృత్తి
గీత) 20 అధ్యాయములు లేనేలేవు. శిథిలభాగములఁ బూరించినవారును వానిని
విడిచిరా? భాగవతమువంటి తత్త్వశాస్త్రముననే వేదాంతఘట్టముల యవసర
ములేకుండెనా; ఈ భాగవతము 11వ స్కంధమున సుమారు 800 పద్యములుండఁ
బోతనామాత్య భాగవతమున 100 పద్యములు మాత్రమే కనఁబడుచున్నవి.
గమనింపుఁడు. పెంపు, తగ్గింపు, మార్పుల ప్రయోజనమును గుర్తింపుఁడు.

శ్లో. సరహస్యో ధనుర్వేదః, సవినగ్గోపనయముః

అస్త్రగ్రామశ్చ భవతా, శిక్షితో యదనుగ్రహాత్
సప్తష భగవాన్ దోగ్ధః, ప్రజారూపేణ వర్తతే

మ. సరహస్యంబగు చాప వేదమును నిరస్తంద్రప్రయోగోపనం

హరణోపేషనుహస్త్రకోటియు యదీయానుగ్రహ ప్రాప్తిఁ జా

తురిమై నేర్చితో నీవు పూజ్యుడగు నారద్రోణుండు పుత్రాకృతిన్

బరఁగెం జూ మనమోలినేడిచట సత్త్వత్థామనామంబునన్. శ్రీ. 1. 7. 212

మ. పరఁగన్ మా మగవారిలందఱును మున్సభాణప్రయోగోపనం

హరణాద్యాయుధవిద్య లన్నియును ద్రోణాచార్యుచే నభ్యసించి

చిరి పుత్రాకృతినున్న ద్రోణుడవు నీరచిత్తంబులో లేశమున్

గరుణాసంగము లేక శిష్యునుతులన్సఖండింపఁగాఁ బాడియే. (పోతన)

వ్యాసమహర్షి యర్జునునితో ద్రావిది చెప్పుచున్నట్లు రచింపఁ బోతన యశ్వ
త్థామతో ద్రావిది మాట్లాడునట్లు మార్పుగ వ్రాయు ప్రయోజన మూహింపుఁడు.

శ్లో. సఉచ్చకాశే ధవళోదరోదరోఽప్యరుక్మి స్యాధరశోణశోణిమా
 దధ్మాయమానః కరకంజనంపుటే, యథాబ్జపండే కలహంస ఉత్స్వనః॥
 చ. ఉరురవకారియాచు ధవళోదరమైన దరంబు శ్రీధరా
 ధరమణిరాగ రక్తిను యుతంబయి తత్కమనీయ పాణి తో
 యరుహపుటంబునం బరగియ త్తటి శోభిలె నబ్జపండ మం
 దరుదుగఁ గూయుచున్న కలహంసవతంసమువోలె లీలమై. శ్రీ. 1. 11. 342
 మత్తకోకిల:- అన్యనన్నతసాహసుండు మురారయొత్తె యదూత్తమున్
 ధన్యులై వినఁ బొంచజన్యమురదారితాఖిల జంతు చై
 తన్యమున్ భువనైకమాన్యమురదారుణన్వనభీత రా
 జన్యమున్ బరిమూర్చితాఖిలశత్రుదానవ సైన్యమున్. (పోతన)
 ఇట్టి మూలశ్లోకముల గంభీరభావము లాంధ్రీకరింపఁబడక గ్రంథమంతయు
 నంత్యప్రాసలఁ గేవల శబ్దాడంబరమున నిండియుండు ప్రయోజనమును గమనింపుడు.

శ్లో. ఉద్దామభావ పిశునామలవల్లుహాస, ప్రీడావలోకనిహతో మదనోఽని యాసాం
 సంముహ్య చాప మజహా శ్రమదోత్తమాస్తా, యస్యేంద్రియం విముఢ్ధిశుం
 కుహై ర్నశేకు॥

శా. ఏ పూఁబోండ్ల గభీరభావపిశునాహాసోల్ల సద్ధాసల
 జ్జోపేతాక్షి విలాసపాతమున మోహహోద్రిక్తుడై కంతుఁడున్
 జాపంబున్ విడనాడి లోఁబడునొ యాశచంద్రాన్యలుం గృత్రిమ
 వ్యాపారంబులఁ గృష్ణుడెందము మధిరవంజాలరై రింతయున్. శ్రీ. 1. 11. 367
 మత్తకోకిల:- పంచబాణుని నీటుచేసినభర్గునిం దనువల్లి వం
 చించి మూర్ఖులఁ జేయఁ జాలు విశేషహాస విలోకనో
 దంచితాకృతులయ్యుఁ గాంతలురదంభచేష్టల మాధవుం
 జంచలింపఁగఁ జేయనేరుయ్యుఁజాలరైరి బుధోత్తమా! (పోతన)

అందఱిని మోహింపఁజేయు మన్మథుఁడే యాశ్రీనుజూచి మోహపరవశత్వ
 మున ధనుస్సును జారవిడిచెనని మూలముననుండ మన్మథుని జంపినను తుదకు వానికి
 లోఁబడి పార్వతి కర్ధశరీరమొనఁగినట్టియు జగన్నోహిని విలాసమునకుఁ జిక్కినట్టియు
 శివుఁడిట నుదహరింపఁబడుట యెంతవరకు సమంజసమో గమనింపుడు. మన్మథుఁడు
 దహింపఁబడెనుగాని యెవరిచేతను మోహింపఁబడలేదు కదా.

శ్లో. సప్తపలోకే విఖ్యాతః, పరీక్షిదితి యత్రప్రభుః
 గర్భదృష్ట మభిధ్యాయ, స్పరీక్షేత సరేష్విహా॥

గీ. తాను గర్భవృష్టుని నాత్మ్యదలఁచికొనుచు, నిందు నరుల నెల్లరను బర్రీక్షఁ జేసెఁ
గానఁ దలఁపఁ బరీక్షిత్తునా నితఁడు స, మస్తలోకమునందు విశ్వాతుఁడయ్యె.
(శ్రీ. 1. 12. 385)

క. తనతల్లి కడుపులోపల, మునుసూచిన విభుఁడు విశ్వమున నెల్లఁ గలం
డనుచుఁ బరీక్షింపఁగ జను, లనఘుఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుఁడఁడు మునీంద్రా!
(పోతన)

“తాను గర్భమందుఁజూచిన పురుషుఁడు జన్మించిన పిమ్మట నచటి నరులలో
నెవఁడాయని పరీక్షించెను గాన పరీక్షిత్తనిరి.” అని మూలముననుండ విశ్వ
సుంతుయు నున్నాడని పరీక్షించుటఁ బరీక్షిత్తనిరి, యని పోతనగారనుట అది
పరీక్షించుటయగుగాని పరీక్షించుటయగునా ?

శ్లో. ఇత్యుక్తో ధర్మరాజేన, తత్సర్వం సమవర్ణయత్
యథానుభూతం క్రమశో, వినా యదుకులక్షయం
నన్వసియం దుర్విషహం, నృణాం స్వయ ముపస్థితం
నావేదయ త్సకరుణో, దుఃఖతాన్ ద్రష్టుమక్షమః॥

గీ. అని యుద్ధిష్ఠిరుచే నిట్టుకలుగుఁబడి య, థానుభూతముగాఁగఁ దత్సర్వముఁ గ్రమ
సరణివర్ణించె యదుకులక్షయముతక్క, వివిధదురితాదిభిదురుండురవిదురుండంత.

ఆ. సదయపూదయుఁడై నరవిదురుండు తా దుఃఖ, తాత్మలం గనంగనక్షముఁడయి
స్వయ ముపస్థితం బరసహ్యమునగు యాద, పులకునై న క్షయమయ్యెఁబడయ్యె.
(శ్రీ. 1. 13. 400)

ఆ. మేలు సెప్పేనేనిమేలండు లోకులు, చెట్టయండు కీడురచెప్పేనేని
నంతమీద శూద్రుఁడై నకతంబున, శిష్టమరణ మతఁడురసెప్పెడయ్యె. (పోతన)

విదురుఁడు మంచినాఁడు దయాభువుకాన బంధునాశనమువిని దుఃఖించు ధర్మ
జామలఁజూడఁజాలక అకారణము, అసహ్యమునగు యదుకులక్షయముఁ జెప్పఁ
జాలక పోయెనని మూలముననుండ యాడపులుశిష్టులనియు బ్రహ్మవేత్తయగు
విదురుఁడు శూద్రుఁడగుటఁ జెప్పలేదనియు ననుట యెట్టిదో గమనింపుఁడు.

శ్లో. మధురామాం తథావజ్రిం, శూరసేననుతం తతః
ప్రాజాపత్యాం నిరూప్యేష్టి, మగ్నీన పిబ దీశ్వరః॥

గీ. అట్లే మధురాపురంబుననా నృపుండు, శూరసేనకుమారు వరజ్జాని నిలిపియు
నేమమలరఁ బ్రాజాపత్యనామకేష్టిఁ, జేసి తనయందు నగ్నులఁజేర్చినియె.

(శ్రీ. 1. 15. 496)

సీ. అనిరుద్ధసందనుఁడైన వజ్రాని దెచ్చి, మధురఁ బట్టముఁగట్టిరమమతఁబాసి (పోతన)
 (రాజ్యాధికారముగల భోజనంతతిలోని) శూరసేనసుతుఁడగు వజ్రాని, అని
 మూలమున నుండ రాజ్యాధికారములేని యాదవసంతతిలోని అనిరుద్ధపుత్రుఁడగు
 వజ్రాని, యానుట యెంతవరకు నమంజనము?

శ్లో. సందంచమోక్ష్యతి భయా ద్వరుణస్యపాశా
 గ్గోపాన్ బిలేషు పిహితాన్మయసూనునాచ॥

ఉ. వారక నందునిన్ పరుణరపాశభయాన్తి విముక్తుఁడై సుడును

శూరతగోపకాళి మయరసూనునిచే బలపాతితంబుకా

శ్రీ. 2. 7. 132

మ. హయసూనుండగు దాసపుండు నిజమాయుని గోపరాజున్ గుహా (పోతన)

మయసూనుఁడని మూలముననుండ నరిగాయతిలోనే హయసూనుఁడని ప్రయో
 గింపఁబడుట గమనింపుఁడు. పరిహారములు, పాదాంశరములు పెక్కులున్నను
 మయఁడు, మయసూనుఁడు మాయఁడు బ్రసిద్ధులుకాని హయసూనుఁడెట్లును
 గానరాఁడు.

శ్లో. అధాత్మ కీర్తయేచంశం, స్వాగీర్తీ కుహాష్వహా!
 స్వాయంభువస్యాపినునో, స్వగీర్తంశాంశజస్మిన్॥
 ప్రియప్రహోత్తానపాదా, శతగూపావతే స్సుగౌ
 వాసుదేవస్యకలయా, రక్షాయాం శతశస్త్రిణా॥

మ. వినుకీర్తించెదఁ బుణ్యకీర్తియును శ్రీవిష్ణ్వంశసంభూతుఁడునీ

గీ. ప్రథితయశుఁడును శతగూపావతియునై న

యా నృపతికిఁబ్రియప్రహోత్తానపాదు

లనెడుపుత్రులు వాసుదేవవాంశమునను

జననమందిరి భువనరక్షణముకొఱకు. శ్రీ. 4. 8 (ధ్రువ)

క. విను నిఖిలభువనపరిపాలనమునకై చంద్రధరకరళాకలితుండై (పోతన)

మనువు విష్ణ్వంశానంభూతుఁడని మూలముననుండ నీ శివవ్రత క్తి యేలకో
 తెలియఁబడదు.

శ్లో. దైతేయచందనవనే, జాతోయం కంటకద్రుమః

ధ్రువస్థాలోన్మూలపరశో, రిష్టో రాశాయితోఽర్భకః

శా. అతోకింపఁగ దైత్యచందనవనంబందున్ దురాత్ముండు వా

చాల్గు సీతఁడు కంటకద్రుమము నోరజన్మభవంబయ్యెఁ ద

న్మూలోన్మూలకురారుండైన హరికిన్ బోల్వంగ నాశంబుగా
బాలుం ఓతిండు తోచెగాదె తనదానవంశంబుఖండింపగన్. శ్రీ. 7. 5. 173

చ. తనయుండుగాండు శాత్రువుండుదానవభర్తకువీడు దైత్యచం
దనవనమందుఁ గంటకయ్యతక్షితిజాతముభంగిఁ బుట్టినాఁ
డనవరతంబు రాక్షసకురలాంతకుఁబ్రస్తుతిసేయుచుండు దం
డనముసంగాని శిక్షలకరడాయండు వట్టుండు కొట్టుండుధతిన్. (పోతన)

పూర్వార్థముననున్న యర్థమున్నదికాని ఉత్తరార్థముననున్న చక్కని యర్థ
మేల తొలఁగింపబడెనో తెలియకున్నది.

శ్లో. బాలస్యవేహశరణం పితరౌ నృసింహా! నార్తస్య చాగదముదన్వతిమజ్జతోనాః
తత్తస్య తత్ప్రతివిధిర్యఇహంజసేష్టః, తావత్ప్రభో! తనుభృతాం త్వదుపేక్షి తానాం॥

చ. జలనిధిమగ్నునౌకయు రుద్రజాపరిపీడితునౌషధంబు ని
మ్మలఁ దలితండులర్భకునిఁబ్రోచుటకుం బరికింపఁగా నశ
క్తులకద దేవ!తత్ప్రతివిధుల్ త్వదుపేక్షితులైన దేహధా
రులకును నంతమాత్రముగూర్హగఁదాత్రపునీవ యెల్లకున్. శ్రీ. 7. 9. 353

వ. బాలుని దల్లితండులును, రోగిని నైద్యదశ్యంబైన యశాషధంబును, సముద్రంబున
మునుంగువాని నానయును దక్కొరులు రక్షింపనేరనితెఱంగున (పోతన)

నీచే నుపేక్షింపఁబడినవారికి సాధనములు నిరుపయోగములు. నీవే రక్షకుఁడవు
అను మూలముందలి భావమునకు నితరాధారములకు బలమిచ్చుట గమనింపుడు.

శ్లో. యావద్భియేశజరరం, తావత్సత్త్వంహి దేహినామ్
అధికం యోధిమన్యేత, సస్తేనో దండ మర్హతి॥

గీ. ఎంతమాత్రానఁ గుక్షి భరంపఁబడునో, యంతదేహులకున్ సత్త్వమాదలంప
నంతకెక్కుడు వాంఛించునాత్మనెవ్వఁడతఁడు పాటచ్చరుండు దంధాస్థుఁడగు.
శ్రీ. 7. 14. 503

వ. ఉదరపూరణమాత్రంబు దొంగిలినవాని దండింపక (పోతన)

ఎక్కువ నిల్వచేసికొనుట దొంగతన మనిపించుకొను ననుదానికి పైవాక్యము
దొంగతనమునకుఁ బురికొల్పుమాటగా మార్పుఁజెందుట గుర్తింపుడు—

ఇక మూలవిరుద్ధంబుగ నష్టమస్కంధమునఁ జాలచోట్లఁ గల్పింపఁబడినవి
గమనింపుడు. గజేంద్రమోక్షణ కథాఘట్టమున “దశలక్షకోటికరిణీనాథుండనై”
ఈ సంఖ్యవలని ప్రయోజనముకనబడదు. కరిణీనముదాయముతో ననవచ్చునుగదా.

శ్లో. ఏవం గజేంద్ర ముపవర్ణితనిర్విశేషం, బ్రహ్మహయో వివిధలింగభిదాభిమానాః
నై తేయదోషనస్యపు ర్నిఖిలాత్మగత్వాత్, తత్రాఖిలామరమయోహారిరావిరాసీత్ ||

శా. దంతీంద్రుండిటు నిర్విశేషపరతత్త్వంబున్ బ్రశంసింపఁగా
సంతన్ మూర్తిభిదాభిమానులగు బ్రహ్మాదుల్ ధృతింబూని త
త్ప్రాంతక్షోణికి జేరరైపుడు విశ్వాత్మండు విష్ణుండు స
ర్వాంతర్యామి పరాత్పరుండు హరియంకజావిచ్ఛవించెన్ వెనన్. శ్రీ. 8. 3. 65

విశ్వమయుడగు భగవంతుని గజేంద్రుడు ప్రార్థింప నా భగవంతుడచటనే
యావిర్భవించి గజేంద్రురక్షించెనని మూలముననుండ “అల నై కుంతపురంబులో
నగరిలో నామూల” అని విశ్వమయుడగు భగవంతుని మూలమంచి రప్పింపవలసిన
యవసరమును, ఈపద్యపూర్తికే యిష్టదైవమగు శ్రీరామచంద్రప్రభువు గంటము
పట్టుకొని వ్రాయవలసినవసరమునేల కల్పింపఁబడిననో తెలియకున్నవి. శ్రీనాథ
కవిసార్వభౌముఁడీవిషయముననే పోతన నాక్షేపించెననియునందురు. ఇంకను నీనందర్శి
ముననే మూలమునలేని “సిరికింజెప్పఁడు” అను పద్యమున “శ్రీకుచోపరి చేలాంచల
మైన చక్కవీడఁడు” అను శృంగారవాక్యము, గజేంద్రునిరక్షించి వచ్చునపుడు
“బాలా నావెనువెంటను, హేలన్ వినవీధినుండిరయే తెంచుచు నీ, చేలాంచలమును
బట్టుట, కాలోనేమంటినన్ను శ సంభోజముభి!” ఇట్టి భగవంతుని కుశలప్రశ్నలఁ
గల్పించుటెంత సమంజసమో గమనింపుఁడు.

వామనునికి బలి దానమొనఁగు సందర్శమున

“అదిన్ శ్రీనతికొప్పునై తనువునై శసంసోత్తరీయంబునై
పాదాబ్జంబులనై గపొలతటిపైఁ బ్రబాలిండ్లనై నూత్న మ
ర్యాదంజెందుకరంబు గ్రిందగుట మీఁకదై నా కరంబుంట మేల్
గాదే రాజ్యము గీజ్యమున్ సతతమేకాయంబు నాసాయమే. (పోతన)
“కమలాకర్షణ సుప్రశస్తము రమ్యాకాంతాకుచోపాస్తమున్
విమలశ్రీకుచశాతచూచుకతటీరవిన్యస్తమున్ హస్తమున్. (పోతన)

అని కల్పింపఁబడినది— భగవంతుని హస్తమిట్టి శృంగార విలాసమునకేనా
యుపకరించునది, ఇట్టివే పాత్యభాగములుగను నిర్లయించుచుండిరి. ఈనాటి బాల
బాలికలకెట్లు పాత్యాయలు బోధింప ననువుపడునో గమనింపుఁడు.

శ్లో. శ్రీమ సర్వ వివాహేచ, వృత్యధే ప్రాణసంకటే

గోబ్రహ్మణాధే హింసాయాం, నాన్యం న్యా జ్ఞగుస్థితమ్ ||

శ. పరిణయ వృత్తి స్త్రీజన, పరిహాసప్రాణభంగ్యవై శనగతులన్
 వర గో విప్రహితార్థము, ధరబాంకుట యది జుగుప్సితముగా దధిపా!

(శ్రీ. 8. 19. 506

అ. వారిజాక్షులందుర్మవైవాహికములందు, బాణ విత్త మానభంగమందు
 జుజిత గోకులాగ్రజన్మరక్షణమందు, బాంకవచ్చు నభుముగ్రవొంద దధిప! (పోతన)
 పై పద్యమున నర్థ, వృత్తి హింసావిషయంబులులేక విత్త, మానభంగములు
 ప్రకరణానుచితముగఁ జేర్పఁబడుట గమనింపుడు.

శ్లో. దృఢం పండితమాన్యజ్ఞస్తభోఽప్యస్మదుపేక్షయా
 మచ్ఛాసనాతిగోయస్త్యమచిరా ద్భిశ్యనే శ్రియః॥

ఉ. పండితమాని వజ్జఁడపురపాల్పడిమమ్ము నుపేక్షజేయుచున్
 దండితనంబుఁగోల్పడినస్తబ్ధుఁడవిప్పుడు మా నిదేశ మొ
 క్కండునిరాకరించితివికావున స్వీయపదంబునుండి భ
 స్తుండపుకమ్ము నర్వులునుగజూచుచునుండ వదాన్యదాంచికా! (శ్రీ. 8. 20. 522

అ. సీరధారఁబడగ్రసీకయడ్డంబుగాఁ, గలశరంధ్రమాపరగానుదెలిసి
 హరియుఁగావుననేత్రముటఁ గుశాగ్రంబున, నడువ నేకనేత్రుఁడయ్యె నతఁడు.

(పోతన)

మూలమునలేని దీని శుక్రపాత్ర గంభీరత నశించుచున్నది. ఇట్టి వెచట
 నుండియో గ్రహింపఁబడి ప్రకరణానుచితముగఁ జేర్పఁబడుచున్నది.

శ్లో. నాహమాత్మాన మాశాసే, మద్భక్తై స్సాధుభిర్విదా
 శ్రియంచాత్యంతికీం బ్రహ్మన్, యేషాం గతి రహంపరా॥

గీ. నాకునై నేను గోరనెగన్నడును మదిని, నీవె దిక్కని యితరమున్ గవిడిచి నన్ను
 గోరికొల్పు మద్భక్తులకొఱకెకాని, నకలసౌభాగ్యులత్సులన్ గ్రనంయమింద్ర!

(శ్రీ 9. 4. 126

అ. నాకుమేలుఁగోరనాభక్తులకతాని, భక్తజనులకేనగ్రవరమగతియు

భక్తుఁడెందుఁజనినఁగ్రబట తెంతు వెనువెంట, గోవువెంటఁదగులుకొడఁభంగి (పోతన)

ఆవువెంటఁబడు నాఁబోతువిధముగ భక్తునికూడపడుదునను ఉపమానవాక్యము
 కవికి రుచియుని లోకము హితవుఁజేసికొనునా? ఈ విధమున శ్రీరామ సృసింహ
 మూర్తుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతము, మూలముఁజూచిన పోతనామాత్య భాగవత
 మందలి పెంపు, తగ్గింపు, మార్పులు వాని ప్రయోజనము స్పష్టముకాఁగలదు. ఈ
 కాలమున శ్రీరామ సృసింహమూర్తికవులచే నిట్టి పవిత్రవాణి వెలువడుట నీ యిగువ

జన శత్రుత్వామును ధన్యత్వముఁ జెందినదనవచ్చును. పవిత్రముఁ యగు నీ శ్రీరామ
స్మరింపఁమాఁగితివలకు సర్వేశ్వరుఁ డాయురారోగ్య భాగ్య శేముషీ సంపదలొసంగి
యెల్లవేళల సంరక్షించుచు నితోఁ-ధిక సద్గ్రంథరచనకు గోహదమునన్ని లోక
కల్యాణమును జేకూర్చుఁగాక.

వీరవాసరం, }
1 అక్టోబరు, 1955. }

జి. ధోనేశ్వరరావు (భాషాప్రవీణ)
ప్రథమ శ్రీణి పృథానాంధ్రీ సాహిత్యయులు
సాహితీస్మృతి సా. శాల, నీలవాసనిం.

అభి ప్రా య ము లు.

మన మాతృభాషయగు ఆంధ్రభాషయందు పూర్వకాలమున భారతము, భాగవతము, రామాయణము మొదలగు ఉత్తమగ్రంథములు నవహాసపులుచేర దింపఁ బడి ఆంధ్రప్రజలను నీటికిని విక్లసంధనులనుగాఁ జేయుచున్నవి. నీటి సమీపముగఁములో ఆంధ్రయువకపులు అనేకమంది పెక్కు ఖండకావ్యములువ్రాసి ఆంధ్రభాషామహోల్లసి అలంకరించిరి. మహాకావ్యములు వాఁయు ప్రతిభ జాతిలో స్థిరమిది. ఈయగ ములో మహాకావ్యములు రచించుటకు పూనుకొని ఆంధ్రజాతి మన్ననలఁజేసినవారు యిప్పటికి శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారిగొక్కఁ. వీరికితోను ఇప్పుడు న్యూస మహర్షి రచిత సంస్కృతభాగవతమును పశ్చిమగోదావరీసుండల వాస్తవ్యులు, గద్వాలసంస్థానాస్థాన కవిపుంగవులు, ఉధయభాషాప్రవీణులు, భగవద్భక్తులు నగు 'శ్రీ శ్రీరామనృసింహమూర్తి కవులు' తెనిగించిరి. వీరి భాగవతగ్రంథరత్నమును జూచి తన్నయఁడనైతిని. పోతనవలె న్వతంత్రించక ప్రతిష్టాకమునకు నరియగు అనువాదమునకుఁ బూనుకొనుట సంతసము. అనువాదములో కష్టమెంతగలదో మనకుఁ దెలియనిదికాదు. వీరి కవిత్వము సరళము, మధురము. ఇంకను వీ రిట్టిమహా కావ్యముల రచించి రసమయమైన కవిత్వముతో ఆంధ్రమహాజనుల మన్ననలకుఁ బాత్రులగునట్లు సర్వలోకకల్యాణమునుజేకూర్చు భగవానుఁడు ఆశీర్వాదించుఁగాక.

అ మృ త లూ రు.
6—8—55.

శ రణా రా మ స్వామి చౌ ద రి (వైరస్)
గుంటూరుజిల్లా గ్రంథాలయ అధికారి మాజీ కార్యదర్శి,
అచ్యుతావస్థి కాంగ్రెసు సంఘము.

శ్రీరామ స్మసింహమూర్తికవుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతముఁ జూచితి. అందు
వీరికిఁ గల పాండిత్యప్రకర్షయు ననన్యసామాన్యమగు నాధ్యాత్మికానుభవమును
ద్యోతక మగుచున్నవి. మూలానుసరణముగ నుండుట, మక్కిమక్కిగఁగాక తెలుఁగు
నుడికారమునకు భంగపాటులేని చక్కనిభాష కలిగియుండుట, సలక్షణముగ లక్ష్య
గ్రంథముగనుండుట, ఏపద్యమున కాపద్యమే సంపూర్ణార్థబోధకముగనుండుట,
దురభిమానపూర్వక పద్యములఁ జొప్పింపకుండుట, టిక్కనవైలివలె పదమధ్య
యతులు, వచనరూపకపద్యములుఁ గలిగియుండుట, భాషాడంబరమున భావలోప
ములఁ గప్పిపొచ్చుకుండుట, యనభ్యశృంగారవర్ణనలు గలచోట్లు లేకుండుట మొదలగు
మంచివిషయములెన్నేని కన్పించుచున్నవి. ఇట్టి పవిత్రవాణి వెలువడు పుణ్యమూర్తు
లగు శ్రీరామస్మసింహమూర్తులకు భగవంతుఁ డాయురారోగ్య భాగ్యములఁ
జేకూర్చి పవిత్ర గ్రంథరచనకితోఁదిగోతాహము నొసంగుఁగాక.

విద్వాన్, కె. శ్రీరామమూర్తి.

‘శ్రీమదాంధ్రభాగవతము’ దీనిని గద్వాల సంస్థానాస్థానకవులు ‘శ్రీరామ
స్మసింహమూర్తికవులు’ గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇజ్జింకి నరసింహమూర్తులను
జంటకవులు రచించి ప్రకటించియున్నారు. అందు మొదటి మూడు స్కంధములు
గల ప్రథమసంపుటముఁజూచితి. పోతన భాగవతము విఖ్యాతమగుచుండ మఱియొక
రెవ్వరును భాగవత మాంధ్రీకరింపఁబూనుకొనుటకు భయపడుచుండువారు. ఇప్పుడట్టి
భయమువిడిచి తత్ప్రయత్నమునం దుత్సాహసాహసములు చూపుచుండుట మిక్కిలి
ముదావహము. ఈ భాగవతానువాదమెల్లన్నదో విద్వాన్, కె. శ్రీరామమూర్తి
గారు వ్రాసిన సమీక్ష వీక్షించినఁ దెలియకమానదు. మఱల నేనిట వ్రాయుట
పునరుక్తియేయగును. ‘అనగననగరాగ మతిశయిల్లుచునుండు’ అనునట్లే సర్వము
నకుఁ గాలమే ప్రమాణమై సమీచీనతఁ గల్గించునని నా నిశ్చయము.

ఈ యిద్దఱు కవులును దాయభాగములేని సోదరులవలెనుండి సర్వవిషయము
లొకరినొకరు సంప్రతించుకొనుచుఁ దమకుఁ దెలియనిసంగతుల నితరులఁడిగి తెలిసి
కొనుచు సంస్కృతప్రతులలోనుండు పారభేదములు కనిపెట్టి యేదియుక్తమో
దానిని గ్రహించుచు నిట్లే సగ్గింధరచనఁ గావించి యతిలోకఖ్యాతిఁ గాంతురుగాక
యని కోరుచు వారికి నాయురారోగ్యైశ్వర్యము లొసంగుంఁగాకయని పరమేశ్వరునిఁ
జూర్చించుచున్నాను.

రాజమహేంద్రవరము.

27—3—1955.

కవిసార్వభౌమ,
శ్రీ పాద కృష్ణ మూర్తి కామి,
అంధ్రప్రభుత్వాస్థానకవి.

కావ్యము లిరు తెఱంగులు. ఖండకావ్యములు, మహాకావ్యములు. చిన్న కావ్యములు నెలువను పెద్దవానికిలేదు. పెద్దకావ్యముల గాంధీర్వము చిన్నవానికి రాదు. చిన్నలకు ముద్దులు, పెద్దలకు నమస్కారములు. ఇది లోక మర్యాద. బృహత్కావ్యనిర్మాణమునకు నిరుపమానశీక్షయు, నిరంతర పరిశ్రమయు, నోషికయు సవసరములు. కావ్యరచనమునకుఁ దపోనిష్ఠ అవశ్యకము. అందునను భాగవతము వంటి మహాకావ్యనిర్మాణము అంతింతల కొనసాగునదికాదు. ఆధునిక యుగము వారి అభిరుచి ఖండకావ్యములకేగాని మహాకావ్యరచన కనుకూలమగునదికాదు. ఇట్టివేళలో నీ జంటకవు లిమ్మహాకావ్యము వ్రాయఁబూనుట సాహస మి. అయినను పరమభాగవతులకు సాధ్యముకాని కార్యమేది? మహాకావ్యనిర్మాణమున పీను విజయ శీలురుగావుట అన్యదాదుల కానందదాయకము. గ్రంథశీర్ష లిరువురు శ్రీకృష్ణులు కాదు కాని కవిసోదరులు. ఏకవంశీయులు కాదుకాని ఏకగులజులు. బంధుమిత్రులు. మీదుమిక్కిలి మేలిమిత్రులు. నెయ్యమునకు వియ్యమునకు సమశ వలయుననుట వీరియెడ సార్థకమైనది. గద్వాలసంస్థానాస్థానకవుల పాండిత్య కవితావ్రతిభలఁగూర్చి ప్రసంగించుట అనవసరమేకాదు, అధికప్రసంగము. వీరిరువురు సరసకవితానంపన్నులు, శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, ఉపాధ్యాయశేఖరులు, ఉత్సాహపూరితులు. వీరి భాగవత మహాకావ్య మిక్కాలమున ప్రచురించుట విశ్వశ్రేయమును గోరికాని అన్యాపేక్షవలనఁగాదు. 'బమ్మెరవారి కమ్మనికావ్యము కలదుకదా! ఇది యేల' అని కొందఱనవచ్చును. కాని పోతనామాత్యుని భాగవతము మూలమును మన్నింపమి లోక మెఱిగినదేకదా. ముఖ్యముగ మూలానుసారిగావుట వీరి కావ్యవైశిష్ట్యము. సరసము మధురము సగు నీ మహాకావ్యము'. చిరప్రసిద్ధిని వీరికిఁ జేకూర్చి జగత్కల్యాణకారకమగుననుటలో నాకు సందియములేదు. శ్రీ దేవకీనందనుడు వీరికి చిరాయురున్నతినొసంగి సారస్వతసేవ వీరిచే నినుమిక్కిలిగ గావింపఁజేయుఁగాక.

ఏ లూ రు,
80—5—1955

}

అదేవల్లి నాగగోపాలరావు, విద్వాన్, బి.ఎ; బి.యల్.
మంబు, పి. ఇ. ఎస్.

మీరు దయతోవంపిన మీ భాగవత ప్రథమసంపుటచుందినది. కృతజ్ఞత. గ్రంథ మామూలాగ్రముగ గాకున్నను అచ్చటచ్చట కొన్ని భాగములు చదివెతిని. మీ పరిశ్రమకెంతో సంతసించితిని. మీ పూనిక నాకు ఆశ్చర్యము కల్గించినది.

వి జ య వా డ,
87—5—1955.

}

పింగళి లక్ష్మీకాంతం, ఎమ్. ఎ.
లిటరరీ ఎడ్యుకర్, అలిండియా శిడియా, విజయవాడ.

హృదయపూర్వక నమస్సులు,

తమరుపంపిన తమ భాగవత ప్రధమసంపుట మందినది. చదివి యానందించితి. కవులకు కళాకారులకు దేశములో నేమాత్రము ఆదరణలేక క్రుంగి కృశించుచున్న ఈకాలములో గురుతరమైన బాధ్యతను తలపెట్టి సమర్థతతో నిర్వహించుచున్న తమకు నా జోహార్లు. ఆంధ్రప్రజానీకం తమకు జాల ఋణపడియున్నది. భాషాసరస్వతికిఁ దమభాగవతమొకప్రత్యేక అలంకరణము. భగవంతుఁడు తమకు సదా అభ్యుదయమును జేకూర్చుగాక.

త్యాగరాయనగర్,

మ ద్వా సు 17

10—5—1955.

నమస్సులతో భవదీయుఁడు,

చిత్తూరి వి. నాగయ్య.

కోమల వాగ్విలాసములఁగోటివరా తెగఁబోయుచున్న శ్రీ
రామనృసింహమూర్తులు చిరస్మరణీయులు విశ్వకావ్య గీ
తామృతసారసంస్కృతి సమన్విత భాగవతంబు వ్యాసవా
ణీమణి మొక్కవోనికరణిన్ రచించిరి తెన్నగానలోన్.

కవితాసంస్థానము

తాడేపల్లిగూడెం,

9—3—1955.

వే దాం త క వి,

(ఆంధ్ర ఔర్వాశ్మషా)

ఉత్పలమాలిక:

మూర్తులమూపురందు నొక, మూర్తిగనుండెడు విష్ణుమూర్తి తా
మూర్తులఁగొన్నిటిన్ సరఁగ, మున్ను ధరించి సముద్ధరించె లో
కా'ర్తుల; నిష్ఠ తానయయి, యాంధ్రభువిన్ జనియించి లోకులన్
బూర్తిగ భక్తితత్పరతఁ, బొందునటుల్ నలువంగ నెంచి యీ
మూర్తుల రెంటి నొక్కటను, మోదముతో ధరియించి లోక న
ద్వర్తనఁగూర్చ స్వీయకథ, భాగవతంబనుపేర మీఱ మే
ల్కూర్తమునన్ రచించుటకుఁ, బూనెనొకో యనఁ జెల్లుబాసలోఁ
గీర్తినిగాంచునట్లులు లిఖించిరి రామనృసింహమూర్తులున్.

జి. భోగేశ్వరరావు, (భాషాప్రవీణ)

ఉత్పలమాలిక:

బమ్మెరపోతరాజకృత భాగవతంబు జగద్ధితార్థమై
యిచ్చుహి రాగతాళలయహిండిమమై నటియించుచుండఁగాఁ
గ్రమ్మట మూర్తిసత్కవులు వ్రాసిరి భాగవతంబుఁ దెల్లులో
అమ్మకచెల్ల! పూర్వకృతమైన యఖండతపఃఫలాప్తిచే.....

(శ్రీ విక్రమవిలాసము,

త మ కు,

20—3—1955.

విద్వాన్, పండిత

మెనుమెచ్చ సత్యనారాయణరాజు,

(జయపుర సంస్థానాధిపతి)

శ్రీ రామ నృసింహ గ్రంథ రత్నమాల

మ హా రా జ పో ష కు లు.

శ్రీ మద్దాట రామకృష్ణమృదానాయుడుగారు	భూస్వాములు	వీర వానరం
„ పచ్చిగోల్ల అచ్యుతరామయ్యగారు	„	„
„ గ్రంథి వెంకట్రావుగారు	„	„
„ వేగేశన సూరపరాజుగారు	„	„ శివ దేవునిచిక్కాల
„ వడ్డె రంగయ్యనాయుడుగారు	„	„
„ కత్తెడ్డి కుసుమేశ్వరరావుగారు	„	„ సుదశాపవరము
„ యర్రా మన్మాథుగారు	„	„ ఉప్పలూరు
„ యర్రా శేషయ్యగారు	„	„
„ యర్రా సూర్యారావుగారు	„	„
„ యర్రా చంద్రరావుగారు	„	„
„ యర్రా కేశవరావుగారు	„	„
„ యర్రా మాణిక్యంగారు (శ్రీ రాములుగారికు)	„	„
„ మద్దుకూరిసీతారామస్వామిగారు (సీతారామాంజనేయ స్వామిగారు) పవామపాలెం	„	„
చౌరప్పయ్యగారు.		
„ నూకల స్వామినాయుడుగారు	వర్తకులు	„ తాడేపల్లి గూడము
„ రావూరి అప్పారావుగారు	„	„
„ పసల సూర్యచంద్రరావుగారు	కళారాధకులు	„
„ తిరుమలశెట్టి సూర్యనారాయణగారు	భూస్వాములు	„ విష్ణు
„ జవ్వాది లక్ష్మయ్యనాయుడుగారు ఎస్. ఎల్. ఎ, కవికులాలంకారులు, పెనుగొండ		
„ గన్నాబత్తుల రంగారావుగారు	భూస్వాములు	„ భీమవరం
„ చెన్నంశెట్టి ఆదినారాయణమూర్తిగారు, పంచాయితీబోర్డుప్రతినిధులు, ఉండి		
„ యర్రా సత్యనారాయణగారు (శివశేషయ్యగారి కుమార్తె)		„ ఉండి
„ వి. సత్యనారాయణగారు		
„ వర్ధినీడి చిట్టబాబయ్యగారు	భూస్వాములు	„ పూళ్ళ
„ వర్ధినీడి కృష్ణమూర్తిగారు బి. యె.	„	„
„ కల్పి వెంకటేశ్వరరావుగారు బి. యె., బి. యల్.,	„	„
„ కల్పి రాజారావుగారు బి. కాం.	„	„
„ పువలి అప్పారావుగారు బి. యె., బి. యల్.,	„	„
„ యర్రా పార్థసారథిగారు బి. యె.	„	„

శ్రీ పెద్దిరెడ్డి సత్యవారాయణమూర్తిగారు ఎస్ ఎ ఎల్ ఎల్ బి భూస్వాములు, కై కరం	
,, శేనం భూషయ్యగారు భూస్వాములు కై కరం	
,, పోలింశెట్టి రామమూర్తిగారు ,, అడవిపొల్లు	
,, నిమ్మల సర్పయ్యగారు ,, ,,	
,, మల్లారెడ్డి శేషగిరిరావుగారు ఎమ్ ఎ ఎల్ ఎల్ బి తరచూవ	
,, పులపర్తి సుబ్బారావు జమీందారుగారు ఆకిపేట	
,, పాపాలు నెంకట్రాజుగారు, పంచాయితీబోర్డు ప్రశిడెంటు, ,,	
,, కల్లిండి పుల్లారాజుగారు, పంచాయితీబోర్డు ప్రశిడెంటు, తోలేరు	

పో వ కు లు.

శ్రీ వర్ధిసీడి వీరరాఘవులుగారు భూస్వాములు వీరవాసరం	
,, వర్ధిసీడి సూర్యారావుగారు ,, ,,	
,, గుద్దటి నరసింహమూర్తిగారు ,, ,,	
,, గుద్దటి కృష్ణమూర్తిగారు బి యె, బి యల్., ,, ,,	
,, మద్దాల బాలాజీరావుగారు, పంచాయితీబోర్డు ప్రశిడెంటు, ,,	
,, మద్దాల రంగచాయకులుగారు బి యె భూస్వాములు ,,	
,, మద్దాల చ్చోళ్ళరావుగారు ,, ,,	
,, మద్దాల అప్పన్నగారు ,, ,,	
,, ఫక్కిళ్ళ వెంకట్రావుగారు ,, ,,	
,, యిరింకి కృష్ణమూర్తిగారు (రాజయ్యగారి కు) ,, తోలేరు	
,, యిరింకి చిననరసింహమూర్తిగారు ,, ,,	
,, యిరింకి వరదరాజులుగారు ,, ,,	
,, యిరింకి రామమూర్తిగారు(కనకయ్యగారి కు) ,, ,,	
,, నూకల రాజారావుగారు వర్తకులు ,,	
,, చవాకుల సూర్యప్రకాశరావుగారు భూస్వాములు ,,	
,, చవాకుల చక్రపాణిరావుగారు ,, ,,	
,, పోలేటి అప్పారావుగారు (ఫిజికల్ ఇన్ స్పెక్టర్) ,, ,,	
,, పోలేటి శ్రీ రామమూర్తిగారు ,, ,,	
,, పోలేటి కృష్ణమూర్తిగారు ,, ,,	
,, ఆకెళ్ళ రామమూర్తిగారు ,, ,,	
,, యిరింకి మాణిక్యాలరావుగారు ,, ,,	
,, పొడేటి రామానుజులుగారు వర్తకులు గణపవరం	

శ్రీ బళ్ళ అప్పారావుగారు	వర్తకులు	గణపవరం
„ చెన్నంశెట్టి సరిసింహస్వామిగారు (మాజీపోష్టా మాప్తరు)		ఉండి
„ చెన్నంశెట్టి సత్యనారాయణమూర్తిగారు, భూస్వాములు		ఉండి
„ యెలకా రామమూర్తిగారు		తాడేపల్లిగూడెం
„ వెలిశెట్టి నారాయణమూర్తిగారు . భూస్వాములు		„
„ ముద్దం వెంకటస్వామిగారు	„	„
„ బోణం వరదరాజులుగారు	„	బూరుగపల్లి
„ నల్లం బ్రహ్మన్నగారు	„	గునుపూడి
„ నల్లం సోమసుందరంగారు	„	„
„ నల్లం రామారావుగారు	„	„
„ నిమ్మల వెంకటరత్నంగారు	„	ఆగర్తిపాలెం
„ యాసా సీతారామయ్యగారు	„	పూళ్ళ
„ మహమ్మద్ గౌస్ మొహిద్దీన్ గారు	„	బావాయిపాలెం
„ పైడిమర్రి రోషయ్యగారు	„	ఆకివీడు
„ దెందుకూరి సుబ్బరాజుగారు	„	దువ్వ
„ గ్రంథి సీతన్నగారు	„	సూర్యారావుపాలెం
„ పెనుమెచ్చ రామకృష్ణంరాజుగారు బి.ఏ., బి.ఇ.డి,		ఉండి
„ యాళ్ళబండి గోపాలస్వామిగారు	„	కాకరపల్లు
„ లోల్ల అప్పారావుగారు	„	ఆరపల్లి
„ మంగెన గంగన్నగారు	„	పొలమూరు
„ ఉప్పలూరి కృష్ణమూర్తిగారు	„	నిడదవోలు
„ పల్లా పాపారావుగారు	„	పాలకోడేరు

శ్రీ మదాంధ్ర భాగవతము

(సప్తమ, అష్టమ, నవమ స్కంధములు)

సప్తమ స్కంధము

క థా న ం గ్ర హ ము

ప్ర హ్లా ద చ రి త్ర.

భగవంతుడు సర్వసముద్రాదుల సర్వసమర్థుడగునాతనికి రాక్షసులవలన భయముకాని సంప్రదానముండగుట దేవతలవలనలాభముకాని లేదుకదా! మఱియే దేవతలకొఱకై రాక్షసులను పెదకి పెదకి ఎంపె నని పరీక్షిస్తూరాజు తనకుఁ గల్గిన సందియంబు శుకమహర్షి నడుగ నాతం డిట్లుచెప్పె.

రాజా! భగవంతుడు గుణముల కతీతుడు, సర్వరజస్తమంబులు ప్రకృతిగుణంబులు, అవి యొక్కొక్కప్పుడు వృద్ధిక్షయముల నొందుచుండును, వాత, పిత్త, క్లేష్మముల నేదేనొక గుణప్రకాశమున దేహమునకు నష్టము వాటిల్లినప్పుడు దానిని సరిజూచుకొనునవసరము జీవునకు గలుగునట్లు రజస్తమంబుల (రాక్షసుల) ప్రకోపంబునఁ బ్రకృతికి హాని కలుగునప్పుడు సర్వగుణప్రభావంబున (దేవతలవలన) భగవంతుడును దాని సరిజూచుకొనవలసియుండును. ఈ యర్థమునే ధర్మబాంధు రాజ నూయయాగమున దుర్బాధుడగు శిశుపాలుడు శ్రీకృష్ణునిచే నిహతుఁడై తేజోరూపమున శ్రీకృష్ణు నందుఁగొచ్చుట కాకృత్యవడి దుష్టుఁ డెట్లు భగవంతుఁ జేరఁ గల్గె నని ప్రశ్నింప నారదుఁ డీ కథ చెప్పఁబోవఁగా.

ఏ గుణంబుచేతనైన భగవంతునియందు మనస్సు లగ్నమైన భగవంతుఁ జేరనగును. వేనుఁడు భగవత్సంబంధి కాకుండుట నరకహాపమునఁ బడె. కామమున గోపికలు, భయమునఁ గంసుఁడు, జైరమున శిశుపాలుడు, సంబంధంబున వృష్ణులు, ప్రేమచే మీరు, భక్తిచే మేము భగవంతుఁ జేరుచుంటిమికదా! ఈ శిశుపాల దంతవక్త్రులును భగవత్సన్నిధానమున నుండువారలయ్యు, కావంబున నీట్లు జనించి వైరానుబంధంబున శ్రీహరిఁ జేరికొనిరి. అఱుకత్కలు దాటినను నేడవకత్క నీ యహంకార, మనుకారములను జయవిజయుల యట కాయంపు నుండకపోదు. అచ్చటనే ప్రమాదము, సతనావస్థ తటస్థించుచున్నది. సనక సనంద నాదులు బాబురవలె వైకుంఠమున కిరిగి అఱుకత్కలు దాటి యేడవకత్క నీ జయవిజయులచే నట కాయించుబడి తోపోడివైరి. ద్వారపాలు గడ్డ కూడనిమహర్షుల నడ్డటచే జయవిజయులును, వైకుంఠంబునను నహంకారయుతులగుట సనకసనందనాదులును, ఇట్టి ప్రదేశమునకు యజమానియగుట భగవంతుఁడును మర్త్యపాధిఁబొందవలసి వచ్చెను. ఎందువలన నొక పుట్టువున జయవిజయులు, హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులుగను, సనక సనందనాదులు ప్రహ్లాద అనుష్ఠాదాదులుగను, భగవంతుడు, యజ్ఞవరాహ స్పృసింహమూర్తులుగను జనించిరి. మఱి

యొక పుట్టువున, జయవిజయులు రావణకుంభకర్ణులుగను, సనకాదులు విభీషణాదులుగను, భగవంతుఁడు శ్రీరామచంద్రుఁడుగను జనించె. ఇప్పు డా జయవిజయులే శివుపాల దంతవక్త్రులుగను, సనకాదులే అహారాదులుగను, భగవంతుఁడే శ్రీకృష్ణుఁడుగను జనించె. ప్రథమమున హిరణ్యాక్షుని హరి నూకరా కారంబున నిర్జించె. దానికి హిరణ్యకశిపుఁడు రోషవిషాదములు పెనగొన హిరణ్యాక్షుని భార్యాపుత్రులను (కుటుంబమును) ఓదార్చి చావులేకుండునట్లుగను, అన్వతంత్రత యొనఁగకుండు నట్లుగను, దైవమనియొకఁడు తనపైనుండనట్లుగను గోరి ఘోరతపంబున నట్టి ప్రభావము సంపాదించె. ఇతఁ తాను సిరుఁడననియు, తనపైన వేటుదైవము లేఁడనియు, తానే సమగ్రుఁడననియుఁ దలంచి సోదరుని జంపిన పగఁదీర్చుకొనుటకుఁ దాను విరోధులుగ భావించువారి నెల్ల హతమొనర్చుచుండెను.

హిరణ్యకశిపుఁడు గర్భవతియగు తనభార్యలీలావతిని నాశ్రమంబునవీడి తపస్సుఁజేయు చుండ నింద్రుఁడు వీనికి జనించుపుత్రుఁ డింతకంటెఘాతుకుఁడౌనని యామెనుగాని జనించుపుత్రునిగాని సంహరింపవలె నని లీలావతిని గొంపోవుచుండ నారదుఁ డడ్డుపడి తనయాశ్రమమునకుఁ దీసికొనిపోయి గర్భస్థశిశువునకు భగవన్మహిమతోఁగూడిన జ్ఞానోపదేశముఁ జేసెను. ఆ శిశువున కుపాధితోపాటు జ్ఞానమును నభివృద్ధి కాఁదొడంగెను. అట్టిబాలుని హిరణ్యకశిపుఁడు శుకపుత్రులగు సుందామాత్యులయొద్ద మఱికొందఱ బాలురతోపాటు చదివించెను. ప్రహ్లాదుఁడు గురువులు తన కుపదేశించు త్రిసర్గము అజ్ఞానుల కుపకరించునదగుట తన కహితముగనున్నను సుదాసీనభావమున మెలఁగచుండెను. తండ్రి తనవిద్యఁ బఠింపింపకుం దిలిపించెను. తానును దనకు దృఢముగఁ దోచుచున్నది చెప్పెను. హిరణ్యకశిపుఁడు కొప్పించి నన్ను మెచ్చుకొనుటకాని నాశత్రువుల దునుము సంకల్పముకాని లేక నాకంటె నెవఁడో మఱియొక దైవ మున్నాఁడని పలవించి నన్ను న్యూనతపఃపచుచుంటివి. సరిదిద్దుకొను మని యదలించి బెడలించి యుపాయచతుష్టయ ముపయోగించి చూచెను. గడువొసంగెను. ఎక్కడచెప్పిన నెప్పుడుచెప్పిన నెవరితోఁజెప్పిన నేమిచేసిన ప్రహ్లాదుఁడు తన విశ్వాసమునుండి మాటల లేదు. పైగా తండ్రి పొరబడుచుండెనని తలంచి భగవంతుఁడు లేనిస్థలము లేనేలేదు. అతండు సర్వశక్తిసంపన్నుఁడు. తండ్రి! వానిని ధిక్కరించుటకు మన కేమిశక్తి కలదు! మనము కించిల్లులము, పొరబడుచున్నావని ముద్దులాలుకు తొక్కుపలుకుల దృఢముగఁ బలుకుచుండెను. అనేక విధముల తండ్రి తనపెద్దతనమునే భావించుచు బెడరించెను. ప్రహ్లాదుఁడు చిలించలేదు. ఏమిచేసినను భయపడలేదు. బాధ నొందలేదు. 'ఎక్కడరాదేవుఁడు!' 'అంతట' 'ఈ స్తంభమున?' 'దీని.' 'చూపించు' స్తంభమునుగొట్టెను. అందు దన వరముల కశితమగు రూపము, అదేవరసింహమూర్తి. అదివానిని సంహరించి ప్రహ్లాదుఁ గాపాడెను. 'ప్రహ్లాదా! వరము గోరుకొనుము.' 'కోరిక లేకుండుటయే నాకువరము'. 'నెభాస్!'

ప్రహ్లాదుఁ డొకసారి కావేరీతీరమున సహ్యాపర్వతతటంబున నజగరవ్రతనిష్ఠుఁడు నొకయోగిం గాంచెను. అతఁడు నాకు కొండవిలువ లేనట్టిగ గురువులు. నేనట్టిగ యాతన, కొండవిలువ ముఖముఁ జూచి యిటుల నజగరవ్రతమున నుంటి నని చెప్పెను. ప్రహ్లాదుఁడిట్లు కొంతకాలము రాజ్య పాలనముఁ గావించి భక్తియోగమున నిమగ్నుఁడాయెను.

అష్టమ స్కందము

గ జేంద్ర మోక్షము.

చతుర్థమనువగు తామసుని మన్వంతరమునఁ గేతు, వృష, నర, ఖ్యాతాదులతనిపుత్రు లుపమను వులు. సత్యక, హరివీర, సంఖ్యలు చేల్పులు. త్రిశిఖుండనువాఁ డిందుఁడను. జ్యోతి ర్జ్యోతిమముఖ్యులు మునులు. హరిమేధుండనువానికి హరిణియందు భగవదవతారంబుగ హరి జన్మించె. ఇట్టికాలంబున ద్రవిళాధీశుండగు నింద్రద్యుమ్నుండనుపుణ్యాత్ముఁ డొకశైలాగ్రంబున భగవద్భావనిష్ఠగరిష్ఠుండై చూనవ్రతంబున నుండ నగస్త్యమహాముని యట కరుడెంచె. అట్టి యగస్త్యమహర్షి గాంచి యతఁడు వ్రతనిష్ఠామదాంధత నతని నాదరింపక పూజింపక మిన్నకుండె. దాని కలిగి యగస్త్యుండు రాజా! మదాంధుండ వగుట మదపుటేనుఁగుకై జనింతువని పలికెను. ఆ మదకారణంబున నింద్రద్యుమ్నుండు మదగజేంద్రుడై జనించెను. తత్సంబంధులును మదయుతు లగుటఁ గరిణులుగ జనించిరి.

క్షీరసముద్రంబునఁ ద్రిహటంబును నొకపర్వతముకలదు. అది యొకయోజనము పొడవును నంతియ విస్తృతంబునుగలిగి రజితము, లోహము, బంగారములతోఁగూడిన మూఁడుకృంగములుగల్గి విరాజిల్లుచుండెను. అం దనేకవృక్షలతాగుల్మసముదయంబులును, నెలయేటి మొత్తములును, దివ్య విమానములఁ జరించుకన్నర దయంబును, క్రీడానుకూలంబులగు గిరికందరంబులును, వివిధమృగపక్షి సంకులంబులగు ప్రదేశంబులు నగాధంబులగు సరోవరంబులును గల్గి శోభిల్లుచుండెను. అం దింద్ర ద్యుమ్నుండు మదగజేంద్రముగఁ దత్సంబంధులు కరిణులుగ విహరించుచు నొకనాఁడు పిపాసాయత్త చిత్తంబునఁ దెన్నుతప్పి యొకకాసారంబుఁ జేరె. అందు లోడి కరిణులతో దిగి జలంబుఁ గొని జల క్రీడఁ గావించుచుండె. అంతఁ బూర్వంబున నగస్త్యునిచే నింద్రద్యుమ్నుండువలె దేవతకాపతప్తుడైన హూహూనామగంధర్వుండు మకరంబై యాసరోవరంబున నుండి యిగ్గజేంద్రుని హుంకరించి పట్టుకొని జలములు తననివాసస్థానమగుట స్థానబలమున నగజేంద్రు డిదిలీకృత ధైర్యసారం గావించె. ఇట్లా నీరాటవనాటములకుఁ బెక్కిండ్లు పోరు ఘోరంబుగ సాగె.

గజేంద్రుండు విగతాహంకారదంభుడై పూర్వజన్మస్మృతిఁ దనప్రయత్నంబునం దవిశ్వాసుండై భగవంతుండై తనయాపదఁ దొలగించి రక్షింపఁగలవాఁ డని విశ్వసించి యిట్లు స్తుతించె. ఎవనియం దెవనినుండి యెవనిచేత నీజగము పుట్టి పెరిగి అయింపుచున్నదో, ఎవనివలన దేహాదికప్రపంచమెల్లఁ జదాత్మకంబై ప్రకాశించుచున్నదో, ఎవడీలోకములఁ గూర్చావయవంబులుంబోలె నొక్కొక్కపరి బహిర్భాష్ట్రముఁ గావించుచు మఱి సరిహితముఁ గావించుచుండునో, ఎవడు కాలగతి లోకంబులు లోకస్థులు, లోకపాలురు నొక్కమొగి లయంబుఁగాఁగ దుస్తరమగు తమంబున కావల ప్రకాశించునో, ఎవనిపదము దేవతలు మునులు నెఱుంగఁజాలరో, ఎవడు నామ, రూప, క్రియా, గుణంబులులేక తుదకన్నియుఁ దానగునో, ఎవనిమాయచే హతబుద్ధిపై నన్ను నే నెఱుంగకపోతి నో అట్టి నిర్వికార, నిరంజన, నిర్వికల్ప, తేజోమూర్తిని, సర్వవ్యాప్తకు, ననంతకు, నామధ్యంతరహితు నాశ్రయింతునని యిట్లు నిర్విశేషపరతత్త్వంబును ధ్యానింప మూర్తిభిదాభిమానులగుట దత్తాంతమునకు బ్రహ్మదులును జేరరైరి.

అంత విశ్వాత్ముడు, విష్ణుడు, సర్వాంతర్యామి, పరాత్పరుడు, ఏత్యాలభగవదవతారమునగు శ్రీహరి తత్తత్తేజము యచటనె యావిర్భవించె. ఛందోమయోద్భట పక్షిప్రవహోహ్యమానుఁడయి కాలచక్రంబు హస్తంబున దోప మింట శ్రీహరి పాదసూపఁ గాంచి గజేంద్రుఁడు “అపద్మిన్ధిరకా! అనాథరక్షకా! దీనబాంధవా! పాహి, పాహి” అని దుర్బలుండై దీనముగ స్ట్రోల కని తడఁక ధ్యానంబున శేత్రముల నానందబాష్పములు స్రవింప నట్టై చూచుచుండె. శ్రీహరి తత్తేజము ఆవక్రంబగు చక్రంబున నక్రంబును దునిమి గజేంద్రుఁ బంధవిముక్తుఁ గావించె. నక్రమును బాపమోచనంబుగాఁగ పూర్వరూపంబున హూహూనామగంధర్వుడై హరిని ధ్యానించుచు గంధర్వలోకంబు నకుఁ జెనె. ప్రభువులకు, మనువులకు, దేవతలకును స్వాధీనముఁగాని యిట్టి కృగ్యము తత్కాల భగవదవతారమగు హరి తత్తేజము యచటనె యావిర్భవించి కావించి గజేంద్రుని నిమిరి భజించి యిడిసి యదృశ్యుల డయ్యె. గజేంద్రుఁడును వీతభయుండై మదమాత్మర్యాదులకు మనంగొని దా పీఠుక మదగజత్వముఁ బాసి భగవద్ధ్యానంబున ముక్తిఁ గాంచె.

క్షీరసాగరమథనము

(తేక)

కూర్మావతారచరిత్రము.

అజవసునువగు చాతుర్ధనిమన్వంతరమున పురుషపురుషగున్యమృహుడు అతనిపుత్రులుపనుచువులు. మంత్రిద్యుమాఖ్యుడిండ్రుండు. అపార్థదికగణ మమర్త్యులు, హవిన్యద్వీరకాదిఘనులుమునులు. ఇతరరాజులు సంభూతికి భగవదవతారముగ నజితుండు జన్మించె. ఇట్టికాలంబున దుర్వాసుకాపంబున నిండుగ్రామ సంపదఁ గోల్పోయి పదభ్రష్టుండై దేవసహితుండై వేల్పుపెద్దయగు విధాతంఁగాంచి తనకృష్ణాంతము నివేదించె. అంత వేల్పుపెద్ద సురసమేతుండై నియతుండై జైవిగవచనంబుల భగవంతుని స్తుతించె. అంత పరమేష్ఠియందుఁ గరుణించి దయాగరిష్ఠుండగు విశ్వగర్భుఁడ యావిర్భవించె. సహస్రసూర్యులం కాశుల డగు నా దివ్యతేజోమూర్తిని గానలేక దేవతలును దికమకఁజెందిరి. భగవంతుఁడు వేల్పుపెద్దం గాంచి “యో విరించి! క్షీరసముద్రంబున సర్వదివ్యోన్మధులువైచి మందరపర్వతంబు కన్వయిగ కాను॥ తరిత్రాడుగ మథించి యమృతము సంపాదించుఁడు. అమృతముఁద్రావినజంతు చమరత్వముఁజెందు. దీని॥ రాక్షససహాయంబును గావలయు. ఎప్పుడు తనకు బలము కలుగు నంతదనుక రిపులకును తాను “మూషికమునకుఁ బాము పొంచియున్నకరణిఁ బొంచియున్నను దోపంబులేదు. అమృతోత్పత్తికిముందు విషము జనించు, భయపడి నిరుత్సాహముఁ జెందఁజనదు. వస్తువులయందుఁ గానురోషంబులఁ బూని దగదు” అని యాదేశించి హరి యంతర్ధానముఁ జెంచె. అంత సురపతి దేవసహితుఁడై యసురపతియగు బలీసార్వభౌముని నేవించుచు వానిమైత్రిసంపాదించె. దానకముఖ్యులఁ బుండరీకాక్షు ననుమతిని నశీకృతులఁ గావించుకొని యమృతజలమథనపా్రిరంభకథనముఁ జెలియఁజెప్పె.

అంత సురాసురు అమృతోత్పాదన ప్రయత్నంబున నుత్సాహవంతులై మందరము కన్వసాధ్యంబునఁ గొనితెచ్చి సముద్రంబుచేరువ మోయలేకఁ బడతైచిరి. అం దహంకారభూయిష్టులగు దానపులు పెక్కులు, క్రిందంబడి మడిసిరి. నిరుత్సాహంబున దేవదానవులు గుండుగుండ భగవంతుఁడు తరుడస్థుండంబున మందరంబిడి సముద్రంబునఁ బాఱవైచి యదృశ్యుండయ్యె. అంత దేవదానవులు, వాక్యతేజోవంతులగు మంచుపలికి యజ్ఞహవిర్భాగ మాతని కిచ్చుటకును నతఁడు తరిత్రాడుగ మండుటకును నియ్యకొలిపి పాలకడలిఁ ద్రచ్చు నారంభించిరి. దేవతలు వాసుకీతలలు పట్ల దానవులు పుష్పంబులఁ

బట్ట నిరాకరించిరి. అంత వైవ్రపేరణంబున దేవతలే పుచ్చుంబును దానవులే వాసుకితలలునుబట్టిరి. త్రచ్చుసమయంబున వాసుకి ఫణాగ్రములనుండి బతులువెడలువిషంబునఁ గొందఱు దానవులు మడియఁ గొడంగిరి. అంత మందరంబును నిరాధారంబగుట సముద్రంబున మునింగె. దేవప్రార్థనచే భగవంతుఁడు కూర్మంబై మందరం బుద్ధరించి మరలద్రచ్చునవకాశంబుఁ గల్గించె. ఇట్లు దేవదానవ సమాకర్షితం బగు మందరము కిత్తరపువ్వంబుగల కూర్మమునకు పీపుతీటఁ దీర్చునదిగఁబయ్యె. ఇంతలో జలధినుండి హాలాహలం బుద్భవించె. దాని దొలఁగించు నుపాయంబుఁ గానక పరమశివుడరిజేరి ప్రార్థించిరి. భవుండును భవానీప్రేరణంబున విషభక్షణంబున కియ్యకొని విషము దోసిట గ్రహించి కుక్షింకల జగంబులకుఁ బ్రమాదంబువాటిల్లకుండ కంఠమున నిల్పె. అది మహేశు కంఠము నలుపుఁజేసె, కంఠము నలుపెక్కినను నదియు పరోపకారచిహ్నముగా నా నీలకంఠునకు కంఠాభరణభూషణం బయ్యె. దోసిట హరుఁడు విషముఁద్రాగునమయమునఁ బడినబిందువుల సర్వవృత్తికాగులు గ్రహించి విషతీట కంబులయ్యె. మఱియుండ్రచ్చుఁ గామధేను పుద్భవిల్లె, వావిర్భాగంబులకొఱ కా సురభిని దేవర్షులు గ్రహించిరి. అంత నుచ్చైశ్శృంగంబను నశ్వంబు జనింప నద్దాని హరిప్రేరణంబున నిండ్రుఁడు శైకొనకున్న బలి శైకొనియె, అంత నాల్గుదంతములతో నైరావతంబను తెల్లయేనుఁగును, పిదప కల్పవృక్షంబు, ననంతర మప్పగోజనంబును, పిమ్మట సుధాకరుండును, నట్లుపై లక్ష్మీయు జనించె. అట్టిలక్ష్మీదేవిగని యామె కటాక్ష మెవరియందుఁ బ్రసరించునో యని దేవదానవాది సమస్తప్రముఖ జీవజాలంబును నువ్విష్టారుచుండె. అంతవారలఁ గాంచి లక్ష్మీ తపశ్శాలియుఁ గోధంబును, జ్ఞానియు సంగంబును, పృథావసంపన్నుండును గామవికారంబును, ద్రోయఁజాలకయుండిరన్న నితరాశ్రయులఁ దడవసేల యని మానసంబున నెవ్వారల నిరిసించి, ఛర్మమున్న భూతిపైత్రి సున్న; త్యాగమున్న ముక్తికారణమై నదిగ నుండదు. విక్రమంబును కాలవేగంబున ట్టిణించు, శీలసాభాగ్య మున్న చిరాయువు గనఁబడదు. కాన నెచ్చటను సంబుల్లత్వములేదు. అన్నిలక్షణంబులుగల శ్రీహరి న మ్ముపేక్షఁజేయునుండె, ఇత నెవ్వరిని వరింపఁడుగ నని తనమానసంబున విమర్శించి, నిరపేక్షుండైనను శ్రీహరియే తిగిన వసుడని యాతనినే వరించె. మఱల వార్ధి దనున నందు వాసుజిజన్మించె. అద్దాని దానవులు గ్రహించిరి. మఱియుఁ దరువ నమృతకలశవాస్తుండై ధన్యంతరిజనించె. అయ్యమృతకలశంబును గాంచి దానవులు శీఘ్రంబు లాగికొని పఱవం దొడంగిరి. చిరకాలకష్టాధితమగు నమృతభాండము జైరులచేఁజిక్కి నవతలు చేయునది లేక పరమేశ్వరునిఁ బూర్చించిరి.

అంత వద్దేవుఁడు జగన్మోహినియై తన లీలావిలాసహాసంబుల దనుబాల భ్రమియింపఁజేసి వార లచేఁ గోరంబడి యమృతము దేవదానవులకుఁ బంచ నియమితుఁడయ్యె. దేవదానవులు సున్నాత్ములై ధనశపరిధానులై ప్రాగగ్రకుశతీతంబులఁ బూర్వదిశాభిముఖులై పంక్తులుదీరి యమృతముఁ గ్రోలఁ గూర్చుండిరి. అంత శ్రీహరి పాములకుఁ బాలుపోయందగనిమాడ్కి రాక్షసుల కమృతంబీయందగ దని తనవిలాసంబుల దనుబాల భ్రమియింపఁజేయుచు దేవతల కమృతంబు పోసె. అంత దేవపంక్తి రాహువు కూర్చుండి యమృతముఁ ద్రావ సిద్ధపడ దానిని సూర్యచంద్రులు హరికి సంజ్ఞ సేయ నశ్రం భున నతని శిరముఁదనుమె. అమృతము కుత్తుకదిగుట తలయుఁ గలంధమును సజేవమై రాహుకేతువులుగ స్థిగులై పర్వదినంబుల నాపైరంబున సూర్యచంద్రుల గ్రసించుచుండిరి. ఆ సూర్యచంద్రులును భగవ త్క్రొవ మఱల వృద్ధి నొందుచుండిరి. ఇట్లుపూర్తిగ నమృతంబు దేవతలచేఁ గ్రాగించి హరి యంతర్వి తుఁడయ్యె. ఇదియంతయు దేవతలమోసమని దానవులు పెచ్చుపెరిగి దేవతలతో యుద్ధమునకు డీకొనిరి. అంత నిందుగ్రిందు వజ్రధారియై రాక్షసులనాశంబుఁ గావించుచుండ నా వజ్రంబును నమచిఛర్మంబున నిష్ఫలంబయ్యె. అప్పు డశరీరవాణివాక్యంబున నతనికి నార్ద్రము శుష్కము కానిదానగాని మృత్యువు

లేదని తెలిసికొని యట్టిది ఘేనమని యెఱింగి దానిసహాయమున సతనిని గుఱ్ఱె. ఇట్లు దేవతలు బలి దానవేంద్రుని నిర్జించి యింకను విజృంభించునెడ నారదుం డరుఁడెంచి సురలారా! కాగ్యసిద్ధివహనీయు నేల యీ యాయాసంబు. యుద్ధముమాని స్వస్థలంబులకుఁ జనుండన వారును నట్లుగావించిరి. దాన వులు విషణ్ణులై మూర్ఛదోఱగిన బలిదానవేంద్రుఁడ బల్లిమశిఖరిశిఖరంబునకుఁ బ్రేరి. శ్రీకృష్ణుడు తన మృతసంజీవని విద్యాప్రభావంబున విధ్వంసమానకంధరుల, విస్వదేహుల రాత్రిం దరుల నిందఁ బ్రతి కేంచె. బలిసార్వభౌమండును భార్గవానుగ్రహంబున విగతశరీరవేదనుండై పరాశరుండల్యుఁడ నేత కాలపరిసితుల గుఱ్ఱిఁగినవాఁడుగాన దుఃఖపడకయుండె.

పరమేశ్వరుండు భవావీదేవితోఁ గైలాసశిఖరంబున శుభంబుండి శ్రీహరి గంగోహి న్యన తారమువిని తాను గామజేతనను గర్వంబున నయ్యవతారంబు వీక్షింప శ్రుహరిం బిరి 'సుహత్యే' యొప్పుడును నీ మగపోడుములగాంచితిగాని నీ యాడుచందంబుఁగానను; ఆ జగన్మోహినినిపదంబు మఱొక్కసారి ధరించి చూపింపు' మన సతం డియ్యకొని చనె. అట నొకసుందరంగి హరునకుఁ బ్రోత్సహంబయ్యె, హరుఁడు దానిజెంటబడి మాయగ్రహింపనేరక తికమకబడి గాఢాఘోషము న్నిత పీర్చుండై శ్రీహరిని గుర్తించె. ఆ శుక్లంబై రజతస్వర్ణంబుల ధరణి వ్యాప్తంబయ్యె. హరుఁడు తన గర్వంబుడిగి మృత్యువ్రజయించితి, హాలాహలముగ్రహించితిఁ గాని శ్రీ క్రీ గంజిప్రసారవీర బాహు పరంపర జయింపఁజాలకుంటినని సిగ్గుపడుచుండ శ్రుహరి 'గరభకంఠా! నీవుగాన యింతవఱకు తట్టుకొన గల్గితివి. మఱొకఁడెవఁ డైనను నిలువనేరఁడు. గుర్తించి మగుడ నేరఁడు' అని బుద్ధిగించి పంపెను. ఇట్లు శ్రుహరి దేవతలచే తీరజలధిఁ దరింపజేసి, కూర్మంబై మందరంబుధరించి, జగన్మోహినిని ముమ్మ తంబు దేవతలకుఁబోసి, లక్ష్మీసహితుండై వైకుంఠంబునకరిగె.

వా మ న చ రి త్ర ము.

సప్తమనువగు వైవస్వత మన్వంతరమున నిత్యైకుఁడు, సభగుఁడు, ధృష్ణుఁడు, శర్మగ్ధి, అరిష్టంతుఁడు, నాభాగుఁడు, దిష్టుఁడు, కరూశకుఁడు, పృషధ్రుఁడు, వసుమంతుఁడు అను పదుగురు ప్రభువులు. పురందరుఁడనువాఁ డింద్రుఁడు. ఆదిత్య, మరుదశ్వినకు, రుద్ర సంజ్ఞలుగలవాగు దేవతలు. కశ్యప, అత్రి, భరద్వాజ, విశ్వామిత్ర, గౌతమ, వసిష్ఠ, జమదగ్నులు సప్తములు. శివుఁడు సకల దిగిగర్భమున భగవదవతారముగ వామనుఁడు జన్మించె.

బలిదానవేంద్రుఁడు దేవేంద్రునిచే నొచ్చి భాగవునిచే నెట్టికలకు బ్రతికి భాగవుల శుక్రూషు లచే మెప్పించి విశ్వజిద్యాగంబుఁ జేయ మొదలిడె. శిష్యవాల్మీయంబున శుక్రండు విశ్వజిద్యాగం బిట్లు చేయించుచుండ నా హోమగుండమున దివ్యాయుధసమన్విరింబగు బంగారురథం బున్న వించె. అద్దాన మహాతేజోవిరాజితుండై యజ్ఞదక్షిణల ఋత్విక్కులందనిపి సురలోకంబుపై దాడిసలిపె. అంత వాని సమరసముత్సాహంబుఁ దలకించి యింద్రుఁడు భయపడి దేవతలకు గురువును మంత్రియు నగు బృహస్పతిని సమీపించి బలి యుద్వృతంబు విన్నవించ నాతం డిట్లనియె 'ఇంద్రా! గురువులగు భృగువుల శుక్రూషుచే వీడింత పెచ్చుపెరిగె. వీని నివృథుడు జయింప నేరికిని శక్యంబుకాదు. కొంతకాలంబు పొంచియుండిన సమయంబు రాగలదు, అప్పుడు జయింపవచ్చు' ననిన బృహస్పతివాక్యంబులు విని కామరూపుడై దేవతలు స్వర్గంబు దిగినాడి యొందేనిఁ జనిరి. బలియు నిశ్శత్రుండై జగత్ప్రియంబుఁ దనవశముఁ జేసికొని విశ్వవిజయుండై సుద్ధ

కాలంబు రాజ్యంబుఁ జేసె. భార్గవులును వానిచే శతాశ్వమేధంబులఁ జేయించిరి. ఇట్లు రాక్షసులు విజృంభించుటయు, దన కొమరులగు నింద్రాదిదేవతలు డాగి నికృష్టజీవయాత్ర నెఱపుటయుఁ గాంచి దేవమాతయగు నదితి తన స్వాంతంబునఁ గుందుచుండె.

అంత నొక్కనాడు కశ్యపబ్రహ్మ నిజసతియగు నదితి గృహంబునకుఁ జని యామె నిర్వేద కారణం బడిగి యామెవలన నావృత్తాంతముఁ చెలిసికొని విజ్ఞానదృష్టి నవలంబించి భావికాల కార్యంబు విచారించి 'మగువా! యేలఁగుంచెదవు? కాకున్నది కాకమానదు. ఆయినను కాలాచిత కార్యంబు నుడివెడ నాలకింపుము. ఈ ఫాల్గుణశుద్ధ పాడ్యమిఁ దొరకొని పండ్లొండుదినంబులు హరినమర్పణంబుగఁ బయోభక్షణవృత్తం బాచరింపుము. దాన నవ్వాసుదేవుండు ప్రీతుండై నీకోరిక నెరవేర్చు'నని యాశ్రుతవిధానం బెఱింగించె. అదితియు భర్తచెప్పిన పద్ధతిని నియమపురస్సరంబుగా నావ్రతం బాచరించె. అంశ భగవంతుం డవ్రతంబున సంతసించి శంఖచక్రగదాధరుండుఁ జతుర్బాహుండు బీతకాశేయుండుఁ నగుచు నగోచరుండగు హరి గోచరుండై యదితిచేత స్తుతింపఁబడి యిట్లనియె. అవ్వా! నీమనోరథం బేనెఱుంగుదు. మీ దంపతుల సేవలకు సంతసించితి. నీపతి నారాధింపుము. మీకు కుమారుండైన జనించి బలిరాజ్యంబు సామంబునఁ గైకొని పురందరదశ కొనంగుదు. బలిమిని బలిని జయింప నిష్ప డేరికిని శక్యంబు గాదు. ప్రాజ్ఞుడగు కార్యసాధకుఁడు సమయజ్ఞుండై యుండవలయు నని పలికి యదృశ్యుం డయ్యె. అదితి కశ్యపు నాశ్రమించె. అదితి గర్భిణి ధరించి నవమాసంబులుమోసి శుద్ధద్వాదశి శ్రవణానక్షత్రయుక్త యభిజిల్లగుంబున వామనుని గణె. దేవతలు నానందపరవశులైరి.

ఋషులు కశ్యపుఁ బురస్కరించుకొని యథాకాలంబుల సమచితకర్మకలాపంబుల నిర్వర్తించిరి. ఇట్లు వామనుఁడు బ్రహ్మచారియై లోకజనాకర్షణీయమగు సుందరరూపంబు ధరించి పాదచార్మియు నర్మదానదిం దాటి బలి యజ్ఞశాలం జేరి, బలిచే నాదరింపఁబడెను. బలియు నాతనిఁ గాంచి యెద్దియైన నిచ్చుటకు సిద్ధమగునున్నవాడ నీ వాంఛితం బెద్దియన వామనుఁడు బుడుతఁ డయ్యె, నాతని పూర్వుల వితరణాదివృత్తాంతములఁ బొగడి సేను వటుండెను. పదత్రయభూమి మాత్రము తపంబునకై యాచించెద ననెను. బలియు నా త్రివిక్రముని గుర్తింపనేరక యజ్ఞానియై యా దానము కొంచెమనియు, తాను నెఱదాతననియు నింకను వేద మనియు, పాఠపడి నిర్బంధింప జొరవ్వు. అది శుక్రుఁడెఱిగి బలిసార్వభౌమా! ఈతఁడు సాధారణవటుఁడు కాదు, త్రివిక్రముఁడు. వీని కా పదత్రయధరణియు నీయలేవు. అజ్ఞానంబునఁ చెలిసికొనలేకపోతివి. ఇప్పుడైనను దప్పించు కొమ్ము. లేజీని సర్వనాశంబు కాఁగలదు. ఈ ధరణి నీయది కాదు. ప్రజలది. అందఱిని నవ్వు పరచి దీని వీని కొనంగుట యుచితము కాదు; ఆర్హతయును లేదు. అని గురువుగాన యథార్థమును శ్రుతపరచెను. బలి సర్వంబును గుర్తించి జ్ఞానియై యిచ్చెదనని యీకున్న కీర్తికి నవ్వుము. ఇచ్చిన ధరణికి నవ్వుము. ఎవడగుఁగాక. అకాశ్యతమగు నీధరణి నవ్వుమైనను కాశ్యతమగు కీర్తి గడించుటయే తన కర్తవ్యమని యప్పుడు భావించెను. శుక్రుండును దేవ కాల పరిసితుల గమనించి కిక్కిరింప పదభ్యుత్థుడఁ బగుదువు. ఆలోచించుకొమ్ముని హెచ్చరించెను. బలి సర్వంబును చెలిసికొనియుఁ దన్నుకూడ త్రివిక్రమునకు సమర్పించుకొనుటకే నిశ్చయించుకొనెను. త్రిపదంబుల ధారపోసి త్రివిక్రముని సంతసింపఁజేసి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను.

అప్పుడు వామనుఁడు బలిని వారుణపాశంబులఁ గట్టించి రసాతలంబున నుంచె. బలి భార్య యగు వింధ్యావరీయు వామనునిఁ జేరి 'దేవా! అంతయు నీవ. సర్వంబును నీయదియ. నిన్ను

చిన్న గుర్తించి నీవు కొంచె మడిగి యెక్కువ కొంటి వనియు, మేము గొప్పని నిచ్చి నెలదాతల మైతిమనుకొనుటయు నజ్ఞానవిలసితంబులే. మా యజ్ఞానంబు దొలగించి విజ్ఞానంబు గావించి మహాపకారుడవైతివి. ఇది నిన్ను సర్వాంతర్యామిగ గుర్తించక రాజ్యమందంబున దాగ్గి మదంబున కుటుచవానిగ గుర్తించిన మా యజ్ఞానంబు కాని వేటొందుగాదు. త్నమింపుమని పొట్టించెను. బలితాతయగు ప్రహ్లాదుండును, బ్రహ్మదులును నా భగవంతుని స్తుతించిరి. వామనుండును శుక్రుని గాంచి భృగువర్యా! యజ్ఞ శేషంబు బూర్తి గావించుము. మీరు శలంచుకొనిన జీయరానిజేడి యుండును అని శుక్రునిచే యజ్ఞము బూర్తి జేయించి శుక్రుని స్తుతులంది రాజ్యము పుంగవుని కొసంగి ప్రహ్లాదాదులకు దాను నిత్యదర్శనమందై రసాతలంబున నివసించుదు త్యాగినియగు నా లి సార్వభౌము భవిష్యద్దేవేంద్రునిగ రసాతలంబున గాపాడుచుండె.

మ త్స్య వ తా ర చ రి త్ర ము

(లేక)

స త్య వ్ర తో పా థ్యా న ము.

“కృతమాళిక” యను నదీతీరమున గల్పాంతవేళ ద్రవిళదేశపు రాజగు శత్యవ్రతుండు శతలము జలముమాత్ర మహారముగఁ గొనుచు హరినిగూర్చి ధ్యానించుచుండె. అతఁడా నదీ తీరము దోయిటఁదాల్చి చూకిఁ దర్పణమిడుచుండ నంగొకచేపిల్ల కానంబడె. అంత నది గోసిగిరిండె. పాపమానత్యవ్రతుండు దానినొక శరావమున నునిచె. అదియును నిండునల్లు పుద్దడియ్యె. దాని మళ్ళ మెలుంగఁజాలక యొక సరస్సున విడిచె. అదియును తుణమాత్రమున నిండె. ఇది విసిగి దాని సముద్రంబునవైచి యత్యాశ్చర్యంబున ‘నిజేమి నైవమాయయో’ అని నిశ్చలపడి భగవద్విలసిత మని తుదకు నిశ్చయముజేసికొని విశ్వసించి ‘జేవా! యేల యిట్లు మత్స్యరూపంబుగిరిగిని నానుఁ బ్రత్యక్షమైతివి? నిన్నుఁ కలియ నేరని నా యజ్ఞానంబు త్నమింపుము. నావలనఁ గాదగు శత్యవ్రతంబేది?’ అని పరిపరిధంబుల నామత్స్యరూపభగవంతునిఁ బ్రార్థించె. అంత నా మత్స్యరూప భగవంతుండు ‘సత్యవ్రతా! నీ నియమనిష్ఠలకు నాయందలి భక్తికేమిచ్చి నీకుఁ బ్రత్యక్షమైతి. ఈరాత్రి శేడవదినంబునకు బ్రహ్మదేవునొక పగలు నిండును. అంత రాత్రికాఁగ నతఁడు నిద్రించును. భూయ్యవాదిక జగంబులు మూడును విలయాల్ధిలో మునుంగును. ఆ కార్తిలో నొకప్పు నావ చేరవచ్చును. నీవు సర్వావధీతతులు బీజరాసులు చేకూర్చుకొని యానావనెక్కి పయోరాశిలో విహరింపుము. ఆ నావయందు సప్తర్షులుందురు. వీరకటిలో మొదట నెదుటగానఁబడని యానావ మునుల శరీరకాంతలం మిలుకుమిలుకుమనుచుండ నీకు గోచరంబగు. గాని ప్రక్క నేనును నుంచ రించుచుందును. నాయాజ్ఞఁ జెనుకామొకటి యాప్రక్కననుండు. నుడిగాడ్పుల కతంబున భంగ పాటుఁ జెందకుండ సప్తర్షులతోఁగూడిన యానావ బీజావధీతతులఁ గైకొని నీనెక్కి యానాముచే నావను నాకొమ్మనకుఁ గట్టుము. నావకుఁ బ్రమాదము పాటిల్లకుండ, నీకుఁ దపసులకు నలజడి కలుగకుండ నామున్నీటఁ బద్మభవుండు రేయి నిద్రనుండి వేగునంతకు మెలుంగెద. అది కారణంబుగ నీ మత్స్యరూపంబుఁ గైకొంటి. నిన్ననుగ్రహించితి; అని మత్స్యరూపభగవంతుఁ డవ్వశ్యుండయ్యె.

అంత సత్యవ్రతుండు భగవంతుని ధ్యానించుచుఁ గాలము నిరీక్షించుచు దర్భశయ్యఁ దూర్పు శిరస్సుగాఁ బండియుండె. అప్పుడు కల్పాంతంబుదాసిన మేఘపంక్తులు వృష్టింగరిసి జలభిముంబుఁ

గావించె. బ్రహ్మ పగలంతయు సృష్టి గావించి కావించి విశ్రాంతి నొందఁదలంచి సృష్టిమాని నిద్రించె. సత్యవ్రతుఁడు భగవంతుఁ డాదేశించినకరణిఁ దప్పక యాచరించి యామత్స్యరూపు నితోసహా పృథ్వియాంభోధి విహరించుచుండె

ఇట్లు నిద్రించు పరమేష్ఠి ముఖంబునుండి వేదంబుల హయగ్రీవుండను చోరుండు హరించి మున్నీటం జొచ్చె. అంత మత్స్యవ్రతారుండు ఋషుల నోషధీబీజంబుల సత్యవ్రతునిఁ గాపాడుచు నా ప్రాణదువులదొంగను సంచరించి వేకువ నిద్రమేల్కొనించి భారతీయుత్తరదై సృష్టిగావింప దొఱిగొను నా విధాతకుఁ జిక్కువెడలించి వేదంబుల నప్పగించె. సత్యవ్రతుఁడిట్లు హరికి జలతర్పణం బిడుట నా పృథ్వియంబున బ్రతికి ప్రళయాంభోధి విహరించి యీ కల్పంబున వివస్వంతుఁడగు సూర్య భగవానునకు శ్రాద్ధదేవుండన జన్మించి శ్రీహరి కృపావశంబున వైవస్వతుఁడను నేడవమనువయ్యె. మత్స్యరూపభగవంతుఁ డిట్లు నిద్రావస్థఁ బోగొట్టుకొన్న వేదంబుల వేగునంతకుఁగాపాడి ప్రాతః కాలమున నతినికిడి మరల నతనిసృష్టిమస్త్రిఖుఁగావించి సత్యవ్రతు నాశీర్వదించి యంతర్వీతుఁడయ్యె.

నవమ స్కంధము

రా జ వ ం శే లి హా స ము.

సూ ర్య వ ం శ ము.

సు ద్యు మ్ను చ రి త్ర.

బ్రహ్మకుఁ గళ్యపుఁడువృట్టె. ఆకళ్యపునకు దక్షాతృజయైన యదితీయండు సూర్యుండుద్భవించె. సూర్యునకు సంజ్ఞ యందు శ్రాద్ధదేవుండను మనువుజరించె. అతఁడే వైవస్వతమనువు. వైవస్వతుఁడు పుత్రసంతానకాంక్షియై వసిష్ఠపోతానాంబున నొకయజ్ఞంబుఁజేసి, రాని వీనిభార్యయగు శ్రాద్ధ పుత్రికయందలిమక్కున హోతనాశ్రయించె. ఆ హోత శ్రద్ధాదేవిశోరిక ననుసరించి పుత్రికకలుగు మంత్రంబులయజించె. అంత శ్రద్ధకు నిలయనుకన్యక యుద్భవించె, వైవస్వతమనువు పుత్రునియందలి కాంక్ష వసిష్ఠునిజేరి 'దేవా! పుత్రునికొఱకుయజంపఁ బుత్రికయొకలిగె? మీరు బ్రహ్మవాదులు, మంత్ర వేత్తలుగదా! యిట్లు జరుగనగునా?' యన వసిష్ఠుఁడది హోతృకృతభిచారమని తెలిసికొని 'రాజా! సంకల్పవైషమ్యంబున హోతృకృత్యంబునఁ బుత్రికజనించె. ఐననేమి? పురుషునిగానించెద? నని తన ప్రభావతమన నిలను సుద్యుమ్నుఁడను పుత్రునిగామాచ్చెను. ఆ సుద్యుమ్నుఁడు పెరిగి పెద్దవాఁడై వేటకుఁజోయి యుత్తరదిశను మేరువుపాంతఁ గుమారవనముజేరి మరల యాడుదియయ్యె. గుఱ్ఱము పరిజనులు మొదలగువారందఱును శ్రీత్రయమొందెరి. దాని కచ్చెరువంది అది పార్వతీపరమేశ్వర్యల నివాసస్థానమనియు, వారుండుచోటునకుఁ బురుషులు వచ్చుచుండుటచే భవానీజేని యట్లు కాశించెననియు నద్దాన శ్రీత్రయముకలెనని తెలిసికొని సుద్యుమ్నుఁడు శ్రీమై పరిజనులు చెలికత్తెలుగా సోమకుతుండగు బుధుని యాశ్రమమునకుఁజేరి యాతనివరించెను. అప్పు డా యువిదకు బుధునకుఁ బూజువ్రేడుజనించె. సుద్యుమ్నుఁడు మరల తాను పురుషుండు కాఁగోరి వసిష్ఠునాశ్రయించె. ఆవసిష్ఠుఁడు పరమశివునిబొగ్గించె. పరమేశ్వరుండు కరుణించి భవానీవాక్యమును వసిష్ఠునిశోరికయుఁ దీఱునట్లుల

నొకనెల శ్రీయు మఱి యొకనెల పురుషుడుగ మారుచుండునట్లు వగంబొసంగె. సుద్యు మ్ముడు పురుషుడుగనుండునప్పుడు ఉత్కలండు, గయండు, విమలంకునను నొకమూల మువ్వగు పుట్టిరి. వా రుక్షరాపథరాజులైరి. సుద్యుమ్ముడు ముదుసలియై ప్రతిసంపురమునాడిని పుసూరపునకు రాజ్యం బొసంగి వనంబునకుఁజనియె.

పు ష ధృ చ రి త్ర.

వైవస్వతుడు తన కుమారుడగు సుద్యుమ్ముఁడిట్లుపోవ నూహించుట మారిగఁబడి యనునలో బుత్రకాంక్షయై తప మాచరించె. అంత శ్రీహరికృప నతనికి ఇచ్చెను. అందు పుషధ్రుడు నృగుడు శర్యాతి ధిష్టుడు దృష్టుడు కరూళకుడు సరిష్కరిగుడు నిధిగుడు 1 ని యను పదుగురుపుత్రులు కలిగిరి. అందు పుషధ్రుడు ధర్మంబుడప్పుక పిత్రాన్ని గోపకపాలనంగా గావించుచుండె, ఒకనాడు బోరునవర్షంబువరియసాగె. అతఁడు నడితయి మంగఁ గ్రూగొంగులంబుల చొరకుండ జాగ్రత్తగఁజూచుచుండె, కాని యొకఁడెబ్బలి మందఁజేరి యొకగోవును బుట్టుకొనెను. గోవు “అంబా”యని యఱచెను. ఆ పెంజీకటిక బృషద్రుడొకబాణంబునఁ బొరిగిన్ బిల్చె. ఆబాణసాణంబున గోవు మరణించె. ఁబ్బలి పాతిపోయె. అతఁడప్పుడు పులియే మరణించినదని భావించి నేనన యుగార్థంబు గుర్తించి చింతించె. అందువలన నతఁడు రాజ్యపాలనంబున వనస్పదై వసిష్ఠువాన్ని వనంబున కేగి శ్రీహరిని ధ్యానించుచు నొకదావాన్ని మడసి బ్రహ్మాంబుఁడెంచె.

శ ర్యా తి చ రి త్ర.

వైవస్వతుకొమరులలో నొకఁడగు శర్యాతిః సుకన్యయును కుమార్తెలను. ఆమె కంద్రితో వనంబునకరుడెంచి యొకపుట్టలో రెండుజ్యోతులఁగాంచి మిఠుగురుని నాడిమరిగించె. నాడినె. అంత శర్యాతిభటనముదాయమునకు మలమూత్రములుబంధించి మొగంబుల నెట్టుటవడఁచి చ్చె. శర్యాతి భయకంపితుడై యెవరో యేదో యపరాధ మేమహాత్మునకొనెననిభావించి యందఁబడి నడిగె. సుకన్య తనకృత్యంబుఁజెప్పి శర్యాతి తత్తరంబునఁ గుమార్తెందోహ్నని వర్జ్యంబుఁజేరి తిరుగుఁజేయు చ్యవనుని గాంచి తననేర్పున నతనిఁబ్రసన్నుఁగావించి ఋషిచిత్రమునొసంగి సుకన్య నానని కొంగరి పట్టణంబునకరిగె. ముక్కోపియగు చ్యవనునకు సుకన్య పరమకాంతంబున శుక్రూషానగ్నుడందె. అంతనొకనాఁ డశ్వినీదేవతలచటికి వచ్చిరి. చ్యవనుండు వారలఁ బూజించి మీరు శిష్యులగుఁతన యజ్ఞ భాగంబులేకుండిరి. నేనుమీకు యజ్ఞ భాగంబుగల్పింతు, మీరు నామదిమి బోగొట్టుడనెను. అశ్వినీదేవతలును సంతసించిరి. నెద్దనిర్మితహృదంబున నాతనిబట్టికుంచిరి. మువ్వగునొకవిధంబున బయటకురా సుకన్య తనపాతివ్రత్యప్రభావంబున భర్తనుగుర్తించి సుఖంబుండె. అశ్వినీదేవతలు స్వర్గంబు నకుఁజనిరి. శర్యాతియజ్ఞంబునయే సంతల్పించి కుమార్తెనుగొంపోవఁ జ్యవను నాశ్రమంబునకువచ్చెను. సుందరరూపునిప్రక్కనున్న సుకన్యఁగాంచి కంకించి కుమార్తె వృద్ధవతినిదోసెనెపుచ్చి సుందరుడగు జారుని గవగూడెనని కోపించి నిష్కరములాడఁదొడఁగె, సుకన్య తండ్రియుద్దేశ్య మిఁటింగి చిరువప్త్య నవ్వుచు “తండ్రి! యితఁడు నీయజ్ఞుడగు చ్యవనుమహర్షియే” అని తదవ్వరూపమునకుఁ బోవఁ జరించె. శర్యాతియుసంతసించి యా దంపతులవలన సత్కారంబులఁగాంచి యభ్యర్థమువారల తన పురికిగొంపోయి యాచ్యవనుమహర్షి చే యజ్ఞంబు నిర్వర్తించుడనె. చ్యవనుండును తనవాగ్దానము ననుసరించి యా యాగంబున నశ్వినీదేవతలకు సోమపాత్రనందిచ్చె. దానఁగోపించి యిందుగఁడు మునింజంత

చఁజందెత్తె. చ్యవనప్రభావంబున నా యింద్రబాహు వట్లై స్తంభించె. ఇంద్రుండంత భయంబుఁజెంది యంతనుండి యశ్వినీదేవతలకును సోమభాగంబుండునట్లంగీకరించి చ్యవను శాంతచిత్తుఁగావించి వాని యనుగ్రహంబున నెప్పటివాఁడై స్వర్గంబునకుఁజనె. ఆ శర్యాతికి నానర్తుఁడును, వానికి రైవతుఁడును పుట్టిరి. ఆ రైవతుఁడు తనకుమా రైయగు రేవతిని “ఈమెపతియెవఁడు?” అని యడుగుటకు గానుబ్రహ్మ లోకంబు నకుఁ జని త్సఁజంబుండునంత భూలోకంబున తరతరంబులుగడిచె రైవతుఁడు బ్రహ్మనుమతి నా కాలమున బలిష్ఠుఁడగు బలరామున కా రేవతిని సంగె.

నా భా గు చ రి త్ర.

రైవస్వతుకొమరుఁడగు నభగునకు నాభాగుఁడను కొమరుండుగలఁడు. అతఁడు బ్రహ్మచారియని సోదరులు భాగముఁబెట్టరైరి. “నా భాగమే”దనఁ దండ్రినడుగుమనిరి. తండ్రినడుగ “సోదరులు చేసిన దన్యాయమేయైనను దానితోఁబనియేమి? అంగిరులు సత్రయాగముజేయుచున్నారు. అం దాటవ నాటికర్మ వారికిఁ గెలియదు. దానికనువగునీరెండు వైశ్వదేవనూత్తులు నచటఁజదువుము. వారలా యజ్ఞ పరిశిష్టధనమునీకిడి స్వర్గమునకుఁబోవుదు”రనెను. నాభాగుఁడట్లే కావించెను. ధనము చేఁజెక్కిను. కాని యొకనీలశరీరుఁడడుతగిలి “యజ్ఞ పరిశిష్టధనము నాయది”అనెను. ఋషులు నా కిడిరని నాభాగుఁ డనెను. మీతండ్రి నడుగు మతఁడుచెప్పినట్లు మన మభయులము నడచుకొందమని నీలశరీరుఁడనెను. నాభాగుఁడు తండ్రినడిగెను. నభగుఁడు యజ్ఞ పరిశిష్ట ముచ్చిష్టముకాన నది రుద్రునిదేయని పెద్దలందు రనెను. నాభాగుఁడు పోయి యాతనిధనముఁ గైకొనుమనెను. ఆ రుద్రుఁడతని ఋషువర్తనమునకును చిత్పథక్తికిని సంతసించి ధనమొసంగి తత్త్వసంహిత నుపదేశించి విజ్ఞానధనునిఁగావించెను.

అం బ రీ షో పా భ్యా న ము.

నాభాగునిపుత్రుఁ డంబరీషుఁడు, ఇతఁడు తండ్రియనంతరము సప్తద్వీప పరీతభూవలయర జేకచ్చత్రంబుగఁ బాలించుచు సగ్గుణగర్వితుఁడై దుర్గణంబుల కేముఱుపాటునందైన నెడమాయక సతతశ్రీహరిధ్యాన నిసాగర్వితుఁడై యొప్పొలుచుండె. హరిభక్తికీతంబున రాజ్యపరిపాలనముఁ జేయు చున్నను సామ్రాజ్య వైభవంబుల నతనికి నీహ వొడవకుండె. శ్రీహరి కాలచక్రప్రభావంబును నతనికి గోచరించె.

ఇట్లుండి తనకునురూపపత్నియగు భార్యతో ద్వాదశీవ్రత మొకవత్సరము శ్రీహరిఁగూర్చిసలిపె. వ్రతాంతమునఁ గార్తికమాసంబున మాఁడురాత్రు లుపవసించి కాళిండిజలంబుల నున్నాతుండై మధు వనమున శ్రీహరిని యథోచితంబుగఁ బుష్పమలఁబూజించి లెక్కకుమిక్కిలిగఁ బాఁడియావుల మొగ్గముల నుత్తమద్విజాలకు దానంబొసంగి మధురాన్నంబుల బ్రాహ్మణసమారాధనంబుఁగావించి తా నిక వ్రతాంతభోజనముఁగావించి సుద్యుక్తుండుఁగాఁగ దుర్వాసుండతిథిమైనట్లై. ఇట్లువచ్చిన యతి థినిఁబూజించి భోజనమునకు దయచేయుఁడనెను. దుర్వాసుండును సంతసించి భోజనమునకయ్యకొని స్నానంబుఁజేయుఁ గాళిండికిఁజనియె. ఆ కాళిండినిర్మలతోయంబుల మునిగి పరమార్థభ్యానంబున లీనుండై బాహ్యంబుమఱి లోఁజెవుల సాక్కుచుండె. ఇట నంబరీషుండును దుర్వాసుండు రాక తడవు నేసిన ముహూర్తార్ధావస్థయగు ద్వాదశీయందుఁ బారణనేయవలయుటఁ జింతించి బ్రాహ్మణాతి క్రమణ దోషంబునకుఁగింతి ధర్మవిరుద్ధంబుగాకుండ సలిభక్షణంబుఁగావించె, ఇట్లు సంవత్సరంబు చ్చణమాత్రంబుగ గడువ దుర్వాసుండవచ్చెంచి రాజుచే సత్కృతుండయ్యు నాతని కృత్యంతటింగి

కౌర్మధూయివృందై దుర్భాషలుపలుకుచుఁ దన జటఁబెరికి నేలంగ"ట్టఁ అద్దొని భేముంఁగముగునొక కృత్య"రాక్షసి" యావిర్భవించి భీకరశూలాయుధసమేతఁడు రాజుంగివని. అంబరీషుండును బ్రహాంత వృద్ధయంబున భగవంతునిధ్యానించుచుండె. భగవత్ప్రేరితమగు శాలివాక్రముత్యుని బాహుశృంగము హస్త్యః గావించి మునిందాకఁ. చక్రానలదండహ్యమానదేహుండగుచు దుర్వాసుండును దిన్నివానితో పాయంబెలుంగఁజాలకయు, సెదర్కొనక క్షిలేకయు, దత్తరంబునఁ బ్రపంచంబంతయుఁ గలయఁ దిరిగె. చక్రంబంతటను వ్యాపించియుంట నెటకేగిననుబాధించుచు నేయుండెను. అంత దుర్వాసుండు బ్రహ్మలోకంబునకుఁజని బ్రహ్మకును చక్రంబునుబలింప సామర్థ్యములేదు నాతినిచేఁ దిరిస్కృతుండయ్యె. కైలాసంబునకుఁజని మహేశ్వరుండును నట్టివాడగుటనుజరిగె. ఇతఁ శ్రీహరిఁబలుకఁగన్నఁ గాపాడువాఁ డొండొకఁడులేడని యా శ్రీహరిశరణుఁజొచ్చె. శ్రీహరియుఁ దాను ధర్మపరాధినుడననియు నీ విక యా యంబరీషునే శరణుఁజొచ్చిన లాభముండుననియు వాక్రమె. దుర్వాసుండుఁ జేయునదిలేక మగిడి యంబరీషుని పాదంబులబడె, అంబరీషుండు దుర్వాసుండు తన పాదంబులకుటకుఁ దత్తరంబుఁజేంది యాతనిహస్తంబులు తొలగించిపట్టుకొని 'మహాత్మా! నిర్భయుండవుకమ్ము. మది గురురపరమకొమ్ము' అని యభయంబొసంగి శ్రీహరిచక్రంబును "నేను ధర్మముఁదప్పుక" చరించెడి వాడనేని శ్రీహరిభక్తుడనేని సాధుజనులనాదరించువాడనేని యీ దుర్వాసునియందు విశ్మయంబొందని మనంబుగలవాడనేని శాంతింపుము. ఇమ్మునిపుంగవుని రక్షింపుము. నీకె నహస్రాధిక వందనములర్పింతు"ననిప్రార్థించెను. అంత దుర్వాసుండు చక్రానలబాధానివృత్తుండై భగవద్భక్తుండగు నంబరీషుని ప్రభావంబుఁజెలిసికొని 'మహాత్మా! నీ పృథావందీవరశీ వినియున్న వాఁడ. నీ సూర నిపుడునిన్నుఁగాంచితి. మనసార నీ చరణంబంటి పదిత్రుఁబెట్టితి, భగవంతుని భక్తియొగప్రభ"వంబును నెఱింగితి. నెలవొసంగుము. పోయినచ్చెన"న నెను.అంబరీషుండును దుర్వాసునకు సాక్షాఁగమనస్కారంబొనర్చి యిష్టమృత్యుప్రాప్తంబుగఁగుదువందెట్టి భుక్తశేషముఁదానుభవించి యిదియంతయు శ్రీహరిగఁగూర్చి కటాక్షప్రభావంబనియెఱింగి రాజసంబుపాంతఃబోక నిర్మలుండై ప్రకాంతుడయ్యె. దుర్వాసుండును నంబరీషుని దీవించి కీర్తించుచు మింటిలేరువున బ్రహ్మలోకంబునకుఁ జరియె.

అంబరీషుండును వ్రతసమాప్త్యనంతరము రాజ్యముతోడి తగులంబునూని విగతఁడై తనతో సమానులగు తనయులరావించి రాజ్యభారమునప్పగించి కాననంబునకుఁజని నిర్మలచిత్తంబున శ్రీహరిని ధ్యానించుచు ముక్తింబొందె.

ఇ ట్లొ కు చ రి త్ర.

వైవస్వతమనువు కుమ్మిన నతనిప్రూణరంద్రమునుండి యిత్వైవకుండువుట్టె. ఆ యిత్వైవకునకునూర్పురుకుమారులు. ఇత్వైవకుండొకనాఁ డష్టకక్రాద్ధముఁగావించుచు నగ్రగురుండగు వికుక్షిని నేటకుఁ జోయి కౌర్మధూమనకనవగు మాంసఖండముఁజెమ్మనివనిచె. ఆ వికుక్షియుఁ విత్తాక్షు ననమున కడు దెంచి నేట నలసటఁజేంది తుదకొక శళమునుబట్టుకొని తూఁకలిమిక్లుటముగాఁగ నడ్డాన నగములని శేషముతండ్రికొసంగె. వసిష్ఠుండదితెలిసికొని 'యెంగిలి పైతృకమునకెల్లంబనికదము' నని యిత్వైవకు నకా యుదంతంబుఁజెప్పె. ఇత్వైవకుండు వికుక్షిదుష్టుడని యాతనిరాజ్యమునుండి నిష్కూసితుఁగావించె. ఇత్వైవకుండు కొంతకాలమురాజ్యమేలి దివంగతుడయ్యె. అంత వికుక్షి శళమునుదినుట శకాదుడగు పేరఁబరఁగి మఱి రాజ్యమున కరుదెంచి ధర్మమార్గంబున రాజ్యంబుఁ జేయుచుఁగవత్కృష్టదాసుకుమారుఁ గాంచె. కవత్కృష్టనకురాజ్యమొసంగి శకాదుండుముక్తిఁగాంచె. దేవదాసువులకు జరిగిన సంగరంబున దేవపార్థికుండై వికుక్షిపుత్రుండు దానవులపైఁ గవియునప్పడింద్రుండు వృషభమై యాతని నెఱుఁగె.

‘కమత్’ అన యెద్దుమూపురము. దానియందితడుండెగాన కమత్కుండను నామంబితనికి జరితార్థంబయ్యె. దానవపురంబుల జయించుట బురంజయుండను నామంబునుబొందె. ఇట్లు శకాదపుత్రుడు కమత్కుండను విఖ్యాతపురుషుండయ్యె

మాంధాతృచరిత్ర.

ఆట్టి కమత్కుండవంశంబున యువనాశ్వకుండనురాజు నూర్వరుభార్యలతో సంసారసుఖంబు లనుభవించుచు సంతతిలేక నిష్వేదబడియుండె. అంత మునుట దయగలవారై యింద్రప్రీతికొను నైంద్రయాగముజేయించిరి. ఆ యాగంబునఁ గలశంబున మంత్రించినజలంబుంచి వేకువ నతనిభార్యచేఁ ద్రానింప భావించి ఋత్విజులారేంబు నిద్రించిరి. యువనాశ్వఁ డర్ధరాత్రంబున మేల్కొంచి పిపాసార్థితుడై యట్లు కాలాభ్యంతరమునకుఁజని కలశంబుననున్న మంత్రపూరితజలంబుఁద్రావె. వేకువ ఋత్విజులారాశూన్యజలకలశంబునుగాంచి దానివృత్తాంతముఁజెలిసికొని విధివైపరీత్యమున కచ్చెరువుఁజెందుచుండిరి. అంత నద్దాన యువనాశ్వకుండుపువ్వుకల్పించుకొని చక్రవర్తిచిహ్నములగల కుమారుండు జన్మించి తల్లిలేని కతంబునపాలులేక యేడ్చుచుండ నిందుఁడువచ్చిబొటనవేలందిచ్చెను. దాన నతఁ డేడ్చుడిగ. ఇతఁడు నన్ను సురక్షించుననుట నాశిశువు మాంధాతనామంబునఁబరఁగె. యువనాశ్వకుండుపు మునుట సరిజేయ నాతండునుబ్రతికి కుమారుని ముగ్ధము చ్చటలుగాంచఁగలిగె. యువనాశ్వకుండు మాంధాత చక్రవర్తికి రాజ్యమునప్పగించి తపస్విధ్విసొందె. మాంధాతయు నూర్వకిరణములు ప్రసరించు నంత దనుకఁ గల ప్రదేశంబుఁ బాలించుచు శశిబిందుకుమార్తెయగు బిందుమతియందు ముగురుకొడుకులను నేబండుకూతులను గనె.

సౌభరిమహర్షి యమునానదీజలంబునఁ దపంబుజేయుచు నందలి మినసంసారంబునుగాంచి తానునుగృహస్థుండుగా మదింగోరి యొక్కకుమార్తెను నాకొనఁగనుని మాంధాతనుగోరెను. అతండు స్వయంవరమున నాకన్నెలు నిన్నుఁగోరుకొనిన నాయభ్యంతరములేదనెను. సౌభరి యౌవనవతులు ముదుసల్మైన నన్నెట్లువరింతురని కటకటంబడి తనతపోధనముజెప్పించి యువకుండు సాలంకృతుండునై యెదుటనిలఁబడిన మాంధాత సౌభరిని కన్యాంతఃపురంబున కనిచె. అంత నా యేబండుకన్యలును సౌభరియందంబుఁగాంచి ముగ్ధులై యందలు నతని వరించిరి. మాంధాతవారినందఱను సౌభరికొనంగ. సౌభరియింకను తనతపోధనమువ్యయపఱచి భోగ భాగ్యంబులఁదులదూగుచు ఘృతధారలనగ్నిత్పక్షిఁజేందక పెచ్చుపెరుగుచందంబునఁ గామోపభోగంబుల నుపరతిఁజేందక విషయాభిలాషల విజృంభించుచుండె. మాంధాత కుమార్తెలేమైరో యని పరితపించుచు వనంబునకుఁజని తన్నుమించిన రాజభోగంబులనుభవించుచున్న సౌభరినిఁగాంచి వెఱఁగుపడి కూతులవలన నత్రుంపఁబడి వారియానందమునకుసంతసించి పురికేగె. సౌభరియు మినసంసారవీక్షణంబునఁ గల్గిన తనసంసార కాంక్షయుండఁదపోవ్యయమును గుర్తించి తన్నుఁదా నిందించుకొనుచు గృహస్థాశ్రమంబునిడిచి వానప్రస్థమున్వీక్షించి మఱల ఘోరతపంబుఁ గావించి పరబ్రహ్మంబుసొచ్చె. సౌభరిభార్యలు నగ్నితో శిఖలంతరించు విధంబున భర్త ననుగమించిరి.

హరిశ్చంద్రచరిత్ర.

మాంధాతరెండవకొడుకు పురుషత్సేను యనర్కదయను నాగశస్యకను పరిణయంబై తన్ను ధ్యానించువారికి నాగభయంబులేకుండవరంబునొందె. ఆపురుషత్సేనునకుఁ ద్రసదశ్యుండు, వానికి ననర

బుద్ధుడు, వానికి మార్గశ్వుడు, వానికి నరబుడు, వానికి ద్రిబంధనుడు, వానికి సర్వవర్తుడును గలిగిరి. ఆ సత్యవ్రతుడే త్రిశంకుడు. ఇతడు గురుకాపంబున పండూరునై బౌద్ధతోన్మేషమునకుబోవ విశ్వామిత్రుని ప్రేరణమున యజ్ఞంబుఁగావించె. ఆ విశ్వామిత్రుని ప్రభావమునఁ ద్రిశంకుడు స్వర్గమునకుబొందెనో జేరుచుండ దేవతలటనుండి నెట్టి వేసిరి. తలక్రిందుగ భూమిఁగానుండఁ ద్రిశంకుడు విశ్వామిత్రునిరక్షింపుమని ప్రార్థింప నాతఁడు తనప్రభావంబున నాకాశంబున నిలిపి. ఇప్పుటికిని త్రిశంకుఁడట్లుతలక్రిందుగ నాకాశంబునఁ గన్పట్టును. ఆ త్రిశంకునిపుట్టుఁడు మారీశ్వంద్రుఁడు. వసిష్ఠునియందలి యాగ్రహంబున విశ్వామిత్రుఁడు మారీశ్వంద్రుబాధింపఁదొడంగను, 449 కని వసిష్ఠుఁడు విశ్వామిత్రునిగృహపుకమ్మనిశపించె. వసిష్ఠుని విశ్వామిత్రుఁడు బకముకమ్మని ప్రహరణంబునఁ గొల్పి వసిష్ఠవిశ్వామిత్రులు పక్షిరూపులయ్యుండ బూర్వజైరంబుకలన నశ్లేశలహింనుకొనుదులడిరి. మారీశ్వంద్రుఁడు సంతానములేక పరుణుని యజించె. తనకు పరుణునిగయచే సంతానముకలిగిన నాపుత్రునై యజ్ఞపశువుగజేసి మరలయజింతుననియుఁ బార్థింపె. అంగిపుత్రుని డున్నది. వరుణుఁడు వాగ్దానమునెరవేర్చుమన మారీశ్వంద్రుఁడుపుత్రమహంబున నెప్పటికప్పుడేవో సాకులుచెప్పి నెక్కియొకని నుంచె. ఆపుత్రునకు రోహితుఁడను నామకరణంబుఁగానించి యగ్నిరుముగ్ధుగఁగెనుమిండ నతఁడుపెద్దవాఁడై వరుణునివృత్తాంతము తెలిసి వనంబునకుభీతచేఁబాటిపోయె. ఇట్ల మారీశ్వంద్రుఁడు వరుణుని యాగ్రహంబున జలోదరరోగంబునబాధనొందుచుండ, అది తెలిసి పురి రోహితుఁడు చినుకొందుచుండ నెప్పటికప్పుడిందుఁగఁ డంతరాయముఁ గల్పించుచుండ, గురకు పునఃకమ్యమాగ్ధంబున నజీగర్తమధ్యమపుత్రు సునశ్శేపు విలిచి తెచ్చి తండ్రికొసంగి యానందించె. మారీశ్వంద్రుఁడు పురుషమేధముఁగానించి వరుణుఁడృప్తిపఱచి రోగవిముక్తండయ్యె. మారీశ్వంద్రునివలన వసిష్ఠవిశ్వామిత్రు లిరువురు సంతసించిరి. వసిష్ఠుఁడు హిరణ్యయరభంబునంగ, విశ్వామిత్రుఁడు విజ్ఞానముఁ బ్రసాదించె. మారీశ్వంద్రుఁ డిట్లు విజ్ఞానంబార్జించి సంసారహేతువైన ప్రకృతింబాని బంధవిముక్తుడై యవాక్యానసగోచరంబై స్వస్వరూపంబునఁ బ్రకాశించె.

స గ ర చ క్ర వ ర్తి చ రి త్ర.

అట్టి రోహితుని సంతతియందలి బాహుకుఁడు వైరులచే రాజ్యముఁగోల్పియి భార్యలతో నరణ్యంబురకుఁ జని మునుసలియై యచటమరణించె. వానియగ్రమహిషిభర్తననుగ మించునొంప నాన్వ మహర్షి యామెగర్భవతియగుట గుర్తించి మఱించె. మిగిలిన బాహుకుని భార్య లామెగర్భవతియగుట కనూయఁ జెంది విషమిడిరి, అయినను నామె సురక్షితముగఁ బుత్రునిఁగనె. ఆబాలకుఁడు గరమతోబుట్టినవాఁడుగాన సగరుఁడనఁబరంగ. ఆ సగరుఁడుపెరిగి తనతండ్రి నడవులపాలుగావించిన వైరులనందఱజయించి చక్రవర్తియయ్యె. సగరునకుఁ గేకినియందు నసమంజసుఁడను పుత్రుఁడు పుట్టె. వానియందు సమంజసగుణములులేకపోవుట నసమంజసుఁడయ్యె. అతఁడు పూర్వజన్మంబున యోగియై సంగంబున యోగధ్రువంబై సగరునకుఁబుట్టి బాలిపురజ్ఞానఁబుఁగలిగి యొవ్వరుఁడనుఁజేరకుండునట్లసమంజసముగ వర్తించుచుండ, ఒక నాడయోధ్యయందలిబాలకుల సరయునదిలోనికి విసరివైచుచుండ, దానికలిగితండ్రి వీనినిపట్టణబహిష్కృతుఁగావించె, ఆసమంజసుఁడు తన యోగప్రభావంబున గొన్నాళ్ళకాబాలరఁబురంబునఁ గనఁబఱచి నిశ్చయఁబడఁజేసి, అట్టియసమంజసునిపుత్రుఁడతఁశేమంతుఁడు, సగరునకు మఱొక భార్యయగు సుమతియం దఱునదివేలమంది తనయులు జనించిరి. భార్యమృత్యువల్ల సగరుడనే కాళ్ళమేధంబులు గావించె. ఒక యశ్వమేధంబున విధవఁబడినయశ్వము నిల్చుఁడు జేరించి నాగలోకరంబున కవీలునిచెంత బంధించి చనియె. అయశ్వంబుకు నెడకుటకుఁ

విత్తాజ్ఞ సుమతికొడుకు అటువదివేపురు బయలుదేరితుడకు భూమిద్రవ్యి నాగలోకంబునఁ గపిలునిచెంత గుఱమును గాంచి యతఁడే యశ్వవోరుఁడని చూపించి తద్దోషంబున భస్మీభూతులైరి. సగరనియ మితుఁడై యంశుమంతుఁడు గుఱముకొఱకుఁజని కపిలునిగాంచి వినుతించె. కపిలుండును బ్రకాంతచిత్త మున నతనిదీవించి గుఱమునుగొనిపోయి గంగాజలంబుల నీ పితరులనూర్చవ్వగతిఁ బొందింపుమని బుజ్జ గించెను అంశుమంతుఁడు తెచ్చిన యశ్వంబున యాగంబుపూర్తిగావించి సగరుఁడాయంశుమంతునకు రాజ్యంబానంగి యారోప్యపదిష్టమార్గంబున నుత్తమగతిం జెందె.

సౌదాసుచరిత్ర.

అంశుమంతుఁడు గంగకొఱకునడవిఁదపంబానరించి మడిసె. అతనికొడుకు దిలీపుండును నట్లయ్యె. దిలీపునికొడుకు భగీరథుఁడుగంగనుగాంచి తనకోరికవిన్నవించె. గంగ తననేగము సహించువానిగ నీశ్వరు వేడుమనెను. భగీరథుఁడప్రాగ్ధనచే నీశ్వరుఁడయ్యెకొన గంగ భూమికిదిగి భగీరథుకొరికఁదీర్చె. ఇట్టి భగీరథునకు శుక్రుఁడు, వానికి నాభావరుఁడు, వానికి సింధుద్వీపుఁడు, వానికి నయ్యతాయువు, వానికి ఋతుపల్లండును జనించిరి. ఆ ఋతుపల్లంఁడే నలచక్రవర్తితోన్నహంబానరించి యక్షహృద యమనికిడి యశ్వవిద్యతాను నేర్చెను. ఆ ఋతుపల్లనకు సర్వకాముఁడు, వానికి సుదాసుండును, వానికి శుదయంతినల్లభుఁడైన సౌదాసుండును బుట్టిరి. వీనినే కల్మాషపాదుఁడనియునందురు. సౌదా సుఁడొక నాఁడవడికిఁ జని రాక్షసునొకని సంచరించె. వానిసోదరుఁడు సోదరుఁడనిపగఁదీర్చుకొన సౌదాసునింట వంటవాఁడుగఁజేరి అది సౌదాసుఁడెఱుగఁడు. వసిష్ఠుఁడొక నాఁడు సౌదాసునింటఁగడువ నీవంటవాఁడావనిస్థనకు మానవమాంసమువండివడ్డించె. అది వసిష్ఠుఁడు గుర్తించి కోపంబున సౌదా సునిరాక్షసుఁడవుకమ్మని కపించి పిదప సౌదాసుఁడెఱుగమి తెలిసికొని పండ్లెండెండ్లు మాత్రమా రాక్షసత్వముండునని నిర్ణయించెను. సౌదాసుండును గురువును మఱలశపింతునని దోసిటజలంబుబుట్టి భార్యమదయంతివారింప నాజలంబెటజల్లినను జీవరాశిదగ్ధమగునని తనపాదములందేజల్లుకొనె. పాదం బులు కంఠ. కల్మాష వర్ణముగలపాదములుగలవాఁడు గాన నతఁడు కల్మాషపాదుండయ్యె. అంత సౌదాసుండు రాక్షసభావమావహింప నడవి నాఁకటఁదిగుగును నొక బ్రాహ్మణునిధునమందుఁ బురు షునిమింగె. బ్రాహ్మణునిభార్య పరిపరివిధంబుల విలపించి భార్యఁగూడిన తత్త్రణమ చక్రవర్తిని శపించి భర్తశత్రుంబుల నగ్నిప్రవేశంబుఁగావించె. సౌదాసుఁడు కాపవిముక్తిఁజెంది భార్యతోఁ గూడుటకుంకింప విప్రసతికాపంబెఱుంగుకతన మదయంతి యంగీకరింపదయ్యె. అందువలన సౌదాసుఁడు సంతానవిహీనుడయ్యె.

సౌదాసుననుమతి వసిష్ఠుఁడు మదయంతికి గర్భంబుఁగావించె. ఆ గర్భమాయంతి యేడేండ్లు మోసి నీశ్వావసంకటపడుమండ వసిష్ఠుఁడువాడియగు నశ్రంబున గర్భంబుఁజేరి శిశువును మదయంతిని ప్రాణభయంబులేకుండఁ గాపాడి. అశ్రమనఁజేరఁబడిన గర్భమనఁబుట్టినపుత్రుఁడుగాన నాతఁ డశ్రమండుడయ్యె. ఆ యశ్రమనకు మూలకుఁడుపుట్టె. పరశురాముఁడు త్రిటియులఁజంపునవసరంబున క్రిందిగఁగాపాడిరి గాన నారికవచుండనుపేరు కలిగె. పరశురామునివలన నిర్మూలమగు రవివంశ మునకు మూలంబగుట నీతఁడు మూలకుడయ్యె. మూలకునకు విశ్వసహుఁడు, వానికి ఖట్యాంగుఁడును బుట్టిరి. ఆ ఖట్యాంగుఁడే దేవదానవయుద్ధమున దేవతలకు సహాయమొనర్చి వరంబుల దన యాయువు ముహూర్తమాత్రంబని యెఱింగి జుంతలో ముక్తిమార్గమును సాధించె. ఆ ఖట్యాంగుపుత్రుఁడు దీర్ఘబాహుఁడు. వాని పుత్రుఁడు రఘువు, వానిపుత్రుఁడు పృథుశ్రవుఁడు, వానిపుత్రుఁడజాఁడు, వాని పుత్రుఁడు దశరథుఁడు, వానిపుత్రుఁడు సురపౌర్ణితుఁడగు క్రిమహావిష్ణువు శ్రీరామచంద్రమూర్తి.

శ్రీ రామచరిత్ర.

దశరథునకు భగవంతుడు నాల్గుభాగములుగ శ్రీరామ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులయి జనించె. విశ్వామిత్రుడు సవనరక్షణార్థము దశరథునడిగి రామలక్ష్మణులగొంపొయి. వారుమాగ్గ మధ్యమునఁదాటకినిఁజంపి యామెపుత్రులలోనొకఁడగు సుబాహువధించి మణిముకలగు మూలమసము ద్రంబునఁబడఁగొట్టిరి. ఇట్లువిశ్వామిత్రుయగంబుఁగాపాడి యహల్యాకాపవిమోచనంబుఁ గావించి మిథిలకరిగి శివుని విల్లవిఱచి శ్రీరామచంద్రుఁడు నీతను బెండ్లాడె. ఆయోధ్యకుఁజొరంధును మీఁకుండై వచ్చుచు మార్గంబునఁ బరశురామునోడించె. దశరథుని కైక పూర్వముతనకీ ముబడిన రెండువరములకు మారుగ నొకటి భరతరాజ్యపాలనముగను మణిముకటి శ్రీరామవనవాసముగను శోర శ్రీరామనిం ద్రుండదైన నీతాలక్ష్మణసమేతుడై చిత్రకూటంబునకరిగె. దశరథుఁడు పుత్రులొకంబునమరణించె. పిదప భరతుఁడు తల్లి యకృత్యంబువనిచిత్రకూటంబునకరిగి రాజ్యపాలనకు శ్రీరామునర్పించె. అందు తనపాదుకలనిడె. భరతుఁడాశ్రీరామపాదుకలపక్షమున ప్రతినిధిగ రాజ్యపాలనముఁ గావించుచుండె. రాముఁడునీతాలక్ష్మణసమేతుడై దండకారణ్యమునకరిగి గోదావరీతటంబునఁ బల్లవానినిర్మించుకొని, వనించుచుండె. రావణునిచెల్లెలు కూర్పణభి రాముఁగామించి వైషరీత్యంబుగ సంచరింపలక్ష్మణుఁడాపి ముక్కుచెవులంగోసిపంపె. దాన జనస్థాననివాసులు భరదూషణాదులు పదునాల్గువేలమందిరాక్షసులు రాశ్రీరాముండొక్కక్షణంబున నందఱుమడియించె. అది కూర్పణభివలన రావణుండెఱింగి మూల చనవాయంబున రామలక్ష్మణుల నెడబాసిన నీతనుగొంపొయిలంకనునిచె. మూగీదసంచరణానంబు ము రామలక్ష్మణులు జటాయువు సుగ్రీవులవలన నీతజాడఁదెలిసికొని తనకుమిఁగ్రుండగు సుగ్రీవుని శత్రువగు కాలి నొక్కబాణమునదున్ని సుగ్రీవాజ్ఞ నీతనులంకలోఁ బొడఁగాంచివచ్చిన శానుమంతునివలన యాతద్వృత్తాంతమెఱింగి కపివైద్యముతో సముద్రంబు దరిఁజేరి విభీషణునకు శరణిఁజెను. అంతసముద్రంబునకు నేరి వు నిర్మించి లంకఁజొచ్చి పుత్రమిత్రసహితంబుగ రావణవధించి విభీషణునకు లంకారాజ్యమునంగి యగ్నిప్రవేశమువలనఁ బరమపాపవత్సము జెల్లిబుచ్చిన నీతతోఁబున్నకవిమానమెక్కి యయోధ్యకు వచ్చి పట్టాభిషిక్తుడై యానందదాయకంబుగ పదునొకొండువేలవత్సరంబులు రాజ్యపాలనంబు గావించె. మాటువేషంబున దాను ప్రజాదుకొనుమాటలువిని గర్భవతియగు సీతనుకాల్చి క్యాత్రకు మునవిడిచె. అచట నీత కుశలవులంగనె. వాల్మీకి యాకుశలవులకు రామానుజముచెప్పి యజ్ఞముఁ జేయు రామునకు వినిపింపఁజేసి నీతాపాతివ్రత్యమును జెల్లడించె. అయిననునీతయాలొక ముననుండ నొట్లక భూవివరంబున వైకుంఠంబునకరిగె. రాముండునుకుశలవులకు రాజ్యపట్టాభిషేకముఁగావించి లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులతోను, తనతోకలిసి మెలసితిరిగిన సమకాలికులైన యయోధ్యాపురవాసుల తోను వైకుంఠంబునకరిగె.

జనకుచరిత్ర.

ఆ కుశసంతతి మరువనురాజవరకువచ్చె. ఆ మరువనురాజశ్రేష్ఠుఁడు రాజయోగియై కలాపగ్రామ ముననున్నవాఁడు, కలియుగాంతమునవృషభున సూర్యనంకమునుగ్రమ్మజనతఁడు పుట్టింపఁగలవాఁడని యందురు. ఇత్యైకుఁడాదిగ బృహద్వలుండంత్యముగ సూర్యనంకమిచ్చటివరకుసాగె. ఇతఁడుండు ముమిత్రునివరకు సూర్యవంశముసాగఁగలదు. ఇత్యైకుతనయుండగు నిమి యజ్ఞముసేయఁగోరి వసిష్ఠ ఋత్విజునిగఁగొరెను. వసిష్ఠుఁడెందునిచే యజ్ఞముసేయింప నంగీకరింపఁబడితనయుఁ బిమ్మట నీయజ్ఞమునకు వత్తుననియుఁ బలికెను. నిమి సంసారము తుఱింగురకుని మణియుక ఋత్విజునాశ్రయించి

యజ్ఞము నెరవేర్చెను. వసిష్ఠుడందులకుఁ గోపించి “నీ దేహముపడుఁగాక” యని శపించెను. దానికి నిమియు “నీ శరీరము పడుఁగాక” యని వసిష్ఠునకుఁ బ్రతికాపమిచ్చెను. వసిష్ఠుడు మిత్రావరుణులవలన నూర్వశియందుబుట్టి దేహియయ్యెను. మనులు నిమి దేహముఁ గాపాడి ప్రారంభించిన యజ్ఞముఁబూర్తిఁ జేసిరి. హవిర్భాగములకువచ్చినదేవతలు నిమిని బ్రతికించిరి. కాని నిమి యాశరీరము తనకు వలదని నిరసించె. దేవతలు వానియందలి కృత్రిమ్యతకు మారుగ శరీరలక్షణపుపాటున నిమి యుండునని వరం బిచ్చి చనిరి. రాజులేకుండుటవలన నిమిశరీరమును మనులుద్రచ్చి యం దొకపుత్రు నుద్భవింపఁజేసిరి. అతఁడే జనకుడు. విగ్రహదేహుఁడు కాన నైదేహుడనియు, మధనజాతుఁడుగాన మిథిలుండనియు వానికినామములుకలిగె. ఆ మిథిలునిచేసిర్పితమైనదే మిథిలానగరము. ఆ వశస్థులందఱు జనకులనియే పిలువబడిరి. అందు నీరభ్యుదయము జనకుడు యజ్ఞమునేయ భూమిమిన్నింప లాంగలంబుకొన నీత యుద్భవించె. ఆ నీరనే రామునకిచ్చి వివాహంబుఁగావించె. వీరందఱు మైథిలనఁబరంగిరి. యోగీ శ్వరుప్రసాదంబున నీ జనకవంశస్థులు గృహస్థులయ్యు బంధనిర్ముక్తులై యాత్మజ్ఞానముకలిగి నిరంతర బ్రహ్మనుసంధానముఁ జేయుచుందురు.

పు రూ ర వు చ రి త్ర (చం ద్ర వం శ ము)

జగన్నాథుఁ నాభిషేకములంబున బ్రహ్మపుత్రు. ఆ బ్రహ్మ కత్రి జనించె. అత్రి క్రీగంటి చూపుల చంద్రుఁ డుదయించి బ్రహ్మజ్ఞు ను నక్షత్రనాథుఁడయ్యెను. ఇందుఁడు రాజసూయముఁజేసి ముల్లోకములబయిది సౌఖ్యకుడనయిన బృహస్పతిపెండ్లాము తారనుగనూడి గురుఁడగు బృహస్పతి బ్రతిమాలుకొన్నను విడువడయ్యెను. బృహస్పతితోడివిరోధంబున శుక్రుండును రాక్షసులును ఇంద్రునిజేపట్టిరి. ఇంద్రాదులు బృహస్పతి పక్షమునహించిరి. ఇట్లు తారనుగుఱించి దేవదానవులకు పోరుభారంబయ్యెను. అంత బృహస్పతిపండ్రి యంగిరుడు బ్రహ్మకు నీ తగవుఁబల్కు చంద్రుని మందలించి గర్భిణిమగుతారను బృహస్పతికి నప్పగించె. ఆ గురుండునుతారను దిట్టి గర్భంబుఁబోగొట్టుకొమ్మననంబు బంగారుచాయగల కుమారుఁడామెనుబుట్టె. ఆ కుఱ్ఱవానియందమునకు మోహంబుఁ గొంది గురుచంద్రులొపుత్రుఁడైన వామలాడిరి. మఱలబ్రహ్మవచ్చి యే కాంతమునతారవలన నా పుత్రుఁడు ఇంద్రునిసంబుట్టవాఁడేయని తెలిసికొని బుధుఁడు నామకరణంబుఁజేసి ఇంద్రునకిచ్చిచె. ఆ బుధునకు నిలయనుకన్యకకుఁ బురూరవుండుజన్మించెనని యిదివరకే చెప్పబడినది. ఆ పురూరవుని సౌందర్య గుణగణాదులు నారదునివలన నూర్వశినిని మిత్రావరుణాపంబున మనుష్యరూపంబుఁబాల్చి పురూరవునిఁజేరి యాండు కామింప “ఓ చంద్రవంశోద్భవా! ఇత నా రెండుమేకలు. వీనిని నీవు కాపాడిన, వివస్త్రింపఁపుగాక యున్న నీ మేక నేయి నీకుహితజైన నీతోనుండు ననెను. పురూరవుండు దానికి యకొనె. ఖడ్గమువారుసుఖంబుండిరి. అంతనింద్రలోకంబున నూర్వశిలేకుండుట నింద్రుఁడెఱింగి ఊర్వశిఁ గొనిరా గంధర్వులఁ బనిచె. వా రూర్వశిమేకల నపహరింప నని యఱచె. ఊర్వశి నిద్రావస్థనున్న పురూరవునకెఱిగించె. అతఁడు తక్షరంబున నా దొంగలవధించి మేకలవిడిపించె. కాని వస్త్రవిహీనుడయ్యెను. అద్దాన నూర్వశియుఁడనె. పురూరవుఁ డూర్వశియందలి మోహంబున నామెను పెరుకుచు సరస్వతీనదీతటంబున నామెఁగాంచి రమ్మని ప్రార్థించె. ఆమెయు “నొక యేఁడుండెరమ్మ. పుత్రునితోవచ్చెద” ననెను. ఆమెగర్భవతియని యెఱింగి సంవత్సరమాగి పోయెను. గంధర్వులు వానికి నూర్వశినిగాక యగ్నిస్థాలియనుదాని నొసంగిరి. కొన్నాళ్లకది యూర్వశి కాదని తెలిసికొని ఁడిచె. అంతపురూరవుఁడు శమిగర్భజాతంబైన యశ్వత్థంబునుజూచి దానిచే నరణులు రెండుగావించి యొకయరణితానుగాను రెండయరణి యూర్వశిగాను మధ్యకావంబు పుత్రుఁడుగానుభావించి

మధించె అద్దాన జాతవేడుడను నగ్నిజనించె. ఆ జాతవేడుని కారణమున నగరమూర్ఖులొకఁడును నుండు జని యూర్వశినిఁగాంచె. ఆమెయల నాగ్నరుపుగ్రులుజనించిరి. వారిసంగి యింక గలగునుపుట్టి టఁబట్టిన జహ్నుండును పుట్టె. ఆ జహ్నునకుఁ బూరుడును, వానికిఁ జాలగుండును, వానికి నజ కుండును, వానికిఁ గుశాంబుఁడును, వానికి గాధియుఁగలిగిరి. గాధిరాజు సమాజమున నున్నవానిని విప్రుఁడగు ఋచికుండుడగు నాతనికిచ్చుట కిష్టపడక తెల్లనిశశిరము నల్లని కవులగుల నేయు నెల్లముల నిచ్చిన నిత్తునె. ఆ ఋచికుండును వరుణునియాచించి యట్టి గుట్టములఁ జెప్పి యిచ్చె. ధోమననిశశి గాధి సత్యవతినిచ్చె. ఆ ఋచికుని భార్యయగు సత్యవతియు నత్యయగు గాధిసనియు నంజనము నేక పుత్రులఁగోరి ఋచికు నాశ్రయింపనతఁడు విప్రమంత్రింబుల నొకచరువును, శ్రుతియమంత్రింబుల నొక చరువునుగావించి వారలకొసంగె. వారలపొఱపడి శ్రుతియమంత్రిచరువు నొక్కఁగియు, విప్రమంత్రి చరువు గాధిసతియు భక్షించిరి. అది తెలిసి ఋచికుండు రసశక్రాదుఁడగు శ్రుతియుండును నన నొక్కఁడు బ్రహ్మవాదియగు బ్రాహ్మణుండును పుట్టుటకు భయమంది తనకు శ్రుతియుండు పుత్రుండు గా గాక, మనుమడుగా గలుగునట్లు గావించుకొనెను. అందువలనవానికి జమదగ్నియు, నా నమఃగ్నికిఁ బుత్రులు రాముడును, వానియత్త గాధిసతికి బ్రహ్మవాదియగు విశ్వామిత్రుండును జనించిరి.

ప ర శు రా ము ని చ రి త్ర.

జమదగ్నికిఁ లేణుకయందు వసుమనాదికుమారులు నల్వది గుఱయిరి. హేమావ్యవభూతగు కార్తవీర్యార్జునుండు దత్తాత్రేయు నారాధించి శత్రుజయము, బాహుసహస్రము, విజేతాదివిజయం బొంది గాలికైవడి విశృంఖలముగ నంతట వీరవిహారముఁగావించుచుండె, రామాసంగివాఁడు దిగ్విజ యమునకురా నన్నుండు శ్రీలతో జలకేళిఁగావించుచు లేనానదికిఁ దనభుజముల నొక్కటఁగావించ నది పొంగి రావణునైనవ్యమునుమంచెను. రావణుండు యుద్ధమునగురాగ ఆతని జయించి బండి గావించి మందలించి పంపె. అట్టి కార్తవీర్యార్జునుఁ జొకదినంబున నడవికిఁ జేటుకుఁబోయి కామధేనువు నహ యంబున జమదగ్నితమకు విందుసేయ నాగోవు నపహరింప ఋగ్నిజనించి భటులచే నానిని పంపించెను. ఇట్లు మాహిష్మతీపురంబుననున్న కార్తవీర్యార్జునుని బరశురాముఁ డాశ్రమవృక్షాంతరముఁ జూచి కొని వచ్చి తాకి యర్జునువేయిచేతుల దలఁ నైవ్యములనఱికి కామధేనువుఁగొనివచ్చి తండ్రికిచ్చె. జమదగ్నియు కాంతంబున నాతనిమందలించె ఆ పాపపరిహారమున కొకవత్సరము దీక్షాటనముఁ గావించుటయె. ఆతండును నట్లుగావించె. లేణుకయొకఁడు జలంబునకుఁబోయి యప్పరసలతో జలకేళిఁగావించు చిత్రీరథంఁగాంచి హేమావినశయై తడవుఁజేసె. అది జమదగ్ని తెలిసికొని దానిగలవణుండుడను ముగ్గుగు పుత్రులును సందేహించిరి, ఆయవ్రుదను తల్లినిగూఁకఱుకుమన బరశురాముండునఱికి నాగల శ్రుతి కించుటవరముగాగొనె, జమదగ్నియు వారలబ్రతికించె. కార్తవీర్యార్జును పుత్రులు తండ్రిపగి నీవు కొన రాముండును నన్నులును నాశ్రమమున లేనితటి నిశ్చలసమాధియన్న జమదగ్నిని లేణుకయొక్కవడు చున్నను, మానకతలనఱికి కొనిపోయిరి. జమదగ్నికొందు లరుదంచి విలపించుచుండ లేణుక యగు వదియొక్కపటి రొమ్ము బాహుకొనుచువిలపించె. రాముండు మాహిష్మతిగిరి యగ్ధనపుత్రులనగదఱ నఱికి మిగిలినక్షత్రియుల నిరువదియొక్కపటి పెదకిపెదకిచంపి శమంతరంచకంబున శ్రుతియ రక్షం బునఁ దొమ్మిదిమడుగులుగావించి తండ్రికిరంబుఁడెచ్చి శరీరంబుతోసంధించి, యజ్ఞంబుఁగావించి భౌమియంతయు ఋత్విజాలకు దానంబొసంగి సరస్వతీనది నవభృథస్సామంతై వికతకల్పధండయ్యె. జమదగ్నిబ్రతికి తపోబలంబున సప్తర్షిమండలము నాశ్రయించె. పరశురాముఁడు మీది మున్వంత రమున సప్తఋషులలో నొకఁడు కాలఁగఁడు. పరశురాముఁడు కాంతదిక్కునై మహిందరి

పర్యతంబునఁ దపంతాచరించు కొనుచుండె, విశ్వామిత్రుఁడు తపోబలంబున క్షత్రియ ధర్మము దిగవిడిచి బ్రహ్మర్షియై నూర్వరకొడుకులఁగ నె, భృగుకులజాతుఁడగు నజీగర్తుకొమరుఁడు శున శ్శేపుఁడు హరిశ్చంద్రయాగపశువుగ నమ్ముడుపడ దేవతలదృష్టిపఱచి యాతనిరక్షించె. ఆ శునశ్శేపు దనపెద్దకొడుకుగ భావించె, కొడుకులందులకుఁ గటకటంబడిరి. ఏబదిమందియంగీకరింపక క్లేచ్చులుగ శపింపఁబడిరి. మధుచ్ఛందుండాది యేబం ద్రంగీకరించిరి. ఆ శునశ్శేపుఁడే దేవతలచే విడువఁబడిన వాఁడుగాన దేవరాతుఁడనఁబరఁగె.

య యా తి చ రి త్త.

పురూరవునకు నాయువు, వానికి నహుఘాఁడును జన్మించిరి. ఈనహుఘాఁడే నూఱశ్వమేధంబులఁ జేసి యింద్రపదవి నొంది యింద్రాణిఁగోరి యగ స్త్యశాపంబున నజగరంబయ్యె. నహుఘసంతతియందు గువలయాశ్వండును, వానికి నలర్కుఁడును గలిగిరి. అలర్కు డఱువదియాఱు వేలేండ్లు ధరణిఁ బాలించె. అంత కాలము మఱొన్నగును బాలింపలేదు. ఆ సంతతియందు రజియనువాని కేనూఱ్వులు కొడుకులు కల్గిరి. అతఁడు దానవులజయించి యింద్రునకు స్వగ్గంబొసంగె. ఇంద్రుఁడగ్గాని దిరిగి రజిశే యొసంగె. కొన్నాళ్లకు రజి మృతుండయ్యె, వానిపుత్రులు మదంబున స్వగ్గంబుఁబాలింప నింద్రుఁడు వజ్రంబున నందఱసంహరించి మఱలస్వగ్గంబుఁగైకొనె. నహుఘనకు యతి యయాతిమొదలగు నార్యులు పుత్రులు గేహి కింద్రియంగాల చందంబునఁగలిగిరి అంగు పెద్దకొడుకునకు గాజ్యంబొసంగె. కాని యతండు గైకొనడయ్యె. తండ్రియు నన్నయు మృతినొంద యయాతి గాజ్యంబుఁబాలించె.

దానవరాజగు వృషపర్వునికుమార్తె శర్మిష్ఠ వేపురుచెలికత్తెలతోను, గురుపుత్రులగు దేవయాని తోను వివారింపచు వలువలూడ్చి జలశేలిసల్పి యచటికి భవానీసహితుఁడై పరమేశ్వరుండు రా సిగ్గు పడి తక్షరంగాన వలువలుదాల్చునవసరంబున దేవయానివలన శర్మిష్ఠ ధరించె. దానికి దేవయానిమండి పడి. శర్మిష్ఠయుఁగోపించి చెలికత్తెలతో నామెను పాదునూతఁగ్రోయించి పోయె. అచటికి వేట కొలుసవచ్చిన యయాతిమహారాజుచేర, నూతనున్న దేవయానిమొఱవిని పైబట్టకట్టనిచ్చి చేతినందు కొని బునుటకుగా గె. ఆమెపాడిగ్రహణనిమిత్తమున నీవెనాధర్తననె. దానికి యయాతి శంకించె. దేవ యాని తాను శుక్రసనికుమార్తెననియుఁ గనుఁడు మృతసంతననివిద్య మాతండ్రికడ నేర్చుకొనునప్పుడు నేనుప్రేమింప నతఁడువలదన మృతసంతననివిద్యయతనికిఁ బట్టుపడవండునట్లు నేనుశపింప బ్రాహ్మ ణుఁడు నమ్మి పెండ్లియాడవండునట్లతఁడుశపించె. కాన నీవె నాధర్తనని నిర్బంధింప నతడనిష్ఠంబున సంగీ కరించె. యయాతిచనినయనంతరము దేవయాని తండ్రితో శర్మిష్ఠకృత్యంబుచెప్పి విలపించె. శుక్రుఁడు వృషపర్వునితో నావృత్తాంతముచెప్పి సహస్రసభాజన పరివృతయగు నీకుమార్తె శర్మిష్ఠను నాకుమార్తె యగు దేవయానికి దాసిగ నియమింపుమన భయంబున నాతఁడంగీకరించె. అట్టి శర్మిష్ఠంగూడిన దేవయానిని యయాతికిఁ బరిణయంబొనర్చి, శర్మిష్ఠం గూడవలదని కట్టడియుఁజేసె, యయాతి దేవయాని యందు యదుదుర్వులుఁగాంచె. దేవయాని వెలుపలనున్నతఱి శర్మిష్ఠ యయాతి దాని తన కోరిక చెల్పె. యయాతియు దాని శంగీకరించె. ఇట్లు ప్రమంబునశర్మిష్ఠ యయాతి వలన ద్రుహ్యుఁడు ననువు పూరువను మువ్వరతనయులఁగాంచె. అంత దేవయానిగుర్తించి శుక్రనకు నివేదింప గ్రోధమూర్చి తయగుదుఁజనె. యయాతియువెన్వంటఁజని బ్రతిమాలఁగాని యామె యియ్యకొనదయ్యె, శుక్రుండు యయాతిని వృధుఁడవుకమ్మని శపించె. అతఁడు పురంబునకుఁజని తనకుమారుల యదు, దుర్వుస, ద్రుహ్యులను ననువును ముదిమిఁదీసికొని మీయావనమిడినఁ గొంత కాలమునుఖించి మఱల మీయావ నముమీకిఁచి నామదిమిఁదీసికొనుచునచుడిగి నిఖలండయ్యె, అంతశర్మిష్ఠకడగొట్టుబిడ్డఁడగు పూరువఁడుగ

నాతడొసంగె. అంతయావనంబునఁ జాలకాలమునుఱుంచి తృప్తిఁగాంచక దేవయానికై దనసురిత్రయే
మేకనెపంబునఁచెప్పి దేవయానీ! అన్నియు ముదిసినవి. కాని విషయాభిలాష, బ్రతికెడునీయి
రెండునుమాత్రము ముదియుటలేదు. అంగనాసంగమంబు సంసార కారణంబు. నీ నిత్యవిషయంబుల
జోలికిపోక బ్రహ్మధ్యాననిష్ఠమెలంగెదనని పూరునకు యావనందిడి తానుముదిమిధరించి మిగిలినకొడు
కులకు నాలుగుదిక్కులరాజ్యముకొసంగి పూరునకు భరతఖండంబొసంగి, సులంబులపేడి భాగవతగీతిం
జెందె. దేవయానియు సంగఁబులఁబాసి ముక్తిఁగాంచె.

భ ర తు ని చ రి త్ర.

ఇట్టి పూరువంశంబున రైభ్యునకు దువ్యంతుఁడుపుట్టె, దువ్యంతుఁడునేట క్షిప్రికేజుని పుత్ర
యోగంబునఁ గణ్యాశ్రమంబుఁజేరె అందు శకుంతలఁగాంచి యామెయందుఁ గన మనంబు లగ్నంబు
కాఁగ నామెరాజకన్యయనిభావించి తనకోరికఁజెలిపె. శకుంతలయు విశ్వామిత్రునకు మేనల్లుఁ
బుట్టిన దానననియు, వారలచేవిడువఁబడి శకుంతలబలు కాపాడుటకతన శకుంతల నీతిననియుఁ
గణ్యుఁడు పెంచుచుండెననియుఁజెప్పెను. దువ్యంతుఁడా శకుంతలను గాంధర్వవిధిగై కొనిగెను.
అంత శకుంతల గర్భవతియై కుమారుఁగాంచె. కణ్యుఁడుసంతసించి చక్రవర్తిలగుజనులుగల యా
బాలకుడీవించి జాతకర్మాదులఁగావించె. ఆ బాలకుఁడు వీరోచితకృత్యంబులు గావించుచుండఁ
గణ్యుఁడు శకుంతలను గుమారసహితంబుగ మహారాజుపాలికైజనుమని పంపింగెను. ఆగ్రహస్థానా
కారుఁడగు బాలకుని, శకుంతలనుజూచి దువ్యంతుఁడుమిన్నకుండె. అధిపతునశరీరవాసినీఁడు నీపుత్రుడు.
వీనిభరింపుమనుట నతఁడుభరతుండయ్యె. దువ్యంతుఁడును నంగీకరించె. భరతుఁడు పెద్దవాఁడు కాఁ
దువ్యంతుఁడువానిని రాజ్యమందనిలిపి దివంబునకరిగె. భరతుఁడు రాజ్యముఁబాలించుచు యమునా
తటంబున దీర్ఘతపుఁడు పురోహితుఁడుగా డెబ్బదియెనిమిదియు, గంగాతటంబున నేడేడు మొత్తము
నూటముప్పది మూడశ్వమేధంబులగావించె, 1384 మండలాలద్యంధ్యము, అట్టివయస్యంధ్య
ముల పాఁడిమొదవుల దక్షిణనిచ్చె, ధనశోదంతంబులుగల నల్లనియేనుఁగుల 14 లక్షలకొసంగ. రాక్ష
సులజయించి రసాతలంబుననున్న దేవకాంతలవారలకొసంగె. త్రిపురదానవులజయించి నిర్గమిల నిజ
మందిరములనునిచ్చె. అతనిరాజ్యమున భూమ్యాకాశంబులు కోరినకోరిక లొసగుచుండె. ఇట్లు 27 వల
యేండ్లు భరణిఁబాలించె. భరతునకు విదర్భరాజపుత్రులు మువ్వరుభార్యలు, వారలు సంతానముఁ
గాంచియుఁదండ్రకితగిన సంతానముకాదని వారలఁజంపివేసిరి. భరతుఁడపుత్రకుఁడై మరుత్ స్తామంబును
యాగంబు పుత్రార్థియైచేసి దేవతలమెప్పించె.

గర్భిణియు నన్నయగు సుతధన్యని భార్యయునగు మమతపై గురతమునకు బృహస్పతిపడియె.
గర్భస్థుఁడగు బాలుఁడు మొఱవెట్టి యావీర్యంబును జెలుపలికెట్టె. తనసుఖమున శంతరాముఁ
గల్గించినవాడని యా గర్భస్థశశువును నఁధుండపుగమ్మని బృహస్పతి శపించె. బయటవీర్యంబున
నొకబిడ్డయయ్యె. గర్భస్థశశువును జనించె. ఈయిద్దఱును నీబిడ్డలుగ నే పోషింపుమని మమతను
బృహస్పతికోరె. కాని మమత నాబిడ్డనేకాని నీబిడ్డను నేను పోషింపలేనని యాబిడ్డను దిగవిడిచి
తనబిడ్డనుగొంపోయె. బృహస్పతి కావంబున నాబిడ్డ అంధతమండయ్యె. మిగిలినబిడ్డ యిద్దరికి
సంబంధించి పుట్టుట నతఁడు ద్వ్యాజుండయ్యె. 'నీవు భరింపును, నీవు భరింపుమని' వారు వాడులాడుట
నతఁడు భరద్వాజుండయ్యె. అబిడ్డను బృహస్పతియు, మమతయు విడిచిచన మరుత్తులు పోషించి
తత్పుత్ర యజ్ఞమున సంతోషపెట్టిన నీ భరతునకు పుత్రునిగ నొసంగిరి. విరథంబైన భరతునకు

కాతడు వంశకర్తయగుటచే వితఘ్నేనియు విఖ్యాతిగాంచె. ఆ వితఘ్నకు మన్యువు, వానికి నరుడు, వానికి సరికృతి, వానికి రంతిదేవుడును జనించిరి.

రంతిదేవుని చరిత్ర.

రంతిదేవుడు రాజ్యంబేలుచు దనకుఁగల సంపదలన్నియు దీనులకుఁ బంచియిచ్చి నిరాహారై నలువదియొనిమిదిదివసంబు లెంచే సంచరించె. అంత నొక్కదినంబునఁ గుటుంబయుతుడై కుడుముటకుఁ గొంత నెయ్యి, పాయసము, నీరు సమకూర్చుకొనె. అంతలో నతిథిరా సగం బొసంగె. మిగిలినది తినజూడ నొకశుద్రుఁ డన్నాతుడై వేడ నందు సగంబొసంగె. మఱి తినబోవఁ గుక్కులతో నొకడువచ్చి కోర నీరుతప్ప మిగిలినదంతయు వానికొసంగె. ఆ నీరైనను ద్రాగ నుంకింప నొక పెండాలుడువచ్చి దీనుడై యానీటిని యాచింపఁ దనకు భగవంతుఁడేయున్నాడని యానీటి నొసంగె. అంత బ్రహ్మాదిదేవతలు ప్రత్యక్షమై యిదియంతయుఁ బరీక్షాగము మేము కల్పించినదే. నీకు కావలయు వరంబు వేడుమనిరి. తనకేమియు నలదని భగవద్భక్తి నేమఱకుండునట్లునుగ్రహింపుడని కోరెను. ఇట్లారంతిదేవుడు పరమపవనుఁడై. ఇట్టి భరద్వాజకులంబున నుచ్చిన పెక్కులు బ్రాహ్మణులై చనిరి. ఈ వంశజుడగు సత్యధృతి యూర్వాశింగని మోహింప వీర్యస్థులనంబయ్యె. అది శరస్తంభంబునఁబడి రెండుగాచీరె. అందువలన నది స్త్రీపురుషద్వయం బయ్యె. శంతనుఁ డివవికివచ్చి వారలఁ గృపతోఁగాపాడెఁగాన వారలు కృపుఁడుఁ గృపియు ననఁ బరఁగిరి. కృపి న్రోజుని భార్యయయ్యె. ఈ భరద్వాజవంశము దేవాపివరకు కొనసాగె. దేవాపి కలియు గాంతమున కీణించిన పెండ్రవంశము నుద్ధరింప నిలిచె.

యదు చరిత్ర.

యయాతి పెద్దకొడుకగు యదువంశమువారే యాదవులు. ఈ యదువంశమున జనించిన బ్రహ్మపు నుహిమాన్వితుఁడు. దూరమునుండి వినునది దగ్గఱగ జూచెడివాఁడు (తెలివిజ్ఞ). వీని యుపదేశమున 1465 గురు ముక్తిసాందరి ఇట్టి యదువంశసంభూతుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు నరునకుఁ బ్రవృత్తిమార్గంబున విజయంబును, ఉద్ధవునకు నివృత్తిమార్గంబున మోక్షంబును బ్రసాదించి దుష్టసంహారంబు శిష్టసంరక్షణంబుఁ గావించి వైకుంఠంబునకరిగె.

I have the pleasure to enrol Sri. Gandham Sreeramamurty and Sri.Irrinki Narasimhamurty who are popularly known as " Sreerama Narasimha Murty Kavulu " as our Court Poets. Hereafter they are entitled to the privileges of our Court.

Gadwal,
1-3-1945.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read "K.R. Bhupal.", with a stylized flourish at the end.

Youvaraja Saheb of Gadwal.
(For Maharani Saheba of Gadwal)

శ్రీ రామ స్మరింహ మూర్తులు

శ్రీవ ద్భద్రకృ దార్తిసంహరణకృ ద్యోగో యయో ర్వర్తతే
 రోకాదాధనతత్పరో ఖలజనవ్యాపాదనవ్యాపృతా
 రోకేఽస్మి న్నవతేరతు స్సుమహితా శాంతోగ్రరూపా చ యా
 తా శ్రీరామ స్మరింహ మూర్తి విలస త్సంజ్ఞా జయే తేతరామ్॥

1

విషయ సూచిక

సప్తమ స్కంధము.

అధ్యాయము.

విషయము.

పుట.

1	జయవిజయశాసోదంతము	1
2	సుయజ్ఞోపాఖ్యానము	6
3	హిరణ్యకశిపు తపోనిష్ఠ - పరహ్యాచి	11
4	హిరణ్యకశిపు విజృంభణము - ప్రహ్లాదచరిత్ర ప్రారంభము	15
5	హిరణ్యకశిపుకృతప్రహ్లాదతర్జన భర్తృనాద్యభివర్ణనము	19
6	ప్రహ్లాదౌక్త దైత్యబాలక హతబౌధ	25
7	నారదోపదేశ కథనము	28
8	శ్రీమన్నునింహమూర్త్యవతారఘట్టము - హిరణ్యకశిపు వధ	33
9	ప్రహ్లాదకృత నృసింహస్తుతి	40
10	త్రిపురాసుర సంహారఘట్టము	44
11	పర్ణధర్మోపదేశము	53
12	ఆశ్రమధర్మోపదేశము	55
13	ప్రహ్లాదాజగర సంవాదము	58
14	గృహస్థధర్మోపదేశము	61
15	మోక్షలక్షణ కథనము	65

అష్టమ స్కంధము.

1	స్వాయంభువాది మన్వంతరాభివర్ణనము	71
2	గణేంద్రమోక్షణ కథాప్రారంభము	74
3	గణేంద్రకృత హరిస్తుతి	77
4	కరిమకర శాపవిమోచనము	81
5	క్షీరసాగరమథన కథనము	83
6	అమృతౌత్పాదనోద్యమము	88
7	కూర్మావతారకథ - శివకృత హాలాహలభక్షణము	92
8	ఐరావతాద్యుత్పత్తి కథనము	96
9	జగన్మోహినీ వేషధారణము	100
10	దేవాసురయుద్ధ ప్రారంభము	103
11	దేవ విజయము	107
12	మోహినీ దర్శనజాత్యశివమనో విభ్రమము	112
13	వైవస్వతాది మనువృత్తాంతము	116
14	జగత్పరిపాలన క్రమము	119
15	బలియుద్ధయాత్ర - వామనావతారకథా ప్రారంభము	120
16	అదితిప్రార్థనము	123

అధ్యాయము.

విషయము.

పుటలు.

17	పయోజనత విధానము	127
18	వామనమూర్త్యావిర్భావ ఘట్టము	130
19	యాజ్ఞ	133
20	బలి నిశ్చయము	138
21	త్రివిక్రమ విజృంభణము	142
22	బలి సుతల్పపవేళము	145
23	ఇంద్రోపేంద్ర స్వర్ణైక గమనము	149
24	మత్స్యవతార కథాప్రారంభ ఘట్టము	152

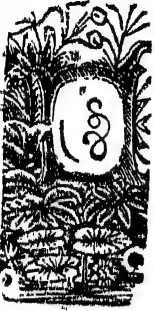
నవమ స్కంధము.

1	సూర్యచంశాభివర్ణనము - సుద్యుష్టాపాఖ్యానము	159
2	పుష్కధ చరిత్రము	163
3	శర్మాతిచరిత్రము - సౌకద్యోపాఖ్యానము	166
4	అంబరీషాపాఖ్యానము	169
5	దుర్వాసా గర్వభంగము	176
6	ఇక్ష్వాకువంశానుక్రమము - మాంధాత్యప్రభృతిక చరిత్రము	179
7	హరిశ్చంద్రాపాఖ్యానము	184
8	నగరచక్రవర్తి కథాప్రారంభము	186
9	గంగావతరణము - ఖల్వాంగాది చరిత్రాభివర్ణనము	189
10	శ్రీరామచరిత్రము	194
11	శ్రీరామ కృతాశ్వమేధయాగపర్వనము	201
12	శ్రీరామపుత్ర కుశాస్వయాభి వర్ణనము	205
13	నిమివంశానుక్రమణిక (జనకచరిత్రము)	206
14	చంద్రవంశేతిహాసము (పురూరవశ్చరిత్రము)	208
15	పరశురామచరిత్ర	213
16	విశ్వామిత్ర చరిత్ర	217
17	రజి చరిత్ర	220
18	యయాతి చరిత్ర	222
19	ఋషాపాఖ్యానము	226
20	భరత చరిత్ర	229
21	రంతిదేవ చరిత్ర	232
22	కురువంశ కథనము	235
23	యదువంశ చరిత్రము	239
24	వసుదేవ వంశానుక్రమణిక	242

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మవేదము:

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

శ్రీరామ నృసింహమూర్తి కవులు:—

—ॐ విజయదుందుభి ॐ—

వద్భద్రకృదార్తిసంహరణకృద్యోగో యయో ర్వర్తతే
లోకారాధనతత్పరా ఖలజనవ్యాపాదనవ్యాప్యతే
లోకేఽస్మిన్నవతేరతు స్సుమహితౌ శాంతోగ్రరూపౌ చ యా
తౌ శ్రీరామ నృసింహ మూర్తి విలసత్సంక్షౌజయేతేతరామ్॥

సప్తమ స్కంధము

అధ్యాయము 1.

—ॐ జయ విజయ శాపాదంతము ॐ—

రాజు:—

క. యమివర! సముద్రును భూతచ,యములకుఁ బ్రియనఖుఁడునై నరహారి భగవంతుం
డమరవిరోధుల దాను విషముఁడుంబలె నేలఁ దునిమోతఁగ్రార్థంబై. 1

శా. ఎన్నన్ లేశముఁగూడ నిర్జరులతోఁగనేయర్థమున్లేదు సా
తూన్నిశ్చేయసరూపకుండుఁ ద్రిజగత్కల్పాణదుండైన శ్రీ
మన్నారాయణమూర్తికిన్ మునివతంరసా! లేవు దైత్యాళితో
విన్నాణంబుననొప్ప నా హరికి విశ్వావర్ణు నుద్వేగమున్. 2

గీ. ఓమహాభాగ! యో శుకతయోగివర్య! ప్రణుతిపాత్రనారాయణగుణములయెడ
నిట్టి పెనుసందియంబు మాహృదయసీమఁ, గలిగె నద్దాని ఛేదించకవలఁతి వీవ. 3
త్రుశుభఁడు:—

చ. స్ఫురదురుభాగధేయ! నృపకపుంగవ! యద్భుతయావమైన శ్రీ
హరిచరితంబు నీవడిగిరతయ్యది లెన్నగదయ్య భక్తి శ్రీ

వరునెడఁబెచ్చు భాగవతశ్రవర్య మహామహిమంబు పుణ్యమున్
బరమమునై నుతింపఁబడునారదముఖ్య తపోధనాళిచేన్.

4

వ. కావునఁ గృష్ణద్వైపాయన మునికి నమస్కరించి హరికథావిశేషంబు నుడివెడ
నాకర్ణింపుము.

5

సీ. ప్రకృతికింబరుడగుభగవంతుఁడౌహరి, యవ్యయుఁడు నజంకునగుఁబడయు
స్వీయమాయాగుణావిష్టుఁడై తా బాధ్య, బాధకతాహేతుభావమొందు
బ్రకృతిగుణంబులై నవరంగు సత్త్వరజస్త, మంబులుఁ దలఁప నాత్మ కవి లేవు
వృద్ధి విగాళంబురలేకకాలంబున, వానికిఁ గలుఁగవురపార్థి వేంద్ర!

గీ. సత్త్వజయకాలమందునిర్జ్వలలముషల, రజముఁ బెంపొందననురులగ్రమతదమము
బెరుగయక్షరక్షన్పులన్విభుఁడుతాను, గూడుచుండుఁదత్కాలానుగుణ్యముగను.

క. జ్యోతిఃప్రభృతులువలె సంఘాతంబుననుండి విభుఁడుకాఁ డెపుడు పృథ
గ్భూతుఁడు మథించి యాత్మను, జాతురి నాత్మనుఁ దెలియఁజాలుదురు బుధులీ.

ఉ. జీవులకుం బురంబుల స్మరణంపఁ బరేశ్వరుఁ డాత్మమాయ ని

చ్చావిధి సృష్టిజేయును రజంబుచు జిత్రములై నయందు బ
ల్పేవ రమింప సత్త్వము స్మరణించుచు వానిని సంహరింపఁగా
భావముగల్గుటన్ దమముఁగజౌగి నృజించును వేటువేటుగన్.

8

వ. నచేంద్రా! సత్యకరుండగు పరమేశ్వరుండు ప్రకృతి పురుషుల కాశ్రయంబై
ప్రవర్తమానంబగు కాలంబు సృజించు. అందందు సతం డుభయసిద్ధిం బొందు.
లింగరూపుండగు న య్యాశునకుఁ దద్గుణంబులుం గలవు. రాజేంద్రా! ఈ
కాలంబు సత్యసంపర్ధకంబైనది కావునఁ బరమేశ్వరుండు సురాసీకమునకు జయో
త్సేకంబుఁగల్గించు. సురప్రీతికరుండై పృథుయశుండగు నా య్యాశుండు తత్ప్రతి
పక్షులగు ననురులఁ గసిమనంగు. స్వస్పృష్టంబగు విశ్వంబునకు స్థితిరక్షావిధానా
ర్థంబు పౌనఃపున్యంబున సత్త్వగుణంబును సురగుణంబును బెంపొందించు.

9

మత్తకోకిల. రాజచంద్రుఁ డజాతవైరి సురరత్న సత్త్వము నారదున్

రాజసూయమహాధ్వరంబురఁబ్రశ్నమిట్లె యొనర్ప న

వ్యాజసత్కృపఁ బావనం బితిహాస మొక్కఁడుసెప్పె వి

భ్రాజమానయశోవిశాల! ధరరావరా! విను దానినిన్.

10

మ: కృతురాజంబగు రాజసూయమున లోకకాఢీశ్వరుండైన య
చ్యుతునం దద్భుతరూపచేదిన్మవసాయజ్యంబు నీక్షించి పాం
డుతనూజుం డటమన్న నారదమునీంద్రుఁడొంగించి యత్యంత వి
స్మితచిత్తుండయి యిట్లు ప్రశ్న మొనరించెన్ మహాను లాలింపఁగన్.

11

ధర్మరాజు:—

మ. ఇది యత్యద్భుతమయ్యెఁగాదె యహహా! యెన్నంగ నేకాంత భక్త దురాపంబగు వానుడేవ పరతత్త్వస్యాప్తి విద్యేషియున్ మదనంయుక్తుఁడనైన చేదిపతికింక బ్రాపించె మాసింద్ర! యేత దుదంతంబు నెఱుంగ మాకు మది నుకత్సాహంబు రేకఁజేడిన్. 13

క. తాపనవర! భగవన్నిం, దాపరతంబరఁగు వేసరధరణీజానిన్ గోపించి ద్విజులు నారక, కూప పతితుఁగా నలుసరొక్క! మున్నెన్నన్. 13

గీ. నారదా! తొక్కుపల్కులనాటఁగోలె, మూఢచిత్తుఁడు దమఁఘాషశఘ్రకంఠు పాపమతి దంతపక్తుఁడనినవానుడేవు, నందు నేఁడును మత్సరాయస్త్రులుగద. 14

గీ. అవ్యయున్ విష్ణుడేవు బ్రహ్మాన్వరూపు, సారెకున్ దూఱుచుండు నాశబాల్కులకును శ్వేతకుష్మంబు పుట్టదుశజిహ్వాయందు, సంధతామి నమేనియునలముకొనదు. 15

ఉ. పాపులు వీరలేల భగవంతుఁడు దుర్గహాధాముఁడైన యా శ్రీపతియం దిటుల్ లయముఁజెందిరి? లోకముల్లెఁ నాడ నంచీ పగిదిన్ గలంగి భమిరయించెడు నాదగు బుద్ధి గాలిచే దీపఘటర్చియుంబలెనుదీనికి హేతు వదేమొ తెల్పుమా. 16

క. సురముని నారదుఁడు యుధిష్ఠిరు నుడి నాలించి క్రితరచిత్తుండగుచున్ పరమాదరయుతుండగు నా, ధరణీపతి కిట్టులను నరదన్యులు వినఁగన్. 17

నారదుఁడు:—

ప. నిందయును స్తుతియును నత్కారంబును ధిక్కారంబును గళేబరవిషయంబులె. ఇవి యవివేకంబున నాత్మకుఁ గల్పించఁబడు. భూతంబులకు నహమ్మమత్వరూపకంబగు బుద్ధివైషమ్యంబు తదభిమానంబున జనించు. దానంజేసి దండపారువ్యంబును నిందయుఁ గలుగు. అభిమానంబునంజేసియ కళేబరనాశంబుఁ బ్రాణినాశంబుగాఁ దలంపంబడు. అభిమాన రహితుండగు పరమాత్మకు నైషమ్యాభావంబున నిందాస్తుతులు కలుగకుండు. 18

గీ. కానఁ బగనైన భక్తియోగముననైన భయముచేనైన స్నేహంబునలననైన గామముననైన మనము యుక్తంబుఁజేయ నగును హరియందు దాన సత్సంగంబుఁగనఁడు. 19

క. నైరానుబంధమున నరుఁ, డేరితిన్ దన్వయత పరహించునొ పొందన్ నేరఁడలు భక్తి యుక్తి మ, హారాజా! మద్వినిశ్చయం బిది వింటు? 20

- చ. భ్రమరముచేతఁ గుడ్డమునఁబల్కినిఁ బ్రత్యవరుద్ధమాచుఁ గీ
టము భయవైరయుక్తిని నెడఁదండ్ల సృరించుచు దానిఁ దత్స్వరూ
పముఁ గొనునట్లజుండు భగవంతుఁడునైన ముకుందునందు ద్వే
షమునఁ బ్రేపూతులై యతనిననంస్మృతి వారలుఁ బొంది రా హరిన్. 21
- ఉ. గొందఱు కామయోగమునఁగొందఱు ద్వేషమునన్ భయంబునన్
గొందఱు భక్తియోగమునఁగొందఱు స్నేహమునన్ మనంబు గో
విందునియందు నె క్కొలిపిరెక్కు రిటుల్ త దఘంబుడించి యా
నంద నికేతనంబయి తననర్చెడు తద్గతిఁ బొంది రిమ్ములన్. 22
- ఉ. కామమునన్ వ్రజాంగనలుఁగంనుఁడు భీతిని జై ద్యముఖ్యులౌ
భూమిపతుల్ విరోధమునఁభూధవ! వృష్ణులు బాంధవంబునన్
మే మురుభక్తియోగమునఁగమీరలు స్నేహముచేస నా పరం
ధాముని గేళిమర్చుని సదా స్మరియింతుము వాసుదేవునిన్. 23
- క. ఏవురిలో వేనుఁడుకాఁ, డేవాఁడును బురుషుఁడైన స యీశువిషయమై
కాపున మనంబుఁజొనుపఁగ, నా విష్ణునియం దెదే సుకపాయముచేతన్. 24
- గీ. పాండవా! చైద్యుఁడున్ దంత్రవక్త్రుఁడుఁ దల
పోయఁగా మీకు మాతృవృత్తనేయులుగద
విప్రశాపంబునన్ బద్రపీచ్యుతులగు
విష్ణుపార్షదముఖ్యులుగవీరు సుమ్ము. 25
- భర్గరాజు:—
- ఉ. పరమముసీంద్ర! యల్ల హరిపార్షదులన్ స్మృశియించు శాప మె
వ్వరిదది యెట్టిదయ్యె? హరిపాదపయోజములన్ భజించుచున్
నిరతము నవ్వికుంఠపురినిన్వసించెడు శుద్ధసత్త్వ భా
స్వరులకు నట్టిశాప మెట్లునంభవమయ్యె? నెఱుంగఁ జెప్పమా. 26
- శారదుఁడు:—
- చ. వినుము యథిష్ఠిరాఖ్య పృథివీరమణా! యల బ్రహ్మాదేవు నం
దనులు సనందనాదిమునినాయకు లిమ్ముల సీ జగత్త్రయం
బునఁ జరియించుచుండి యలగవోక నొకానొకనాఁడు విష్ణుదే
వునిదగు నవ్వికుంఠపురమున్ దరిసింపఁగఁ బోయి రుమ్ముడిన్. 27
- గీ. తలఁపఁ బూర్వులకుం బూర్వజులును బంప, పాబ్ధిడింభకనములు దిగ్బంధులగు
వారి భాల్పరఁగా నెంచిధ్వారపాలు, రడ్దగించిరి లోనికినర్హుగకుండ. 28

- ఉ. పాండవ! కుర్మిస్తులై మునుబుర్రవారికి శాపము నిచ్చిరంత ను
 'ద్దండ రజస్తమోవిరహితంబగు శ్రీహరి పాదమూలమం
 దుండఁగరాదు మీర లిక్కనో జడులార! బిరాన నిష్ట యిం
 దుండి దురంతమా యసురరయోని జనింపుఁడు పొండ'టం చిటున్. 29
- క. అనియిట్లు శక్తులై స్వభ, వనముననుండి పతితులగువారిని గృహ న
 మ్మును లనిరి 'మూఁడుజన్మలఁ, బునస్స్వపదలభిమీకుఁడబాసఁగు న'టంచున్. 30
- గీ. వారలిరువురు దితికిఁ గుర్రమారులగుచు, దైత్యదానవలోక సంరస్తుత్తులైరి
 జ్యేష్ఠుఁడు హిరణ్యకశిపుఁడుకృత్తితలేశ!, యవరజుండు హిరణ్యాక్షుఁడయ్యెనందు.
- క. నరసింహయాపుండగు శ్రీ, హరిచంపె హిరణ్యకశిపురనవసీధాగో
 ధరణంబుఁ జేయ మాయా,కిరియైనయతఁడె కసిమనఁగె హిరణ్యాక్షున్. 32
- గీ. అచ్యుతప్రియుఁడైన ప్రహ్లాదుఁబుత్రుఁ, గూర్జరతరముగ హింసింపఁగోరి యా హి
 రణ్యకశిపుఁడు బహుప్రకారంబులైన, యాతనలఁబెట్ట నిజమృత్యురహితుఁబుత్రు.
- గీ. సర్వభూతాత్మభూతుఁ బ్రశాంతుని నచు, నర్కనున్ నిష్ఠు నీబోధితుర్నరుఁడు
 దనయుఁబ్రహ్లాదు నానావిధంబులైన, యుద్యమములదై త్యుఁడుజంపఁగోరిపడయ్యె.
- గీ. పిదపఁబాడమిరారాక్షసుల్ శివునకుఁ, బుత్రకులున్న కసియనుర పాలఁతియందు
 సర్వలోకోపతాపంబునల్పుచుం బ్ర, కాస్తీగొనిరి రావణకుంభకన్ఠులనఁగ. 35
- గీ. అందు రాఘవుఁడై హరిరయవతరించి, శాపముక్తికినై వారిరసంహరింప
 వినఁగలవు నీవుశ్రీరామకృపిక్రమంబు, భూవరేణ్య! మార్కండేయశ్రముఖమునుండి.
- క. జగతీశ్వర! వారే యర,యఁగ నీమాతృవృక్షేయులగుక్షత్రియులై
 రి గదాధరచక్రిహతిన్, దెగ నఘములు శాపముక్తినిం బొంది రిటుల్. 37
- గీ. ప్రబలవై రానుబంధ తీరప్రతరమైన, ధ్యానమున వాసుదేవ సామ్యత్వ మిట్లు
 వీరు పొందింపఁబడి వెండివిష్ణుదేవు, పాగ్భవముంజేరి రల విష్ణుపార్షదు లొగి. 38
- ధర్మరాజు:—
- గీ. విబుధమాని!మహాత్ముఁడుంబ్రయుఁడునైన, పుత్రునందువిద్యేషంబుఁడబాసనేల?
 అచ్యుతాత్మత దేనఁ బ్రహ్లాదునకది, యెటుకలిగెనొ నాకు వగచింపుమయ్య. 39

అధ్యాయము 2.

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

నారదుడు:—

- క. పృథివీకోపుడు హరి వీర, గత తన భ్రాతను వధింపఁగఁ దెలిసి హిర
ణ్యకశిపుడు రోషశోకము, లకు గుఱియై మనమున మిగులఁబరితపించెన్.
- సీ. పృథులరోషమున ఘూర్ణిల్లుచు సందప్త, దంతచ్ఛదుండై యురగగ్రకోప
జాఙ్వల్యమానలోకచనయుగళమున ధూ, మ్రంబైన యభ్రభ్రాగంబుఁ గనుచు
భీషణదంష్ట్రులరబెగఁడుఁ బుట్టించెడు, దృష్టిచేఁ గడు దుర్నిరీక్ష్యుఁ డగుచుఁ
గుటిలకరాళ భ్రుకృటియుక్తముఖుడయి, భయదోగ్రిశూలంబుఁగైకొనినెత్తి
- గీ. కొల్వుకూటంబునంగలరక్రూరదాన, పులను గలయంగఁ గనుగొనిరచలముమీఱ
నిత్రైఱంగునఁ బల్కె భ్రాతృవధజనిత, శోకరోషముల మనంబురవ్యాకులపడ. 41
- వ. త్రిమూర్ధ, శ్రోత, శంబర, శతబాహు, హయగ్రీవ, నముచి, పాక, ఇల్వల, విప్ర
చిత్తి, పులోమ, శకునాది దానవదైతేయులారా! నావచనంబు వినుడు. శ్రీవణా
నంతరం బెల్లరును వైశంబ మ దనుశాసన ప్రకారంబుఁ గావింపుడు. పాన్తి గ్రాహం
డగు హరి సహాయంబునంజేసి తుద్మిలైన శాత్రువులచే నాకుఁ బ్రియుండును,
సఖుండును, భ్రాతయునగు హిరణ్యాక్షుండు వధింపఁబడియె. 42
- చ. అనిశము బాలకుండువలె శ సస్థిరచిత్తుండు భూరితేజుఁ డ
య్యును గుహనాస్వరూప కిటి శ యున్ దనుఁ గొల్చెడువారిఁగొల్పు వాఁ
డు నగు వికుంఠ మామక ప శ టూజ్యలశూలముచేతఁ గంఠమున్
దునిమి తదీయశోణితము శ తో రుధిరప్రియు భ్రాతఁ దన్నుదున్. 43
- మ. అహితండున్ గవటుండునైన హరి యి శ ట్లంతంబునొందన్ దమం
త హరిప్రాణులుకాన వేలుపులు తో శ నన్ గృత్తమూలావనీ
రుహశాఖాపటలంబులుంబలెను ని శ రూలులే నిరాలంబులై
బహుశక్తేశములంది శోషిలుగు శే శ భంగిన్ విలోకించినన్. 44
- సీ. అరుగుణ్డీ మీరుబ్ర శ హృక్షత్రసంవర్ధితమయి పరంగు భూఁ శ తలముఁజేర
సమయింపుఁడీ తప శ స్వాధ్యాయ యజ్ఞ దా, సవ్రతసగులై త శ నరెడు వారి
సచ్యుతుండు ద్విజక్రియామూలభూతుఁడున్, యజ్ఞధర్మమయుండుశ నగుపురుషుండు
సతతంబుదేవర్షి శ పితృభూతములకును, ధర్మంబునకు నాస్ప శ దంబుకాన
- గీ. ద్విజతతులుగోగణంబులు శ వేదములును, దలఁపవర్ణాశ్రమాచార శ ధర్మములును
నెనయునెందెందు నాయయి శ జనపదముల, బుగ్గిణేయుండు పెల్లగిం శ పుండు
గెడపుండు. 45

క. అని ముదలయిడిన తమ యొడ, యని యాదేశంబు దైత్యుల లాదృతిని శిరం
బునఁదాల్చి రణప్రియులౌ, టను గావించి రవుడు జగత డమ్ముఁ బ్రజలతోన్. 46

సీ. గ్రామపురప్రజాత రామాశ్రమోపవ, నాకరక్షేత్రకోత ద్యానములను
పట్టణభేటకత ర్పరఘోషముల దహిం,చిరి కొందఱు నిత శ్శేషముగను
గొందఱు ప్రాకారత గోపురనేతువుల్, త్రవ్వవైచిరి ఖనిత్రములతోడఁ
గొందఱు పెనుగండ్రగొడ్డల్ల ఛేదించి, దుపజీవ్యవృక్షసత ముత్కరములఁ

గీ. గొందఱు టుద్ధతి మండెడు త కొఱపులఁగొని
దహనమునరించి రొగిఁ బ్రజాత గృహచయముల
నిట్లు దైత్యులకు లోకత మిడుచులుఁబడ
సురలు దివివీడి కనరాకత తిరిగిరి భువి.

47

గీ. అంతట హిరణ్యకశిపుఁడత త్యంతదుఃఖ
తాత్మకఁడై మృతుఁడైన భ్రాతకుఁ దిలోద
కాదుల నొసంగియున్ దనత సోదరాత్మ
జలను సాంత్యనవాక్కులఁత గలఁకఁదేర్చె.

48

వ. మఱియు శకుని, శంబర, ధార్మి, వృక, కాలనాభ, మహానాభ, హరిశ్చంద్ర,
మదోత్కచులను, దన్వాతయగు వృషద్యానువును, న్వమాతయగు దితిని మధుర
వ్యాకంబుల దేశకాలజ్ఞుండగు ననురేశ్వరుం డూరడించుచు నిట్లుపలికె.

49

హిరణ్యకశిపుఁడు:—

మ. జనయిత్రీ! సుతులార! యోమరదలా! త స్వాంతంబులన్ వీరవ
ర్యునకై శోకముఁబొందఁబోకుఁ డిదియున్తయు క్తంబుఁగా దెన్నఁగన్
వినుఁడీ! శూరుల కీప్సితంబెయగు విత ద్వేష్యాభిముఖ్యంబునన్
ఘన నంగ్రామతలంబునన్ పథము ల్లాత ఘృంబానుఁడీ యెంతయున్.

50

చ. భ్రమ విడువుండు మీరు చలిరపందిలియందలి పాంథులట్లు దై
వముకతనన్ స్వకర్మములఁత బట్టియెకా జనులొక్కచో నుయో
గము నొకచో వియోగమును త గ్రన్ననఁబొందుచు నుండు చూడ ధీ
రమతులు దీనికై కలవరంపడ రించుకయేని నాత్మలన్.

51

గీ. ఆత్మ నిత్యుండు సర్వజ్ఞుఁడవ్యయుండు, సర్వమయుఁడును శుద్ధుఁడీశ్వరుఁడుపరుఁడు
స్వీయమాయన్ గుణములస్మరజించుచు గుణ,సంగమునఁజేసి తాలుచుత

లింగతనువు. 52

- చ. తిరిగెడుకంటితో వసుమతీ వలయంబదియెల్ల దిద్దిరం
దిరిగెడునట్లుదోచెడు గృతిన్ గదలాడుజలంబుతోడ లోఁ
దరువులు సంచరించెడు పిఠంబునఁ దోచెడుభంగి భ్రాంతి సం
సరణపరివృతుండయిన శ చాడ్చున నాత్మయుఁ దోచుచుండెడున్. 53
- గీ. మనమిటు గుణములన్ భ్రామ్యమాణమగుడు
నవికలుండయి పురుషుఁడోయంబ! వింటె
లింగయు క్తుండువోలె నగ్గలింగుఁడయ్య
నా మనము తోడసామ్యంబునందుచుండు. 54
- గీ. లింగవిరహితుఁడయ్యునగ్గలింగ దేహ, భావనమె యాత్మకై యవిశ్రవర్యయంబు
నాగిఁ బ్రియాప్రియయోగ విశయోగరూప, మైనదియ కర్మసంసృతి
యనఁగఁబడును. 55
- వ. అమ్మా! సంభవంబును, వినాశంబును, శోకంబును, అవివేకంబును, చింతయు,
వివేకస్మృతియు బహువిధంబులై యుండు. 56
- క. వినుఁ డుదహరింతు రిట బుధ, జనులు యమప్రేతబంధునంపాదాత్మం
బనవద్యమునై న పురాతనేతి హాసమును మీకురదాని దెలిపెదన్. 57
- క. అలఘూశీనరదేశం, బులనొప్పు సుయజ్ఞుఁడనెడిభూపాలుఁడు శ
త్తులచే నిహతుండయ్యెన్, గలనన్ దద్జ్ఞాతు లతనిరగడఁ జేరి రటన్. 58
- సీ. రత్నవర్మము విశీర్ణతఁజెంద సర్వాభరణములు ప్రజములుభ్రంశ మొంద
హృదయంబు శరవినిర్భన్నంబుఁగాఁగ దేహంబు నస్పగ్నిలిగి ప్తంబుఁగాఁగ
స్తబ్ధలోచనుఁడయినసరభనదప్తదం, తచ్చదుండగుచు మూర్ఖజములెల్లఁ
జెదరంగఁజెంధూళిచే ముఖాంభోజంబు, మునుఁగువడన్ భుజంబును గయిదువు
- గీ. దునిసిపడ నాహవక్షోణిమర్విధినటు, నల్పబడ్డ యుశీనరేశ్వరుని బఠినిఁ
జూచి దుఃఖతలై మహిమలు కరముల, నరము బాదుకొనుచు నేడ్చిరమ్మలికల. 59
- సీ. అక్కటక్కట! నాధానహతులమైతిమటంచు, గరముల నారీతిగనరముబాదు
కొనుచును సారెకాతనిపదంబులఁబడి, బిట్టెచ్చుచున్ దైన్యముట్టిపడఁగ
కుచతటీసంలి ప్తకుంకుమారుణబాష్పముల నాథు పాదకరమలముఁ దడుపు
చాక్రందన ధ్వనులకనమంటఁ బ్రేక్షకజనులకును దుఃఖముఁగొలుపుచు
- గీ. నదవదయి కేశపాశంబులభరణము, లెల్ల వీడ్చుటఁజెందఁగగ్గనిత్రైతఁగను
న య్యుశీనరనాథుప్రేయసులు కుమిలి, కుమిలి విలపించి రయ్యెడగ్గఱగగిని. 60
- చ. అవుర! యుశీనరప్రజలకందఱ కింతకుమున్ను వృత్తిమం
డవల్లనతనర్పు నీ విపుడీరటన్ జెనుశోకభరంబుఁగూర్చు వా

డవుగ నిటుల్ కృపారహితుడౌ విధిచే నొనరింపఁబడ్డవాఁ
డ వకట! మా కగోచరుడనైతివి దృష్టికిఁ బ్రాణనాయకా!

61

చ. దయితుండవున్ విభండవుఁ గృతజ్ఞుడవున్ సుహృదుండవోదు పీ
వ యధిప! మాకు నిన్నువిడసనాడి తుణుబిట నిల్వనేర్తు మె
ట్లయయో! భవత్పదాంబుజ స్రవర్చలుఁ జేసెడిమమ్ము దండితా
రి! యనుగమింపఁగాఁ గనికరంపుము నీ చనుచోటికింబ్రభూ!.

62

గీ. అనియిటుల్ మృతుడైననాథునివయిఁబడి, బిట్టు విలపించుచు దహనశిధికినై న
నిచ్చగింపక వలవంతనొందులుండు, నంతలో నర్కభగవానుడై స్థమించె.

63

గీ. ప్రేతభూమిని విలపించుప్రేత బాంధ, వావళుల పరి దేవనశమాలకించి
బాలకుండయి స్వయముగవచ్చియముండు, వారి నెల్లరఁ బొడఁగాంచిపలికెనిస్లు.

చ. అకట! సతంబు లోకగతిరనారయుచుండెడునట్టి యీ వయో
ధికుల విమోహమెట్టిదో మృతిన్ బరికింప సధగ్గులయ్యుఁ బా
యక యెట సుద్ధువించెఁ దొలిగనచ్చటికేచను మర్త్యుగూర్చి యూ
రక పృథుశోకతప్తులయిరాయిడిఁ బొందుచునుండి రీగతిన్.

65

చ. పితరులచేఁ ద్యజింపఁబడినన్నలమయ్యును గుండఁబోము ధ
న్యతముల మేముగాదె యహహా! బలహీనులమైన మమ్ము ను
గ్రతరవృకాదిజంతునికరంబులు బల్మి గ్రసింపకుండ న
మృతిమెయి గర్భమం దెవఁడుమానకప్రోచు నతండ ప్రోవఁడే?

66

ఉ. ఏ విభుఁ డీ జగంబు సృజియించును బెంచును సంహరించు మా
యావిధి నింతులార! వినుడౌ భగవంతునకున్ జరాచరం
బై విలసిల్లు విశ్వమిదియాటపదార్థముగాఁ దలంపుఁడీ
యే విధిగన్న వాఁడొకఁడైయీశుండు నిగ్రహ సంగ్రహంబులన్.

67

ఉ. దైవ సురక్షితం బది వశంబున వీడిన నుండు లెస్సగన్
దైవహాసంబు గేహమునదాచినదయ్యు వినాశ మొందెడున్
దా వనినై ననుం బ్రతుక్కుదైవసమీక్ష సనాథజీవియన్
దైవహతిన్నశించు బహుళా పరిక్షితుడయ్యు లోగిటన్.

68

ఉ. ఆయయి లింగదేహజముల్లె పెచుపొందెడునట్టి కర్మలన్
గాయములెల్ల నుప్పతిలుఁగలవశంబున నాశ మొందు నిం
తే యిదియెన్న నాత్మ ప్రకృతిస్థితమయ్యును దద్గుణంబులం
దోయ విలక్షణంబగుచునున్మి నిబద్ధముకాదు వింటిరే?

69

- చ. పురుషునకుం దలంపఁ బృథుఁమోహజమైన శరీరమిద్ది యో
వరనతులార! భిన్నమగుశ్రభౌతికగేహముగా నెఱుంగనా
నరసి కనంగ దేహమిదియౌదక పార్థివ త్రైజసంబులన్
బరువడి సంభవించి యటూర్పై వికృతంబగుచున్ దుడిన్ జెడున్. 70
- చ. అనలము దాగునంస్థితమయ్యు నెటుల్ దనరారు భిన్నమై
యనిలము సర్వదేహగతమయ్యుఁ బృథగ్గతినొప్పు నెట్లు లా
య్య సభమునెట్లు సర్వగతమయ్యును సక్తము కాకయుండు స్వే
చ్ఛ నటులె యాత్మ సర్వగుణానంశీతుడయ్యు ససక్తుడయ్యెడున్. 71
- చ. ఎవనికిన్ వినూఢలయ్యరలు శోకము నందుచుండిరో
ధవుడు సుయజ్ఞనామకుఁ డగ్రతం డిచటం బడియుండెగాని దా
నెవఁడు ద్రువంబుగా వినునొయెవ్వఁడొగిన్ బ్రతివాక్యమిచ్చునో
శ్రీవణసుఖంబుగా సతఁడుప్రాగ్గతి నిప్పుడు లేడు చూడఁగన్. 72
- క. శ్రోతయుఁ బ్రతివక్తయుఁగా, దాతతమున్ మిగుల ముఖ్యమగు ప్రాణ మహా!
ఈ తన్వసువులకుం బరుఁడై తద్ద్రిష్టయగు నాత్మయఖిలవిభుడగున్. 73
- వ. భూతేంద్రియ మనోలక్ష్మితంబులగు నానావిధదేహంబులం బరమపురుషుండు స్వతే
జంబున భజించు. విసర్జించు. ఎంతవర్యంతం బాత్మలింగదేహాన్వితంబగు సంతపర్యం
తంబు గర్మబంధంబగు. దానంజేసి దేహాత్మభ్రమ స్లేశరూపంబగు మాయాయో
గం బనువర్తించు. అనర్థంబులగు గుణాత్మక దేహంబులందు నర్థదృష్టియుఁడద్విషయ
కోక్తియు ననునిది మిథ్యారూపంబగు నభినివేశంబు. మనోరథంబుకరణి స్వప్నంబు
వగిదిని సర్వంబగు నైంద్రియకవిషయంబు ననిత్యంబె. నిత్యంబగు నాత్మనుగుఱించి
కాని యనిత్యంబగు దేహంబును గుఱించికాని తన్ని త్యానిత్యవిదులు శోకింపరు.
శోకించెయు స్వభావం బన్యధీకరింప శక్యంబు కాదుగదా! 74
- చ. ఖగసమవాయమారకుఁడుగ్గా భగవంతునిచే నియోజితం
డగు నొకలుబ్ధకుండు వనిత్యం దురులొడ్డి ప్రలోభనం బటన్
దగ నిడియెన్ గుళింగమిధునంబట దిగుచుఁ గాననయ్యె నా
యగళమునన్ గుళింగి వెర్రనొప్పఁ బ్రలోభిత యయ్యె బోయచేన్. 75
- క. ఉరుకాలనియంతీతమై, యురిత్రాటం జిక్కుకొన్నయ్యగ్మలి నాప
త్పరిరబ్ధన్ గాంచి పొరిం, బారి దుఃఖించెన్ గుళింగము హృదయసీమన్. 76
- క. దీనుఁ డశక్తుఁడైనై స్నేహానఁ గుళింగంబు మహిషిరక్తై విలపించెన్
దా నిష్కరుణుడు దేవుడు, దీనన్ సతిని విపదంబురధిన్ ముంచె నిటుల్. 77

మ. కడుదీనుండ నతీవియుక్తుడను మోక్షహాయుష్కుడన్ మందభా
గ్యుడనై దుఃఖముతోడ నొంటరిగ నశయ్యో! యెట్లు జీవితం ని
ప్పు డిశన్ తెక్కలురాని శాబకగణంబున్ మాతృహీనంబు నే
వడిఁ బోషింపఁగలాడ దీను నను దేరవా! వేగఁ గొంపోఁగదే. 78

గీ. అక్కటా! మందిభాగ్యచురై నయట్టి, నా నినుఁగులు కులాయంబునందునుండి
మాతృదేవతకొఱకునై శ్రమమతపాచ్చు, నెదురుజూచుచు నున్నవశవె యడియాస.

ఉ. ఇమ్మెయి నశ్రుకంఠమయ్యయెంతయు దుర్భరవహా ప్రియావిద్యో
గమ్మున నుమ్మలించుచునుగదగదికన్ విలపించు నా కుళిం
గమ్మును బొంచియుండి యటఁగలసమీరితుఁడొచుఁ దేజతా
గ్రమ్మగు నొక్క భీషణశరమ్మునఁ గొట్టెను వ్యాధుఁ డత్తజిన్. 80

గీ. ఇటుల మీరు నాశ్లోపాయశమెఱుఁగ కకట!, బుద్ధిమాలినవారయ్యిముగుదలార!
పనవి విలపించుచుండి హాశయనశతముల, నై నను స్వనాథునిన్ బడరయంగలేరు. 81
హిరణ్యకశిపుఁడు:—

క. బుడుతం డుడుగక యపు డీ, వడువున నుడువుడును జ్ఞాతీరవర్గములు గడుం
గడు వెఱుఁగువడుచు నెంచిరి, నడుచుం బొడమునదియుఁ జెడుశన దిదని యెదలన్.

క. అంతర్ధానముఁజెందెఁ గృతాంతుండిది తెల్పి యప్పుడ నుయజ్ఞధరా
కాంతునకు జ్ఞాతు లొనరిచి, రంతన్ వెనఁ బారతాక్రికార్వక్రియలన్. 83

చ. ఎడఁదల మీరలున్ బరులర కేనియు నాత్మకు నేని నార్తిమై
నడలగఁబోకుఁ డెన్న నెవఁడాత్మ యెవండు పరుం డెవండు స్వీ
యుఁడు పరకీయుఁడెవ్వఁ డయ్యయో! స్వపరాభినివేశరూపమై
గడుకొను జ్ఞానమే ప్రబలకారణ మిచ్చట దేహికోటికిన్, 84
నారదుఁడు:—

క. అని తెలిపిన దైత్యాధ్య, యుని నుడి విని దితియుఁ దేజీరణిని సన్నువయై
ఘనపుత్రశోక మాక్షణ, మున విడి తత్త్వమునఁ జిత్తమును నెలకొలిపెన్. 85

అధ్యాయము 3.

హిరణ్యకశిపు తపానిష్ఠ - పరప్రాప్తి

నారదుఁడు:—

క. సరవర! హిరణ్యకశిపుఁడు, తిరముగఁ దన్నెందు నప్రతీద్వంద్వనిగా
నెరి నేకరాజుఁ గాఁగ న, జరామరుగఁ జేసికొనఁగ్రసంకల్పించెన్. 86

- క. ఆదై త్ర్యేంద్రుడు సలిపె మ, హాదారుణ తపము మందరరాద్రిద్రోణిన్
పాదాంగుష్ఠధృతమహి న, భోద్భృష్టియు నిశ్చలోర్ధ్వభుజుడును నగుచున్. 87
- ఉ. భానువరంవరన్ విలయభానుని కై వడి దైత్యనాథుఁ డ
న్యూనజటాచ్ఛటాంశువులనొప్పెనలారె సుదుర్నిరీక్ష్యుఁడై
పూనికతోడ నిట్లతఁడుభూరితపం బొనరించుచుండ స్వ
స్థానములన్ దివోకసుల్యచయ్యనఁ జేరిరి విహ్వలాత్ములై. 88.
- చ. నదులు పయోధులున్ ధరణీనాయక! సంక్షుభితంబులయ్యె న
య్యదనున భూమి ద్వీప విపినాదిసమేతముగాఁ జలించె బి
ట్టదవదలై పడెన్ గలయనంతటఁ దారలు నగ్రహంబులై
పదియగు దిక్కులొక్క మొగ్గిభగ్గునమండె భయప్రదంబులై. 89
- క. ఆతని మూర్ధమున నమః, ద్భూతమయి తపోమయము సరభూమాగ్ని జగ
ద్వాతములఁ గ్రింద మీఁదన్, వే తిర్యగ్గతిని బరిభ్రష్టయై బెలుచున్. 90
- క. దానఁ బరితప్తులై స్వస్థానము విడనాడి బ్రహ్మరథామంబునకున్
దోనఁ జని బ్రహ్మదేవుని, తో నిట్లు వచించి రాకృతభుజులు వినతిన్. 91
- మత్తకోకిల. దేవదేవ! జగత్పతీ! యతిగ్రహిత్త దైత్యతపఃప్రభా
వావధీరితమున్ సుతాపితమైన స్వర్గమునందు మే
మో విభూ! నిలువంగ సుంతయ్యనోపకుంటిమి దీనికిన్
నీవు శాంతినిఁ గూర్పఁ గాఁగదెనీ క దీప్తితమైనచోన్. 92
- వ. దేవా! నీకు నిత్యంబు బలిదానంబులొనంగు లోకంబులు నాశనంబు నొందక
మున్న యిందులకుఁ దగిన వెర వ్రాహింపుము. 93
- గీ. అబ్జగర్భ! సుదుశ్చరమగుతపంబు, నల్పు నా దైత్యనాథు సంకల్పమిద్ది
నీకుఁ దెలియనియదికాదురనిక్కువంబ, యెననున్ విన్నవించు మేరమవధరింపు. 94.
- గీ. నిరుపమాన తపోయోగనిష్ఠను నృజి, యించి సచరాచరంబగునీజగంబు
నెల్లపదవులకంటె సుతత్కృష్టమైన, సత్యలోకం బధిష్ఠించెజలజభవుఁడు. 95
- క. ఏధిత సుతపోయోగన, మాధిన్ గాలాత్మమును యరథార్థమునగుటన్
సాధించెద నేనును నెం, తే ధృతిఁ దనరంగఁ శారరమేష్ఠ్యవదంబున్. 96
- క. మునుపటివలెఁ గా కిద్దా, నిని దార్మారుగ నొనర్తురనే గల్పాంత
మ్మునఁ గాలవినిర్ధాతము, లను వైష్ణవముఖ్యపదముల నుడువ నేలా? 97
- క. అని యాతని సంకల్పం, బనివిందు మతండు దీనికై యుగ్రతపం
బొనరించుఁగాన నందుల, కనువగు విధి నలుపు మయ్య! శ యఖిలాధీశా! 98

- ఉ. దేవ! జగత్పతీ! శతధృతీ! కరుణార్ద్రమతీ! శుభాకృతీ!
తావక పారమేష్ఠ్య మహితానన మారయ గో ద్విజాళికిన్
వావిరి నెల్లకాలము భగవంబును శ్రేయము భూతి క్షేమమున్
శ్రీ విజయంబునుం గలుగఁజేయుటకేగద తేజరిల్లెడిన్. 99
- ఉ. క్షౌపలలామ! యీపగిదిశసర్వ సుపర్వగణంబుచేత వి
జ్ఞాపితఁడౌచుఁ దత్త్వణమునన్ భృగుదక్షముఖాన్వితుండునై
యాపరమేష్ఠి యాత్మవిభుఁడంతట నేగె మహాతపాబలో
తాపిత లోకజాలుఁడగుదైత్యవరేణ్యుని యాశ్రమోర్వికిన్. 100
- క. ప్రకటంబుగ నజుఁడు తృణా, దిక కీచక వల్మిక ప్రకృతిచ్ఛన్నుఁ బివీ
లికలు పలలాన్రచర్మా, దికములఁ దినఁ దెలియకుండురదితిజుఁగనఁడటన్. 101
- క. తపమున ముల్లోకంబులఁ, దపించు దైత్యవిభు నంబుధరపిహితుండు
తపనగతి నెఱిగి యా దై, త్యపతికి ననె హంసవాహుఁడగు ద్రుహిణుఁడిటుల్.
బ్రహ్మ:—
- క. లెమ్మింకలెమ్ము నీకు శు, భమ్మగు నో కాశ్యప! తపస్సిద్ధుఁడనై
తిమ్మెయి వరదుఁడ వచ్చితి, జు మ్మిష్టవరమ్ముగోరుకనురుచిర ఫణితిన్. 102
- మ. గితిపుత్రా! పరమాద్భుతంబగు భవరద్ధృతానరము నేను జూ
చితి వహ్యరె! పివీలికాసముదయ్యాచీర్ణాఖిలాంగుండనై
ధృతిఁ దూలింపక యొప్పు నీ యసువు లరస్థిశ్రేణులం బండియుం
డి తిరోధానముఁ జెందకున్నవి యహో! నీమేనఁ జిత్రంబుగన్. 103
- శా. చేయన్ లేదుగదయ్య యిట్టి తపమున్ శసిధార్ధ పూర్వక్షులున్
జేయన్ బోరిక భావిమానివరులున్ శజిత్రంబెకా యారయన్
వేయేలా? శతదివ్యవత్సరములున్ శసీరేనియున్ గ్రోలకే
తా యోగంబునఁ బ్రాణమున్ నిలుపఁగారదక్షుం డెవం డిద్ధరన్. 104
- గీ. కాశ్యప! మనస్సులకును దురష్కరమనఁదగు, నీమహోద్భవమున నేజరయింపఁబడితి
స్థిర తపోనిష్ఠుఁడవగు నీరచేతమఱియుం, గొలువఁబడితిని దితిపుత్ర! శ్రీవలముగ.
- గీ. కాపునన్ సకలాశీర్షికాయములను, నీకు నొనఁగెద ననుకోత్తరమా! కయికొను
మర్త్యజన్మఁడవగు నీ కరమర్త్యుఁడనగు, నాదు దర్శన మఫలంబుకాదుచూపె.
నారదుఁడు:—
- క. అని యాత్మభవుఁడు లోకా, వనపరుఁడు పివీలికాదిభక్షితతను దై
త్యుని నతిమహిమము దివ్యం, బు నగు కమండలు గతజలగమునఁ బ్రోక్షించెన్. 105

- ఆ. అంత వెదురుపుట్టరయందుండి యోజన్లు, హోబలాన్వితుఁడునుగ్రయువయు వజ్ర
సంహసనుఁడు పుష్పనర్వావయవ సుసం, పన్నుఁడగుచును దితికొనరుఁడులేచె.
గీ. తప్తకార్త స్వరాభుఁడేరథఃప్రవర్ధి, తాగ్నిసదృశుఁడునై హిరణ్యకశిపుఁడవు
డంబరస్థుని దేవునిగ్రహంసవాహు, సంబరంబునఁ జూచె నశజాతవైరి! 110

ఉ. కాంచి నలోచనోత్సవముగఁగ శిరఃప్రణతుల్ ధరిత్రిఁ గా
మించియు వెండిలేచి విసరయేరిత దృక్కుల నవ్విభున్ సమీ
క్షించుచు నమ్మదాశ్రులు మెరయిన్ బులకల్ జనియింప నల్లనన్
వంచినమేన గద్గదికరవాక్కుల దోయిలియొగ్గి యిట్లనన్. 111
హిరణ్యకశిపుఁడు:—

ప. దేవా! కల్పాంతమునఁ గాలసృష్టాంధతమశ్చటావృతంబగు నీజగంబు నెవ్వఁడు
స్వయంప్రకాశమానుండై యాత్మతేజంబున నభివ్యక్తంబుఁగావించు సృష్ట్యాదిశక్తి
త్రయవంతంబగు నాత్మంబున నెవ్వండీజగంబు సృజించు, బెంచు, నణించు నట్టి
రజస్సత్త్వధాముఁడవు పరాత్పరుఁడవు నగు నీకు నమోవాకంబులు. ఆద్యుండవు
బీజభూతుండవు, విజ్ఞానరూపుఁడవు, ప్రాణేంద్రియమనోబుద్ధి వికారంబులఁ గార్య
రూపుఁడవునగు నీకుఁ బ్రణామంబులు. నీవే ముఖ్యమగు ప్రాణరూపంబున స్థావర
జంగమంబులకు నియంతవు, ప్రజాపతివి, చిత్తబుద్ధింద్రియమనంబులకు నీశుండవు,
భూతగణాశయంబులకు నధీశుండవు. నీవేచాతుర్వోత్రకవిద్యయగు వేదత్రయంబును
సప్తతంత్రులను విస్తరింపఁజేయుదువు, నీవేకరూపుఁడవు. ఆత్మవంతులకాత్మఁ
డవు, అనాదివి, అనంతుఁడవు, అపారుఁడవు, కవివి, అంతరాత్మఁడవు. నీవే యని
మిషంబగు కాలంబవు, లవాద్యవయవంబులన్ జనంబులయాయువుల త్తయింపఁ
జేయుదువు. మఱియు నీవు కూటస్థుండవు, పరమేష్ఠివి, అజుండవు, మహాద్రూపుఁ
డవు, జీవలోకంబునకు జీవాత్మవు. నీకంటఁ బరంబైన దొం డెద్దియును లేదు.
త్వద్వ్యతిరీక్తంబు స్థావరజంగమంబులేశంబును గానరాదు. విద్యయుఁగళలును,
సర్వంబును నీతనువులు. నీవు హిరణ్యగర్భుఁడవు, త్రిగుణాత్మక ప్రధానాతీతుఁడవు.
ప్రభూ! పారమేష్ఠ్యధామస్థితుండవై యేదేహంబున నింద్రియ ప్రాణమనో
గుణంబుల నుపభోగింతు వా యీ ధూలశరీరం బిప్పుడిట్లు వ్యక్తంబయ్యె. దేవా!
నీ వవ్యక్తుఁడవైన పరమాత్మవు, పురాణపురుషుండవు, విస్తృతమైన యీ యఖిల
జగంబును అనంతావ్యక్తరూపుఁడగు నెవ్వనిచే వ్యాప్తంబయ్యెనట్టి చిదచిచ్ఛక్తి
యుక్తుఁడవైన భగవంతునకు నీకు జోహార్లు. 112

క. పరదోత్తమ! నా కభిమత, పరముల నిపుడొనఁగుదేనిరద్వత్సప్తములై
పరగెడు భూతములచే, మరణ మొదవకుండుఁగాత్రమఱినాకుఁ బ్రభూ! 113

- ఆ. విను మఱొంటఁగానిరవెలుపలన్ లోపలన్, బగలురేయిఁబుడమిరగగనమునను
గయిదువులను నరులకతనను మృగముల, కతనఁ గలుగకుండుఁగావుత మృతి.
క. ప్రాణులచేనేనియు, నప్రాణులచేనేనియున్ సురరాసురనాగ
శ్రేణులచేనేనియు మ, త్పాణాపాయంబు తొలఁగుతన్ బరమేష్ఠీ! 115
గీ. బవరమున నాకు నప్రతిద్వంద్వతయును, సఖిలదేహితతులకు నేకాధిపత్య
మోలి నీయట్లఖిలలోకకృపాలమహిమ, సిద్ధయోగులయణిమాదిరసిద్ధియగుత. 116

అ ధ్యాయము 4.

—శ్లోక హిరణ్యకశిపు విజృంభణము—ప్రహ్లాదచరిత్ర ప్రారంభము శ్లోక—

శ్రీశుకుఁడు:—

- క. అనియిట్లు కోరఁబడి మ, న్ననమీఱ హిరణ్యకశిపునకు మెచ్చి యొనం
గెను దుర్లభమగు వరముల, వనరుహగర్భండుఁ దత్త్రపఃప్రీతుండై. 117
బ్రహ్మ:—
క. ఏ వరములు ననుగోరితొ, నీవవి దుర్లభములంచుకనెఱుఁగుము వత్సా!
ధీవినుతా! యల్లయ్యున్, నే వెన నిచ్చితిని వానిరసీకుఁబ్రియమునన్. 118
శ్రీశుకుఁడు:—
క. అంత నమోఘదయుఁడు భగ, వంతుఁడు లోకేశుఁ డనురవరపూజితుఁడై
చెంతఁ బ్రజాపతులపు డ, త్యంతము సుతీయింపఁజనె స్వరధామంబునకున్. 119
క. ఈతెఱఁగున వరములఁగొని, దై తేయాధిపుఁడు హైమరతనుధరుఁడై స్వ
భ్రాతృవధముస్మరియించుచు, నాతఱి ద్వేషమువహించెనచ్యుతునందున్. 120
సీ. ఆ య్యనురాధిపుఁడఖిలదిక్పతులను, మూఁడులోకముల వేల్పుల ననురుల
సరులను గంధర్వగరుడోరగులసిద్ధ, చారణపితృపతిరసాధ్యమునులఁ
బ్రేతంబుల ఋషులభూతపతులయక్ష, రక్షసిశాచులర్రాజనమున
నిఖిల సత్త్వపతులనిగ్జించి స్వవశులఁ, జేసి యీగతి విశ్వరజేతయగుచు
గీ. లోకపాలుర స్థానములును దదీయ, తేజములతో హరించె నాదీతిజవరుఁడు
దైవతోద్యాననవ్యలక్ష్యవిలసిత, మగు త్రివిప్తస్థానరమధివసించె. 121
ఆ. ఎల్లవృద్ధులెనఁగగముల్లోకముల సిరి, కాయతనమయి తనర్రారు విశ్వ
కర్మచే స్వయంవిరనిర్మితమగు మహేం, ద్రాలయంబు దితిజుఁడ్రాక్రమించె. 122
చ. అనఘ! మహామనస్వియు మరహాబలుఁడున్ జితలోకుఁ డేకరా
జునగుచుఁ బెంపుమీఱు దితిరజుండు మహేంద్రుని మందిరంబునం

దనిమిష ముఖ్యవందిత పరదాంబురుహద్వయుఁడున్ బ్రచండశా
సనుఁడుఁ బ్రభాన్వితుండునయిరల్లాఘ్యగతిన్ విహరించె నుద్ధతిన్.

123.

మ. ఉరుగఁధానవపానమత్తు ఖలునశత్యుద్రిక్తతామ్రాక్షునిన్
సరసోపాయనపాణులై గొలిచి రోశజన్ సర్వదిక్పాలురున్
హరి యీశుండు నజుండు నీ ముగురుతరక్కన్యల్ భయభ్రాంతిఁ ద
త్కరుణాపాంగ లవోపలభికయి నిశత్యం బాత్మ వాంఛించుచున్.

124.

మ. ఘనతేజఃప్రతిభావిశేషము చెలంగన్ శ్రీమహేంద్రాననం
బు నధిష్ఠించిన దైత్యనాథు జయదశ్రోన్మాదు విశ్వావసుం
డు నొగిందుంబురుఁ డన్మదాదులును మారనల్ సిద్ధవిద్యాధరుల్
ఘనగంధర్వులు నచ్చరల్ స్తనములన్ గావించి రొక్కుమ్మడిన్.

125.

గీ. సకలవర్ణాశ్రమస్థులునరగ భూరి, దక్షిణములగు క్రతువులంగదగ యజంప
స్వీయతేజంబుతోడ దైత్యతేయవిభుఁడు, బలిమిమీఱ హవిర్భాగములగ్రహించె.

గీ. దున్నకయ యేడుదీపులకొడఁబుడమి, తిన్నగ ఫలించునదియయ్యెరదితిసుతునకు
దివముకామదుఘంబయ్యెరదీప్తియెసఁగ, బహువిధాశ్చర్యదంబు నశభంబునయ్యె.

వ. ఊర, సీధు, ఊద్ర, ఘృత, దధి, క్షీర, అమృతోదకంబులగు రత్నాకరంబు
లును దత్పత్నులగువాహినులును దరంగహస్తంబుల రత్నోఘంబుల వహించి
యా దైతేయవిభునకు నివేదించె. శైలంబుల దోణులు క్షీడాస్థానంబులయ్యె.
సర్వర్తువులు స్వగుణయుతంబులగు ద్రుమాదులధరియించె. అదైత్యుండును సర్వ
లోకపాలురపృథగ్గుణంబునెల్లఁ దానొక్కరుండతాల్చె.

128.

చ. సకల కకుబ్ధిజేత ఘనసత్త్వండు నేకవిభుండు దైత్యనా
యకుఁడు ప్రియంబులైన విషయంబులనెల్ల నిజేచ్ఛ నిట్లు పా
య కనుభవించుచుండి యనయంబును దా నజితేంద్రియాత్ముఁడై
వికృతినిజెంది నుంత తనిరవింగొనఁడయ్యె స్వమానసంబునన్.

129.

గీ. ఇట్లు లై శ్వర్యమత్తుండు శ దృప్తుఁడునయి, శాస్త్రములమించి వర్తించుశౌర్యరతికి
బ్రహ్మశాపంబుఁబొందినశపాపమతికిఁ, దద్దయుంబెద్దకాల మురద్దవడిగడచె.

130.

గీ. లోకపాలకయతములౌ శ లోకము లపు, డతని యుగ్రదండంబున శ వ్యాకలవడి
ఎందుశరణంబుఁగానకశహీనములయి, శరణముంబొందెఁ ద్రిభువనేశ్వరుని హరిని.

క. అలఘుండు హరి యీశ్వరుఁడెట, నలరునొ యాదిశకు మాజ్ఞాశహిరులివె విని
ర్మలులును శాంతులునగుయో, గులు రాదుగదె మగిడియటరకుం జని యిటకున్.

క. అని యావేల్పులు సంయత, మనస్కులున్ సములు శాంతశమతులు ననిల భో
జనులు వినిద్రులు నగుచున్, గొనియాడిరిటుల్ శుభాత్మకకు హృషీకేశున్.

133.

- క. అభయప్రదుఁడు విశుద్ధా, నుభవానందనిలయుం డ్రనూనమహిముఁడున్
విభుఁడునగు వాసుదేవున, కు భగవదాకృతికిఁ బరునశకున్ వందనముల్. 134
- క. ఘననిస్వసమున దశదిశ, లను నులియించుచును సాధులకు నభయము చొ
ప్పిల నా బృందారక విత, తుల కఘ్నఁ డశరీరవాణి శ తోతెంచె నిటుల్. 135
- క. డెందముల వెఱవకుఁడిఁకం, బృందారకవర్యులార! శ మీరెల్ల శుభం
బందుదురు మేలునకె నా, నందర్శనమగును భూత శ సంతతి కెప్పుడున్. 136
- శా. దైతేయాపనదుండు క్రూరుఁడగు నాశదర్పిష్ఠు డౌష్ట్యంబు వి
జ్ఞాతంబయ్యెనుజుండు సర్వమును విశస్పష్టంబుగామున్న నా
చేతన్ దైవతకోటులార! మదిలోఁగ్రజింతింపకుండింకపై
నేతచ్ఛాంతిని సల్పువాఁడను బ్రీతీశక్తింపుండు తత్కాలమున్. 137
- క. ఏవాఁడిటు వేదంబుల, దేవతలన్ సాధువులను శ ద్విజ గోతతులన్
బావనమగు ధర్మంబును, వావిరి ద్వేషించుఁ జెడునుశవాఁడు ద్రితగతిన్. 138
- గీ. స్వతనయుండు నిర్వైరుఁడున్ శాంతుఁడున్ మ, హాత్ముఁడున్ ధీరుఁడునగు
ప్రశస్థుఁడునకయి
ఎపుడుద్రోహంబుఁజేయ సుంకరించునపుడ, వరబలోర్జిత పీని జంకపంగలాఁడ. 139
- క. లోకగురుండై నట్టి హృషీకేశునిచేత నిట్లు శ చెప్పంబడి ని
రీభికులయి యతని కెఱిగి ది, వాకసులరిగిరి తలంచు శ చనురు హతునిగన్. 140
- క. జనియించిరి యాదైత్యేం, ద్రునకున్ బరమాద్భుతులు సుకతులు నల్వరు స
జ్జనసంసేవియు సద్గుణఘనుఁడగు ప్రశస్థుఁడుఁడొప్పె శ గడు వారలలోన్. 141
- సీ. సత్యసంధుఁడు శీలసంపన్నుఁడున్ జితేం, ద్రియుఁడు బ్రహ్మణ్యుడై శ నగడువాఁడు
అఖిలభూతముల కార్యతొప్పమ్యమునఁ బ్రియుం, డును సుహృత్తముఁడునై శ
యెనయువాఁడు
దాసుండువోలె బెగ్గెదలయడ్లుఁదోయికి, సతము నమస్కృతుల్ శ నలుపువాఁడు
జనకుండువలె దీనశజనములయందు ని, గ్తికవాఙ్మల్యంబు శ జూపువాఁడు
- గీ. సోదరునిభంగి నాదరశ మేదురుండు, గురువులందు నీశ్వరభావశగుంభితుండు
విత్త, విద్యా, సురూప, సంకపస్త్రులం ద, మూనియు నదంభి ప్రశస్థుఁడౌన కేంద్ర!
- మ. విను రాజా! వ్యసనంబులం దతఁ డనుశద్విగుం డవస్తుత్వ బు
ద్ధిని వీతస్పృహఁడై మెలంగు శ్రుతముల్ శ దృష్టంబులై నట్టి యీ
ఘనభోగంబులయందు నా యసుర యుక్తప్రాణబుద్ధింద్రియుం
డును శాంతాత్ముఁడునాచు నాసురత వీరమన్ సాధుసేవారతిన్. 148

- ఆ. కవులచేతఁ దొలుతఁ శ్ర గానంగఁబడిన ప్ర, హ్లాదవిమలతర మశహాగుణములు
నేడు నవ్వి వాని శ్ర నిఖలేశ్వరుండగు, విష్ణుదేవుఁబోలె శ్ర విడిచి చనవు. 144
- క. పృత్యర్థులయ్యు న య్యా, దిత్తులు సాధుప్రసంగ శ్ర ధిష్ఠితసభ నా
దైత్యవరుం బొగడుదు కా, చిత్త్యజ్ఞుల మిమ్ముబోంట్లఁ శ్ర జెప్పఁగనేలా. 145
- క. గణుతింపరాని యాతని, గుణముల సూచించిచా'ల్పుకందు నసాధా
రణ సహజభక్తిగొల్పు ని, పుణ మాహాత్మ్యంబు పుణ్యమున్ గణ్యంబున్. 146
- క. బాలుండయ్యుం గ్రీడన, కాలివిడిచి తన్మనస్కుఁ శ్ర డగుటన్ జడుడుం
బోలెన్ గృష్ణగ్రహ సం, కీలితచిత్తుడయి జగ మొగ్గరిం గనకుండున్. 147
- క. హరిపరిరంభితుండగుచు న, సుర బాలుండతండు గూర్చుచుండినఁ దినినన్
దిరిగినఁ ద్రావినఁ బలికినఁ, బరుండినన్ దెలియకుండె శ్ర వాని నరేంద్రా! 148
- మ. ఒకచో నేచ్చు ముకుందుసంస్మృతికిఁ బ్రత్యూహంబువాటిల్లఁగా
నొకచో నవ్వుఁ దదీయచింతన వినోదోత్థాదృష్టాహ్లాదుడై
ఒకచోఁ బాడును ముక్తకంఠమున నశ్రుత్యుత్కంఠ నిర్లజ్జుడై
ఒకచో నాడు మఱొక్కచోట హరిచెరయ్యుల్ చేయుఁ దద్భావనన్. 149
- క. ఒకచో మిన్నకయుండున్, ముకుంద సంస్మర్మలాభమున నిర్వృతుడై
ఒకచోఁ బ్రీణయానందో, దక మాలితనయనుఁ డుద్గతపులకుఁడు నగున్. 150
- చ. అమలినసాధుసంగ సమురపాత్త ముకుంద పదారవిందయు
గ్మ మహితసేవచేతఁ బరశ్రమంబగు నిర్వృతి నాత్మనున్ బ్రశ
స్తముగ నొనర్చుచున్ మఱి యశ్రసంగమునన్ గడు భ్రష్టుడైన దీ
న మఱికిఁగూడ నొయ్యన మరనశ్శమ మా మహితుండు గూరిచెన్. 151
- గీ. పరమభాగవతుఁడు మహాభాగుఁడు మహి, తాత్మకుఁడునైన యాత్మజు
నందు నా హి
రణ్యకశిపుఁడు క్రూరుడై శరాజతిలక!, యఘమునొనరించెనయ్యనైర్యంబుడించి.
ధర్మరాజు :—
- చ. సురమునిన త్రమా! సుపరిశుద్ధుఁడు సాధువు నద్గణాతిభా
సురతనుడైన యట్టి నిజశూనునికై యఘమాచరించె ని
ష్ఠురతను దైత్యనాయకుఁడు శ్ర చోద్యముగా నిది తోఁచెఁ గానఁ జె
చ్చరఁ దెలియంగనుంటి మిదిశ్చెప్పమ సువ్రత! లోకవిశ్రుతా! 153
- క. సుతవత్సలులగు పితరులు, ప్రతికూలురనైన సుతుల శ్ర బాధింపరుగా
హితముచు గఱపుఁ దలంపున, యతివర్యా! మూఁదలింతు శ్ర రంతియకాడే. 154

- క. అనుకూలుర నతిసాధువు, లను గురుదైవతులఁ బుత్రులను దండ్రులు పె
న్గినకన్ బీడింపరటం, చని వేఱుగఁజెప్పనేల శ సమరమునీంద్రా! 155
- క. పితృకృత విద్వేషము సుతు, మృతికిఁ బ్రయుక్తమయి యురవ్రడించు టదివినన్
మతిఁ గౌతూహలమయ్యెన్, యతివర! యద్దానిఁ దీర్పుమయ్యా! మాకున్. 156

అ ధ్యాయము 5.

—ॐॐ హిరణ్యకశిపుకృత ప్రహ్లాదతర్జనభర్తృనా ద్యభివర్ణనము ॐॐ—

నారదుఁడు:—

మ. జగతీనాథ! పురోహితత్వమునకున్ శ సర్వాసురశ్రోణిచే
భగవంతుండగు భార్గవుండు వరియింపఁబడ్డవాడయ్యెఁ జం
డగభస్తి ప్రతిమానతఁగుతులు చండామార్కు లా దైత్యనా
థగృహంబందున రాజపుత్రునకు విశద్యల్నేర్పి రాదిష్టులై. 157

గీ. బాలు సచ్చీలు సత్క్రియారాలోలు నద్గు, కాలవాలుని బ్రహ్మాదుశనన్యులైన
యసురబాలుర దండనీరత్యాదిపార్యములు గఱపిరి చండామార్కులలఘుఘణితి.

క. గురువులుచెప్పినయది ను, స్థిరబుద్ధిన్ వినియె నాగ్రతిన్ బలియించెన్
నరనాథ! స్వపరభేదము, బారిఁగఱపెను నది యసాధువుగ భావించెన్. 159

మ. ఒకనాఁడాయనురాధినాథుఁడెదలోశనుత్కంఠదీపింపఁ బు
త్రకునిన్ జేరఁగఁజీరి మక్కువ నిజోత్సంగంబునంజేర్చి, 'వ
త్సక! నీకెయ్యదిభద్రమో తెలుపుమ్యానంప్రీతి నా'కంచుఁ బొం
దిక ప్రహ్లాదకుమారసత్తముని బ్రశ్నించెన్ నరేంద్రోత్తమా!
ప్రహ్లాదుఁడు:— 160

మ. అనురేంద్రా! పలుమాటలేమిటికి గాఢాహంసమహ్వాభి మా
న సముద్వేజతులైన దేహులకు నెశన్నన్ హానినం బంధకూ
ప సమంబైన గృహంబువీడి ధృతియొశప్పన్ గానకుంబోయి న
ర్వసమున్ శ్రీహరి నాశ్రయించు టదియేభద్రంబుగా నెంచెదన్. 161
నారదుఁడు:—

క. పరవ్రతునిస్థితములై, పరగెడు పుత్రకు గభీరకవాక్కులువిని బా
లుర బుద్ధులు భిన్నములగుఁ, బరబుద్ధుల సనుచుఁదండ్రీకవక్కున సవ్వెన్. 162

ఆ. వీనిబుద్ధి యింక విష్ణుపక్షులుఁబ్రీతి, చ్చన్నులునగునట్టిశిశువులు భేద
పఱచకుండునట్లు బ్రాహ్మణులార! మీ, భవనమందు భద్రపఱపుండయ్య! 163

- ఆ. అంత యాజకులు గృహసీతుఁ బ్రహ్లాదుఁ, బిలిచి మధురవాక్యములఁ బ్రశంస
నలిపి నయముమెఱయగ్రసాంత్యసరీతుల, నా కుమారవర్యునడిగి రిట్లు. 164
- గీ. 'వత్స! ప్రహ్లాద! నీకు శుభంబు నిజము, చెప్ప మన్మతంబొకింత వశచింపరాదు
బాలురనుమించిబుద్ధివికర్యయమిది, ప్రాప్తమయ్యెను నీకు నెరవ్వారినండి? 165
- క. పరకృతమొ స్వతస్సిద్ధమొ, గురువులమగుమేమది వినఁగోరెద మనురే
శ్వరనందన! కులవర్ధన, యరుదయ్యెన్ దీనిఁడెలుపుమా నయమారన్. 166
ప్రహ్లాదుడు:—
- క. తానని పరుఁడని భేదము, మానవులకు నెవనిభూరిమానగునొ యె
వ్వానివలన మోహంబగు, జ్ఞానాత్మున కా పరేశునకు నా మ్రొక్కుల్. 167
- క. వినుఁడి యా భగవంతుం, డనుకూలుండగుడు దానునన్మండను నొ
ప్పని పశుబుద్ధి విభిన్నమ, గును దలపోయన్ బురుషులగును దనయంతన్. 168
- తరల. పరుఁడు తానను భేదబుద్ధినిభ్రాంతిమునెడవారిచే
నరయ నా పరమాత్మయే దెలియంబడున్ బలుభంగు లే
పరమపూరుష మార్గమందునరబ్రహ్మముఖ్యులు వేదవి
ద్వరులు మోహముఁ గొంద్రొ గూర్చె నతఁడె మన్మతి భేదమున్. 169
- గీ. ఇనుమయస్కాంతనన్నిధిన్ శ్రదనకుఁదాన, యెల్లుచలియించుచుండునోయట్లగురువ
తంసమా! శార్దూభరునన్నిరధానమున మ, దీయ మనము యదృచ్ఛ భేదంపఁబడెడు.
నారదుడు:—
- క. అని యింతవట్టు ద్విజులకు, నని మిన్నకయుండె నమృతహామతి యల్లం
తనఁబలికె రాజసేవకుఁ, డును దీనుఁడునై న యాతఁడు కుశితమతియై. 171
- క. ఓరీ! బెత్తముఁడెండిటు, లూరక మా కప్రతిష్ఠనొదవించు కులాం
గారునకుం దుర్బుద్ధికి, నారయ నాలవయుపాయమగు దమమె తగున్. 172
- శా. ఆలోకింపఁగ దైత్యచందనవనంబందున్ దురాత్ముండు పా
చాలుం డీతఁడు కంబకద్రుమము నోజున్ సంభవంబయ్యెఁ ద
న్మాలోన్మాలుకుతారుఁడైన హరికిన్ బోల్పొంగ నాశంబుగా
బాలుండీతఁడు తోఁచె గాదె తనదౌరవంశంబు ఖండింపఁగన్. 173
- మ. అని యాబాలుని సాధుశీలుని సమంధదాహ్లాదుఁ బ్రహ్లాదు ని
ట్లనువౌ తర్జనభర్జనాది వివిధోపాయంబులన్ ఓన్ని పె
ల్లన గద్దించుచు శుక్రనందనులు విరస్ఫూరితవిరోధపా
దనమున్ మెల్లగ్రహింపఁజేసి రిరవొందన్ బాంశురాణ్ణందనా! 174

- క. జ్ఞాతోపాయచతుష్టయుఁ, డీతండని గురుఁడెఱింగిరియిటు పృష్టాదున్
మాతృప్రహితు నలంకృతు, దై తేయకులో త్తమునకుఁగదా నగపఱచెన్. 175
- క. అడుగులకును మ్రొక్కిన యా,బుడుతని కాశీస్సు లొనఁగిభజయుగళమునన్
గడుదడవు గౌఁగలించి యపుడు పరనుసుఖంబు దై త్యముఖ్యుఁడుపొందెన్. 176
- క. ఒడిఁజేర్చి శిరముమూర్కొని, పొడమెడు నానందబాష్పములఁ దచ్చిరమున్
దడుపుచు వికసితవక్త్రా, బ్బుండగుచుఁ బలికెన్ దితిజవిభుఁడు పుత్రునకున్. 177
హిరణ్యకశిపుడు:—
- క. తగ నింతకాలమును నీ,పు గురువుకడ నేమి శిక్షఁబొందితొ వత్సా!
నిగదింపుము నాకున్ న,మ్య గధీతము నుత్తమమగునది పృష్టాదా! 178
ప్రహ్లాదుడు:—
- చ. శ్రవణము నిత్యకీర్తనము శ సంస్మరణంబును బాదసేవన
వ్యవహృతి యర్చనంబు నభివందన మాపయి దాన్య సఖ్యముల్
వివరముగాఁగ నాత్మసునిశ్చేదన మ న్నవలక్షణాన్వితం
బవు దృఢభక్తి విష్ణుపయిరనైన స్వధామము నుత్తమం బదా. 179
నారదుడు:—
- క. నరనాథ! సుతుని యీ నుడి, హిరణ్యకశిపుఁ డపు డాలకించియు రోష
స్ఫురితాధరపల్లవుడై, గురుపుత్రిం జూచి పత్కఁగొనఁగొని యిట్టుల్. 180
హిరణ్యకశిపుడు:—
- ఉ. నాయెడ నాదరంబు విడఁగనాడి ఖలాత్కుండవొచు బ్రహ్మబం
ధూ! యిదియేమిగా నలిపితోయి!విపక్షుని పక్షమూని య
న్యాయముగాఁగ బాలకునినారడివెట్టి యసారగాఁగిహిఁగాఁ
జేయఁగ నిచ్చగించితి విశనీ! నినువంటి కృతఘ్నులుందురే? 181
- గీ. కలరు లోకమునం దసాధులును గవట, వేషులగు చుష్టమిత్రులుకెక్కుమంది
వారలకుఁగాలగతిని బ్రాప్తమగుఁగా య,ఘంబు పాతకులకును రోగంబువోలె.
గురుపుత్రులు:—
- మ. అమరేంద్రాహిత! మత్ప్రబోధితము నశన్యప్రొక్తముంగా ది ద
న్యమనీషల్ గొనఁడయ్య నీకొడుకు తత్తన్నై నగ్గికంబే యగున్
జుమి యీబుద్ధి తలంప రాజ! మతి సంరక్షోభంబుఁగల్గించు శో
పముఁ దగ్గింపుము నుమ్ముఁ గుత్సితులఁగారభావింప కీ వాత్సలోన్. 182
- క. గురువిట్లు బదులువలుగ న,సురపతి రభసమున నాత్మ్యనుతునకు ననియెన్
గురుముఖమునఁగాదే నే,కరణిని నీవెడఁగుబుద్ధికలిగె న్నీకున్. 183

ప్రహ్లాదుడు:—

- చ. అనువరతేంద్రియంబుల గృహవ్రతులొచుఁ దమిస్రమున్ జొరం
జనుచుఁ బునఃపున స్తవమునఁజర్చితచర్యణులైనవారికిన్
ఘనుడగు కృష్ణునందు మతికల్గదుగా యొకయప్పుడున్ దమం
తనయిననేని యన్యుల కశతంబుననేని మిథఃప్రవృత్తినేన్. 185
- చ. ఖలమత్తులై బహిర్విషయకాములనే గురులంచు నాత్మలోఁ
దలఁచెడు నా గృహప్రతులుకృతప్పక యంధజనోపనీయమా
నులయిన యంధు లుద్దవడికమాతను గూలినయట్లు మోహవి
హ్వలతను గర్మబద్ధులయ్యిస్సార్ధరతిన్ గనఁబో రొకింతయున్. 186
- చ. ప్రవిమలులైన భాగవతవర్ణుల పాదరజోభిషేక మెం
తవరకు మూర్ఛభాగములఁదాల్చుఁ గడంగరా యెంచిచూడ నం
తవరకు వీరి బుద్ధియు నశనగ్ధ నివారికమైనయట్టి కే
శవుచరణారవిందమునశరంస్పృశియింపను జాల దెన్నఁగన్. 187
- క. అనిపల్కి మిన్నకుండిన, తన తనయుని భీషణకుర్రుధాంధీకృతచే
తనుడగు హిరణ్యకశిపుఁడు, తన యుత్సంగంబునుండిధరణికిఁ దోచెన్. 188
- గీ. అనియె నిట్టలు రోషతామ్రాక్షుఁడగుచు, వీని నిటనుండి న్బుడ్రీత వెలికి నిపుడు
వీఁడు వధ్యుఁడు రాక్షసవీరులార! వేగిరమ సంహరింపుఁడుప్రవీనిఁబట్టి. 189
- క. ఈ యధముఁడె భ్రాతృఘ్నుఁడు, స్వీయుల సుహృదులను మమ్మువిడిచి పితృవ్రున్
మాయించిన హరియడుగులఁ, బాయక గొల్చెడిని దానుకవగిది ననిశమున్. 190
- క. తృణియించె వీఁడు దా, దుస్త్యజ పితృసాహృదముఁ బంచరహాయనుఁ డిఁ కథో
క్షజనకునేని నననుకూ,లజనుడు వీఁ డొనరుపంగళంబుడే బాగున్. 191
- మ. హితకారుండగునేని వై రియు సుతుండే యాషధంబుంబలెన్
స్వతనూనంభవునేనిఁ బుత్రున్ నహితున్ వర్జింపనా రోగమ
ట్లతిదైర్యంబున దేనినిన్ విడువ శేషాంగంబు బెంపారు సం
చితమై యట్టి నిజాంగమున్ వికలమున్ శ్రేణింపనా వ్రేల్చిడిన్. 192
- గీ. యతివరునకును దుష్టేంద్రియంబుగతిని, రిపువగుచుఁ బుత్రవేషధారియగువీఁడు
శయన భోజ నాననములశసర్వవిధము,లగు సుపాయములం జంపఁగదగినవాఁడు. 193
- మ. అని యిఁగితిని దైత్యవల్లభునిచేతనాదిష్టులై రాక్షసుల్
సునిశాతోగ్రకరాశదంష్ట్రభయదాశస్యుల్ లోహితశ్మశ్రుకే
శనికాయుల్ ఘనశూలపాణులగుచున్ శాంతాత్ము నాసీనుఁ బా
పనిఁ బ్రహ్లాదునిఁ జుట్టుముట్టిరి మహారాట్టంబు దీపింపఁగన్. 194

- క. ఛేదింపుడు ఛేదింపుడు, బాదుడు మోదుం డటంచుభయజనక మహా
నాదంబులు నలుపుచుఁ, బ్రహ్మాదుని మర్మములఁగొట్టిరెదైత్యభటుల్. 195
- చ. అవిషయుఁడున్ బరుండు నఖిలాత్ముడు బ్రహ్మమయుం డజుండు న
ర్వవిభుఁడునై నయట్టి భగవంతునియందు నియోజితాత్ముఁడై
యవిశ్మతినున్న బాలకునియం దివి యెల్లను నిష్ఫలంబుల
య్యె వెన నభాగ్యు సత్కియ లకనెట్లులయ్యెడ వింటె ధర్మజా! 196
- క. తనదు ప్రయాసములీవడు, పున విఫలములగుడు దైత్యరపుంగవుఁ డుల్లం
బునఁ బరిశంకితుఁడై బె, కొనరిచెఁజలముమెయిఁ దద్వ్యధోపాయములన్. 197
- చ. దిగిభవదాభిఘాతములఁగదీండ్లపు మారణహోమకర్మలన్
నగళిఖరావపాతనమునన్నవరంధ్ర నిరోధవృత్తిఁ బ
న్నగవరఘోరదంశనమునన్ విషదానమునన్నిరన్నతన్
ద్విగుణితకోపుఁడై వెతలఁబెట్టె సుతుం బిత పెక్కుమాయలన్. 198
- చ. చలముఁదలిర్ప వెండి దితిశజప్రవగుండు సుతున్ హిమానిలా
నలనలిలంబులందుఁ గరినత్వముదోపఁగఁ గూలఁదోచియున్
బలితపుఁగొండఁ దత్తనువుత్తపైనిడి యిట్టులు బాములెన్నియేన్
సలిపియు బాలు నిష్కలుషఃశుభంప నశక్తతనండు సంతయున్. 199
- ప. ఇశ్రైఱంగున మోఘోద్యముఁడై దైత్యవల్లభుండు దురంతదీర్ఘచింతా విమగ్నుం
డగుచుఁ దనమనంబున, 200
- ఉ. మాయురే వీనినిన్ గఱకురమాటల దూఱితి ఘోరమారణో
పాయము లెన్నియేనియు బరలాన్వితులైన నిశాచరాళిచేఁ
జేయఁగఁ బంచినాడ నతిశచిత్రముఁగాఁగ న్వకీయశక్తిచే
నాయయి పాపకార్యములనన్నిట వీడు విముక్తుఁడయ్యెడున్. 201
- గీ. దాపునమెలంగునెట కేనిరదాగఁబోడు, బాలుఁడయ్యునొప్పెడు ధీరకభావుఁడగుచు
నాదగు సకార్యమేని మనసమ్మునన్ స్మరింపఁబోడు శునశ్శేపురీతి వీడు. 202
- గీ. అమరుఁ డకుతోభయుండుసునప్రమేయ, సుప్రభావుండు నైయొన్నఁజూడ వీడు
తప్పకింక నేతద్విరోధముననాకు, నకట! మృత్యువు సంప్రాప్తమగునాయేఁము!
- మ. క్షితిపా!యిట్టు లధోముఖుండగుచుఁ గింఛిన్నానతేజస్కుఁడై
సుతనంబంధ దురంతచింతమెయి రక్తక్షోనాథుఁ డుండంగ న
ష్టతితేజుండగు కావ్యపుత్రకులు చంద్రామాక్కులిద్దుర్ వివి
క్తతలంబం దనురేండుఁగాంచి యిరవొందంబల్కిరీ రీతిగన్. 204

- చ. ఒకడవె మూడులోకములనుద్ధతిగెల్చిన దిట్టవీపు త్వ
ద్రుకుటి విజృంభణంబునననరపో వెఱుజెందిరి సర్వలోక పా
లకులును రాజ! నీ వలబరలంబునుజెందఁ గతంబుఁగాన మ
ర్భకుల మనఃప్రవృత్తి నిలువంబడునే? గుణదోషచర్చకున్. 205
- చ. ప్రసభముతోడుతన్ వరుణాపాశములన్ బిగియించియుంచుఁ డీ
నినువును భీతినెమ్మది జరనించి పలాయన మొందకుండఁగన్
బొసఁగునుగాదె పూరుషునిబుద్ధి వయస్సున వృద్ధనేవచే
నసురవరా! భృగుప్రవరుడంతటిలో నిట కేగుదెంచెడున్. 206
- ఉ. 'వల్లె'యటంచు నా దితిజశవల్లభుఁ డా గురునందనోదితం
జెల్లను సమృతించి యపురడిట్లనియెన్ గృహమేధులై విరా
జల్లెడు నట్టి రాజులకుఁజెల్లెడు ధర్మములెల్ల వీనికిన్
దెల్లముగాఁగ మీర లుపశ్చదేశముఁజేయుఁడు బుద్ధిచాతురిన్. 207
- క. వినయావనతుండగు నా, ఘనునకుఁ బ్రహ్లాదునకునుగఱపిరి గురునం
దను లానుపూర్వికంబుగ, మునుకొని ధర్మార్థకామకములు రాజేంద్రా! 208
- క. అనఘుఁడు ప్రహ్లాదుం డా, తన్ను స్వీయ గురూపశిక్షితమగు త్రివర్గం
బునుగాని విషయపకులై, గునిసెడు తచ్చిక్షుఁగానిగొనఁడు హితముగన్. 209
- ష. మఱియు వ్యవహారప్రసిద్ధి కొఱకునై వరులచే నిట్లు వికల్పంబు చేయంబడియె, లేని
యర్థం బున్నట్లు తోచినయెడల నా ప్రత్యాభానంబు దిగ్రభమంబ యగుననియు
నతండు తలంచుచుండ. 210
- మ. జననాథా! విను మొక్కనాఁడు తమ యాచార్యుండు గార్హస్థ్య క
ర్మనియగుండయి యుండఁజూచి పోలుపారన్ దద్వయస్యుల్ ప్రయో
జనముం గోరుచుఁ గొంద తా సదవకాశంబుం దగంబొంది యొ
య్యన నాహ్వనముఁజేసి రయ్యెడకుఁ బ్రహ్లాదున్ సదాహ్లాదునిన్. 211
- క. అగణితమతి విద్వాంసుఁడు, నగు ప్రహ్లాదుండు వారిశనతిమధురోక్తిన్
దగఁ బిలుచుచుఁ దన్నిష్ఠన్, నగుచుంబలెఁ గరుణ మదిఁ దరనర వాక్రుచ్చెన్. 212
- ఆ. వారలెల్ల రతనిగౌరవంబునఁ బేర్చి, జెలఁగి యాటవస్తువులఁ ద్యజించి
విషయాలనజనకప్రేరితేహితములఁ, గలతఁబడని మతులఁజెలఁగి రపుడు. 213
- ఆ. అతనియందె హృదయశ్రమములు న్నిగిడించి, కువలయేళ! వారుఁగొల్చియుండ్రీ
అనియె వారి కట మకహాభాగవతుండగు, దనుజనుతుఁడు మైత్రిదయయుఁ దనర.

అధ్యాయము 6.

—అథ ప్రహ్లాదోక్త దైత్యబాలక హితబోధ ఉక్తి—

ప్రహ్లాదుడు:—

మ. అకటా! బాలకులార! నాదు వచనంబాలింపుండీ మీకు భ
ద్రకరం బయ్యదినుండు గన్గొనుండు వీరతప్రాణులౌ తోడి య
ర్భకులన్ గ్రీడల నేమటిల్లకు డిశన్రవాంఛింపుఁ డాత్మోపల
బ్ధి కనర్థంబున కర్థకల్పనముఁ గావించున్ గురుం డొప్పునే?

215

గీ. దేని నాలించినంత యర్జుననిద్ర, సుప్తుఁడు ప్రబోధమందఁడోరసుహృదులార!
నమ్మెగారాదు సుంతయున్రదన్మతంబు, నంధనాయకుడేనియ్యనంధుఁడెకడ? 216

గీ. ఎవఁడు శత్రుఁ డుదాసీనుఁడెవ్వఁడాత్మ, యెవఁడుమిత్రము మఱి యర్థమేది తలఁప
బహుళసంపత్ప్రదంబు విశ్వత్సదమగు, దైవమన నెద్ది మనమునఁరదలఁచి చూడ.

సీ. తనకు నితరులకురధర్మకామంబుల, కేది హానిని జేయకెనగుచుండు
ఏది జగములకురహేతువౌ నట్టి య, ర్థంబు మిగుల దుర్లభంబుచుండు
మనుజు జన్మమునఁ గౌరమారదశన్ భాగ, వతధర్మములు నల్పవలెఁ బురుషుఁడు
మానుషజన్మంబుమఱి దుర్లభంబగు, నధ్మవంబయ్యునునర్థదంబు

గీ. లఖిలభూతములకుఁ బ్రియుఁడాత్మవల్ల, భండు సుహృదుండునౌను విశ్లేషండు కాన
పురుషునకునిందు నయ్యాదిరపురుషుఁడైన, హరిచరణ భజనంబె ముగ్ధుంబునలఁప.

చ. జతనములేకయే యెటులనంభవమా నిట దుఃఖమట్లులే
ధృతియుతులార! దేహులకురదేహముఁబట్టియె నర్వజంతునం
తతికి లభించుచుండుఁగదైతప్పక ప్రాక్తన కర్మయుక్తిచే
జతపడి నిత్యమైందియకసౌఖ్యముకూడ తలంచి చూడఁగన్.

219

క. ఆ యింద్రముసుఖమునకై, యాయుర్వ్యయాకారియగు ప్రయానం బెఱుపెన్
జేయఁదలఁచు హరిపాదా, ర్చాయుక్తియె డ్దేనుమొనఁగురజనుగ దిఁకొంటన్. 220

గీ. కాన సంస్మృతిఁ బొందినశ్రమారవుండు, పురుషహుషమా దేహమురహస్కలమయి
ఆపదం బొరయకయుండుతనంశనన్క, నిఁగొనుఁడై డ్దేనుమునకు ముగ్ధుంబునగును.

సీ. హాసనశతమాత్రమాత్రమాయువు పురుషున, కందు నగం బజితతాత్మనకును
విఫలమగున్ రేయిరవీడంధతమనమ్ము, నొందింపఁబడి పడితయుండుఁగాన
మూఢతచే బాల్యమునను గీడ్డారతా, త్కుండలఁ గౌమార్యమున గతించు
వింశతివర్ష ముల్ శపృథు జరాగ్రస్తుఁడై, యనమఁద్దుడై యుండునవసరమున

గీ. నిరుపదేండ్లు గతించెడుకనింక దుఃఖ, పూర్ణమగుకామమునఁ బెనుర మోహమునను
గృహరతుఁడుఁ బ్రమత్తుఁడునయ్యియహరహంబుఁ, దిరుగువానికి శేషంబశ్రతిక్రమించు.

క. శ్రేయోవిఘాతకంబగు, నాయాసమ్మున భవాభీరనల్లాడెడు నా
తీర్థయులగు కుటుంబీకుల, యా యవివేకంబుఁజూడఁగడర్చకులారా! 223

ఆ. వినుఁడు బాలకులారా! శ్రవివిధయోనులను గ, ర్భాద్యవస్థలం బ్రయాసపడుచు
వపువుఁ దాల్చుచుండిరపతనపర్యంత మే, మనుభవించు రాజెరయైనఁగాని. 224

గీ. కాలము క్రియాపణంబొటఁగర్మమునకు, దుష్టతయు శిష్టతయునేదిరత్నార్థ గతిని
గర్మమునఁ జేసి క్షణమునఁగల్గెడునది, జన్మశతములచేనై నశనమసిపోదు. 225

గీ. అవిజితేంద్రియుఁడగుజనుండువఁడు సేహ, పాశములచేత దృఢతరబద్ధమగుచు
గృహరతంబై న మనమునుశగేవలంబు, సాహసించును దద్విమోచనముఁజేయ? 226

గీ. వణిజుఁడును దస్కరుండు నేరవకుఁడుదేనిఁ, బ్రియతరప్రాణముల నేనిరవిలుచునట్టి
ప్రాణములకు మిన్నయగు నశ్రద్ధంబునందుఁ, దృష్ట నెవ్వఁడు దా విసర్జింపఁగలఁడు?

సీ. అనుకూలయైన ప్రేయసి రహస్యంగంబు, రుచిరమంత్రముల నేరద్వన వచించు
సుహృదులచెల్లి నిశనువుల యవ్యక్తభా, వణములయందు నాశనక్తి మఱియుఁ
దనయుల సుతల భ్రాతలను జెల్లెండ్రను, గృహణతా పితరుల శ గేహములను
కమనీయ భోగోపకరణంబులను జీవి, కలఁ బశుభృత్స్ వర్గములనెట్లు

గీ. విడుచుఁ గామములన్ దృష్టిరవడక కోశ, కారియౌ కీటమటు మోహకలితుఁ
డగుచు

జనుఁడు సతము జహోష్ఠపస్థసౌఖ్యములఁ గ, రంబుమెచ్చుచు నెట్లువిరక్తిఁబొందు?

చ. అమిత కుటుంబపోషణకురైనై తన యాయువు చెల్లుచుండ ను
త్తమపురుషార్థముం బ్రతిహతంబగుచుండఁ బ్రమత్తుఁడై జనుం
డు మది నెఱుంగకుండు స్వకుశటుంబ రతుండగుచున్ ద్రితాపదుః
ఖములను మృగ్గుచుండియును శ గానఁడుగా విసువున్ రనంతయున్. 229

చ. పరధనముల్ హరించిన యశభాగ్యునకున్ సతతం బహంబునన్
బరమున సంభవితైదు విశవత్తి నెఱింగినవాఁడె యయ్యు ము
స్తరతరకామముల్ విడువఁజాలక యింద్రియలాలసాత్ముఁడై
పరధనముల్ హరించుటకె శ పాల్పకుచుండుఁ గుటుంబి వ్యగ్రుఁడై. 230

తరల. దనుజబాలకులారా! గేస్తుఁడు శ తానెఱింగియు నివ్వధం
బున స్వకీయకుటుంబపోషణ శ బుద్ధియాచు స్వలోకద
ర్శనసమర్థుఁడుగాఁడు మూఢునిరచాడ్పునన్ బరకీయుఁడం
చును స్వకీయుఁడటంచు బ్రాంతిని శ జొచ్చు నారకకూపమున్. 231

శా. సాపాయంబగు కాయమందు మది నశత్యాసక్తుడై శృంఖలా
 యాపావత్య నిమిత్త భూతలగు సుశ్రుభుశ్రేణి కేళీమృగ
 వ్యాపారంబుననున్న దన్న విడిపింపంగా నెవండేనిఁ దా
 నోపం డెందు మతెప్పుడున్ విబుధుడరయ్యున్ గేస్తు దీనాత్ముడై. 232

మ. అటుతొటన్ విషయాభిరక్తులగు దైశత్యవాతమందున్ సము
 త్కటమా సంగము దవ్యదవ్యులఁ దొలంగంద్రోచి మీరెల్లఁ బ్ర
 స్ఫుటభక్తున్నతి నాదిదేవుడగు విశ్ణున్ నిచ్చలున్ గొల్పుఁడి
 యిటు సేవించినవారి కాతఁడు మనోభీష్టాపవరం బిడున్. 233

ఆ. అఖలభూతములకు శ నాత్మభూతుండౌటఁ, దలఁప నిందు సర్వ శ సులభుండౌట
 అనురపుత్రులార! శ యచ్యుతుఁడనిపెను, జనులకేప్రయాసశమును గలుఁగదు. 234

న. బ్రహ్మాంతస్థాపరాదికంబులగు పరాపరభూతంబులందును, భౌతికవికారంబుల
 యందును, మహాభూతంబులయందును, గుణంబులయందును, గుణవ్యతికరంబుల
 యందును భగవంతుఁడు నీశ్వరుండు నవ్యయుండు నగు పరమాత్ముం డొక్కండ
 నెలుంగుచుండు. ప్రత్యగాత్మస్వరూపంబునను, దృశ్యరూపంబునను, వ్యాప్య
 వ్యాపకనిగ్దేశ్యుండు ననిగ్దేశ్యుండునై యవికల్పితుండగుచుఁ బరమాత్మ భాసిల్లు
 చుండు. కేవలానుభవానంద స్వరూపుడగు పరమేశ్వరుండు స్వమాయాంతర్హి
 తైశ్వర్యుండై గుణనగ్దభూతయగు మాయం గూడియుండు. 235

క. శావున మీరిఁక నానుర, భావముఁ ద్యజియించి భూతవర్గమున నుహృ
 ద్భావము దయయునుబూనుం, డావిష్టుఁడు దాన హృష్టుఁడగు డెందమునన్. 236

మ. పరమాత్ముండు ననంతఁ డాద్యుండు జగదృద్ధద్రానుసంధాయి యా
 హరి తుష్టుండగుడున్ జగమున నలశభ్యంబునై యేదేనిఁ ద
 చ్చరణాబ్జామృతసారమున్ దవిలి యాశ్వాదించు మే మెన్నఁడున్
 బురుషార్థంబులు లభ్యమైనను గొనంబో మల్లఁ గైవల్యమేన్. 237

సీ. అగ్ధకులార! గుర్రవభిహిత ధర్మాగ్ధ, కామంబులను ద్రివర్గము నీక్ష
 త్రయియును వివిధవార్తయు నయ దమములు, నా యీ నమస్తపదార్థజాల
 మల పురుషోత్తముఁ శ డాత్మసఖుండునౌ, యచ్యుతునకును స్వాశత్రువుణంబు
 నలువంగఁజాలిన శ సత్యమానట్టులు, కాకున్న నిదియెల్లఁ శ గల్లుయగును

గీ. నారదునకు నీ దుర్లభశ్రజ్ఞానమొనఁగె, ననఘుండగు నరసఖుండు నాశ్రయణుండు
 హరిపదాబ్జ రజఃపూతురై యకించ, నులగు నద్భక్తవరులకున్ శ్రదారకునిద్ది. 238

క. నే నో బాలకులార! య, నూనము భాగవతధర్మ శ యోజితమును వి
 జ్ఞానసమేతమునగు నీ, జ్ఞానంబును దొల్లి వింటి శ నారదువలనన్. 239

బాలకులు :—

- క. మేమును నీవును నీ చం, డామార్కులకంటె నెఱుంగ శ మన్యగురుని వీ
 రే మనకు బాల్యమాదిగఁ, దాము గురులుగఁ బరఁగిరిగదా? ప్రహ్లాదా ! 240
- గీ. అంతిపురముననుండెడి శ యర్థకులకు, దుష్టులమ్ము మహాత్ములతోడి సంగ
 మనఘ! యీ సంశయము మాకు శ నపనయింపుఁ, దెలుపు విశ్వాసహేతువుఁ శ
 గలిగెనేని. 241

అ ధ్యాయము 7.

— శ్లోకా నారదోపదేశ కథనము శ్లోకా —

నారదుడు :—

- క. భాగవతుడు ప్రహ్లాదుం, డీగతినిన్ దనుజతనుజ శ పృష్టుడయి మహా
 భాగ! మదుక్తముఁ దలఁచుచు, నే గౌరవ మొప్పుఁ బలికెనెలనవ్వాళయన్. 242

— పహ్లాదుడు :—

- ఉ. మా జనకుండు దీక్షమెయి శ మందరశైలమునన్ మహాతపం
 బోజ నొనర్పఁబోవుఁడు రక్షణోద్యమముంబొనరించి రప్పు డో
 రాజవతంస! దైత్యనికశ్రంబులపై నసమానసత్త్వ వి
 భాజితమూర్తులౌచు నల శ వాసవనంయుతులౌ దివౌకసుల్. 243

- క. చీమలచే దప్తంబగు, పాముగతిన్ వీడు లోకశబ్దాధాకరుఁ డు
 ద్దాముడు స్వకీయపాపము, చే మెనవంబడియె నని వశచించిరి వేల్పుల్. 244

- తరల. అనురబాలకులార! ఘోరత్రరాశ్మటిన్ మఘవాది స
 ర్వసురబృందములెల్లనుం దమశపై ని దాడులు నల్పుచున్
 గసిమనంగుచునుండ నయ్యది శ గాంచి భీతిపరీతులై
 యనురయూధపులష్టా పాటిరి శ యన్నిదిక్కుల కందఱున్. 245

- ఆ. దారపుత్రమిత్ర శ ధనగృహపశుపరి, చ్ఛదములం దపేక్ష వదలివైచి
 యనుదులెల్లరట్టు శ లసువులదక్కించు, కొనఁగఁ ద్వరితమగుగతని బఱచిరి. 246

- చ. విజయవిరాజమానులయిశవేల్పు లనల్పబలంబుతోడ న
 క్కజముగఁగొల్లగొట్టి రధిశకంబగు రాజగృహంబునంత నా
 దు జననియైన రాణిహిషిఁదూర్ణగతిన్ గ్రహియించె నిర్జర
 వ్రజపరిపాలకుండయినశవాసపుఁ డరభకులార! వింటిరే? 247

- చ. సురపతిసీయమానయగుశచున్ భయకంపపరీవృతాంగియై
 కురరియనం బరంగు పులుగుంబలెఁ బెన్దొఱఁబెట్టుచున్న యా

వరసతి నిచ్చ నచ్చటికివచ్చిన నారదమాని కాంచి ని
ర్జరవిభుతోడ నిట్లనియెనక్రమపద్ధతితోఁ బథంబునన్.

248

ఆ. అమరసార్వభౌమ! యనపరాధినియైన, మగువను గొనిపోవఁదగవుఁగాదు
పరకళత్రమైనవరసతి నోమహా, భాగ! విడువు విడువుపరమకృపను.

249

ఇందుఁడు:—

క. అవిషహ్యమగు సురజ్యే, పివీర్య మీలేమ గర్భసీమంగల దీ
యువిద ప్సనవించిన పదస, డి విడుతుఁ దజ్ఞాతుమతు మరడియఁజేసి వెనన్.

250

నారదుఁడు:—

క. ఈ గర్భస్థుండు మహా, భాగవతుండును స్వయంప్రభావుఁ డనఘుఁడున్
ద్యాగి పారిభక్తుఁ డమలో, ద్యోగి సురాధీశ! యంత్రమొందఁడు నీచేన్.

251

క. అనిచెప్పఁబడి సురర్షి వ, చనములుమన్నించుచు దివిరసన్నాయకుఁ డిం
పున హరిప్రియభక్తిన్ నా, జననికి వలగొని బిరానఁజనియెన్ దివికిన్.

252

గీ. అంత నాజనయితి నాయమరముని ని, జాత్రమంబునఁజేర్చి స్రమాశ్వసింది
వత్సరో! నీవు నీభర్తృవచ్చునంతఁ, దనుక నిట నుండుమనుచు మరన్నన వచించె.

గీ. వల్లె చునుచు నాసాధ్వి దేవర్షివయ్య, నంతికమ్మున నకుతోభరయాత్మయగుచు
దైత్యలోకాధిపాండుతపమునుండి, మరలి రానంతదనుక సేమముననుండె.

254

క. గర్భవతియైన సతి నిజ, గర్భక్షేమంబు మఱి సుఖప్సనవంబున్
నిర్భయమును మదిఁ గోరుచు, నిర్భరభక్తిన్ భజించెనెర్రరమానిన్.

255

క. కరుణాశీలుండగు ని, ర్జరమాని సమర్థుడగుచుసాధ్వికిఁ దెలిపెన్
గురుధర్మ తత్త్వమున్ సు, స్థిరమగు జ్ఞానంబు నాకుఁదెలుపు తలఁపునన్.

256

గీ. దీర్ఘకాలంబగుట మఱిస్త్రీయగుటను, దల్లికిన్ జ్ఞానమది తిరోధానమందె
బువినరేణువేత ననుగ్రహితు నన్ను, జ్ఞానమది యిప్పుడున్ విడరనాడకుండె.

ఉ. మీరలు నాదు వాక్యములశ్రమేకొని ప్రత్యయముంతురేని వై

శారదియైన బుద్ధియునుశ్రద్ధయుఁగైకొనుడయ్యలార! సాం

పారఁగ నిద్రిస్త్రీలకునుశబ్దాలురకున్ గ్రహణీయమే సుడి

యారయ నేనుఁ జెప్పినదియంతయుఁ దభ్యము విశ్వసింపుఁడీ.

258

క. వావిరి జన్మాదిక ఘ, ఙ్గాన వికారములు గానఁబడు తనువునకే

లేనాత్మకుఁ గాలగతి మ, హావృక్షమునందు ఫలములట్లగుఁ దనువుల్.

259

ప. ఆత్మ నిత్యంబు, అవ్యయంబు, శుద్ధంబు, ఏకంబు, క్షేత్రజ్ఞంబు, ఆశ్రయంబు, అవి
క్రియంబు, స్వయంప్రకాశంబు, హేతువు, వ్యాపకంబు, అనంగి, అనావృతంబు

అను ద్వాదశపరమలక్షణంబుల నెఱింగి యహంమమరూపకంబైన దేహాదియందు
మోహజనితంబగు నసద్భావముం ద్యజింపవలయు. 260

సీ. స్వర్ణకారుండు గాగ్రవములందుఁ దదభిజ్ఞుడై యోగముల హిరణ్యంబు వడయు
నట్టులే క్షేత్రంబులైన దేహంబులం, దాత్మయోగమున నశభ్యాత్మవిదుఁడు
బ్రహ్మగతింబొందుఁగ్రబ్రకృతులప్తవిధముల్, మూఁడగుఁ దద్గుణములు వికృతులు
పదునాఱుగా మున్నుఁగ్రబలికిరాచార్యులు, పురుషుఁ డొకండెనుండరసిచూడ

గీ. అఖిల సంఘాతమైనదేహంబది ద్వివిధంబు స్థావరమని జంగమంబనియును
నేతినేతివాక్యంబులనిపుణత మెయి, బోవిడుచుచు మృగ్యుండగుఁగ్రబరుషుడిందు.

ప. అన్వయవ్యతిరేకంబగు వివేకంబునను విశుద్ధంబగుమనంబున విమర్శితములు ననత్వ
రములునగు సృష్టిస్థితిలయంబులను నా పురుషుండిట్లు గవేషణీయుండగు. బుద్ధికి
జాగరణంబు స్వప్నంబు సుషుప్తియను మూఁడువృత్తులుగలవు. ఆవృత్తు లెవ్వనిచే
ననుభూతంబులగుచుండు నాతండ యధ్యక్షుండు, పరమపురుషుండనంబడు. త్రిగు
ణాత్మకంబులుఁ బరిక్షిప్తంబులుఁ గర్మజన్యంబులునగు బుద్ధిభేదంబుల గంధంబు
లచే వాయువుంబోలే నాత్మస్వరూపంబు నన్వయంబున నెఱుంగనగు. బుద్ధిద్వార
ంబైన సుసారంబు గుణకర్మనిబంధనంబైన యజ్ఞానమూలంబైన యపార్థంబైన
పురుషునకు స్వప్నంబుఁబోలె గన్పట్టుచుండు. సర్వార్థంబులును, స్వప్నజాగర
తుల్యంబులై మనోమయంబులగుట దృష్టంబులు నష్టంబులునయ్యు ధ్యాతకు
శోకమోహభయప్రదంబులగుచుండు. పరుండు నిర్గుణుండునయ్యును గుణసంగంబు
వలనఁ బురుషునకు ననిర్వృతియగు. ఈసంసారప్రవృత్తునకు జన్మాత్మయంబులు
వ్యక్తంబగుచుండుంగాని స్వతస్సిద్ధంబులుకావు. కావునఁ ద్రిగుణాత్మకంబులగు
కర్మములకు బీజదహనంబను యోగంబు మీచేతఁ గర్తవ్యంబు. ఆ యోగంబె
బుద్ధిప్రవాహంబుగాఁ దలలిపంబడు. 262

క. భగవంతుండు పరమేశుఁడు, నగు విష్ణునియందు భక్తియలవఱచెడు నీ
సుగమోపాయము భగవన్నిగదితమై యన్నిట నవిరనిందితమయ్యెన్. 263

సీ. బాలకులార! పావనగురుశుశ్రూష, భక్తిని సర్వలారభార్పణమున
సాధులౌ భక్తులనంగంబుకతన నిరంతర మీశ్వరాధారాధనమునఁ
దత్తు-ధాత్రేధ్యురదద్గుణకర్మకీర్తనమునఁ దత్పదశ్రద్ధానమునను
దచ్చుభిముర్తినందర్శనాదికముల, భగవంతుఁ డీశుఁడునగు హరి తగ

గీ. నెల్లభూతములందు వ్రసించు ననుచు, దన మనంబున భూతవిరతానములను
సౌమ్యభావంబుఁదోపంగ్రనంతతంబు, సర్వవిభముల మన్న నశనలుపవలయు. 264

గీ. బాలులార! కామాదిష్యడ్వర్గమునొగి, గెలువఁజాలినవారె కేరవలమగురతిఁ
గలుగఁజేసెడు భక్తి న్యగ్గలిక మెఱయ, విష్ణు దేవునియందుఁ గాఢవించుచుండ్రు. 265

ఉ. కేళి తనూకృతంబులగుర కేశపుకర్మ గుణోరువీర్యముల్
మాలిమి నాలకించి తమిరమైఁ బులకల్ మొలువంగ బాష్పముల్
జాలుకొనంగ గద్గదికరలన్ నయమొప్పంగ ముక్తకంఠుఁడై
బాలకులార! యా జనుఁడురపాశును సృత్యముఁజేయు నేడుచున్. 266

మ. కడు నావేశముతోడ నాతఁడు గ్రహగ్రస్తుండునుంబోలె నొ
క్కఁడె తానేడుచు నొక్కచో మిగుల నాశ్రక్రందించు ధ్యానించు నొ
క్కెడ లోకంబునుజూచి మ్రొక్కును గత్రహ్రీకుండునె యో ముకుం
దుండ! నారాయణ! లోకనాథ! హరియన్తచుం బల్కు నిట్టూర్చుచున్. 267

ప. అప్పుడు నరుండు ముక్తనమ స్తబంధనుండై భగవచ్చేష్టిత భావనాధీనమనస్కుండై
నిర్దగ్ధకర్మవాసనుండగుచు మహాత్తరభక్తిప్రభావంబున నధోక్షజుంజేరు. అశుభ
రాగాది యుక్తాత్ముండగు శరీరికి సంసారచక్ర నివర్తకంబగు నధోక్షజావలంబంబ
బ్రహ్మానిర్వాణ సుఖంబని బుధులెఱిగిరి. కావున హృదీశుండగు భగవంతు
హృదయంబున భజింపుఁడు. అనురబాలకులారా! యంతరిక్షంబుఁబోలె సత్స్వ
రూపుండగు శ్రీ విష్ణుదేవుని యుపాసనంబున నతిప్రయాసంబేమియగు? సత్యా
త్ముండును సమస్తదేహులకు సఖుండునగు నధోక్షజునకు సామాన్యవిషయోప
పాదనంబుల నేమిప్రయోజనంబగు? 268

ఉ. విత్త కళత్ర పుత్ర పశురవేశ్వ మహీ ద్విప శోశరూప సం
పత్తి విశేషముల్ సకలభాగ్యములున్ నిఖిలార్థ కామముల్
మొత్తమివెల్ల నెంతఁబ్రయత్నముంబొనరింపఁగఁ గల్గు నక్కటా!
మిత్తికుఱంగటన్ సతమురమెల్లెడు మర్త్యున కెంచిచూడఁగన్. 269

తరల. అమలినంబులుగాక స్వాతిశయమ్ములై కనుపట్టు లో
కములు యజ్ఞకృతంబులారయఁగా క్షయిష్ణువులే నుండి
యమలు సశ్రుత దృష్టదోషునినాత్మరూపుఁ బరేశునిన్
గొమరుమీఱ ననన్యభక్తినిఁగొల్పుఁ డాత్మసులభిక్షై. 270

మ. వినుఁడో దైత్యతనూజులార! యిచటన్ శ్రవిద్యాంసుఁడున్ మాన్యుడో
జనుఁ డే సౌఖ్యముఁగోరి కర్మచయమున్ శ్రమల్పుం డలంపంగఁ బొం
దునుగా తద్విపరీతమైన ఫలమున్ శ్రమఃఖంబు వీడన్ సుఖం
బును బొందంగ యతించుఁగాని పడయున్తబో దుఃఖము న్నిచ్చులున్. 271

- గీ. తాను బూరుషుడైందున్యద్దానికినయి, కామ్యకర్మలచేత భోగములఁగోరు
భంగురము పరకీయమైపరఁగునట్టి, తనువుకల్గుచునుండునుదలఁగుచుండు. 272
- గీ. దైత్యసుతులారా! కడు మమకృతాస్పదులయి, పరగునీతను వ్యవహితాపత్యదార
విత్తగృహరాష్ట్రబలకోశభృత్యనచివ, హితులఁ బరకీయులనిచెప్పరనేల నేర. 273
- గీ. అవిరతానందసాగరుఁడైనయాత్మ, కర్థములవలెఁదోచు చరనర్థములయి
తనువుతోన నశించు నేతత్తమస్త, తుచ్ఛతరవిషయంబులతోఁబనేమి? 274
- గీ. తెల్పుఁ డీ దైత్యసుతులార! దేహికిందుఁ, బరనశతను నిషేకా ద్యరవస్థలందుఁ
గప్తములఁబొందువానికిఁగర్మములను, స్వార్థమనునది యెంతనర్హప్రాప్తమగునో?
- గీ. దేహి యాత్మానువర్తియౌ దేహమునను, గర్మములను బ్రారంభించుఁగర్మకుండయి
కర్మములచేత దేహంబుఁ, గల్గుచుండుఁబాడమునుభయంబునవివేకమునన తెలియ.
- గీ. కావునను మీరు ధర్మార్థకామములివి, యెవ్వని యధీనములయి వర్తిల్లుచుండు
నట్టి పరమాత్ము నీశ్వరుగవారి ననీహు, హృదయమున భజించువుఁడీతృప్తివిడిచి.
- గీ. ఎల్లభూతములకును నాశ్రేయ్యుఁడు, ప్రియుఁడునై నట్టి హరియాత్మకృతములై ప
రగు మహాభూతముల నొనర్పంగఁబడిన, ప్రాణులకు జీవనంజ్ఞుఁడై నవరలుచుండు.
- గీ. దైత్యబాలకులార! యాదీత్యుఁడైన, దానపుంఁడైనఁ మానపుంఁడైనఁగాని
యవలగంధర్వుఁడైనఁ ద, దన్యుఁడైన శ హరిచరణము భజించుచునందుశుభము.
- ఉ. చాలదు దేవతాత్వము ద్విరజత్వమునేని ఋషిత్వమేనియున్
బాలకులార! వృక్షమునురబ్రాజ్ఞత దాన తపో వ్రతేష్టులున్
జాలవు విద్యయున్ వ్రతముశౌచము శ్రీహరిఁ బ్రీతుఁడేయ వే
యేల? సుభక్తిఁబ్రీతుఁడగునీశుఁ డిఁకొండు విడంబనంబగున్. 280
- గీ. సర్వభూతాత్మకుండునీశ్వరుండును భగ, వంతుఁ డాత్మరూపుండునయి పరగెడువారి
యందు నీకారణంబుననవరతము, భక్తి నొనరింపుఁ డోదైత్యరబాలులార!
- క. పాయక దైతేయులు ర, ఖోయక్షగణమ్ము స్త్రీలుగూడ్రులు గోవుల్
వేయేల? ఖగవృగంబులు, నోయన సఘజీవులుఁదగనొందిరిముక్తిన్. 282
- క. పురుషునకున్ లోకంబున, బరమంబగు స్వార్థమింతరపట్టె తెలియుఁడీ
హరియందు నియతభక్తియు, నెరి నకలమునన్ ముకుందుననిం గాంచుటయున్.

అ ధ్యాయము ౪.

—అథ శ్రీమన్నృసింహమూర్త్యవతారఘట్టము—హిరణ్యకశిపు వధ —

నారదుడు:—

గీ. పదఃపడి యుధిష్ఠిరా! దైత్యభాలుగు నిర, వద్యమగుట ప్రహ్లాదాభిరవర్ణితమగు
భవ్యనిష్ఠను స్వీకరింపఁ గడంగి, యుల్లముల గురుశిక్షిత మొల్లరైరి. 284

క. అంతట వారలమతి యే, కాంతస్థితమగుటఁ జెలిసిరయ్యాచార్యసుతుం
డెంతయు భీతిలి యయ్యది, సాంతముగా రాజునకు వెరస నివేదించెన్. 285

క. తనసుతు నప్రియమైన య, వినయంబును గురుసుతుండురవివరింపఁగ నా
దనుజేంద్రుడు విని కినుకన్, దనువు వణంకన్ వధింపరదలఁచెన్ సుతునిన్. 286

మ. పరుషోక్తిన్ దదనర్హుడైన తనయున్ బ్రహ్మచునిన్ ధిక్కరిం
చి రుషావేశక రాశవళా కుటిలదృష్టిన్ బిట్టు వీక్షి,ంచుచున్
చరణప్రాహతమైన పన్నగము నోజున్ రోజుచున్ రాజు డు
ర్భరుడై యిట్లనె స్రవ్రయావనతునిన్ బద్ధాంజలిన్ బాలునిన్. 287

హిరణ్యకశిపుడు:—

గీ. దుర్విసీత! కులాంగార! రదుష్టహృదయ!, బ్రమసి మచ్చాననోల్లంఘనము సల్పిన
నిన్నునిట్లే కృతాంతుమందీరమునకును, బంపువాడను జూడుమర తేంపుమీఱ.

గీ. పాలకయుతంబులైన జగ్గాలుమూఁడు, నెవఁ డలిగినఁ గంపంబు వగ్గహించునట్టి
బలియుఁడను నాడునా జ్ఞనేరబలముఁగలి, గిమిఱితి వభీతుఁడవుబోలెఁమించిమూఁధ!
ప్రహ్లాదుడు:—

గీ. నాక కాదు కేవలమునరసికుమఱియు, బలియురగు నన్యులకుఁగూడరబలమతండ్రి
పరము లపరంబులుం జరారచరములు మఱి, బ్రహ్మముఖులు సతనికీరనకులుకారె.

ఉ. ఆతఁడె కాలుఁడున్ బహుపరరాకముఁ డీశ్వరుఁ డోజమున్ సహం
భాతతన త్వమున్ బలమునాదిగ శక్తులుఁ గల్గువాఁడు సు
మార్తఁడె స్వీయమాయను నిరంతరమున్ దిగ్గుణేశుఁడై పటు
ఖ్యాతి సృజించుఁ బెంచు నణఁగార్చును గాదె సచ స్తచిత్వమున్. 291

చ. అమలినబుద్ధి నీవు నిఁకరనాసుర భావమునుం బరిత్యజిం
పుము సమతన్ జెలంగ మనఁమున్ గుడియింపుము సంతతం బమా
ర్గమున వసించుచున్ వశముకాక మెలంగు మసంబుదక్క వి
శ్వమునను లేరు వైరు లదిరసామ్యమునొందుట యీశు సర్వయా. 292

ఉ. ఆదినినెల్లఁ గొల్లఁగొనునానృర దన్యుల గెల్వలేక యు
ష్మాదృశులైన గొందఱు దిశలే పదిగెల్చితి మంచు నెంత్రు స

మోదముతోడ సాధువును భూతనముండు హితాత్ముడైన జ్ఞానోదయ శాలికిన్ గలుగునొక్కొ విమోహజ్వలైన శాత్రువుల్.

293

హిరణ్యకశిపుడు:—

క. నీవోమూఢ! ధ్రువముగన్, జావఁదెగించితి వికత్తనము సల్పె దిటుల్
గావున మరణోన్ముఖులకు, వేవిధముల బాడము నిల్లెఱవిష్టుత వాక్కుల్.

294

ఉ. 'ఎన్నఁగ మందభాగ్య! యిపుడీవు వచించిన యట్టివాఁడు నా
కన్న నుమిన్నయై తగు జగద్విభుఁ డన్యుడు కల్లె నేని వాఁ
డున్న స్థలంబుఁ జూపుమి' 'యశహో! యతఁడంతట నున్నవాఁడుగా'
'క్రన్నన మేటికంబమునఁగన్నడఁడే?' 'కననయ్యె వాఁడుగో.'

295

ఉ. ఓయి దురాత్మ! యీపగిదిశనూరకప్రేలుచు నున్నయట్టి నీ
కాయమునుండి శీర్షమునుగ్రన్నన భిన్నముఁ జేయువాఁడఁజు
మ్మి యింక నీవు భృత్యుగతియెవ్వనినిన్ శరణంబు నొందితొ
యోయనవచ్చి నిన్ను మరణోన్ముఖు నా హరి ప్రోచుఁ గావుతన్.

296

ఉ. ఈగతినిన్ దురుక్తులఁ గ్రురధేరితమానసుడౌచు నమ్మహా
భాగవతున్ సుతున్ విషమభావము దోషగ నొవ్వఁజేయుచున్
దాఁగొని ఖడ్గమున్ సుమహితాననభాగమునుండి లేచి వే
వేగ మహాబలుం డసురర పేర్చి స్వముష్టినిఁ గొట్టె స్తంభమున్.

297

— శ్రీమిన్ననింహమూర్త్యవతార పుట్టము —

శా. ఆ కంబంబుననుడిపుట్టె రవ మశ్రవంతంబు భీతివృదం
బై కంజాతభవాండ కర్పరము చరయ్యన్ వ్రయ్యలొనఱ్ఱగాన్
లోకేశాదులు స్వీయలోకముల యంశదున్ వ్యాప్తమా తద్రవం
బాకర్ణించి స్వకీయధామ లయమారనంచెంచి రప్పట్టునన్.

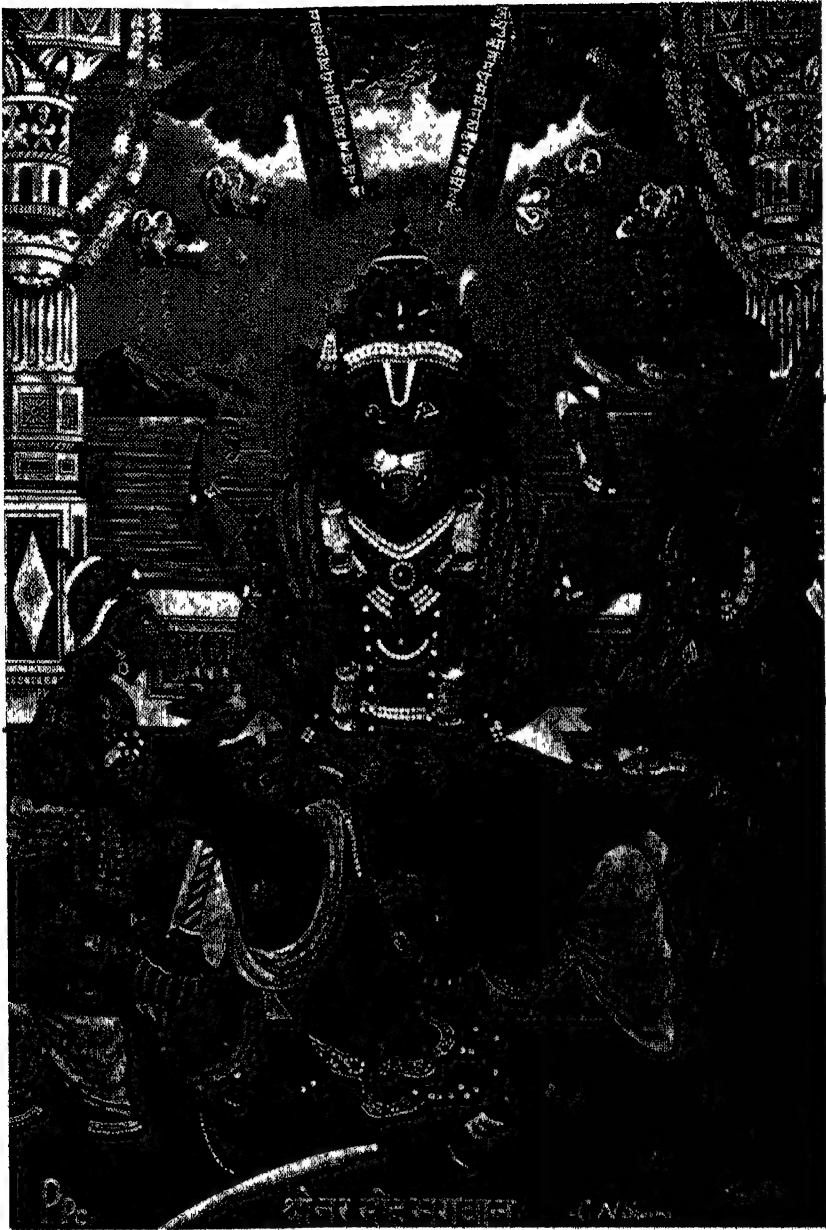
298

చ. తనుజునిఁ జంపుతెంపునఁ గ్రురధాకలితుండయి దాపుఁ జేరు నా
దనుజుఁ డపూర్వమద్భుత మురదాత్మమునైన మహానినాదమున్
విని ఘనదై త్నయూధపులభీతిపరీతులఁ జేసినట్టి యా
ధ్వనికిని నెందుఁ జూచిన సభాస్థలి హేతువుఁ గానఁడయ్యెఁ దాన్.

299

మ. అవనీశా! నిజభృత్యభాషితము సశ్రవంబుంబొనర్పంగ భూ
తవితానంబులయందు నెల్లెడల నాశ్రయ్యాప్తి రూపింపఁ జే
య విభుండంత మృగంబు మానుషముఁ గాక తృన్భుతాపాదకం
బవు రూపంబును దాల్చి స్తంభమున దృశ్యత్వంబు నొండెన్ సభన్.

300

శ్రీ వేంకటేశ్వరమ్

మ. దనుజాధీశ్వరుఁ డత్తతీన్ ద్రుతగతిన్ దత్తుంభ మధ్యంబునం
దు నిటుల్ దోచిన సత్త్వముం గనియు నెంతో భ్రాంతిఁ దర్కించెఁ గాఁ
డు నరుండున్ మృగమేచి కాదిది మహాత్తోపంబు దీపింపఁ బొ
ల్చె నృసింహాకృతిఁ దాల్చి బాపురె! కడున్ జిత్రంబలం చాత్మలో. 301

శా. అత్యంతంబు భయానకంబగు నృసింహాకారమున్ భ్రాంతి నా
దైత్యాధీశుఁడు కాంచి యీతెఱుంగునన్ దర్కించుచుండన్ దదౌ
ద్ధత్యంబెల్ల నణంగ సాధ్వభిమతార్థంబెల్లఁ జెల్లంగఁ దా
నత్యాశ్చర్యముఁ గాఁగఁ గట్టెదుటఁ జరయ్యన్నిల్చె శ్రీవిష్ణుఁడున్. 302

సీ. స్ఫురితజటాళి కేశసర లసద్వదనంబు, సంతప్తకాంచ నోశ్శబ్దలనయనము
నాభీల దంష్ట్రంబునసించుచలక్షురాం, తానినిశాత జరహాంబలంబు
భ్రకుటీముఖోల్బణాంబునునిశ్చలోద్ధ్వ క, ర్ణంబును గిరికందరార్ద్రాద్భుతంబు
వ్యాత్రాస్యనానంబునహనుభేదభీషణ, మంబరచుంబి కారయంబు మఱియు
గీ. హస్తపీఠ గీర్వాముర్జనతివిశాల, మహితవక్షస్కమున్ దనునమధ్యమంబు
చంద్రకర గౌరవోమతీర్ణము నఖాయు, ధమ్ము నభితో భుజాభిశ్రతమ్మునగుచు.

క. దురవాపము నర్వనిజే, తరాయుధవరాభి భూతరదైత్యగణమునై
పరగుచు నపుడానరసిం, హరూపమొప్పారె విస్మయావహ మగుచున్. 304

శా. ఏవం రూపవధంబు నాకునయి దాన్ నిల్లెంచెఁ గానోపు మా
యావిశ్రేష్ఠుఁడు విష్ణుఁడై నను జమంతౌ వీనిచే నేమగున్
భావింపంగ నటంచు నెంచి చలమొకప్పన్ దైత్యముఖుండు న
దైవున్ మానవకేసరిన్ గవిసె నుకద్వృత్తిన్ గదాపాణియై. 305

చ. జ్వలదుట వహ్నియందు శలభంబు క్రియన్ దితిజేశ్వరుండు స
ద్విలసితుఁడౌ నృసింహు ఘనశ్రతేజమునందు నదృష్టఁడయ్యె మున్
ప్రళయమునందుఁ బెన్దమముఁ బానముఁ జేసియు సత్త్వధాముఁడై
యలరెకు దేవుతేజముననా దితిపుత్రుఁ డడంగు టబ్రమే! 306

చ. పిదప మహాసురుండు పృథురవేగనచున్ విత్తమైతలిర్చు పె
న్దను ధరించి భీషణముగ నెదురించె మృషానృసింహు భీ
ప్రదమగు పన్నగంబును నుకపర్ణుఁడు వోలె గదాధరుండు ను
ద్గదుఁడయి విక్రమించు పెనుగదానవనాకునిఁ బట్టె ప్రేల్పిడిన్. 307

మ. లలిఁగ్రిడించు సుపద్మసుండి యల వ్యూరళంబట్లు మాయానృసిం
హలనద్గస్తమునుండి జారిపడె దైత్యాధీశ్వరుం డప్పు వ్యా

- కులులై యట్టివిధం బసాధువనుచున్ శ్రోణీశ! భావించి రా
త్తుల లోకాధిపతుల్ ఘనాంతరితులై శతద్భితి నాయస్తులై. 308
- చ. దనుజవరేణ్యుఁ డత్తజినిఁగదత్కరమందుననుండి ముక్తుఁడై
ఘననిజవీర్య శంకితునిఁగ నర కేశసరినిం దలంచుచున్
దనపుఘఖిగ్ధ చర్యములఁగదాలించి క్రమ్మట నా సృసింహు నే
పునఁ గవిసెన్ గతశ్రముఁడువోలె జవాతిశయంబుఁ దోఁపఁగన్. 309
- ఉ. అమ్మెయి శ్యేనవేగుఁడయి శ యా దితిపుత్రుఁడు ఖిగ్ధచర్యమా
ర్గములఁ గ్రొన్ననన్ నిరవశకాశత మీఁదికిఁ గిందికిన్ వడిన్
గ్రుమ్మట మీలితాక్షు ననురరున్ ఖర భూరిరవోల్బణాట్టహా
నమ్మెనరించి తా సరభశసమ్మగఁబట్టె సృసింహుఁ డుద్ధతిన్. 310
- ఉ. వ్యాళము మూషికమ్మువలెఁబల్కినిఁబట్టి మహాహిఁదాక్షుఁడున్
బోలె సృసింహరూపుఁడు విభుం డిటునట్టుచు గుంజులాడు దం
భాళిముఖాక్షతత్వచుని శ ముష్కరు దైత్యుని ద్వారభూమినిన్
హేల నిజోరువం దునిచి శ యేర్పడఁ జీల్చె గన న్నఖంబులన్. 311
- సీ. పృథులసంరంభ మశ్రప్రేక్ష్యభీషణలోచ, నుండును వ్యాప్తానశనుండు నమిత
రుధిరవసాప్లుతాశ్రుణ కేశరాన్యుడై, నాకుచు నెడనెడం శ దనదు జిహ్వా
ద్విరదరాజమును జంపిన మృగేంద్రము భంగి, ప్రేక్షకులకు నతిభీషణుఁడయి
ప్రేవులప్రోవులు శ పేరులుగా మెడ, నిండఁ దాలించి కడు శ నిష్కరతను
- గీ. పృథునఖాంకురోత్పాటితశ్రవృత్సరోజు, నసురనాథుని విడిచి యుగదాయుధులగు
దదనుయాయులఁ దత్తుల్యశదర్పయుతులఁ, బెక్కుర నబాయుధమ్ములగనుక్కడంచె.
- చ. నృహరి సటావధూతమయి శ నీరదపంక్తి విక్రీణమయ్యె వే
గ్రహములు దీప్తిమాసె రుచిరరంబగు నవ్విభువృష్టిఁజేసి శ్వా
సహతముతాచు ట్తోభితెను శ సాగరముల్ దిగిభవ్రజంబు దు
సృహరవ భర్తృసంతంబులయి శ చయ్య మదంబును డించె దీనతన్. 313
- మ. నృపరేణ్య! కుహనాస్మకేశరిసటాశనిస్సరితవ్యోమయా
నవితానాధికసంకులంబగుచుఁ గగన్పట్టెన్ సభోభాగ మ
ద్దవనీభాగమునయ్యెఁ దత్పృథుల పాశదాఘాతనిష్పిష్టమై
జవయుక్తిన్నెగసెన్ గిరుల్ మెఱయ వాశావ్యోమముల్ తత్ప్రభన్. 314
- ఉ. ఆ సమయంబునన్ గొలుపురనందు సమున్నతరాజమాన సిం
హాసతలోపవిష్టుఁడగు శ నక్షతతేజు బ్రచండవక్త్ర) నం

త్యానకరోగ్రహపునిఁ గ్రుఱఁదాయుతు నప్రతిమాను నవ్విభున్
దా సవిధంబుఁజేరుటకు శ దక్షుఁడుకాఁ డొకఁడేని యచ్చటన్.

315

మ. తలయేరుంబలె ముజ్జగంబులకు బాధంఁగూర్చియున్నట్టి యా
ఖలచిత్తుండగు నాదిదైత్యు రణరంగక్షోణిఁ బోకార్యై న
త్యలఘుం డా హరియంచు నిర్జరసతుల్ శ హర్ష ప్రభుల్లాస్యలై
పొలుపొప్పం గురియించి రాతనివయిం శ బుషోర్విరవృష్టుల్ తమిన్.

316

శా. ఉర్వి నాయక! తద్దిదృక్ష యెదలం శ దువ్విభృగొల్పన్ దివిన్
సర్వామర్త్యులు మూగిరప్పుడు విమానశ్రేణితో నందడిన్
ముద్వై యానకదుందుభుల్ కృమగతిన్ శ మ్రోసెన్ ముదంబొప్ప గం
ధర్వుల్ పాడిరి యాడి రప్పరసలు శ నైర్నపుణ్య మేపారఁగన్.

317

సీ. బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదిరబ్ధిర్మఖుల్ పిత, గులు ఋషుల్ విద్యాధరరులు సురగులు
మనువులు గంధర్వు శ లును బ్రజాపతులును, యక్షులు చారణు శ లప్పరసలు
కిన్నరుల్ సిద్ధులుఁ శ గింపురుషులు భూత, భేతాశగణములుఁబ్రీతిఁదనర
విష్ణుపార్షదులయిఁవెలుగొందెడు నునంద, కుముదప్రభృతులు మూర్ధములయందు
గీ. వినిహితాంజలిపుటులయి శ వేటువేటి, నమిత తేజస్వియగుచు సిం శ హాననమునఁ
గూరుచుండిన పటురంహు శ నారసింహుఁ, బ్రస్తుతించిరి నాతిదూరస్థులగుచు.

బ్రహ్మ :—

తరల. సతుఁడనొదు దురంతశక్తి య శ సతుఁడున్ శుభకర్ము డ
దుభితపరాక్రముఁడై స్వమాయను శ బూని విశ్వసముదభవ
స్థితిలయంబులు స్తవ్యరీతినిఁ శ జేయు నవ్యయమూర్తికిన్
గృతకమానవసింహయాపునశక్తిధ తేజునకున్ సదా.

319

దుద్రుఁడు :—

గీ. కోపకాలము తలఁప నీరకున్ యుగాంత, మల్పుఁ డీయసురుండున్యహతుఁడెయ్యె
గావునం గావు మో దేవ! కరుణ నీదు, భక్తుఁడైన ప్రహ్లాదునిశభక్తులభ! 320
ఇందుఁడు :—

నగ్ధర. ప్రత్యాసీతంబులయ్యెం శ బరమపురుష మా శ భాగముల్ దేవ నీచే
డై త్యాక్రాంతంబు త్వత్స శ ద్ధమగు హృదయప శ ద్ధమ్ము సుద్బుద్ధమయ్యెన్
నిత్యంబున్నీకుఁబూజల్ శ నెఱపు బుధులకున్ శ వింతయే యిద్ది వేద
స్తుత్యా! మోక్షంబునేనిన్ శదొడరగుగానఁ బ్రాజ్ఞుల్ దదన్యంబులేలా? 321

బుధులు :—

మత్తకోకిల. ఆదిపూరుష! యే తపంబున శ నాత్మలీనజగంబుఁ గ
ల్పాది నల్పితౌ యా తపంబునె శ యాత్మతేజము నట్టు ల
త్యాదరంబున మా గొనంగితి శ వద్ది యీఖలుచేతఁ బెం
పేది లుప్తముఁగాఁగ వెండియుఁనిచ్చితిప్పుడు త్రాతవై. 322

పితరులు :—

కవిరాజవిరాజితము. ప్రసభగతిన్ సుతదత్తములై తగుఁగ్రాధములన్ భుజియించెను దీ
ర్ఘసమయమందుఁ దిలాంబువులన్ మఱి శ నానెను వీడిపు డచ్యుత! ర
క్కసునుదరంబు నఖంబులఁ జీలిచి శ క్ర న్న వపాదికమెల్లఁగడున్
వెన హరియించితి ధర్మవిధాతకు శ నీకు జోహార్లు నృసింహవిభూ! 323

సేధులు :—

ఉ. యోగతపోబలంబున మ శ దోధతుఁ డీ దనుజేశ్వరుండు మా
యోగసుసిద్ధనద్గతిని శ నోజ హరించెను దేవదేవ! యా
యాగడమెల్ల నిప్పు డణ శ గార్చి నఖంబులఁజీల్చి యీ దురు
ద్యోగినిఁబట్టి చంపితి య శ ధోక్షుజ ! నీకు నివే నమస్కృతుల్. 324

విద్యాధరులు :—

ఉ. దారుణవిక్రముండు బల శ దర్పయుతుండగు వీఁడు దాఁ బృథ
గ్ధారణఁబ్రాప్తమైన నము శ దంచిత విద్యను ధిక్కరించెఁ గే
శీరతి సీతనిం బశువు శ లీల సురమ్మును వ్రక్కలించి నం
హఁసుఁ జేసినాఁడవు మ శ హత్మ! నృకేసరి! నీకు మా నతుల్. 325

నాగులు :—

క. మా కాంతామణుల మణుల, నీకర్కశహృదయుండు హరియించెన్ వీనిన్
బోకార్చి తదానందముఁ, జేకూర్చితి ప్రణతులివె నృసింహ! నీకున్. 326

మనువులు :—

క. మనువులమేము త్వదాజ్ఞన్, బొనరింతుము ధర్మసేతువులఁజెరచిన యీ
దనుజు దునిమి మేల్పేసితి, పసుపుము భృత్యులను వలయుఁబనికి మముఁబ్రభూ!

ప్రజాపతులు :—

ఉ. ఈవు మముం బ్రజాపతులనెల్ల సృజించితివై నఁ గాని బ
ల్పేవను వీనిచేతఁబ్రతిఁపిద్దులమై ప్రజలన్ సృజింపలే
కీ విధినుంటి మీ కుమతీయిన్లు భవన్నఖిభిన్ననక్షుండ్జై
తా వెనఁగూలె లోకశుభదంబగు నీ యవతారమో ప్రభూ! 328

గంధర్వులు:—

క. ఓయీశ! నీకు నటులము, గాయకులము మమ్ము వీడురఘునవీర్యబలా
జేయుడు లోఁగొనె వీని గ, తాయునిఁజేసితివి కుశలమగునె ఖలునకున్. ౩౨౯

చారణులు:—

చ. వరద! దయాస్పదా! భవ నిశ్చలైకమైన త్వదీయ పాదతో
యరుహము నాశ్రయించి యనరయమ్ము నయమ్మున సంచరించు కిం
కరులము చారణాఖ్యులముగ్ధశర్మశచిత్తుడు వీడు సాధుశే
ఖరులకు బాధఁజేసెను జగత్పతి! చంపితి వీని నుద్ధతిన్. ౩౩౦

యక్షులు:—

ఉ. నేము ప్రధానభృత్యులముగ్ధనీకు విసీతులమౌచు నిచ్చలున్
స్వామి! మనోజ్ఞకర్మల నొనర్చుచునుందుముగా దయాసమ
గ్రా! మము వీడు వాహకులఁగా నియమించెను లోకభీషణున్
దామసచిత్తునిం దగ వశధం బొనరించితిగా నృకేనరీ! ౩౩౧

కింపురుషులు:—

క. స్వామి! వినుము కింపురుషుల, మేము మహాపురుషుఁడవు పరరేషుఁడ వీ
తామనుఁడు నిహతుఁడయ్యె ను,ధీమండన! సాధులోకగ్రాసితుఁడగుటన్. ౩౩౨

జైతాళికులు:—

చ. వరనభలందు సత్రములఁగబావనమైన భవద్యశంబు భా
స్వరగతిఁ బాడి యంచితనరపర్యలఁగొందుము మేము దేవ! కా
పురుషుఁడు వీడు లోఁగొనె మఝమున్ బ్రసభంబున నిష్ఠా నీవు సం
హరణ మొనర్చియుంటిగదరయాయముంబలె దైవయుక్తికిన్. ౩౩౩

కిన్నరులు:—

గీ. కిన్నరులమేముదేవ! నీరకింకరులము, వెట్టి నేయింపఁబడితిమిగ్రవీనిచేత
నిట్టి పాపాత్ముఁబోకార్చినట్టినివు, మాకు నిశ్చేయనముఁగూర్పుమా నృసింహ!
విష్ణుపార్షదులు:—

చ. శరణవిధాయకా! భువనసౌఖ్యద మద్భుతమై తనర్పు నీ
నరహరిరూపమున్ ముదముగనం గనినారము వీడు నీడు కిం
కరుఁ డల విప్రశాపమునఁగదె! యిటుల్ ప్రభవించె నోప్రభూ!
అరయ ననుగ్రహంబునకెరయా నిధనంబిది వీని కీగతిన్. ౩౩౪

అధ్యాయము 9.

—ప్రహ్లాదకృత సృసింహస్తుతి—

నారదుఁడు:—

గీ. ఈగతిం బ్రహ్మారుద్రపురోగములగు, నాదితేయాదులెల్లరుగనధికకోప
సంభ్రమావిష్టు దురవాపురజగదధీశు, నాసృసింహునిఁ జేరలేరఁరైరి ష్టితిప! 336

మ. వినుతత్సాంతముఁ జేరఁగాఁ దలకు చరవ్వేల్పుల్ సృసింహున్ బ్రస
న్నుని గావింపఁగఁ బంచి రా హరికి వింశదుంజేయు సాక్షాత్తు ల
ష్ట్రై సదృష్టాశ్రుతపూర్వమాట సపుష్కాశ్రీదేవి యయ్యుద్భుతం
బును వీక్షించియు జంకుతోడ దరియంబోజాలదయ్య సన్నపా! 337

ఉ. ఆదటఁ బద్మయోని తనయంతికభాగమునందునున్న ప్ర
హ్లాదునిఁజూచి నీవు చనునయ్య భవత్పితకై ప్రకోపితుం
డై దరిఁజేరరాక చటులార్భటి నొప్పెడు నీ సృసింహునిన్
శ్రీదుఁ బ్రశాంతుఁజేయుమనిరఁచెప్పి తగన్ బనిచెన్ యుధిష్ఠిరా! 338

ఉ. 'వల్లె'యటంచు నా ఁరమభాగవతుండగు నర్భకుండు దా
సల్లన శ్రీసృసింహుని సరమక్షము మెల్లఁగఁజేరి ప్రీతినం
పుల్లముఖాంబుజుండగుచుఁబూనికై గృతాంజలియై తనూలతా
వేల్లితభూమిభాగుండయిరవేడుక మ్రొక్కె వసుంధరావరా! 339

మ. నరసింహుండు స్వపాదమూలమున దంఢంబుంబలెంబడ్డ భ
క్తిరతున్ బాలకు లేవనెత్తి కరుణార్ద్రీభూతచేతస్కుండై
యురుకాలాహివిభీతబుద్ధులకు సరద్యోనిర్భయాపాదిన
త్కరపద్మంబును వాని మూర్ధమునమోదంబొప్ప నుంచె సన్నపా! 340

శా. బాలుం డంత సృసింహదేవు కరసంగస్సర్వంబునం బాపముల్
దూలం దక్షిణ మాత్మజ్ఞానము సముగదూభతంబుఁగాఁగన్ మదిన్
జాలన్ సౌఖ్యముజెంది యార్ద్రమతి హృద్యన్ద్రాత్రుడున్ మోదబా
స్పాలోలాక్షుండు నౌచుఁ దచ్చరణకంఠజాతంబు నిల్పెన్ హృదిన్. 341

గీ. అంతనేకాగ్రమతినుసరమాహితుండయి, హృదయమునువీక్షణంబులుగనృహరియందు
నునిచి ప్రేమాతిశయగద్గదోక్తులనిటు, స్తోత్రమొనరించె నచ్యుతస్తోత్రపాత్రు.

ప్రహ్లాదుఁడు:—

చ. అనుపమన త్త్వనిష్ఠులగునంబుజసంభవముఖ్య నిర్జరుల్
మునులును సిద్ధులున్ నిరతరమున్ హురూపపచఃప్రవాహ గుం

భనల మహాగూంబుల సకమర్థులుగా రెవనిన్ భజింప నా
ఘను హరిఁ బ్రీతిఁజేయుటకుఁగగా 'నెటులోర్తును సుగ్రజన్ముండన్'.

343

మ. బలముం దేజము నోజమున్ శ్రుతము రూపంబుం బ్రభావంబు స
త్కులమున్ విత్తము బుద్ధి పౌరుషము వైశద్యముంబు యోగంబు ని
ర్మలభావుండగు విష్ణుదేవుఁ దనియింపవంజాల వంచెంతుఁ గే
వలమా భక్తి నె తుష్టుండయ్యె హరి భావంబందు దంతీంద్రుకై.

344

చ. అనుపమరీతి ద్వాదశగుణాన్వితుండయ్యు సరోరుహోదరాం
ఘ్రీనలినదూరుడౌ ద్విజవశరేఖ్యునికంటె శ్వపాకుండేనిఁ దా
ననయము వాఙ్మనఃక్రియలుగనర్థముఁ బ్రాణము సీశ్వరార్పణం
బానరుప శ్రేష్ఠుండౌఁ గులమృతనోము మదాన్వితుఁ డట్లు కాదుగా.

345

తరల:- అభిలషింపఁడు పూజలం దనకాత్మలాభ సుపూర్ణుడౌ
ప్రభుఁడు మూఢజనంబునుండి కృపాభుండైకొను నే నప
ర్య భగవంతునకున్ జనుండిడుగనద్దియౌఁదనకే సుదీ
ప్తిభరితాననశోభ తత్ప్రతిభింబనంగత మానటల్.

346

ఉ. కాపున నోపినట్లు మదిఁగల్గిన విక్లబతం ద్యజించి యీ
దేవు మహత్వసంపద సుకరించెద సీచుండనయ్యు నెట్లో మా
యావృతి ఘోరనంసరణ్యమందు నిపాతితుండైన పూరుషుం
డీ విభు భూరిశక్తి సుతీయించిన మాత్ర పునీతుఁ డయ్యెడున్.

347

సీ. దేవ! యీ బ్రహ్మాదిరదేవత లెల్లరు, సత్త్వధాముండవై యెనంగు నీదు
నాజ్ఞాకరులు కాదేఁగయసురులమైన మా, భంగి నిన్ ద్వేషించుకవారుకారు
భవదీయ భయదరూపంబును బొడఁగాంచి, భీతిల్లుచుండిరివెఱుపుఁ దీర్పు
తగ భగవంతుండవగు నీ శుభావతా, రంబులనగు విహార క్రమంబు

గీ. లీ నమస్తవిశ్వంబునకల్గెవేళ, క్షేమమునకును సంపత్తికిని వినిర్మ
లాత్మసుఖమునకును బొలుకపారుచుండఁ, గాని భయదాయకంబులుగకావుగాదె.

ఉ. కోధము సంహరింపు మసుకరుండు నిటల్ హతుండయ్యె నాత్మలన్
సాధులు మోదమందిరి వెనన్ ఫణివృశ్చిక హత్యచే బలెన్
బాధ తొలంగె లోకము లగపారసుఖంబునఁ బొంగె నో జగ
న్నాథ! నృసింహ! రూపిది జగనంబు స్మరింప భయాపహంబగున్.

349

మ. అరుణాక్షంబుఁ గరాళజిహ్వాము నితాంశతాభీలవక్త్రంబు భీ
కరదంష్ట్రంబు సముత్కుటభ్రుకుటి యుక్తం బాంత్రమాలాయుతం

బరిభిచ్చాతనఖంబు ఘోరరవభీతాశేభమున్ రక్తకే

సరహా నీ నరసింహరూపమున నేరనంత్రాసమందం బ్రభూ!

350

మత్తకోకిల. నారసింహ! విభీతిఁ జెందుచునామనంబున ఘోర నం

సారచక్రసముత్కటార్తి నృశంసకావళిలోనఁ దెం

పారఁ గర్క నిబద్ధచిత్తుఁడనైతి నెన్నఁడు నన్ను వి

స్ఫారమోక్షదమైన నీ పద్యపద్యమూలముఁ జేర్తువో?

351

ప. ప్రియవియోగా ప్రియసంయోగ సంభవశోకపావకంబున నమస్తయోనులం దహ్యా
మానుఁడనైతి. తద్దుఃఖప్రతీకారంబును దుఃఖంబయగు. ప్రభూ! దేహద్యభిమానం
బున మూఢచిత్తుఁడనై భ్రమించుచుంటినిగాన భవద్దాస్యయోగంబును బ్రసాదిం
పుము. ప్రియుండవు నుహృదుండవు పరమదైవతంబవగు నీదు బ్రహ్మగీతంబు
లగు కథావిశేషంబుల నభివర్ణించుచు గుణవిప్రయుక్తుండనై భగవత్పాదభక్తు
లగు పరమహంసల సంగంబునంజేసి దుఃఖంబుల నిన్దరింతు. 352

చ. జలనిధిమగ్ను నౌకయు రుగ్రజాపరిపీడితు నౌపధంబు ని

మ్ములఁ దలితండ్రు లర్భకునిఁ బోచుటకుం బరికింపఁగా నశ

క్తులెగడ దేవ! తత్ప్రతివిగ్రహుల్ త్వదుపేక్షితులైన దేహధా

రులకును సంతమాత్రముగృహాధిగద్రాతవు నీవ యెల్లకున్.

353

ప. ఈ విశ్వంబున నెవ్వఁడెవ్వనిచేఁ బ్రేరితుండై పితౄద్యపరంబును, బ్రహ్మాదిపరంబు
నగు భావంబున నెద్దానియందు దేనివలన నే నమయంబున నే ప్రదేశంబున దేని
ఊరకు నే కతంబున నెట్లు దేనిని నుత్పాదించి రూపాంతరంబునొందించునదియెల్ల
భగవంతుండవగు నీ స్వరూపంబ. పురుషానుమతంబగుకాలంబునఁ బ్రేరితగుణ
యగు హూయ కర్మమయంబును బలీయంబునగు మనంబును సృజించు. అవిద్యా
కృతపోడశారసంసారచక్రంబగు ఛందోమయంబైన మనంబును ద్వదాశ్రితుండు
గాక తదన్యుండేవం దతిక్రమింపఁ గలండు. దేవా! నీవు స్వశక్తి నిర్జితబుద్ధిగుణం
డవు. వశీకృతకార్యకారణ శక్తిసంపన్నుండవు. కాలాత్మకుండవు. కావున మా
యాకృతంబగు పోడశారసంసారచక్రంబున నిష్పీడ్యమానుండనగు నన్ను భవత్స
న్నిధానంబునకు నాకర్షింపుము. 354

చ. కుతుకముఁ గూర్చుచున్ జనులకున్ స్పృహణీయములైన నర్వది

కృతులయు నాయువున్ సిరియ్యవై భవముంగని యెంటివారు మ

త్పితృకుపితాప్తహాన సమురదీర్ణతరభ్రుకుటీ విజృంభ నా

శితులీయ రట్టి దైత్యవరుఁజిల్పితి వీవు నఖంబులం దృటిన్.

355

ఉ. కావున నేను బ్రహ్మదనుకంగల దేహుల యాయు రర్థముల్
శ్రీవిభవంబులాదిగ నశశేషములై న పృథ్వీ భోగముల్
భావమునందుఁ గోర నవివర్ధములైచెడుఁ గాలయాపుడొ
దేవునిచేత నన్ననుమతింపుము తావక సేవకాళిలోన్. 356

మ. మృగతృష్ణాప్రతిమానభోగముల సర్థింగోరుచున్ సర్వరో
గ గృహంబైన కళేబరంబుపయి సక్తత్వంబునుం బొంది పెం
ఁగు కామాగ్నిని దుఃఖసాధ్య సుఖలేశావాప్తి జల్లాద్భుచున్
విగతజ్ఞానుఁడు దీనుడై కనఁడు నిరర్థేదంబు విద్వాంసుఁడున్. 357

చ. సరవిఁ దమోధికంబును రఃజఃప్రతిపన్నమునై న యీ సురే
తరకులమందుఁ బుట్టిన యరథస్యఁడనేడ? తలంచి చూడఁ ద్వ
త్కరుణ యదేడ? నిల్పితివిరగా పరమేష్ఠికి శూలికిన్ రమా
తరుణి కలభ్యమైన కరతామరసంబును నాశిరంబునన్. 358

చ. జగముల కాత్మమిత్రుఁడవురజంతువుకుంబలె నుచ్చసీచ బు
ద్ధి గలుగఁబోదు నీకు గణుతింపఁ బ్రసాదము సేవఁబట్టియే
తగఁ బ్రభవించుచుండును గగదా? సురశాఖికి బోలె సేవచే
నగుఁ దగువృద్ధి కాదిటఁ బరరావరభేదము హేతువెన్నఁగన్. 359

చ. అరయ భవాహికూప పతితాత్మకుఁ గామవిమూఢులైన పా
పరతుల దుష్టసంగమునఁబట్టి నశింపఁగనున్న నన్ను ని
ర్జరముని స్వీకరించుటమృతసమ్మతి నీవు ననుగ్రహించి తో
వరద! సృసింహ! యేపగిదిఁ బాయుదుఁ దావక భృత్య సేవలన్. 360

మ. కరవాలంబుధరించి పాపమతి నాశకంఠెన్ బరుండెవ్వఁ డీ
శ్వరుఁ డి ప్లాతఁడు నిన్నుఁగాచుతను శీర్షంబున్ పెసన్ ద్రుంతునాన్
గరిమంబొప్పగ నన్నుఁగాచుట మఱిన్సనాతండ్రిఁబోకార్పు పె
న్న రమేశా! నిజభృత్యవాక్కు ఋతమున్రగావింపసేకాదొకా! 361

ప. ఈ విశ్వం బేకరూపుడవగునీవ. నీవ యీవిశ్వంబునకాది మధ్యాంతంబులం బృథ
గ్భావంబునఁ బర్యవసితండ్లవై సత్తామాత్రంబున వెలుంగుచుండువు. స్వమా
యచే గుణపరిణామాత్మకంబగువిశ్వంబునుసృజించియందుఁజొచ్చినానావిధంబులం
బ్రతీయమానుండవగుదువు. పరమేశా! సదనదాత్మకంబగు నీజగంబెల్లనీవ; తద
న్యంబగు నాత్మపరాత్మకంబగుబుద్ధి యపార్థంబగు మాయయగు. బీజవృక్షంబు
లకు వస్తుకాలంబులుంబోలె జగంబులకు సృష్టిస్థితిలయంబులగు. మఱియు నీ

జగంబు నాత్మంబుననిల్పి విలయాంబుమధ్యంబున నిస్తమస్క నిజసుఖానుభవండువు, నిరీహుండువునై శయనింతువు. యోగనిమిలిత దృష్టివి, ఆత్మనివీత నిద్రుండవునగుచుఁ దుర్యావస్థయందుండి తమంబునుగాని గుణంబులనుగాని గూడకుండువు. విలయంబునందు స్వకాలశక్తి సమీరితప్రకృతి ధర్మండవై యనంతశయనంబునుండి సమాధినిరతుండవగు నీ నాభితలంబునుండి యాత్మ గూఢంబగు లోకపద్మంబు వలచీజంబునుండి మహావటవృక్షముంబోలెఁ బ్రభూతంబయ్యె. తత్పద్మనంభవుండై న బ్రహ్మదేవుండుఁ దదన్యంబెద్దియుంగానక బీజరూపుండవు, నాత్మవ్యాపుండవు నగు నిన్ను వెలి నంతట నెమకుచు హాయనశతంబుల జలంబుల నిమజ్జమానుండై నిన్నుఁబడయంజాలడయ్యె. అంకురంబుత్పన్నంబగుడుఁ దద్బీజంబెల్లులభ్యంబగు? ఆ పద్మగర్భం దతి విస్మితుండై మగుడఁ బద్మంబునాశ్రయించి తద్దయుంబెద్దకాలంబునఁ దీవ్రతపంబునఁ బరిశుద్ధభావుండై భూమియందు గంధంబువలె నతినూత్నరూపుండవును భూతేంద్రియాశయమయంబగు నాత్మంబున వ్యాపుండవునగు నిన్నుఁజూచె. 362

చ. అజుడు నిటుల్ సహస్రవదనాంఘ్రిశిరఃకరకర్ణ నాసికా భుజనయనోరుప క్త్రచుణ్నిభూషణకోటి విరాజమానుఁ డక్కజనుగు మాయలాఁడుఁ ద్రిజగన్మయుండై తనరారు న య్యథోక్షజుఁ బురుషోత్తముంగని ప్రకామ ముదంబునుబొందె నాత్మలోన్. 363.

చ. అల హయశీర్షరూపమునననా పరమేష్ఠికి నిచ్చితీవు నిస్తులబలశాలులున్ నిగమశ్చోరులునైన రజస్తమస్వరూపుల మధుకైటభాఖ్యులనుబోరనఁదుచి శ్రుతిప్రజంబులన్ బాలుపగు నత్వరూపతనువుల్ బ్రీయమందురు నీకుఁ గోవిదుల్. 364.

ఉ. దేవ! యిటుల్ నృతిర్యగృష్ఠిదేవరుషాద్యవతారలీలలన్ నీవు జగంబుఁబ్రోతు వధిరయింతువు లోకవిరోధులన్ లనదాభవ! యుగార్హధర్మపరిపాలనముం బొనరిం తటుల్ కలెన్ గావు వసింతు ఛన్నతనుగవుననే త్రియుగాఖ్య నీకగున్. 365

సీ. దుర్భరంబును పాపరదుష్టం బసాధువు, హృషీకభయైషణాత్రియుతము కామాతురమునగునామనం బది తాప, కీనకథానుసంక్రీర్తనమున

ఆప్యాయనముఁబొందగదయ్యెత!, వైకుంఠనాథ! నిర్మలకరుణాసనాథ! అట్టి మనమున నేగనతిదీనుడ విభుండ, వగు నీదు గతి నెట్టులరయువాడ

గీ. జిహ్వా యుదరంబు ఘ్రాణంబుశిశ్నము శ్రవణంబుజంచలదృష్టియన్గర్భశక్తులన్నియును నన్నిచోట్లకునన్నునీడ్చు, బల్పురగునవతుల్ గేహాఁతినిబోలె. 366

- చ. జని మృతి రోగపీడితమృతస్వాన్యతనూగతమైత్రీనైరమున్
స్వనియతకర్మకోటి భవత్యవై తరణీపతితంబునైన యీ
జనమునుగాంచి యుద్ధరణనల్పుము పారచరుండవీపుఁ గా
వున సదనుగ్రహంబునఁబ్రభూ! తొలఁగింపు తదీయమాధ్యమున్. 367
- మ. భువనశ్రేణీకి సృష్టిసంస్థితిలయంబుల్ నేయ నెంతే వలం
తివిగా సర్వజగదుహ! నరహరీ! నీ కీ జనోత్తారణ
ప్రవణత్వంబున నే ప్రయానమగు? దేవ! దీనమందార! సా
ధ్వవనా! నీ ప్రియభక్తులంగొలుచు మారకద్దాన నే మారయన్. 368
- మ. చతురత్వంబునఁ దావకీన సముదంతచద్విర్యగానామృతా
ప్లుతచిత్తుండ భవోగ్రవై తరణికిన్ బొందన్ మహోద్వేగమున్
బతిత త్వంబున నిచ్చు దద్విముఖులై నమాయేంద్రియాన్ధోత్థసా
ఖ్యతతిక్లేశీతులైన మూఢులకు సత్యంతంబు శోకించెదన్. 369
- ఉ. మానవకేసరీ! సతమురమానివరుల్ స్వవిముక్తకాములై
మానమునం జరింతు పరమార్థపరాయణతన్ రహస్థులిన్
దీనజనంబులన్ విడిచిరదేవ! మనంబునఁ గోర మోక్షమున్
నేనుఁ ద్వదన్యఁడెవ్వఁడు గణింప శరణ్యుఁడు లేడు వీరికిన్. 370
- మ. కరకంఠాయనతుల్యమై తుదిని దుఃఖాపాదియై తుచ్ఛమా
తరుణీనంగమ మాదిగాగల గృహస్థవాిత సాఖ్యంబునన్
బరతంత్రీత్వమునన్ నిమగ్నులయి యాత్మన్ దృష్టినింబొంద ర
ద్దిర! కంఠాతినిబోలెనై చెడును దాదీరుండు కామంబులన్. 371
- ఉ. మానవతపోవ్రత శ్రుతసమాధి జపాధ్యయనస్వధర్మ సు
జ్ఞాన వివిక్తవాసము లనంబడు నీవది మోక్షహేతువుల్
ఐన ననిష్ఠితేంద్రియలకయ్యవి వృత్తి కరంబులొను దు
ర్మానుల కవ్వి వృత్తులకురమార్గములై విఫలంబులయ్యెడున్. 372
- సీ. అరయ నరూపుడతవగు నీకు బీజంకు, రములట్లు కార్యకారణములైన
శ్రుతిదృష్టములు రెండురూపముల్ వెలుగొండు, నీరెంట యుక్తులై ధీరమతులు
దారువులందు మరధనముర వహించు, దమున సద్భక్తియోగమున నిన్నుఁ
బొడఁగాంచుచుండురుపురుషోత్తమ! మఱొంట, జ్ఞానంబు లభ్యంబుగదాచూపె
అ. పంచభూతములు పురబ్రాణేంద్రియములుఁ ద, న్మాత్రలును దలంపరమన మనుగ్ర
హంబుఁ జిత్తమివ్వియఖిలంబు నీవెకా, సగుణుడవును నీవరయగుణుడవును. 373

వ. మనోవచఃప్రకాశితంబు నీకంటె నన్యమెద్దియులేదు. ఆద్యంతవంతంబులు గుణానుగుణ్యంబులగు నీ మహాదాదులును మనఃప్రభృతులును, దేవమర్త్యులును ననాది నిధనుండవైన నిన్ను నెఱుంగఁజాలరు. ఇట్లు విమర్శించి విద్వాంసు లధ్యయనాదికంబునుండి విరమించి సమాధియోగంబున నుపాసించురు. 374

గీ. నమనమును స్తుతి కర్మార్పణము నవర్య, చరణసంస్మృతి సత్కథాశ్రవణము ననదనరెడు వడంగ సేవమరదక్కజనుఁడు, పరమహంసగతిం దానుబడయు నెట్లు? 375
నారదుఁడు:—

ఉ. త్మౌదయితా! యుధిష్ఠిర! యశచంచలభక్తిని భక్తుడైన ప్రహ్లాదునిచే నిటుల్ వినుతుఁడై యగుణుండగు నయ్యథోక్షజం డాదర మొప్పఁగాఁ బ్రణతుఁడైన నయాన్వితు బాలుఁ జూచి యాహ్లాదపరీతచిత్తుడయ్యమల్కను డించి వచించె నర్చిలిన్. 376
భగవానుఁడు:—

గీ. భద్రచరిత! ప్రహ్లాద! శుభంబు నీకు, సర్భకా! యెదఁ బ్రీతుండరైనైతి నేను
ప్రీతి సభిమతవరముఁ గోరికొనుమయ్య, జనులకుం బూర్ణ కామం బొనఁగుదునేన.

క. ననుఁ బ్రీతుంజేయని వ్య, ధునకున్ నా దర్శనము సురదుర్లభమునుమా
విను మాయుష్మంతుండ! ననుఁ, గనిజింతువు దుఃఖమొందఁగఁ దగదు మగుడన్.

ఆ. సర్వవరదు నన్ను సాధుసత్తములు మ, హామహల్ సుభద్రకాములగుచు
సర్వభావములను సర్వవిధంబులఁ, బ్రీతిఁ జేయుచుండ్రువింటె! వత్స! 379
నారదుఁడు:—

క. ఈభంగిన్ లోకములన్, లోభపఱచు వరములం బ్రహ్లాభితుండయ్యన్
దా భగవద్రతుండగుట మ, హాభక్తుం డాతఁడొక్కడయ్యె వరములన్. 380

అధ్యాయము 10.

— ❧ — త్రిపురాసుర సంహరఘట్టము ❧ —

నారదుఁడు:—

గీ. దైత్యరాజతనూజుఁ డేతత్సకలము, భక్తియోగంబునకుఁ బ్రత్యేకవాయుమగుట
నెదఁ దలంచుచు నా హృషీకేశుచకును, లేనగవ్రోడ నిట్లు వరలెన్ న్నరేంద్ర!

ప్రహ్లాదుఁడు:—

మ. సరగన్ బుట్టినదాది కామముల నానకృతుండఁ గానట్టి న
స్వరదానంబున లోభపెట్టకుము దేవా! యుల్ల సద్భావ! వా

విరిఁ దత్సంగ విభీతబుద్ధినయి నిర్విణ్ణత్వముం జెందినీ
చరణాబ్జంబుల నాశ్రయించితిని మోక్షాపేక్ష సంధిల్లంగన్.

382

క. తలఁచంగ సంసృతి బీజం, బులు మృద్ధాంధులగు కామరములయందున్ భృ
త్యులఁ బ్రేరేపుదుఁగా భృ, త్యలక్షణమ్ముల నెఱుంగురదలఁపున దేవా! 383

క. కాకున్నఁ గృపాభునకున్, నీకొండాక బుద్ధియున్నెగ్రసీ వాకఁడవ య
స్తాకాంధతమోనస్తా, లోకునకున్ దృష్టి నీగ్రలుగుదు నృసింహా! 384

గీ. ఎవఁడుకోర్కులుకోరునోభవనాధ! వాఁడుభృత్యుఁడు కాఁడుచూరవణిజుఁడయగు
కాముకులుకాక గుణులుబుర్రలై మెలఁగెడు, వారెస్వామిభృత్యులనంగఁబరఁగుచుండు.

క. డొరక స్వామినిఁ గోర్కులు, కోరెడి వాఁ డొక్క నేవరకుఁడుకాఁ డరయన్
కోరికలు భృత్యుపై నధి, కారమునకు నొసఁగ స్వామికాఁడతఁడు ప్రభూ! 386

గీ. ఈశ! నిష్కామభక్తుఁడనైఁ బ్రయోజన రహితుఁడవగు స్వామి వీరవరసిచూడ
రాజభృత్యులకుఁ బలె నరర్థంబెదియును, మనకు నేవిధమగు ప్రయోజనములేదు.

క. ఐనను వరదోత్తమ! దే, వా! నాకిపు డొసఁగుదేనినభిమతవరమున్
నే నెడఁ గామములకు నెడ, మీని వరముఁ గోరుదుం బరరేశా! నిన్నున్. 388

ప. ప్రాణేంద్రియమనంబులును, ధర్మంబు, ధృతియు, మతియు, హ్రీయు, శ్రీయుఁ,
దేజంబు, స్మృతియు, సత్యంబు, జన్మంబుననే యెవ్వనికినశించు నెప్పుడు మాన
వుండు మనస్సంభవంబులగు కామంబులఁ ద్యజించు నప్పుడ యతండు సాక్షాద్భగ
వత్స్వరూపుఁడగు. 389

గీ. ప్రణవరూపుఁడవున్ భగవంతుఁడవును, పరమపురుషుఁడవును బరబ్రహ్మ మవును
నద్భుత నృసింహుఁడవు పరమాత్మవునగు, నీకువిష్ణునకున్ నమోవాకములివె.
భగవంతుఁడు:—

సీ. కాంక్షింపఁ దొడరరుకామంబులను భవా, దృశులు నా యేకాంతులందునందు
నాయందు నెన్నఁడై ననుదైత్యపతుల భో, గంబు లీ మన్వంతరంబు నీవు
ననుభవింపుము మత్స్యాయ కథామృతంబు నా, స్వాదించు చేకాత్మ్యసత్స్వరూపు
నను మదింజొనిసి యర్జుణపతి నీశు యజింపు, మఖిలభూతంబులరయందు నీవు

గీ. యోగమునఁగర్మముజయింపుభోగమునను
బుణ్యమును క్షేమమునఁబాపము నురుకాల
గతినిఁ దనువును విడిచిశ్లాఘ్యుతరకీర్తి
బెనిచి ముక్తబంధుఁడవౌచుననుఁబడయుము. 391

గీ. నాకునై నీవు గానమొనరచ్చివట్టి, దీని నెవ్వఁడు గీర్తించురథృతిదలిర్ప
డెందమున వాఁడు నిన్ను నరన్నుండలఁచుచు, గర్మబంధవిముక్తుఁడౌగలగతిని.

ప్రహ్లాదుడు:—

సీ. పరమేశ! నిన్ను సేవరముఁ గాంక్షింతు న, బుద్ధుడై నాతండ్రిబద్ధవైరుఁ
డగుచు నెఱుంగమిశనఖిలజగద్గురు, నధినాథు నిను భ్రాతృహంత యనుచుఁ
దెగడుచు వంచితృదృష్టిఁ దృద్భక్తుడ, నైన నాయందు ద్రోహంబుఁ జేసెఁ
గావున నోదేవదేవా! లనద్భావ! పతితపావన! లోకభద్రదాయి!

గీ. దుస్తరమ్ము దురంతమ్మునుసహమ్ము, నైన పాపకూపమునుండియసురవిభుడుఁ
నీదు పావనదృష్టిఁ బునీతుఁడయ్యె, మఱియుఁ బూతాత్ముఁడగుఁగాకరమనుజసింహ!

శ్రీభగవానుడు:—

క. కులపావనండ వీతని, కులమున నీ వుద్భవంబగుట నీ జనకుం
డెలమిన్ ముయ్యేడుతర, మ్ముల పితరులతోడఁగూడఁబూతుఁడగుఁ జూచి. 394

క. సమదర్శులుఁ బ్రశాంతులు, నమలాచారులును సాధులగు మద్భక్తో
త్తములు పునీతములుగ వా, టముగా నొనరింతు కీకరటంబులనై నన్. 395

క. దైతేయవర్య! బహువిధ, భూతగ్రామములయందుఁబూనరు హింసన్
వీతస్పృహలున్ మద్భా, వాతతచిత్తులయి నా దశయన్ మద్భక్తుల్. 396

క. ధీవర! ప్రహ్లాదా! ప్ర, జ్ఞావినుత! మదీయభక్తజనులందఱలోన్
నీవ యతిశ్రేష్ఠుండవు, చూవె యనన్యమగు భక్తిచోప్పిలు కతనన్. 397

క. వేతెఱగులఁ బూతుండగు, నీతండ్రికిఁ బ్రేతకార్యనిర్వహణము వి
ఖ్యాతినలుపు సద్గతి దు, ధ్వాతులుగందురు మదంగరసంస్పర్శమునన్. 398

నారదుడు:—

మ. భగవంతుండు నృసింహుఁ డీవిధమునన్రవాక్రువ్వ నాచంద మొ
ప్పగఁ బ్రహ్లాదుడు తండ్రికిన్ సలిపె భూపా! యార్థ్యదైవాక్రియల్
దుగినుంబోలు ద్విజాళిచేత నభిషిక్తుండొచుఁ ప్రహ్లాదుఁ డిం
పుగ రాజన్వతిఁజేసె నీవసుమతిన్రమోదంబుఁ జేకూర్చుచున్. 399

చ. కుంధయుడుగం బ్రసాదసుమ్రుఖుండగు నా నరకేసరిన్ హరిన్
విధిత్రిదివేశకోటి పరిశవేష్టితుడై యనువాప్పఁ గాంచి వే
విధములుగా గడుంగడుఁ బరవిత్రీవిచిత్రగభీరవాక్సుధా
మధురముగాస్తుతించి పెనురమన్న న దోచ వచించె నీక్రియన్. 400

బ్రహ్మ:—

సీ. దేవదేవ! యఖిలార్థధీశ! భూతాత్మ! కా, రణధృతజన్మ! పురరాణపురుష!
పాపుఁడు లోకసంరతాపనుఁడునగు నీ, యసుర నీచేత భారగ్యంబుకతనఁ

బ్రతిహతుడయ్యె నాశవలనన వీడు సం, పాప్తవరుండయ్యి బలియుండయ్యె
మత్స్యప్రములగు సకమస్తభూతంబుల, చేత వధ్యుడుకాడుగ్రాశ్రీనివాస!

గీ. యరుతపోయోగబలదర్పయ క్తుండగుచు, ధర్మముల నెల్లవీడు ధ్వస్తములఁజేసెఁ
గూరపితృరూపమృత్యువుర బారినుండి, బాలువిడిపించి తీ మహాభాగవతుని. 401

క. యతచిత్తుండగుచున్ సం, తతమున్ ధ్యానించు భక్తునకుఁ గూరవధో
ద్యతమృత్యువునుండియు నా, దృతిమెయి నీ యీస్వరూప మెలమింబ్రోచున్. 402

మ. సకలామ్నాయమయస్వరూపమును సాక్షాత్సర్వ యజ్ఞాత్మమున్
సకలోదాత్తతపోమయంబు నతిభాస్వత్సర్వతీర్థంబుసౌ
పృకటోత్సంగమునందుఁ బావకమునన్ సర్వర్థంబునుంబోలె బొం
దిక న్నాతుండయి పూతుండొట నితఁడెంతే ధన్యుడున్ మాన్యుడున్. 403

త్రిభగవానుడు:—

క. సారసభవ! నీవెప్పుడు, కూర్రాత్మకులగు సురాసురుల కిట్లు వరం
బీరాదు సర్పములకు ను, ధారనముంబోలెఁ బ్రజకుఁదాపకరముగన్. 404

వారదుడు:—

క. అనిచెప్పి యో యుధిష్ఠిర, జనపాలా! గిరిశపద్మజార్చితుండై చ
య్యన హరి యంతర్హితుండ, య్యె నఖిలభూతంబులకు నశ్వదృశ్యుండగుచున్. 405

క. అంతటఁ బ్రహ్లాదుండు వు, రాంతకుఁబూజించి బ్రహ్మకర్ణి నెఱఁగి య
ల్లంతన విష్ణుశరణులకుఁ, బొంతనమున దేవతలకుఁ మొక్కెన్ భక్తిన్. 406

క. ఆదటఁ బరమేష్ఠియుఁ గా, వ్యాధిముని పౌవరయుక్తుడై యనఘం బ్ర
హ్లాదునిఁ బతిఁగాఁజేసెను, మోదంబున దైత్యదానవులకెల్ల నృపా! 407

క. ఆదరయుతులై యాప్రహ్లాదుఁబ్రశంసించి యొనఁగియాశీస్సులఁ బ్ర
హ్లాదులగుదేవతలు వను, ధాదయితా! చనిరి స్వస్వరూపమంబులకున్. 408

గీ. విష్ణుపార్షనులగు జయశ్రవిజయులిట్లు, దితికి నందనత్వంబుఁ బొందఁపఁబడిరి
వారు హృదయస్థుమగు వైరభావమునను, దెంపరులగుచు హరిచే వరధింపఁబడిరి.

గీ. వారలిరువురు విప్రశాసమునఁజేసి, క్రమ్మటన్ గుంభకర్ణుండురరావణుండను
నామములరాక్షసులయి జగన్మంబునొంది, రామునిపరాక్రమంబునఁబ్రహతులైరి.

గీ. శ్రీరఘూద్వహబాణ నిర్భిన్నహృదయు, లైనవారు రణోర్వి శరయానులై యు
ధిష్ఠిరా! తన్ననస్కతన్ శదేహము విడ, నాడి రలపూర్వజన్మమునందువోలె. 411

గీ. వారలిరువురు నిట శిశురూపాలదంత, వక్త్రులను పేర్లఁ గ్రమ్మటన్ బ్రభవమైరి
పరఁగ హరియందు వై రాసురబంధకలన, నీవుఁజూడఁదాదాత్మ్యమందరి నృపాల!

- క. జగదీశ! కృష్ణశాత్రోపులగు నృపులెల్లన్ దదాత్సురై యఘములఁ బూర్తిగవిడిచి నైచిరటుయు, క్తిగ భ్రమరధ్యానముననుగ్రీటములక్రియన్. 413
- గీ. భేదదర్శనశూన్యమారవిమలభక్తి, భాగవతవర్యులెట్లెట్లునపడసిరఁలు చేదిసృపతి ప్రభృతులు తరచ్చింతతోన, నయ్యధోక్షజ సాయుజ్యమందిరి నృప!
- క. తమి నీ యడిగినదెల్లన్, గ్రామమొప్పుఁగఁదెల్పినాఁడర్రాజోత్తమ! వ్యక్తముఁజేసితి తద్రిపులగు, దమఘోషనుతాదుల హరితాదాత్మ్యంబున్. 415
- గీ. ఆదిదైత్యవధంబెందునమరియుండు, నట్టి బ్రహ్మణ్యవతియు మరహాత్ముఁడజుఁడు నచ్యుతుఁడునగు విష్ణుపురణ్యావతార, గాధ రాజేంద్ర! నీకునాభ్యాతమయ్యె. 416
- సీ. పరమభాగవతుఁడౌ ప్రహ్లాదుచరితంబు, భక్తిజ్ఞానంబు విరక్తిమఱియు హరియందునతని తాదాత్మ్యంబుసృష్టిసి, తిలయేశుఁడైన యరదేవుని గుణ కర్మవర్ణనము సారకల్యముగాఁగ దే, వాసురస్థాన విశవర్చయంబు భగవత్ప్రబోధకకర్తభాగవతమధర్మ, మఖిలంబునైన యారధ్యాత్మికంబు
- గీ. అధిప! యాభ్యాత మీ శుభారభ్యానమందు, విష్ణుదేవుని వీరోచితమగు నీ మహాభ్యానమెలమిఁగీర్తించి వినిన, జనుఁడు ముక్తఁడౌ గర్మపాశములనుండి.
- మ. ప్రయతుండై యెవఁడాదిపూరుషుని యీరపంచాన్యలీలం గకు బ్జయలక్ష్మీయుతదైత్యయాధపవధకవ్యాపారమున్ భక్తియు క్తియెసంగన్ బలియించు సాధువరదైరతేయాత్మజోద్యన్గుణోదయ మాలించు నతండు పొందు నభయంబై యొప్పు కైవల్యమున్. 418
- మ. నరదేహంబున గూఢరూపుఁడగుచున్ సాక్షాత్పరబ్రహ్మమా హరి నీగేహమునన్ వసించెనని పురణాత్మత్ జగత్సావనుల్ వరమానుల్ చనుడెంత్రు నిచ్చలుచుభూతా! కాపునన్ మీర లీ నరలోకంబున నెంచిచూడఁగఁ గడున్ రథన్యల్ మహాభాగులున్. 419
- చ. ప్రియుఁడును మాతులేయుఁడు సురహృత్తముఁడున్ గురుఁడున్ నియోగకారియునయి మీకునే హరి చక్రించు నతండె యుధిష్ఠిరా! శుభోదయ నిరుపాధికేవల సుఖానుభవంబు మహద్విమృగ్య మవ్యయము సఖండమై పరగురబ్రహ్మముగాఁగ మదిం దలంపుమా. 420
- చ. ఎవని నమగ్రరూప మిద్రమిథ్యమటంచును గేవలంబు నా భవపరమేష్ఠిముఖ్యులునురవర్ణనముం బొనరింపలేరొ వాస్తవముగ నేఘు మకానమునకాంతిని భక్తిని సుప్రసన్నుఁగా నెవనినిఁ జేసికొందు మతఁడెన్నఁ బ్రసన్నుఁడు మీకు నిచ్చలున్. 421

నారదుడు:—

క. ఈ యుచ్యుతుండె రాజా!, మాయావివరేణ్యుడై నశమయుని కతమునన్
మాయంపఁబడిన రుద్రుని, హాసముజేసె మగుడనతివితముగన్ 422

ధర్మరాజు:—

క. ఏ కర్మమునందుమయుడు, శ్రీకంఠనియశము మాయజేసెన్? మగుడన్
శ్రీకృష్ణుఁ డెత్తెఱంగున, నాకీర్తిం బెనిచెఁ దెల్పుమా యది సారిదిన్. 423

నారదుడు:—

క. శ్రీవిష్ణు నముపవర్ధితు, లౌ వేల్పులచేత విజిత్తులై యసురులు మా
యావివరున్ గురు మయునిన్, భూవర! భీతిమెయి శరణుఁబొందిరివిం టే. 424

గీ. రాకపోకలఁగానఁగారా కలక్ష్య
ఘనపరిచ్ఛదయుతములై తనరు హైమ
రాజతాయనములగు పురములు మూడు
మయుడు నిర్మించె నపుడు విశ్వసయముఁగాఁగ. 425

గీ. ఆ పురంబులతోఁ గూడియనురయాధ, పతులు పూర్వవైరమ్మునకనుతీదలఁచుచు
వీకమైఁబాలకనమేత్రలోకములను, నాశనమొనర్చసాగిరినరవరేణ్య! 426

గీ. ఓ యుధిష్ఠిర! పాలకయత్తులైన, లోకు లా రుద్రుఁడేరి యిట్లు వచ్చియించి
రథివ! త్రిపురాసుర వినష్టమైన మమ్ము, దావకీనుల దీనులఁగావునునుచు. 427

గీ. అపుడు వారియందు ననుగ్రహంబుకల్గి, వెఱవకుండు మీరటంచు నశ్వభుండువల్కి
శరముధనువున సంధించిపురములవయి, భీషణంబగు నస్త్రంబునవిడిచివుచ్చ. 428

క. ఆమస్త్రమునుండి వెడలె, సాయకచయములు మయాఖరజాలములు వడిన్
దోయజహితమండలిఁ బలె, ధీయుత! పురము లవి మూఁ డరదృశ్యములయ్యెన్. 429

గీ. అపుడు తద్బాణనిహతులై త్రిపురవాసు
లపగతానువులై యెల్లఁగరవనిఁబడిరి
నారిఁ గొనిపోయి ఘనయోగరబలయుతుండు
మయుడు గూపామృతంబునఁగ్రాహి నునిచె. 430

గీ. సిద్ధపీయూష రసవినిశ్చిస్తులగుచు, వార టురు శేజులున్ వజ్రసారులునయి
వేగతేచిరి ఘనమేఘురథేదులైన, నై ద్యుతనముజ్వలాగ్నులురథంగినపుడు. 431

సీ. వితత సం కల్పం దురవిమనస్కుఁడునగు నా, వృషభధ్వజునిఁ గాంచిరవిష్ణుమూర్తి
భగవంతుఁ డప్పు దురపాయమొకండుఁ గ, ల్పించె నీరీతి భూభల్లూమ!

అంత నజుడు లేగయ్యె నీవిష్ణువు, తానుసాక్షాత్తుగ్రధేనువయ్యెఁ
 ద్రిపురంబులం జొచ్చిరనిపుణతఁ గూపామృ, తంబును ద్రావె మగధ్యాహ్న వేశ
 గీ. నసురు లది కనుచుండియునడగింప, రైరి మోహితచిత్తులై శయమొదవును
 నదియెటింగి మహాయోగియగు మయుండు, పరిహసించెనా రసకూఢపాలురఁగని.

ఉ. శోకనమేతులం దెగడునన్ ఘనదైవ విలాసమెంచుచున్
 శోకముఁదక్కి- యమృయుఁడుశ్లోణివరా! యిటుపాడె నార! యీ
 లోకమునన్ సురల్ దనుజులున్ మనుజుల్ మఱి యన్యులెవ్వరేన్
 బ్రాకట దైవకల్పితముఁబ్రాణిఁ దొలంగఁగ జేయలేరుగా. 433

ప. అంత నీవిష్ణుండు ధర్మజ్ఞానవిరక్తి వృద్ధి తపోవిద్యా క్రియాదులగు స్వీయశక్తుల
 నమ్మహాదేవునకు రథ, సారథి, ధను, రశ్వ, ధ్వజ, వర్మ శరాదికంబులగు ప్రధన
 సాధనంబులు కల్పించె. 434

నగధర:- నన్నఁధుండొచు నా యీశ్వరుండు కడఁకమైశ్వర్యందనంబెక్కి చాపం
 బు న్నారాచంబు హస్తంబునఁగొని విశిఖంబున్ శరానంబు నందున్
 గ్రన్నన్ సంధించి శుంభదగతిఁ ద్రిపురములన్గొల్పె విష్ణుప్రభావా
 ఖిన్నుండై ధర్మపుత్రా!శక్తి తిరమణ! రణశ్రీడ మధ్యాహ్న వేశన్. 435

ఉ. బోరన దివ్యదుందుభులుశ్రమోగె దివంబున సిద్ధసాధ్య బృం
 దారక యక్షమాని పితృనాగవతుల్ జయ రావమొప్ప వి
 స్ఫారిత పుష్పవృష్టులు వెనకం గురియించిరి యచ్చరల్ ముదం
 బారఁగఁగూడి యెల్ల రపురడాడిరి పాడిరి ధర్మనందనా!. 436

చ. పురరిపుఁ డీతైఱంగుననుగ్రహుండుపురంబుల నీటునేసి తా
 నరసభవాది సర్వసురమండలిచేఁ బ్రతినంద్యమానుడై
 నరవరన త్తమా! నిజగ్రణంబులు తో నరుదేర నంతఁ జె
 చ్చెర విమలస్వధామమునుజేరఁగనేగె జగంబు మెచ్చఁగన్. 437

ఉ. మానుష విగ్రహంబును స్వగ్రమాయధరించి విడంబనంబిటుల్
 పూసెను కృష్ణదేవుని యశపూర్వములున్ మునిగీతముల్ సుశో
 భానివిడంబులున్ భువనశపావనముల్ మహితంబులైన యా
 మానితలీలలిట్టివి సుగమా వినఁగోరె దిఁకేమి డెల్పుమా. 438

అ ధ్యాయము 11.

—శ్లోక వర్ణధర్మోపదేశము శ్లోక—

శ్రీశుకుడు:—

ఉ. పావనమున్ సభాజనసభాజనభాజనమున్ ఘనంబునౌ
 శ్రీవరభక్తుడౌ దితిజ్య కేఖరు సాధుచరిత్ర మింపుగాఁ
 దా విని యయ్యుధిష్ఠిరుడుతామర సోద్భవనూను నారదున్
 దేవమునీందున్ నిట్లడిగెఁగ్రధీవిభవం బెనఁగంగఁ గ్రమ్మఱన్.

439

ధర్మరాజు:—

సీ. భగవత్స్వరూప! నేరవలఁతు వినంగ వ, ర్ణాశ్రమాచార సరమన్వితమగు
 నరుల ధర్మంబు సరనాతనం బద్దానఁ, బడయుఁగా పురుషుండురపరమపదము
 సాక్షాత్తునీవు ప్రజాపతినుతుండ వా, యతతపోజ్ఞానసరమాధియుక్తిఁ
 బరమేష్ఠి సుతులలోఁగ్రబధమగన్మండపు, విబుధర్షి న త్తమ! రవిమలచరిత!

గీ. సాధువుల్ కరుణాభువుల్ శాంతమతులు, త్యాదృశులగు నారాయణాపరులుగుహ్య
 ధర్మమును దా రెఱిగిరి యరథాతథముగ, నాగతిం దెలియఁగ జాలరై రితరులు.

వారడుడు:—

క. జగదమల ధర్మసేతువు, భగవంతుఁడునైన హరికిఁగ్రాణమిల్లి విభుం
 డగు నారాయణముఖమునఁ, దగ విన్నమహాపురాణధర్మము వినుతున్.

441

ఉ. శ్రీయుతమూర్తియై యవతరించెను స్వాంశముతోడ మున్ను దా
 త్రాయణియందు ధర్మకడనుకసంయమివర్యునకున్ విభుండు నా
 రాయణుఁ డాదిదేవుఁడు పరరాత్పరుఁ డా పరమేశుఁ డీ జగ
 చ్చేయముకై తపంబు బదరీరవనియం దొనరించు నిచ్చలున్.

442

గీ. ధర్మమూలుండునర్వవేదమయుఁడుహరి, వేదవిమలకున్మృతీయాచ్యుతవెలయుచుండు
 దాన నాత్మకడున్ బ్రసాదంబునొందు, వింటివె! యుధిష్ఠిరా! సుపరవ్రతచరిత!

సీ. సత్యంబు దయయునుశౌచంబుఁ దపము సీ, క్షయను దితిక్షయ్యురశమముదమముఁ
 ద్యాగంబు బ్రహ్మచర్యము సహింసయును స్వాధ్యాయంబుసంతోషసూర్యవంబు
 సమదర్శనంబునుసనత్సేవ గ్రామ్య వాం, ఛానివృత్తియు దానశూనములును
 భూతంబులం దాత్మబుద్ధియు దేవతా, మతియును సాత్త్వికమర్యంబు

గీ. శ్రవణమును గీర్తనంబునుసమరణ విధియు, సఖ్యువనసతియజన దాన్యములునర్చ
 యనఁ జెలంగు త్రింశల్లక్షరణాధ్యమైన, ధర్మమిది చెల్లునరుల కందఱకు నధిప!

వ. బ్రహ్మ చెప్పినవడువున మంత్రవంతంబులగు సంస్కారంబు లవిచ్చిన్నంబుఁగాఁ
గలవాఁడు ద్విజుఁడని చెప్పంబడు. జన్మకర్మావదాతులగు ద్విజన్ములకు యజ
నాధ్యయనంబులు విహితంబులు. ఆశ్రమచోదితంబులగుక్రియ లాచరణీయంబులు.
అందు విప్రునకు యాజనాధ్యాపన ప్రతిగ్రహంబులు విధేయంబులు. రాజప్రతి
గ్రహుండై బ్రాహ్మణులుదక్క తక్కుంగలవారివలన గృహీతంబులగు కరదండ
శుల్కాదులచేఁ బ్రజాగోపనంబుఁ గావింపవలయు. వైశ్యుండు వాణిజ్యవృత్తియై
బ్రహ్మకులానుయాయుగుచు మెలంగనగు. 445

వ. శూద్రునకు ద్విజశుశ్రూషయ వృత్తియగు, విప్రునకుఁ గృష్యాదివృత్తియు నయా
చితప్రాప్తంబును, యాయవారంబును, శిలోంఛనంబును నను నాల్గు తెఱంగుల
వృత్తులుతగు. అవి యుత్తరోత్తరంబులు శ్రేయోదాయకంబులై యుండు.
సీచుండగునరుం డనాపన్నుఁడగునప్పు డుత్తమవృత్తిని నేవింపరాదు. రాజ
తక్కు తక్కినవారికి సర్వవృత్తు లవలంబనీయంబులు, ఋతౌమృతంబులఁగాని
మృతప్రమృతంబులఁగాని సత్యామృతంబునఁగాని జనుండు జీవింపవచ్చు. శ్వవృ
త్తిచే నెన్నఁడును జీవింపరాదు. శిలోంఛనంబు ఋతము, అయాచితం బమృ
తంబు, నిత్యయాచ్య మృతము, కర్షణంబు ప్రమృతంబు, వాణిజ్యంబు సత్యా
మృతంబు, సీచనేవ శ్వవృత్తి. విప్రుండు సర్వవేదమయుఁడు, క్షత్రియుఁడు సర్వదేవ
మయుఁడుఁ గాన జగుప్సితంబగు సీచనేవను విప్రరాజన్యులు వర్జింపవలయును. 446

క. శమమును దమమును సంశో, షము శౌచము నార్జవంబుశ్చాంతి దయయు న
త్యము జ్ఞాన మచ్యుతాత్మ, త్వముఁ దలఁపఁగ లక్షణములుబ్రాహ్మణునకగున్.

క. క్షమయును శౌర్యంబును వీర్యముఁ ద్యాగము ధృతిప్రసాదశ్రమాత్మ జయముఁ దే
జము బ్రహ్మణ్యత రక్ష బ, లము నియ్యవి యెన్న క్షత్రలక్షణములగున్. 448 .

క. గురుడై వత సజ్జనగో, వరభక్తియు నుద్యమంబువర్ణత్రితయీ
పరిశోషణ మాస్తిక్యము, సరసత నైపుణము వైశ్యజన లక్షణముల్. 449

క. అవసతి శౌచమ్మును నా, ర్జవమును నిష్కపటమైనసప్రభుసేవ యమం
త్రవితానం బస్తేయం, బు విప్రగోరక్ష లక్ష్యముల్ శూద్రునకున్. 450

క. పతిదైవతలగు స్త్రీలకుఁ, బతిశుశ్రూషయుఁ దదీయశ్రవతధారణమున్
సత మనుకూలతఁ దద్బం, ధుతతి యెడ సమాదరంబునున్ లక్షణముల్. 451

పీ. ఓషిక సమ్మార్జనోపలేపముల గృ, హాలంకరణముఁ జేయంగవలయు
సుష్ప్వలంకృతయగుచును గృహో, పకరణములు నిర్మలములుఁగానలుపవలయు
వివిధకామంబులభవనయదమముల న, త్యప్రియోక్తులఁ బఠింపదనుప వలయు
సర్వకాలమ్ములనర్వదశలయందు, మేళినిఁ బ్రేమింపవలయు

- గీ. అనలన యలాలనయు శుచిరయప్రమత్త, ధర్మచిత్త సంతృప్త స్మిశ్న యనవద్య
సూన్యతప్రియవాక్యయ్యనై నిరతము, నవతితుగఁ బతి భజయింపనగును సాధ్య.
- క. శ్రీయువతి వోలెఁ దత్పర, యై యేనతిగొలుచుఁ బతినిరహరి భావముతో
నాయమ హరిలోకమ్మున, శ్రీయటు హరిరూపుఁబతినిఁజేరి సుఖించున్. 453
- గీ. భూపముఖ్య! యచోరు లరపాపులునయి, యలరు సంకరజాతులకంత్వజులకుఁ
గులపరంపరాగతమయ్యిఁచెలఁగునట్టి, వృత్తియ యగున్ జుమి పరిరేకించిమాడ.
- గీ. ప్రతియుగంబునఁ దత్తత్స్వభావవిహిత, మైన ధర్మమై నిక్కముగ నరులకు
నిందునందును సుఖముఁ గారవించునదిగ, వేదవేదలచే నిరూపింపఁబడియె. 455
- గీ. వినుస్వభావకృతంబగువృత్తితోఁ జ, రించుచు స్వకర్మముం బొనరెంచువాడె
మెల్లన న్విభావభవ కర్మకమెల్ల విడిచి, నిర్గుణత్వంబుఁబడయున్రనిశ్చయముగ.
- గీ. మాటిమాటికిఁ దా నుస్వ్యమానమగుచు, క్షేత్రముకడు నిర్విర్యతంరజెంగుచుండు
మగుడ సస్యప్రసూతికిన్దగనిదగును, విత్తఁబడిన బీజంబున్రవిఫలమగును. 457
- గీ. ఇతైఃసంగునఁ గామప్రకృత్యమైన, చిత్తము ప్రభూతకామాత్రిసేవచే వి
రక్తిఁ జెందునుజుమి ధర్మరాజి! వహ్ని, పూర్ణ పుత్రధారలన్ శాంతిఁబొందినట్లు.
- వ. ఏపురుషునకు వహ్నిభిసూచకంబగు లక్షణంబు ప్రోక్తంబయ్యెనది వహ్నింతరంబునఁ
జూడంబడునేని దల్లక్షణంబునన తద్వర్ణనిర్దేశంబుఁ జేయనగు. 459

అధ్యాయము 12.

అశ్రమధర్మపదేశము

వారదుఁడు:—

- క. గురుకులమున వసియించుచు, గురుహిత మొనరించుచున్ మిగగుల దాంతుండై
గురునందుఁ జెల్లి దానుని, నరణిన్ సీచుడయి బ్రహ్మచారి మెలఁగనా. 460
- వ. మతియు వటుండు సమాహితచిత్తుండై సాయంప్రాతఃకాలంబుల గురుపావకార్యమ
దైవతోత్తముల నుపాసింపవలయు. మానవప్రతుండై యుభయసంధ్యల సేవింప
వలయు, ఆహూతుండగునేని నియమితుండై గురువువలన వేదాధ్యయనంబుఁ
గావింపవలయు, ఉపక్రమోప సంహారంబులయందు గురుచరణంబులకు శిరఃప్ర
ణామంబు లొనరింపవలయు, దర్భపాణియై యథాతథంబుగ మేఖలాజినవస్త్రం
బులును, జటాదండకమండలుపులు, యజ్ఞోపవీతంబు ధరింపవలయు, సాయంప్రా
తఃకాలంబుల భిక్షాటనంబుఁ జేసి తద్భిక్షాన్నంబును గురువునకు నివేదింప

వలయు, తదనుజ్ఞాతుండై భుజింపనగు; లేకున్న నువవసింపవలయు. సాధుశీలుండును మితభోజియు, సమర్థుండు, శ్రద్ధధానుండు, జితేంద్రియుండునై స్త్రీలయందును, స్త్రీలోలురయందును యథావసరముగ వ్యవహరింపవలయు. బ్రహ్మచారి యగ్రహస్థుడై ప్రేమదాప్రసంగమును విసర్జింపవలయు. బలవంతములగు నింద్రియములు యతేంద్రులమనంబునేనిఁ బ్రసభంబునహరించు. యువకుండగు వటుండు గురుకాంతలచేతను దదితరయువతులచేతను, దనకుఁ గేశప్రసాధనోన్మర్దస్సవనాభ్యంజనాదికములు సేయింపరాదు. 461

గీ. తప్తపావకసంకాశ్రతరుణియనఁగఁ, బూరుషుండు ఘృతకుంభసశ్రముండుఁగాన
దుహితనై సనేకాంతమందందరియఁగ, జనదు మెలఁగంగనొఁబ్రయోజనముఁబట్టి.

వ. ఆత్మసాక్షాత్కారమునంజేసి యీదేహాదిక ప్రపంచం బాభానమాత్రమని నిశ్చయించి జీవుం డెంతదనుక స్వతంత్రుండు కాఁడంతదనుక స్త్రీపుం భేదంబు విరమింపకుండు. ఆ ద్వైతభావంబు కతంబునన నీజీవునకు విపర్యయంబగుంఁగావున స్త్రీసంపర్కంబు సర్వదా విసర్జింపనగు. ఈ సమస్తంబు వ్రోతస్థుండగు బ్రహ్మచారికి యతికిని సమామ్నాతంబయ్యె. ఋతుకాలంబున భార్యాసంగమంబుంజేయు గృహస్థునకు గురువృత్తి వికల్పంబుననగు, ధృతవ్రతులైనవారు శరీరాంజన శిరోభ్యంజనోన్మర్ద కాంతాచిత్రకర్మామిషమద్యాదికంబులను జందనమాల్యానులేపాలంకృతులను ద్యజింపవలయు. ఇట్లు ద్విజుండు గురుకులంబున వసించి శిక్షాద్యం గోపనిషత్సమేతంబగు వేదత్రయంబును బఠించి స్వాధికారాను సారంబుగఁ దదర్థంబును విచారించి శక్తుండగునేని యథార్హంబుగ గురుని యభిలషితంబగు కామంబు నొసంగి గృహంబునుగాని వనంబునుగాని బ్రవేశించి ప్రవ్రజించి యందు నైష్ఠికుండై యుండవలయు. 463

గీ. అగ్నియందు గురువునందుఁనాత్మయందు, నఖిలభూతములందున్యాయచ్యుతుహరి
స్వీయశక్తులచేతఁ బ్రవిష్టుఁగఁగఁ, జిత్తమున సంతతంబు వీరక్షింపవలయు. 464

వ. గృహస్థుఁ డీవిధంబున బ్రహ్మచారియు వానప్రస్థుండు యతియునై చరించుచు జ్ఞానోదయంబుగలిగి పరబ్రహ్మంబునొందు. 465

క. మునినమ్మితములగు వనస్థుని నియమములన్ వచింతుఁడ్రోణీశ్వర! వా
ని ననుష్ఠించినవాడగు, ముని నైశంబ ఋషిలోకశ్రముంబొందు నృపా! 466

వ. వానప్రస్థుండు కృష్ణపచ్యంబును భుజింపరాదు. అకృష్ణపచ్యంబునై నను నకాలమున నారగింపఁజనదు. అగ్నిపక్వంబొండె నామంబొండె భుజింపఁదగదు. అర్కపక్వంబైనదానిఁ గొనితెచ్చి భక్షింపవలయు, వన్యంబులచేతన నిత్యప్రేరితంబు

లగు చరు పురోడాశంబుల రచింపవలయు. అన్నాదికంబగు క్రొంగ్రొత్తపదార్థంబు లభ్యంబైనప్పుడు ప్రాతపదార్థంబులు పరిత్యజింపవలయు. హిమవాయ్విగ్నివర్షా తపవీడలం దాను సహించువాడై యగ్ని కార్యంబు నిమిత్తమ పర్ణశాలయొండెఁ బర్వత కందరంబొండె నాశ్రయింపవలయు. జటాధరుండై కేశరోమ శ్మశ్రునఖ మాలిన్యంబులందాల్చుచు దండకమండల్వజిన వల్కలాది పరిచ్ఛదంబులఁ బూనుచు నిపుణుండగు ముని పండ్రెండేండ్లుకాని యెనిమిదికాని నాలుగుకాని రెండుకాని వత్సరంబుకాని వసంబునం జరింపవలయు. నియతమతియై కష్టంబుల వివన్నుండు కాకుండవలయు. 467

- గీ. తెవులునంగాని లేక ముగదిమిని గాని, క్రియలయందైన నాస్విత్తుకీసువిద్య నైన దక్షుండుకానిచోరననశనాది, కంబుఁ గావింపవలయుఁ జరలంబుమీఱ. 468
- ప. ఆత్మయందగ్నినారోపించి యహమ్మమత్వాభిమానంబు వర్జించి నర్వసంఘాతంబగు దేహంబును యథాయోగ్యంబుగఁ గారణంబులందు విన్యసింపవలయు. ధీమంతుండై యాకాశంబున దేహచ్ఛద్రంబులను, వాయువున నిశ్వాసంబులను, బావ కంబున నూష్ణంబులను, నలిలంబున రక్తశ్లేష్మ పూయంబులను, బృథివిని శేషంబగు సస్థిమాంసాదికంబును, మఱియు యథోద్భవంబుగ వహ్నియందు వక్త వ్యాంశసహితంబగు వాక్కును, ఇంద్రునందు శిల్పసహితంబులగు కరంబులును, విష్ణునందు గతినహితంబులగు పదంబులును, బ్రజాపతీయందు రతినహితంబగు నుపస్థంబును, మృత్యువునందు నుత్సర్గసహితంబగు పాయువును, దిక్కులయందు నాదయుతంబులగు శ్రోత్రంబులును, సధ్యాత్మమునందు స్పర్శయుక్తంబగు చర్మంబును, నాదిత్యునియందు రూపసహితంబులగు నేత్రములును, జలంబులందు వరుణ సహితంబగు జిహ్వను, భూమియందు గంధసహితమైన ఘ్రాణంబును, జంద్రునియందు మనోరథసంయుక్తంబగు మనంబును, గవియైన బ్రహ్మయందు బోధ్య యుతంబగు బుద్ధిని, నహంమమతా క్రియాజనకుండగు రుద్రునియందు నహంకార సహితమామతయు, క్షేత్రజ్ఞునియందు సత్త్వసహితంబగు చిత్తంబును, ఒరబ్రహ్మ మునందు గుణాయుతఁడగు క్షేత్రజ్ఞుని జౌనుపందగు. మఱియుఁబృథివిని జలంబునందును, జలంబును బావకంబునందును, బావకంబును వాయువునందును, వాయువును నభంబునందును, నభంబును గూటస్థంబునందును, గూటస్థమును మహత్తత్త్వంబునందును, సది యవ్యక్తంబునందును, నవ్యక్తంబు సక్షర పరబ్రహ్మంబునందును బ్రవేశపెట్టనగు. ఇట్లక్షరత్వంబునఁ జిన్మాత్రంబుగ కేషించినవానిగఁ దన్నెఱింగి యద్వయుండై దృఢాంధనుండగు పావకుండుంబోలె నుపరతుండు కావలయును. 469

అధ్యాయము 13.

ప్రహ్లాదాజగరసంవాదము

నారదుడు:—

క. విను వానప్రస్థాశ్రమ, మున దక్షుండై శరీరమునమాత్రము ని
 ల్చినవాఁడు ప్రవజింపన్, జను నాపిమ్మటను ముక్తసంగుండగుచున్. 470

ప. మఱియు నొక్కొక్కగ్రామంబున నొక్కొక్కరేయిచొప్పున నిల్చుచు నిరపే
 యుండై భూమిం జరింపవలయు. కాపీ నాచ్చాదనమాత్రంబగు వస్త్రముమాత్రము
 ధరింపవలయు. దండకమండులువ్యతిరిక్తంబు త్యక్తంబెదియు నాపద్వ్యతిరిక్త
 కాలంబున ధరింపం జనదు. ఆత్మారాముఁడును, నిరపాశ్రయుండును, ననహా
 యుండునై భిక్షువు చరింపవలయు. సర్వభూతసుహృదుఁడు, శాంతుఁడు, నారా
 యణపరాయణుఁడునై కార్యకారణరూపంబును నవ్యయంబును బరంబునగు
 నాత్మయం దీ విశ్వంబుఁగానవలయు. అసద్రూపంబగు విశ్వంబునందంతట
 నాత్మను బరబ్రహ్మంబును వీక్షింపవలయు. జాగ్రత్సుషుప్తి సంధియందు నాత్మ
 దర్శియై నాత్మగతిని వాస్తవంబు గాక మాయామాత్రంబగు బంధమోక్షంబును
 బరికించుచు దేహంబునకు మృత్యువు ధ్రువంబనియు, జీవితం బధ్రువంబనియుఁ
 దెలియుచుఁ గేవలము భూతోత్పత్తి వినాశహేతువగు కాలంబునకుఁ బ్రతీక్షింప
 వలయు. మఱియు ననాత్మపరంబులగు శాస్త్రంబులయందు సక్తుండు కారాదు.
 జీవనోపాయ వృత్తిం గైకొనరాదు. వాదివాదంబులగు తర్కంబులఁ బరిత్యజింప
 వలయు. ఆగ్రహంబున నేదే నొకపక్షంబు నాశ్రయింపంజరదు. శిష్యులఁ బెక్కిరఁ
 బరిగ్రహింపక బహుళగ్రంథంబుల నభ్యసింపక వ్యాఖ్యలనుపయోగింపక యెందు
 నే యారంభంబుల నారంభింపక యుండవలయు. యతి కాశ్రమంబు ప్రాయశఃకంబుగ
 లేదు. మహాత్ముఁడును, శాంతుఁడును, సమచిత్తుండు నగువానికి ధర్మహేతువులగు
 నేని దండలింగాదులు ధరింపవచ్చు లేక త్యజింపవచ్చు. అన్యటచిహ్నుండును
 నవ్యక్తార్థుండును మనీషావంతుండును గవియునగు ముని బాలోన్మత్తమూకులవలెఁ
 దన్ను లోకులకు నగపటపవలయు. 471

క. భూదయిత! వినుము సూన్యత, వాదులు కవు లుదహరింతుంట్రిప్రాక్తనమగు ప్ర
 హ్లాదాజగర విమల సం, వాదమ్మనెడి యితిహాసకవర మీయెడలన్. 472

సీ. కతిపయ్యామాత్యసంగ్ర యుతుఁ, ఙ్గాచ భాగవ తాగ్రణియైన ప్రహ్లాదుఁడు మును
 లోకతత్త్వ జిఘృక్షులలోకంబులం దగ, సంచరించుచు సవ్యూహసానువండుఁ
 గావేరి తీరభాగంబున సత్యంత, ధూళిధూసరిత గాత్రుఁడయి మిగుల
 గూఢ తేజస్కుఁడగుచుఁ బడియున్నట్టి, యాజగరప్రత్యయతినిఁ గాంచె

గీ. ఆ యతీంద్రుని కర్మలనాకృతులను, వాక్యముల లక్షణంబులనర్థమునను
నాశ్రమాదుల సీతఁడేర్పఱాతఁడగునా, కాఁడా తెలియఁగలేరు ముగ్ధుననవారె.

ఆ. పరమభాగవతుఁడురప్రహ్లాదుఁ డతనికి, మొక్కి యర్పరీతిఁబూజఁ జేసి
యడ్గులన్ శిరముననంటుచు జిజ్ఞాస, చేత నిట్టులడిగెనా తపసిని. 474
ప్రహ్లాదుఁడు:—

సీ. ఓ మహాభాగ! నీవుద్యమయుతుఁడగు, భోగవంతుని చంద్రమును ధరించి
యతిబలిష్ఠమగు కార్యంబును దాల్చి తు, ద్యమవంతునకు నె విరత్తంబుఁగల్గు
విత్తశాలికె భోగ్యమత్తమిల్లును భోగ, వంతుల దేహంబెరబలిసియుండు
సన్యసిధంబుననది సంభవింప ద, నుద్యమతం బడియున్న నీకుఁ

గీ. గలిగె నెచ్చటనుండి భోగములు? భోగ, రహితులకు నేగతిం బీవరమగు తనువు
విప్రసత్తమ! మాకు నిరవిషయమెల్ల, వినుట కర్హులమేని నెగ్గిని వచింపు. 475

క. కవిని నిపుణుండవున్ సముఁ, డవు ప్రియకరుఁడవును దక్షుఁడవునగు నీవీ
భువనంబు కర్మనలుపన్, దవులకపడియుండు వెల్లురదానిం గనుచున్. 476
నారదుఁడు:—

క. అని దైత్యభర్తయడుగన్, మునిపతి తద్వాక్కుధా విరనోదితమతియై
వినయవినతుఁడగు ప్రహ్లా, దుని కిట్లనిపలికె సవ్యసాచిలుకాడంగన్. 477

బ్రాహ్మణుఁడు:—

గీ. ఆర్యసమ్మతుఁడ వగు నీవనురనాథ! వివిధనరుల ప్రవృత్తి నిరవృత్తి యావ
కంబులగు స్థానముల నెఱుఁగంగఁగంటి, దివ్యతరమగు నాధ్యాత్మరదృష్టితోడ.

గీ. అనఘ! భగవంతుఁడైననారాయణుండు, నీదు హృదయాబ్జపీఠినిర్నిల్చిసొల్చి
విమలతరమైన భక్తి సంరప్రీతుఁడగుచు, దలఁగఁద్రోయునుదమమునరదరణివోలె.

గీ. ఐన సీప్రశ్నములకు నిరన్ధధిప! నే య, థాశ్రుతంబుగఁ దగు సమార్థానమిత్తు
నాత్మశుద్ధి వాంఛించువాఁడౌచరింప, వలయు నీతోడి యుచిత సంభాషణంబు.

సీ. భూరి కామంబులంబూరింపఁబడక సం, స్మృతివర్తకం బగుతృప్త్యచేతఁ
గర్మముల్ నేయింపఁగఁబడుచును నే వి, విధయోనులందుఁ బ్రాప్తితుఁడ నగుచు
దిష్టవశమునఁ బొందెంపఁగఁబడితి నీ, మనుజు దేహంబునరదనుజనాథ!
అది స్వర్గమోక్షతిర్యక్యపునర్జ్ఞాన, వత్స సంప్రాప్తికిరద్వారముకద

గీ. ఇందు సుఖలభిదుఃఖనిరవృత్తులకయి
బహుళకర్మలఁ జేయు దంధవతుల యవ్వ
పర్యయము గన్గొని నివృత్తిరపరుఁడ నగుచు
మెలఁగుచుంటిని విం ప యోయలఘు చరిత!

గీ. ఆత్మకు సుఖంబె రూపమౌనఖలకామ, విరతియే దేహమగు నిద్రయరసి నేను
భోగములమనస్సర్వజరములుగ నెంచి, సారిది బ్రౌరభ మనుభవింతుచుఁబరుండు.

గీ. అనఘ! యిట్లాత్మరూపంబునస్వార్థయుతము
సతమునై యుండ మఱచితాజనుఁడు జడత
ద్వైతమున సత్వమైన యీశతనువునందుఁ
జిత్రమున్ ఘోరమైన సంస్మృతినిఁ బొందు.

483

శా. శైవాలాదితదుద్భవ ప్రచయ సంఘన్నాంబు పూరంబులన్
దా వర్జించి జడాశయుండు జలత్కృష్ణన్ వే ప్రధావించు నెం
తే విభ్రాంతిని నెండమావులకు నశ్లే యర్థదృష్టిన్ ఖలుం
డై వెన్నాడు స్వభిన్నమై పరగు దేహంబున్ విచిత్రంబుగన్.

484

గీ. కర్మపరతంత్ర దేహాదికంబుచేత, నాత్మకు సుఖంబు దుఃఖాత్యయంబుఁ గోరు
నట్టి నిర్భాగ్యులకును గ్రియాయాతతులివి, వితథములగుఁ బునఃపునఃకృతములగుచు.

గీ. కడఁక నాధ్యాత్మికాని దుఃఖములచేత, నొక్కచోట విముక్తుడై యున్నఁ గాని
మృత్యునకు సతిదుఃఖ సమమార్జితార్థ, కామములచేఁ బ్రయోజనశ్రమేమి కలదు? 486

సీ. లుబ్ధులు నజితాత్మ్యులును భీతికతన న, లబ్ధనిదులిలు నెల్లజనులందు
శంకమానులునయిరచరియించు ధనులకుఁ, క్లేశంబె మదిఁ బరికించుచుండు
రాజులవలనఁ జోరతతి కతంబున, శత్రులవలన స్వర్జనుల వలనఁ
బశువులవలననురబక్తి, సంఘంబు వ, లనఁ దనవలనఁ గారలంబువలనఁ

గీ. సర్జనములవలనఁ బ్రాణార్థవంతు
లకు భయంబుప్పతిలు మర్త్యులకు భయంబు
మోహమును శోకమును గ్రోధమును శ్రమంబుఁ
గూర్చుధనకాంక్ష వీడనశ్శుం బుధుండు.

487

క. సరఘయు నజగరమును న, ధ్గురు లీ లోకంబునందుఁగొనకొని యేత
ద్గురుశిక్షన్ వైరాగ్యముఁ, బరిశోషంబును గ్రీమానఁబడసితి ననఘ! 488

గీ. సర్వకామవిరాగంబునసరఘవలన, నేను దగ శిక్షితుడనై తిరదానవేంద్ర!
దుఃఖసముపార్జితమగుమృధువునుబోలెధనముఁదత్సామినుండియిరతుడుఁగొనును

క. అనఘ! యదృచ్ఛాల్పభం, బునఁ బరితుష్టుండ నాదుశ్రమిని స్పృహతన్
వినుమటు కాదే బలిన్, పెనుబాముగతి శయనింతుఁగబెక్కు దినంబుల్. 490

మ. ఒకచో నల్పమ యారగింతు నధికంబొక్కప్పు మృష్టాన్న మిం
కొకచో దూషితమొక్కచో రసయుతంబొక్కొక్కచో నీరసం

బాకచో శ్రద్ధ సమర్పితంబు నొకచోనడదేశ హీనంబు మా
నక భక్షింతు యదృచ్ఛమై గలుగు నశన్నంబున్ దివారాత్రముల్. 491

సీ. కోమలక్షౌమదుర్కూలంబు జీర్ణవ, ల్కలమును నొకభంగిరగట్టుచుండు
హర్ష్యపర్యంకశ్రయ్యలఁ బర్ణభస్మాశ్మ, తృణముల నొక్కరీతిశయనింతు
స్నాతానులిప్తుండ్రనగలంకృతుండను, సురుచిరాంబగుండనైశ్రకరిరథాశ్వ
ములనెక్కి తిరుగుదురనెలమితోడఁ బృథుగ్ర, హంబుచందమున దిగంబరుండ
గీ. నగుచునొక్కడమెలఁగుదురనిశముఁబ్రకృతి, విషమమగుజనంబునన్ శ్రదెగడఁబొగడ
వారిశ్రేయంబెమనమునఁగోటచుండు, బరమపురుషైక్యమునగడురవాంఛఁగొందు.

వ. తత్త్వదర్శియైన ముని వికల్పంబును జిత్తంబునందును; జిత్తంబును నర్థవిభ్రమం
బగు మనంబునందును; మనంబును సాత్వికాహంకారమందును; నయ్యహంకారం
బును మాయయందును; నమ్మాయ నాత్మానుభూతియందును హోమంబుఁజేసి
స్వస్వరూపానుభూతిస్థితుండై యుపరతుండు కావలయు. 493

క. ధీయుతుఁడవు శ్రీమన్నా, రాయణభక్తుఁడవుగానశనతిలోకంబా
నా యాత్మవృత్తము బుధవి, ధేయా! యతిగుప్తమైనఁ దెలిపితి నీకున్. 494
నారదుడు :—

క. ఈరీతి మానివలనన్, బారమహంస్యమగు ధర్మరసభము బుధాలం
కారుడు ప్రహ్లాదుడు విని, యారాధించి యతనిఁ జనైస్వాలయమునకున్. 495

అధ్యాయము 14.

శ్రీగృహస్థ ధర్మపదేశము శ్లోకం

ధర్మరాజు:—

క. గృహసక్తబుద్ధియును న, స్పృహఁడగు మాదృక్షుండై నశగృహమేధి యెటుల్
గ్రహియించు నీ పథంబును, రహి నా కెఱిగింపునూ సురరక్షిలకమా! 496
నారదుడు:—

క. ధీనిధి! యుధిష్ఠిరా! లో, కానుగ్రహకాంక్ష లెన్నరగా నడిగితి వె
ద్దానన్ దగఁ గర్మంబుల, కా నైష్కర్మ్యము వచింతురనది నే నీకున్. 497

క. షీతిప! గృహస్థితుండై య, చ్యుతార్పణముగాఁగఁ గ్రియలనొనరించుచుఁ దా
నతి విప్రసంభముతోడుత, యతినత్తముల న్నరుం దురపాసింపవలెన్. 498

ఉ. శాంతజనావృతుండగుచుశ్రద్ధమెయిన్ దగుకాలమందు న
త్యంతము విష్ణుదేవు నవశతారకథామృతమారగించుచున్

సంతత సాధుసంగతి శరనైర్గతి దారనుతాదినంగవి

భ్రాంతిని వీడి యుత్తితుఁడునన్వన్నమునుంబలె వారిఁ జూడనా.

499

గీ. అవసరంబెంతొయంతె దేహముచగేహ

ముననుపాసీనుఁడగుచుఁదాఱబుధుఁడు కడు న

సక్తుఁడయ్య సక్తునిభంగిసల్పవలయుఁ

బురుషకారంబు సరలోకశ్రమున నశేంద్ర!

500

క. జ్ఞాతులుఁ బితరులుఁ బుత్రులు, భ్రాతలు సఖు లొరులు దేనిశవలఁతురొ దేనిన్

బ్రీతి వచింతురొ నిర్మముఁడై తత్సర్వము నొనర్పనగు సమ్మతిమై.

501

క. భామంబును దివ్యంబును, వ్యోమజమున్ దైవదత్తమున్ సర్వధన

స్తామముఁగొని ప్రాజ్ఞుఁడు నిష్కామతఁజేయవలె నిట్టిశకర్మములెల్లన్.

502

గీ. ఎంతమాత్రానఁగొక్షి భరంపఁబడునొ, యంతదేహులకున్ సత్త్వశమా దలంప

సంతకెక్కుడు వాంఛించునాత్మనెవ్వఁడతఁడు పాలచ్ఛరుండు దంధార్హుఁడునగు.

క. మృగ గార్ధ భోష్ట్ర శాఖా, మృగ మూషిక మక్షికా సరశీస్థపములఁ జూ

డఁగనగుఁ దనవలె సుతులటు, వానికి వారికెంతయంతరమెన్నన్.

504

క. తవిలి యతికష్టలబ్ధ, త్రివర్గమును గొల్వరాదుశ్రమామేధియు భూ

ధవ! దేశకాలగతి దై, వ వినిర్మితమును భుజింపనవలయు నియతిమై.

505

వ. శ్వానంబులకుఁ బతితులకు సంత్యజులకుం గూడ యధాతథంబుగ స్వభోజ్యంబు

లగు కామంబుల విభజించి యొసంగవలయు. మమత్వ రూపాగ్రహస్పదయైన

భార్యను సతిధిశుశ్రూషణంబున నియోగింపవలయు.

506

గీ. యన్నిమి త్తము ప్రాణంబులై నవిమచుఁ, బితరులన్ గురునై ననుభిల్కుమార్పు

నట్టి స్త్రీయందు మమతఁబ్రాయంగలిగిన, సజితుఁడై నను సతనిచేతజితుఁడెయగు.

గీ. రూఢిఁ దుదిఁ గ్రిమివిడ్భస్మరూపమొందు, నట్టి గూఱి కళేబరమేడఁగ్రయల తదీయ

రతికిఁబట్టెన సతియేడఁగ్రయతులమైచ, మహిమ సభమునుగప్ప నాశ్మయదియేడ?

గీ. సిద్ధములు మఱి యజ్ఞావశిష్టములగు, సర్థములును గల్పింపనొనాత్మవృత్తి

మమత వర్జించి పిమ్మటరమహితులై న, వారి పదవినిబొందునుశ్రాజ్ఞుడనఘ! 509

గీ. దేవతల ఋషులను బితృదేవతలను, జనుల భూతచయముల నాశ్మను బ్రతిది

నము స్వవృత్త్యాగతమగు ధనసమ్మతో య, జింపవలయు సంతర్యామినింపుమీఱ.

వ. అధికారాదికంబులగు సర్వయజ్ఞసంపదలుఁ దనకుఁ గల్గుటఁజేసి యాజ్ఞకంబగు

విధిచేత నాగ్నిహోత్రాదికంబుచేత యజ్ఞపురుషు యజింపవలయు.

511

చ. వరదుఁడు యజ్ఞభోక్త భగవంతుఁడు విష్ణుఁడు సర్వదైవతే
శ్వరుఁడు పరాత్పరుఁడు హరిబ్రాహ్మణవక్త్రమునన్ హుతంబులై
పరగడువానిచేతఁబలెనహిముఖంబున వేల్వఁబడ్డ యా
చరువుకతంబునన్ నృపతిగనత్తమ! ప్రీతుఁడు కాఁ డొకింతయున్. 512

క. కావున రాజా! బ్రాహ్మణ, దేవ నృ భూతోత్కరపితృదేవతలందున్
నీ వీ క్షేత్రజ్ఞుని భూ, దేవముఖు యజింపు తగు గృతిం గామతతిన్. 513

వ. విత్తవంతుండగు ద్విజుండు విభవానుసారంబుగఁ బితృదేవతలకుఁ దద్బంధులకు
సవరపక్షీయంబగు శ్రాద్ధంబుఁ గావింపవలయు. మఱియు నయనంబునను విషువ
కాలంబునను వ్యతీపాతయోగంబునను దినక్షయంబునందును సూర్యచంద్రోప
రాగమందును, ద్వాదశియందును, శ్రవణసక్షత్రంబునను, అక్షయ తృతీయ
యందును, శుక్లపక్షి నవమియందును, గౌరీకమాసంబునను, జతుర్వక్తముల
యందును, హేమంతశిశిరర్తువులయందును, మాఖమాసంబున శుక్లపక్ష సప్తమి
యందును, మాససక్షత్రయుక్తములగు రాకానుమతులయందును, అనూరాధా
శ్రవణ ఉత్తరాత్రయ యుక్త ద్వాదశి యందును, ఉత్తరాత్రయ యుక్తైకాదశి
యందును, జన్మసక్షత్ర శ్రవణయోగయుక్త దినంబునను యథావిధిఁ బితృదేవ
తాదులను బూజింపవలయు. ఈకాలంబులు నరులకు శ్రేయోవిపర్ధనంబులు.
ఈకాలములయందు శ్రేయస్కాముడై కర్మంబులాచరించిన నమోఘాయుష్కు
లగుదుర్రు. ఈ పుణ్యకాలంబులయందు స్నానంబును, జపంబును, హోమం
బును, దపంబును దేవద్విజార్పణంబును, బితృదేవనృభూతబలిదానంబును ననశ్వ
రంబులై శ్రేయంబుఁగూర్చు. భార్యకుఁ బుంసవనాది కార్యంబును; సపత్యంబునకు
జాతకర్మాదికంబును; దనకు యజ్ఞదీక్షాదికంబును; బ్రేతంబులకు దహనాదికము;
సాంవత్సరికముఁ గర్మాభ్యుదయంబునకై యీ పుణ్యకాలంబుల నాచరించుట
శ్రేయోదాయకంబగు. 514

సీ. ఇంక దేశముల వ్రచింతు నాలింపు న, త్పాత్రమెచ్చోటఁ బ్రోత్తమగుచుండు
నట్టి ధర్మాదిభక్తదావహంబై పాలు, పు మిగులు దేశంబుఁ పుణ్యతమము
మఱియుఁ జరాచరార్థకమగు భగవంతు, ప్రతిబింబ మెచ్చోటఁ బరగుచుండు
నతిపావనంబయ్యలరెడు దేశమ, య్యది శోభనమ్ములకాన్పదంబు

గీ. ఆరయఁగఁ దపోవిద్యాద్రమూర్నితమగు
బ్రాహ్మణకులంబు నెచ్చోటఁ బరగుచుండు

నెచట హరిపూజనంతత్రమెనకమెనగు

నట్టిదేశంబు మిగులపుణ్యమునుము.

515

ఆ. రాణమీఱఁగాఁ బురరాణప్రసిద్ధగం, గాదినదులుఁ బుష్కరరాదినరసు

లర్హసంశ్రితంబులైన ఔత్రంబులుఁ, బాదలుదేశ మధికరపుణ్యతమము. 516

వ. మఱియుఁ గురుఔత్రంబు, హయశీర్షంబుఁ బ్రయాగంబుఁ బులహాశ్రమంబు నైమిశంబు ఫల్గుణంబు సేతువుఁ బ్రభాసంబుఁ గుశస్థలంబు వారాణసి మధుపురంబుఁ బంపయు బిందునరంబు నారాయణాశ్రమంబు నందయు నీతారామాశ్రమాదులు నర్వక్కులాచలంబులు మహేంద్రమలయాదులు హరిపూజాశ్రయంబులగు నివి యెల్లఁ బుణ్యదేశంబులు. శ్రేయస్కాముఁడు పదింబదిగ నీదేశంబుల సేవింపవలయు. ఈ ప్రదేశంబులఁ గావింపఁబడిన ధర్మంబు పురుషునకు సహస్రగుణోదయంబగు. పాత్రజ్ఞులైన కవిపుంగవులచే నటఁ జరాచర మయుండగు నీహరియే పాత్రంబుగా నిర్ణయింపఁబడె. దేవతలు ఋషులు, నర్వులు, బ్రహ్మాత్మజాదులు నుండగాఁ ద్వదీయంబగు రాజసూయంబున నచ్యుతుండు సత్పాత్రంబుగ నమ్మి తింపఁబడె. జీవరాశి పరివృతంబగు బ్రహ్మాండకోశపాదపంబునకు మూలభూతుండగుట నచ్యుతుండు పూజితుండగుడు సర్వజీవాత్మ తర్పణంబగు. దేవమానవ తిర్యగృప్తిరూపంబులగు దేహంబు లీ యధోక్షజుచే నిర్మింపఁబడియె. ఈ పరమ పురుషుండు జీవరూపంబున నీ పురంబుల శయనించియుండు. ఈ పురంబులయందుఁ దరతమభావంబున నంతర్యామిరూపంబున వర్తించుచుండుఁగావున నీ పరమాత్మయగు హరియ సర్వవిధంబుల సత్పాత్రంబగు. పరస్పరము ననన్మానబుద్ధులై పరగు నీ సరులకుఁ ద్రేతాదియుగంబుల హరిప్రతిమ క్రియానిమిత్త మేర్పరుపఁబడియెఁ గావునఁ గొందఱు ప్రతిమయందు హరిని శ్రద్ధచేతను బూజచేతను నుపాసించురు. అట్లుపాసింపఁబడినదయ్యుఁ బ్రతిమ హరిని ద్వేషించువారికిఁ బ్రయోజనకారి కానేరదు. తపస్సుచేతను, విద్యచేతను, దిష్టిచేతను, వేదమయంబగుహరి తనువునెవరు ధరింతురో యా బ్రాహ్మణులు పురుషులందు సత్పాత్రుని విజ్ఞులెఱింగిరి.

517

క. తమ పాదధూళిచే లో, కములను మూఁడింటిఁ బూత్రములు సేయు ద్విజోత్తములు జగదాత్మకుం డత్యములుఁడునగు నీ హరికరకయన్ దైవతముల్. 518

అధ్యాయము 15.

—అథ మోక్షలక్షణ కథనము అథ—

శారదుడు:—

- గీ. కర్మనిష్ఠులుకొందఱుధర్మతనయ!, కొందఱు సుతపోనిష్ఠులగుదురు ద్విజులు
ఇందుస్యాధ్యాయనిష్ఠులుకొందఱు టోదులు, జ్ఞానయోగనిష్ఠులగుచునంచరింతు.
- వ. అనంతఫలము నిచ్చగించు గృహమేధి పితృదేవతలనుద్దేశించి కవ్యంబును, దేవతలను
నుద్దేశించి హవ్యంబును నొసంగవలయు. దైవకార్యంబునకు నిర్వరను, బిత్తు
కార్యంబునకు మువ్వరను భుజింపజేయవలయు. లేకున్న సుభయకార్యంబుల
నొక్కొక్కనినైన భుజింపజేయవచ్చు. సంపత్సంపన్నుడైనను శ్రాద్ధకార్యం
బును విస్తరించి చేయంజనదు. దేశకాలోచితశ్రద్ధాద్రవ్య పాతార్హణంబులు
యోగ్యంబులగునట్లు, స్వజనార్హణంబున విస్తారంబున యోగ్యంబులుకావు. దేశ
కాల సంప్రాప్తంబు నారణ్యంబునగు నన్నంబు హర్యర్చితంబై యథావిధిశ్రద్ధచే
బాత్రంబున సమర్పితంబైనయెడల నది యక్షయంబును గామదుఃఖంబు నగు.
దేవర్షిపితృభూతగణంబులకుఁ దనకు స్వజనంబునకు నన్నంబు విభాగంబుఁ గావిం
చుచు నదియెల్లఁ బరబ్రహ్మమయంబుగా నెంచవలయు. ధర్మతత్వవేత్తయగు
వాఁడు శ్రాద్ధకర్మంబున మాంసంబు నొసంగరాదు; తానుచు భుజింపరాదు.
వీర్యాధికంబగు మన్యన్నంబునంబలెఁ బశుహింసవలనఁ బ్రీతిజనింపదు.
యోగ్యమైన ధర్మంబు నిచ్చగించు నరులకు మనోవాక్కాయజన్యంబగు భూత
హింసను ద్యజించుటకంటె సుత్యక్ష్మంబైనధర్మంబు మఱొండెద్దియు లేదు. యజ్ఞ
విద్వరులైన కొందఱు నిరీహులై జ్ఞానదీపితమైన ఆత్మనయమనయోగాగ్ని
యందుఁ గర్మమయంబులగు యజ్ఞంబులను హోమంబుఁజేయుదురు. “ఈతఁడు
జాలిమాలినవాడై ప్రాణతర్పకుడై మనలహింసించు”నని పశుహింసచే యజించు
నరులను గాంచి భూతంబులు జడియుచుండు. కావున ధర్మవిదుఁడు సంతృప్తుడై
దైవోప పన్నంబగు నన్నంబుచే నన్వహము నిత్యనైమిత్తికక్రియలు గావింప
వలయు. విధర్మము, పరధర్మము, అభాసంబు, ఉపధర్మము, ఫలంబునను నీ
యధర్మశాఖలైదింటిని ధర్మజ్ఞుండు వర్ణింపవలయు. విధర్మంబు ధర్మబాధంబు;
పరధర్మం బన్యచోదితంబు; ఉపధర్మంబు పాపండుంబు; అభాసంబు దంభంబు;
ఫలంబు శబ్దభేదయనగు.

520

- గీ. వినుమురాజోత్తమ! స్వభావరవిహితధర్మ, మఘనముపశాంతికిన్ సునరమర్థమగును
ధర్మమునిమిత్తమైన యార్యత్రార్థమైన, సధనుఁడుధనంబుఁగోరరారదాత్మయందు.

- క. ఈహారహితాత్మనకు న, నీహయు భావించిచూడరవృత్తిదమగుజూ
బాహుంబుగరాజ! మహాహికింబలె నిందు సందిరయములేదుకదా. 522
- క. పౌరవ! నిరీహుండును స్వాత్మారాముండు నిశ్శత్రువులై న సుఖముజే
కూరుంజుమి కామలోభ న, మీరితుండై యర్థతృప్త్యమెలగు ఖలుండిలన్. 523
- గీ. నిత్యసంతుష్టచిత్తుండై నెగడువాని, కెల్లదిశలును శుభములై రయెనగుచుండు
బాదములజెప్పు లిడుకొన్నరవాని కెట్లు, లావహిలు? శర్కరాకంటకాదిబాధ?
- వ. సంతుష్టం డెవండును దుఃఖంబునొందఁడు. జిహ్వాపస్థదై న్యంబునంగుండుజనుండు
గృహపాలకశునక సదృశుండగు, అసంతుష్టుండగు విప్రునకు నింద్రియకౌల్యంబునఁ
దేజోవిద్యాతపోయశంబులు, జ్ఞానంబును భిన్నఘటంబున జలంబుంబోలెన్రవించు.
క్షుత్తృప్తలచేఁ గామాంతంబును, ఫలోదయంబునఁ గ్రోధాంతంబును జనుండు పడ
యునుగాని సకలభూమండలంబును, దిశావలయంబును జయించి యనుభవించియు
లోభాంతంబు నెవ్వండుం గనంజాలండు. 525
- సీ. కామంబు నమితసంగకల్ప వర్జనమునఁ, బ్రబలరోపము గామ్యవర్జనమున
నర్థమునందు ననర్థచేక్ష లోభమున్, దత్త్వవిజ్ఞానమునన్ భయంబు
సాదిదిసాన్వీక్షికిన్ శోక మోహంబులు, మహితాత్మనేవ దంధంబు మఱియు
నమలమానమున యోగాంతరాయంబులన్, హింసను దేహ ద్యునీహవలన
- గీ. భూతజన్య దుఃఖంబునుభూరికృపను, మానసిక పీడలెల్ల స్రమాధిచేత
యోగశక్తిఁ దనూపీడనచిత్తనత్వ, నేవచే నిద్రబుధుండు నిర్జ్ఞింపవలయు. 526
- క. తమచును రజమును ఘన న, త్వమునన్ సత్త్వమును గెలువఁగడుశమమున న
ర్పమును గురుభక్తిచేతన్, గృహమున నిర్జ్ఞింపవలయుఁగా పురుషుఁ డిలన్. 527
- గీ. జ్ఞానదీప ప్రదుండు సాక్షాత్తుగభగ, వంతుండగు గురునందు నెవ్వనికిఁ బాడము
మనుజుఁ డనెడి యనద్బుద్ధిమనుజునాథ!, వాని శ్రుతమెల్లఁ గుంజరన్నాననమము.
- వ. ప్రధానపురుషేశ్వరుండును, సాక్షాద్భగవంతుండును, యోగేశ్వరగవేషణీయ
పాదకమలుండునగు నీ కృష్ణుని నీలోకంబు నరునిగాఁ దలంచుచుండు. అరిషడ్వర్గ
జయంబుఁ గలిగి యేకాంతులై యిష్టాపూర్తాదివిధు లాచరించుచుఁ దదేక నిష్ఠుల
య్య భ్యాసధారణసమాధియోగంబుల సాధింపకున్న వారు కేవల శ్రమభాజ
నులగుదురు. కృష్ణాదులు దత్ఫలంబులు, నిష్టాపూర్తంబులు, మోక్షసాధకం
బులు కావేని ననర్థదాయకంబులగు. చిత్తవిజయోద్యుక్తుండై నరుండు నిస్సం
గుండు, నపరిగ్రహుండు, వివిక్తవాసియు, భిక్షువు, భైక్షమితాశనుండు నే
కరూపుఁడునగుచుఁ బరిశుద్ధంబును, నమంబునగు ప్రదేశంబునస్థి రంబును, సుఖంబును

సమంబునగు నాననంబుఁ గల్పించుకొని యందు ఋజుకాయుండై యాసీనుండు కావలయు. ఓంకారరూపప్రణవంబు నుచ్చరించుచు స్వనాసాగ్ర నిరీక్షణంబులచే మనంబును గామంబుల జయించుదనుక పూరక, రేచక, కుంభకంబులఁ బ్రాణాపానంబుల నిరోధింపవలయు, కామోపహతంబై భ్రమించుచు మనం బెందెందు నిర్గతంబగు నందందునుండి మరల్చి బుధుండు శనైరగతి నమ్మనంబును హృదయంబునఁ జొనుపవలయు. ఇట్లభ్యాసంబుఁ గావించు యతీంద్రుని చిత్తం బల్పకాలంబున నిరింధనంబగు పాపకంబుంబోలె నిత్యంబు నిర్వాణముం బొందు. కామాదులవలనఁ బ్రతిహతంబుఁగాక ప్రశాంతాఖిల వ్యాపారంబై యాత్మసుఖ సంస్పృష్టంబగు చిత్తంబు మఱియెన్నఁడును నుత్థితంబుకాఁజాలదు. త్రివర్గమూలంబగు గృహంబునుండి తొలుతఁ బ్రవ్రజించి కృష్ణుఁడ నా ధర్మార్థకామంబుల సేవించు భిక్షుండు నిరపత్రపుఁడై వాంతాన్నంబును దినువాఁడగు- ఎవ్వరు విట్టిమిభస్మాగ్ధీనంబు మ్రియమాణంబునగు దేహంబును, నాత్మగా భావించురో నా రసద్బుద్ధులై యీ దేహంబును గొనియాడుదురు. గృహస్థునకుఁ గ్రియాత్యాగంబును, బ్రహ్మచారికి వ్రతత్యాగంబును, దపస్వికి గ్రామసేవయు, భిక్షువునకు నిందియలోలత్వంబును ననుచితంబులు. వీ రాశ్రమవిడంబనులగు నధములు. దైవమాయచే మోహింపఁబడిన వీరిలను గృహారణ్యంబున నుపేక్షింపవలయు. జ్ఞానంబున సమస్తవాసనలను దొలంగంజేసి పరమాత్మ నెఱింగిన యెడలనేకతమ్మున నేమి గోరుచుఁ బురుషుండు లంపటుండై దేహంబునుబోపించు?

సీ. దేహంబై యరద మింద్రియములె హయములు, పగ్గము లింద్రియపతిమనంబై పంచతన్మాత్రలుగనంచారమార్గముల్, బుద్ధిసారధిచిత్తమున్ గ్రధనము దశవిధప్రాణముల్ రదలఁప నక్షింబు ధ, ధర్మార్థములవి చక్రక్రద్వయంబై రధికుండు జీవుండుప్రణవంబు ధనువు శ, రంబు జీవంబు పరరంబగు గుఱి

గీ. భయ మద ద్వేష రాగ లోభభములు శోక
మోహమానావమానముల్ శమిగి నసూయ
మాయ హింసయు రజముఁ బ్రమాద నిద్ర
లాఁకలియు మున్ను గాఁగలరవరిచయంబు.

530

మ. ఇరవోచున్ నరకాయ రూపక రథంబీరీతి స్వాగ్ధీనమై
పరఁగన్ సద్గురుపాదతో యరుహసేనవాశాత విజ్ఞాన వి
స్ఫురితాసిన్ హరిసత్త్వంబై రిపుతతింబోకార్చి యానందసు
స్థితన్ బూరుషుఁ డీ రథాదికము వర్జింపంగనాఁ బిమ్మటన్.

531

శా. కాదేనిన్ సరునిం బ్రమత్తుని బల్యాత్కారంబునన్ ధర్మపు

త్రా! దుష్టేంద్రియవాజినూతు లపమాన్యరంబందుఁ గొంపోయి పెం

పేదన్ దుర్విషయాంకికూటమును బొంగదొంపంగ నవ్వారు మృ

త్యుదగ్రోగ్రభవాంశకూపమునఁ గూర్చుత్తుర్ సూతరధ్యాళితోన్.

532.

వ. వైదికంబగు కర్మంబు ప్రవృత్తమనియు, నివృత్తంబనియు ద్వివిధంబైయుండు. అందుఁ బ్రవృత్తంబునన్ బునరావృత్తియు, నివృత్తంబునన్ మోక్షంబునంబడయు. హింస)ము ద్రవ్యమయము; కామ్య మశాంతిదంబు; అగ్నిహోత్రా)దికంబు దర్శము పూర్ణిమానయుఁ జాతుర్మాస్యముఁ బశుయాగము సోమయాగము వైశ్వదేవము, బలిహరణము నేవంశాపమగు నిష్ఠంబును సురాలయారామకూపోపాజీవ్యలక్షణంబగు పూర్తంబును ద్రవ్యసూక్ష్మ విపాకము, ధూమము, రాత్రియు, బహుళపక్షము, సోముఁడు నోషధీవీరుధంబులు దక్షిణాయనము నన్నంబు రేతంబుననునది పునర్భవంబైన పితృయానంబగు. ఆనుపూర్వికంబుగ నొక్కొక్క జన్మంబు జంతువు పొందుచుండు. ద్విజుండు నిషేకాదిశ్మశానాంతంబులగు సంస్కారంబులచే సంస్కృతుండై కర్మములను జ్ఞానదీపితంబులగు నింద్రియంబులయందును నింద్రియంబులను, సంకల్పమూలంబగు మనంబునందును, వికారయుక్తంబగు మనంబును వాక్కునందును, వాక్కును వర్ణసమామ్నాయమునందును, ఆ శబ్దంబు నోంకారమునందును, ఓంకారంబును బిందునాదంబునందును, ఆబిందువును బ్రాణాత్మకంబగు మహాబ్రహ్మమునందును న్యసింపవలయు. అగ్ని, సూర్యుఁడు, పగలు, పూర్వాహ్ణము, శుక్లపక్షము, బ్రహ్మయు, విశ్వ, తైజస, ప్రాజ్ఞ, తుర్యాత్మకుండగు నాత్మయు ననునది దేవయానమని చెప్పదురు. ఇట్లానుపూర్వికంబుగ నాత్మయాజియు నుపశాంతాత్ముఁడు నాత్మస్థుండునగుచుఁ బునరావృత్తినొందక వేదనిర్మితంబులైన యీ పితృదేవయానంబుల నెవ్వఁడు శాస్త్రుచక్షువున నెఱుంగు వాఁడు దేహస్థుండయ్యు మోహంబునొందఁడు. దేహముల యాద్యంతంబులు బహిరంతర్గతులు, ఉచ్ఛము, నీచము, జ్ఞానము జ్ఞేయంబును, వచనంబుఁ వాచ్యంబు, బ్రకాశంబుఁడమంబు. నన్నది తత్సర్వముఁ దానయని జ్ఞానియెఱుంగు. తర్కవిరోధంబున బాధింపఁబడినదయ్యుఁ బ్రతిబింబాది రూపంబగు నాభాసంబెట్లు వస్తురూపంబునఁ దోచునట్టింద్రియసంబంధముగు సర్వంబు సర్థత్వంబునఁ గల్పితంబయ్యు దుర్ఘటంబగుట పరిమార్థంబుకాదు. ఇందు భూమ్యాద్యర్థములకు నాలంబనరూపమైన దేహ మెద్దియుం గాదు. ఇది సంఘాతంబును గాదు. వికారంబును భిన్నంబును గూడియున్నదియును గాదు. కావునఁ గేవలము మిథ్యయగు. మహాభూతం

బులుఁ దన్నాత్రంబులగు నవయవంబులం దక్కియండవు. అవయవు లనత్యంబులుఁ గాఁగ నవయవంబులు నంతంబున ననద్రూపంబులగు. వస్తువునకు విల్పకమగు చుండ సాదృశ్యభ్రాంతి యుప్పతిల్లు. స్వప్నంబున జాగ్రత్తుమప్త్యవస్థలుంబతె శాస్త్రవిధిని పేధంబులగుచుండు. ఆత్మకు భావాద్వైతముఁ గ్రియాద్వైతమును ద్వివ్యాద్వైతమును యోచించుచు స్వానుభవమున ముని త్రివిధంబులైన స్వప్నంబుల నివర్తించుకొను. పటతంతువులకుఁబోలె వికల్పంబు మిథ్యయగుటఁ గార్యకారణరూపవస్తైక్యదర్శనంబు భావాద్వైతమనంబడు. సాక్షాత్ పరబ్రహ్మంబునందు మనోవాక్కాయంబులఁ గర్మసమర్పణంబు క్రియాద్వైతమని చెప్పంబడు. ఆత్మదారసుతాదులకుఁ దదితరదేహులకు నేకత్వంబు ద్రవాద్వైత మనంబడు. ఏది యెవ్వనికి నెచ్చట దేనిచేత నెందువలనను నిషిద్ధంబుగాక యుండు నాద్రవ్యంబుచేతనే కర్మంబులునరుండు చేయనిచ్చగింపవలయు. తదన్యంబులచే నెన్నండు నాపన్నండుగానివాఁడు ప్రవర్తింపరాదు. వేదోక్తంబులైన యీకర్మంబులచేతను, నన్యంబులచేతను నరుండు హరిభక్తియుతుండై గృహంబునఁ బ్రవర్తించుచున్నను దత్పరమగతిం బొందు.

533

చ. క్షితిప! యుధిష్ఠిరా! యెవనిశ్రీయుతపాదపయోజనేవ ని

ర్జితదిగిభవజాండవయిరచేవదలిర్పంగ రాజసూయ మా
యతమగురీతిఁ జేసితివ్యాయాప్రభుచేతనె దుస్త్వజంబులౌ
వితతవిపత్పరంపరలక్ష్మీకమెయిం దరియింపుఁ డీరలున్.

534

క. ఉపబర్హణాఖ్యఁ బరగితి, నిపుణత గంధర్వుడనయినే మున్ను ధరా
ధిప! గతకల్పంబున న, చ్చపుండమి గంధర్వులెల్లనమ్మతిసేయన్.

535

ఆ. మహితరూపసౌకుమార్యమాధుర్య మా, నితుండ నగుచు దర్శనసీయుండనయి
తౌల్యగరిమ నింతులకుఁ బ్రియతముండనై, మత్తవృత్తిఁ బ్రాధీమన్ మెలఁగితి.

క. ఒకనాఁడు విశ్వసృజ ల, య్యకలుషమగు దేవనత్రస్రమందు రమానా
యకుగాధఁ బాడుటకుఁ బొం, దిక గంధర్వాపుర స్త్రతిం బిల్చిరటన్.

537

క. అదియెఱిగి స్త్రీనృతుండ ను, న్మనుండనగుచు బోయి హేళనగ బాడితి నం
దదిచెలిసి విశ్వసృజలపు, డెదఁ గోధముఁజెంది శాపకమిడి రీపగిదిన్.

538

గీ. హేళననొనర్చితివిగానరలోచిత్త, శ్రీదొఱంగి శూద్రత్వముఁజెందుము వెన
ననుచు శస్తుండనయి జన్మరమందినాఁడ, బ్రహ్మవాదిదాసికిఁ గొంతభాగ్యముంట.

వ. తద్రాబ్ధహృణాని శుశ్రూషచేతను, దత్సంగంబుకతంబునను బిమ్మట బ్రహ్మగుత్ర
త్వంబు వడసితి.

540

క. మహిపై నేభర్మమునన్, గృహపతి సన్నాసి పదవినిం బడయునో పా
పహమగుచుం బరగెడు నా, గృహస్థ ధర్మంబు నీకురక్షితివ! తెలిపితిన్. 541

మ. సరదేహంబున గూఢరూపుడగుచున్ శసాక్షా త్వరబ్రహ్మహా
హరి నీగేహమునన్ వసించెనని పురణ్యాత్ముల్ జగత్పావనుల్
వరమానుల్ చనుడెంత్రు నిచ్చలును భూతా! కాపునన్ మిారలీ
సరలోకంబున నెంచిచూడఁగఁ గడున్ ధన్యుల్ మహాభాగులున్. 542

చ. ప్రియుఁడును మాతులేయుఁడు సుకహృత్తయుఁడున్ గురుఁడున్ నియోగకా
రియు సయి మీకు నే హరి చరరించు సతండ్రి యుధిష్ఠిరా! శుభో
దయ నిరుచాధికేవల సుకళానుభవంబు మహద్విమృగ్య మ
వ్యచుము నఖండమై పరఁగురబ్రహ్మముగాఁగ మదిందలంపుమా. 543

చ. ఎవని ననుగ్రహప మిదశమిశ్ఠమటంచును గేవలంబు నా
భవపరమేష్ఠి ముఖ్యులునుశ్రవణ నముంబొనరింపలేరొ వా
స్తవముగ నేము మానమునశశాంతిని భక్తిని సుప్రసన్నుఁగా
నెవనిని జేసికొందు మతఁడెన్నఁ బ్రసన్నుఁడు మీకు నిచ్చలున్. 544

శ్రుశుకుఁడు:—

శ. అనియిట్లు దేవముని చె, ప్పిన యదియెల్లవిని భరతశ్రవ్యవభుఁడు పూజిం
చెను సుప్రీతాత్ముండై, యనఘమునినిఁ బ్రేమభరితుఁడై శ్రీహరినిన్. 545

గీ. పూజితుండయియా దేవమునియుఁ గృష్ణ, పార్థులన్ వీడుకొనియే గెవలయు నెడకుఁ
బార్థివుఁడుఁ గృష్ణునిం బరశ్రబ్రహ్మముగను, విని యెడంబొందె నత్యంతశ్రవిస్మయంబు.

వ. రాజా! చరాచరంబులగు దేవాసుర మనుష్యాది లోకంబులెందుఁ గలవో యట్టి
దక్షదుహితల వంశంబు లితైఱంగున వేఱువేఱు నీకువర్ణించి చెప్పంబడియె. 547

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషావ్రవీణులు, 'శ్రీరామశృసింహమూర్తి కవులు'

అను గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టింకి సరసింహమూర్తులచే

రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్ర భాగవతమున

సప్తమ స్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మ దాంధ్రభాగవతము

అష్టమ స్కంధము

అధ్యాయము 1.

—❀❀❀ స్వాయంభువాది మన్వంతరాభివర్ణనము ❀❀❀—

విష్ణురాతుడు:—

- సీ. నాల్గువర్ణములు సంకతత మాశ్రయించు శుభంబులౌ వివిధధర్మంబు లెచట
జెలఁగు నెచ్చట విశ్వసృష్టర్గ మొప్పు నా, స్వాయంభువమనువంశశ్రేష్ఠి
వినియున్నవాఁడ స్రవిస్తరమ్ముగ నన్యులౌ మనువులఁ దెల్పునయ్య! యింక
ఘనుఁడగు హరిజన్మకర్మంబులగ్గింతు, రెండెందుఁ గవులు యశతీంద్ర! వాని
గీ. వినఁగ వేడుకపడు నాకురవిస్తరింపు, సర్వమన్వంతరముల విశ్వాత్ముఁడు హరి
చేసెనెది? చేయుచుండెను? శ్ర జేయఁగలడు, లీల భూతభవద్భావికాలములను. 1

బ్రహ్మరాతుడు:—

- క. ధీయుత! యీ కల్పంబున, స్వాయంభువుఁ డాదిగ మనుషుషట్కము గడచెన్
ఏయెడ దేవాదు లొదవి, రాయాద్యుండై నమనువునాదిఁ దెలిపితిన్. 2
- క. ఘ్నాకాంత! మనుదుహితలౌ, నాకూతియు దేవహూతియనునతులందున్
శ్రీకాంతుఁడయ్యె సుతుఁ డల, వోకన్ ధర్మమును జ్ఞానమును బోధింపన్. 3
- క. సృపవర! భగవంతుండగు, కపిలునివర్ణనముఁ దొలుతఁగ్రావించితి నే
విపులంబుఁగాఁగ నింకఁ దె, లిపెదన్ యజ్ఞుండు దా స్రలిపినచరితమున్. 4
- గీ. కామభోగంబులందునుశ్రగడు విరక్తుఁ
డగుచు శతరూపభర్త స్వాయంభువుండు
రాజ్యముం దృజియించి భార్యాయుతుండయి
చనియెఁ దప మాచరింపఁ గా శ్ర ననమునకును. 5

- ఆ. ఏకపాదమున మృహిన్ స్పశించుచు సునం, దాఖ్య నదిగడంగియబ్బశతము
ఘోరమైన తప మృవారణఁ జేయుచు, బలికె నిట్లు భరతశ్రవంశముఖ్య! 6
మనువు: —
- సీ. వసియించుచుండు నీరవానుదేవుఁడు సర్వ, దేహంబుల ననన్యదృష్టియగుచు
జగమును జేతనంబుగఁజేయు నా దేవుఁ, డతనిఁజేతనుఁగజేయదు జగంబు
జగమిది శయనింపఁసాక్షియైయుండునా, తనిఁ దెలియఁగలేదుగ తజ్జగమ్ము
ఈ లోకమునయందురనే కొంతగల దది, యెల్ల నాత్మవ్యాప్తమే యగుజుడి 7
- గీ. కానఁ దత్పరివర్జితమైన ద్రవ్య, మీశ్వరార్పణబుద్ధి భుజింపుఁ డింతె
కాని యెవ్వనివిత్తంబురనేని స్వార్థ, పరతఁ గాంక్షింపఁబోకుఁడీశస్వాంతములను. 7
- ఆ. చూచుచుండు నెవనిఁజూడఁగఁజాలక, నయన మక్షమత విశనప్తమగునొ
యట్టి భూతనిలయుఁడగు దేవదేవుని, వేదవేద్యుఁగొల్వరవేడ్కపడుఁడు. 8
- మ. నిజ మూహింపఁగ నే పరాత్పరునకున్ శలే వాదిమధ్యాంతముల్
స్వజనుం డన్యఁడునుండఁ డెవ్వనికి విశ్వవ్యాపియెవ్వండు న
ర్వజగద్రాప్తఁడెవండు విశ్వమది సర్వంబోలి నెవ్వనియం
దుజనించున్ బరిపూర్ణుఁ డవ్యయుఁడు నిశ్చయండున్ విభండాతఁడౌ. 9
- మ. పరిపూర్ణుండును సర్వరక్షకుఁడు విశ్వాత్మం డమేయుండు సు
స్థిరరూపుండుఁ బురాణమూర్తియగు నా శ దేవుండు భావింప న
బుద్ధిరమై యుండెడు స్వీయమాయ జగము శ న్బుట్టించు గిట్టించు న
త్వర మా మాయను ద్రోసి వెల్లెడిని వి శ ద్యాశక్తి నిష్కాముఁడై. 10
- వ. కావున శ్రేష్ఠులైన ఋషిపుంగవులు ప్రథమంబున మోక్షార్థంబు కర్మంబుల
నాచరింతురు. పురుషుం డీహమానుడయ్యును బ్రాయశఁబుగ మోక్షంబుం
బొందు. 11
- గీ. ఈహఁ జేయుచునుండు న శ ర్వేశుఁడు హరి
తలఁప నవ్వానియందును శ దగులుకొనఁడు
అనుసరిం తెవ్వరతనిఁ బూ శ ణ్ణాథులగుచు
వారు తగులంబునొందక శ పరఁగుచుండ్రు. 12
- మ. నిరహంకారుని నిర్మలున్ బుధవరున్ శ నిష్కాము సంపూర్ణునిన్
నరులన్ శిక్షయొనర్చుపొంటె బుధమా శ న్యంబౌ స్వమార్గంబునన్
నిరతంబున్ జరియించుచుండువిభునిన్ శ దేవేశు సర్వాత్మునిన్
బురుషశ్రేష్ఠుని సీహమాను శరణం శ బుం బొందెదన్ భక్తిమై. 13

శ్రీశకుడు:—

క. అని యీవడువున మంతో, పనివత్తును ఘనసమాధిరపరుడయ్యును బ
ల్కిన మనువుంగని యాతని, చినుటకునై యనురులు బఱతెంచిరి త్సుధలన్. 14

గీ. అట్లు మునుముట్టఁగ్రమ్మిన శ్రయనురులఁ గని
పర్వగుఁడు హరి యజ్ఞండు శ్రనరభసమున
యామదేవాన్నితుండయి శ్రయాక్షణంబ
కసిమసంగి యా స్వర్గలో శ్రకంబు నేలె. 15

వ. స్వారోచిషుండను రెండవమను వగ్నిసుతుండయ్యె. ద్యుమత్సుషేణుఁడును రోచి
ష్మంతుండు మున్నగు వారతనిపుత్రులై పరఁగిరి. ఆ మన్వంతరమున రోచ
సుం డింద్రుండయ్యె. తుషితాదులు దేవతలైరి. ఊర్జస్తంభాదులు బ్రహ్మవాదు
లగు సప్తర్షులైరి. వేదశిరుండను ఋషికిఁ దుషితయనుకాంత భార్యయ్యె.
ఆమెయందు వేదశిరునివలన విభుండని ప్రసిద్ధుండైన దేవుం డవతరించె. ధృత
వ్రతులైన యష్టాశీతీసహస్రమహర్షులు కౌమారబ్రహ్మచారియైన యావిభునిచే
వ్రతం బాచరింపఁజేసిరి. 16

ప్రియవ్రతసుతుండగు నుత్తముండనువాఁడు మూడవ మనువయ్యె. పావను
డును సృంజయుండును యజ్ఞండును హోతయు మున్నగుఁగలవా రాతని నందను
లైరి. వసిష్ఠతనయులగు ప్రముఖాదులు సప్తర్షులు. సత్యభద్రాదులు దేవతలు.
సత్యజిత్తునువాఁడింద్రుండు. ధర్మనకు సూనృతయను సతీయందు భగవంతుండగు
పురుషోత్తముఁడు సత్యసేనుండని ప్రఖ్యాతివడసి సత్యవ్రతులతోఁగూడి జనియించె.
ఆసత్యసేనుం డనృతవ్రతదుశ్శీలురు నసజ్జనులునగు యక్షరాక్షసులను భూత
ద్రోహులగు భూతగణంబులను సత్యజిత్తుహోయిండ్లై వధియించె. 17

ఉత్తమభ్రాతయగు తామసుండనువాఁడు నాల్గవ మనువయ్యె. వృష, ఖ్యాతి,
నర, కేతుప్రభృతులగు పదుం ద్రతనికిఁ బుత్రులై పరఁగిరి. సత్యక, హరివీరులు
దేవతలు. త్రిశిఖుండనువాఁ డింద్రుఁడు. జ్యోతి ర్వ్యోమమాదులు సప్తర్షులు. కాల
వినష్టంబులగు వేదంబుల నిజతేజంబున నుద్ధరించిన విధృతిపుత్రులగు నై ధృతులను
వారు, మఱియు దేవతలుగఁ బరిగణింపఁబడిరి. హరిమేధునివలన హరిణీయను
కాంతయందు భగవంతుండు హరియను నామంబున నవతరించి గజేంద్రుని
గాలిహముక్తుఁగావించె. 18

పరీక్షితు:—

క. ఏగతి గ్రాహగ్రస్తుండౌ గజయాధపుని హరి దరయన్ విడిపించెన్
యోగీంద్రా! దీనిన్ వినఁ, గాఁ గోరెద నేను దెల్పఁగదవే తెలియన్. 19

- చ. వికచసరోజరేణుసముక్తపేతసరోవరమారుతంబు మూ
రుకొనుచు దవ్వునుండి మద్యరూక్షవిలోచనయుగ్మఁడౌచు ద
ప్పికఁ గడు దోగుచున్ దవిల్నివెంబడివచ్చు స్వయాధపంక్తిఁగూ
డి కొలనిక్రేవన్ గడువశ్శడన్ జనుదెంచె ననర్గళంబుగాన్. 32
- మ. కరియూథాధిపుఁ డట్లువచ్చి కడువేరడన్ మధ్యలోఁజొచ్చి భా
స్వరకార్తస్వరపంకజోత్పలరజ్రస్సంవాసితంబున్ మనో
హరమున్ నిర్మలినంబునా నమృతతోశ్రయంబున్ యథేచ్ఛన్ స్వపు
ష్కరనాళంబున నెత్తితావె దనువున్ శస్నానంబుఁ జేయించుచున్. 33
- చ. ఎలమి గృహస్థుకైవడి గృజేంద్రుఁడు తోడి కరేణులన్ మదా
విలకలభంబులం జెలఁగిన్ స్వీయకరోద్ధృతశీకరంబులన్
దలకొని స్నానపాన ముదిరతాత్మలఁ జేయుచు మూరుకొంచు వి
చ్చలవిడి పేర్చుచున్ విధివశంబునఁ గప్తమునొందె బిమ్ముటన్. 34
- శా. ట్టనాథా! విధిచోదితంబగు బలిష్ఠంబైన గ్రాహం బోకం
డానీటన్ వెనఁబట్టె దంతివిభుపూర్వార్వాంఘ్రిద్వయిన్ గిన్నమైఁ
దా నీ మాడ్కి యదృచ్ఛమై ఘనవివశస్సంప్రాపితుండయ్యు న
న్యూనంబైన బలంబుతో నెదిరిచెన్ శగుంభీంద్రుఁ డా గ్రాహమున్. 35
- చ. ప్రసభమునన్ బలిష్ఠమగుగ్రాహముచే నపు డత్యైఘంకునన్
వెనఁ దివియంగఁబడ్డ యతీరవిహ్వలుఁ గుంజరనాథుఁ గాంచి పో
డిసెడి కరేణువుల్ మొఱిల్లిడన్ వెనువెంటమెలంగు ననన్యకుం
భినముదయంబు గూడ విడిపింపఁగనేరకయుండె దీనతన్. 36
- శా. ఉగ్రప్రక్రియ లోనికిన్ వెలికిఁ దరమ్మొండొంటి బిట్టిడ్చిఁగొం
చాగ్రాహంబు నిభేంద్రమున్ బెనఁగుచున్ శబ్దాణాతతోనుండఁ గా
లగ్రస్తంబగుచున్ గతించె నరపాశలక్రేష్ట! వెయ్యేండ్లు దే
వగ్రాహం బిది యెంతో వింతయనుచున్ శభావించి రుల్లంబులన్. 37
- మ. జలమధ్యంబున కీడ్వఁగాఁబడు చిటుల్ శసారంబు గోల్పోయి వి
హ్వలతన్ జేడ్పడు నా గజేంద్రునకు నొయ్యన్ దీర్ఘకాలంబునన్
బల ముత్సాహముఁ దేజమున్ దరిగె భూపాలా! జలావాసియా
నల గ్రాహంబున కివ్వెయొప్పెఁ గడుఁ బెండ్లపై వై పరీత్యంబునన్. 38
- చ. ఇటుల గజాధినాథుఁడు యదృచ్ఛను దేహియకానఁ బ్రాణనం
కటమును బొందె మిక్కుటముగా వివశుండయి యంతఁ దన్ను న

- య్యటమటనుండి పాపుకొనునట్టి సమర్థతలేక ధ్యానము
 త్కటముగ నాచరించె జరకకాలము దాన సుబుద్ధినిన్ గొనెన్. 39
- వ. అట్లు ధ్యానసముపార్జితబుద్ధియుక్తుడై యగ్గజేంద్రుం డిట్లనితలంచె 40
- శా. నా యీ జ్ఞాతిగజంబులన్నియును నగ్నస్థింసలేకుండె నా
 రా! యెట్లోపునికన్ గరేఁబసముదారయం బేనా గ్రాహాత్మకా
 మేయాత్మ్యగ్నివిధాత్మపాశమున బగ్నమ్మింజేసి బద్ధుండనై
 త్రోయన్ జాలకయుంటిఁ గాన పరమార్థాత్మన్ శ్రీకరున్ జేరుదున్. 41
- చ. కడువడిఁ బెంపుమై నెదురుగఁ బఱతెంచుచు బల్కిమీఱఁగన్
 దొడరెడు సంతకొరగముననుండి పగిలెనుని భీతియుక్తు నె
 వ్వఁడు తగఁ బ్రోచుచుండుఁ దలఁగవన్ మఱియెవ్వని భీతి మిత్తి బె
 గ్గడిలుచుఁబాటు నాతని జగత్సభు నే శరణంబువేడెదన్. 42

అధ్యాయము 3.

— శ్లోక గజేంద్రకృత హరిస్తుతి శ్లోక —

శ్రీశుకఁడు:—

- క. అని బుద్ధినిశ్చయించియు, మనము సమాహితముఁజేసిరమనుజేశ్వర! ప్రా
 గ్జనియందు సుశిక్షితమగు, పునీతమా స్తాత్రరాజ్యమున్ జపియించెన్. 43
- గీ. ఎవనివలన దేహాదికర్మమపుప్రపంచ, మెల్లను జిదాత్మకంబయ్యెనకమెనఁగు
 పురుషుఁడును నాదికారణభూతుఁడైన, యాపరేశ్వరునకును జూరహార్ద్రునర్తు. 44
- గీ. ఎవనియందు నెవ్వనినుండియెవనిచేత, నీ జగముపుట్టుఁ బెరుగు లగ్నయించు నెవఁడు
 కార్యకారణపరుఁడు జగం బి దెల్లఁ, దానయగు నెవ్వఁడట్టియార్థాత్మభవుఁ గొల్తు. 45
- మ. అమితంజౌ నిజమాయచే నెవఁ డభిరవ్యక్తంబుఁగావించు లో
 కము నొక్కప్పడొకప్పు నంపిహితముం గావించు నా రెంటిచం
 దము లెవ్వఁ డకలంకుఁడొచుఁ గనునోతా సాక్షియై యట్టి వి
 శ్వమయున్ శాశ్వతునిం బరాత్పరు నెదన్ భావించి నేవించెదన్. 46
- ఉ. కాలగతిన్ జగంబులు జగన్నిచయస్థితజంతువుల్ జగ
 త్పాలురు సందటొక్క మొగిలబంచతనొంద సుదుర్గమంబు నా
 భీలము దుస్తరంబును గగభీరమునా తమ మావరింపఁగా
 లీల నెవండు దానికి వెర్లిన్ వెలుగొందునొ వానిఁ గొల్చెదన్. 47

- చ. ఎచనివదంబు వేల్పులు ముతసింగ్రు లెఱుంగఁ దాని నన్యజం
తువులవి యెల్లెఱుంగుటకునుద్వటకోపును? పోల్చిచూడ న
ట్టువుక్రియఁ బెక్కుమూర్తుల గృహంగడుఁ జిత్రముఁగాఁజెలంగుఁ దా
నెవఁడు సుమర్గమప్రతిభుశసీశుని వానిని నన్నుతించెదన్. 48
- చ. మునులు విముక్తనంగులునుశభూతనమాత్ములు సర్వసాధువ
ర్తనులును నౌచు మంగళతరంగగు నెవ్వనిఃదివ్యహా పదం
బును గనఁగోరి నిష్కలుషశ్రమున్ శుభదంబు నలోకహా వ్రతం
బుచు బొనరించుచుందో వనశభూముల నాతఁడు నాకు దిక్కుగున్. 49
- చ. గణుతియొనర్ప జన్మమునుగర్మము నామము రూప మెన్నఁగా
గుణమును దోషమెల్లఁదనకున్ లవమాత్రములేక యుండియున్
గణఁక నవన్ని యెవ్వఁడు జగంబులనెల్ల సృజింపఁ బెంపఁగా
నణఁప ధరించు నట్టి పరమాత్ముని నే శరణంబు వేడెదన్. 40
- క. పరమేశ్వరుం డరూపుం, డురురూపుఁడు బ్రహ్మరూపుఁడుజ్వలశక్తి
స్ఫురితుండునై వెలింగెడు, పరమాద్భుతకర్మనకునుశ్రబ్ధిణు లొనర్తున్. 51
- గీ. సాక్షియు న్నయంప్రకాశుండుశనవ్యయుండు
వాక్కులను మానసంబునశ్రవకటచిత్త
వృత్తుల నగ్యముఁడును జగదీశుఁడునయి
పరఁగు పరమాత్మునకును నానందనములు. 52
- గీ. సత్త్వగుణయుతమైన నైశ్కర్మ్యకలన
నిపుణునకు గమ్యుఁడగువాఁడుశనిర్వృత్తిపర
వరసుఖానుభవుండు కైశవల్యపతియు
నైన పరమేశ్వరునకు జోహాల్లనర్తు. 53
- సీ. గూఢుండు శాంతుండుశ్రుంగుండు నిర్విశేషుండును జ్ఞానఘోరముండు నముండు
సత్త్వాదిగుణధర్మసాక్షి క్షేత్రజ్ఞుండు, మూలప్రకృతి యాత్మగమూలుఁడు నఖి
లాధ్యక్షుఁ డఖిలేంద్రియగుణ సంద్రప్త స, దాభాసుఁడును బరమాత్ముఁ డనులు
డజుఁ డసచ్చాయానశమన్వితుఁడును నిఖిలేంద్రియఘనవృత్తిహేతుమయుఁడు
- గీ. సర్వకారణుఁ డరయ నిశ్కారణుండు, నతివిచిత్ర కారణుఁడు పరాయణుండు
భూరిసకలాగమామ్నాయరవారిరాశి, మోక్షరూపుఁడునగు పరమసుని భజంతు.
- సీ. సర్వగుణారణిచ్ఛన్న బోధాగ్ని గుణక్షోభదీప్తమానసఁడు మణియుఁ
దత్త్వభావనివర్తితాగమరాశి స్వయంప్రకాశుండు నిరంజనుండు

దీనబంధుండు మృద్విధపశుపాశ వి, మోక్షణుండును సదాముక్తుఁ డరయ
భూరికారుణ్య స్రముద్రుండు నవ్యయుఁ, డాద్యంతరహితుండుఁడనచ్యుతుండు
గీ. స్వాంశమున సర్వజీవులరస్వాంతముల మె, లంగువాఁడు నవిచ్ఛిన్నరక్షణుండు
నఖిలతనుభున్నియామకుఁడకలుషుండు, నైన సర్వేశ్వరేశ్వరుఁడనభినుతించు. 55
చ. వివిధనిజాశ్మజాప్తగృహ్యవిత్తజనాదిక బంధనంబులన్
దవలినయట్టివారికి సకలంబును జేరఁగరానివాఁడు యో
గి వరహృదంతరాళపరిశీలితుఁడై వెలుగొందువాఁడు దో
షవిరహితుండునైన గుణానంగవివర్జిత సీశుఁ గొల్చెదన్. 56

సీ. కడుఁబ్రీతి ధర్మార్థకామమోక్షములఁ గాంక్షించు వా రెవనిభరజించి తమయ
భీష్టగతిగాంతుకరింపియకాక య, న్యములగు కోర్కులన్ సర్వరమగు
దేహంబుఁగొందు రర్థింపకయున్ననా, కరుణామయుండు లోకైకవిభుండు
నా కిప్పుడు విమోక్షణమ కేవలముఁ బ్రసా, దించుఁగావుత సమభ్యంతరితమతి
గీ. రక్తి నేకాంతభక్తులుకముక్తులైన, పురుషులు భజించుచున్ మహాద్భుతము భద్ర
తరమునై నట్టి తచ్చరితంబుఁ బాడు, చంగ ముప్పొంగఁగోర రెయ్యదియునుంత.
మ. నిరవద్యుండు నతీంద్రియుం డజుఁడు నిర్ణిద్రుండు నాధ్యాత్మిక
స్థిరయోగప్రతిగమ్యుఁ డీద్యుఁ డమలశ్రీయుక్తుఁడున్ సూక్ష్మఁడున్
బరిపూర్ణుం డవికారుఁ డక్షరపరబ్రహ్మంబునై నట్టి యా
వరమేశుం గరుణార్దు నిర్మలినభావంబొప్ప నేవించెదన్. 58

సీ. పరికింపనెవ్వనిస్వల్పాంశముననె త, త్తన్నామ రూపభేదములచేత
నమరబృందంబులుకనామ్నాయములుఁ జరా, చరలోకములును స్వరప్టంబులయ్యె
నన్నియం దర్చు లర్యమునందుఁ దీప్తు లెట్లువెలయు నణఁగు నశ్లేషనియందుఁ
గ్రమత గుణప్రవాహము బుద్ధి మన మింద్రియములును దనుస్మృత్యులడరు నణఁగు
గీ. దేవమానవదానవతత్విర్యగాకృ
తియును స్త్రీపండపురుషాకృతియును గుణము
కర్మమును సత్తనత్తుగ్రాకయు స్వమాయ
నిన్నియును దానయగు నా పరశేశుఁ గొల్తు. 59

మ. అవివేకావరణంబుచేత ననయంబంతర్బహిస్సంవృతం
బవు నీ కుంజరజన్మనేమిఫలమార్జనశ్లాఘ గ్రాహంబు నుం
డి విమోక్షంబును నిష్ఠా నేఁ బడసియున్ జీవింపఁగా నొల్ల నా
యవివేకావృత్తిమోక్షణంబును ద్రికాలాబాధ్యమున్ గోరుదున్. 60

గీ. ముక్తికాముడనగు నేనుభక్తిమీఱ, విశ్వరూపుని విశ్వేశ్వరవిశ్వసృజని
విశ్వని నవిశ్వ సజ బ్రభకవిష్ణుజిష్ణు, శాశ్వతబ్రహ్మరూపునిశరణుఁ జొత్తు. 61

క. యోగాగ్ని దగ్ధకర్మలు, యోగీశులు గాఢయోగరయుక్తములగు హృ
ద్యాగములఁగాంతు రెవ్వని, యోగేశ్వరు నమ్మహామహుని భజియింతున్. 62

గీ. కేవలుడనంత వేగశక్తిత్రయుండు, సఖిలబుద్ధింద్రియగుణుండునల స్రవన్న
పాలకుండు దుష్టేంద్రియాప్రాప్యపథుండు, నగు దురంతశక్తికి మొక్కుకల్పించెరింతు.

ఆ. ఎవనిమాయచేతఁబ్రవిహతబుద్ధినై, యెఱుఁగకుంటి నన్నునీ దురూహ్య
మహిముడగుచు నొప్పుమహానీయమూర్తియా, నావిభుభగవంతునాశ్రయింతు.

శ్రీశుకుడు:—

శా. దంతీందురిం డిటు నిర్విశేషపరతత్త్వంబున్ బ్రశంసింపఁగా
నంతన్ మూర్తిభిదాభిమానులగు బ్రహ్మాదుల్ ధృతిం బూని త
త్రాప్తంతక్షోణికిఁ జేరరై రపుడు విశ్వాత్ముండు విష్ణుండు న
ర్వాంతర్యామి పరాత్పరుండు హరి యంగదావిర్భవించెన్ వెనన్. 65

మ. అటు లార్తుండగు నా గజేంద్రుని స్తవంబాలించి తన్ దేవతా
పటలంబుల్ స్తుతియించుచున్ గొలిచిరారబల్వీక ఛందోమయో
దృఢట పక్షిప్రవరోహ్యమాణుడయి యారదంతీశ్వరుండున్న చ
క్కటికిన్ జయ్యన నేగుదెంచె హరి చక్రంబొప్ప హస్తంబునన్. 66

మ. ఉరునకప్రగృహీతుఁడౌచు నటు లశత్యుగార్తినింబొందు న
క్కరినాథుం డలచక్రమూని గరుడకన్కంధంబునన్ దోచు నా
హరిని న్లనొని మింట సాంబుజకరుండ్లై పల్కె నిట్లోజగ
ద్గురునారాయణ! దేవదేవ! గుణసింధూ! యంచు దా నెట్టకేన్. 67

ఉ. వీడితు నగ్గజేంద్రుఁగనిగ్రవీక ఖగేంద్రునినుండి డిగ్గి దే
వేడితుఁడై నయట్టిహరిభీకరనక్రముఖంబు నెంతయున్
వాడగు చక్రధారలనుభవప్రియ్యుఁగఁజేసి సమ స్తదేవతల్
వేడుకఁజూచుచుండ విడిగించెఁ గృపామతి నయ్యిభేంద్రునిన్. 68

అధ్యాయము 4.

—శ్లోక కరిమకర శాపవిమోచనము శ్లోక—

శ్రీశుకుడు:—

క. కమలాననశంభు పురో, గములగు దేవర్షివరులుగంధర్వులు ను
త్తమహరికర్మముఁ బొగడుచు, సుమవృష్టింగురిసిరంత్రక్షోణీనాథా! 69

గీ. దివ్యదుందుభు లపుడు సకలైసల మోగె
శాడి రాడిరి గంధర్వవరులుఁ బీతి
చారణులు సిద్ధులును ఋషీశ్వరులు నెలమి
స్తోత్రమొనరించి రా పురుషోత్తము హరి. 70

మ. బలవద్ద్రాహుముకూడ భూరమణ! దైత్రవప్రేరణంజేసి దే
వల శాపంబుననుండి తక్షణమ రేకవన్ ముక్తమై యద్భుతం
బాలయన్ జక్కనిరూపు దాల్చి యల హూహూనామ గంధర్వుడై
యలరెన్ జూపట మానసంబులకు సకత్యాశ్చర్యము న్నూర్చుచున్. 71

గీ. ఉత్తమశ్లోకుఁడగు పురుషోత్తమునకు, నమలభక్తి శిరఃస్రవణానుములుఁజేసి
స్తవ్యతర దివ్యగుణగణనతక్కువగు, తద్యశంబు నతండు చోద్యముగఁ బొగడె.

క. విను నృపవర! యతఁడు భగవ, దనుకంపితుఁడగుచు నా దశయామయునకు వం
దన మాచరించి లోకము, తను జూచుచునుండఁ జేరెదనలోకంబున్. 73

మ. జననాథాగ్రీణి! వింటె యష్ట భగవత్స్పర్శంబునంజేసి నూ
తనబోధామృతసారసంకలితచిత్తస్ఫూర్తి సజ్జాన బం
ధనము క్షుండయి యా గజేంద్రిండు నటన్రదద్రూపసాదృశ్యమం
దెను బీతాంబరుడున్ జతుర్భుజుడైనైదేవాళి యగ్నింపఁగన్. 74

మ. అవనీనాయక! తొల్లి యా గజకులార్థధృతుండు భావింపఁగా
ద్రవిడశ్రేష్ఠుఁడుఁ బాండ్యభూరమణుఁ డింద్రద్రుమ్యమ్ననాముండు వై
ష్ణవపుణ్యవ్రీత తత్పరుం డలఘు విశ్వానుండు సాధూత్తముం
డవికారుండుఁ గృపాపరుండునయి యొరప్పారెన్ ధరామండలిన్. 75

మ. అతఁడొక్కఁడు సమర్చనావసరమందత్యంతలగ్నాత్ముఁడున్
ధృతమానవ్రతుఁడున్ జటాధరుఁడు యోగీంద్రుండునై భక్తి సం
స్థితచిత్తంబున నచ్యుతున్ హరిని దేవున్ సర్వలోకేశు భ
వ్యతపశ్చక్తిమెయిన్ భజించె మలయాహార్యాశ్రమోర్విస్థలిన్. 76

చ. అపు డటకేగుదెంచె నుమ్రహాయశుడై చ యగస్త్యమహాని శి
వ్యపటల సంవృతుండగుచునాముషిన త్రము నల్లఁగాంచి భూ
మిపతి సవర్యనేయకయశమిన్న కయుండె రహస్థులంబునన్
గుపితమనన్కుడయ్యె నృపకంజరుపై ఋషివర్కుడ డయ్యెడన్.

77

చ. జనపతి కిచ్చె శాపము నసాధుఁ డశిక్షితబుద్ధియైన దు
ర్జనుడితఁ డిట్లు మత్తుడయినన్న తవిప్రజనావమానమున్
వనమున సంచరించు మదరవారణమట్టులు స్తబ్ధబుద్ధియై
పొసరిచెఁగాన నా గజమురవోలెఁ దమిన్రముఁజొచ్చు నంచుటల్.

78

శ్రీశుకుఁడు. —

క. భూప! యగస్త్యుం డీగతి, శాపంబిడిచనియె సానురచరుడై దైవ
ప్రాపితమని రాజ్ఞరియు, శాపంబును స్వీకరించెనాస్వాంతమునందున్.

79

గీ. సరవరేణ్య! యాత్మస్మృతిశనాశనియుగు, నట్టి కుంజరయోనినిఁబుట్టె నతఁడు
హరి సమర్పనామహిమచేరనా గజత్వ, మందునుం దా ననుస్మృతిశనొంది పరఁగె.

మ. గజయాధాధిపతి ని్యమోచితునిగాఁగరావించి యాపిమ్మటన్
నిజదాసాగ్రీణిఁగానొనర్చుకొని వాశనినూడి ఒల్లివి నం
బుజనాభుం డతిచిత్రమా స్వభువనంబుంజేరె రాజేంద్ర! యం
డజవాహుండయి సిద్ధసాధ్యసురగంధర్వేడితోత్కర్షుడై.

81

మ. క్షీతినాథా! యిపు డేను నీకు ననురక్తిన్ దెల్పియున్నట్టి భూ
రితరంబైన గజేంద్రమోక్షమను శ్రీకృష్ణప్రభావంబు నం
చితబుద్ధి నిష్ఠువారికిన్ ఘనయశశ్రీస్వర్గముల్లలు న
ద్భుతరీతిన్ గలికల్పమంబు లడఁగున్మమస్వప్ననాశంబగున్.

82

మ. ఏతత్పుణ్యగజేంద్రమోక్షకథ నెంతేత్రేయమున్ గోరుచున్
ప్రభాతఃకాలమునందులేచి శుచులైరథక్తిప్రపత్తిక్రియా
జాతోత్కంఠను సాధు లేమఱక దుశస్వప్నాదిశాంత్యర్థమై
చేతఃప్రీతిగఁ బాడుచుందురు పరీక్షిద్భూమిపాలాగ్రణి!

83

గీ. ఇదె నుడివెఁగారవేంద్ర గ్రజేంద్రునకును
బ్రీతచేతన్కుడై సర్వభూతమయఁడు
విభుఁడునై నట్టి హరి కడుశ్రవేడ్క యగ్గ
లింప సర్వభూతంబు లాశ్రయించుచుండ.

84

శ్రీశకుడు:—

వ. ఓ గజయాధాధిపా ! నిశావసానంబున లేచి సమాహితమనస్కులై యెవ్వరు నన్నును, నిన్నును సీసరోవరంబును గిరికందరకాననంబులను వేత్రకీచక వేణుగుల్మంబులను సురపాదపంబులను బ్రహ్మకు నాకు శివునకు నాననంబులగు యీశృంగంబులను నాకుఁ బ్రియనికేతనంబైన యీక్షీరసాగరంబును, భాసురంబగు శ్వేత ద్వీపంబును మదీయంబులగు శ్రీవత్స, కాస్తుభ, వనమాలా, కామోదకీ, సుదర్శన పాంచజన్యంబులను, బతంగేశ్వరుండగు వైనతేయుని, శేషుని, మదాశ్రయయైన శ్రీదేవిని, బ్రహ్మను, నారదమహర్షిని, మహేశ్వరుని, బ్రహ్మోదుని, మత్స్య కూర్మవరాహాద్యవతారంబులం జేయంబడిన నా యనంత పుణ్యకర్మంబులను, సూర్యుని, సోముని, బావకుని బ్రాణవంబును, సత్యంబును నవ్యక్తంబును గోవిందులను, నవ్యయంబగు ధర్మంబును, దక్షకన్యలగు సోమ, కశ్యప, ధర్మవత్సలను, గంగా, సరస్వతీ, సందా, కాళిందీ ప్రభృతిక పుణ్యస్రవంతలను; ఐరావతంబును, ధ్రువుని, సప్త బ్రహ్మర్షులను, బుణ్యచరిత్రులైన మానవులను స్మరించుచుందురో వా రిఖిలపాపంబులనుండి విముక్తులగుదురు. మఱియు,

85

గీ. అమితమగు భక్తితోడ నిశాత్మయమున
నెవరు మేల్కొంచి నను స్తుతిరయింతు రిట్లు
వారి కేను బ్రాణాత్మయాశ్రవనరమున స
ముజ్జ్వలంబగు సద్బుద్ధిసోనగుచుందు.

86

శ్రీశకుడు:—

మ. అని దంతీందుని కితైఱంగున నయంబారన్ హృషీకేశుఁ డా
య్యన నాదేశమొనర్చి శంఖవరమాశ్రనప్పించజన్యంబు నొ
త్తి నిలింపప్రకరంబులన్ ఘన ముదర్భిన్ దేల్పుచున్ లోకమో
హనుడై తాన్ముని స్కంధభాగమునయంబదాసీనుడయ్యె న్నృపా!

87

అ ధ్యాయము 5.

— శ్రీరసాగరమథన కథనము —

శ్రీశకుడు:—

క. జనవర! గజేంద్రమోక్షం, బను పుణ్యము నఘహరంబునగు హరికర్మం
బును దెల్పినాడ విను మింక, మన మలరంగ రైవతాఖ్యమన్వంతరమున్.

88

సీ. వసుమతీ రమణ! నైశవతుడన నైదవ, మనువుగాఁదనరె తామసుని భ్రాత
యజ్ఞనపూర్వ కుశలగు ప్రతివింధ్యాదు, లాతని నందనుకలై పరగిరి
విభుఁ డిందుగైయొప్పెవిబుధగణంబులై, యలరిరి భూతరయ్యాదులెల్లఁ
బానగ పిరణ్య రోముడు వేదిశిరుఁ డూర్ధ్వ, బాహ్యదులొప్పిరిబ్రాహ్మణులయి
గీ. పత్నియయ్యె వికుంఠ శుకబ్రాహ్మయునకు, వారలిరువురకున్ భగవంతుఁడు హరి
స్వకళచేతను దానె పుత్రకుండగుచును, బరఁగె వైకుంఠుఁడను పేరఁ బౌభవమున.
గీ. శ్రీరమాదేవిచేతఁ బౌర్ణింపఁ బడుచుఁ, దత్ప్రియంబుఁగావించెమృతలఁపుతోడ
లోక నుతమగు వైకుంఠలోకము నల, వోక నిర్మించె వైకుంఠుఁడో కురువర!

గీ. తదనుభావంబునుమహాభ్యుదయములై న, గుణములునుజెప్పఁగాబడెగురువ రేణ్య
యెలమి భూరేణువుల సేనికనెన్న వచ్చుఁ, గాని విష్ణునిగుణము లగణ్యములగు. 91

సీ. ఆరవమనువయ్యెరనవసీతలేశ్వర!, చక్షువు కొడుకై నశచాక్షుషంశు
పురువు సుద్యమ్నుండుపురుషంశుమున్నగు, వారుచాక్షుషుని కుశమారులింద్రు
డరయ మంత్రీద్యుముండమరులాప్యాదిక, గణములు మునులునుగౌరవేశ్వ
రా! హవిష్మద్వీరకాదులు వైరాజు, నకును సంభూతికిన్ నందనుఁ డయి

గీ. అజితుడనుపేర భగవంతుఁడఖిలలోక, విభుఁడు స్వాంశమునం బ్రభవించిమించె
నా మహాత్ముని యద్భుతంబైన మహిమ, నెట్టివారికినే సుతీయింపఁ దరమె! 92

గీ. దిరదిరన్నీటఁదిరుగు మందరనగంబు, కూర్మరూపంబుఁనందాల్చికూర్మమీఱ
క్షీరవారాశిద్రచ్చి సుకధారనమ్ము, నా విభుం డిచ్చె సాధించియమరులకును. 93
పరీక్షితుఁడు:—

మ. అనఘా! యేక్రియ క్షీరవార్ధి మధితంబయ్యెన్ గతంజేమి! యే
మి నిమిత్తంబునఁ గూర్మమాచు హరి నెక్మిక్ మందరాగంబు మో
సె నిలింపవళి కెత్తెఱంగున లభింఁచెన్ నవ్యపీయూష మా
వనధింబులైనె? యన్యమెద్దియయినన్ వాక్రువ్వమా తత్కథన్. 94

క. ఉడుగక యిటు కీర్తింపం, బడు భగవత్కథలవినియుఁబలుతాపమునం
బడి మగ్గు నాదుమనమె, కుడు తృప్తిబొందకుండెగుణరత్ననిధి! 95
నూతుఁడు:—

గీ. ఇట్లు భగవంతుఁడు శుకయోగీంద్రుఁడా ప, రీక్షిదవసింద్రుచేత సంకృష్టుఁడగుచు
నతనిఁగొనియాడి శ్రీహరియద్భుతప్ర, భావగరిమంబుఁజెప్ప నుగ్రవక్రమించె. 96
శ్రీశుకుఁడు:—

మ. బహుంబం దతికూరులై న యసురకవ్రాతంబుచే వాడి కై
దువులం గూల్పఁగఁబడ్డ య య్యమరయోధుల్ లేవ రింక న్నతా

సువులై సేంద్రిజగత్త్రయంబును గడున్ సొంపెదె నో రాజపుం
గవ! దుర్వాసుని శాపశక్తిఁ జెడె యాగ్గాదికియల్ సర్వమున్.

97

ఉ. ఆతఱి నమ్మహేంద్రవర్యణాది సురప్రకరంబులెల్లఁ దా
రీ తెఱఁగెల్లఁ గన్గొని యశనేకవిధంబుల మంతనంబులన్
నీతిపథంబుజొప్పడఁగగనేర్పనఁజేసియు నట్లు లెస్సయా
రీతి వినిశ్చయంబు నొనఱరింపఁగఁజాలకయుండి ధీనులై.

98

చ. పదఁపడి వాసవా ద్యమర్యవర్గములెల్ల నిఁకొం డుపాయ మె
య్యదియునులేక మేరుశిఖరాగ్రమున న్నెలకొన్నయట్టి సొం
పిదమగు బ్రహ్మకొల్వునకు శవేగమపోయి విరించిఁగాంచి త
త్పదములవాల్లి సర్వమును దప్పకయప్పుడు విన్నవించినన్.

99

చ. సరసిజనూతియట్లు గతనత్త్వము నిష్ప్రభులై న జంభభి
ద్వరుణసమీరముఖ్యసుర్యవయ్యలఁగాంచి మహావిపత్పరం
పరలకు నెల్లనగ్గమయ్యమృగ్గు జగత్త్రితయంబు దీని క
త్యురుతర వై పరీత్యమున నొప్పు సురారులఁ జూచె నేర్పడన్.

100

ఉ. చూచి కడంకఁ దామరసనూతి సమాహితమాననంబునన్
ధీచతురత్వమేర్పడఁగగదేవుఁ బరేశుని సంస్కరింపుచున్
నూచితశోభనంబులగు శ చూడ్కులతో వికచాననాబ్జుఁడై
లేచి పురందరాద్యఖిలశ్రేణులతోననె నిట్లు భూవరా!

101

ఉ. నేను భవుండు మీరును గ్రణింపఁగ నా యసురాదు లెల్లరున్
మానవతిర్యగాదులు ద్విరమాదులుగూడ ముసింద్రనంస్తుతి
స్థానమనంగనా య దవశతారకళన్ జనియింతు మట్టి తే
జోనిధి నీశునిన్వరణుజొత్తమురండు విలంబమేటికిన్.

102

చ. అతని కు పేక్షణీయము సమాదరణీయమునైన పక్షమున్
వెతెకిన లేద లేడు గమ్యనింపఁగ వధ్యుండు రక్షణీయుఁడున్
గ్రతుభుజులార! యైనను జగంబు సృజింపను బెంపఁ ద్రుంప న
మృతిని రజంబు సత్త్వము దశమంబును దాలుచుఁ గాలరూపుఁడై.

103

ఉ. దేవతలార! నిర్భయమృతిన్ వినుఁ డా ఘనసత్త్వరూపుఁడౌ
దేవునకెన్నఁ గాలమిది దేహులనంస్తుతి నుండి ప్రోవఁగన్
గావున నేగి వేగమ జగద్గురునిన్ శరణంబుజొత్త మి
చ్చావిధి స్వీయులన్ మనలకసాకు సురప్రియుఁడౌట సత్కృపన్.

104

శ్రీశుకుడు:—

- క. అని సురలకు వాక్రుచ్చి న, లినసంభవుఁడా సురావళినిగూడి వెనన్
జనియె నపార తమఃపర, మును గేవలమైన యవ్యభుని నెలవునకున్. 105
- వ. ఇట్లు చని యందు సదృష్టస్వరూపుఁడు శుభ్రతపూర్వుండునగు నవ్యభుని నవహిత
చిత్తుండై దైవవాక్కుల నిట్లనిస్తుతించె. 106
- మ. అవికారుండవు సత్యరూపుఁడవు సర్వాత్ముండవున్ గేవలుం
డ వనంతుండవు నిష్క్రియుండవు సఖ్యండజ్యోతి వాద్యుండవున్
భువనాధీశుఁడ వప్రమేయుఁడవు సంపూర్ణుండవున్ సర్వదే
వ వరేణ్యుండవునైన నీకు నివె దేవ! మా సమోవాకముల్. 107
- గీ. విభుని ప్రాణమనోబుద్ధివిదు ననిదుర్గి, బరు నదేహు సద్ధేంద్రియాభాను జీవ
పరము లైనవిద్యావిద్యలారయవెనని, నట్టియక్షురుఁ ద్రియుగుఁ బ్రాయక
కొలుతుము, 108
- ఉ. పంచదశారమున్ బటుజగ్రవంబు మనోమయము న్నట త్తటి
చృంచలమున్ ద్రినాభియు సగజపరిచోదిత మప్తసేమి యా
నంచితజీవచక్రము యగ్రదక్షముగా విబుధుల్ వచింత్రు ని
ష్కించనబంధు నయ్యమృతుఁడజేరుదు మేము విపన్నివృత్తికై. 109
- గీ. ఏది తలఁచ తమఃపరగ్రమేకవర్ణ, మగు నదృశ్య మవ్యక్త మగ్రనంతమునగు
నది సుపల్లవిమీఁదఁ బ్రత్యక్షమయ్యె, ధీరు లురుయోగరథమునగదీనిఁ గొల్తు.
- సీ. ఏ మాయచేత మోహితుఁడై జనుండు దా, నాత్మస్వరూప మారవంతయెఱుంగఁ
డట్టి యవ్యభు మాయగనధిగమింపఁగజాలు, నే! యెవ్వఁడేని యూహించి చూడ
నా పరేశుని నిర్జితాత్మమాయాశక్తి, గుణ భూతనమవర్తిగొలుతు మేము
యీ మేము ఋషులు దగదీశప్రియంబైన, తనువుతో శుద్ధసత్త్వంబుతోడఁ
- గీ. బరగన్మష్టింపఁగాఁబడగ్రవారమయ్యె, బ్రకటముగ బహిరంతరవ్యాప్తమైన
సూక్ష్మగతినిఁదెలియమన్నచోరజస్త, మోగుణలెఱుంగుదు రెనురగముఖ్యులెన్న.
- చ. అలఘు జంయుజప్రముఖగ్రమైన చతుర్విధభూతసృష్టి వ
ర్తిలునెట నా స్వయంకృతధర్మరిత్రియ యెవ్వనికిం బడంబులౌఁ
దలఁపఁగ బ్రహ్మరూపుఁడు స్వతంత్రుఁడు దివ్యమహావిభూతియై
యలరెను నమ్మహాపురుషుఁడా దృతి మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెడున్. 112
- ఉ. ఎంచ జగంబులున్ జగద్రధీశ్వరులుం జనియించు చొయ్య జీ
వించుచు సంతకంతకున్యజెంపును జెందుచునుండ్రు దేన న

భ్యంచితమైన యా జల ముదారతరంబగు వీర్యమై ధృతిన్
మించునో యట్టివాఁడు పరశమేశుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁడయ్యెడున్.

113

చ. అమరుల కన్నముం బలము శ నాయువునై తనరారువాఁడు వృ
క్షములకు నీశ్వరుండును బ్ర శ జాపతికిం బరివర్ధకుండునౌ
నమృతగభస్తియెవ్వనికి శ నౌ మనమట్టి మహావిభూతి ది
వ్య మహిముఁడౌ విభుండు భగ శ వంతుఁడు మాకుఁబ్రసన్నుఁడయ్యెడున్.

114

ఉ. రాణువ రాజునుంబలె భ శ రంపడి మే మొనగూడియుండఁగా
రాణఁదనర్చు నే విభుని శ ప్రాణమునుండి చరాచరాళికిన్
బ్రాణము నోజముం బలముఁ శ బ్రాకటశక్తియునై న వాయువుం
బోణిమివుట్టె నట్టి పర శ ముం డిట మాకుఁ బ్రసన్నుఁడయ్యెడున్.

115

వ. నకలకర్మనిమిత్తజన్మఁడై యంతస్సముద్రంబున స్వధాతువులం బచించు జాత
వేదుం డెవ్వనిముఖంబగు నా మహావిభూతినంపన్నుండగు దేవదేవుండు మాకుఁ
ప్రసన్నుఁడగు. దేవయానస్వరూపుఁడును, ద్రయీమయుండును, బ్రహ్మాపాన
నాస్థానంబునగు సూర్యుం డెవ్వనికి నేత్రంబగు నట్టి దేవుండు మాకుఁ బ్రసన్నుం
డగు. మఱియు నెవ్వని శ్రోత్రంబునుండి దిశలును, హృదయంబునుండి దేహగత
చ్ఛిద్రంబులును, నాభినుండి నభంబును, బలంబునుండి మహేంద్రుండును, బ్రస్థా
దంబునుండి దేవతలును, గోపంబునుండి రుద్రుండును, బరువంబునుండి బ్రహ్మయు,
నింద్రియంబులగుండి ఛందంబులును ఋషులును, మేధ్రంబునుండి ప్రజాపతియు,
వక్షంబునుండి శ్రీదేవియు, ఛాయనుండి పితృదేవతలును, స్తనంబునుండి ధర్మరీ
బును, పృష్ఠంబునుండి యధర్శంబును, శీర్షంబునుండి దివియు, హాసంబునుండి
యచ్ఛరలును, ముఖంబునుండి విప్రుఁడును గుహ్యమాబ్రహ్మంబును, భుజంబు
నుండి రాజన్యండును బలంబును, నూరువులనుండి వైశ్యుండును నోజంబున్మ
బదంబునుండి శూద్రుండును నవేదంబును, అధరోష్ఠంబునుండి లోభంబును,
ఊర్ధ్వోష్ఠంబునుండి వీరియు, నాసికనుండి ద్యుతియు, స్పర్శంబునుండి పశుహితం
బైన కామంబును, భ్రూయుగంబునుండి యముండును, బక్షంబునుండి కాలుం
డును గలిగె నట్టి మహావిభూతినంపన్నుండగు పరమేశ్వరుండు మాకుఁ బ్రసన్ను
డగుఁగాక. ద్రవ్య వయః కర్మగుణవిశేషంబుల నెవ్వనియోగమాయావిహితంబు
లుగా చెప్పదు రట్టి విభుండు మ మ్మనుగ్రహించుఁగాక. మఱియుఁ బ్రశాంత
శక్తియుతుండును స్వారాజ్యలాభప్రతిపూరితాత్ముండును మాయారచితగుణత
బులయందు వృత్తులచేతం దగులువడక వాయులీలావినోదుండగు వానికి మా

నమస్కారంబులు. కావున నట్టి నీవు ప్రపన్నులమును దిదృక్షులమునగు మాకు
సుస్మేరంబగు భవన్ముఖారవిందంబు నయనగోచరంబుఁ గావింపుము. ప్రతికాలం
బున స్వేచ్ఛంజేసి ధరింపంబడిన యాయాయి రూపంబుల మా కసాధ్యంబైన
కర్మంబును గావించుచుండువుకదా! అధిక క్లేశంబులును సల్పసారంబులగుకర్మం
బులు విఫలంబులు. త్వదర్పితంబులైన విషయాదులగు దేహులకర్మంబులు నిష్ఫ
లంబులుకాఁజాలవు. అల్పంబయ్యును గర్మకల్పం బీశ్వరార్పితంబగునేని విఫలంబు
కాదు. దయితుండును హితుండునగు నీశ్వరుండు పురుషునకు నాత్మృడగు. వృక్ష
మూలావసేచనంబువలన స్కంధశాఖాదులకుంబలె విష్ణునమారాధనంబు సర్వా
రాధనంబు నాత్మారాధనంబును నగుఁ గావున ననంతండువు నవితర్యాదుభృత
కర్మృడవును నిర్గుణండువును గుణేశుండువును సత్వస్థుండువగు నీకు నిష్పాదు మేము
ప్రణ మిల్లుచుంటిమి.

116

అ ధ్యాయము 6.

అమృతేత్పదనోద్యమము

శ్రీమహామహా:—

- క. ఈ తెఱఁగున గీర్వాణ, వ్రాతస్తుతుండై సహస్ర శ భానూదయ వి
ద్యోతుండగుచు భగవంతుండు, ప్రీతుండు హరిమోల నవతరంచె సురలకున్. 117
- గీ. ఆ మహాతేజముననప్పుడఖిలసురలు, కనులు మిటుమిట్లుఁగొలుప నాశ్రకనముదిశల
ధారుణిన్ దమ్ముఁ గానంగ్రనేరరైరి, యింక నావిభు నీక్షింపనెట్లునేర్తు? 118
- వ. అంత. 119
- సీ. స్వచ్ఛంబు మరకతశ్యామంబుఁ బంకజాక్షంబును వనమాలికాన్వితంబు
తప్తకార్తస్వరోధ్భాస్వరకాశే య, వస్త్రంబుఁ జారునశ్రర్వాంగయుతము
సుందరభ్రువమునగుముఖంబు మణికిరీ, టాంగదాధ్యముఁ గొస్తూభాభరణము
కర్ణాభరణదీప్తికలిత కపోల శోభావిరాజిత ముఖరవారిజంబు
- గీ. హరి నూపుర వలయకేయూరరత్న, మేఖలాభాసితంబు లశక్తియుతంబు
శంఖ చక్ర కామోదకీర్ణశార్వయుతము, నైన విభురూపముంగాంచిరహ్న మెనఁగ.
- క. శర్వుండు దానును సర్వ సు, పర్వులు పాష్టాంగముగనుకబ్రీణమిల్లి మహా
నిర్వాణపరుని హరినిన్, ముర్వొప్ప సరోజనంభరవుండు స్తుతియించెన్. 121

[బ్రహ్మ:]—

మ. అతిసూక్ష్మండపు దేవదేవుడవు సర్వాత్మండపున్ జన్మసం
స్థితి నాశంబులు లేనివాడవు గుణాశీతుండవున్ బావనాం
చితనిర్వాణసుఖార్ణవండవును నిర్ణిదుండవున్ నైగమ
స్తుతిపాతుండవునై న నీకు నివే మ్యాజోహంస్తు లోకేశ్వరా! 122

శా. శ్రేయస్కాములు సంతతంబుఁ బురుషశ్రేష్ఠా! భవద్రూప మా
హ్నాయోక్తస్థిరయోగనై పుణమునన్ బాగొప్పఁబూజింతు దే
వా! యయ్యద్భుతపుణ్యమూర్తివగు నీరయందున్ బాడంగాంతుఁ గా
దే! యే నిష్పడు సర్వలోకములు వేరయేలా? జగన్నాయకా! 123

గీ. అదిమధ్యాంతములును నీరయందుఁదోఁచె, నఖిలమైన యీ జగమునకాత్మతంత్ర!
అదిమధ్యాంతములు దీనికకగుదువీవ, ఘటమునకు మృత్తికయుఁబోలెఁగారణాత్మ!

మ. స్వవశంబైన త్వదీయమాయ నొగి విశ్వంబెల్ల నిర్మించి యం
దవికారత్వముతోడఁ జొత్తువు మహాత్మా! సర్వలోకేశ! వా
స్తవబుద్ధిన్ గుణయుక్తు ని న్నగుణఁగారనద్యోగయుక్తాత్మలౌ
చుఁవిలోకించుచునుందు రెప్పుడు మనీశమల్ కోవిదశ్రేష్ఠులై. 125

చ. అమృతరసంబు ధేనువులరయందు వసుంధరయందు నన్నమున్
సమిధల వీతిహోత్రు ఖననంబునఁ దోయము యోగ్యమైన యు
ద్యమమున జీవికన్ నరులురయత్నములన్ గనునట్లు బుద్ధియో
గమున గుణంబులందు నినుఁగొంచుచునుందురు పండితోత్తముల్. 126

చ. కమలదళాయతాక్ష! చిర్రకాలమునుండియుఁ గోరుచున్న య
ర్థమహుఁ మ్రోలఁదోచిన పరరాత్పరు నిన్నును దావపావకా
ర్తమగు మతంగజవ్రజ ముదంచిత గాంగజలంబునుంబలెన్
దమిఁగని యిట్లు నిర్వృతి పరదంబునుజెందితి మెల్ల మేమిటన్. 127

చ. వెరవటి యే ప్రయోజనమురవేడుచు నిష్ఠా సమస్తలోకపా
లురమగు మేము భక్తజనలోలుండవై న త్వదంఘ్రిమూలమున్
స్థిరముగఁజేరియుంటిమదిరచేయుము దేవ! యశేషసాక్షివై
పరఁగెడు నీకు మేముఁ తెలుసపం బనియున్నదె లోకనాయకా! 128

ఉ. పావకు విస్ఫులింగములభంగిని సేనును భూతనాథుడున్
దైవతముఖ్యులున్ మఱియురదక్షముఖుల్ పరికింపఁగా పృథ

గ్భావితులైనవార మెఱుంగంగలవారమె యించుకంతయున్
దేవ! యొనర్చుమీవ గణుకొంది యుపాయమొకండు సత్కృపన్.

129

శ్రీశుకుడు:—

ఉ. ఈ తెఱఱగొప్ప సారసభ్రవేశ్వరముఖ్యసమస్తదేవతా
వ్రాతనమీడితుండగుచువారి మనోగతముం గ్రహించి జీ
మూతగభీరవాక్కుల విశ్రభుండు కృతాంజలులున్ సునంయమో
పేతమనన్ములైన సురభృందములంగని పల్కె భూవరా!

130

గీ. పార్థివా! దేవకార్య నిర్వహణమునకుఁ, దానొకండ దక్షుండయ్యుశ్రీనివాసుఁ
డబ్ధిమధనాదికవివారమాత్మయందుఁ, గోరి యాదేశ మొనరించెవారికిల్లు.

131

శ్రీ భగవానుడు:—

క. దివులేటి కో నలిననంభవ! యోభవ! యో సురప్రవరులారా! మీ
రవహితచిత్తులరై యిష్ట వినుం డెల్లరును నా సుకడుల్ భద్రమగున్.

132

క. మీకు సమగ్రాభ్యుదయము, చేకురునందాక సంధిశ్రేయ్యుండు సురలా
రా! కాలానుగతికిఁ దగు, పోకగ దై తేయదానకపులతో నోర్చిన్.

133

గీ. మొనసి కార్యార్థగౌరవ్యముననుజేసి, యరులతోడను సంధిశ్రేయ్యంగఁజెల్లు
నర్థసిద్ధిగై కొన్న యనంతరంబు, బూనఁదగు నహి మూషికంకరబులవిధంబు.

134

క. అమరవరులార! వడిని, స్థమృతోత్పాదనమునకుఁ బ్రయత్నము కార్యం
బమృతమదిగ్రోల జంతువు, ప్రముదితమై మి త్తివాతఁబడియు నమృతమా.

135

సీ. క్షీరాబ్ధిలో నర్వ్యవీరుత్తృణలతౌష, ధీనముత్కరములుకదెచ్చివైచి
వరమందరాద్రిఁ గర్వముఁజేసి వాసుకిన్, గడఁకఁ గర్వపుత్రాఁడుగఁగఁజేసి
బాసటయై నేనుకవర్తింప నిర్జరో, త్తములార! మీరు నికస్తంధులగుచుఁ
ద్రచ్చు డద్దాన దైత్యప్రకరంబు కే, వలము క్లేశమునకుభాజనమగు

గీ. మీరు ఫలమును బొందంగరలారుచూడఁ, గాన మీ రనురాభితోఁగలియుటకును
సమృతింపుండు కార్యముల్ సామమునను, బోలె సిద్ధింప వౌద్ధత్యమునద్రువంబు.

గీ. సాగరోన్మధనక్రియారజాతకాల, కూటవిషమునకును మదిఁగొంకవలదు
వస్తుజాలంబునందు లోభభంబుమఱియుఁ, గామరోషంబులుంబూనఁగగా వలవదు.

శ్రీశుకుడు:—

క. అని సురలకు నాదేశం, బు నొనఁగి భగవంతుడైనకపురుషోత్తముఁ డ
య్యనిమిషులు చూచుచుండఁ, జనియెన్ స్వస్థానమునకున్వచ్చుండగతిన్.

138

- క. ఆ కరుణాభునకు నమో, వాకములిడి నభినభవుఁడుభవుఁడును వెన స్వ
స్వాకములకుఁజనిరి సురా, నీకము బలిదానవేంద్రునిం జేరె నృపా! 139
- క. సమరోద్యమ రహితసురచ, యముపైఁ గవియంగఁ దివురుననురులంగని యు
త్తముఁడగు బలి వారించెన్, సమర నయాభిజ్ఞుఁడగుటనృభటగణములన్. 140
- గీ. అసురయాధప పరివృత్తుడైనవాని, బ్రాభవ శ్రీనమేతుఁడై పరఁగువాని
నిర్జితాశేషత్రుఁడైనగడువాని, ఘనుని వైరోచ్ఛనునిఁడా సెకననిమిషతతి. 141
- చ. మృదుమధురోక్తిచే ననునయించుచు నా దనుజేంద్రుతోడ స్వా
భ్యుదయముఁ గోరుచున్న పురుషహాతుఁ డుదంచిత బుద్ధియాచు నిం
పొదవఁగ నల్లనల్ల పురుషోత్తమశిక్షితమైన సర్వమున్
వదలక చెప్పె న వ్జతనిశ్వాంతమునం గడు మెప్పు పుట్టగన్. 142
- ఆ. అది రుచించె బలికిననన్యతా దానవే, శ్వరులు వీరవరులుశంబరుం డ
రిష్టనేమియు సలకత్రిపురవాసులు దాని, కిచ్చగించి రాత్మహృదయములను. 143
- గీ. అంత దేవాసురులు సమయంబుఁజేసి, కొని పరస్పరమైత్రీ నెక్కొనఁగఁ గడఁక
నమృతసంపాదనమునకుఁసుమహితోద్యమంబుఁ గావించిరుమ్మడిన్ శమానవేంద్ర!.
- చ. ఉరవడి వారలప్పుడు మరదోజ్జ్వలులై సముదగ్రశక్తి మం
దరగిరిఁబెల్లగించి బటునాదముఁజేయుచు వార్ధిఁజేర్చుచో
నరవర! దూరభారవహ్యానక్లమపీడితులౌచు నా పురం
దరబలిముఖులున్ వివశ్రతం బడవైచిరి దారి నగ్గిరిన్. 145
- క. మందరగిరిపడ బెక్కురు, బృందారకదైత్యు లధికశ్రవితత్వమునన్
గ్రందంబడి పొడిపొడియై, యందందం నలిగియుండిరవసీనాథా! 146
- గీ. అక్కరణిఁబెక్కురై న దేవవాసురు లతి, భగ్నహృదయులు భగ్నోరుతబాహుకంఠు
లగుచుఁబడియుంట నెఱిగి దానచటికి భగ,వంతుఁడగు గరుడధ్వజుఁడంతఁడోఁచె.
- గీ. అద్రిపాతవినిష్పిష్ట్యులైన దేవ, రాక్షసులను గృపార్ద్రకటాక్షరమ్య
వీక్షణంబులచేత జీరవింపఁజేసి, నిర్వృణులు నిర్బలులునయిర నెగడుచుండ. 148
- క. గరుడుని మూపున మందర, గిరినిడి యలవోక నొక్కరకేలన్ లీలన్
హరి దానునెక్కి చయ్యన, సురాసురగణాన్వితుఁడగునఁ జనె జలధికిన్. 149
- చ. పతగకులోత్తముండగు సురపెద్దని స్కంధమునుండి మందర
క్షితిధరరాజముం గడిమిఁగ్రొందకుదింపి సుభావయోధిలో
నతిసులభంబుగా నునిచియంతట నచ్చటనుండి పోవ నా
నతియిడె నవ్విభుండు ఖగనాథునకున్ సమయజ్ఞుఁడౌటచేన్. 150

అధ్యాయము 7.

—అథ కూర్మావతారకథ, శివకృత హలాహలభక్షణము అథ—

శ్రుశుకుడు:—

క. నాగేందువాసుకిన్ ఫల, భాగంబున కియ్య కొలిపిరవారు ముదముతో
నా గిరికిం దటిత్రాడుగ, లోంగక వెనఁజుట్టి రమరుగులున్ దానవులున్. 151

క. అమృతార్థులగుచు నంబుధి, ని మధింపంగ వారు దొరకొనిరి హరిప్రాగ్భా
గముఁ దా గ్రహించె నపుడ, య్యమరులతని ననుసరించిరతికుతుకమునన్. 152

చ. క్షీతివర! యమృహాపురుషుఁచేష్టిత మొల్లక “జన్మకర్మవి
శ్రుతులము వేదమార్గపరిశుద్ధులమై తనరారునట్టి మే
మతికుటిలం బమంగళమున నహిపుచ్చము ముట్ట”మంచు నా
దితిసుతవర్యుల ప్దనుమృతింపక మిన్నకయుండె మూర్ఖతన్. 153

గీ. మానవేశ్వర! విస్తయమానుడగుచు
నమరయుతుడయి యగ్రభాగముఁద్యజించి
పుచ్చముంగొనె హరి కశ్యపునిసుతులిటు
పరంగ స్థానవిభాగ మేర్పరచుకొనిరి. 154

మ. అమృతార్థంబయి దేవదైత్యులు కరంభాయత్తులై క్షీరవా
ర్ధి మధింపంగ గడంగిరప్పడు ధరితీనాథ! యా మధ్యమా
న మహాంభోనిధియందు నా గిరివరేశ్వంబు న్నిరాధారమా
ట మునుంగందొడఁగెన్ ధరింపఁబడియుండె బైన భారంబునన్. 155

ఆ. అంత నతిబలీయమైన దైవంబుచే, స్వీయపౌరుషంబుఁజేడ్పడంగ
నేర్పు లుడిగి వారునిర్విణ్ణులై పరి, మ్లానవదనులగుచుఁమ్రానుపడిరి. 156

మ. పరమేశుండగు నా రమేశుడు ఘనప్రత్యూహముంగొంచి సు
స్థిర సంకల్పుఁ డనంతవీర్యుడు గృహశీలుండునున్గాన న
చ్చెరువునూర్చెడునట్టి కూర్మతనువ్రజ్జేకొంచుఁ దోయంబునం
దు రహింజూచ్చి కులాచలేంద్రమును దోడ్తో నెత్తె నువ్వెత్తుగన్. 157

ఉ. భూవర! నీట నిట్టులు సశముత్థితమైన కులాద్రిజూచి యా
దేవతలున్ సురారులు మృధింపంగ వెండి కడంగి రష్ట్ర “పెం
దీ”వన లక్షయోజన మిశ్రితంబాలుపొ తన వీపునందు నా
దేవుడు మందరాచలముఁధీరతమై ధరియించె బేరిమిన్. 158

ఉ. ఆయెడ దేవదానవ మృహత్తర బాహుబలప్రకంపితం

బై యరుదై భృమించెడు కుశలాద్రిని వీపునఁ దాల్చినట్టి య
త్యాయత మాదికచ్చవముతత్కుధరభ్రమణంబు సంగ కం
డూయన కర్మయంచని కశకున్దలఁచెన్ దన మానసంబునన్.

159

వ. అంత నద్దేవుఁ డబోధరూపుఁడై యాసురరూపంబున నసురులయందును, దైవ
రూపంబున సురగణంబులయందును నాగేంద్రుండగు వాసుకియందును జొచ్చి
బలవీర్యంబుల నుద్దీపనంబుఁగావించుచుండె. మఱియు నహస్రబాహుండు యవర
గిరింద్రంబుంబోలె నా గిరింద్రంబును హస్తంబునంబట్టి బ్రహ్మభవేంద్రముఖ్యు
లగు సురగణంబులచే సంస్తూయమానుండగుచుఁ బుష్పవృష్టి కురియింపంబడి
యొప్పారుచుండె. గోత్రినేత్రంబులయందు నుపర్యఘోభాగంబులఁ జొచ్చియున్న
నా పశేషునిచే సంవర్ధితులగు నా దేవదానవులు మదవిహ్వలులై మందరమహాద్రి
చేత సాగరంబును క్షోభిత నక్రచక్రంబుగా మథించిరి. ఘణిరాజగు నవ్వాసుకిఁ
నహస్రదృఙ్ముఖశ్వాసాగ్నిధూమనిహత తేజస్కులై పోలోను, కాలేయ, బల్లీ
లాద్య సురనాథులు దవాగ్నిదగ్ధంబులై న దేవదారుతరువులుంబలె నైరి. అమర
గణంబులును దచ్చాస్వన శిఖాహతప్రభావంబులును, ధూమాంబరస్రగ్వరకంచు
కానసంబులునై యుండ భగవద్వశంబులై న మేఘంబులువర్షించె, సముద్రవీచికా
మారుతంబులువీచె.

160

క. ఆపడువునఁ జల మొప్పఁగ, దేవాసురవీరవరమృధితసాగరమం

దావిర్భవింప దమృతము, నా విధముం గని విభుండు తననంత మథించెన్.

161

సీ. నజలవలాహకశ్శ్యాముండుఁ గనకాంబరుండును రక్తకంఠపండు మఱియు
శ్రవణయుగచలదుర్జ్జ్వలతటిత్కుండలాఘ్యండు విశీర్ణకశ్చుండునై న
యా యీశ్వరుండు లోకకాథ యదంబులొ, జైత్రంబులై న భుజములచేత
నహిసార్వాభౌమునింగ్రహియించి, యుద్ధృత గిరియాచు నొప్పె నశవరగిరియన

గీ. మీనమక రాహి కూర్మతీమింగిల తిమి :

కులములెల్ల ను మిగుల వ్యాకృతులతఁజెంద
నుదధి మథియింపఁబడుడు సకత్తుల్యుణమయి
వెడలె హాలాహలాఖ్యహ్యావిషము తొలుత.

162

చ, గిరికొని దిక్కుదిక్కునకుఁగ్రిందికి మీఁదికి బర్వుచున్ నుదు

స్తరము నుదుస్సహంబు భయదంబు మహోల్బాణముం బ్రతిక్రియా
విరహితమా తదుగ్రతరవేగము నోర్వక భీతులై పృజో

త్కర మొరుదిక్కుఁగానక సకదాశివునిన్ శరణొంది రా ర్తులై.

163

ఉ. భూవర! యీ జగత్తీతయ్యమున్ సృజియింపను బెంప ద్రుంపఁగా
దేవినిగూడి రాప్యజగత్తీహిమునన్ వసియించువాని స
ద్భావుని మానికోటి కవ్యవర్గముఁగూర్చు దపంబొనర్చు నా
దేవరేణ్యుడైన హర్యదేవుని మొక్కిరి సన్నుతించుచున్.

164

ప్రజాపతులు:—

గీ. దేవదేవ! మహాదేవ! ద్విద్యరూప! భూతభావన! భూతాత్మ! భూతనాథ!
జగములన్ దహియించు విశ్రమంబువలన, సరసికాపాడుమా శరణార్థులము. 165

గీ. దేవ! యఖిలజగంబులక్షీవోకడవ, బంధమోక్షముల్ గలిగింపఁబ్రభుఁడ వగుదు
వల్లుగానఁ బ్రపన్నార్థిహరుని గురుని, నిన్ను నర్పించుచుండురునిపుణమతులు.

గీ. బ్రహ్మవిష్ణుశివాఖ్యలన్ వరునఁదాల్చి, గుణమయంబగు నిజశక్తిగూడిమాడి
విశ్వమునకు సృష్టిస్థితివిలయములను, గలుగఁజేయుదుగద స్వప్రకాశుఁడవయి.

సీ. దేవదేవా! సర్వరదేవతాత్మకులైన, యగ్నిదేవుండు సీతకాననంబు
వనుమతియుం బాదరపద్మంబు కాలంబు, గతియెన్నఁగ దిశల్ శకల్లములగు
వరుణుండు రసన నశభంబు నాభితలంబు, శ్వసనంబు వాయువునకలదేవ
తాత్మకా! భాస్కరుండక్షులు రేతమా, నంబువు సీకుఁ బరరాపరాత్మ

గీ. కాశయంబౌ సహంకృతియాత్మయగును
సోముఁడు మనంబు దివి శిరంబో మహాత్మ!
సంద్రముల్ కుక్షి గిరు లస్థిరసంచయములు
మహిత సర్వావధులును రోమంబు లీశ!

168

గీ. ఛందముల్ సప్తధాతువుల్ నవనరూప! ధర్మమెన్నంగ హృదయంబు నిర్మలాత్మ
పలచవదనంబు లుపనిషద్వర్గమట్టి, నీదుమూర్తి పరంజ్యోతినిశ్చలంబు. 169

వ. దేవా! అధర్మోర్ములయందు సంహారంబు నీఛాయయగు. సత్వైరజస్తమో గుణం
బులు నీ నేత్రంబులగు. ఛందోమయంబగు ఋషియును, మనువును, శాస్త్రుకారు
లును నీదృష్టియగు. మఱియు నిరస్తభేదంబును, సత్వైరజస్తమో విరహితంబును,
బరంజ్యోతియునగు నీరూపంబు సకలలోకపాలురకును బ్రహ్మవిష్ణింద్రాదులకును
సగమ్యంబై యుండు. కామాధ్వర తీపురకాలగరాదులైన యనేక భూతద్రో
హుల సంహరించు నీకుఁ దత్కర్మంబు స్తుతిపాత్రంబుకాదు. మఱియు నీవు
స్వనేత్రవహిని విస్ఫులింగంబుల సంతకాలంబున నీజగంబునుభవసాత్కృతంబుఁ
జేసియు నెఱుంగకుండువు. ఎవ్వ రాత్మారాములగు గురువులచే హృదయంబున
నితాంతంబు చింతింపంబడు పాదద్వంద్వంబుకలవానిని, సుమాతపంబునం దపింప

బడినవానిని నుగ్గొప్పురుషుని శృణానవాసునిగా నిందించుచుందురో వారు భవ
త్రప్తతాపంబుఁదెలియని లజ్జావిహీనులని చెప్పంగఁదగుఁ గావున నదనత్పరుం
డవును బరమాత్ముడవైన నీ స్వరూపంబునుదెలియ బ్రహ్మాదులును సమర్థులు
కారన్న నతనిచే సృజింపఁబడిన మేము గొనియాడ నెట్లునేర్తుము. మహేశ్వరా!
నీకంటఁ బరుండగువాని నెందునుం గానము. వ్యక్తకర్ముడవై లోకరక్షణంబు
కొఱకె ప్రవర్తింతువు. త్వద్దర్శనంబువలన మేము కృతార్థులము, అని యిట్లు
వివత్రిస్తులైన ప్రజాపతులు కీర్తించిరి.

170

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. వారి వ్యసనంబుఁగాంచి యశ్వజకరుణ
హృదయమున నందడింపఁగాఁబ్రయనితఁగని
నర్వభూతనఖుండగుశరద్వృక్షంబు
పలికె నీరీతి మంజులభాషణములు.

171

చ. అరరే! భవాని! వీరల సురధాంబుధి నిర్మధనప్రభూత దు
స్తరతరకాలకూటవిషభూతమహావ్యసనంబుఁజూడు కా
తరులయి పాణిరక్షణవిధానముఁగోరెడు నీ ప్రజాళి క
ద్దిర! యభయంబొసంగఁదగుదీనజనావన మార్కధర్మమా.

172

గీ. భూతములు దైవమాయావిమోహితంబు, లయి పరస్పరశత్రువులగుచునుండఁ
బుణ్యపురుషులునశ్వరంబులగుతమదు, ప్రాణములఁబ్రోతు రితరమార్కప్రాణితతిని.

ఉ. భూతదయాపరత్వమునరబాలైచువానికి శోభనాంగి! సం
ప్రీతుండగున్ జెలంగె హరిశివశ్వమయుండగు నవ్విభుండు దాఁ
ప్రీతుండఁగాఁగ నే గనుదుఁద్రబీతిజగంబును బీతిఁజెందు నే
నీతటి నవ్విషంబు భుజియింతును భద్రమగున్ బ్రజాళికిన్.

174

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అనియి ట్లవర్ణతో మం, తనముం గావించి భూతనాథుఁడు వేగం
బున విషముంఁదినదొరకొనె, మనుజేశ్వర! దానిక య్యురమయు నియ్యకొనెన్.

175

క. పుడిసిట నిమిడ్చికొని య, ప్పడు హాలాహల విషంబుభూతాత్ముండౌ
మృదుఁడు ననుకంపపెంపునఁ, గడుకొని భక్షించెఁ బ్రజలఁగఁచుటకొఱకై.

176

గీ. ఆ విషంబునకుం బ్రమరభూధిపతియు, దనదు శక్తిని జూపించెరజనవరేణ్య!
యపుడుశివునికంఠమునీలకమయ్యెడలఁప, సాధుపురుషులకదియుభూతవణముకాదె.

- గీ. భూతసంతాపమున సాధురపురుషులధిక, తాపమును జెంచుండుగ్రాధరణినాథ!
యయ్యదితలంపఁగా నఖిలలాత్మఁడౌ న, నాధనాథు సమారాధనమ్ము సుమ్ము-
క. ఆదేవదేవుఁడైన మ, హాదేవుని మహితకర్మమహ్నగని భవా
నీదేవియుఁ బరమేశ్వరియు, శ్రీదయితుఁడుఁ బొగడి రిది విశ్వేశ్వరం బనుచున్. 179
- గీ. భవుఁడు తాగించునుండఁ దత్త్వాణినుండి, క్రిందఁబడినట్టియా విషయబిందువులను
వృశ్చికాహివిషాదధీరవిసరములును, దందశూకాదులుం గొనెధరణినాథ! 180

అధ్యాయము 8.

— శివుఁ డరావతాద్యుత్పత్తికథనము శ్లోకము —

శ్రీశుకుఁడు:—

- క. వృషభధ్వజుఁ డీతెఱఁగున, విషమును ద్రావంగ మగుడరవిబుధులును సుర
ద్విషులు మధించిరి జలధిం, దృషితులగుచు నష్ట కామరధేనువువాడెమన్. 181
- గీ. బ్రహ్మలోకసంపాదకకృతువులందు, వేల్పుఁబడెడు నాబ్యాది హరవిస్సుకొఱకు
నై నయంబున నాహవిర్ధాని నిచ్చ, కలిమిఁగొని రఘుబ్రహ్మవారదులగుఱుములు.
- గీ. చంద్రపాండురమైన యురచైచ్చశ్శ్రీవంబు, నాఁబరగు హయరాజమంత్రతట జనించె
దానిఁ గై కొనె నబ్బలిరదానపుండు, చేకొనం డిందుగ్గి డీశ్వరశిక్షఁజేసి. 183
- క. అంతట నై రావతమను, దంతావళ మొదవె నాల్గుదంతంబులతో
మంతునకు నెక్కుచు శిఖర, వంతంబగు శ్వేతగిరి విశ్వభవముఁ దెగడుచున్. 184
- గీ. అమరలోకవిభూషణంబగుచు నంతఁ, బారిజాతద్రుమంబు సుతత్పన్నమయ్యె
నధిప! యర్థిజనాళికిరసర్థములను, వసుమతి స్నీవువోలె నశవ్వారి నొనఁగు. 185
- క. కంబుగ్రీవలు నతిరుచి, రాంబరలున్ బెడగునడఁగ్రగ్రాల్గునుల నొయా
రంబుల స్వర్గులకున్ మో, హంబిష నచ్చరలు వొడమిరటపై జలధిన్. 186
- గీ. క్రొమ్మెఱుగు కై వడి ద్విగంతమ్ములందుఁ
గుమ్మరించుచుఁ గాంతిపుంజమ్ము లపుడు
భగవదారాధన క్రియారసరవశయగు
సుజ్జలాంగి రమాదేవియుద్భవించె. 187
- క. ఆదేవి సముజ్జల రూ, పాదార్య వయో విశేషవర్ణనుగుణ శ్రీ
లాది సమాకృష్ట హృదయు, లై దేవాసుర ఘనమ్యురట వలఁచి రొగిన్. 188

- సీ. ఆ రమాదేవికినభిషేక మొనరింప, ననిమిషనాధుఁ డాననముఁదెచ్చె
నాకృతిఁగొన్న దిగ్వాపగల్ పేమకుం,భంబుల స్వచ్ఛజ్వలంబునిచ్చె
ధర యభిషేకోచితములై న నర్వంబు,లగు నోషధిసముచ్చయమ్ముఁ గూర్చె
నంచితధేనుపుత్రపంచగవ్యములిడె,మాధవుండు ఫల సుమంబు లొనఁగె
- గీ. మఱియుఁ బుష్పలు యథావిధిఁనంగళాభి,షేక మొనరించి రపుడు విశేషగరిమఁ
బాడిరి శుభముల్ గంధర్వపరులుఁ బ్రీతిఁ,బాడి రాడి రచ్చర లింపుర పైకొనంగ.
- క. తుములస్వనములగు మృదం,గ మురజవర గోము ఖానశ్రకముఖ వివిధ వా
ద్యములును వీణావేణు ద,రములున్ మొఱయించె ముమ్యూరముగఘనంబుల్. 190
- ఆ. అంతఃబద్ధహస్తయైనశ్రీదేవిని,బ్రాహ్మణోక్తసూక్త్రవాకములను
నలిపూర్ణకలశముల నభిషేకించె, సగ్గలికదనర్వదిగ్గజములు. 191
- గీ. అతివిచిత్రములైన రత్నాభరణము,లర్మిలిఁ దలిర్ప నా విశ్వకర్మయొనఁగె
నా సరస్వతిహారంబుననబ్జభవుఁడు,పద్మమును గుండంబులఁఫణు లొనఁగె. 192
- చ. నినదదళివ్రజంబును విరనిర్మలమున్ శుభదాయకంబునై
యొనరినయట్టి చారువికృతోత్పలమాలను గేలఁదాల్చి లీ
లను సుకపోలకుండలవిరలాసము సత్రపహాసమున్ సుశో
భనము మనోహరంబునగునవక్త్రముతో నడయాడె లక్ష్మీయన్. 193
- చ. సమము నిరంతరంబు నవశచందనకుంకుమవంకలంబుఁ బీ
నమును సువర్తులంబగు స్తనద్వయ మొప్పెనలార సింహ మ
ధ్యమ మణిసూపురంబు లుల్లియన్ నడయాడుచు నట్టునిట్టు నే
త్రములకుఁ బండువయ్యె రుచిరంబగు కాంచనవల్లైకెవడిన్. 194
- చ. అమల మనింద్యమున్ ధ్రువమునవ్యభిచారిగుణంబునైన యీ
డ్యమగుపదం బట స్తనకుశనై పరికించుచు లేశమేని నా
రమ మది నొల్లదయ్యెఁ గురురరాజ! త్రివిష్టపవాసులైన య
య్యమరుల సిద్ధ చారణులశయక్షుల సాధ్యులఁ గిన్నరాదులన్. 195
- ప. అంత నా రమాదేవి తనమనంబున నిట్లు విమర్శింపం దొడంగె. 196
- ఉ. ఈ యది నిశ్చయంబు తపశ్మెవ్వనికుండు నతండు కోపమున్
మాయగఁజేయలేఁ డెవఁడుశ్శాసయతుండగు వాఁడు సంగముం
బాయఁడు కామబుద్ధి గెలువండు మహత్వసమన్వితుండు ప
హ్వా! యితరాశ్రయుండయిననవానిని వేఱుగఁ జెప్పనేటికిన్. 197

వ. మఱియు నొక్కచో ధర్మంబుగలిగియున్న భూతమైతి సున్న. త్యాగంబు ముక్తికారణంబుఁగాకుండు. వికమంబు కాలవేగంబునం బరిత్యక్తంబగుచుండు. ఒకచో శీలసౌభాగ్యంబున్నఁ జిరాయువు లేకయుండు. ఇట్టి సర్వలక్షణంబులు కలిగియుండి కల్యాణాకారుండగు మహాపురుషుండు నన్నఁ గోరనొల్లక యుపేక్షించియుండె.

198

క్రిశుషఁడు:—

గీ. అని విమర్శించి రమ నిజైకకాశ్రయండు, గుణసమన్వితుఁడున్ వీత్యగుణుఁడైన నెన యమ్ముక్తుండుని నిరపేక్షున్ నెనఁగాని, వరునిఁగ వరించె హావభావములు సెలఁగ.

ఉ. ఆవిభు కంఠసీమను మధదాళివహాధవిరావనంకులం

బౌ వికచాబ్జమాలనిడియంతికభాగమునందునిల్చె శ్రీ
దేవి స్వకీయధామమునందెవ్వమునౌ త దురస్థస్థలంబు ప్రి
డావృతభాసమానదరహాసవికస్వరదృష్టిఁజూచుచున్.

200

మ. త్రిజగన్మాత విభూత్యుపేతయగు నాశ్రీదేవికిన్నెమ్మిఁ దో
యజనాభుండు జగత్ప్రియాజనకుఁ డభ్యంఛ నివాసంబుగా
నిజవక్షంబునుజేసి నా రమయు ఖోరణీనాథ! యందుండియే
ప్రజలున్ సాధివతిత్రిలోకములఁ గాపాడెం గృపాదృష్టితోన్.

201

గీ. శంఖశూర్యమృదంగాదిరసకలవాద్య, నాదములు సృత్యగానవిరనోదులగుచుఁ
దనరు సక్రీకులై న గంధర్వవరుల, నిస్వనంబులు ఘనములై నెగఁడెనపుడు.

202

గీ. బ్రహ్మరుద్రాంగిరోమునిప్రభృతికులును, విశ్వసృజలెల్లరును బుష్పవృష్టిఁగురిసి
వరమములును విష్ణుప్రతిరూపాదకములు, నై న మంత్రంబులంగొనిరయాడి రంత.

203

క. శీలాది గుణసమృద్ధులు, ధీలలితులునగు ప్రజాపతయిత ప్రజలున్
వేలుపులును సుఖముండిరి, శ్రీలలనామణి సుసృష్టిరీక్షితులగుచున్.

204

క. శ్రీలలనోపేక్షితులయి, లోలాత్ములు విగతసత్త్వగులు హతప్రభులున్
బాలిశులు నిరుద్యోగులు, నై లోఁగిరి దనుజుడై త్యరలందఱు నధిపా!

205

గీ. అంతటం బద్ధలోచనయైన కన్య, వారుణీదేవి క్షీరాబ్ధవమునఁ బుట్టె
శ్రీనివాసుని యనుమతిఁజేసి దాని, నెల్ల యనురులుఁ బ్రీతి గ్రహించి రపుడు.

206

గీ. ఆ య్యనంతరమం దమృతార్థులగుచుఁ

గాశ్యపులు వెండియు మధింపఁగఁ బయః ప

యోధినుండి నరేంద్ర! సకముత్తితుండయి

పొల్చె బరమాద్భుతగురుగురుషుఁ డొకఁడు.

207

- .సీ. తరుణుండు దీర్ఘవీరవరభుజాదండుండు, స్రగ్వీభూషితుండునుశ్శ్యామలుండు
కంబుకంఠరుండు రక్తక్రాత్ముండు సర్వాభ, రణభూషితుండు విశ్రక్రమయుతుండు
సువిశాలవత్సుండునురుచిరమణి కుండ, లుండును దరహాసరమండితుండు
సున్నిగ్ధకుంచితనుభగకేశాంతుండు, భవ్యుండు స్పృహణీయశ్చైభవుండు
- గీ. యజ్ఞభాగి యాయుర్వేద్యవిజ్ఞఁ డమర, వరుండు సాక్షాత్తు విష్ణ్వంశభవుఁడనై న
యతఁడుధన్వంతరియనిప్రఖ్యాతిమెఱయ, నమృతపూర్ణ కలశ ధారియగుచు వెడలె.
- క. ఆ పురుషుని వీక్షించి ను, ధాపూర్ణకలశముఁ గాంచితైత్వ లఖిల వ
స్త్వాపాదనరతులయి ధా, త్రీపతి! యా కలశమును హరరించిరి పెలుచన్. 209
- ఆ. అమృతభాజనమగునాకలశంబును, బూర్వదేవులు కొనిశ్రవోపుచుండఁ
ద్రిదశు లతివిష్ణుశ్రవృద్ధయులై యప్పుడు, శరణువాంది రా ర్హిహరుని హరిని. 210
- ఉ. భృత్యజనేస్సితంబు లొనరరించెడు నా భగవంతుఁ డప్పు డా
దిత్యుల దైన్యముంగని మృదిన్ సుధకై వగ మానుఁడీ తదా
ద్ధన్యముమాన్ని మద్విలసితంబగు మాయను మీ యభీష్టమా
కృత్యముఁ దీర్తునంచు వచిరయించి తిరోహితుఁడయ్యె నయ్యెడన్. 211
- ఆ. పూని నేనుముందురనేనుముం దనుచును, నీవుకాదు కాదురనీ వటంచు
నధికకామచిత్తులగునారికిం బర, స్వరము కలహ మపుడునంభవిల్లె. 212
- చ. అమరులుఁ గూడ భాగమునశకర్తులుగా యమృతార్హనంబునన్
శ్రమము నమంబె కావుననుశసత్రమఖంబునయందుఁబోలె ధ
ర్మమిది పొసంగునంచు నృపరా! కడుదుర్బలులై న దైత్యు ల
యమృతముఁగొన్న స్వీయుల బ్రలాఢ్యులమాన్సిరి సారె కీసునన్. 213
- క. ఆ యంతరమున సర్వో, పాయజ్ఞుండగు విభుండుశపరమాద్భుతమున్
సోయగములకెల్ల నిలయ, మా యోషిద్రాపము స్మరయంబునఁ దాల్చెన్. 214
- .సీ. దర్శనీయంబు నుశత్పలదళశ్శ్యామంబు, సుభగంబు సర్వాంగశ్రమందరంబు
నతులంబుఁ దుల్యకర్తాభరణంబును, జారుకపోలోన్నరసాననంబు
ప్రత్యగ్రయావనశవర్ధిత స్తనభార, నమితావలగ్నంబుశ్రుమధురంబు
నాననపరిమళాతాళివలంకార, రవ నముద్విగ్న నేత్ర) ద్వయంబు
- గీ. పుల్లమల్లికామాలికాభూషితకచ, భార మంగదమండిత్రబాహుయుగళ
మంచితగ్రీవ మలఘుకంఠతాభరణము, రమ్యతర సర్వసౌందర్యరాశి మఱియు.
- గీ. ధౌతవస్త్రసంపీతనిశితంబ మనెడు
దీవి నొప్పారు కాంచితోద్రదేజరిలుచుఁ

బొదలి కదలాడు చున్నట్టిరపదములంగు

మొఱయుచున్నట్టి నూపురంబుల నలరుచు.

216

గీ. పుచ్చడికతనంబుతోఁగబాదువఁబడిన, లేనగవుతోఁడ విక్షిప్తమైన భూమి వి
లాసములతో నెనఁగు చూఁకులందగనది, దితిజనునముల వలపులఁగ్రతీపుఁగూర్చె-

అ ధ్యాయము 9.

— శ్లోక జగన్మోహిని వేషధారణము —

శ్రీశకుఁడు:—

గీ. అసురు లట్లునుహృద్భావమవలఁద్రోచి, యొంజూరుల చేతీయమృతంపురగుండనాచి
కొనుచు దన్యులభంగిఁ బైకొనుచు నెదుట, నేగుదెంచుచునున్న నరయ్యింతిఁగనిరి.

సీ. బాపురే! రూపలక్ష్మణ్య విశేషంబు, వహ్వరే! కాంతిసౌభాగ్యగరిమ
మాయురే! నవకంపుఁగ్రబాయంపుమిసిమి మేల్బుధిర! క్రింగంటి చూరపులబెడంగు
అబ్బురం బని మదనావేశవివశులై, యసురు లక్కామినిననుసరించి
వరువులువాఱుచుఁగ్రబ్రష్నించి రీరీతిఁ, గోర్కులు మనములంకగుఁములూడ

ఆ. ఎవతెవీవు? తరుణి! యెందుండిరాక నీ, వేమిచేయ నిష్కరడిచ్చగింతు
వెవనిదానవగుదురవెఱిగింపు కమలాక్షి!, యుల్లములనుగలఁచురచుంటివిల్లు. 219

ఆ. గరుడ, సిద్ధ, సాధ్యరంగంధర్వ, చారణ, విబుధ, దైత్య, యోగరవిభలచేత
నతివ! సీవునిక్కఁగనుస్పృష్టపూర్వవం, చెఱిగితిమిఁకఁ జెప్పరనేల నరుని. 220

చ. తరుణి! శరీరధారులకుఁగదా సఖిలేంద్రియ చిత్త మోదమున్
వెరవునఁగూర్పనెంచి విధిరనిన్నిటు పంపె నటంచు నాత్మలన్
సిరముగ నెంచుచుంటి మిదిరసిద్ధముకావున పక్షులూక్షి! నీ
యురుకృప మాపయిన్నెరపురమోలి నధీనులమైతి మీయెడన్. 221

గీ. బద్ధవైరులమై యేకరవస్తువుకయి, స్పర్థగావించుకొను మాకురక్షాతులకును
మదినిఁ బొరపొచ్చెములు నదరచుదముఁజేసి, సంవిధానంబుఁ గావింపురసారసాక్షి!

క. అతివా! మే మల కశ్యపు, సుతులము భ్రాతలము తలఁపరసుధకు సమముఁగా
జతనముఁజేసితి మగుట న, మృతము నిర్భజించి యొనఁగురమి పొరలుడుఁగన్.

మ. అని యా దైత్యులచేత వధిమెయి నిర్మలామంత్రితండ్డై విమో
హనమాయావనితాతనుండు హరి యొక్కయ్యారంబుగా నవ్వి యొ

య్యన నవ్వారల నెల్ల ధీరరుచిరారాపాంగంబులం గాంచు చి
ట్లనియె న్నంజులవాక్యపుంజముల నార్యహృదంబు పుట్టించుచున్.

224

శ్రీభగవానుడు:—

గీ. కశ్యపతనూజులార! యిక్కరణిమీర, లకట! పుంశ్చలియైన నార్యుండు నిపుడు
వ్రత్యయము నుంచితిరి బాగు! రహంధిత జను, లంగనల నమ్మజ్జల రొకకప్పజేని.

గీ. శ్రోత్రశ్రోత్రుచులకళాటకు నన్వేషించు, స్వైరిణులగు శ్రీలగనఖ్యము లవి
యేల? యనురులార! సాలావృకంబుల, చెలుముల ట్లనత్య్రములగుఁ గాదె!

226

శ్రీశుకుడు:—

క. అని నుడివిన విని యనుగులు, మనమున నూటటలు వొందిరమంద్రంబుగ న
ల్లన నగి చేతి కమృతభా, జనము నొసంగి రపుడు వివశతఁ గురుముఖ్యా!

227

ఉ. భారతవర్య! య య్యమృతభాండముఁ గైకొని విష్ణుఁడంత ను
స్మైరముఖంబుతోఁ బలికెమీరిట మంచియొ చెడ్డయో నయో
దారత నా యొసర్చిన విధంబిది కాదన కీయకొందురేన్
నేరిమిమీఱఁ బంచుదునురనే నమృతంబును మీకు వింటిరే!

228

క. అనిపల్కిన తజ్జల్పిత, మునువిని యాదైత్యయాధరఫలు తన్నరమ్మం
బును దెలియలేక యట్లే, యని తమ యనుమతినిఁ దెల్పిరందఱు నొకటై.

229

మ. క్షితివర! యంత వా రుపవ్రసించియు స్నానముఁజేసి శౌచ సం
భృతులయి పావకంబును హరిసిన్సుల లెస్సగవేల్చి విప్ర గో
తతులను దద్ధితంబులిడితన్ని ద్విజాతివరేణ్యు లెల్లరున్
స్తుతమతులౌచు స్వస్థయననసూక్తములం బలియింప ధన్యతన్.

230

క. నూతన వస్త్రంబుల సం, క్షీతిని ధరియించి పేరిమి విభూషితులై
యా తఱినిం బ్రాగ్రము, లైతగు దర్శలనుజొచ్చిరందఱు ననురుల్.

231

ఆ. ఆజ్యదీపకలితయగరు ధూపామోద, సంభరితయునై నశశాలయందు
సురలు దానపురుసురనిరుపమమైన సం, తుష్టిఁ బ్రాజ్ఞుభోవ్యవిష్టులైరి.

232

సీ. అవనీశ! యాశాలయందుఁ బ్రవేశించె, దత దుకూలాధ్య నితంబభాగ
మందయానయు సతిశమదవిహ్వలాక్షియు, సర్వాంగలావణ్యనంకలితయుఁ
గలభోరుపున్ స్వర్ణకలశ స్తనియు హేమ, నూపురవిరుతులన్ మొఱయునదియుఁ
గనకకుండల చారుకర్ణ నాసా కపో, లాస్యయు పరదేవతాఖ్యయునగు

గీ. శ్రీసఖ స్థితస్తననచేలనుగని, వెఱపుగదిరిన చూడుకలమఱియు మఱియుఁ
జూచి చూచి సురాసురుల్ చోద్యపడుచు, బ్రబలతర మోహవార్ధి నిర్మగ్నులైరి.

- గీ. పాములకుఁ బాలువోయుటభంగిదాన, వాళి కమృతంబొసగుట యశన్వాయమయని
యరసి జాతినృశంసకులై నవారి, కమృత మొనఁగ నొల్లండయ్యెనచ్యుతుండు. 234
- గీ. అంత వేర్వేషపంక్తులగనా రమేశుఁ, డాది తేయ దై తేయులకనువుపఱచి
వారు తమతమ శ్రేణులంగూరుచుండ, నియమముంజేసె నష్ట ట్నోశణీ కళత్ర! 235
- గీ. కలశముంకేలఁదాల్చి రాక్షసులనెల్ల, నబహుమాన ప్రియోక్తులఁజక్క మొఱఁగి
దపులనున్న సుపర్వులంద్రావఁజేసె, నల జరామృత్యుహరమగునమృతరసము. 236
- మ. పరగన్ దత్తుతపూర్వమా సమయముంబాలించుచు స్నేదిని
శ్వర! యా దైత్యులు స్త్రీవివాదన జుగుఃస్పంజేసి తత్సేనా బం
ధురులై మిన్నకయుండి రా పడఁతియంద్రదు న్లాఢమాప్రేమ పెం
పు రహింబాయునొయన్నభీతి పలుకం య బో కపియంబా నుడిన్. 237
- గీ. అమరవేషంబుఁదాల్చియశయ్యమరపంక్తి, జొచ్చి స్వర్భానుఁడప్పుడునధనుద్దాపె
సూర్యచంద్రులు వానినిఁజూచివేగ, హరికి సూచనఁ జేసిరిధరణిసాధ! 238
- క. అమృతముగ్రోలు నతని శీ, ర్షముఁ దునిమెన్ హరి నిశాతరచక్రాహతి భూ
రమణ! విను తత్కబంధం, బమృతాప్లావితమగుచు రశయంబునఁ బడియెన్. 239
- క. అమరత్వముఁ బడసిన శీ, ర్షము న య్యజుఁడవునుఁ జేసెగర్భిహముగఁ దాఁ బ
ర్వమునం జంద్రుల వై, ర మనస్కుండగుచు వాఁ డుర్రవడిం బట్టున్. 240
- క. దేవతలచేత నమృతము, ద్రావంబడినంత లోకరక్షకుఁడగు నా
దేవుఁడు నిజరూపముఁగొనె, ట్నావర! య య్యసురవరులుగనుఁగొనుచుండన్. 241
- మ. క్షితివర! దేవదైత్యతత్వికిం దగ దేశముఁ గాల మర్థమున్
మతియును గర్మ మిన్నియు సకమంబులె యయ్యు ఫలంబునందు భి
న్నత గనుపట్టె నా కమలనాభపదాబ్జసమాశ్రయంబునన్
ధృతి నమృతంబునొందిరి సురరేభ్యులు నిష్ఫలులైరి దానవుల్. 242
- శా. పార్థకృంబున దేనిఁ బ్రాణధన హృద్యాక్రర్మలన్ లేశమున్
సార్థకృంబదిలేకయే తనుతన్మాజాతాదికంబందుఁ దా
రథింజేయుదు రద్ది వమ్మెయగు మూల సేచనంబుంబలెన్
బార్థకృంబును వీడి చేయుక్రియలేభద్రంబులౌ బార్థివా! 243

అధ్యాయము 10.

దేవాసుర యుద్ధప్రారంభము

శ్రీశుకుడు:—

- గీ. వాసుదేవపరాజ్ఞుఖ్యస్వాంతులగుట, దృష్టులగుటను సర్వదైతేయదాన
పులును దత్కర్మయుక్తులై మెలగినను నృపాల! యట్లమృతంబును బడయరైరి.
- క. సాధించి యమృతమును వసుధాధవ! స్వీయులగు నురలయద్రావించి జగ
న్నాథుడు గరుడారూఢుండై ధృతిఃజన భూతసంచరయము గనుచుండన్. 245
- చ. క్షితిప! నవత్నకోటి ఫలసన్నిధి గనుంగొని యోర్వరామి నా
దితిసుతు లుద్యతాస్త్రులయ్యి దేవగణంబులమీదఁజుట్టి యు
ద్ధతిఃబడి రా సుపర్వులు సురధారసపానవిపృద్ధశక్తులై
పౌతిరణమిచ్చి రచ్యుతపరాయణతన్ వివిధాయుధంబులన్. 246
- క. రోమాంచముఁగూర్చు చతి, స్థేమముఁ దుములంబు నగుచురదేవాసుర సం
గ్రామం బతిభీమంబై, భూమిశ్వరవర! జరిగెనపుడు వార్ధితటిన్. 247
- క. వివిధాయుధులై యట నా, దివిజులు దితిజులును మిగులరదృతి నొండొరులన్
బవరమునఁ గొట్టుకొనిరి యి, ఘవులఁ గృపాణముల సరభరనులయి యురవడిన్.
- క. పొంగారు శంఖతూర్య మృదంగపటహభేరి డమరుతతి నిస్వనముల్
సంగరభువి రథహస్తితురంగ పదాతినముదగ్రరవములు సెలఁగెన్. 249
- క. తలపడె నట రణమున రథికులతో రథికులును నేనుఁగులతో నేనుం
గులుఁ గాల్వరతోఁ గాల్వరు, నలఘుగతి హయములతోడఁ హయములు నధిపా!
- సీ. కొందఁ టుష్టాంబులఁగొందఁ జేన్గల మఱి, కొందఁ టు ఖరములఁగ్రోలు పులుల
కారమృగంబులఁగంక గృధ్రాంబుల, శ్వేన భాసంబులఁసింహ శరభ
గవయ భల్లుక వృక్షఖడ్గ గో వృష మహిష తిమింగిలంబులఁజంబు కాఖు
శునక బస్త్ర మనుష్యసూకర కృష్ణసారంబుల మఱియు నశన్యంబులై న
- గీ. స్థల జల ఖగంబులన్ వికృతాకృతులగు, వివిధ సత్త్వములం గడురవేడబమున
నుభయ సైన్యంబులంగలఁ యోధులు రణ, భూమిఁజొచ్చిరిదారు ముగ్ధుండునగుచు.
- సీ. రాజేంద్ర! రుచిరచిరతృప్తిధ్వజాంశుకములు, బ్రస్ఫీత ధవళాత్రపత్రములును
అత్యర్హ వజ్రిదండాత్మవృజనములు, జారు కోమల బర్హతామరములు
నురువాతధూతోత్తరకోష్ఠీషములును వి, స్ఫురదుదంచిత మణిభూషణములు
ఖద్యోతపీఠితిగ్రవద్యోతమానోగ్ర, నానాయుధవిరాజనమానములును

గీ. నై చెలంగెడునట్టి దేవవాసురభట, నేనలవి వీరకోటి విశిష్టములయి
బహుళ జలజంతువులతోడఁగ్రబఱఁగునట్టి, రెండు సాగరములు బోలెడగండుమిగిలె.

వ. అయ్యవనరంబున

253

సీ. సర్వాద్భుతము సర్వసాంగ్రామికయుతంబు, మయనిర్మితంబు కారమగము ఘనము.
దృశ్యమానంబు నశదృశ్యం బనిదేశ్య, మప్రతర్క్యంబునుగదీప్రమాన
మునగు నై హేయనశమను విమానము నగి, భాగంబునస్సర్వవాహినీశ
సంవృతుండై ఛత్రచామరాదులతోడ, బలిదానవేంద్రుండుప్రౌఢిమెరయ
గీ. నుదయశైలాగ్రమున సమృద్ధిభృదితుండై న, పూర్ణ చంద్రుండువోలెనుగబాలుపుమిగిలె
దైత్యగణములకెల్ల నుగ్రతాపాశక్తు, లాత్మలం గల్గఁజేయుచునవనినాథ! 254

సీ. ఆ బలివీరునశకన్ని తట్టులఁ జమ్మా, వతులై న దైత్యులుప్రౌఢియుతులు
నముచి శంబర కాలనాథ ద్విమూర్ధ వి, రోచన వజ్రదంఠ్రులును మఱియు
నిల్వల హేతి ప్రహేతి హయగ్రీవ, శకుని తారక మయ్యశంకు శిరులు
శుంభ నిశుంభులుగజంభుండు మహిషుఁ డ, రిప్టుండుఁ గపిలుఁ డరవిష్టనేమి
గీ. కెరలి పోలోములును గాలర కేయులును ని, వాతకవచులు మున్ను గ్రాఘరబఱఁగులాఁతి
యనురులును క్లేశభాగులై నయమృతభాగ, మం దమిన్నిల్చి రనిమొననలుక పేర్చి.

ఉ. భీషణసింహనాదములఁ బేర్చుచు నార్చు చుడగులై సుర
ద్యేషులు భూరిరావ సమురపేతములై న స్వకీయశంఖముల్
రోషముతోడ నొత్తిరి కురువప్రవరా! బలసూదనుండు వి
ద్యేషులఁగాంచి క్రుద్ధుఁడయిధీరతనిల్చె రణాంగణంబునన్. 255

క. గగనమున నమ్మహేంద్రుఁడు, దిగిభము నై రావతం బరధిష్ఠించి కడున్
నెగడె న్రవత్రున్రవణం, బగు నుదయశిఖరినిఁ దోచునరుక్మండు వోలెన్. 257

చ. సరవర! వాయు వహిని వరుణప్రముఖాఖిల లోకపాలకుల్
సురగణయుక్తులై బలసిగ్గుచుట్టును నిల్చిరి స్వామియా పురం
దరునకు బాసఁబాచు వివిధాయుధవాహనకేతుయుక్తులై
దురమున శత్రువీరుల మ్రదోద్ధతి నెల్ల నణంచు పూన్కితోన్. 258

ఉ. వారు పరస్పరంబు నిగురవాగులవారును ముట్టడించుచున్
వీరవిహారకేటి నతిభీకరవృత్తిని బిట్టు నెట్టుచున్
పేరులఁజెట్టి యెండురులఁగబిల్చుచుఁ బెల్చున ముందుఁ జొచ్చుచున్
దారుణమా రణంబు సమురవగ్రతఁ జేసిరి కారవేశ్వరా! 259

వ. ఆ సంకులనమరంబున బలిదైత్యేంద్రుండు నిర్జరేందుని, తారకుండు గుహుని, హేతి వరుణుని, ప్రహేతి మిత్రుని, కాలనాభుండు యముని, మయుండు విశ్వకర్మను, శంబరుండు త్వష్టను, విరోచనుండు సవితృని, నముచి పరాజితుని, వృషపర్వుం డశ్వినీదేవతలను, బాణప్రముఖ బలిపుత్రశతము సూర్యుని, రాహుపు సోముని, పులోముఁ డనిలుని, నిశుంభశుంభులు దేవియైన భద్రకాళిని, జంభుండు వృషా కపిని, మహిషుండు విభావసుని, ఇల్వలవాతాపులు బ్రహ్మపుత్రులను, దుర్భుక్షుండు కామదేవుని, ఉత్కలకుండు మాతృగణంబులను, శుక్రుండు బృహస్పతిని, నరకుండు శనైశ్చరుని, నివాతకవచులు మరుత్తులను, గాలకేయులు వసువులను, జాలోములు విశ్వేదేవులను, గ్రోధవశులు రుద్రులను గవిసి ఘోరంబగు పోరునలిపిరి. ఇట్లు దేవదానవు లన్యోన్యజగీషలంజేసి ద్వంద్వసమరంబునఁ దీక్ష్యంబులగు బాణ, కృపాణ, తోమర, చక్ర, గదా, ముశుంతి, పట్టన, శక్తి, ప్రాస, పరశ్వధ, నిస్త్రింశ, భల్ల, పరిఘ, ముద్గర, భిండివాలా ద్యాయుధవిశేషంబుల నొండొరుల శీర్షంబులఁ దెగవేయందొడంగిరి. అప్పు డా సంకులనమరంబున రథ, గజ, తురగ, పదాతి సమూహంబు లారోహ వాహనందోహ సమన్వితంబులై చిత్ర విచిత్రంబులుగా ఖండింపఁబడియె. మఱియు నికృత బాహోరుకంధర చరణాది వివిధావయవులై చిన్నధ్వజ జ్యోతనుత్రాణ భూషణులై యోధవీరులు పొడగట్టిరి. గజ తురగ పదాతి పదాఘాతంబులను, రథాంగ నేమి ఘట్టనంబులను జూర్ణీకృతంబై యువ్వెత్తుగఁ బైకిలేచిన సంగరభూమి పరాగంబు దశదిశలను నాకాశంబును దివాకరునిఁ గప్పించుఁ గ్రమ్మఱ శోణితప్రవాహంబుల నణచివేయంబడుచుండె. ఉద్వృత్త కిరీటకుండలంబులగు శిరంబులచేతను, సంరంభోపేతములైన పరిదప్త దంతచ్ఛదంబులతోడను, నాయుధసహితంబులు నావరణయుతంబులు నగు మహాబాహువుల తోడను, గరభనదృశంబులగు నూరుకాండంబులతోడను బ్రచ్ఛాదితంబయి యా సంగరాంగణంబెంతయు శోభిల్లె. శిరంబులు నఱుకంబడి కబంధంబులు కేలం గైదువులదాల్చి యావేశంబునఁ బరుగులిడుచుండెను. 260

క. బలి యపుడేంద్రునిఁ బదిశరముల నై రావతగజేంద్రమును మూఁడిట వా
జుల నాలిటి నాలిటఁ బెంపలరంగ మావంతుఁ నొక్కయమ్మున నేసెన్. 261

క. వడియును వాడియుఁ గల్గిన, బడిదములగు నన్ని భల్లరవిశిఖంబులనే
యడరించి వచ్చుశరముల, నడుమన ఖండించె నమరనాథుండు కడిమిన్. 262

చ. కనుఁగొని తత్ప్రశస్తమగుకర్మమునుం బలి యీనుపెంపునన్
గొనె నొక శక్తిబాణమునుగొంకకయంత సుపర్యనాయకుం

- డును భయదోల్కకై వడిఁ గ్రడుంగడు మండెడు న య్యుదగ్ర శక్తిని కరమందునుండఁగ నెత్తీవ్రతమై నరుమాడె వేల్కిడిన్. 263
- గీ. అయ్యనంతరమున శూలకమవలఁ బ్రాస,మాపయిన్ దోమరంబు నిశ్చలుకమీఱఁ జెలఁగి బలిదైత్యుఁ డేదేనిశ్చేతఁబట్టె,వానినెల్లను దునిమె నశవ్వాసవుండు. 264
- శా. అంతన్ భీషణరోషపూర్ణహృదయుర్యడై యా బలీంద్రుండు డా నంతర్ధానముఁబొందె నాసురము ఘోరరాంతంబునౌ మాయ నశ్యంతోపప్లవదాయకంబయి మహాశయోర్యం బొకండప్లు భూకాంతా! నిర్జర సైన్యకోటులపయిన్ శగన్నట్టై దుర్దాంతమై. 265
- చ. నృపవర! యత్యుదగ్రమగురీతి దవానలదహ్యమాన పాదపనివహంబు టంకనముగదగ్రమహోగ్రశిలాసముచ్చయంబు బడియె బిట్టువేలుపులకముక లవెల్లను బిండిసిండియై యపుడు కలంగి రూపునెడిరయత్యధికంబగు భీతిఁజెందఁగన్. 266
- సీ. అలఘు తరోరగంధులు దందశూకముల్,వృశ్చికంబులుఁజేరిరబ్బిముట్టై నరువరాహమహాగ్రజోగ్రశార్దూల భీకరసింహముల్ కడగండ్లఁబెట్టె బృథుశూలహస్తల్యవిగతవస్త్రులునయి, 'అడువుండు పొడువు'డంధచార్పు లిడిరి యాతుధానాంగనశరడరి వేనకు వేలు,రక్షోగణంబులుక్రందుకొనియెఁ 267
- గీ. బ్రబలవాతాహతంబులై శ్రవమవతర గ,భీరనిష్ఠోపయుతములై శ్రభూరితరములై న జలధరపటలమృతతిభయంకరముగ సంగారవృష్టి మొత్తములఁ గురిసె. 268
- మ. అవసింద్రా! బలిసృష్టమై విలయకారలాభీలమా లీలగాఁ బవనప్రేతమాచు బావకము తీగ్రవంబునృహోగ్రంబునై దివిజానీకములం దహింపఁగడఁగెన్ శత్రుత్వన్నతిం గోలుపోయి వివేకంబులుదూల నెల్లఱుచు నిశ్శుష్టాత్మలై నూన్పడన్. 269
- క. ఆతటిఁ బ్రచండవాతో, ధూత తరంగోత్కరంబుతో బెడిదంబై యే తట్టుఁగన్నదోఁచెను, భీతినిడుచు సాగర మతిశవేలంబగుచున్. 270
- చ. సరవర! వింటె? యీ వడువునం గడుఘోరులు లక్ష్మమార్గ భీకరులును గూర్చిత్తులునుగర్వులునౌ దితిపుత్రు లన్యులున్ నిరుపమశక్తి మాయల నశనేకములన్ సృజించుచుండఁగా వెరవరి యప్పుడెల్ల సురశరీరులు గుందిరి ఖన్నచిత్తులై. 271
- క. ఆ కుమానాకర్మలకుఁ బ్రతీకారము నెఱుఁగకుండిరదేవేంద్రాదుల్ హ్మకాంతా! యంతట లక్ష్మీకాంతుఁడుఁ దోచె వారికి న్నదయుండై. 272

మ. గరుడస్కంధకృతాంఘ్రిపద్మఁడుఁ బిశంకగన్భీతవస్తుఁడుఁ దో
యసుహోక్షుండు విశాలవక్షుఁడుఁ బ్రకృతప్రాప్తాయుధోపేత సుం
దరబాహుండుఁ గిరీటకుండలనమృతద్యతౌక్తస్తభాలంకృతుం
డు రమానాథుఁడు దృష్టిగోచరత నశ్చం బొందె దేవాళికిన్. 272

ఉ. ఆ హరి సుప్రసన్నుడయ్యయందుఁ బ్రవేశముఁజేసి నంత దే
వాహితకూటకర్మజనితాఖిలవిస్తృతమాయలెల్ల దూ
రాహతమయ్యె స్వప్న మరయం బ్రతిబోధమునందుఁబోలెఁ ద
న్నోహనశక్తిచేతను విశ్రభుస్మరణం బఘనాశమాఁగదే. 273

ఉ. భండనభూమి నగ్గరుడ్రవాహనునిం బొడఁగాంచి సింహ వా
హుండగు కాలనేమి నిశితోజ్జ్వలశూలమువై చెఁ బద్మనా
భుం డలవోకమై గరుడ్రమూర్ధమునంబడు దానిఁబట్టి యు
ద్దండత దానిచేతన యుగదగు నవాహునిఁ గొట్టె శాత్రువున్. 274

ఉ. మానవనాథ! మాలియు సుగమాలియుఁదాకిరి విష్ణు నాజి న
న్యూనబలాఘ్యులై హరియునసద్ధతి వారలఁ జక్కడంచె నా
లోనన మాల్వవంతుండు బ్రలోగ్రీతఁ దార్మ్యనిఁగొట్టెఁ బెన్దదన్
బూనిక నట్లు వానిని విశ్రభుండు వధించెను జక్రధారచేన్. 275

అ ధ్యాయము 11.

శ్లోక దేవ విజయము శ్లోక

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. ఉరుమహిమాఘ్యుడైన పురుషోత్తమునత్కృప నప్పు డా పురం
దరవరుణానిలాద్యమరనాథులు పోడిమిఁజెంది క్రమ్మఱన్
దురమునఁ దమ్ము మున్నట నెరదుర్మొనినట్టి యరాతిపీరులన్
సరభనవికృమకృమ మెరసంగగఁ గొట్టిరి వాడివోలన్. 276

మ. దురమందున్ బల్లదైత్యముట్టి భగవంతుండైన పాకారి బి
ట్టరుదా వజ్రముసాచివై చెఁ బ్రజ హాహాకారముంజేసె న
ప్రురుసంరంభసమేతు మానధను యుగధోర్విచరిష్ణుం బలిన్
సురనాథుండుఁ దిరస్కరించిపలికెన్ నోనాడు చక్రస్థుడై. 277

క. హయాధీశులమగు మము, మాయలచే గెలువ నటునిరమాడ్కి బఱుగుదే?
యో యజ్ఞుడ! బాలర నటుడోయన గనుగట్టి కొనుగర్చదోయి ధనంబున్.

క. దారుణమాయలచే నె, వ్వారలు స్వరాపవర్గరఫలముల నొందన్
గోరుదురొ యుభయగతులకు, దూరులుగా వారిజేయురదు న్మూఢాత్మా! 279

క. శతపర్వోజ్జ్వలకులిశ, క్షతి దుర్మాయులగు మిమ్ముజ్ఞాతియుతముగా
హతమార్తు నిల్పుమెదుటన్, మతిహీనుడ! ఖలుడ! పెక్కుమాట లింకేలా!

బలి:—

సీ. కాలప్రచోదితకర్మలై భీషణ, సంగ్రామమునఁ బేర్చునర్వజనుల
కపకీర్తి కీర్తి జరయాజయమృత్యువు, లందెదియే నొక్కఁడౌపహించు
సూరివర్యులు కాల్రసూత్రితమీశనం, బని కనుచుండు దాఢమాత్మలందుఁ
బొంగ రావంతయుఁగ్రంగ రెప్పిషయంబు, నందు వివేక శూన్యాత్మలరయ

గీ. నందు దేహమె సాధనమంచుఁ దలంచు
చుండు జడులరు శోచనీయులరు నైన
మీదు మర్మస్పృశములైన నయీ దురుక్తు
లను నరకు సేయుదుమె? మేమునమనములందు.

281

మ. క్షీతినాథోత్తమ! యిట్లు దేవవిభు నాశ్నేపించి పీరోత్తముం
డతిధీరుండగు దైత్యరాజు బలి యశ్వాకర్ణకృష్ణంబులౌ
శితనారాచగణంబులన్ మును ఘనాశ్నేపోక్తి బాణచ్ఛటా
హతుడౌ నాతనిఁగొట్టె గ్రొమ్మట నుదగ్రాటోప మేపారఁగన్.

282

ఉ. సూనృతవాదియుం బృథుయశోధనుఁడు న్మనుడైనయట్టి యా
దానవనాథుచే నిటులఁదాను నిరాకృతుడై వెన న్మహా
మాని మహేంద్రుఁ డట్టి యవశమానము నోర్వక యంకుశాహతం
బైన మదేభరాజము క్రియం బాలుపాతె నుదగ్గిమూర్తియై.

283

ఉ. ఆతటి గోత్రభేది బలిరయా బలిమీద సమోఘము నిపు
వ్రాతమదాపహంబునగువజ్రమువైచె బిరాన దాన ధా
త్రీతలనాథ! యష్ట బలిరైక్కలఁగొట్టిన యద్రైకై వడిన్
జేతన శూన్యుడై పడియెర్పియవిమానసమేతుడై వడిన్.

284

చ. అతిరథనంబునన్ ఘనరక్షణాంగణపాతితుడైన యట్టి యా
దితిసుతసత్తముస్పృలినిగధీరు సుహృత్తముఁ గాంచి తత్సఖుం

- డతులితశౌర్యశాలియు మృదాధ్యుడనై తగు జంభుఁ డప్పుడా
హతుఁడయియున్న మిత్రునెడనాదృతిఁజూపు చెదిర్చె శకునిన్. 285
- శా. ఆ జంభుండు మృగేంద్ర) వాహుఁడయి యుగ్రాటోప మేపారఁగా
సాజంబా పృథువిక్రమంబున గదన్ శసారించి దిక్షాగమున్
దా జత్రుస్థలమందుఁగొట్టె గజమంత్రం దద్గదావీడితం
బై జానుద్వయి నేలముట్టు చమితాశయాసంబు నొందె స్మృపా! 286
- క. రయమున మాతలి దశశత, హయములతోఁ గూడినట్టిరయరదము తేరన్
భయయుతకరిని విడిచి హరి, హయఁ డా స్వందనముఁ దోననధిరోహించెన్. 287
- క. ఆసారధికృత్యంబు 'సె, బా' నని మెచ్చుకొని దాననవశ్రేష్ఠుఁడు సం
త్రాసకరశూలమున స్మయ, భాసురుడై మాతలిని జగవంబుననేసెన్. 288
- క. ధీరత నవలంబించి యు, దారుఁడు మాతలి నహించెఁడజ్ఞునితార్తిన్
గూరుఁడగు జంభుఁ గినిసి శ, తారమ్మగు వజ్రమున శ్రతమఖుఁడు దునిమెన్. 289
- గీ. రాజ! దేవర్షియైన నాశ్రమనివలన, జంభుఁ డీల్లుట విని వానిశ్శాతులైన
నముచి శబలుండు పాకుండునాఁబరగెడు, వార లతిరభనంబుననవచ్చి రటకు. 290
- గీ. పోటుమాటలమర్మముల్ శముట్టునట్టు, లమరవిభు నధిక్షేపించుచు ద్దనుజులు
వర్ష ధారల మేఘముల్ శవర్షతమును, బోలె శరముల నాతనిశముంచెరపుడు. 291
- గీ. హస్తలాఘవ మొప్పు నశయ్యమరవిభుని, దశశతతురంగమముల యుగ్ధంబునందు
నన్ని శరములచేత నేయబ్బురంపు, సురవడిం గొట్టె బలదై త్యుఁడొక్కమొగిని. 292
- గీ. భూవరా! నకృతస్సంధానశమోక్షణములఁ, బాకుఁడు న్మాతలిని శతశబ్దాణములను
నొవ్వనేసి రథంబునుగన్గునేసెఁ, చిలలయంతగఁ బెనువంతగలిగె నంత. 293
- గీ. స్వర్ణపుంఖంబులై యొప్పునపంచదశమ, హాశరంబులఁ గొట్టి యాహవమునందు
నజలమై యొప్పు జలదంబురచాడ్చున న్మ, హానినాదంబుఁ జేసె భశయంకరముగ. 294
- క. సారధి రథయుతుఁడగు రిపు, వీరున్నత్రాము బాణవృష్టలచే దే
వారులు గప్పిరి ప్రావృ, ట్సారుని సంభోధరము లరటుల్ నృపవర్యా! 295
- చ. అనిమిషనాధుఁ గానక భశయాతురులై దివిషద్గణంబు లె
ల్ల ననుగయుక్తులై రిపుబలపృతికల్పిత దుర్భరవృథన్
వనరు చనాయకత్వముననవందురుచు న్మొఱవెట్టి రుమ్మడిన్
వననిధి భిన్న నౌకులగునర్తకనంఘములట్లు భూవరా! 296
- ఉ. ఆయెడ మేఘవాహనుఁడుసాశ్వరథ ధ్వజయంత్రయుక్తుడై
సాయకపంక్తింజరమునంగఁగిబాసి వెలింగె నంతటన్

స్వీయరుచి న్నభంబు పృథివి ద్విశల నిగ్గుల న్వెలుంగఁగాఁ
జేయుచు సుప్రభాతమునఁగజెన్నెసలారెడు సూర్యుకై వడిన్. 297

గీ. ఆజ శత్రు నివీడితరమైన తనదు, సై న్యమును బొడగొంచి యారశతమఘండు
ప్రకటరోషమునం జేతిరవజ్రమును వి, పక్ష సంహారమునకునైరవతిపెఁ గడిమి. 298

క. ఆ కులిశధారచేతన్, బాకబలుల శీర్షములనుశ్రావణి హరించెన్
లోక మఁగల జ్ఞాతులును వి, లోకించుచునుండ నాకరలోకవిభుఁ డనిన్. 299

క. నముచి యపుడు స్వజ్ఞాతివ, ధముఁ గని శుగమర్ష రోషధర్షితుఁడగుచున్
విమతుని నింద్రునిఁ జంపఁ బ, రమమగు సుద్యమ మొనర్చెరాజవరేణ్య! 300

గీ. స్వరకింకిణీయుత ఘశ్వరసారమయము, నైన శూలంబుఁదాల్చి యశద్దానవుఁడు తె
గించి చచ్చితి వనుచు భర్తర్పించుచప్పు, డెమరుగాఁ బఱతెంచె నశయ్యింద్రునకును.

చ. వెనఁ బఱతెంచి యద్దనుజరవీరుఁడు గర్జిలుచున్నసింగ మ
ల్లెనగుచుఁ బ్రాణిమీఱ నమరరేశ్వరుపైఁ జటులోఁగ్రశూలమున్
వినరె నభంబునందు నదిరవేడబడై పరతేఱఁ గేళి లా
లనుఁడగుచు న్నహస్రశక్రలంబులుగా నఱకె న్సురేంద్రుఁడున్. 303

క. నృపవర! సువర్వవల్లభుఁ, డపుడు మహారోషసంభృతాత్ముఁడగుచున్
రిపువీరుని కంధరము దె, గిపడ న్నలిశాయుధ మ్మొరగిఁ బ్రయోగించెన్. 303

చ. శతమఘచేత నట్లు రభరసంబున నేయఁగఁబడ్డ వికృతా
ర్జితమగు వజ్ర మ య్యసురరశేఖరు చర్మమునేనిఁ ద్రెంపలే
క తొలఁగెఁ జూడఁ జిత్ర మిదిగా యతివిక్రమవృత్తభేదనా
ప్రతిహతవజ్రరాజము తిరగ్మృత మా నముచిత్వచంబునన్. 304

సీ. వజ్రాయుధం బిట్లుప్రతిహతంబైనంత, దివిజేందుఁ డిట్లు జింతించె భీతి
నిది యేమి విధియోగఁగమెఱుంగఁగరాదహా!, భూతలోకంబునురమోహపఱచె
భారయుతంబులైరపక్షంబులన్ భూమి, బడుచుఁ బ్రజాక్షయంబడఁజేయు
నైలంబులకును బరక్షచ్ఛేదఘనకార్య, మును జేయునపుడేనిర మొక్కవోడు
గీ. మఱియుఁ ద్వాప్రతిపాస్సారమయునివృత్తుఁ, జంపు నపుడేని గొంకదురనర్వశత్రు
సంచయాత్మతగాత్రులరశౌర్యయుతుల, దునుచుఁజాలినదికద భీరదుర మిదార! 305

శా. ఆవజ్రం బిది యొక్కఁ డల్పుఁడగు దేవవారాతిపై ముక్తమై
చే వెల్లంజెడి మొక్కవోయినది యిరస్సీ! యింక నే దండమున్
రేపందాల్పుఁగనేల? నితక పరిపాశ్చిన్రహస్థతేజఃబునున్
దా వమ్మై చెడఁగాదె? యొండుపలుకునావృక్రమ్యగా నేటికిన్. 306

చ. అని మదిఁ గుందుచుండెను బ్రలారికి నష్టశరీరవాణియి
ట్లనియె 'మహేంద్ర! యీ యనురుద్రాద్వైము శుష్కమునైన దానిచే
తను దెగఁ డట్టిదా వర ముదగ్రతపంబున మెచ్చియిచ్చితిన్
విను మును గాన యారయుమునవీనినిఁ ద్రుంచుట కొం డుపాయమున్'. 307

గీ. ఆనభోవాణి నమరేంద్రుడౌటఁకించి, క్రమసమాహిత మతిని ధ్యానమునొనర్చి
యార్ద్రమును శుష్కమునుగానియట్టి దొక్క, ఘనమే యనితెలిసెఁ బృథ్వీకళత్ర!

క. పూనిక శుష్కము నార్ద్రము, గావి నురువుచేత నముచిరకంఠరమును బొం
కానఁ దెగనఱికె నింద్రుఁడు, మానులు వొగడిరి ప్రసూనశరమాల్యము లిడుచున్.

గీ. ఎలమి విశ్వావసు పరావశులనఁబరఁగు
ప్రథితగంధర్వవర్మలుకపాడి రష్ట్ర
ముఖ్యమగు దేవదుందుభుల్ శ్రమెఱసె మఱియు
నాట్య మొనరించి రింపొప్పనటగణంబు. 310

క. ఆయదనున నన్యులయిన, వాయుకృశాను సమవర్తివరుణాదులు తే
జోయుతులయి గెడపిరి దై, తేయగణంబులను మృగత్రతిన్ హరులు గతిన్. 311

క. పరమేష్ఠి ప్రేరితుఁడయి, సురముని నారదుఁడు పృథుయశుం డటకుం దా
నరుడెంచి యసుర విలయముఁ, బరికించి దివౌకసులనున్రవారింఁచె నిటుల్. 312
నారదుఁడు:—

శా. శ్రీనైకుంఠ మహాభుజాశ్రితులరైఁచెన్నార మి రిష్టు సు
శ్రీ విభ్రాజితభాగధేయులకునై శసిద్ధామృతంబంది యో
దేవప్రాతములార! యొప్పితిరి క్యాదే? కాన మీరల్లువృ
ద్ధానంబౌప్పగ నింక దైత్యులపయ్యిన్వైర్వరంబుఁ జాలింపుఁడీ.
శ్రీశుకుఁడు:— 313

చ. అని యనువొంద నారదమృహర్షి పితామహు నాజ్ఞగా వచిం
చిన వచనంబు నాదరముఁజేయుచుఁ గ్రోధము నుజ్జగించి య
య్యనిమిషవర్మలెల్లరు నిశజానుచరు ల్కొనియాడుచుండఁ బెం
పెనయఁ ద్రివిప్లవంబునకుననేగిరి దోఁగిరి హర్ష వారిధిన్. 314

ఉ. రాజవతంస! యీ కదనశరంగమునందు హతావశిష్టులై
తేజముఁ దక్కి స్రుక్కిన దిగ్విప్రభవు ల్సురమానియాజ్ఞచే
నాజి విపన్నుడైన బలిగనస్తగిరిన్ దరియంగఁజేర్చి ర
ప్రోజదలిర్ప నార్యుఁడు భృగూద్వహుఁడుం జనుడెంచె నద్రకిన్. 315

- గీ. ఉశనుఁ డంత శిరోధర్యయుక్తులగుచుఁ, బ్రబలనష్టావయవులయ్యిసరఁగువారి
నారసి మృతసంజీవనియనఁబరఁగు స్వ, విద్యచేతను బేర్చి జీర్వింపఁజేసె. 316
- మ. భృగువర్యుండగుకావ్యుఁ డప్పడు మహావిద్యాధ్యుఁడై తస్మిన్ శం
పఁగ దైత్యాధిపుఁడైన యా బలియు సంప్రాప్తేంద్రియజ్ఞానుఁడై
తగ నానావిధలోకతత్త్వవిదుఁడై యతా నొప్పటంజేసి లో
వగ నొందండు పరాభవంబు దనకుంఁబ్రాపించిన న్బార్హివా! 317

అధ్యాయము 12.

— శ్రీమహానీలదర్శనజాత శివమనోవిభృమము —

శ్రీశుకుడు:—

- క. మాయావనితాకృతి దై, తేయుల వంచించి హరి యశ్రిదితినందనులన్
బీయాషముఁ ద్రావించిన, యీ యఖిలోదంతము స్మృహేశుఁడు వినియెన్. 318
- క. దేవీయుతుండగుచు మహా, దేవుఁడు వృషభేంద్రా నెక్కిరధృతి భూతవితా
నావృతుఁడై చనియెన్ శ్రీ, దేవుఁడు గలచోటికి స్మరదిన్ ముదఁమొందన్. 319
- ఉ. అంత రమామనోహరుఁ డుగ మాన్వితుఁడైన మహేశుఁ బ్రీతి న
త్యంతము గౌరవింప నుచిరతాసనమందు సుఖోపవిష్టుఁడై
యెంతయు నెమ్మి శంభుఁడు రక్తమేళనకుం బ్రీతిపూజఁజేసి పె
న్వితను బొందుచున్న మదిరవేడుకదీరఁగఁ బల్కె నీగతిన్. 320
- వ. దేవదేవా! నీవు జగద్వ్యాపకుండవు, జగదీశ్వరుండవు, జగన్మయుండవు, సర్వ
భావంబులకు హేతుభూతుండవు, పరమాత్మరూపుఁడవు. ఈ జగంబున కాదిమధ్యాం
తములు నీవ. అంతర్బహిర్వ్యాపకుండవు నీవ. అవ్యయుండవగు నీకు జగదాదులు
లేకుండుంగావున సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడవై వెలుంగుచుందువు. శ్రేయ
స్కాములైన మునులు ఉభయనర్గంబును బరిత్యజించి భవచ్ఛరణాంబుజంబును
ఉపాసించుచుందురు. పరిపూర్ణంబును, అమృతంబును, గుణరహితంబును, విశో
కంబును, అవికారంబును, ఆనందమాత్రంబునగు పరబ్రహ్మవు నీవ. అనపేక్షుం
డవై జగదుత్పత్తిస్థితిలయంబులఁ గల్పించుటకుఁ దదపేక్షకత్వంబున నాత్మేశ్వరుండ
వైన నీవు ప్రవర్తించుచుందువు. నీ వొక్కండవ నదనదూర్పుఁడవు. అద్వయుం
డవు, సుభయుండవగుదువు. స్వర్ణంబు వస్తుభేదంబున విభిన్నంబుగానియట్లు
నీ వవిచ్ఛిన్నుండవై విరాజిల్లుచుందువు. జను లజ్ఞానవశంబున నిరుపాధికుండ

వైన నీయందు గుణవ్యతికరంబు గల్పించుచుందురు. కొందఱు నిన్ను పరబ్రహ్మ వని చెప్పుదురు. మఱికొందఱు ధర్మంబుగా వక్కాణింతురు. వేఱొకకొందఱు సదసత్పరుండవగు పురుషుండవని పలుకుచుందురు. అన్యులు కొందఱు నవశక్తి యుతుండవగు పరమపురుషునిగా నుగ్గడింతురు. ఇతరులు మఱికొందఱు అవ్యయాత్మకత త్వస్వరూపుండవగు మహాపురుషునిగా వక్కాణింతురు. మహాయుగం పన్నుండవగు నేనును, మరీచిప్రభృతులైన ఋషులును, సత్త్వగుణప్రధానులమైనను భవత్కల్పితమైన మాయాప్రభావంబు నెఱుంగంజాల మనిన యశుభప్రవర్తనులు త్వన్నాయావంచితమనస్కులునగు దైత్యమర్త్యాదు లేమెఱుంగనేర్తురు? అట్టి నీవు భూతంబులకు జన్మస్థితి నాశంబులును భవబంధమోక్షంబులును గల్పించు చుందువు. వాయు నెట్లాకాశంబునుజూచునట్లు స్థావరజంగమాత్మకంబగు నీనర్వ విశ్వంబును తదాత్మకత్వంబున జొత్తువని నేఁ దలంచెద.

321

గీ. ఈశ! గుణములతో రమియించునట్టి, నీ శుభావతారములనను గంటి
నిపుడు యోషిత్తునువుఁదాల్చిరయింపుసాంపు, నింపు నవతారమును జూడరనేఁ

దలఁచితి. 322

ఉ. ఏ యవతారలీల నను శ రేంద్రులు మోహితులైరి వేల్పు లా
ప్రాయముగా నుధారనము శ పాపముఁజేసిరి లోకమోహనా!
యా యవతారవైభవము శ నర్థిలిఁ జూడఁగఁ గోరి మేము దే
వా! యిటువచ్చినారము మ శ హత్తరమైన కుతూహలంబునన్.

323

శ్రీశుకుడు:—

గీ. అని గిరీశునిచేత న శ భృగ్భీతుండయి, విష్ణుదేవుండు భావ గం శ భీరముగను
నవ్వి యా శూలపాణి యాశననముఁ జూచి, ప్రతివచన మిచ్చెసీగతిఁబార్థివేంద్ర!

శ్రీహరి:—

గీ. అమృతభాజన మపహృత్యమగుడు సకల, నిర్జరులకార్యములఁజూచునను దైత్య
గణములకుఁగొతుకంబెడఁగలుగుపొం టెఁబూనినాఁడ యోషిద్రూపకమునుగిరీశ!

క. కామిజనాదరణీయము, కామోద్దీపకమునగుచు శ గమనీయంబౌ

భామినిరూపముఁ జూడం, గామించెడు నీకుఁ జూపఁ గలను మహేశా!

326

నారదుడు:—

క. అని నుడువుచునే కమలన, యనుఁ డంతర్ధానమొందె శ నన్ని దెసలకున్
గనుగవఁ ద్రిప్పుచుఁ గాత్య, యనితో నా చంద్రమాళి శ యటనుండె నృపా!

చ. అపుడు నవప్రవాళకును శ మాంచితవృక్షవిరాజిమావహా
నువవనసీమఁ గారచె శివుఁ శ డొప్పుగఁ గందుక కేళిసక్తయై

నిపుణత నాడుచున్ హఠాయలు శ నింపుచుఁ జారు దుకూలచేల యు
క్తపృథునితంబభాగమునఁ శ గాంచినిఁ దాల్చిన మోహనాంగినిన్.

3

చ. అనుపమసాకుమార్యఖని శ యై నమనోన్నమనప్రకంపిత
స్తనపృథుహారభారవశ శ తం గృశమధ్యమునం బదింబదిం
దునిసెడుభంగిఁ జూడ్కికిని శ దోచుచుఁ గమ్రపదప్రవాళ మి
ట్టునటు గదల్చుచుం దనరె శ డున్ లలితాంగి విసోదభూమియై.

3

చ. దెసల భ్రమించు చెండుపయి శ దృష్టు నిగుడ్చుచుఁ గర్ణకుండలో
ల్లసితకపోలయుగ్మయుఁ జ శ లచ్చికురాళివృతాననాబ్జయై
వననము జాఱఁ గొప్పవిడ శ వామకరంబునఁ జక్కనొత్తుచున్
వెనఁ బెఱకేలఁజెండు విను శ వీధికిఁగొట్టుచుఁ దన్వి బేర్చెడిన్.

3

చ. భవనము నాత్మమాయఁ గడు శ ముగ్ధముఁజేయు చొకించుకంత సి
గ్గు వొడమఁ బిన్ననవ్వలయఁ శ గూర్మిఁ గనుంగొనఁ దాన వంచితం
డవుచు భవుండు నిహ్వలత శ రాశయుడై తనుఁ జెంతనున్న యా
శివను స్వభృత్యవర్గమును శ జిత్తమునందు నెఱుంగఁ డయ్యెడన్.

3

ఉ. ఆ యువతీలలామ స్వక శ రాగ్రమునుండి సుదూరభూమికిన్
బోయి న చెండుకై వెనుకఁ శ బోవుచునుండఁ దదీయవస్త్రమున్
వాయుకిశోర మా వృషభ శ వాహుఁడు సూడ హరించె నంతఁ దా
నా యెలనాగ సోయగము శ నందు మనంబిడఁ గామవై రియున్.

3

క. భూనాథ! త దపహృతవి, జ్ఞానుండయి పంచశర వ శ శంకరుఁడగుచున్
దా నా శంకరుఁ డవుడు భ, వాని గనం దానివెంటఁ శ బడియె నివ్వంట.

గీ. విగతవస్త్రయు మిగుల సశ్రవీడయునయి,తన్నుఁ దరియంగవచ్చుభూతపతిఁగా
తరుచయంబులమాటునశదాగు చామె,యల్లనవ్వుచు నటనుండనొల్ల కరిగె.

క. ప్రమథితనకలేంద్రియుఁడగు, ప్రమథాధిపుఁ డవుడు కామ శ వశుఁడయి తా
రమణి న్నెన్నంటిచనెన్, దమిఁ గరిణిన్ దంతివిభుఁడు శ దవిలినభంగిన్.

అ. అనుగమించి పోయి శ యమ్మహాదేవుండు, వలవకున్నసతిని శ బలిరుఁబట్టి
కేశబంధమునను శ గీలించి బాహుల, లీలబిగ్గఁ గాఁగి శ లించుకొనియె.

క. కరిచేఁ గరిణితెఱంగున, హరుచే గాఢోపగూఢ శ యై యిట్టటు లా
తరుణి పెనంగుచు విలులిత, శిరోజయై పాలుపుమిగెలె శ క్షితివరమాళి!

గీ. ఎట్టకేలకుఁ దన్పృమరథేశు సుదృఢ, బాహువులమధ్యనుండి పీఠద్వండఁగఁజేసి
విష్ణుకృతమాయయైనయ్యాశృపృథునితంబ,రభసగతిఁబాఱిపోయె నోరరాజతిలక!

- క. అరినిర్జితుండువోలెన్, స్మరనిర్జితుండగుచునపుడు శ శంకరుండు మహా
పరమాద్భుతకర్ముండగు, హరిజాడంబట్టిపోయె శ నవసీనాథా! 339
- మ. ఎదఁగొన్నట్టి కరేణువుం దవిలి యురద్వృత్తిన్ వెసం బాటు ను
స్మద దంతీంద్రమువోలె నయ్యువిదవెంకటం బోవ సత్పూజకున్
బదమాదేవు నమోఘవీర్యము పడెన్ శమార్గంబునన్ స్కన్నమై
మదిరాక్షీ నవయావనార్ణ వవినిర్మగ్నాత్మకడై యుండుటన్. 340
- గీ. ఎటనెట నమోఘవీర్యుడొనీశు రేత, మట్లు మార్గమునంబడెనవియెల్ల
రావ్యహేమంబులకును క్షేత్రంబులయ్యె, వసుమతీనాథ! భూరికృతపాననాథ! 341
- గీ. నదులయందును బెంపగునదములందు
బర్హతములందును వనోపశవనములందు
ఋషులుగల స్థలములయందుశవృషభవాహుఁ
డు హరుఁ డప్పుడు పేర్చిననన్నిహితుండయ్యె. 342
- క. ఘనమగు శ్రీవైష్ణవమా, యను మృత్యుంజయుండు స్కన్నశమగు నిజరేతం
బునను జడికృతుండన్నన్, గనుఁగొని వినివృత్తుండయ్యెఁగలుషపథమునన్. 343
- మ. జగదాత్ముండును దేవదేవుఁ డమలశజ్ఞానాత్ముండున్ బుణ్యుండున్
భగవంతుండు విభుండునై న హరి దిశవ్యంబైన మాహాత్మ్యమున్
దగురీతిన్ స్వమహాత్వముం దెలిసికొంకటంజేసి యా సర్వభూ
తగణాధీశ్వరుఁ డంత స్వాంతమున వింతంజెందఁ డావంతయున్. 344
- చ. అవికృతుఁ డత్రపుండును సకమాహితచిత్తుండునై చెలంగు నా
భవుఁ గని దేవదేవుండు సకభంగుర నిష్కలుష ప్రభావుండున్
భవననుతుండునై న హరిపూని స్వపూరుషమూర్తి దాల్చి దీ
ప్తివికసితాననుండయి గతభీరతరోక్తులఁ బల్కె నీక్రియన్. 345
- క. నాయువతీరూపంబగు, మాయ న్మోహితుండవై యుగమారమణా! నీ
వీయెడల నాత్మనిష్ఠ న,జేయుండవై నిల్చితివి వశశీకృతచిత్తా! 346
- క. అకృతాత్ములైన పూరుషులకు దుస్తరభావవికృతులంగూర్చెడు మా
మకమాయావాగుర జిక్కక యెవ్వఁడు నీవు దక్కఁగడవ న్గల్గన్. 347
- గీ. కాలరూపుని నన్ను భాగములఁజోడఁ
గూడివర్తించునట్టియ్యాగుణమయమగు
మాయ నిన్నును బరిభవింశవంగలేదు
మహితసద్గుణపూత! యుగమాసమేత! 348

శ్రీశుకుడు:—

క. శ్రీవత్సలాంధనునిచే, నీవడువున నజ్ఞాతుడయ్యివృషభధ్వజుఁ డా
దేవుని వీడ్కొని స్వీయగణావృతుడయి చనియె వెన నిరజాలయమునకున్.

క. తనచే ననుభూతంబగు, ఘనమగు హరిమాయఁ దెలిపెఁగౌతుకమెనఁగన్
మునిముఖ్యులెల్లరుం దమి, వినఁ గాత్యాయనికి మానరవేశ్వర! వింటే?
రుద్రుడు:—

ఉ. మోహవశంబునం బరమకృపారుషుఁడుం బరదైవతంబునా
నా హరిమాయచేత నణిమాదికళాపతి నైన నేనె దూ
రాహృతమానసుండనయ్యయట్లు గలంగితి నన్న నింక నో
హోహో! యెరుల్ భరించుటకునోర్తుకొకో పరతంత్రులౌ జనుల్.

గీ. శైలనందన! వేయేండ్లుచన్నపిదప, యోగముననుండి యప్పుడ్రయుపరతుండ
నైన నను డాసి యడిగి తెగవ్వనిఁ గాల, వేదగమ్యుఁడుగాని యరవ్విభుఁడితఁ
శ్రీశుకుడు:—

గీ. జలధిమధనంబునం గులార్చలము పృష్ఠభాగమునఁ దాల్చె నెవ్వఁడుప్రధితః
మక్రముండగు నా హరిమహిమ మిపుడు, నీకుఁ దెల్పితి నోధరణీకళత!

ఉ. ఈ కథ నెవ్వఁడేనిఁ బఠియించిన విన్న నొకప్పు వాని య
స్తోతరప్రయత్నములుగదొడ్దడివో వవనీంద్ర! యుత్తమ
శ్లోకగుణానువర్ణనముశోభనమై కలయంతకాలమున్
భీకరమైననంసృతి జనించెడుదుఃఖము నిస్తరించెడున్.

చ. జనవర! సాగరోన్మథననంజనితామృతముం బ్రపన్నతా
ననిమిషకోటిచేత ముద్రమారఁగఁ ద్రావఁగఁజేసి క్రూరులం
దనుజుల మోహపెట్టి కుహానాంగనరూపముఁ గొన్నమేటి న
జ్జన గణగోప్తయుం గుజనశాస్త్రయునైన హరి స్మరించెడున్.

అ ధ్యాయము 13.

— శ్రీ వైవస్వతాదిమను వృత్తాంతము శ్లోకం —

శ్రీశుకుడు:—

గీ. శ్రాద్ధదేవుండు మనువయ్యెనప్తముండు
వర్తమానుం డతఁడు వివరస్వంతుసుతుఁడు

వాని పుత్రులు పదుగురువారి నామ

ధేయములు దెల్పుదును విను శ్రధీవరేణ్య!

356

వ. ఇత్వాకుండు, సభగుండును, ధృష్టుండును, శర్యాతీయు, సరివ్యంతుండు, నాభా
గుండును, దిష్టుండును, గరూశకుండును, బృహధ్మిండును, వసుమంతుండు నని
వారి నామంబులు ప్రసిద్ధంబయ్యె. ఆదిత్యులు, వసువులు, విశ్వేదేవతలు, మరు
ద్గణంబులు, అశ్వినీదేవతలు మున్నగువారమరులు, పురందరుం డింద్రుండు,
కశ్యపాత్రివసిష్ఠ విశ్వమిత్ర, గౌతమ, జమదగ్ని భరద్వాజులనువారు ఋషులై
పరగిరి. అందుఁ గశ్యపునివలననదితీయండు భగవంతుండుగలిగె. భగవంతుండగు
విష్ణుండు వామనరూపధరుడై యాదిత్యుల కవరజుండయ్యె. ఇట్లు సప్తమమన్వంత
రంబునీకు సంక్షేపంబుగా నాచే జెప్పబడియె. విష్ణుశక్తి బృంహితంబులగు
భవిష్యన్మన్వంతరములుగూడ చెప్పెద వినుము. వివన్వంతునకు విశ్వకర్మ దుహిత
లైన సంక్షాఢాయలనువార లిరువురు భార్యలు. వారు పూర్వము నీకుఁజెప్పిం
బడిరి. బడబయను మూడవభార్యకూడ కలదనిఁకొందఱు చెప్పుదురు. వారలలో
సంజ్ఞకు యముండు, శ్రాద్ధదేవుండు నని యిరువురుకుమారులును యమున
యనునొక కుమార్తెయుఁ గలిగిరి. ఇతఁ ఛాయ యపత్యంబును వినుము. ఆ
ఛాయకు సావర్ణియు, సంవరణునిభార్యయగు తపతీయనుకన్యయు, శనైశ్చరుండును
నుద్భవించిరి. బడబకు నశ్వినీదేవతలు జన్మించిరి. రాబోవు సప్తమమన్వంత
రంబున సావర్ణిమనువు కాఁగలఁడు. సావర్ణిమనువునకు నిర్మోహవరజస్కాదులగు
నృపాలురు తనయులగుదురు. అందు సుతపస్కులు, విరజులు, నమృతప్రభులు
నగువారు దేవతలు, వారికి విరోచన సుతుండగు బలి యింద్రుండు కాఁగలఁడు.
అతండు పదత్రయంబును యాచించు విష్ణువునకు నీ భూమినొసంగి నమిద్ధంబగు
నింద్రపదవి ననుభవించి యనంతరంబు సిద్ధింబొందఁగలండు. ఆ బలిసార్యభౌముండు
సుతలలోకంబున భగవంతునిచే బద్ధుండై పదంపడి సంప్రీతుండగు నతనిచే స్వర్గం
బునకన్న మిన్నయగు నాలోకంబున నివేళితుండై యింద్రుండుంబోలె నిష్కాదు
విరాజిల్లుచుండె. గాలవుండును, దీప్తిమంతుండును, పరశురాముండును, ద్రోణ
పుత్రుండగు నశ్వత్థామయుఁ, గృపుండును, ఋష్యశృంగుండును, నాకు దండ్రీయు
భగవంతుండునగు వ్యాసుండు నా మన్వంతరంబున సప్తరులు కాఁగలరు. ఇష్కాదు
స్వయోగంబునవారు తమతమ యాశ్రమంబులనుండిరి. వేదగుహియగు సరస్వతి
యందుసార్యభౌముండని ప్రసిద్ధుండై పరమేశ్వరుండగు హరియింద్రునుండి స్థానంబు
హరించి బలికి నొసంగఁగలఁడు. వరుణసంభవుండైన దక్షసావర్ణి నవమ మను
వుకాఁగలఁడు. ధృతకేతు, దీప్తకేతుప్రభృతులగు నృపాలురు తత్పుత్రులై పరఁగు

దురు. పరుడు మరీచి గర్గుడు మున్నగువారు దేవతలు. అద్భుతమండనువాఁ డింద్రుండు, ద్యుతిమత్ప్రముఖు లందు ఋషులు కాఁగలరు. ఆయుష్మంతునకు నంబు ధారయందు భగవంతుం డవతరించు. ఆ భగవంతునిచే గుప్తంబగు త్రిలోకంబును నద్భుతం డనుభవింపఁగలండు. ఉపశ్లోకనుతుండగు బ్రహ్మసావర్ణి దశమ మనువు కాఁగలడు. భూరిషేణాదులగు తత్సత్త్రికులు నృపతులు. హవిష్మత్స, సుకృతి, సత్యుడు, జటామూర్తి, ఋషులు. శంభుండనువాఁ డింద్రుండు, విద్యుచ్ఛాదులు దేవతలు, విశ్వసృజనకు విషూచియందు బొడమిన విష్వక్సేనుడు శంభు నకు శక్తి నొసంగఁగలడు. ధర్మసావర్ణి యేకాదశమనువు కాఁగలడు. సత్య ధర్మాదులు పదుం ద్రతనిపుత్రులు భూపతులు. విహంగములు, కానుగములు, నిర్వాణులు, రుచులు ననువారు దేవతలు. వైధృతుఁ డింద్రుండు, అరుణాదులు ఋషులు. అందు సూర్యునకు ధర్మనేతువను సుతుండై హరి వైధృతునకుఁ ద్రిలోక ధారణశక్తి నొసంగఁగలడు. భద్రసావర్ణి ద్వాదశమనువు కాఁగలడు, దేవ వంతుడు, ఉపదేవుడు, దేవజ్యేష్ఠుడు మున్నగు తత్సతులు నృపతులు, ఋతు ధాముం డింద్రుండు, హరితాదులు దేవతలు, తపోమూర్తి, తపఃకుడు, అగ్నిధ్ర తుండు మున్నగువారు ఋషులు. సత్యతపస్సూనృతులకు సంభవించు స్వధామా ఖ్యంబగు విష్ణ్వంశం బామనుప్రయోజనంబు సాధించు. దేవసావర్ణి త్రయో దశమనువు కాఁగలడు. చిత్రీసేనవిచిత్రాదు లతనిపుత్రులు నృపతులు కాఁగలరు. సుకర్మ, సుత్రామనంజ్ఞాకులు దేవతలు. దివస్పతి యింద్రుండు. నిర్మోహ, తత్త్వ దర్శాదులు ఋషులు. దేవహోతృనకు బృహతీయందు సంభవించిన విష్ణ్వంశుం డగు యోగేశ్వరుండు దివస్పతికి నంపాదకుండు కాఁగలడు. ఇంద్రసావర్ణి చతు ర్దశ మనువగు. ఉరుగంభీరవస్వాదు లతనిసుతులు భూపతులు. పవిత్రులు, చాక్షు షులు అనువారు దేవతలు. శుచియనువాఁడింద్రుండు. అగ్నియు, బాహువు, శుచి, శక్రుడు, మాగధుడు మొదలుగాఁగలవారు ఋషులు. సత్రాయణునకు వితా నయందు కుమారుడైన బృహద్భానుండను హరి కర్మ సంతానంబుల విస్తరింపం జేయు. రాజేంద్రా! యీ త్రికాలానుగతంబులైన చతుర్దశమన్వంతరంబులు నీకుం దెలుపంబడె. నీ మన్వంతరంబులచే యుగసాహస్రపరివర్తంబగు కల్పంబు నమృతంబయ్యె.

అధ్యాయము 14.

—శ్లోకాః జగత్పరిపాలనక్రమము శ్లోకాః—

విష్ణురాతుడు:—

గీ. పరముసీశ్వర! సకలమశాన్తతరముల, నీ మనుప్రభృతల నెవ్వరే క్రియలను
జేయనియమించుచుందురు? చెప్పమయ్య, యయ్యదంతమువినవేడ్డయ్యెనాకు.

బ్రహ్మరాతుడు:—

క. మనువులు మనువుత్రకులును, మునులుచు శక్రాదిసుర సకలసాహంబులు నో
జనవర! పరమపురుషు శా, సనమున వర్తించుచుండ్రునర్పవిధములన్. 359

గీ. క్షితివరా! మున్ను నాచేతఁజెప్పఁబడిన, యట్టి యజ్ఞప్రభృతిపూరుషావతార
ములను జోదితులై మునిశ్రముఖ్యులెల్ల, నయగతి స్లోకయాత్రనునడుపుచుందు.

గీ. ఘనచతుర్ముఖాంతమ్ము నరగాలకబళి, తంబులగు శ్రుతిగణములందఱుచేతఁ
బడయుదురు ఋషుల్ గ్రమ్మితివానివలనఁ, దనరుఁగాదె సనాతనధర్మమధిప!

క. ఆదృతిమీఱఁగ శ్రీహరి, నోదితులై ధర్మమును మనసువు లెల్లఁ జతు
ష్పాదముల నడుపుచుందురు, గాదే? నృపవర్య! స్వస్వకాలములందున్. 362

క. విను మాన్వంతరములు కడ, చనుదనుక విభక్తులయి ప్రజాపాలురు భూ
మిని బాలింతురు సురలు న, వనభాగంబులు భుజింతురపార్థివముఖ్యా! 363

క. భగవద్దత్తంబైన త్రి, జగదూర్జితలక్ష్మిఁ బొందిశకకుఁడు తగ ము
జ్జగముల నేలుచు నుండును, మిగులం గామములఁ గురియ్యమేదిని మీఁదన్. 364

గీ. ఒనఁగు జ్ఞానోపదేశంబురయుగయుగమున
హరి సమిధసిద్ధేశ దేశహంబుఁ దాల్చి
మఱియు ఋషిరూపమునను గర్మంబుఁ దెల్పు
దెల్పు యోగంబు యోగేశ్వరదేహమునను. 365

క. వినుము ప్రజాపతి రూపంబున సృష్టి యొనర్చు రాజకూర్మియగుచు ద
న్యూనిధనముంజేయును నేర్పున నభవము నిచ్చుఁ గాలరూపుం డగుచున్. 366

గీ. నామరూపాత్మకంబు నశనంతమునగు, ప్రబలచాయావిమోహితస్వాంతులైన
జనులచేబహురూపశాస్త్రములచే ను, తింపఁబడుచుండియున్ హరిదెలియఁబడఁడు.

అధ్యాయము 15.

❧❧❧ బలియుద్ధయాత్ర—వామనావతారకథా ప్రారంభము ❧❧❧

విష్ణురాతుడు:—

క. మూడడుగుల నేలను హరి, వేడెన్ బలి నేల? గృహణ్యవిధి విభుడయ్యున్
బోడిసెడి యేలతని మో, మోడక యర్థింబువడసియు న్బంధించెన్. 363

చ. ఇది తెలియంగ మాకు నుదరయించె ఘనంబగు కౌతుకంబు మా
హృదయములందు సంయమివరరేణ్య! మహాత్మ! యెఱుంగఁ జెప్పుమా
ముదమున యజ్ఞనాయకుడగుబూర్ణుడునౌ హరిదేవు విన్నయ
ప్రదమహిమోన్నతి నిరపరాధుని బంధనము న్నమంబునన్. 369

శ్రీశుకుడు:—

చ. బలిపువేఁ బరాజితుడగుబ్రాణవియుక్తుడనై నయట్టి'యా
బలివిభుఁ డప్పు డార్యభృగురవర్యులకుం బ్రియశిష్యుడౌచుఁ గే
వలమగు భక్తిపెంపుననురవారలకుం దగు పూజఁ జేసె న
త్యలఘుతరాశయుండగుచురనర్థసమర్పణబుద్ధితోడుతన్. 370

ఉ. ఆతని భక్తిపెంపునకురనర్థనివేదనబుద్ధికి న్నదిం
బ్రీతినఁ జెంది బ్రాహ్మణవరరేణ్యులు శ్రీభృగువుల్ జగత్ప్రియా
జేతృతఁ గోరుచున్నబలిరచే ఘనవిశ్వజిదధ్వరంబు వి
ఖ్యాతిగనల్పజేసి రధిరపా! యభిషేకవిధు ల్పలంగఁగన్. 371

గీ. పదఁపడి హిరణ్మయోజ్జ్వలరవట్టబద్ధ, మైన రథమును హర్యశ్వరహయసమాన
వర్ణతురంగంబులును సింహభానమాన, కేతువును నవనాగ్ని సురదూభితమయ్యె.

మ. స్మయదూరా! విను ముద్దు హేమలతీకారనంబద్ధమా చాచ మ
క్షయతూణీరయుగంబు భవ్యమగు భారస్వద్వర్మముం బుత్రమో
హయతుండై యొనఁగెం బితామహుఁడు బ్రహ్మోదండు శుక్రుండు వి
స్మయమా వాడనిపూలదండను మహాశంఖంబు నిచ్చెం గృపన్. 373

మ. అవనీనాయక! యిట్లు లా బలియు నొరయ్య నివ్రవనంపాదితా
హవసామగ్రిని బొంది స్వస్త్వయనముల్ హర్షించి యా బ్రాహ్మణ
ప్రవరులైప్పఁగ నప్రదక్షిణనమోవాకంబు లర్పించి తా
తవు ప్రహ్లాదుని కర్మిలి న్నలిపి సార్వస్థాంగప్రణామంబులన్. 374

ఉ. అంత మహాభుండు బలిరయా భృగువర్య సమర్పితంబు న
త్యంత మనోహరంబునగురన్యందనరాజము నెక్కి పేర్చి య

క్లాంత లతాంతమాల దనకంఠమున స్థరియించి యెంతయున్
వింతగు బాణతూణములుగ్రవిల్లును దాల్చి కడు నిర్వరాజితన్.

375

గీ. స్వర్ణ కేయూరవిలసితశబ్దహుయుగుఁడు, మకరకుండలయుగళ స్రస్మండితుఁడయి
కుండనంజ్వలితాగ్నిహోతృత్రిండువోలె, దేరుపై నెక్కి యా బలిశ తేజరిల్లె. 376

చ. ధృతిమెయి సంతరిక్షమునదృక్కులఁ గోలెడుదీల నత్యహం
కృతిమెయి దిక్కుల న్నమలికమింగెడుభంగిఁ జెలంగుచున్న యా
త్మతులితవైభవాధ్యులగురైత్యనతంసులతోడఁగూడి యా
దితిసుతసత్తముండు బలశ తేజముల న్వెలుగొందె నెంతయున్.

377

క. ఘనమగు రాక్షససేనలఁ గొనుచు న్నోదోంతరాశ్రయకుహరంబును బె
ల్చిన వణఁకించుచుఁ జెల్వొం, దిన సురనగరంబునకుఁ జరనె న్రభసగతిన్. 378

ప. ఇట్లుచని కూజద్విహంగమిధునంబులును, విరుతస్మత్తమధువ్రతంబులును, బ్రవాళ
ఫలపుష్పభారానతశాఖామర ద్రుమంబులును, శ్రీమంతంబులు నగు సందనా
ద్యుపవనోద్యానంబులచే రమ్యంబును, హంస నారస చక్రాహ్వయ కారండవ
కులాకులంబులై సుర సేవితప్రమదాజనవిహారభాసురంబులగు సరోవరంబులచే
మనోహరంబును, బరిఘభూతంబగు నాకాశగంగావ్రవంతిచే నావృతంబును, అగ్ని
వర్ణంబు సట్టాలకసహితంబు సమున్నతంబునగు పాకారంబుచేఁ బరివృతంబును,
హిరణ్మయపట్టకవాటంబులగు ద్వారంబులచేతను స్ఫటికమయంబులగు గోపురం
బులచేతను బరివేష్టితంబును, విశ్వకర్మవినిర్మితంబైన సభాచత్వర రథ్యాధ్యము,
నృశ్చుడవిమాన సమన్వితము, మణిమయ శృంగాటక వజ్రవిదుమివేది సంక
లితము, విభక్తపథంబునగు సభాస్థానంబును బొందినదియు, నిత్యవయోరూపాభి
రామలు, శ్యామలు, విరజవస్త్రులు, రూపవతులు నగు సుదతులచే నర్చులచే
నగ్నియుంబోలె విభ్రాజమానంబైనదియు, సమరాంగనాకేశవిభ్రాస్థానాంధిక
ప్రసాదభరిత మారుతసురభిత వివిధమార్గంబును, జాంబూనదజాలవినిర్మద
గరుగంధిపాండరధూపప్రతిచ్ఛన్న పథంబును, ముక్తావితానమణిహేమకేతు
నానాపతాకవలభి పరివృతంబును, శిఖండి పారావత భృంగనాదితంబును, వైమా
నికస్త్రీ కలగానమంజులంబును, మృదంగ శంఖానకదుందుభిస్వనంబులచేతను,
దాశయక్త వీణామూరజ వేణు నాదంబులచేతను, వాద్యనయంక్త నృత్యంబుల
చేతను, ఉపదేవగీతంబులచేతను, హృదయంగమంబును స్వప్రభావినిర్జిత సమస్త
ప్రభంబును, అధర్మిష్ఠ, ధర్మవిద్రోహ, శర, దురభిమాని, కాముక, లుభాగమ్యం
బును నగు నా దేవనగరంబును జమూనమేతుండై బహిర్భాగమునందంతటను

నా బలిసార్వభౌముఁడు నిరోధించి మహాన్వనంబును నాచార్యదత్తంబునగు శంఖంబును నిండకాంతలకు భయోత్పాదకంబగునట్లు పూరించె. 379

క. శతమన్యుం డంతట నా, దితిజేందు) మహోద్వమంబుగదెలిసి సురగణాన్వితుఁడయి నిజగురువాచ, స్పృతినిం గని పలికె నిట్లునవిసయఘటిన్. 380

గీ. పూర్వరిపుండై స్థబిదై త్య్రసార్వభౌముఁ, డిపుడు గ్రీమ్మఱఁ గావించునవిపులమైన యద్భుతోద్వమ మి దవార్యమంచుఁ దలఁతు, నిట్టి తేజముబలి కివ్వకడెట్లుగలిగె?

చ. ఎవఁడును దీని మానుప నశధీశుఁడు కాఁడని తోచుచుండఁ దీ వ్రలెయకాలవహ్నివలెఁబైకొని లోకములందహించు రీతి వెలుఁగుచున్ గడంగి పదిరదిక్కుల మ్రింగుగతిం జెలంగె శాత్రుఁ డిటు లోజముం బలమునదర్పముఁ బొందుట కేమి హేతువో! 382

వాచస్పతిః—

క. శతమఖ! విను శాత్రువు ను, స్పృతి కే నెఱుఁగుదును గార శ ణము భృగువులచే నతని కమిత తేజము సంభృతమయ్యెన్ శిష్యుఁడగుట శ నిది నిక్కువనూ. 383

క. ఒక్కవిభుండగుశ్రీహరి, దక్కఁగ మఱి నీవుగాని శ త్యాదృశుఁడగు వే తొక్కఁడుగాని యెదుటఁదా, నొక్కగడియయేని నిల్వనోపఁ డతనికిన్. 384

క. క్రావున మీరెల్లరు నిఁక, స్వావాసంబగు త్రివిష్ట శ పంబు విడిచి పొండా వైరివిపర్యయకా, లావధినిస్వేచియుండుఁ శ డమరాధీశా! 385

క. విప్రబలోదర్కుండై, దీప్రప్రతిభం జెలంగె శ దితిజవిభుఁడు ద ద్విప్రావమతికరుఁడు దా, స్వప్రభసెడఁజెడును నవరి శ వారుం డగుచున్. 386

గీ. అధిప! యారీతి కార్యజ్ఞుఁడైన గురుఁడు, కార్యనిశ్చయమొనరింపఁగ ననురులు సరభసంబగు గతిఁ ద్రివిష్టవమువిడిచి, యెల్లఱును గామరూపులై శయెటకొ చనిరి.

క. సుర లిట్లు లఁగియుండన్, విరోచనసుతుండు బలి త్రి శ విష్టనమును జెచ్చెర నాకృమించి త్రిజగము, లురవడిఁ దన వశముగాఁగ శ నొప్పె నరేంద్రా!

చ. భృగువులు శిష్యహాస్యలులు శ విశ్వజయంబునుబొంది నత్ప్రభన్ మిగిలెడు నాత్మశిష్యు హయ శ మేధశతంబొనరింపఁజేసి రొప్పుగ బలిసార్వభౌముఁడును శ బూర్ణశశాంకుఁడువోలె దిక్కులం దగణిత కీర్తిచందికలు శ వ్యాప్తముఁజేసెఁ దదుజ్జ్వలప్రభన్. 389

క. కృతకృత్యునిఁగాఁ దన్ను, నితిజవరుఁడు దలఁచికొనుచు శ ద్విజవర్యప్రాపితమగు సమృద్ధలక్ష్మిం, గుతుకంబున ననుభవించె గురుకులముఖ్యా! 390

అధ్యాయము 16.

అదితిప్రార్థనము

శ్రీశుకుడు:—

ప. అంత.

391

క. స్వతనయు లీ చాడ్చునఁ బెను, వెతలంబడి చెడుటయుం ద్రివిష్టప మనురా
వృతమగుటయుఁ గని యదితి పరితపించె ననాధక్రియ ధర్మతీనాథా! 392

గీ. కశ్యపబ్రహ్మ దాఁ జిరకాలమునకు, నరునమాధిపిరతుఁడయ్యెక్కనాఁడు
వ్యవగతోత్సవము నిర్భాగ్యదమునగు, నదితియాశ్రమభూమికిరనుగుదెంచె. 393

గీ. అదితిదేవీనమర్చితుండగుచుఁ దత్కృతాననంబున నుపవిష్టఁడై నరేంద్ర!
దీనముఖయైన భార్యనురదేవీచూచి, న్యాయనమ్మతమగు వచనంబుఁ బలికె. 394

క. ఓ కల్యాణీ! భద్రం, బేకద గో బ్రాహ్మణులకు శ నిష్ఠ జగమునన్
బ్రాకటధర్మమునకును భయాకరమృత్యువశవర్తి శ యా జనమునకున్. 395

క. ఏ గృహములఁ గనుచుందు ర, యోగులు ధర్మార్థకామ శ యోగవిధానం
బా గృహములందు నకుశలమో గృహమేధిని! యొకింత్రయున్ లేదుకదా. 396

మ. చెలియా! స్వీయకుటుంబనక్తవగు నీ శ చేఁ బూజితుల్లాక ని
ష్ఠులై పోవుచునుందురొక్కొక్క! యతిభుల్ శ భావించి వీక్షింపఁగన్
నలిలాభ్యర్చితులై నఁగా కతిభు లే శ సద్బంబులందుండి వి
హ్వలతం బోదురొ యాగృహంబులు సృగా శ లావానతుల్యంబులౌ. 397

గీ. తోయజాక్షిరొ! నే బ్రోషితుండనగుడు, మద్వియోగానహిష్టుత మదిఁగలంగ
వేశయందు నీచేత హావిస్సులదగ, నగ్నులు యథావిధి హుతంబులగుటలేదె!

గీ. నిఖిల దేవాత్మకుండయినెగడు ఎష్ఠు, పునకుబ్రాహ్మణుడగ్నియు ముఖముఁగాదె!
కాన వారినిబూజింపఁగ గృహస్థు, కామదుఘములౌ లోకముల్ శ గాంచుచుండు.

గీ. మానిసీమణి! నీదు కురమారులెల్ల, లోక బెడదలేక కుశలులై శయున్నవారె!
నిన్ను సస్వస్థచిత్తఁగానెన్నుచుంటి, వెలఁది విపరీతలక్షణములనుబట్టి. 400

అదితి:—

గీ. బ్రాహ్మణులకు గోవులకు ధర్మంబునకును, జనమునకుఁ గుశలమొ సూమునివతంస!
ప్రకటధర్మార్థకామంబులకును జ్ఞేత్రమగుచు గేహంబులెల్లఁజెరలఁగు గృహపతి!

గీ. అగ్ను లతిభులు భృత్యులు శ సద్భులైన, బిక్షువులు నెల్లరుం దగు శ విధముఁగాఁగ
నిన్ను ధ్యానించుకొనుటనోరనిర్మలాత్మవరమునీంద్ర! యారాధింపఁబడుచునుండి.

గీ. అనఘమతిఁబ్రజాధ్యక్షుండగ్రవైన నీవు, ధర్మముల నిట్లు నాకు బోధపఱువంగ
మునివతంసమ! నామనర్బునఁగలిగిన, కామ మేదిసంపన్నముగకయుండు? 403

చ. సదమలదివ్యరూప! ముని శ సత్తమ! సత్త్వరజస్తమోగుణా
స్పదులగునట్టి యీ ప్రజలు శ త్వచ్ఛుభమానసదేహజాతులే
కద? యఘలాసురప్రభృతి శ కప్రజలందు సముండవయ్య నీ
పదభజనంబులన్నలుపు శ వారియెడ స్థయయుంతు వెంతయున్. 404

ఉ. కావునఁ జిత్తమందు నధి శ కంబగు భక్తిభజించు మా కిటన్
నీవు శుభంబుఁగూర్చు మవి శ నింద్యచరిత్ర! మహానుభావ! యో
దేవ! సపత్నకోటు లతి శ దృప్తత శ్రీపదపుల్ హరింపఁగా
లావణియున్న నా కొడుకు శ ల స్థుణించి యనుగ్రహింపవే! 405

గీ. పరజనంబులచేత నురద్వాసితనయి, వ్యసనసాగరనిర్మగ్నరైతి నేను
ప్రబల నైరులచే మదైశ్వర్యము మఱి, శ్రీయు యశము స్థానము నప శ
హృతము లయ్యె. 406

శ్రీశుకుడు:—

క. అని యిరీతి నదితిచే, ననఘుండగు కశ్యపుఁడు నగ్రమభ్యర్థితుఁడై
జననాధోత్తమ! తగ నిట్లనె మృదుమధురోక్తు లొలయనల్లన నగుచున్. 407
కశ్యపుఁడు:—

శా. ఆహా! యద్భుతమానుగాదె? హరి మా శ యాశక్తి యత్యంతమున్
న్నేహవ్యాప్తమైన దీ భువన మి శ స్సీ! భౌతికంబైన యీ
దేహంబేడ? సరాత్మయేడ? పతిప శ త్నీపుత్రమిత్రాదిక
వ్యూహం బెవ్వరి కెవ్వరెన్న నిట మో శ హోద్యోకమే హేతువా. 408

గీ. సర్వభూతగుహావాసు శ జగదధీశు, వాసుదేవుని భగవంతుఁడెబరమపురుషు
నా జనార్దను నత్యంతమైనభక్తిఁ, బూజఁజేయంగవలయు నోశ్రీపూవుఁబోడి. 409

క. దీనదయాళుండగు లక్ష్మీనాథుఁడు హరి యొనఁగుఁజూరమీ నీ కోర్కుల్
శ్రీనాథార్ప యమోఘంబౌ నన్యంబట్లుకాదగ్రటంచుఁ దలంతున్. 410
అదితి:—

క. నందనసహితముగా గడు, వందురు నాయెడలఁ బ్రీతిఁబరఁగునటుల గో
విందుని పూజావిధి నా, కుం దగి నువదేశమిమ్ముగగుణరత్ననిధి! 411

కశ్యపుఁడు:—

క. మగువ! ప్రజాకాముఁడనయి, భగవంతుండైన పద్మభవు మును ప్రశ్నిం
పగ నాకుఁదెల్పెనది యీ, భగవత్ప్రీతికరమైనశ్రవణ మెఱిగింతున్. 412

గీ. ఘాల్మణంబునఁ దగ శుక్లవక్షమందుఁ

బరమభక్తిసమేతుఁడై శరసిజాక్షి!

శ్రీమ దరవిందనయను నర్చింపవలయు

ద్వాదశాహంబులుం బయోవ్రతముచేత.

413

క. వనకిటి విదీర్ణమృత్తిక, యొనఁగూడినమేన నలఁదియు నదీసోతం

బునఁ దానమాడి కర మర్ధిని నీ మంత్రంబు నుదహరింపఁగవలయున్.

414

క. మేదిని! స్థానముఁగోరెడు, నాదివరాహమ్ముచే రక్తసాభ్యుద్భుతవై

తో దేవి! నీకు మ్రొక్కులు, నా దురితసముచ్చయం బణంపుము వేగన్.

415

వ. అని భూదేవిఁ బ్రార్థించి మఱియు నిర్వర్తిత నిత్యనైమిత్తిక కర్మఁడై సూర్య జల

వహ్ని గురువులందు దేవభావముంచి యర్చింపవలయు.

416

గీ. సర్వభూతాశ్రయిండువ్రతాశ్వతుఁడవు, పరమపురుషుండవును భగవంతుఁడవు వి

భుఁడవు, సాక్షివి, వాసు దేవుండవునగు, నీకుఁ గావించు నే నమోఽవాకములను.

వ. అవ్యక్తుండవును సూక్ష్ముండవును బ్రధానపురుషుండవును జతుర్వింశగుణజ్ఞుండవును గుణసంఖ్యాసహేతుండవునగు నీకుఁ బ్రణామంబు. ద్విశీర్షుండవు, త్రిపదుండవు, చతుశ్శృంగుండవు, తంతురూపుండవు, సప్తహస్తుండవు, యజ్ఞమయుండవు, త్రయీవిద్యాత్మకుండవునగు నీకు నమస్కారంబు. శివుండవు, రుద్రుండవు, శక్తిధరుండవు, విద్యాధిపతివి, భూతపతివి నగు నీకు వందనంబు. హిరణ్యగర్భుండవు, ప్రాణరూపుండవు, జగదాత్మకుండవు, యోగైశ్వర్యశరీరుండవు, యోగసహేతుభూతుఁడవునగు నీకుజ్ఞాహారు. ఆదిదేవుండవు, దేవదేవుండవు, నారాయణుండవు, నరుండవునగు నీకుఁ బ్రీణతులు. మరకత శ్యామలదేహుండవు, పీతాంబరుండవు, శ్రీమంతుండవు, కేశవుండవునగు నీకు నా మ్రొక్కులు. దేవా! నీవు పురుషులకు సర్వపరదాయకుండవు కావున ఎండిఁగోత్తము లాత్మశ్రేయంబునకై భగవత్పాదారవిందఁజేయు నుపాసించుచుందురు. మఱియు వేల్పు లెవ్వని ననుసరించుచుండు, శ్రీయును నెవని పాదపద్మంబుల పరీమళంబుఁగోరుచుండు నట్టి భగవంతుండవునగు నీవు నాకుఁబ్రసన్నుడ వగుము. అనుమంత్రంబులచే నావాహన పురస్కరంబుగా శ్రద్ధాయుక్తుడై పాద్యోపస్పర్శనాదుల పౌషీకేశు నర్చింపవలయు. గంధమాల్యంబులచే నర్చించి యవిభుని క్షీరంబులచే స్నానమాడింపవలయు. పదంపడి వస్త్రోపవీతాభరణపాద్యోపస్పర్శనంబులను, గంధపుష్పాదులను ద్వాదశాక్షరవిద్యచే నా పరమపురుషు నభ్యర్చింపవలయు. యథావిభవంబుగ సమృతంబును, సగుడంబును, క్షీరసిక్తంబునునగు శాల్యన్నంబును నైవే

ద్యంబానంగి మూలవిద్యచే హోమంబుఁ గావింపవలయు. హృషీకేశనివేదితం
 బగు నీపదార్థంబును భక్తున కొనంగవలయు లేదేని తాను స్వయముగ భుజింప
 వలయు. ఆచమనం బానంగి యర్చించి తాంబూలంబును సమర్పింపవలయు. అష్టో
 త్తర శతస్తోత్రంబులచే నవ్విభుని జపింపవలయు. అనంతరంబు ప్రదక్షిణంబుఁజేసి
 భూమియందు సాష్టాంగదండ ప్రణామంబులు గావింపవలయు. తచ్చేషంబును
 శిరస్సునం దిసుకొని యద్దేవు నుద్వాసం బొనర్పవలయు. పిదప నిరుపురకంఠుఁ
 దక్కువకాని బ్రాహ్మణులకు యధోచితంబుగఁ బాయస్సానంబుచే భోజనంబు
 పెట్టవలయు. ఆ బ్రాహ్మణులచే ననుజ్ఞాతుండై శేషపదార్థంబును నాస్తనహి
 తుండై భుజింపవలయు. ఆ రాత్రి బ్రహ్మచారియై ప్రభాతంబుకాఁగ ప్రథమదినం
 బున స్నానంబుఁజేసి శుచియై యథావిధి సమాహితంబుండై పయస్సానంబు
 గావించి వ్రతసమాప్తి పర్యంతంబు సర్పింపవలయు. విష్ణ్వర్చనాదర సంభృతుండై
 యీ పయోభక్షవ్రతంబు నడుపవలయు. యథాపూర్వకంబుగా నగ్నిని వేల్చ
 వలయు, విపులను భుజింపంజేయవలయు. ఇట్లుప్రత్యహంబును ద్వాదశాహంబులు
 పయోవ్రతంబుఁ గావింపవలయు, విష్ణుసమారాధనంబును, హోమంబును, బూజ
 యును ద్విజితర్పణంబును, బ్రతిపద్దినంబు మొదలుకొని శుక్లత్రయోదశి పర్యం
 తంబుఁ జేయవలయు. అనంతరంబు బ్రహ్మచర్యంబును స్వప్నంబును, స్నానంబును,
 త్రిషవణంబు నొనర్పవలయు. అనర్థోష్ఠియును ఉచ్చావచంబులగు భోగంబులును
 వినర్జింపవలయు. వాసుదేవపరాయణుండై సర్వభూతంబులను హింసింపక త్రయో
 దశియందుఁ బంచగవ్యంబులచే విభుండగు విష్ణుదేవుని స్నానమాడింపవలయు.
 శాస్త్రదృష్టంబగు విధానంబున విత్తశాత్ర్యంబు గానరాసీయక విధిజ్ఞులైన విశ్రు
 లచే మహాపూజఁగావింపవలయు. జగత్స్వరూపుఁడగు విష్ణువునకుఁ బయస్సు
 నందు చరువును నిరూపించి సమాహితబుద్ధియై సూక్తంబుచే నప్పరమపురుషుని
 యజింపవలయు. అధికగుణంబుగల పురుషోత్తమతుష్టిప్రదంబగు నైవే
 ద్యంబు నొనంగవలయు. జ్ఞానసంపన్నుండగు నాచార్యుని, ఋత్విజులను, వస్త్రా
 భరణ భేషగణంబులచే సంతోషపఱచవలయు, త దారాధనంబు విష్ణుసమా
 రాధనంబుని యెఱుంగందగు. గుణవంతంబగు మృష్టాన్నంబున నవ్విపుల
 భుజింపఁజేయవలయు. మఱియు నితరులైన యుక్తబ్రాహ్మణు లెవ్వరచ్చటికి
 వచ్చిరో వారికి దక్షిణల నొనంగవలయు. గురువునకు, ఋత్విజులకును యథా
 ర్హనత్కారంబులు గావింపవలయు. అన్నాదికంబుచే శ్వపాకులుకాని వారిని
 బ్రీతింబొందింపవలయు. దీనాంధకృపణాదులగు నెల్లరును భుజించినయెడల
 దాన విష్ణువు సంప్రీతుండగు. అనంతరంబు బంధుసహితంబుండై తాను భుజింప

వలయు. నృత్య, వాద్య గీతంబులను, స్వస్తివాచకంబులగు స్తుతులను, భగవత్కథలను, భగవత్పూజ ననుదినంబు గావింపవలయు. ఇది పయోవ్రతంబనుపేరఁ బరమపురుషారాధనంబై వరఁగుచుండు. బ్రహ్మచేఁ డెల్పఁబడిన యీ వ్రతంబు నాచే నిష్పడు నీ కుదాహృతంబయ్యె. నీవును ఓ మహాభాగురాల! యీ వ్రతంబుచే లెన్నగఁ గేశవు నర్చింపుము. శుద్ధభావంబగునాత్మచే నియతచిత్తవై యవ్యయుం డగు నా మహాపురుషు నర్చింపుము. ఈ వ్రతంబు సర్వయజ్ఞాఖ్యంబనియు, సర్వ వ్రతంబనియుఁ జెప్పంబడు. ఈ వ్రతంబు తపస్సారంబును నీశ్వరతర్పణంబునునై యొప్పారు. కళ్యాణీ! అవే నియమంబులు. అవే ప్రశస్తయజ్ఞంబులు. కావున ప్రవృద్ధంబగు శ్రీధృ నీ వ్రతం బనుష్ఠింపుము. దానఁ బరితుష్టుండై భగవంతుండు నీకు సత్వరంబ వరప్రదానంబు గావింపఁగలండు. 418

అధ్యాయము 17.

పయోవ్రత విధానము

శ్రీశుకుడు:—

క. అవసీశా! యి ట్లదితి స్వ, ధవుచేఁ డెల్పంగఁబడి య్రతంద్రితమతియై
యవలంబించెను న్నవ్యం, బవురీతిం ద్వాదశాహారమగు నా వ్రతమున్. 419

చ. అరసి తడేకబుద్ధియయ్యిభునెంచుచు నెమ్మనంబుచే
దురునగు నింద్రియంబులనుగ్రహయంబుల బిగ్గఁబట్టిను
స్థితరబుద్ధి నమ్మనముగదేవునియందునఁ బాదుకొల్పి య
త్యురు నియమంబులొప్పగఁ బయోవ్రతము న్నడపెన్ యథావిధిన్. 420

వ. అంత. 421

మత్తకోకిల. ఆదిపూరుషుఁడుం జతుర్భుజుడబ్జనాభుఁడు స్వ చ్ఛవి
చ్చాది తేతరకాంతిపుంజుఁడుశంఖచక్రగదాదులొ
కై దువుల్లయికొన్న దేవుఁ డగ్రంధరూపుఁడునైన దా
మోదరుం డల దేవమాతకుఁమోలఁదోచెఁ గృపామతిన్. 422

గీ. అక్షిగోచరుడైన యార్యజ్ఞనాభుఁ, జూచి సంభ్రమాదరములలేచియంతఁ
బ్రీతివిహ్వలహృదయయైపుష్పివి దేహ, మంట దండప్రణామంబులొచరించె. 423

ఉ. అంతటలేచి యా యమ కృతాంజలియై పృథుధక్తి నా రమా
కాంతు సుతింపనెంచియునుగన్నఁగవన్ బ్రమదాశ్రు పూరముల్

దొంతరలై దొరంగ నొడ్రలుం బులకింపఁగ గాత్రకంపమున్
వింతకు దర్శనంబున జగనింపఁగ మిన్నకయుండె వేడుకన్.

424

చ. ఒడవిన వేడ్కుఁ గొంతతడ్రవుండి పదంపడి నెట్టకేల కా
యదితి రమానతీపతినిరయజ్ఞ పతిం ద్రిజగత్పతిన్ముఖ
ప్రదుఁ డమిఁదీరఁగాఁ గనులఁగద్రావు తెఱంగునఁ జూచుచుండి గ
ద్గదమధురోక్తులొప్ప వసుధావర! ప్రస్తుతిఁజేసె నీగతిన్.

425

అనితి:—

తరల. శ్రవణమంగళనామధేయ పరరాత్పరా! క్రతుపూరుషా!
సవననాథ! కృపాననాథ! ప్రసనన్నరూప! విపన్నలో
కవృజినోపశమోదయా! ససకాది సన్నతపాద! నీ
వవికృతుండ వనాధనాధుడ్రవౌట మా కిషు భద్రముల్.

426

మ. భువనశ్రేణికి సృష్టిసంస్థితిలయంబుల్యేయ స్వేచ్ఛ స్థరిం
తువు మాయాగుణముల్దలంపఁగ జగద్రూపుండ వీవౌదు ని
త్యవివృద్ధామలబోధ నిర్దళితమాయాశక్తి వప్రాకృతుం
డవు స్వస్థుండవునైన నీకు హరికిన్దండంబుఁ గావించెదన్.

427

శా. దేవా! తుష్టుండవైన నీవలనఁ బ్రాప్తించు న్నరశ్రేణికిన్
భావింపంగఁ జరాయువు నిరియు విశ్రవ్యంబైన దేహంబునున్
ద్యావాపృథ్విరసాతలంబులును యోగై శ్వర్యముల్ జ్ఞాన యో
గావిర్భూతి త్రివర్గమన్న సుడువంగానేల యన్యంబులన్.

428

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యిట్లు లదితి తన్ను, నివసతింపఁగ నాలకించిరప్రీతుండగుచున్
వనజాక్షుఁడు భూతేశుఁడు, ననఘుఁడునగు హరి వచించెనాయమహోడన్.

429

శ్రీ భగవానుఁడు:—

మ. రిపుసంఘంబులచే బలా దపహృతశ్రీకుల్ పదభ్రష్టులై
విపు లార్తింబడియున్న మీ చిరమనోభీష్టంబు స్పష్టంబు నా
కిపు డో నిర్జరమాత! యా విమతులస్థప్రాత్తులం దానవా
ధిపులంగెల్చి సమృద్ధులౌ సుతుల యుత్సేకంబు వాంఛితుగా.

430

మ. ధృతిమీఱన్ రణరంగమందు మఘవశ్యేష్ఠ స్వపుత్రాభిచే
హతులౌడై త్యులఁ జూచి దూపిలు తదీయస్త్రీల వీక్షింపఁగా
మతి వాంఛితువు వెండి కీర్తి సిరి సంగపాదించి స్వస్థాన ము
న్నతిఁ గైకొంచు సమృద్ధులైన సుతులన్దర్శింపఁ గాంక్షింతుగా.

431

ఉ. ఐనను దేవమాత! వినుకమా యిపు డేరి కవారణీయు లా
దానవయాధనాథు లిదితధ్యము సు మృనుకూల దక్షులౌ
మానిత విప్రపుంగవులుగనున్న వారినిఁ గాచుచున్మి య
న్యూనపరాక్రమం బిచటనోప్పదు సౌఖ్యము నీ దొకింతయున్. 432

శా. దేవీ! వి న్మటులై న నీ వ్రతవిధింబ్రదృష్టంజనా నేను నీ
కీ వేశన్ నదుపాయ మేదయిన నూహింపంగనాఁ గాదే నా
నేవాకర్మ నిరర్థకంబగుచు నశ్మింజెంద దెష్టేని ని
ష్టావాప్తిస్సలిగించుఁ దత్తదుచితశ్రద్ధానురూపంబుగన్. 433

మ. అమలోద్యాపనమా పయోవ్రతమునన్ శస్వాపత్యగుప్త్యర్థమౌ
యమ! నీచేత సమర్చితుండనయి యశ్చయ్యర్చావిశేషప్రభా
వమునంజేసి నకృత్యమిరితుండనై శస్వాంశంబున న్నీకు నా
ర్య మరీచాత్మజ సంగతి స్మతుండనై శరక్షింతు నీపుత్రులన్. 434

క. విను దేవరూపసంస్థితు, ననుగాఁగఁ బ్రజాపతియు నశనఘుఁడు నగు మహా
త్ముని నీవతినిన్నిర్జర, జననీ! భావించు చతనినంగతిఁగనుమా. 435

గీ. ఇంతకున్మించి యింక వచియింపరాదు, దేవగుహ్యము సుమ్మిదిదేవమాత!
అరసిచూడ సుసంవృతంబయ్యెనేని, దేవగుహ్య మభీష్టసిద్ధిప్రదమగు. 436

శ్రుశుకుఁడు:—

చ. నృపవర! యింతవట్టు వచియించి తిరోహితుండయ్యె నా విభుం
డవు డట దేవమాతయునశనస్యసుదుర్లభమైనయట్టి ది
వ్యపురుషుజన్మవట్లు తనయందు ఘటిల్లుట కాత్మబాంగి క
శ్యపు స్వపతిన్ భజించె నధికామలభక్తిఁ గృతార్థచిత్తయై. 437

గీ. ఘనసమాధియోగంబునఁ శ గళ్యవ ప్ర
జాపతి యమోఘదృష్టియై శ జ్ఞానశక్తి
నపుడు దనయందు నత్యద్భు శ తాచ్యుతాంశ
మెలమిఁజొచ్చుట యది గ్రహి యిం చె నధిప! 438

ఆ. ఉరుతపంబుకలనశ్శరసంభృతంబగు, నాత్మవీర్య మదితియందు నునిచె
యమివరుఁడు సమాహితమనస్కుడై యర్చి, ననిలుండెలమి దారుశవందులౌ.

అ. అంత నదితిగర్భ్యమం దధిష్ఠితుండయి, వరఁగు నచ్యుతు భగవంతు నెఱిగి
నలినసూతిబ్రహ్మనామంబులం దగఁ, బ్రస్తుతించె నిల్లుఁపొధిమెఱయ. 440

బ్రహ్మ:—

- సీ. ఉరువిక్రమాధ్యాయశరపురుషాయ సు, జ్ఞానస్వరూపాయశ్రేణమోస్తు
 పృశ్నిగర్భా యోరువేదగర్భాయ సు, ధీరాయ వేదనేత్రే నమోస్తు
 విష్ణవే జీవప్రవిష్టాయ స్వాశ్రితా, ధీనాయ భూయనేత్రే నమోస్తు
 త్రిభువనాభాయవిభవే త్రిపుష్టాయ, దేవాదిదేవాయశ్రేణమోస్తు
 గీ. దీనసంరక్షణచణాయశ్రేణమోస్తు, మానిహృత్కోటరచరాయశ్రేణమోస్తు
 శ్రీనివాసోరువక్షనేత్రే నమోస్తు, మానితానంతశక్తయేత్రే నమోస్తు. 441

- ఉ. ఆరయ సీ జగంబునకురనాదియు మధ్యము సంతమాచు నొ
 ప్పారెడుదేవుని నిబుధులందురుగాదె యనంతశక్తివి
 స్ఫారితుడై న పూరుషుగ్రనర్మజగంబును గాలరూపతన్
 దారిచి యిడ్చుచుండు స్వగతంబగు దానిని సోతమాంబలెన్. 442

- ఉ. స్థావరజంగమంబులుఁ బ్రజాపతి సంచయమున్ బ్రజాళియున్
 దావకమాయచే నవశ్రతం బొడము న్బెరుగు న్నశించుఁగా
 దేవ! త్రివిష్టపచ్యుతులగదేవతలం జలరాశిమగున్
 నావయుఁబోలె వేగమ పురనస్వపదస్థులజేయుమా పృథ్వా! 443

అ ధ్యాయము 18.

—శ్లోకా వామనమూర్త్యావిర్భావ ముట్టము శ్లోక—

శ్రీమతుఁడు:—

- గీ. ఈ తెఱంగున మహితవిధాత్మవినుత, కర్మవిక్రముడైన లోకేశ్వరకనాథుఁ
 డదితి దేవిగర్భంబునరయందునుండి, యననినాథ! పాదుర్భూతుఁడయ్యె నభుడు.
 సీ. శ్యామలాంగుఁడు శంఖచక్రగదాబ్జయు, తుండు మనోజ్ఞచక్రతుర్భుజుండు
 మకరకుండలదీప్తినికరరంజితవద, నేందుండు నలినాయకతేజఃబుండు
 శ్రీవత్సలాంఘనాంఛితమహోరసుండు, కాన్తుభాలంకృతశ్రకంధరుండు
 దృప్తాళికలనినాదితవినిర్మలవన, మాలాభిరాముండురబాలరూపుఁ
 గీ. డైన శ్రీవిష్ణుదేవుఁడత్యచ్ఛమైన, తన తనూకాంతిపటలిచేరనసముడైన
 యా పృజాపతివర్యగ్రహాంధకార, మెల్ల మాయంపఁజేసె మృహితలేంద్ర! 445
 చ. దెసలుఁ గొలంకులుం గలకఁదేరెఁ బ్రజాసముదాయమెల్ల సం
 తసమునఁ దోఁగె నంచితగుణాన్వితమై ఋతుషట్కమొప్పె నా

కనమును నాకలోకము నశగంబులు గోవులు విప్రకోటులున్

వసుమతియుం బ్రమోదకలశనన్విలసిల్లెఁ గురుక్షితీశ్వరా! 446

ఆ. మొఱసె శంఖదుందుభులు మురజ వణవా, నక మృదంగములునునకలచిత్ర
వాద్యతూర్యముల రశవము తుములంబై చె, లంగె నెల్లదిక్కుల న్నరేంద్ర! 447

గీ. ఆడి రచ్చరల్లిన్నరుత్తపాడిరడ్డు, మునులు వేల్పులు పితరులురసునువు లగ్ను
లరగ గరుడ విద్యాధ్ర కింపురుష కిన్నరులును యక్షరక్షఃప్రవరరులుఁబొగడిరి.

క. పాడుచుఁ గొనియాడుచుఁ దమి, నాడుచు విబుధానుయాయులందఱును బ్రజల్
సూడ నదితియాశ్రమమునఁ, గూడికొని ప్రసూనవృష్టిఁగరిసిరి పెలుచన్. 449

ఉ. అంత స్వగర్భజాతుఁడగునా భగవంతుని నాదిపూరుషున్
వితదలిర్ప నయ్యదిత్యవేడ్కమెయిన్ గని మోదమందె న
త్యంతము విస్మితుండగుచునమ్మునియు న్నిజయోగమాయ శ్రు
త్యంతమునోజ్జమా తనువుఁదాల్చినదేవు జయింపు మం చనెన్. 450

మ. అరుదా చిన్నెలతోడ నీపగిదిఁ దానవ్యక్తచిద్రూపుఁడౌ
హరి నానావిధభూషణాయుధములన్ శవ్యక్త స్వరూపంబుఁ దా
ల్చి రిరంసారతి వామనుండగుచుఁదోఁతచె న్నూపరా! తల్లి దం
డిరి వీక్షించుచునుండ నర్తకునిమూఁడ్కి న్విస్మితిం గూర్చుచున్. 451

గీ. వామనుండగు నవ్వట్యప్రవరుఁగాంచి, ముదముఁగనుచుఁ బ్రజాపతిఁస్మందిడుకొని
యంతట మహర్షిపుంగవులనువుమీఱ, జాతకర్మాదికంబునునలపి రధిప! 452

క. ఉపనయనవేశ సతనికీ, దపనుఁడు గాయత్రిజెప్పెఁదగ గీష్మతియున్
నృప! బ్రహ్మసూత్రమిడెఁ గ, శ్యపుఁడొనఁగె న్నేఖలం బ్రహ్మర్షకలితుఁడై. 453

గీ. భూమియొనఁగెఁ గృష్ణాజనమును దమి న్వి, నన్వతియగు సోముండు దండ్రింబునిచ్చె
మాత కాశీనమునొసంగెఁబ్రీతిమెఱయ, ధరణినాథ! నభంబు ఛత్రంబు నిడియె.

గీ. నలినసంభవుఁడుం గమండ్రిలువునిచ్చె, దర్శలనొసంగిరపుడు సత్ ప్రవ్వివరులు
నవ్యయాత్మున కతనికిరక్షమాల, నిమ్ముగ నరస్వతీదేవియిచ్చె నధిప! 455

క. ఈ వడువున నుపసీతుం, డౌ వటువునకిచ్చె పాత్రసర్థపతియు నా
దేవి జగదంబ యీశ్వరి, కేవలము నొసంగె భిక్షుక్షితిలోకేశా! 456

క. ఈ విధి సమస్తజననం, భావితౌడౌ వటువరుండుబ్రహ్మర్షి వితౌ
నావృతమగు నా సభను బ్ర, భావంబునమించియొప్పెరవసుధానాథా! 457

గీ. తనర నాహితాగ్నిని సమిర్ధంబుఁజేసి, ప్రోగుగానున్నదానినిసాగఁదివిచి
పూజఁగావించి యవ్వట్యపుంగవుండు, సమిధల స్తోమ మొసరించెఁగ్రమముమీఱ.

చ. అలఘుతరప్రభావకలి శ తార్యభృగుప్రవరప్రవర్తితం

బులయిన యశ్వమేధములఁ శ బూనిక్కి యజించెడు వానిఁ గా బలిం

దెలిసి వటూత్తముం డటకు శ ధీరతనేగె నశేషభారసం

కలితత నుండుగాన నడు శ గడ్డున భూమినిఁ గ్రుంగఁజేయుచున్.

459.

మ. తగ రేవోత్తరతీరభూమి భృగువ శ త్సక్షేత్రమందున్ బ్రశ

స్తగతిన్ భూరితరంబుఁగాఁగ బలి య శ జ్జంబు స్ఫృవర్తింపఁజే

యు గురుశ్రేష్ఠులు భార్గవు లుగుణధు శ ర్యుల్పెంగటం గాంచి రా

భగవంతు స్వటురూపు న ప్లదితుఁడౌ భాస్వంతు చందంబునన్.

460

గీ. నృపవరా! యజమానుఁడున్ భువిజులును, వామనుని తేజమునఁదమశ్రవణలు సెడఁగ

నెంచిరప్పుడు యజ్ఞదిశదృక్ష రవియొ, వహ్నియొ సనత్కుమారుఁడోరవచ్చెననుచు.

చ. అలఘుతరప్రభావులగు శ నా భృగునత్తము లీ గతిన్ సశి

ష్యులయి వితర్కముల్గులుపు శ చుండఁగ వామనదేవుఁడయ్యెడన్

జలయుతమా కమండలుపు శ ఛత్రము దండముఁ గేలనుండఁగా

నులలితవిభ్రమం బెనఁగఁ శ జొచ్చె మహాహయమేధవాటికన్.

462

చ. వినుము నృపాలవర్య! యువ శ వీతముగా నజినోత్తరీయమున్

గొనబుగఁదాల్చి దర్భమొల శ నూలునుజుట్టియుఁ జొచ్చినట్టి వా

మనుఁ గుహనావటుం గని క్ర శ మంబునఁ దన్మహిమాభిభూతులై

వనరుహసంభవోపములు శ భార్గవులప్పుడు లేచి రల్లనన్.

463

మ. వసుధాధీశ్వర! దర్శనీయతరదీ శ వ్యద్రూపు రూపానురూ

పనమస్తావయపు న్వటుప్రవరు దృ శ కృర్వంబుఁగాఁజూచి య

య్యసురేందుం డుచితాసనంబు నిడి యొ శ య్యన్వాగతంబుగ్లి యిం

పెనఁగం బాదయుగంబునుంగడిగి య శ ర్చించె స్థ ను న్వామనున్.

464.

మత్తకోకిల:—దేవదేవుఁడు చంద్రమాళి ను శ ధీనుతుండు గిరీశుఁడున్

దీవరంబగు భక్తిపెంపున శ దేనినిం దలఁదాల్చె నా

పావనంబు నఘాపహంబగు శ పాదశౌచముఁబూనె ధా

తీరవరేణ్య! స్వధర్మమర్మవి శ ధిజ్ఞుఁడౌ బలి యాదలన్.

465.

బలి:—

గీ. స్వాగతంబు మహాత్మ! బ్రహ్మస్వరూప!, నతులివే నీకు నే నేమొనర్పవలయు

రూపుఁగన్న బ్రహ్మర్షి వశ్యులమహోగ్ర, తపముగా నిన్ను నే నాత్మ్య

దలఁచుచుంటి. 466

- ఆ. ఆర్య! నీవు మాగృహంబునకరుదేర, నిపుడు మా పితరులుగత్తువులైరి
అరయ మా కులంబుననతిపునీతంబయ్యె, నీ మఖంబు సమ్యక్గిష్టమయ్యె. 467
- క. నిజ మాడెదఁ ద్వత్పదపం, కజసేచనపావనోద శ కధ్వస్తమహా
వృజినుడనగు నా యగ్నులు, ద్విజసుత! యిప్పుడు యథావిశ్రధి హుతములయ్యెన్.
- క. వడుగా! సూక్ష్మములగు నీ, యడుగుండమ్ములు శుభంబు శ లై సోకఁగ నీ
పుడమి యిపుడు దలపోయం, గడుఁబావనమగుచునొప్పెఁగదె నిజముగన్. 469
- క. నిను నే నర్థినిగా నా, మనమున భావించితిని న శ మంచితమతిఁ గా
పున మావకోత్తమ! నీ, కు నిపుడు వాంఛితమదేదొక్కోరు మొనఁగెదన్. 470
- శా. భూమిమండలమో గజవ్రజమొ గో శ వ్యూహంబో సంపన్నమా
గ్రామవ్రాతమొ స్వందనప్రచయమో శ కన్యాజనంబో హయ
స్తోమంబో సుఖదాయకావనధనం శ దోహమ్మొ మృష్టాన్నమో
హేమంబో యివికాక విప్రసుత! యొం శ డెద్దేని నర్థింతువో. 471

అధ్యాయము 19.

*** యాష్ట ***

శ్రీశుకుఁడు:—

- క. అని యీ వడుపున నుడివిన, యనఘము సూనృతము ధర్మ్య శ మగు నవ్వైరో
చని వచనమ్మును విని వా, మనదేవుఁడు మెచ్చి పలికె శ మది బ్రీతుండె. 472
- శ్రీభగవానుఁడు:—
- ఉ. దానవనాథ! నీపలుకు శ ధర్మయుతంబుఁ గులొచితంబు న
త్సానృతమున్ యశస్కరము శ స్తుత్యమునై కడు నివ్వటిలై వి
జానవినోదులైన భృగు శ సత్తములున్ గులవృద్ధు శాంతతే
జోనిధి నీ పితామహుఁడు శ చూడఁ బ్రమాణము నీ సుబుద్ధికిన్. 473
- మ. అలఘుప్రాభవయుక్తులై పృథులకీ శ ర్త్యావాసులై యొప్పు త్వ
త్కులసంజాతులఁజేరి దానకదనా శ ధుల్ వృద్ధులై రిత్తచే
తులతోఁబోవుల గల్గెనే యచటఁ జం శ ద్రుం డంతరిక్షంబునం
బలెఁ బ్రహ్లాదుఁడు నీపితామహుఁడు బ శ ర్వంజేయుఁ గీర్తిద్యుతుల్. 474
- మ. ఆధిపా! మీ కులమందుఁబుట్టిన హిర శ శ్యాక్షుం డొకండే గదా
యుధుండై గ్రుమ్మలుచుండి వీరభటు న శ న్యం గానఁ డీ యుర్వి నం

త ధరోద్ధారపరుండు విష్ణుఁడెటా యా శ దైవేంద్రు నిజించి త
త్పృథుశౌర్యంబు స్మరించి తన్నుజయిగా శ నెన్నండు స్వాంతంబునన్. 475

మ. పూతమతీ! హిరణ్యకశి శ పుండను నాశని భ్రాత యంత స్వ
భ్రాతృవధంబును న్విని దు శ రత్యయభీషణరోషమూని యా
భ్రాతృనిహంతయకా హరిని శ బల్లి వధింపంగ నిశ్చయించి పృ
స్థీతగదాధరుండగుచు శ జేరె రయంబున విష్ణుగేహమున్. 476

ఉ. కావరమొప్పగా విలయశకాలకృతాంతునిచాడ్చునన్ భయం
బావహిలంగఁజేయుచునురబై పట తెంచెడు దైత్యుఁజూచి మా
యావిపరుండు కాలవిదుఁడైన ముకుందుఁడు పద్మలోచనుం
డా విషయంబునెల్ల దనశస్వాంతమునం దలపోసె నీగతిన్. 477

ఉ. ఏ నెటకేగిన నిడువశ్రీతఁడు వెంబడి నేగుదెంచెడున్
దా నటకెల్లఁ బ్రాణినముగదాయమునొంచెడు మిత్తికె వడిన్
గాన బహిప్రదేశముననన్ను గవేషణముం బొనర్చు ని
ద్దాననలోకనాయకు హృదంతరభాగముఁ నొప్పు నిత్తెరిన్. 478

మ. తన హృతోక్తిటరసంస్థితుండనగు నన్యదాఁ జూడఁగాఁజాలఁ డీ
దనుజేందుండని నిశ్చయించి హరియంతన్ జొచ్చెఁబై వచ్చు శ
త్రునిమేనన్ బహుసూక్ష్మసూపుఁడయి తోరప్తో ప్రూణరంధ్రంబునన్
దనుజాధీశ్వర! చొచ్చె గంపితమతిన్ శదచ్చావ్స లీనాంగుడై. 479

మ. అతిపీఠ్యుండగు నా హిరణ్యకశిపుండా నౌస్యగేహంబు ను
ద్ధతిమై డగ్గతి యందు విష్ణు గన కాత్మన్ గుర్ధింపఁడై యాగ్ని భూ
రితరాటోపముతోడఁ బిమ్మట ధర్మత్రిన్ నాకమున్ మిన్ను ది
క్షతులన్ వార్ధుల విష్ణుని న్నెమకుచున్ గానం డనం డాతనిన్. 480

చ. సకలజగంబులందు జలశజాక్షుని విష్ణునిగాన కా హిర
ణ్యకశిపుఁడిట్లునున్ నెమకురలాడితి నే నిఖిలంబు భ్రాతృహం
తకుఁ డెచటన్ గనంబడఁడురతభ్యము నాదగు ధాటికోర్వ నే
రక తనుదాన వాఁ డపునశరాగమమైన పదంబుఁ జెందెగా. 481

గీ. మృత్యుసర్వంతమయగు శరీరధారు, లకును నైరానుబంధంబుప్రకటగతిని
జర్చనేయంగ నజ్ఞానశయ్యమగుట, నెన్నఁగ్రోధ మహమ్నానశబృంహితమగు. 482

ఉ. ఓ దితిజేంద్ర! యో వరగుణోదయ! యో బలిసార్వభౌమ! ప్ర
హ్లాదసుతుండు నీ పితయురనై న విరోచనుఁ డింపుమిఱ దా

మోదరతత్పరుండయి ప్రోమోదమున ద్విజవేషధారులౌ
ఆ దివిజవ్రజంబునకుఁగఁగి తుండై యొసఁగె న్నిజాయువున్.

483

క. ద్విజులున్ గృహమేధులు పూర్వజులున్ దదితర మహాప్రభావగరిమ యు
క్తజనులు నొనర్చుధర్మములు జనప్రీతికరముగ న్నలుపు దీ వధిపా!

484

క. కాన వదాన్యశిఖామణి, వై ననినున్ భూమి యించుకంత యడిగెదన్
నే నిట మత్పదనమ్మిత, మైన పదత్రయము నొసఁగుమా బలిరాజా!

485

చ. దనుజకులగ్రణీ! విను వరదాన్యుడవున్ జగదీశ్వరుండవున్
ఘనుడవునైన నిన్ను నడుగన్ మఱియెద్దియు నర్థసంగ్రహం
బును విబుధోత్తముండు నలుకపున్ దగినంతయ యంతకెక్కుడౌ
ధనమును గోరుచో ద్విజుఁడురదిండ్యుడగున్ జమి పెక్కులేటికిన్.

486

బలి:—

చ. భళిర! ద్విజాత్మజోత్తమ! భగవద్వచనంబులు వృద్ధసమ్మతం
బులు మఱి నీవు బాలుండ వరబుద్ధుండవైతివి స్వార్థలబ్ధిఁ గే
వలము జడాశయుండవు సురవాక్కులందన్నియుఁ ద్వీపదున్ జగ
ద్వలయవిభున్ ఘనున్ నను బరదత్రయివేడునె? ప్రాజ్ఞఁ డెవ్వఁడేన్.

487

ఉ. మాణవకాగ్రగణ్య! విమరమా ననుబొందియుఁ బూరుషుండు దా
బోణిమిదక్కి కృమ్మఱఁగఁగబోవుట గల్గునె యన్యవేడ సం
ప్రీతిమానసుండవయ్యివృత్తికి నీకును జాలినంత నీ
క్షోణితలమ్ము నావలనఁగొమ్ము ముదమ్మున నీ కొనంగెదన్.

488

వామనుడు:—

చ. ఎవఁడు నిజేంద్రియంబుల జరయింపఁగఁజాలఁడౌ యట్టిపూరుషున్
భువనచయంబునందలి ప్రభూతములౌ సకలార్థజాలముల్
వివిధములౌ విభూతులునురలేశముఁ దృప్తిపఱితుఁడేయ నే
ర విది యథార్థమింతయునురరాజవతంసమ! పెక్కులేటికిన్.

489

క. మూఁడుగులతోఁ దనియని, వాఁడిఁక నవవర్ష యుతశుభద్వీపంబున్
గూడియుఁ దృప్తిజెందునె, యేడగుదీవులనుబడయురనిచ్చ జనించున్.

490

ఉ. హేలగ నేడుదీవులకుఁనేలికలై నృగ వైన్యముఖ్య భూ
పాలురుగూడ నో దనుజ్యపాలక! యాత్మను దృష్టి నొందిరే?
లోలత నర్థకామములలోఁగి కలంగిరిగాని యింక వే
యేల? నిజాశ కంతమొకకయించుక యేనియుఁ బొందఁజాలిరే?

491

మ. శ్రీమకుం బాల్పడకుండఁ బార్థివ! యదృచ్ఛాల్పభ్రమైనట్టి య
న్నముచేఁ దుష్టినిఁజెందువాఁడు సుఖయైసానాఁడు వర్ధిల్లు భా
వమునన్ దా నజితేంద్రియుండు తనకున్ బ్రాప్తంబులౌ మూఁడు లో
కములన్ దృష్టినిబొందలేక మిగులస్థానింబడు నీనతన్.

492:

మ. సుతశీలా! విను మర్థకామములయన్యదున్ దుష్టిలేకుంట సం
సృతికి న్నారణమాను బూరుషునకుర్వీశా! యదృచ్ఛాగతిన్
బ్రతిల్లబంబగుదానఁ దృష్టి వడుచేరభావింపఁగా ముక్తి సం
గతికిన్ గారణమానటండ్రు బుధలోకగామిణుల్ వింటివే!

493

మ. జననాధాగ్రీణి! విప్రీణోటికి యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టిచే
ననయంబున్ గడువృద్ధి సెందును దదీరయంబై నతేజమ్ము సు
మృనలం బంబువుచేతనుంబలె నదృశ్యంబై యతుష్టాత్ముఁడౌ
జనుతేజంబు నశించు నన్వహము నిరస్సందేహ మూహింపఁగన్.

494

క. కాపున మూఁడుపదంబుల, నేవేడెద దానకౌండుని న్ననురేంద్రా!
యావత్ప్రయోజనంబగు, నో విత్తం బంతమాత్రనొందుదు సిద్ధిన్.

495

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యీ వడుపున నుడువన్, విని నవ్వుచుఁ గొనుము భవ ద్రభీష్టంబని వా
మనునకు మహిమన్ సగం గై, కొనె జలకలశంబు బలి యరకుంతితమతియై.

496

మ. భగవంతుండగు విష్ణుదేవునకు సృద్భావంబు సంధిల్ల నీ
జగతిన్ దానముఁజేయనున్న బలిరారజన్యున్ వివశ్చిద్వరుం
డగు నా శుక్రొడుగాంచి శ్రీవిభుని చేయంబోవు చైదంబు ని
మ్ముగ నాత్మన్ గనుచున్ స్వశిష్యు బలినిన్ బోధింపఁగా నిట్లనున్.

497

శుక్రఁడు:—

ఉ. ఉద్భవమందె గశ్యపునరకు త్రమయా సురమాతెయందు నా
తూడ్చగవంతుఁ డవ్యయుఁడునర్వవిభుండగు విష్ణుఁ డీతఁ డ
త్యద్భుతమైనరీతి నమరరావళికార్యముఁ జక్కఁ బెట్టఁగాఁ
దద్భరమూని వచ్చె నిటుదక్షత దానవలోకనాయకా!

498

చ. ఓతివర! భా వ్యసర్థము నొకకింత యెఱుంగక యీ గతిన్ బ్రీతి
శుతమొనరించి తీతినికీరయాధిగ జ్ఞేమకరంబుగాదు నా
మతినిఁ దలంపబో నిది సకమంజనకార్యమటంచు దైత్య సం
తతికి నుపప్లవంబొదవెదదారుణమై యనివార్యమై యిటన్.

499

శా. మాయామాణవకుండు విష్ణుఁ డితఁ డీరమాడ్కిన్ నినుంగోరి నీ
శ్రీయుం దేజము వై భవమ్మును యశశ్రీయున్ భవత్సానమున్
వేయేలా! సకలంబు బల్కిఁగొని యీరబృందాకశ్రేణికిన్
ధీయుక్తిన్ గ్రమమొప్ప సీఁగలఁడు దైత్యత్యేంద్రోత్తమా! ప్రాధిమై. 500

క. మూఁడుపదంబులతోడన్, మూఁడుజగంబులను విశ్వరూర్తియగుచు నీ
ప్రొడ వడి నాకృమింపఁగ, బోడిమిసెడి మెలఁగుదెల్లురమూఢుని పగిదిన్. 501

క. ఒకయడుగున భూమిని వే, తొకయడుగున దివము నభమునరుతనువున నిం
డికొని హరి యాకృమింపఁగ, నిక మూఁడవయడుగు నిల్పరనేది గతి నృపా! 502

సీ. అధిప! పృతిశ్రుతంబగుదాని నీకున్న, నీకును సరకంబునిశ్చయంబు
మొనసి పృతిశ్రుతంబునుద్రోసిపుచ్చ నీవసమర్థుడవ యాదురవసురనాథ!
ఐన నాలింపు మేరదానంబునన్వృత్తి, యడఁగు దానమ్ము గారదండ్రు దాని
దానమ్ము యజ్ఞమ్ముతపమును గర్మంబు, వృత్తిమంతునకె యుర్రెంజెలంగు
గీ. కడఁక ధర్మార్థములకునుగ్రామమునకు, సద్యశమునకు స్వజనవ్రజంబునకును
బంచవిధములుగా విభజించి విత్త, మిందునందును మోదంబునొందుజనుఁడు.

వ. మఱియు దైత్యోత్తమా! యీవిషయంబున బహ్మచ మను గీతం బొందు కలదు
వినుము. ఔ ననుట సత్యంబు, కాదనుట యన్వతంబు. 504

సీ. ఆత్మవృక్షమునకురసన్వతంబు మూలంబు, సత్యంబు ఫలపుష్పరసముదయంబు
ఫలపుష్పములులేకబ్రతుకును వృక్షంబు, మూలంబులేకున్నశ్రగూలుఁగాదె
అట్లే నష్టాన్వతంబగునాత్మశోషిల్లు, జర్చింపనిందు సంశయములేదు
సర్వంబు సతిధి కొనసంగెదననరా దె, దో కొంతయిడిన రిక్తుండుఁగాఁడు
గీ. ఉన్నయఖిలంబునర్దిక్షిన్సంగెనేని, తనకులేదుకావున నన్వతంపుఁ బలుకు
సమరుసంతయుఁబోవలేదంచుఁజెప్పు, వాఁడెమమ్మిర్తియుతుఁడుజీవన్మృతుండు

క. పరిణయ, వృత్తి, స్త్రీజన, పరిహాస, ప్రాణభంగరవై శనగతులన్
వర గో విప్ర హితార్థము, ధరఁ బొంకుట యది జగుష్పితము గా దధిపా! 506

అధ్యాయము 20.

—అథ బలి నిష్ఠాయము శ్లో—

శ్రీశుకుడు:—

క. కులగురుండగు శుక్రుడిటుల్, దెలుపన్ క్షణమూరకుండీర్ తేజోనిధి యా
బలిచక్రవర్తి గురునకుఁ, బలికెన్ రాజేంద్ర! ధీరభావముతోడన్. 507

బలి:—

క. భగవత్స్వరూపయుక్తుండ, వగు నీచేఁ దెలుపఁబడినయది నత్యం బె
న్నఁగ నర్థకామవృత్తల, కగు నీధర్మం బఖిలగృహస్థులకుఁ దగున్. 508

క. ఏ దడిగిన నిచ్చెదనని, సాదరముగఁజెప్పి విత్తశాత్రుంబునఁ బో
లే దను తెట్టులకో! ప్ర, వ్లాదకులుండ నేను గితవ్రసన్లు మహాత్మా! 509

గీ. ఎన్ననత్యంబుకన్న నురమిన్నయైర, ధర్మమున్నచే భూదేవిభావతోడ
అన్యతమాడునరునిఁ దక్కనఖిలము న్వ, హింపఁజాలుదు ననినచిత్తుంపడెమును.

ఉ. కొంకను పాపలోకమునకు న్లగు దుర్భరమైన లేమికిన్
జంకను దుఃఖసాగరమునంబడియుండుటకున్ దలంక నే
నింక మహాపదచ్యుతికిరనేని వణంకను మృత్యుదేవికిన్
బింకమువీడి భీతిలనుగ్రవిప్రనిరాకరణంబుచం బలెన్. 511

క. మృతుని విడుచు నీజగమున, క్షితిముఖ సకలంబు దానిరచే విప్రుడు ప్రీ
ణితమతి గాకున్నన్ ద, త్కృతమగు త్యాగమ్మువలనననేమిఫలమగున్? 512

ఉ. మానితకీర్తిసాంద్రులు నరమగ్రగుణాధ్యులు సాధుసత్తముల్
ధీనుతన త్వశాలులు దగధీచి శిబి ప్రముఖుల్ శృజింపఁగా
రాని యమూల్య కంబులగుప్రణాములన్ దగ భూశశోకి కం
తేనియు మేలుకూర్చిరికరనేటికిఁ జెప్ప ధరాది కాన్యమున్. 513

ఉ. ఎందఱు రాజు లీపుడమిరనేలఁగలే దధికారగర్వముం
బొందఁగలేదు దిగ్విజయముంగొని మిట్టిపడంగలేను వా
రందఱు నిల్చిరే యిట గ్రతాయువులై వెసఁ బోరె పోవుచో
వెందగిలించుకొంచు పద్యవి న్గొనిపోయిరె? చెప్పు భార్గవా! 514

క. కలన వెనుదివని దై త్యే, భ్యులచే నీభూమి నముపభుక్తమకా? వా
రల భోగములను గాలము, బలిమిస్త్రింగెను యశోవిభవ మది నిలిచెన్. 515

చ. అతి సులభక్రమంబున ద్వైరజాగ్రేణి! పూర్వము ధీరు లాహవ
క్షీతిఁదమదైన దేహముఁ ద్యజించిరి కొంకక పాత్రదాన సం
గతి దొరకొన్న యప్పు డట్యుగగాక ధనంబు పరిత్యజింప లే
క తికమక న్నలంగి రటుశగాన ధనంబు త్యజించు టొప్పదే? 516

చ. ధృతిమెయి నధి కామితముఁగదీర్చుటచే నుపపన్నమైన మ
ర్గతి యది మానవంతునకుఁగారుణికాగ్రాణికిన్ శుభంబె ను
వతులగు బ్రహ్మవిద్వరులశవాంఘలు దీర్పఁగఁ జెప్పనేల? వి
ప్రతిలక! యట్లుగాన వటుశవాంఘితమున్ దగఁదీర్తు నిత్తఱిన్. 517

మ. క్రతుయజ్ఞాదులతోడ నిత్యము జగత్కల్యాణము స్తోరి యా
దృతి నామ్నాయ విధానకోవిదులు మీరెవ్వని నర్చింతు ర
య్యతులుండౌ వరదుండు విష్ణువె యితండ్డౌగాక కాకున్నచో
నితరుండే యగుఁగాక యివ్వటువరాభీష్టంబు నేఁ దీర్చెదన్. 518

ఉ. ఈతఁ డధర్మమార్గమునఁగన్పడు న న్నకృతాపరాధునిన్
గైతవవేషధారియైకట్టినఁ గట్టఁగనీ ద్విజోత్తమా!
ఈతఱి బ్రహ్మమూర్తి ధరియించిన యీ పరమాత్ము విష్ణునిన్
ప్రీతిభరింతుఁగాని విచరమీ యొకనేగి నొనర్చబో నిటన్. 519

గీ. ఉత్తమశ్లోకుఁ డితఁడు నిరజోరుయశముఁ, బాపుకొనకున్ననన్ననిరన్నట్టికట్టు
లేక నాచేత నిహతుఁడై ప్రణేకమెఱయ, వీరశయనంబు నొందు నోశవిప్రవర్య! 520
శ్రీశుకుఁడు:—

మ. తన యాదేశమునందు లేశమును శ్రేష్ఠన్ జూపకున్నట్టి య
ద్దనుజాధీశు స్వశిష్యు మానధను సకల్యాధ్యు స్ఫులిం గాంచి చి
వ్వన శాపంబునొసంగె నీవగిది దైరవప్రేరిత స్వాంతుఁడై
ఘన తేజుండు భృగుద్యవంతుండునగు నారకావ్యండు ట్కోణీధవా!
శుక్రఁడు:— 521

ఉ. పండితమాని వజ్రఁడవురబాల్పడి మమ్ము నుపేక్షఁ జేయుచున్
దండితనంబుఁ గోల్పడినస్తబ్ధుఁడ విప్పుడు మా నిదేశ మొ
క్కండు నిరాకరించితివిశగావున స్వీయపదంబునుండి భృ
ష్టండువుకమ్ము సర్వులునురజాచుచునుండఁ వదాన్య డాంబికా!
శ్రీశుకుఁడు:— 522

మ. స్వగురూత్తంనుఁడు శుక్రఁడట్లు తనకున్ శాపం బొసంగంగ న
త్యగరిష్టండు మనస్విశేఖరుఁడు దైరత్యాధీశముఖ్యుండు ధ

ర్మగుణోపేతుఁడునైన యాఁబలి చలింపఁబోక వాఃపూర్వకం
బుగ దానం బిడనెంచె వామనున కీర్ణభాభాగ ముర్వీశ్వరా! .

523

ఉ. భూవర! యంత దానవవిభుండగు నాబలియొజ్జఁజేసి త
ద్దేవి యరాశకుంతల సురధీనుతశీల మరాశయాన విం
ధ్యావళి స్వచ్ఛవారికలితంబగు హేమఘటంబు దెచ్చె నా
పావనుడౌ వటూ త్తమునిరపాదముల న్నడుగ న్రయంబునన్.

524

క. ఆ యజమానుఁడు ఒలి తా, నై యా వామచు శుభావరహంబగు నడుగుం
దోయిఁగడిగి పావనతర, మై యొప్పు తదంబుకణముశతాదలఁ దాల్చెన్.

525

మ. గగనంబుండున నిల్చి దేవగణముల్ గంధర్వ విద్యాధరో
రగ కింపూరుష సిద్ధు లమృహితకర్మమ్మున్ బ్రశంసించుచున్
మిగులన్ బ్రస్తుతిపారముల్ నలుపుచున్ శ్రబృధ్వీస్థలం బంతటన్
సాగసాప్ప స్తరియించి రంత సుమవృశ్మల్ రాజమాడామణీ!

526

మ. ఉరురావంబున దుందుభుల్ మొఱుసె నింకపొప్పుగ గంధర్వ కి
న్నర కింపూరుష సిద్ధచారణవిత్తానంబుల్ సభాపీఠిఁ బా
డిరి లోకతీతయంబెఱింగి యిడఁ బ్రాశస్త్యైర్విరికి నేల్లల్లహ
త్తరకార్యంబానరించె నీ ఒలివృహత్తంనుండటం చెంచుచున్.

527

ఉ. అంత ననంతఁడుం బరమ్యుడొద్దుఁడునౌ హరి గుఱ్ఱరూప మ
త్యంతమువృద్ధిఁజెందెఁ ద్రిగుణాత్మకమై పరిపూర్ణ మౌచు న
ల్లంత నృ మాని తిర్య గమరరాస్పద సాగర శైల భూ రసా
భ్యంతర నాకలోక వివరరాదులకు నిద్విపు లాలవాలమై.

528

ఉ. అర్యనుతప్రభావుఁడగునా ఒలి దైత్యవిభుండు ఋత్విగా
చార్యసదస్య దైత్యగణనయ్యుతుడై త్రిగుణాత్మకంబు గాం
భీర్యయుతంబునైన హరిమేన గుణాత్మక సర్వవిశ్వ మా
శ్చర్యముతోఁ గనుంగొనియెక్కావరజంగమనయ్యుతంబుగన్.

529

వ. మఱియు నింద్రసేనుఁడగు నా ఒలిసార్వభౌముఁడు విశ్వరూపుఁడగు నా త్రివిక్ర
మదేవుని పాదతలంబున రసాతలంబును, పాదంబుల మహితలంబును, జఠిఘల
శైలంబులను, జానువులఁ బతత్రిగణంబులను, ఊరువుల మరుద్గణంబులను, వసనం
బున సంధ్యలను, గుహ్యంబున బ్రజాపతులను, జఘనంబున నాత్మముఖ్యులను,
నాభియందు నభంబును, కుక్షియందు సప్తసంఘవులను, సురస్థలంబున నక్షత్ర
గణంబులను, హృదయంబున ధర్మంబును, స్తనంబుల ఋత సత్యంబులను, మనంబునఁ

జండుని, వక్షంబున నరవిందహస్తయగు శ్రీదేవిని, కంఠంబున సామాది సమస్త
 నేదంబులను, భుజంబుల నిండ్రాది బృందారకబృందంబులను, కర్ణంబుల దిక్కులను,
 మూర్ధంబున దివంబును, కేశంబుల మేఘంబును, నాసికయందు శ్వసనంబును, నయనంబుల సూర్యుని, వదనంబున వహ్నిని, వాణియందు ఛందంబులను, రసనయందు వరుణుని, భూయంగంబున విధిని షేధంబులను, వక్షింబుల నహోరాత్రంబులను,
 లలాటంబున గ్రోధంబును, అధరంబున లోభంబును, స్పర్శంబున గామంబును, రేతంబున జలంబును, పృష్ఠంబున సధర్మంబును, క్రమణంబుల యజ్ఞంబును, ఛాయయంధు మృత్యువును, హాసంబున మాయను, రోమంబుల నోషధిజాతంబులను, నాడులయందు నదులను, నఖంబులయందు శిలలను, బుద్ధియందజుని, ప్రాణములయందు దేవ గణంబులను ఋషులను, గాత్రంబున స్థావరజంగమంబులను దర్శించె. సర్వాత్ముడగు నమ్మహాపురుషునందీనకల ప్రపంచంబును వీక్షించి సర్వసువర్షలుం బరమాశ్చర్యచకితులై యుండి రంత.

530

సీ. ప్రకటతేజము నుద్యర్శననామచక్రంబుఁ, జారునిర్ఘోషంబుశ్చార్ణ ధనువు
 జలదస్వనముఁ బొంచుజన్యాఖ్యశంఖంబు, వేగాత్తకామోదాద్యకీదయును
 శతచంద్రవర్మ సంయుతమగు విద్యాధి, రాఖ్యజైల్వంజెడననసివరంబు
 అక్షయసాయకంబగు తూణయుగమును, గలిగి విభ్రాజిల్లునలఘురూపు

గీ. నుత్తమశ్లోకుహరినిభృతతోత్తములగు, నల సుందముఖ్యులు స్తోత్రములునలిపిరి
 సకలలోకపాలకవర్మనహితులగుచు, డెందమందు నానందంబునందడింప.

531

మ. విభుఁ డొప్పారెఁ ద్రివిక్రమస్ఫురణఁ బృథ్వీనాథ! శ్రీవత్సకా
 స్తుభకాంచీ గుణకాంచనాంబర పరీతండున్ నదదృష్టంగవుం
 జభరాంచద్వనమాలికాకలితుండున్ శంపాయుతాంభోద స
 న్నిభుండున్ గమ్రకిరీటకుండల సమన్వీతుండునై యత్తటిన్.

532

మ. ఒక పాదంబున నాక్రిమించె హరి యీర్యయర్వీతలంబెల్ల మే
 చకదేహంబున క్షీనబాహువుల నాశాస్త్రామమున్ వ్యోమమున్
 బ్రకటంజాగతి నిండియుండె దివమున్ శవ్యాపించె వేటొంట లే
 దిలక లేశంబుఁ దృతీయపాదమున కుర్రవీశా! స్థలం బెందునున్.

533

వ. ఇతైత్రుంగున నయ్యుక్రము పాదంబు మీఁదిమీఁదికిం బరిక్రమించుచుం గ్రమంబున మహర్లోక, జనోలోక, తపోలోకంబుల నతిక్రమించి సత్యలోకంబునుంజేరె.

అధ్యాయము 21.

—అథా త్రివిక్రమ విబృంభణము అథా—

శ్రీమతుః—

- చ. ఘనతరలీల నీగతి జగంబులన్లు నతిక్రమించి చ
య్యన నరుదెంచినట్టి హరితయంఘ్రినభేందుమరీచికోటులన్
దనదగు సత్యలోకమునన్రదానును దీప్తిదోలంగి బ్రహ్మయా
ననకమరీచిముఖ్యమునిరసంయుతుడై యెఱుగెన్ దనంఘ్రికిన్. 535
- వ. మఱియు వేదోపవేద నియమయుక్తులు, నయాన్వితములును, నర్హితిహాసపురా
ణాంగపారంగతులును, యోగానిలదీపితజ్ఞానానలనిర్ద్వికర్మకలుషులు నగు నన్య
యోగిపుంగవులును బ్రణమిల్లి తత్పూరణ ప్రభావంబునండేసి న్నష్కర్మలలితం
బగు స్వాయంభువధామంబుం బొందిరి. అంతః బ్రోష్ణమితంబగు విష్ణుపాదంబునకుఁ
బద్ధోద్భవుం డర్హణోదకంబును గొనితెచ్చి యుత్సాహభవకారిణంబగు నాభిషంకే
రుహంబుచే నొప్పారు శ్రీవిష్ణుజేవుని చరణంబు సరిపించె. 536
- ఉ. ధాతృ కమండలూపకమురతత్పదముం గడుగం బునీతమై
భూతలనాథ! యవ్వా డదివ్యోమమునంబ్రవహించి మించి య
త్యాతతరీతి స్వర్గధునిరయై భవన త్రితయంబుఁ జేర్చి నం
పూతముఁజేయు చొప్పుఁ బరశపూరుషు నిర్మలకీర్తియో యనన్. 537
- నీ. అంతట సుపసంహృతాత్మవిభూతియై, వాచునాకృతిఁ దొంటివహువునం న
నర్చెను నిజనాథునకు నమాదరమున, ననుచరయుక్తులై యజ్ఞాదు
లగు లోకనాథులుఁడగ బలిఁదెచ్చియొ, సంగిరి భరణవంశశాగ్రిగణ్య!
సలిల్వార్థ సంగ్రక్షతమాల్యగంధాను, లేపన సురభిశ్శధూపదీప
- గీ. ఫలములఁ దదీయవీర్యప్రభావవైభవ, వాంకితములుగు విజయశ్రద్ధముల స్తుతుల
స్మృత్యవ్యాద్యగీతంబులనెబ్బడములగు, శంఖచంద్రుభిర్వసులఁ బ్రశస్తగతిని. 538
- గీ. ప్రాణి జాంబవంతుఁడు ఋక్షురపతి మనోజ్వలంబుతోడ భేరినినారనంబు చెలఁగ
నద్భుతానందపారవశ్యమునఁజేసి, నర్వదిశల విజయమహోత్సవముఁజూపె. 539
- ఉ. దైత్యులు విష్ణుఁడిట్లు త్రిపదచ్ఛలయాచ్ఛ సమస్తవృద్ధి నా
దిత్యులకై హరించుట మరతిన్ గమనించి యమర్షతోడి యా
ధత్యమునఁ జెలంగుచు నురదారుని దీక్షితు నాత్మనాథు స
స్తుత్యగుణున్ బలీంద్రు గనునచున్ రథమంబునఁబల్కి రీగతిన్. 540

వైత్యులు:—

గీ. అరరె! బ్రహ్మబంధుండు మూర్యూవివరుడు, విష్ణుఁ డీతఁడు బ్రాహ్మణ్య వేషియగుచు
దేవకార్యభారంబును దీర్పఁదలంచి, యిట్టి యత్యాగతంబు గావించి యుండె.

క. పటురూపధారియై రిపుఁ, డిటులితనింగొనెఁ బదత్ర్యయీఁ ఛలమున న
క్కట! యస్మత్పతి బలియుఁ గ, పటమెఱుంగక కోరినట్లువాని కొసంగెన్. 542

గీ. సత్యసంధుండు సతతదీర్ఘాయుతుండు, నగుట మనవిభుఁ డనృతంబులలాడఁజనదు
కానఁ గపటుని నీ పటుంగసిమనఁగుట, భర్తృశుశ్రూషణంబును బాడి మనకు. 543

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. అని బలిచక్కవ ర్తియనుకయాయులు సర్వనిశాచరాధిపుల్
ఘనతరశూల పట్టిన ముఖఖిలశాతముఖాయుధంబులన్
గొని తనుజేనియాజ్ఞఁగయ్యికోక యనాదృతిఁజేసి యంత వా
మను వధియింపఁ గ్రోధగరిమ నృపతిఁచిరి సంభ్రమంబునన్. 544

చ. అలఘుబలంబుతోడ నెదురై పఱతెంచెడు దైత్యయాధ ము
ఖ్యులఁగని పెల్లునవ్వీ విజయండు జయాహ్వయుఁడున్ నునంద సం
దులు ప్రబలోద్బలుల్ వినుతదోర్బలు లచ్యుత కింకరుల్ చలం
బలరంగ నొక్కపెట్టున నురదాయుధులై యరికట్టి రందఱన్. 545

చ. మఱియుఁ గుముదుండును, గుముదాక్షుండును, బతత్రీనాథుండగు విష్వక్సేనుం
డును, శుత్రదేవుండును, బుష్పదంతండును, నన్యులగు విష్ణుభటులును వారలకు
బాసటయై నిలిచి రంత. 546

మ. సరనాథోత్తమ! యిట్లు కూడుకొని యానాగాయతప్రాణులౌ
హరిభృత్యోత్తములెల్ల రున్ బ్రబలదైత్యానీకము న్నిట్లు కొ
ట్టి రిటుల్ వైష్ణవహన్యమానులయి నశష్టింబొందు నాత్మీయులన్
గురుశాపంబు స్మరింపుచున్ బలి విధిశ్శుండై యని న్నానిచెన్. 547

బలి:—

శా. ఆయాసంపడనేల నాదువచనంబాలింపుఁ డో విప్రచి
త్త్రీ! యో రాహువ! దైత్యులార! రణనీరతింబూని మీరెల్ల రిం
కీ యుద్ధంబును జేయమానుఁడు చలంకబేలా? సమస్తంబుఁ గా
లాయత్తం బదియెన్న ని వ్దననుకూలంబయ్యె దైత్యాళికిన్. 548

ఆ. అఖిలభూతములకు సుఖదుఃఖములుఁ గూర్చి, నెవఁ డధీశుఁడగుచు నెనయునట్టి
ప్రభుని దైత్యులార! ధేరువవృత్తుల, దాటఁజాలరెట్టిరదక్షులై న. 549

క. మనకును మును సంపత్తియు, ననిమిషతేతికి నివృత్తియగునట్టులు చే
సిన విభుఁడే నేఁడీ రీ, తినిఁజేసె విపర్యయంబురదితిసుతులారా! 550

గీ. బలముచేఁగాని సచివులకవలనఁగాని
దుర్గబుద్ధిమంత్రోపధాదులనుగాని
అరయ సామాదిచతురుపాయములఁగాని
జనుఁడు గాలంబుఁగడవ సశక్తుఁడెయగు. 551

క. పలుతడవలు మీచే మును, గెలువఁబడినయట్టి విష్ణుకరింకరులు నము
జ్జలులయి దైవబలంబున, గెలిచి మనల నార్చుచుండిరకృతమతులగుచున్. 552

ఉ. దైవ మనుగ్రహించిన పరదంపడి దానవులార! చేవయున్
లావు సెలంగ నీ యరిబరలంబులనెల్ల జయింత ముద్ధతిన్
గావున స్వానుకూలమగుకాలముకై తగ వేచియుండుఁడీ
తీవరపాటుఁబూనఁదగదేకద యేరికి నన్బుదప్పుదోన్. 553

శ్రీశుకుఁడు:—

క. తమపతి నుడి విని పురుషో, త్తమ భటపీడితులు దైత్యదానవనాథుల్
కృమునునఁజొచ్చిరి రాజో, త్తమ పాతాళమును గార్యతంత్ర మెఱుంగుచున్. 554

గీ. అంతఁ దార్మ్య్రనుతుండు ఖరగాధిపుండు, బుద్ధి నీశు చిక్కిరి తంరబును గ్రహించి
అమల సోమాభిషవ దినంబందు బలిమి, బలివిభంగత్వ వారుణపాశములను. 555

క. శ్రీహరి యనుమతిచే బలి, బాహులు పాదములు నిట్లురబంధింపఁబడన్
హాహాకారములొదవెన్, బాహుళముగ మేదినిన్ నరభంబున దిశలన్. 556

ఉ. వారుణపాశబద్ధ స్థిరభావు నుదారయశస్కుఁ బ్రాజ్ఞునిన్
ధీరుని నప్తవైభవు సురధీవినుతున్ బలిసార్వభాము నే
పారఁగఁజూచి యప్పు భగవంతుండు వామనమూర్తి మేఘ గం
భీరతరోక్తలన్ జలమృమిఱుఁగ నిట్లనిపల్కెఁ బార్థివా! 557

క. మూఁడడుగులభూమి నొనఁగి, నాఁడవు నా కీవు ద్విచరణాక్రాంతంబో
జేడా! యీ పుడమి యిఁకన్, మూఁడవయడుగునకు స్థానమును జూపఁగదే. 558

చ. విహిరుండు స్వీయభానువులకమించి తపించినయంతమేర యా
తుహినకరుండు టిక్క గమితోఁజరియించిన యంతవట్టుఁ దా
దహనుండు వారివాహుండునురదప్పక గ్రుమ్ములు నంతదనన్క యి
మ్మహి యిదియెల్ల నాకు గరిరమంబున కైవసమయ్యె దానవా! 559

- క. ఏకపదంబున నీ భూలోకము నాకనము దిక్కులలు న్నిండితి స్వ
 ల్లోకము ద్వితీయపదమున, వీరకన్లప్పితిని నీవురవీక్షింపంగన్. 560
- సీ. ఎవ్వడిచ్చెదననిరయీకుండు వానికి, నిరయనివాసంబుననిశ్చయంబ
 యదిగాన గురునిచేరననుమోదితుండవై, నిరయలోకంబునరుజారుము దైత్య!
 యధికిచ్చెదనన్నయర్థ మొనంగ నో, ఐనివానికిన్ రిక్తకవాంఛగాని
 స్వర్గంబు దూరహాశను నధోగతికిని, మనమునందు సుభగశ్రమ్యుడవగు
- గీ. నీవు దైత్యేంద్ర! నాతోఁద్యుదీప్సితంబు, నిచ్చెదనటంచుఁజెప్పి వంగచించి తిట్టు
 లట్లగుట నలీకఫలంబుననుభవింపు, కతిపయాబ్దముల్ నిరయలోకమునఁగూలి.

అధ్యాయము 22.

— శుభ బలి సుతల ప్రవేశము శుభ —

శ్రీశకుడు:—

- క. నృప! యిట్లు వామనునిచే, నవకృతుడై భిద్యమానుడయ్యున్ దైత్యా
 ధిపుఁడు చలింపక హరికి న, కృపణంబగు వచనముపలికెన్ స్థిరబుద్ధిన్. 562

బలి:—

- ఉ. ఓ కమలాయతాక్ష! వినురమో భవనత్రయనాథ! యుత్తమ
 శ్లోక! మదీయవాక్యము ప్రలోభనమంచుఁ దలంతువేని నే
 శ్రీకరనత్యవాక్యమునుజేయుదు నాకు నలీకదోషమున్
 దే కిట నిల్పు నీదగు తృప్తీయపదంబును నా శిరంబునన్. 563

- ఉ. భీతిలనేఁ బదచ్యుతినిరభీతిల నారకలోకలబ్ధినిన్
 భీతిల నర్థకృచ్ఛమునభీతిల నీదగు నిగ్రహంబునన్
 భీతిల బాశబంధమునభీతిల దుర్వ్యసనానుభూతినిన్
 భీతిలుచుండు నిత్య మవ్రనిందను నాహృదయాంతరంబునన్. 564

- క. మాతాపితరులు మిత్రులు, భ్రాతృలు బోధింపలేనిరవరమార్దము వి
 ఖ్యాతిగఁదెల్పెడి యార్దుల, చేతన్ దండంబు గొను టురచిత మని యెంతున్. 565

- సీ. అధికమదాంధులమగు మాకు విభ్రంశ, చక్షువు న్బేర్చి నొకసంగుచున్
 ననుచులమగు మాకునరయ నీవు పరోక్ష, పరమగురుండవుభవ్యచరిత!
 రూపింప నీయందురూఢవై రానుబం, ధముఁ బూని బెక్కురుదనుజవరులు
 వరయోగిన త్తముల్ వదలసిచిద్ధిని, గనిరికాదే? భూరికర్ముడవగు

- గీ. నీవు నన్నీ తెలింగునగనిగ్రహించి, వరుణపాశబద్ధునిఁజేసిరతయ దాని
కేను లజ్జింపఁ గుండ నగ్నిట్లుగ్రహించుటకె చేసితని మదిగనెంచుచుంటి. 566
- మ. అతిపుష్పండగు నా పితామహుఁడు ప్రహ్లాదుండు త్వద్భక్త న
మృతుఁడున్ ద్వత్పరముండునై పరగి దుర్మానుండు త్వద్వైరి త
త్పితయా దానవభర్తచే విమతబుద్ధిన్ బీడితుండయ్యు ధీ
రతఁ ద్వత్పాపముఁజేరె సంసరణభారక్లిన్నచేతన్కుండై. 567
- వ. మఱియు నా ప్రహ్లాదుండు తన మనంబున నిల్లు చింతించె. 568
- చ. తనువు త్యజించు సంతమునగదస్యపులట్లు చరిత్రు బంధుపుల్
ధనము హరింతుఁ పుత్రకులురదారలు సంస్మృతిహేతుభూత ల
త్యనవమమైచ యాయువువ్యరయంబున కిక్కలు మందిరంబులున్
మనుజున కిట్టివానివలగనన్ ఫలమున్నె? యొకించుకేనియున్. 569
- మ. అని యారీతిని నిశ్చయించి ఘనబోధానందసాంద్రుండు న
జ్జనగణ్యుండగు మత్పితామహుఁడు సంసారాటవీతస్మృతై
యనిరోధుండగుచున్ స్వపక్షజనసంహారుండవై నట్టి నీ
యనపాయం బకుతోభయంబునగు పాశదాబ్జంబు నేవింపఁడే? 570
- ఉ. కావున శ్రీనిఁ బాపి కడఁగక న్నను మావయి నిచ్చలున్ ద్విష
ద్యాపముఁదాల్చు నీకడకురదైవము దెచ్చె నటంచు నెంచెదన్
శ్రీవిభవంబుచేత గమ్యనింపఁడు నన్నిహితోగ్ర మృత్యువౌ
జీవితమున్ జనుండు చుత్రిచేడ్పడి నిక్కువ మింత యో ప్రభూ! 571
- శ్రీశుకుఁడు:—
- క. అని బలిదైత్యోత్తముఁ డొయ్యనఁ బుక్కుచునుండ నుదిత్యుడగు రాకేందుం
డునుబోలెను బ్రహ్లాదుఁడు, కనుపట్టె సరేంద్ర! తత్సరకాశమునందున్. 572
- మ. కనియెన్ మ్రోల బలిప్రభుం డనురలోకగ్రామణిన్ ధీమణిన్
ఘనపీఠంబరథారు ధీరు విమలారకారున్ నదాచారు పు
ల్లనవాంభోజదళాయతాక్షు నువిశాల ప్రోల్లనద్వక్షు మో
హనివృత్తోజ్వలభక్తి దత్తవారిచిత్రాహ్లాదుఁ బ్రహ్లాదునిన్. 573
- చ. బలిదనుజోత్తముం డపు డగ్రవారణవారుణపాశబద్ధుండై
తొలుతటియట్టు లర్హణవిభుల్ నలువంగ నశక్తుఁడౌట శ్రీ
కలితపిషవ్రువక్తుఁడు శురగ్రుహసమాకులనేత్రుఁడౌచుఁ గే
వలము శిరఃస్థైర్యమునెక్కువగి పృణామముఁజేసెఁ దాతుకున్. 574

అ దై తేయకులావతంసుడగు పృథ్వీదండండు నెమ్మిన్ నునం
దాదిస్వానుచరార్చితుండగుచు సంధాసీనుడైయున్న యా
శ్రీదేవీవిభు లోకనాథుఁగని భారతీనాథ! రోమాంచ స
మ్మాదాశ్రుత్ నిగుడన్ నమచ్చిరమునన్ మ్రొక్కె న్ధర న్వాల్మీకిచున్. 575
ప్రహ్లాదుఁడు:—

దేవా! సీవ యొసంగి తింద్రపద మారదిన్ బ్రీతిమైఁ గ్రమ్మఱన్
సీవే దాని హరించినాడ విది చింతింపంగ భద్రంబె కా
దా? వేయేటికి నాత్మమోహక వినిర్వద్యశ్రీపదభ్రంశితుం
గా వేగం బాసరించు టీతనియెడన్ గాఢప్రసాదంబె యా. 576

స. స్థిరచిత్తుండగు కోవిదుండు నమిత్రశ్రీసంయుతుండైనచో
నురుమోహంబున మ్రగ్గునన్న మఱి యశ్శుండింక నేరీతి నా
సిరి గల్గంగ నుదుర్గమాత్మగతి వీక్షింపంగలండో పరా
త్పర! నారాయణ! దేవ! నీకివె న మోక్షవాకంబు లర్పించెదన్. 577
శ్రీశుకుఁడు:—

స. అనియిట్లు ప్రహ్లాదుం డార్తతాణపరాయణుండగు నారాయణు నగ్గించి కృతాం
జలియై నిలువంబడి యాకర్ణించుచుండ భగవంతుండగు హిరణ్యగర్భుండు మధు
సూదనుం గనుంగొని యత్రించిద్వక్తుకాముండగుడు సంత. 578

ఉ. పావనశీల సాధ్వి బలిరపత్ని సమీఢ్యగుణానవేత విం
ధ్యావళి బద్ధుడైన నిజనాథుఁగనుంగొని దుఃఖతాత్మయై
భావమునందు భీతిఁగొనిరవామనమూర్తి కుదగ్రభక్తి భా
రావనతాంగియై యెఱిగిరయంజలిఁబూని వచించె నీగతిన్. 579
వింధ్యాశి:—

శా. క్రీడార్థంబు ప్రకల్పితంబులగు లగ్నీనాథ! యీ లోకముల్
మూఁడున్ నీకట స్వాధికారమును జూల్కులీ పూనుచుండున్బృత
ప్రీతుల్ గావున కర్తవున్ బ్రభుడవున్ విధ్వస్తవో నీకు నే
జాడన్ దేని నొసంగఁజాలుదురు విశ్వాత్ముండ వివాలచేన్. 580
బ్రహ్మ:—

గీ. భూతభావన! భూతేశ! భూతహంస! దేవదేవ! జగన్నయ! రదివ్యపురుష!
వీని నపహృతసర్వస్వవిడువునుయ్య! నిగ్రహనర్హుఁడౌట నశనుగ్రహింపు. 581

గీ. అఖలమగు భూమినిచ్చెఁగర్రార్జితంబు, లగు జగంబులఁగూడ నొకనఁగెఁగడకును
నాత్మసర్వస్వమును దా నశమర్పణంబు, నల్పె నవికృతమతీ రాక్షసప్రభుండు.

- మ. సలిలంబై న నొసంగి నిశ్చలమనీరవన్ శ్యామదూర్వాంకురం
బులచేనై న యధార్హరీతిని భవత్పూజావిధానక్రియల్
సలువన్ సద్గతినందునన్న మతివైశ్లబ్యంబు లే కీతఁ డె
ట్టులు త్రైలోక్యము నీ కొసంగియును గీర్తడున్నొంద నర్హుండగున్? 583
శ్రీవామసుడు:—
- చ. ధనమదనంగతుండగుచుర స్తభమతిన్ బురుషుండు దా జగం
బునకును నాకుఁగూడ పరిభూతి నొసర్చుచు సంచరించుఁ గా
వునఁ జతురాస్య! యే నెవనిఁబూనికతోడ ననుగ్రహింతుఁ ద
ద్ధనము సమస్తమున్ సదమృదంబొనరించెద ముందు వింటివే? 584
- ఉ. జీవుఁడు స్వీయకర్మములచే నవశుండయి సంతతంబు నా
నావిధయోనులందు జననంబును బొందుచునుండు నాపయిన్
జాపునుజెందెడు న్నలినశసంభవ! వేయి నిఁకేలఁ దెల్పుఁగా
దై వవశంబునంగడకుఁదానిలఁ బూరుషజన్మము న్గొనున్. 585
- గీ. జన్మ కర్మ వయో ధనైశ్చర్య రూప
వంశ విద్యాదికముల నెవ్వనికి డంభ
మొదవదో మదనుగ్రహామదియటంచుఁ
దెలియుమా హృదయమునశజలజగర్భ! 586
- గీ. మాన దంభ నిమిత్తమురైనితాంత, మెల్ల శుభములఁ బ్రతిఘటిరయించునట్టి
జన్మరూప ధనాదికశకలమందు, మదిని మోహంబునొందఁడురమత్పరుండు. 587
- ఉ. దానవదైత్య శేఖరుఁడితఁడు యశోవిభవాభివర్ధనం
డై నెగఁడింది యెవ్వరికిరైన నఁ దరింపఁగరాని మాయనున్
దాను జయించి మించె ఒవలభావ్యధితుండయి దుర్భరా ర్తికిన్
లోనయియుండియున్ మనమురలోఁ బెనుమోహమునొందఁ డింతయున్. 588
- సీ. క్షీణవై భవుఁ డధిరక్షి ప్తుండు స్థానవి, భ్రంశితుండును బాశరబద్ధతనుఁడు
బంధువర్జితుఁడునుర బాధితుండును గురు, శ ప్తుండునయ్యుఁ దానత్యవధముఁ
దప్పఁడితఁడు కైరతవవాక్యముల నేను, ధర్మంబుఁదెల్ప నశత్పథమువిడఁడు
కాన నమర్త్యుల కేనిఁబొందఁగరాని, నా స్థాన మితఁడు బొందంగలండు
- గీ. కృమిత సావర్ణమన్వంతరమున మత్స్య, దాశ్రయుండైన యింద్రుఁడొనంతదనుక
కష్టవిరహితమున్ విశ్వకర్మకృతము, నైన సుతలలోకంబునశనధిపించు. 589
- వ. అని పద్మగర్భునకుండెల్పి యప్పురుషోత్తముఁడు బలిదిక్కు మొగింబై. 590

శా. రాజేంద్రోత్తమ! యింద్రోనేన! విను భక్తద్రోణాఽజుమీ నీకు ని
ర్వాహజానందకరంబు స్వర్గులకును బ్రార్థ్యంబు సంపత్తులన్
సాజంబై విలసిల్లు నా సుతలమున్ శజ్జాతుల్ స్వభృత్యవ్రజం
బోజంగూడి వసింప నందు సుఖవైశ్రయండంగదే? పేర్కొమ్మై.

591

మ. బలిరాజోత్తమ! నిన్నునుం బరిభవింశపంజాల రా లోకనే
తలు నింకన్యులఁ జెప్పనేల వినుమాతృచ్ఛాసనంబున్ మదో
జ్వలులై దైత్యు లతిక్రమించునెడ మశ్చక్రాయుధం బాత్మని
స్తులధారాహతిచేత వారి శిరముల్ శదున్నాడు నువ్వెత్తుగన్.

592

ఉ. సానుచరుండనై న నినుశసాకుచునుందు స్వయంబుగన్ సదా
జానుగఁజూచుచుందువటశనన్నిహితత్వమున నైలంగు నన్
దానవదైత్యసంగమునఁదట్టెడు నాసురభావమున్ మద
న్యూన మహాత్వముంగన విశనున్నమగున్ విను తక్షణంబునన్.

593

అ ధ్యాయము 23.

— శ్లోకం ఇంద్రోపేంద్ర స్వర్లోక గమనము శ్లోకం —

శ్రీశుకుడు:—

చ. అనియిటుఁ బట్టుచున్న నిగ్రమాంతవినోదుఁ బురాణపూరుషుం
గనుఁగొని సాధునమ్మతుఁ డశఖండయశోనిధి సుప్రభావుఁడౌ
దనుజవతంసుఁ డా బలి ముగ్ధద్రుకశాకులనేత్రుఁడౌచు నిం
పెనయఁగ దోయిల్లాగ్ని వచిరయించెను దా నిటు గద్గదోక్తులన్.

594

బలి:—

మ. పురుషశ్రేష్ఠ! కృపాగరిష్ఠ! పరదా! శమున్నెన్నఁ డే లోకపా
లురు నే వేల్పులుఁ బొందరాని త్వదసంశలుప్త ప్రసాదంబుఁ బా
మరుడన్ దైత్యుడనై న నాపయిని బ్రేమంబొప్పఁ జూపించి ణో
పరమేశా! నిను నెన్న నేరితర మశ్వ్యాజానుకంపామతీ!

595

శ్రీశుకుడు:—

చ. అని వచియించి దైత్యవిభుఁడౌ హరికిన్ బరమేష్ఠికిన్ గిరీ
శునకు నమస్కరించి కడుఁజోద్యముగా ననుయాయుక్తుడై
చనె సుతలంబుఁజేర నృపశత్రుమ! యా పరముం డొనంగి శ
క్రునకుఁ ద్రివిష్టపం బదితిశోరికఁదీరిచి యేలె లోకముల్.

596

చ. భగవదనుగ్రహంబుఁగనిశ్రవంశసముద్ధరణంబుఁజేసి వా
సిఁగొనినయట్టి యా బలివిశిష్టతకున్ బ్రమదంబుసెంది భ
క్తిగరిమఁ దత్పితామహుఁడురథీరమనస్కుఁడు వల్కె నిట్టు లా
నిగమశిరోవతంసము ముగని స్తుతుఁడౌ హరి యాలకింపఁగన్. 597

ప్రహ్లాదుఁడు:—

చ. నలినజుఁ డీ ప్రసాదముఁ గన్గనండు భవుండును బొందఁబోఁడు శ్రీ
లలనయుఁ గాంచ బో దితరులన్ మఱివేఱుగఁ జెప్పనేల దై
త్యులమగు మాకు నెల్లరకురదుర్గవిభుండగు నీ బలీంద్రుఁడే
తలఁపఁగ విశ్వవంద్యునినతాంఘ్రియుగుండయి యొప్పుచుండుటన్. 598

చ. ప్రకటభవత్పదాబ్జ మకరందరసాభ్యనుభూతిచేత వీ
తకలుమలై విరించిముఖుడై వతముఖ్యులె సిద్ధిపొంది రి
క్లింక ఖలయోనిజన్మలముగఁగీనచరిత్రులమైన మేము తా
వకకరుణార్ద్రదృష్టులకుఁబాత్రులమైతి మదేమిభాగ్యమో! 599

చ. ఘనమగు యోగమాయఁ ద్రిజగంబుల నిర్మితఁజేసి మెప్పు వొం
దినచతురుండ వీ వరయశీదు సమీప్సిత మద్భుతం బహో!
అనుపమదివ్యరూప! నకల్లాత్మఁడవున్ సమదర్శనుండ వ
య్యను విషమాత్మకుండవగుదొక్కఁడఁ గల్పతరుస్వభావతన్. 600

శ్రీభగవానుఁడు:—

గీ. శుభమగున్నీకుఁ బ్రహ్లాదశ్రనుతలమునకు, నీవునుం జనుమయ్య విశనిర్మలాత్మ!
నీదుమనుమనిఁగూడి ప్రశమోదమందు, చెలమి నుఖమునునీదు జ్ఞాతృలకుఁగూర్చు.

గీ. అనిశమును గదాపాణినైశ్రయటవసించు, నన్నుఁగనుగొనుచుందు వాగ్దానందమలర
నాదు దర్శనజనిత ప్రశమోదకలన, ధ్వస్తమగు నీమ కర్మబంధంబులెల్ల. 602

శ్రీశుకుఁడు:—

శా. ఆ దైతేయకులాగ్నిగణ్యుఁడగు ప్రహ్లాదుండు శ్రీనాథు ది
వ్యాదేశంబు శిరంబునంగొని యనిర్యద్యప్రజ్ఞఁడై నిర్భరా
హ్లాదంబాప్తుఁగ దోయిలొగ్గి నిజదైత్యాసీకసంయుక్తుఁడై
యా దేవుర బ్రణమిల్లి వీడ్కొని చనెన్రహర్నించి యా లోకమున్. 603

గీ. వేదవాదులసభను ఋశ్విజులమధ్య, సారిది నాసీనుఁడై యున్నశుక్రుఁజూచి
అంత నారాయణుఁడు హరిరయచ్యుతుండు, కువలయేశ్వర! యిత్తైఱంగునవభించె.

శ్రీభగవానుడు:—

క. భృగువర్యా! నీశిష్యుండగు బలికర్మమునఁ గొఱతరయది దీర్ఘము వి
ప్రగణము గన్నన్ విషమంబగునదియెల్లను సమంబరయగుఁగాఁదలఁపన్. 605

శుక్రుడు:—

సీ. కర్మవైషమ్యమెక్కడిది? యో పరమేశ! నకలకర్మముల శకీశ్వరుండ వీవ
యజ్ఞేశ్వరుండపురయజ్ఞపూరుషుండవు, ప్రత్యక్షముగ భగవంతుండవగు
నీ వెన్నఁగా సర్వభావంబులన్ దగఁబూజింపఁబడితివిపుణ్యపురుష!
మంత్ర తంత్రంబులకమటి దేశకాలవస్తువులఁ గొఱంతఁదీర్చును ద్వదీయ
గీ. క్షిరసంబట్టలయ్యునుగే వలముగ, నీవు సెప్పితిగావుననర్వహింతుఁ
గడమపడియున్నయట్టి యీరకర్మములను, భద్రదంబు త్వదాజ్ఞానుకూలనంబు.

శ్రీశుక్రుడు:—

క. హరియానతిఁగొని యా భృగు, వరుఁడు గొఱతపడినయట్టిరబలిదైత్యుని య
ధ్వరకర్మంబును బ్రోహ్లాణ, పరివృతుఁడై పూర్తిఁజేసెఁగ బార్ధివముఖ్యా! 607

గీ. ఈ పగిది రాజ! వామనరూపుఁడుహరి, బలిని యాదించి ధరణినిబడసి యన్న
యైనయింద్రునకొసఁగెఁదగదపవృత్తమగు, త్రిదివలోకంబుతోఁగూడఁగబృథివినాథ!

సీ. జననాథ! యంత బ్రహ్మపతీశ్వరుండగు, సారసగర్భంబునన్మదమున
లంగిరోదక్షభృగవ్యాదులతోడ దే, వర్షి మనుక్షమానవతులతోడ
కృత్తికానందనకృత్తివాసులతోడ, నదితికేశ్యపుల ప్రీత్యర్థ మఖిల
భూతకోటికి సుఖకముచుగూర్చుపొంటె మహావిభవాతిశయంబుసెలఁగ

గీ. లోకసంచయములకుఁ దగ్గ్లోకపాల, కులకు నేకైకవిభునిఁగారనలిపెనంత
వామనున్ సర్వభూతరక్షమనున్ శుభావహంబగు కోర్కెతోఁగ బార్ధివేంద్ర!

గీ. వేల్పులకును సర్వములైననశవేదములకుఁ, దపమునకు ధర్మమునకు వ్రతంబులకును
భద్రములకును స్వర్గావర్గములకుఁ, బాలనక్షము వామనుఁగబలినిఁ జేసె. 610

క. అపు డఖిలవిభూతికినయి, యుపేంద్రుఁగా వామను విధియొనరించెదగన్
నృప! సర్వభూతములు మో, దపవ్రతస్వాంతములయ్యితనరెన్ మిగులన్. 611

చ. పదఁపడి దేవయానముననవామను మున్నిడుకొంచు గోత్రభే
ది దుగినునమ్మతిం జనియెదగ్గితిసంయుతుఁడౌచు మంగళా
స్పదము దివం బుపేంద్రభుజపాలితలోకము లంది భూరి సం
పద నకుతోభయండుండు యకపార ముదంబునఁ బేర్చె నింద్రుఁడున్. 612

- చ. శతధృతి శంకరుండు శరణస్మండు నా భృగుముఖ్యులౌ మునుల్
పితరులు సర్వభూతములుగవేల్పులు సిద్ధులు సాధ్యులున్ జగ
త్పతియగు విష్ణుదేవుని శుభభవదకర్మములన్ స్తుతించుచున్
సతి నదితిన్ నుతించుచునుజయ్యనఁజేరి స్వీయధామమున్. 613
- క. శ్రోతలకుఁ బాపమోచక, మై తనరు త్రివిక్రముని యుగదంతంబిది వి
ఖ్యాతముగ నీకుఁజెప్పితిఁ, జేతఃప్రీతి యొదవంగ్రక్షితిలోకేశా!
614
- గీ. ఆ త్రివిక్రమదేవునియద్భుతగుణ, మహిమల గణింపలేఁ డణుమాత్రమేని
పార్థివములగు రేణువుల్ శంపతమూని, తగ గణింపఁగఁజాలినన్ శదానెవఁడును. 615
- చ. పొడమినవాఁడుగాని మఱియొక్కఁడెఁబోయెడువాఁడుగాని యొ
క్కఁడును గణింపనేరఁ డధిశక్తాద్భుతవిష్ణుగుణంబులంచు నే
ర్పడఁగ వసిష్ఠమాని మునుగవల్కఁడె నిర్మలమంత్రదర్శియై
నుడులవి నత్యముల్ మదిఁ గ్రనంగొన నో కురురాజసత్తమా!
616
- గీ. పార్థివా! మానుషముల్లూర్నపై తృకములు, దైవములునగు కర్మముల్ శతగనొనర్చు
నదనులం దిది కీర్తిత్రయైవయెడల, నుకృతము లభించు నందురుగనూరివరులు. 617

అధ్యాయము 24.

— శుభ మత్యుపతార కథాప్రారంభ ముట్టము శుభ —

పరీక్షితు:—

- మ. అనఘా! యద్భుతకర్మఁడైన హరి మాయామత్స్యరూపప్రభా
ఘనమా నాద్యకథన్ వినంగ మదిలోఁగొఱుమాహంబయ్యె న
ర్వనుతప్రాభవుఁ డా రమాధవుఁడు కర్మగ్రస్తుఁడుంబోలె నెం
దు నిమిత్తంబు ధరించె మత్స్యతనువున్ శదుర్ధ్వమున్ హేయమున్. 618
- క. ఏత దుదంతము మాకు య, ధాతధముగఁజెప్పు యతివ్రతంసమ! చేతః
ప్రీతికరంబులు కావే, భూతశ్రేణికిఁ బురాణపురుషు చరితముల్. 619.
నూతుఁడు:—
- గీ. అని పరీక్షిన్న రేంద్రుచేరనడుగఁబడి మ, హాత్ముఁడగు బాదరాయణియూ నృపునకు
వాసు దేవుఁడు మాత్స్యరూపమునఁజేసె, నెద్దియూ భవ్యచరితంబునెల్లు సెప్పె. 620
శ్రుశుకుఁడు:—
- మ. అనఘాత్మా! విను గోద్విజాత్యమరసాధ్యామ్నాయ ధర్మార్థ గో
పనముంజేయ విభండు తాల్చుఁ దనువున్ శవై చిత్ర్య సంయుక్తభూ

త నికాయంబులయందు గాలిగతి నిశత్యంబున్ బ్రవర్తించు చు
న్నను దా నిర్గుణుడౌట నే వికృతినొందం డందు ధాత్రీశ్వరా!

621

గీ. యౌధమ! యతీత కల్పాంతసమయమునను
బ్రాహ్మమనెడు నైమిత్తికప్రళయమందుఁ
బరఁగ నుద్వేలసాగరోశపద్రుతంబు
లయ్యె భూరాదిలోకచరయంబు లెల్ల.

622

గీ. పెద్దకాలంబు నిద్దురవడిచియుంట, జలమునన్ బవ్వళింపఁగాఁగదలఁచి బ్రహ్మ
కన్నుమూయఁగ నతనిముఖంబునుండి, వేదములు నాల్గు సత్తతీరవెలికి వెడలె. 623

క. ఈ విధిని వెలికివెడలిన, యా వేదము లంతికమునఁగూర్చుండి హయ
గ్రీవుఁ డనియెఱిగి హరి వేదావనతత్పరత మత్యుత్తమపున్ దాల్చెన్. 624

మ. నియమాధ్యుండు మహాయశుండును మహానిష్ఠుండు సత్యవ్రతా
హ్వాయరాజ్ఞివరేణ్యుడందు హరినేశవాతత్పరుండై శుభో
దయబుద్ధిన్ సలిలాశనుండగుచు నిశ్చండా తపశ్చర్య స
ల్పె యతిశ్రేష్ఠులకే నసాధ్యమగు పోల్కిన్ రాజవంశోత్తమా! 625

గీ. అరయ నితఁడు వివస్వంతుఁనాత్మజుడయి, శ్రాద్ధ దేవుండునానొప్పునంజ్ఞుఁబరఁగి
యీ మహాకల్పమునఁబరమేశు చేతఁ, బాలుపుగమనుత్వమున నెలకొలుపఁబడియె.

మ. అనవద్యుం డితఁడొక్కనాఁడు కృతమాలాభిఖ్య పుణ్యనివం
తనియందున్ జలతర్పణంబు గర మర్థిన్ జేయుచుండంగ నా
తనిదోయింటి జలంబునం దపుడు మరత్స్వంబొందు గన్పట్టె దా
నిని దత్తోయముతో నదిన్ విడిచె క్షోణీనాథుఁ డుద్యత్ప్రభన్. 627

ఉ. ఆతటి మత్స్యపోతము దశయామయమానసుడైన యా ధరా
నేతను గాంచి యీ గతి సకనెన్ 'వసుధారమణాగ్రగణ్య! యీ
జ్ఞాతివధోద్యతోగ్రజలరజంతంచయంబున కితైఱంగునన్
భీతినిగుండుచుండు నమరవీడఁగఁజన్నె? సరిజలంబునన్.' 628

శ్రీమతుడు:—

ఆ. త న్ననుగ్రహింపఁగదా మత్స్యరూపంబు, గొన్నహరిగఁదెలిసికొనఁగ లేక
సదయహృదయుడైన సతత్యవ్రతుండు మత్స్యమునుగావమదిరిగనమ్మరించె. 629

ఉ. దీనదయాళుఁ డాతఁ డతిరదీనములైన తదీయవాక్యముల్
జానుగ నాలకించి కలరశంబువులన్ బదిలంబుగాఁగ నా

మీనమునుంచి మించి యెలకమిన్ గొనిపోయె నిజాళిమోర్చి కా
పై నొకరాత్రితోఁబెరిగెఁబాత్రమునిండఁగ మీనడింభమున్.

630

చ. కలశమునం దొకింత యవశకాశములేమి నిలాతలేశు న

ర్మిలిఁగని పత్క నీపగిదిరమీనము 'నే నిక నిప్పు డీ కమం
డలువున నుంట కష్టమగుటన్ నివసింపఁగఁజాలఁ జాలఁగా

నెలపు ఘటింపు మొండు ధరణీధవ! నే సుఖిన్ మెలంగఁగన్.'

631

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అలివలికిన యా మత్స్యంబును గలశమునుండి దివిచిరభూనాథుఁడు దా

నునిచే బృభుశరావోదకమున హస్తత్రయము మూర్త్యమున నది పెరిగెన్. 632

ఉ. కృష్ణుఁడ నా ర్షుషంబునియెరఁరాజవతంసమ! యిందునేను సౌ

ఖ్యమ్ముగనుండఁజాల నధికకమ్మగు నొండుపదంబు నాకు నీ

విమ్ము నయమ్ముతోడ నినుననే శరణొందితిగాన'నంచు మ

త్స్యమ్మువచింప నప్పలుకునమ్మతితో వినియెన్ దయామతిన్.

633

ఉ. ఆతటి నా ర్షుషంబుఁగొనిరయ్యా నృపుఁ డొక్క సరోవరంబునన్

ప్రీతిగనుంచె మీను పెనుకమేన సరోవర మాక్రమించి 'యో

త్మాతలనాధ! నా కిది సుకృం బొనరింపదుగాన నింత క

త్యాతతమైన స్థానమునఁదార్పము మత్తసుగోపనార్థమై'.

634

చ. అని వచియింప నా ర్షుషమునయ్యయితావులఁదార్చి తార్చి చ

య్యన నవియెల్ల నిండునటులంతకునంతకు వృద్ధిఁజెందఁగాఁ

గని నృపనత్తముండు కడఁకన్ గొనిపోయి మహాజలార్ణవం

బున నునిచెన్ ధరారమణ! మోదము స్వాంతమునందు నెక్కొనన్.

635

శ్రీశుకుఁడు:—

ఉ. అంబుధి నుంపఁగాఁబడుచునా ర్షుష మిట్లను జేనితో'నము

ద్రాంబువులందు నన్నవిడనాడి తహో! ప్రబలంబులైన న

కృంబులు మున్నఁగాఁగల కరరాశమహాజలజంతుకోటు లు

గృంబగురీతి మీఁదఁబడిగృక్కునమింగకయున్న నన్నిటన్.

636

క. కావున నో సత్యవ్రత! యీ వీ జలరాశివిడువనెంచుట తగ' దం

చీ వడువునఁ బల్కఁగ నుర్వీవరుఁ డా మీనుపల్కునవిని యిట్లనియెన్.

637

సీ. ఎవ్వఁడవీవు మోహింపఁజేయుచునన్ను, మత్స్యరూపంబునం గ బరఁగుచుంటి
కన్నది విన్నదిరకామ మాచేత నీ, దృగ్విర్యయుత ర్షుషంబుబెదియుఁ దొల్లి

- ఒకనాట వ్యాపించియుంటివి నీ వహో!, యోజనశత మురుగతేజ మెనఁగ
భగవంతుఁడవు పరాత్పరుఁడ వవ్యయుఁడవు, సాక్షాత్తు హరివి నారాయణుఁడవు
- గీ. అఖిల భూతగణానుగ్రహార్థమిట్లు, లీల మత్స్యరూపంబుఁదాల్చితి ధ్రువంబు
లోక సృష్టిస్థితిలయేశ!రసికు నతులు, మాకు భక్తుల కీవె యాత్మపు నిజంబు.
- గీ. తావకములగు లీలావ్యతారము లవి, యెల్ల భూతవిభూతికిరహేతువులగు
దేవ! యెందుల కీ రూపరూపిదాల్చి, నాఁడవా యెఱుంగఁగోరెదనాకుఁజెపుము.
- గీ. జ్ఞానరూప! దేహద్యభిరమానులైన, యితరులంబోలె నిన్నాశ్రయించువారి,
యభిమతార్థంబు నిష్ఫలమగుటకాన, మేల చూపి తద్భుతమైనతనయీతనువును.
శ్రీశుకుఁడు:—
- మ. అని యారీతి వచించుచున్న జనలోకకాధీశు సత్యవత్రుం
గని యత్యద్భుతమత్స్య రూపతనుఁడై కల్పాంతవేళన్ లయా
బ్ధిని గ్రీడించు తలంపున స్థైలఁగు చాత్రీయాళికిన్ గామ సి
ద్ధిని గావించెడు నవ్విభుండు భువనాధీశుండు తా నిట్లనెన్. 641
- శ్రీభగవానుఁడు:—
- గీ. జనవరా! నేటికేడవదినమునందు, భూర్భువాదికలోకముల మూఁడు నొక్క
పెట్టునన్ బ్రళయాంభోధిరవీచికలను, భంగపాటును గనుచు ముగనుంగఁగలవు. 642
- క. విలయజలంబున లోకంబులు మూఁడును లీనమగుదురభూమినాథా!
అలఘుతరనౌక యొక్కటి, చెలువుగ మత్ప్రేరితమయిరచేరు నిన్నున్. 643
- క. రాజా! పెక్కువిధములగు, బీజము లఖిలౌషధులునుగ్రవెంటఁగొని నుహః
తేజఁడవయి సప్తర్షులతోఁ జయ్యన నావ యెక్కుకదువు నీ వెలమిన్. 644
- శా. ఈరీతిన్ బెనునావనెక్కి నృప!నరప్తర్షి ప్రభావంబుచే
ధీరస్వాంతుఁడవై తమోవృతలయ్యాబ్ధిన్ సగచరింపీవు సు
మోర్మ రాజర్షి పతంసమా! ప్రబలవ్రాతోద్ధూతమా నావ బెం
పారన్ జేరిన నాడు శృంగమునకున్ శబంధింపు బెన్బాముతోన్. 645
- గీ. పార్థివోత్తమ! సప్తర్షివరులతోడ, నిన్ను బ్రళయార్ణవంబునన్ శ్రది)ప్సా చేను
బ్రహ్మకున్ రేయిగడచు పర్యంతమందు, సంచరించుచునుండుదుస్వైరగతిని.
- గీ. నా యనుగ్రహమునను బ్రశన్నములమిగుల, బ్రకటితంబగుచున్ బరగ్రహహృమనుచుఁ
బలుకఁబడు నాధుమహిమంబుఁడెలియఁ గలవు, నీవు సత్యవ్రతాఖ్యావ్రసీ కళత్ర!
- క. అని యీగతి హరి రాజేం, ద్రువ కానతి యిడి తిరోహితండుడయ్యె నృపుం
డును వేచియుండె మధుసూ, దనుచే నాదిష్టమైనతత్కాలముకై. 648

గీ. అధిప! యా రాజయోగి పార్శ్వగ్రములుగ

దర్శలం బఱచియుఁ బ్రాగురదజ్ఞుఖండయి

భావవీధిని మత్స్యరూపధరుండయిన

విష్ణుపాదముల్ దలఁచుచుశవెలయుచుండె.

649

గీ. అంత నుద్వేలమకా ప్రశ్రయార్ణవమ్ము, ఖోణిమయనాక నెలమిఁగదేల్పుచుఁ జెలంగి
పెరుగుచున్ బిట్టగురి సెడురపెను మొయిలుల, మొత్తములతోడఁజూపఁజైభూపవర్య!

మ. హరిపాదంబుల సంస్కరింపుచు ఘనంబుఁడ రాజచందుర్నిండు దా

దరికి న్యచ్చిన నావఁ గన్గొనియె సంకతన్ సర్వబీజౌషధుల్

వరశక్తింగొని యెక్కె నా ఋషులతోఁగవాక్రుచ్చి రా తేనికిన్

‘హరి ధ్యానింపు శుభంబుఁ గూర్పు వెత బ్రాయ స్థేయ్య’నం చా మునుల్. 651

మ. అమలాత్మండగు రాజనత్తముఁడు తగ్ధన్యానింపఁగా మోల పై

మమునున్ న్యర్బుదయోజనాయతమునాకమత్స్యంబు దృశ్యత్వ మం

దె మహీశుండు పురాశృతాచ్యుతశుభ్రాదేశంబునన్ దాని శృం

గమునందున్ బెనుపాఁపత్రాటఁ బృథునాకన్ గట్టె నుత్సాహియై.

652

రాజు:—

మ. తతమైనట్టి యవిద్యచేఁ బ్రవిమలార్థజ్ఞానమెల్లన్ బరా

హతమై పోవఁగ దాన సంస్కతిగతాయానమ్మునన్ గుంగుచున్

వెతలం బుంగుచు నీ యనుగ్రహమునన్రసీ పాపుగాం త్రట్టి యా

శ్రితబంధుండవు నీవు నద్గురుండ వక్షీణప్రభావోదయా!

653

మ. అవివేకుండగుచున్ జనుండు నిజకర్మరాయాన సంబద్ధుండై

వవలున్ రేయు సుఖేచ్ఛచే నసుఖరూపంబైన కర్మంబు న

ల్పు విభా! యెవ్వనిసేవచేఁ దెగు నసగద్బుద్ధ్యావ్హయగ్రంథి యా

భవనేశుండవు నీవె నద్గురుండ వెగ్ధన్ మాకు లోకేశ్వరా!

654

మ. పరికింపన్ భవీ గాంచనం బనలసంకర్మంబునం బోలెఁ దాఁ

బురుషుం డెవ్వనిసేవ హృద్గతమలంబున్ సర్వమున్ బాసి ను

స్థిరమై యొప్పెడునట్టి స్వీయమగు శక్తిన్ బొందునో యట్టి యా

పరమేశుండవు నీవె నద్గురుండ వోపదాక్ష! మా కెప్పుడున్.

655

చ. గురువులు నన్యదేవతలుఁగూడి స్వయంబుగఁ బూని యే మహా

పురుషు ప్రసాదభాగలవరము వ్రలిగింపఁగ నేరరట్టి యీ

శ్వరుడు పరాత్పరుడు భగవంతుడైన చెలువొందు నిన్ను నే
శరణము వేడెదన్ మదినిశనర్పజగద్వలయాధినాయకా!

656

ఉ. కాననివానికిన్ గనులుగల్గినవాడును బోలె నిప్పు డ
జ్ఞానహతాత్ములై చెడు జనంబులకున్ సకలార్థవేత్త వ
న్యూనకృపారసార్ద్ర హృదయండువు నీవు గురుండ వైతిగా
భానుదృశుండవై కడు ప్రభానిచయంబుల బర్వజేయుచున్.

657

మ. తలఁపన్ బ్రాకృతుడౌ గురుండతి దురంతంబైన సంసార చిం
తలు గల్గించు ననగతిన్ దెలుపు తరధ్యంబింత నీ వన్నఁ గే
వలమున్ స్వీయపదంబుఁ జేర్చెడు సఖ్యర్ప జ్ఞానయోగంబు న
ర్మిలి బోధించెడు సద్గురూత్తముండ వర్ధిన్ మమ్ము రక్షింపుమా!

658

శా. నీవే యా యఖిల ప్రపంచమునకున్ శనేస్తుండ వీశుండవున్
భావింపంగ గురుండ వాత్కుడవు తరద్వాంఛార్థ సంధాయివిన్
దేవా! యైనను లోక మన్యమతియై నిత్యంబు హృత్సంస్థితున్
దేవేశున్ నిను గామబద్ధమగుచున్ జింతింపలే దింతయున్.

659

ఉ. దేవపరున్ బరున్ జగద్రథీశుని నిన్ శరణంబుఁ బొందితిన్
గావున నాకు జ్ఞానమునుగల్గఁగఁ జేయుము తెంచివేయు మ
యా! విపులార్థదీపకమురతా నుడులన్ హృదిలోని గ్రంథులన్
బావనమా న్వరూపము గృహమతి మాకు ననుగ్రహింపుమా.

660

శ్రుశుకుడు:—

క. అని యీగతిఁ బలుకు మహీ, పునిగని భగవంతుఁ డాదిరపురుషుండు మహాం
బునిధిన్ పరఘృషకూపం, బునఁ గ్రుమ్మఱు చాత్మతత్త్వమున్ బోధించెన్. 661

గీ. అమలమును సాంఖ్యయోగ క్రియాన్వితంబు
నగు పురాణ సంహితఁ దెల్పియవల నాత్మ
గుహ్యము నశేషముగ నృపకంజరుండయి
పాదలు సత్యవ్రతునకును బోధఁజేసి.

662

ఆ. నావయందు ఋషిగణంబుతోఁగూడ నా, నీనుండైన రాజశ్రేణుండు
భగవదుక్తమగుచుఁబరఁగు పరబ్రహ్మ, తత్త్వమును మహామూలమున వినియె.

గీ. స్రవయకాలికమైన యుగపల్లవంబు, తొలఁగ న ప్తుతితుండగు నలువకు హరి
క్రూరుండగు హయగ్రీవాసురున్ పెనన్ వ, ధించిగ్రమ్మఱవేదముల్ తేచ్చియిచ్చె.

- గీ. జ్ఞానవిజ్ఞాన సంయుతుడై నిపుణత, నెనఁగు సత్యవ్రతాఖ్యారాజుని వరుఁడు
పరఁగ నీ కల్పమునను వైరవస్వతమను, వయ్యె విష్ణువుగ్రహముననవనినాథ! 665
- గీ. అధిప! రాజునియైన సత్యవ్రతునకు, మత్స్యరూపధరుండగుమాధవునకు
నైన సంవాదరూప కాశ్యానము విని, పురుషుడప్పుడె కలుషవిముక్తుడగును.
- క. ఎవఁడు ప్రతిదినము నీ హరి, యవతారముఁ బొగడుచుండునా నరువాంఛా
నివహములు సిద్ధిఁ బొందును, స్తవసీయంబగు సుగతి నశతండును బొందున్. 667
- మ. విలయాబ్ధిన్ విధివక్త నిర్గతముతావేదంబుల నృల్లి ము
చ్చిలి గొంపోయిన దైత్యుఁ డున్మి యల జేరజేపెద్ద కర్పించి కే
వలమున్ నిత్యమునై తనరైగు పరశ్రబహ్మంబు సత్యవ్రతా
దులకుం దెల్పిన మత్స్యరూపు నఖిలాశత్కున్ శ్రీహరిం గొల్చెదన్. 668

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, 'శ్రీరామనృసింహమూర్తి కవులు'
అను గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టికి నరసింహమూర్తులచే
రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్ర భాగవతమున
అష్టమ స్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మ దాంధ్ర భా గ వ త ము

నవమ స్కంధము

అ ధ్యాయము 1.

—ఐతిహాసాదుః— సూర్యవంశాభి వర్ణనము, సుద్యుమ్నోపాఖ్యానము ఐతిహాసాదుః—

విష్ణురాతుఁడు:—

గీ. ఋషివతంసమ! నీచే వ్యచింపఁబడిన, యఖిలమన్వంతరంబులున్ దనంత
వీర్యుడగు హరిచేతఁగారవింపఁబడిన, విక్రమక్రమములుఁ బ్రీతిరవింటి నేను. 1

క. ద్రవిడేశుఁడు రాజున్, ప్రవరుఁడు సత్యవ్రతుండుఁ బ్రహ్మజ్ఞానం
బు వడసెఁగాదే? యతిపుంగవ? హరిసేవల నతీతకల్పాంతమునన్. 2

గీ. ఆ వివస్వతుసుతుఁడు సత్యవ్రతుండు, తాను మనువయ్యె ననివొంటి తాపసేంద్ర!
వానినందనులైన యిశ్వాకుముఖ్యు, లధిపులై రంటిగా తదశనంతరమున. 3

గీ. సంయమీశ్వర! వారివంశమును వేఱు, వేఱ వంశానుచరితంబురవిస్తరింపు
భూరికౌతుకమున వినఁగోరుమాకు, నో మహాభాగ! సాజమాప్రేమతోడ. 4

నూతుఁడు:—

గీ. బ్రహ్మవాదులనభయందుర రాజవర్చ్యుడగు పరీక్షితుచే నిట్టులడుగఁగఁబడి
పరమధర్మవిదుఁడు భగవంతుఁడునగు, శుకమహర్షి వచించె రాజునకు నిట్లు. 5

శ్రీశుకుఁడు:—

క. మనువంశంబును దెల్పెద, విను సంక్షేపముగ నది స్రవిస్తారముగా
జననాథా! వర్ణింపఁగఁ, జన దెవ్వరి కేని వర్షశతముననై నన్. 6

మ. పరుఁడెవ్వఁడు నమేయమా పృథ్వికిన్ బల్బుంగులౌ నీ పరా
పరభూతంబుల కాత్మ యెవ్వఁ డల కల్పాంతంబునం దాతఁ డొ

క్కరుడే యీ సకలంబు విశ్వము నగుంకగా! యన్య మొం డెద్దియున్
ధరణీనాయక! లేదు లేశమును దశధ్యంబింతవ ట్టారయన్.

7

గీ. ఉద్భవించె నా హరినాభిరనుండి యోజ, స్వర్ణమయమగు ఐద్యక్షోశంబు రాజ!
పాడమెనందు స్వయంభువుభువనకర్త, తన్మనమున మరీచి యుద్భవమునొందె. 8

గీ. ఆ మరీచికిఁబుట్టెఁ గశ్యపమహర్షి, కశ్యపప్రజాపతికి దాక్షాయణియగు
నదితియందు వివస్వతుఁడగుదయమయ్యె, సధిక తేజముతోడ ధరరాధినాథ! 9

గీ. ఆ వివస్వతునకు సంజ్ఞయందుఁ బాడమె, శ్రాద్ధదేవుండు మనువు రాజనృతిలక!
ఆత్మవంతుఁ డతండు శ్రద్ధాఖ్యయందుఁ, బుత్రకులను బదుండ్రునబాడమఁజేసె.

వ. వారలు ఇక్ష్వాకు, నృగ, శర్యాతి, దిష్ట, భృష్ట, కరూశక, సరిష్వంత, వృషధ్ర, నభగ, కవి నామధేయంబులఁ బరఁగిరి. 11

గీ. మున్ను మను వనవత్సృజైరయున్నతటి వ, సిష్టముని యాతనికిఁబుత్రసిద్ధికొఱకు
నెలమిమీఱ మిత్రావరుగజేష్టి నలిపె, విధివిధానంబున స్పృధిరవీతలేంద్ర! 12

గీ. అంత మనురాజవరపత్నిరయైర శ్రద్ధ
కూతుకొఱకునై కరమర్థిహోతఁజేరి
శ్రద్ధ యొప్పంగ ఘన పయోగవీత మొనర్చి
ప్రణతి నొనరించి యాచించెఁబార్థివేంద్ర! 13

గీ. కారవా! మునివత్సీ నరమూరితుండయి, దానిన తలంచుచుండి హోతయ్య యజించె
గడఁగి యాజ్యాదికహవిస్సుగ్నై కొనినపు, డాపగిది వషట్కారంబునాచరించె. 14

గీ. కూతురుజనింపవలెననిరహోతవేల్పు, నిలయనెమకన్య యట జనిరయించె సధిప!
మనువు దానింగని వసిష్ఠహానితోడ, నాతిహృష్టమనస్కుడైరయనియె నిట్లు.

మ. ఆమలాత్మా! విపరీతమయ్యెనిది యేలలా? యిట్లు బ్రహ్మర్షి న
త్తములౌ మీదగుకర్మపూతవరమంత్రంబొందబో దన్యథా
త్వము మంత్రజ్ఞులు యోగయుక్తులుఁ దపోదధ్ధాఘులౌ మీ శుభో
ద్యమనంకల్పము తారుమారగునె? వ్యర్థంబౌనె యార్యోక్తియున్. 16

ఉ. ఆతనివాక్యములే విని మరహామహుడైన వసిష్ఠుఁ డాత్మలో
హోతవృత్తిక్రమంబిదనిరయోజ నెఱింగి వచించె సర్కసం
జాతునికిట్లు హోతవృత్తిరచారమునన్ విషమత్వ మేర్పడెన్
భ్యాతిగ నా ప్రభావమునరవాత్మజుఁజేసెదఁజూడు మిత్రతీన్. 17

చ. అని మది నిశ్చయించి సుమరహాయశుండున్ ఘనుడౌ వసిష్ఠ న
స్మనికులవర్మఁ డయ్యిలకుఁబుం స్త్రముఁగూర్పంగ నాదిపూరుషున్

వినుతి నొనర్చ హృష్టఁడయ్యివిష్టువుతీర్చె ముసీందుగ్రీవాంఘితం
బు నిలయుఁ దత్ప్రభావమునఁగబూతుఁడుఁడై తనరారె నయ్యెడన్.

18

మ. విను సుద్యుమ్నసమాఖ్య నప్పురుషుఁ డొకపైన్ ఖ్యాతిమీఱంగ నా
మనుపుత్తుం డొకనాఁడు దాఁ గతిపయ్యామాత్యాన్వితుండు వనా
వనియందున్ మృగయానురక్తి జవనాశ్వంబెక్కి విల్లమ్ములన్
గొని యేగెన్ హరిణంబువెంబడి నుద్రగూఢభాగమున్ జేరఁగన్.

19

గీ. ఎట నుమాదేవితోఁగూడిరయ్యాశ్వరుండు
గోరి రమియించుచుండు నాశమేరునగము
క్రిందనొప్పాటు నుపవనశ్శీతినిఁజేరె
మారసముఁడు సుద్యుమ్నకుమారుఁడధిప!

20

గీ. అవ్వనంబుఁబ్రవేశించిరనంత శత్రు, మారకుండు సుద్యుమ్నకుమారకుండు
పడఁతిగానై న తన్నునశబడబయ్యెన, వారువమ్మును గాంచె నశబ్దంబుతోడ.

21

అ. అంత నా కుమారుననుచరులందఱు, నాత్మలింగభేదమగుట నరసి
కొనుచు నొండొరులనురగనుఁగొంచుఁ గడు విమ,నస్కులై రివింపెనరవరేణ్య!

22

రాజు:—

అ. ఆ ప్రదేశమట్టిదగుట యెల్లెవ్వని, చేత ము న్నదట్లుకేయఁబడియె
తెలుపుమయ్య మాకురదీని యుదంతంబు, వినఁగవేడ్కయ్యెయ్యవిప్రముఖ్య!

23

శ్రీశుకుండు:—

మ. ఒకనాఁ డచ్చటికి న్నరేంద్ర! ఋషివశ్రయల్ సుప్రతుల్ స్వప్రభా
ప్రకరధ్వస్తసమస్తదిక్తిరురులై శభగ్ధం గనంబోయి రం
బిక యుత్సర్జితవస్త్ర వారిఁగని నీరవింగూర్చె స్వప్రాణనా
యకు సుత్సంగమునుండిలేచి పృథు లశజ్జాయత్త చిత్తంబునన్.

24

క. రమమాణులగుచుఁబరఁగెడు, నుమామహేశ్వరుల బ్రీణయ్యయ్యక్తినిఁగని నం
యము లరిగిరి మగిడి శుభోద్యమ నరనారాయణాశ్రమావనికి వెనన్.

25

చ. పడఁపడి నా భవుండు భగవంతుఁడు స్వప్రీయురాలి కోలి న
మృదమును గూర్పనెంచి మృదుమంజుల వాక్కులఁబల్కె నిట్టు లో
నుదతిరొ! యెవ్వఁ డీ వనముఁజొచ్చునొ వాఁడు పడంతియకా నటం
చది మొద లెల్ల పూరుషులునా వనభూమిఁ ద్యజించి రో నృపా!

26

శా. ఆ సుద్యుమ్నకుమారుఁడీవగిది రాజా! యింతియై యావన
శ్రీ సంపత్తిఁదలిర్పఁ గా ననుచరీరబృందంబులున్వెంటరా

నాసల్మీఱ వనంబునుండి వనమొరయ్యన్ జేరుచున్ గ్రుమ్మఱన్
భూసంచారముఁగోరి ద్రిమ్మరెడు వేళ్లుంబోటి చందంబునన్.

27

చ. మెలఁతలఁగూడి యాశ్రమసరమీపమునన్ జరియించుచున్న యా
నెలఁతలమిన్నఁగాంచి యవిరనింద్యయశుండు బుధుండు కూరిమిన్
వలచె నరేంద్ర! యామె యుడుగనాథసుతుం బతిఁగా వరించె నిం
వలరఁ బురూరవుండు సుతుఁడై జనియించెను వారి కయ్యెడన్.

28

మ. జననాథోత్తమ! దైవయోగమునకున్ శస్వాధీనుఁడై యీ విధం
బున శ్రీత్వంబునుదాల్చినట్టి మనురాట్టుత్రుండు సుద్యుమ్నుఁ డా
త్మను భావించె వసిష్ఠునిన్ గులగురున్ శదా సవ్యసింఘండు నా
తని సంశోచ్యదశం గనుంగొని కృపాతంత్రాత్మ్యుడయ్యెం గడున్.

29

క. తమి సుద్యుమ్ను నకుం బుం, స్వముఁ గోరుచుఁ బ్రస్తుతించెశంభుని నతఁడున్
బ్రముదితుఁడై యా ఋషిస, శ్రమనకు ననె తనదు నుడి యరభాగ్ధాపఱచుచున్.

క. ఒకనెల పురుషుండగు వేటొకనెల యింతియగుఁజూ త్వరదుగ్రీతివమునన్
ఇక నీవ్యవస్థతోఁబొం, దిక సుద్యుమ్నుండు దా క్షిరతివలయ మేలున్.

31

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. కడవని గుర్వసుగ్రహముకల్పినిఁ బుం స్వము నీ వ్యవస్థతోఁ
బడసి యిలాతలంబుఁ బరిరపాలనఁజేయుచునుండునంత నా
యెడయని తద్విధంబుఁగనిరయుల్లములం దొకయించుకేనిఁ దా
రొడఁబడకుండి రొక్కనెలరయుగ్మలియాటకు ధారణీప్రజల్.

32

గీ. ఉత్కలుఁడు విమలుండు గరయుండు ననఁగ
ముగురుపుత్రు లా రాజోత్తరమున కొదవిరి
ధర్మవత్సలులౌ వాసుధరణినాథ!
యు శ్రరావధరాజులై శయ్యెప్పెనఁగిరి.

33

గీ. వార్ధకమునఁ బ్రతిష్ఠానరస త్తనేశ్వ, రుండు సుద్యుమ్నునృపతి పురూరవుఁడను
నిజకుమారునకున్ ధరణీతలంబు, నిచ్చి తాను వనంబునశక్తే నధిప!

34

అ ధ్యాయము 2.

—ఇతి పృషద్ధృ చరిత్రము ఇతి—

శ్రీశుకుడు:—

- సీ. ఈగతి సుమ్యముఁగడగ వై వస్వతుఁ, డై నట్టిమనువు పుత్రతార్థియగుచు
యమునాతటిన్ శత్రహాయనంబులు మహా, గ్రమగు తపంబునగడకఁ జేసెఁ
బిమ్మటఁ ద్రిభువనవిభుఁడును దేవదేవుండునౌ విష్ణుదేవుని యజించె
నంత శ్రీహరి పృసార్దాతిశయమున నా, మనురాజుతిలకుండురవినతయశుల
- గీ. నాత్మసదృశులఁ ఒదుగురనాత్మజులను, పూతహృదయుల నిక్షాకురపూర్వజులను
బడసెఁదన్నామధేయముల్ శవరునసీకు, మున్ను వివరించితినిజుమీరభూపవర్య! 35
- మ. మనువుతుండు పృషద్ధృనామకుడు నేరమం బొప్ప గుర్వాజ్ఞఁ గై
గొని వీరాననయుక్తుఁడౌచు నిశలన్ శగోపాలనంబున్ జలం
బునఁ గావించుచునుండ నొక్కనిశి జీరమూతంబు వర్షింప గగ్గి
క్కున శాస్త్రాలమొకండుసొచ్చె నటఁ దరద్దోష్ఠంబునన్ భూవరా! 36
- చ. కలుగుడువాటునొంది భయరకంపముతో శయనించియున్న గో
వులు వడి లేచి పాతెఁ బలురపోకలుగా నపు డొక్కధేనువున్
బలిమినిఁ బట్టెఁ గూరమగురవ్యాఘ్రము కుయ్యడె గోవు దానినిం
దెలిసి పృషద్ధృఁడంతఁ బఱతెంచె రయంబున మందలోనికిన్. 37
- ఉ. శాతకృపాణముం గొని పృషద్ధృఁడు వేగమ వచ్చి ఋక్షునం
జాతముగోచరింపని నిశానమయంబున వ్యాఘ్రశంకచే
నాతటి నానవాలు తెలియందగు జ్ఞానములేక నో వసుం
ధాతలనాథ! ధేనువు శిరముఁ గఱుక్కునఁ గోసె నుగ్రతన్. 38
- మ. కరవాలాగ్రనికృత్తకర్ణమయి వ్యాఘ్రుంబున్ వడిం బాతె నె
త్తురుమార్గంబునఁ గారుచుండఁ గడుబీరతుంజెందుచున్ ధీరుఁడున్
బరవీరఘ్నుఁడునౌ పృషద్ధృవిభుఁ డారవ్యాఘ్రుంబై యడ్డీలై నం
చరసెన్ వేకువ ఖండితంబయిన యరయ్యావున్ గనెన్ సుఖియై. 39
- చ. హతవిధిదుర్విఘాతముననాతెడు భ్రాంతమనస్కుఁ డౌట నా
గతి నపరాధి యయ్యె నదిగొంచి గురుండు శపించె వాని దు
ర్గతిమెయి క్షత్రీబంధుఁడవురగాక దురాగతమైనకర్మచే
క్షితితలమందు నీవు పరికింపఁగ శూద్రుఁడ వాడు వంచిటుల్. 40

- శా. భూనాథా! యతః డీగతిన్ స్వగురుశ్ర ప్తుండై వెనన్ దోయిటన్
దా నా శాపము సంగోహించుకొని యూతం డూర్ధ్వచేతస్కుండై
శ్రీనారాయణదేవునందుఁ గర మర్ధిన్ భక్తిఁ గావించుచున్
నానాభూతసుహృత్తముండు సముండున్ శాంతుండునై భాసిలెన్. 41
- సీ. నియతేంద్రియుండు విగనిర్మలమతి యదృచ్ఛోపలభ్యార్థతుష్టండుఁ బుణ్యుఁ
డపరిగ్రహుండు నశమాహితచిత్తుండు, జ్ఞానతృప్తుండునై నంతతంబు
నాత్మరూపంబుననాత్మను నెలకొల్పి, బధిర జడాంధరూపములుఁ దాల్చి
ఈ మేదిసీచకృత్ మెల్లడఁ జరియించె, నేకాంతభావంబుననేర్పడంగ
- గీ. నిట్లుమెలఁగుచు వనమునశ కేగియందుఁ, బ్రజ్వలిల్లుచునుండు దాశవానలంబుఁ
గాంచి యట దగ్ధదేహుండై శ్రమనతరమగు, బ్రహ్మపదమును బొందెనాశపార్థివుండు.
- మ. కవి నాముండు కనిష్ఠపుత్రుండు మదింగామంబులన్ ద్రోసి బం
ధువులన్ రాజ్యము మందిరంబులను దోర్లడ్తో వీడి సుజ్ఞానవై
భవుండై నిల్పె స్వయంప్రకాశుని హరిన్ శభావంబునందున్ గిశో
రవయస్కుండయి పొందె నుత్తమగతిన్ శరాజేశ్వరా! చెచ్చెరన్. 42
- ప. మఱియు మనుసంభవుం డగు కరూశుం డనువానివలనఁ గరూశ త్కత్రజాతులుత్ప
న్నంబయ్యె. బ్రహ్మణ్యులు ధర్మవత్సలులునై వారుత్తరాపథంబునకు నేలిక
లైరి. ధృష్టుండనువానివలన ధార్మ్యంబను త్కత్రియవంశంబు కలిగి బ్రాహ్మణ
ప్రియంబై ధరిత్రి నొప్పాటె. నృగుండనువానివలన సుమతియు, నతనికి భూత
ద్యోతియు, నతనికి వసువును గలిగిరి. వసువునకుఁ బ్రతీతుండును, నతనికి నోఘు
వంతుండును, నతనికిఁ దన్నామధేయుండగు పుత్రుండును, నోఘవతియును కన్య
కయుం గలిగిరి. ఆ కన్య నుదర్శనుండు పరిణయం బయ్యె. సరివ్యంతుండను
వానివలనఁ జిత్రసేనుండు వొడమె. అతనికి దత్తుండను వాఁ డుదయించె.
దత్తునకు మేఘ్వంతుఁడును, మేఘ్వంతునకు శర్వుండు, నతనికి నిండ్రసేనుండును
బొడమిరి. ఇంద్రసేనునివలన వీతిహోత్స్రండును, నతనికి సత్యశ్రీవుండును,
వానికి సురుశ్రవుండును, నతనికి దేవదత్తుండును సుతులైరి. దేవదత్తునకు నగ్ని
వేళుండు పుత్రుండయ్యె, నతండు కాసీనుం డని పృసిద్ధిబడసి జాతుకర్ణుండను
మహర్షియయ్యె. అతనివలన నాగ్నివేశ్యాయనం బను బ్రహ్మకులంబు సంజాతం
బయ్యె. రాజేంద్రా! యిట్లు సరివ్యంతువంశంబుఁ దెల్పుంబడియె. ఇఁక దిష్టవంశంబు
వివరించెద వినుము. దిష్టపుత్రుండగు నాభాగుండనువాఁ డన్యండు కర్మంబునం
జేసి వైశ్యత్వంబునుంబడెన్. హలంధనుం డనువాఁ డా నాభాగుని శామరుఁ

డయ్యె. హాంసునకు వత్సప్రీతియు, నతనికిఁ బ్రాంశువును, బ్రాంశువునకుఁ బ్రమతియు, బ్రమతికి ఖమిత్రుండును, నతనికి చాక్షుషుండును, నతనికి వివిశ్రితియు, వివిశ్రితికి రంభుండును, రంభునకు ఖనిసేత్రుండును, ఖనిసేత్రునకుఁ గరంధనుండును తనయులై జన్మించిరి. ఆ కరంధనునకు నవిక్షుత్తుండును, నతనికి మరుత్త చక్ర వర్తియును బాడమిరి. 44

సీ. ఆ మరుత్తునిచేత్రయజ్ఞంబుఁ జేయించె, సంగిరస్సుతుండు మగహర్షినరుండు సంవర్తనాముండుఁగతి మరుత్తుని, యజ్ఞంబుసాటి యశన్యంబు లేదు పాత్రాదికంబు సగర్వంబును నీయజ్ఞమున హిరణ్మయము శోభనము నయ్యె మత్తిలై నింఘ్రీడ్యమఖమున సోమపానమున ద్విజులుదక్షిణల మురిసిరి గీ. యల మరుత్తులు పరివేష్టలైరి మఱియు, నా క్రతువున విశ్వేదేవులమలమతులు సభ్యులై యొప్పి రన్న యజ్ఞప్రభావ, మింక వేఱుగ వాక్రువ్వరనేల యధిప! 45 వ. ఆ మరుత్తచక్రవర్తికి దముండను సుతుండు చాడమె. అతనికి రాజవర్ధనుండును, నతనికి సుధృతియు, నతనికి నగుండును, ఆనగునకుఁ గేవలుండును, గేవలునకు బంధువంతుండును, నతనికి వేదవంతుండును, నతనికి బంధుండును, బంధువునకుఁ దృణబిందుండును గ్రమంబునఁ బాడమిరి. 46

తరల. మినుత సద్గుణుడైన యా తృణబిందుభూపతిఁ గాంచి యొ య్యన నలంబున పేర నొప్పెడునప్పరోంగన మీనకే తనుని పెంపగు పూపుటంపర య దాడికోర్వంగలేక యా జనవరేణ్యుని పొందుఁ బొందెనునంభ్రమాగతయై నృపా! 47 వ. అంతఁ దృణబిందునకు నయ్యలంబునవలనఁ గొందఱు పుత్రులును, నిలబిల యను కన్యకామణియుఁ బాడమిరి. ఆ యిలబిలయందు విశ్రవసుండు కుబేరునిఁగల్గించె. ఆ ధనదుండు యోగేశ్వరుండగు తండ్రివలనఁ బరవిద్యంబడసె. విశాలుండు, శూన్యబంధుండు, ధూమ్రకేతుండు ననువారు తృణబిందు పుత్రకులు. వంశకరుండగు విశాలుండునురాజు తనపేర వైశాలీపురంబు నిర్మించె. ఆ విశాలునకు హేమచంద్రిండును, హేమచంద్రినకు ధూమాక్షుండును గొడుకులైరి. ధూమాక్షునకు సహదేవుండును, సహదేవునకుఁ గృశాశ్వండును బాడమిరి. కృశాశ్వనకు సోమదత్తుండు పుట్టె. అతఁ డశ్వమేధంబుల నిడస్పతి యగు పురుషుయజించి యోగేశ్వరాదృతంబగు పరమగతిం బొందె. సోమదత్తునకు సుమతియు, సుమతికి జనమేజయుండును బాడమిరి. వీరు వైశాల భూపాలుని ప్రసిద్ధిం బడసి తృణబిందుకీర్తి విస్తరింపఁజేసి రాజ్యంబు పాలించిరి. 48

అధ్యాయము ౩.

—అథ శర్యాతి చరిత్రము, సౌకవ్యోపాఖ్యానము శ్లోకం—

శ్రీశుకుడు:—

సీ. వినుము శర్యాతినాథుని మనుషుఁడనుడు, బ్రహ్మణ్యుఁడై శమనాథునికెక్కి
 నంగిరునత్రంబుననంగు నాతఁడు ద్వితీయాహ్నికవిహితకృతశ్శయి సెప్పె
 కమలలోచనయగుకన్య సుకన్యాభిధేను శర్యాతినాయు విహిత
 యా కన్యఁ గూడి శర్యాతికానకు నేగి, చ్యవనాశ్రమంబు హారయంగఁ జేరె
 గీ. జెలులతోఁ గూడి ఫలపుష్ప శములకుఁ దగుల

నెమకు చొకపుట్టబిలమున శ నిగుగురులన
 వెలుగుజ్యోతుల రెంటు న శ వ్వెలఁది కాంచి
 కంటకంబునఁ బొడిచె మాతృగర్భమునఁజేసి.

49

ఉ. క్షోణితలేశ! యిట్లు విధిచోదితయాచు సుకన్య గుర్తివ్వఁగా
 శోణితధార లొక్కె నటఁజోద్యముగా మునుమాత్రాంధ మా
 రాణువ కంతకు న్నలిగెరరాజవరేణ్యుఁడు విస్మితాత్ముఁడై
 పోణిరుదప్పియున్న నిజపురుషులం గని పక్కె నీ గతిన్.

50

క. ఈ యాశ్రమమున మీ రెవ, రే యపరాధము నలిపిరొక్కయెఱిఁగింపుఁ డీశన్
 వేయేటికి సువ్యక్తం, బాయెన్ భార్గవుని చెయికరమని యిది మనకున్.

51

ఉ. అంత సుకన్య భీశచుత్తమై శనతంద్రిఁగి బక్కె నిట్లు
 క్షింత యకృత్య మిప్పు డొనగరించితి నే నిట తంద్రి! వింకె పె
 న్వింశగఁ బుట్టలో వెలుగుత వెల్లుల రెంటినిఁ జూచి చంచల
 స్వాంతముతో నిజం బెఱుంగఁరజాలమి గ్రుచ్చితఁ గంటకంబునన్.

52

ఉ. కూతురుచెప్పినట్టిపలుకులతో ములుకుల్వలె వీనుమాడ శ
 ర్యాతి మనంబునన్ బ్రబుధమైన భయంబును బొంది యంత న
 త్యాశతమైన వర్మికమునందుఁ దిరోహితుఁడైన భార్గవున్
 జేతమున న్ననన్మునిగఁగజేసె శనైర్గతి సాంత్య నోక్తులన్.

చ. చ్యవనమహర్షి యాశయమున నా నృపవక్త్రుఁ డెఱింగి యాముని
 ప్రవరునకున్ స్వపుత్రికనురబ్రాభవ మొప్పు నొనంగి యీమెము
 గ్ధ జేత బెఱుంగ దించుకయుఁగవునఁ గావుమటంచు నప్పగిం
 చి వెడలెఁ బట్టణంబునకున్వీయులతోఁ దదనుజ్ఞఁ బొందియున్.

గీ. పరమకోపనుఁ జ్యవనునిఁబలినిఁగాఁగఁ, బడసి యాతని చిత్తమునవచ్చునట్లు
నప్రమత్తానువృత్తులనహరహంబు, నా నుకన్య యాతనిఁ బ్రీణితాత్ముఁజేసె. 55

ఉ. ఆ యెడఁ గొంతకాలమునకా చ్యవనాశ్రమభూమి కుజ్జ్వల
శ్రీయుతు లశ్వదేవతలఁకచేరఁగ వారల కర్హరీతి నా
ప్రాయముతో నుదంచిత నశవర్యులఁజేసియు వారిఁ జూచి లే
బ్రాయము నాకు నిం డనుచుఁబ్రార్థనఁ జేయుచు మాని యిట్లనెన్. 56

ఆ. సోమపానభాగశూన్యతా మీకును, సోమపాత్రమిడుదురసంపుమీఱ
అంగసలకు నిష్టరమైన ప్రియ మొనంగుఁ, డయ్య నాకు మీరశలశ్వులార! 57

చ. అని యడుగంగ వల్లె యనిరయా సురవైద్యులు విప్రనర్యుఁ గాం
చి నియమమున్న నీ విపుడునర్థవినిర్మితమైన నీ హ్రదం
బునను మునుంగునుంచు మునిశ్రముఖ్యునిఁ బెన్ముదిమి న్నలంగు వా
ని నమరవైద్యు లా మడుగునీటను జొన్నిరి తాము దోడుగన్. 58

క. వనితాప్రియులు మనోజ్ఞులు, వనజనగ్భూషితులునునరకుండలులున్
ఘనతుల్యహపు లమల వ, ననులు ముగురుపూరుషులు నెననన్ లేచి రటన్. 59

ఉ. అంతటఁ దుల్యరూపుల నశహర్షతితేజులఁ దేజిహూచి య
క్కాంత పతివ్రతామణి స్వకాంతు నెఱుంగఁగలేక దీనయై
న్వాంతమునందు నయ్యమరవర్యులఁ దా శరణంబుఁ జొచ్చె న
త్యంతము నామె భక్తికిఁ బ్రయంపడి రాత్మల నశ్వదేవులున్. 60

గీ. ఆ నుకన్య పాతివ్రత్యహర్షితులయి, పతినిఁ జూపించి యామెకురయతివరేణ్య
భవ్యుఁ జ్యవనుని వీడ్కొనిరవారిచేతఁ, బాగడఁ బడుచుఁ ద్రివిష్టపరమునకుఁ జనిరి. 61

క. చ్యవనాశ్రమభూభాగము, నవన మొనర్పంగఁ జేరెశర్యాతి యటన్
రవితేజుం బురుషు నుకూ, పవంతఁ బాడఁగాంచె దుహితృపార్శ్వమునందున్. 62

క. పాదాభివందనఁము తన, కాదరమునఁ జేసిన్ద్రీయాత్మజ కాశీ
ర్వాదము లొసఁగక మనమున, మోదించక పల్కె నిట్లుకపుత్రికతోడన్. 63

శర్యాతి:—

చ. తనయ! యిదేమి నీ యభిమతం బల లోకనమస్కృతున్ మహా
మునిని జరావిజీర్ణు నతిరపూజ్య సనమ్మతితోడ నిట్లు వం
చన మొనరించి యధ్వగునిరజారుని నీతనిఁగూడి యుండఁగా
సనుమతిఁజేసి తిట్లు కులకటా! పతినిం బెడఁబాయు టావృణే! 64

మ. అకటా! సత్కులజాత ఏ వెటులు నిర్దయంబయ్యె నీ బుద్ధి య
మృకచేల్లా! కులదూషణమొదలె జూమ్మా నీదు మూలమ్మునన్
ఇక లజ్జన్ ద్యజియించి కూడితి వహో! యీ జారుని స్నిపు తం
డి కులంబున్ బతివంశమున్ జెటివితోనిర్భాగ్యురాలా! యిటుల్. 65

క. అని వచియించెడు తండ్రిం, గని న్మయమానయయి చిరునగవు మొలకెత్తన్
జనకా! యీతఁడు భృగునం, దనుడగు నీ యల్లుడె యనితరుణి వచించెన్. 66

గీ. మఱియుఁ బతివయోరూప సంప్రప్తివిధము, నర్పమునైలుపంగ విశ్మయముఁజెంది
అమితసంతుష్టుఁడగుచు శ్రర్యాతివిభుఁడు, కన్న కూతు సుకన్యనుగౌఁగలించె. 67

గీ. చ్యవనుఁ డంత శర్యాతినిశ్శక్తి మెఱయ, సోమమున యజింపంజేసి సోమపాత్ర
మును గ్రహించియు నిజ తేజఃముననుజేసి, సోమపానంబులేని యశస్యుల కొనంగె.

మ. చ్యవనుం జంపఁ దలంచి యత్తటి నమర్షరావేశముంబూని దు
శ్చ్యవనుం డుగ్రీతనెత్తెఁ గూరమగు వశ్రజంబున్ ధరాధీశ! భా
గవద్యుండు నుదాత్త శక్తిని నవశ్రజంబై విరాజిల్లు వా
నవు నుద్యుద్భుజదండ మద్భుతగతిన్ శస్త్రంభింపఁ జేసెన్ ధృతిన్. 69

గీ. వైద్యులనుచును మును సోమభాగమున బహిష్కృతుల నశ్వదేవులనెలమిసోమ
భాగము నొసంగఁగా సురరవ్రీకర మెల్ల, ననుమతిం జూపె నయ్యెడ్రమనుజనాథ!

వ. ఆ శర్యాతి మహారాజునకు నుత్తానబద్ధి, ఆనర్తుండు, భూరిషేణుండను ముగ్గురు
పుత్రులు బొడమిరి. అం దానర్తునకు రై వతుండుకలిగె. అతండంతస్సముద్రం
బునఁ గుశస్థలియను పట్టణము నిర్మించి యందుండి యానర్తాదిదేశంబులఁ
బాలించె. ఆ రై వతునకుఁ గకుద్భిశ్యేష్టులగు నూర్వురుకొడుకు లుదయించిరి.
రై వతుండును రేవతియను తన దుహితకు వరుం గోరఁదలంచి యపావృతంబగు
బ్రహ్మలోకంబునకుఁబోయి యందు గంధర్వులనందడి నలభైవకాశుండై త్షణం
బూరకుండె. అయ్యనంతరం బాద్యుండగు విరించి బూజించి తన యభిప్రాయం
బెఱింగించె. అదివిని భగవానుండగు బ్రహ్మదేవుండు పెల్చున నవ్వి యీ రై వతున
కిట్లనియె. ఓరాజా! నీవు హృదయంబుననిడుకొన్న రాజకుమారు లందఱుఁ గాల
గ్రస్తులైరి. తత్పుత్ర, పౌత్ర, నప్తు, గోత్రంబులు నిష్పాదు వినంబడవు. ఇప్పు
టికి సప్తవింశతి చతుర్వ్యగవిభక్తంబగు కాలం బతికగిమించె. 71

కీ. కావున నందిష్టరదేవదేవాంశుడౌ, బలదేవుండను మహాశయిండు గలఁడు
ఆ నరాగ్రీణికి కన్యారత్నమైన యీ, రేవతీదేవినిఁ బ్రీతిమీఱ

- నొనఁగుము నాశేంద్ర! ప్రపనుమతీభారావ, తరణార్థ మఖిలభూతప్రియుండు
నుత్తమశ్లోకుఁడై యొప్పురునట్టి శ్రీ, వారి నిజాంశమున నిర్మలవతరించె
గీ. అని విరించి వచించిననాలకించి, యతనికి సమస్కరించి రైవతతూడు స్వపురి
కరుగుఁడెంచి జక్కులభీతిఁబురి విడిచిన, భాతలు దివంగతులగుటఁగ్రమత నెఱిఁగె.
క. బలశాలికి బలునకు నుజ్జ్వలగాత్రిన్ బుత్రినొనఁగిరజనపతి దపమున్
నలువ బదర్యాఖ్యము నిర్మలమౌ నారాయణాశ్రమంబును జేరెన్. 73

అ ధ్యాయము 4.

—అంబరీషా పాఖ్యానము—

శ్రీశకుఁడు:—

- క. మనువుత్రుఁడైన నభగున, కును నాభాగుండనంగఁగొడుకుఁ గలం డా
తని బ్రహ్మచారి కవియని, ధనమొనఁగక పంచికొనిరితద్రాప్తతలొగిన్. 74
- సీ. అంతట నాభాగుండటకరుడెంచి యో, భ్రాతలారా! నాకుఁబంచినట్టి
భాగ మేదన సీమభాగము తండ్రియే, యనఁ దండ్రి జేరి యోయయ్య! నిన్ను
నాకు భాగముగ నరన్నలుపంచిరేమన, నది విశ్వసింపరాదైన వినుము
అధికమేధావు లీరయంగిరుల్ సత్రయాగమున షష్ఠదివార్వకర్మమందు
గీ. మూఁడు లయ్యెడ రప్పఁబురపోయి సీవు, దక్షతన్ వైశ్వదేవసూక్తములు రెండు
దెలిపిన స్నీకుఁ దుదివారుదివి కరుగుచు, నత్రపరిశిష్టధనము నొనంగఁగలరు. 75
- క. కావున నీ వట కేగుము, నావుడు నది యాలకించిరనాభాగుఁడు తా
నా విధి నొనర్ప నంగిరు, లా విభునకు ధన మొసంగియరిగిరి దివికిన్. 76
- ఉ. ఈగతి నంగిరుండు తనశకిచ్చిన యజ్ఞధనంబు నెల్ల నా
భాగుఁడు స్వీకరించునెడఁబల్కినిఁ గృష్ణశరీరుఁడున్ మహా
భాగుఁడు పూరుషుం డొకఁడురవచ్చి సౌచాలకుమార! యజ్ఞభూ
భాగధన మృదెల్లఁ దలఁపంగ మదీయమునుమ్ము పొమ్మనన్. 77
- క. మునివరదత్తం బిది నా, దని నాభాగుండు పలికెనంత నతఁడు నీ
జనకుఁడు చెప్పినచందంబున విందము మన ముభయులకముం దగ ననినన్. 78
- శా. ఆ నాభాగుఁడు తండ్రి నష్టడిగె నాయంశంబు నాతండనెన్
జ్ఞానుల్ మానులు యజ్ఞవాస్తుగతమౌనర్వంబు నుచ్చిష్టమున్

జానా రుద్రునిసకున్ విభాగ మని యోజన్ జెప్పి రల్లాట న
ద్దానిన్ మానక రుద్రదేవుడె సమస్తంబున్ గొనంగఁ దగున్.

79

మ. సరనాథా! పితృవాక్యమెల్ల విని యానాభాగుఁ డంతన్ మహే
శ్వరుడొ రుద్రుని పాలికిం జనియు సామ్రాంఘ్యముగా మొక్కి యీ
శ్వర! మృత్యుంజయ! దేవ! వాస్తుగతమౌననర్వంబు నీదంచుఁ నం
డిరి వాక్రుచ్చెఁ గృతాపరాధు నను మృన్నింపన్ నినున్ వేడెదన్.
రుద్రుఁడు:—

80

గీ. పలికె నీతండ్రి ధర్మంబురపలికి తీవు, సత్యవచనంబు గావుననత్రీశిష్ట
ధన మొనంగితి మఱి సనాతనము మంత్ర, ఘనమునై న బ్రహ్మజ్ఞానమునునొనఁగితి.

చ. కడవగరాని యాపదలుగల్గిన నొక్కపుడే సనత్యమున్
నుడువగరాదు సత్యమునననున్ బరితుష్టుడనాదు నేను నా
తఁడుఁ బ్రియుడొను నాకు నిద్రద్రవ్యము గొ మృఖలమ్ము నిష్ఠు నీ
కిడితి నటంచు రుద్రుఁడు వ్రచించి తిరోహితుఁ డయ్యె సయ్యెడన్.

82

మ. అతిభక్త్యున్నతిమై ప్రభాతమున సాయంకాలమందున్ సమా
హితచిత్తుండయి సంస్కరించునొ యెవరడీ పుణ్యచారిత్రమున్
మతిమంతుండగు నా జనుండు కవియన్మంత్రజ్ఞుడై యాత్మన
ద్గతినింబొందు నిజమ్ము సుమ్మది నరేంద్రదా! పెక్కు లిం కేటికిన్.

83

ఉ. ఏ గుణశాలినిన్ బృథుక్రీడధేరితభీషణ బ్రహ్మశాసమున్
లోగి స్పృశింపలేక యవ్వలోపముఁజెంది యడంగనట్టి నా
భాగజుఁ డంబరీషుఁడు ప్రభావధురంధరుఁ డీడ్చుఁడున్ మహా
భాగవతోత్తముండునయిరవన్నకు నెక్కి ధరాతలంబునన్.
కష్టరాతుఁడు:—

84

ఉ. మానివిమోచితంబు గ్రీననూన దిగంతదురంతప్రకృ
త్యానల మెవ్వనింజెలుపదక్షుముఁగాక యడంగె నట్టి భూ
జానివతంసుఁడున్ బృథుభుజబలగణ్యుఁడు పుణ్యుడైన యా
శ్రీనిధి యంబరీషుని ప్రసాదధరిత్ర వినంగఁ గోరెదన్.
శ్రీశుకుఁడు:—

85

మ. పృస్థతోత్కృష్టత భూరినంపదలు సత్యస్తద్వీపసంయుక్తయా
వసుధం బొందియు నంబరీషుఁడు మహాశభాగుండు పుంస్కొటికిన్
బాసగం దుర్లభమైర తత్సకలమున్ శబుద్ధిన్ విమర్శించి స్వ
ప్నసమానం బనియెంచు నిత్యముచు దరన్నాశంబు గుర్తించుచున్.

86

మ. భగవంతుండగు విష్ణునందు మఱి తదృక్ష్టవ్రజంబందు సా
ధుగణంబందును మానిబృందములయందున్ భక్తిగావించు న
త్యగవేషుండగు నంబరీషుడు సమస్తంబైన నిస్సారమా
జగమున్ డెందమునన్ నికృష్టమగు లోకృష్టంబట్లు భావించుచున్. 87

సీ. హృదయంబు శ్రీకృష్ణ శ పదపద్మములయంద, సూక్తు లీశుగుణప్రసక్తియంద
పాణులు విష్ణుభగవనమార్జనములంద, వీనులు హరికథల్ శ వినుటయంద
కనులు వైకుంఠ నాకారదర్శనమంద, మూర్ధంబు కేశవు శ మ్రొక్కులంద
ఘ్రాణంబు తత్పదకంజపారభమంద, తగులంబు విభుని యూరడిగమునంద
గీ. సంగము ముకుందజన తనురస్పర్శమంద, రసనయుం దులసీదళ శ గ్రసనమంద
పానగఁ గామ్యకర్మంబుల శ పాంతఃబోశ, శ్రీకరగుణాకరుం డంబరీషుడలరె. 88

మ. సతతంబిట్లు స్వకర్మకాండమును యజ్ఞాధీశుఁ డామ్నాయనం
స్తుతుఁ డాత్మేశుఁడునా యథోక్షజనియందున్ భక్తి సర్పించుచున్
కృతకృత్యుండయి యంబరీషుఁడు మహానిష్ఠున్ ద్విజేంద్రప్రో
దితుఁడై యేలఁ గురుక్షితిశ్వర! ధరిత్రీమండలం బంతయున్. 89

సీ. అలఘు సరస్వతీ శ పులినభాగముల ని, ర్జలదేశమునఁ బ్రకృష్టత వసిష్ఠ
గౌతమాసితముఖ్య శ కారితంబులు భూరి, దక్షిణంబులు విస్తృతములునైన
అశ్వమేధంబుల శ యజ్ఞేశు హరి నదో, షుండగు నంబరీషుఁడు యజించె
దత్త్రతువులను సగదస్మృతులు ఋత్విజల్, జనులును గీర్వాణ శ సదృశరూపు
గీ. లగుచు ననిమిషభావంబునందుచుండ్రు, విష్ణుదేవుని చెయిదముల్ వినుచుఁ బాడు
చుండుఁ దజ్జనుల్ స్వర్గమే శ నొల్లరన్న, నిక నయ్యంబరీషు వ్రచింపనేల. 90

గీ. శ్రీమహావిష్ణు మదిని వీక్షించుచున్న, అంబరీషుజనుల బ్రమరయంగఁజేయ
వలఘుతరములై సిద్ధులకై నఁగాని, యందఁగారాని కామమ్మరలై న నభివ! 91

గీ. ధరణివిభుఁ డంబరీషుఁడు శ ధర్మయుతము, నురుతపోయ క్తమగు భక్తియోగ
మునను
హరినిఁ బ్రీతునిఁ జేయుచునఖిలసంగ, ములను మెల్లన వ్రజించెనలఘుశక్తి. 92

ఉ. దారసుతాదులం దవసగ్రధంబులయందు రథంబులందుఁ బె
న్వారణవాజులందు వసనాభరణాయుధరాజులందు భం
డారములందు బాంధవగ్రణంబులయందును నంబరీష భా
వీరమణాగ్రగణ్యుఁ డొనరించె ననన్మతి సంయతాత్ముడై. 93

- గీ. ఘనతరై కాంతభక్తియోగమునఁజేసి, ప్రీతుడై హరి రిపుజనభీషణంబు
భక్తజనపోషణంబునై శివరంగు చక్ర, రాజమునొసంగె ఓమహాశరాజునకును. 94
- క. సమశీలయైన నిజప, ట్టమహిషితోఁగూడి పెనుగడంకన్ బురుషో
త్తము నారాధింపఁగ న, బ్రముబూనెన్ ద్వాదశీవ్రతము యుత్తుండై. 95
- చ. కడఁక మెయిన్ వ్రతాంతమునఁ శ గార్తికమాసమునన్ దిరాత్రమున్
బుడమివిభుండు తాను సముగ్రపోషితుడై యమునాసౌవంతినిన్
గడునియమంబు నిష్ఠయెనఁగన్ దగ న్నా నముఁజేసి భక్తిసం
దడి నొకనాఁడు దా మధువశనంబున నర్చ నొనర్చె శ్రీహరిన్. 96
- గీ. అఖిలసంభారములను మగహాభిషేక, విధుల హరి నభిషేచించి శ వివిధగంధ
మాల్యభూషణార్ఘ్యాది స్రవ స్తవస్తు, తతులఁ బూజించె నవ్విభుఁడనస్మయఁడయి.
- వ. మఱియు సిద్ధార్థులును, మహాభాగులు నగు బ్రాహ్మణోత్తములను బరమభక్తిం
బూజించి. 98
- ఉ. రాజవరుండు రాజతఖురంబులు భాసురహేమశృంగముల్
రాజిల లేతబ్రాహ్మణమునఁ శ గాగ్రుచుఁ గ్రేపులతోడ నొప్పుచున్
సాజములైన రూపములఁ శ జక్కవెలుంగుచుఁ బాలవెల్లులో
నా జను నాల నష్టానఁగె శ న్యర్బుదపట్కము విప్రకోటికిన్. 99
- మ. మనసారన్ దొలుతన్ ద్విజేంద్రుల భుజింపఁజేసి పృష్ఠాన్నముల్
నెనుకన్ భూవరుఁ డంబరీషుఁ డధిక శ ప్రీతాత్ములౌ వారి చే
త ననుజ్ఞంగొని పారణంబునకు యశత్నం బల్లనంజేయు నం
తన దుర్వాసుఁడువచ్చెఁ దా నతిథిగాఁ శ దత్తవ్రాహ్మణుఁడై. 100
- శా. దుర్వాసోముని లోకనాథునకుఁ బ్రత్యుత్తానమున్ జేసి యా
యర్వీశుం డుచితాననంబునిడి విశద్యుక్తప్రకారంబునన్
హర్వోష్పంగ సపర్యఁజేసి యిట మారయాతిధ్యముంగొమ్ము తె
మ్మర్వీచేవరా! యటంచు వినయం శ బొప్పంగ వేడెన్ మునిన్. 101
- శా. ఆ మాసింద్రవతంసుఁడున్ నరవరేశ్వర్యాభ్యర్థనప్రక్రమం
బామోదించి చనెన్ వెసన్ నలుపఁ గార్యంబైన కృత్యంబు నో
భూమినాయక! యాతఁడంత పరమాత్ము న్భక్తిధ్యానించుచున్
దా ముగ్ధెన్ యమునానదీజలముచన్ శ జ్ఞానాభిరక్తాత్ముఁడై. 102
- గీ. ధర్మవిదుఁ డంబరీషభూతధవుండు ద్వాద, శీతిథియు ముహూర్తార్ధావశిష్టయగుట
ద్విజవరుండు రాకుంటయుఁడెలిసి మదిని, ధర్మసంకటమునఁబడితా నలంక. 103

గీ. ద్వాదశీతిథిఁగుం నరపారణమున, సద్విజాతిక్రమమున దోశపంబుగల్లు
నేదిసల్పిన మేలుప్రాపించు నాకు, నెటు లధర్మమ్ము నను స్పృశింపకుండు. 104

క. కేవలము సలిపానము, చే నెన వ్రతపారణంబుఁ గ జేయుదు ట్తోణీ
దేవులు జలభక్షణమున్, భావిం త్రీశనంబు ననశ్రనంబు నటంచున్. 105

గీ. ఇట్లు జలభక్షణం బొనర్పరించి మదిని, శ్రీహరిధ్యానపరుఁడు రాజర్షి వరుఁడు
బ్రహ్మణాగమనమునకై శ్రభ క్తిమీఱి, నెదురుఁజూచుచునుండె మ్రహేతలేశ! 106

మ. అట స్నానాదికకృత్యముల్ నెఱపి పూజ్యంబౌ కళిందాత్మజా
తటభాగంబుననుండివచ్చె ముని యాధాత్రీశుఁడున్మోక్తై నం
తటఁ దచ్చేష్ట నెఱింగి క్రోధవిచల్యదాత్రుం డురుభూకుటీ
కుటిలాన్యుండు వచించె నిట్టులు భుభుక్షుండై నృపుం జూచుచున్. 107

దుర్వాసుఁడు:—

శా. శ్రీమత్తుండు నృశంసకుండు నతి దర్శిష్టుండునై నట్టి యీ
భూమినాథుని దుష్టమైన చెయిదంఱు స్సంటిరే మీర లి
స్తీ మూఢాత్ముండు విష్ణుభక్తుఁడె? ధర్మత్రీశాభిమానంబుతో
నీ మాడ్కిన్ జరియించె బాపమతియైరయీతం డుపేక్షార్హుఁడె? 108

క. ఆతిథ్యమునకు నన్నుం, బ్రీతిఁ బిలిచి నా కొకింతఁబెట్టక ధృష్టుం
డై తా భుజించె నీతని, నీ తఱిఁ దత్ఫలమునెల్లరనే గుడిపింతున్. 109

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యిట్టులు నుడువుచు రో,షనిబద్ధుండగుచు నశానిశటను బెఱికి దా
నినిఁ గాలానలనమకృ,త్యను గావించి వడిఁబనిచెనా నృపు పైకిన్. 110

చ. బెడిదపువాలు కేల ఝల్కిపించుచు మండుచు నడ్డురాపిడిన్
బుడమి వడంకఁజేయుచునుభోరన మీఁదికి నుగ్రరీతిఁగా
నడరుచునున్న కృత్యను మ్రహామహిమాన్వితుఁ డంబరీషుఁ డ
య్యెడఁ బొడఁగాంచి యొక్క యడుగేనిఁ జలింపకయుండె ధీరతన్. 111

ఉ. అంతట భక్తుఁగావఁగ మ్రహాపురుషుండు రమాకళత్రుఁ డ
త్యంతభయావహంబును సురదర్శన నామకమైన చక్రమున్
వంతఁగఁ బంచె నయ్యదియురవేగమ కృత్యను దావవహ్ని దు
ర్దాంతమహోరగంబును విశ్రధంబున వెల్కిడిఁ జేసె వ్రేల్కిడిన్. 112

మ. తన యాయానము న్యర్థమాటయును గృత్యన్ దగ్గఁ గావించియుం
దనపైఁ జక్రము బాటుడెంచుటయు సంశతన్ భీతచేతస్కుండై

కని దుర్వాసుఁడు దిక్కులం బఱచె వేగన్ బ్రాణరక్షాన్మై
యనఘా! భాగవతాపచారులకు శ్రేయం బానె యెందేనియున్. 113

మ. విను భూనాయక! విష్ణుచక్రము మునిశ్చన్ద్రులన్ తోడ్చిచనన్
ఘనదావాగ్ని మహాహినిబలె నుదగ్రప్రక్రియన్ ఘోరమై
తను వెంటాడెడు చక్రము న్ననుచు సంరత్నస్తాత్మకై యమ్మహా
మునియుంబాటె సుమేరుభూధరగుహభూభాగమున్ జేరఁగన్. 114

శా. ఆకాశంబును మేదిసీతలము నాశాంతంబులన్ వార్ధులన్
లోకాధీశ్వరసంయుతంబులగు నాశలోకంబులన్ దివ్యసూ
నాకంబున్ వివరంబు లి ట్లెట నెటన్ బ్రాణేచ్ఛఁ బాటున్ దురా
లోకంబా హరిచక్రముం దపసి యాశలోకించె నందండునన్. 115

ఉ. ఎందును దిక్కుఁగానక ముగ్ధసింద్రుఁడు భీతమనస్కుడై శతా
నందునిఁ బద్మగద్భు శరశాంబును బొందఁదలంచి యాన్తిచేఁ
గుందుచు సత్యలోకమునకుంజని యో పరమేష్ఠి! దేవ! యో
జం దయఁజూడవే యతివిశంకటచక్రమునుండి కావవే. 116

బ్రహ్మ:—

మ. ద్విపరార్థాహ్వయకాలమందుఁ దగఁ దగ్ధక్రిడావసానంబునన్
విపులంబైన నమస్తవిశ్వమును మరద్వేశ్యంబునున్ శ్రీరమా
ధిపుఁడున్ గాలమయుండునై తనరు నాదేవేశు భూభంగ మా
త్ర పరివ్యాప్తి నశించుఁ జూవె యతివ్రత్యా! పెక్కులిం కేటిగిన్. 117

ఉ. ధాతను నేను శర్వుఁడునురదక్షభృగుప్రభృతుల్ సజాపతుల్
భూతపతుల్ సురేశులునురబోలఁగ నెల్లరమున్ జగత్త్రయీ
ప్రీతివిధాయకంబగు పరేశుని యాజ్ఞను మూర్ఖసీమలన్
ఖ్యాతిగఁ దాల్తు మట్లగుటనా విభుచక్రము మాన్పశక్యమే. 118

క. అనిబ్రహ్మ వచింపఁ దపోధనుఁ డుజ్జ్వలచక్రకృతాపత్రస్తుండగుచున్
జని కైలాసనివాసినిఁ, బినాకినింగాంచి శరణురవేడె గృహణశన్. 119

శంకరుఁడు:—

సీ. ఎం దవశత బ్రహ్మయింతుమొ మే మట్టి, బ్రహ్మాండపంక్తు తేవరమపురుషు
వలనఁ గాలంబునన్ బ్రభవించు నశియించు, నట్టి శ్రీవిష్ణుచక్రత్రాయుధంబు
నేమును వారింపరలే మేను బ్రహ్మయు, నారదుండు సనత్కుమారుఁడు కపి
లుఁడు ధర్మఁడును దేవతలుండు ననురేంద్రపుత్రుఁడు మరీచ్యాదులురూఢినన్య

గీ. పారదర్శితాసిద్ధేశ్వరలారయంగ, మునివర! యమేయమాయావిశ్రమోహితులయి
యించుకేనియుఁ దన్మాయతనెఱుంగలేక, స్రుక్కుచుండుదుమింతయ్యనొక్కవంబు.

క. ఆ విశ్వేషునిచక్కరిం, బేవారికి మాన్సరానికదిది ధ్రువమునుమీ
కావున నీ విఁకఁజని యా, దేవుని శరణంబు వేడుకత్తుప్తి యొదవెడున్. 121

మ. వసుధాధీశ! నిరాశుఁడై పిదప దుర్వ్యాసుండు శ్రీదేవితో
నసమానోజ్జ్వలనై భవాధ్యుఁడయి యెంద్రదా దేవదేవుండు సాం
పెసలారన్ వసియించుచుండునొ యతిప్రీతిన్ వికుంఠాఖ్య నొ
ప్పు సుపూజ్యంబగునట్టి శ్రీహరిపురంబుం జేరె ధన్యాత్ముడై. 122

మ. హరిచక్రానలదహ్యమానుఁ డురుకంఠపాయ త్తగాత్రుండునై
నెరవొండెద్దియుఁ గానరామి నల శ్రీవిష్ణుప్రభున్ జేరి త
చ్చరణంబు స్మరణంది యిట్లనె నధీశ! యచ్చుతా! శ్రీధవా!
వరదా! నన్నుఁ గృతాపరాధుఁ గృపఁ గానపాడంగదే దీనునిన్. 123

ఉ. నీ మహిమంబెఱుంగుటకు నేరనినేను భవత్ప్రియాశికిన్
శాములఁ గల్గఁజేసితినికపాచితము స్దగ దాని కిమ్ము నీ
నామము సంస్మరించునెడనారకుఁడై నను ముక్తి నొందెడున్
ప్రేమమయస్వరూప! పరశమేశ్వర! దీనజనావనోత్సకా! 124

శ్రీ భగవానుడు:—

క. నే నెప్పుడు భక్తవరా, ధీనుఁడనై యుందుఁగాననద్యజ! స్వాతంత్ర్యం
బూనను భక్తజనుల్ మ, న్మాననము హరింత్రు తజ్జనహితంఁడ నగుదున్. 125

గీ. నాకునై నేను గోర నెన్నడును మదిని, నీవె దిక్కని యితరమునన్విడిచి నన్నుఁ
గోరి కొల్చు మద్భక్తులకొఱకెకాని, నకలసాభాగ్యులత్తులన్ శ్రసంయమింఁద్ర! 126

క. దారసుతబంధువిత్రా, గారపాణిముల నిహసుఖము పరసుఖమున్
ధీరతఁ ద్యజించి నన్నున్, జేరెడు భక్తులను విడువనీర్తునె చెపుమా. 127

గీ. సంయమి! నమదర్శితాసాధుజనులు, మనసు నాయందు నిల్పి నిర్మలినభక్తి
నన్నులోఁగొనుచుండ్రుపుణ్యమతులై న, నతులుయోగ్యవర్తనఁడై నరపతినిఁబోలె.

క. నాదగు సేవన్ సాలో, క్యాదిచతుష్టయము ప్రాప్తమైనఁ గొనరు నే
వాదృఢబుద్ధులు తా మా, మోదింతురె కాలగళిత్రముల నన్యములన్. 129

గీ. సాధువులునాకుహృదయంబునసాధువులకు, నేనుహృదయంబునగుదునుకానివర్య!
నన్నుఁ దక్కంగవార లరన్యం బెఱుంగ, రేనుఁగూడ వారలకంఁజెరనితర మెఱుంగ.

- గీ. కాన నెవ్వనివలన నీగంపి నీకు, నయ్యె నతనినే శరణంబునందుమయ్య!
సాధుజనులందుఁబఱపు తేజంబుదత్త, యోక్తకె యమంగళంబుబిట్టాదవఁజేయు.
- గీ. తపము విద్యయు విప్రవ్రతంసులకును, రెండుఁగల్గించుచుండు నిశ్శ్రేయసంబు
నవియ యవిసీతికరులగునా ద్విజులకు, విప్రవర! యశుభంబుఁ గాఢించుచుండు.
- క. మునివర! చను నీకున్ శో, భనమగు నాభాగనుతునిఁ బార్థివముఖ్యున్
గని వేడు క్షమాపణమును, ఘనతరతాపాపశాంతిగల్గును దానన్. 133

అ ధ్యాయము 5.

—ॐ— దుర్వాసా గర్వభంగము ॐ—

శ్రీశుకుడు:—

- క. భూదయితా! యిట్లు భగవ, దాద్విష్టుండై సుదర్శనానల తప్తుం
డా దుర్వాసుఁడు పోయి వి, పాదముతో నంబరీషుఁచరణముఁ బట్టెన్. 134
- క. ఆ దుర్వాసునిఁ గనుఁగొని, పాదస్పర్శమున సిగ్గునపడి నృపుఁ డెద నెం
తే దయగదురఁగ నా దా, మోదరవరచక్రరాజమున్ స్తుతియించెన్. 135
- అంబరీషుడు:—
- సీ. వైశ్వానరుఁడ వీవ్రభాస్కరుండవు నీవ, యుడువతియైన సోమఁడవు నీవ
సలిలంబ వీవ విశ్వంభరవును నీవ, వ్యోమంబ వీవ వాయువును నీవ
నకల మాత్రేంద్రియసంచయమ్ములు నీవ, సర్వాత్మకుఁడ వీవసాక్షి నీవ
ధర్మంబు నీవ సత్యంబును నీవ పెం, ధృతియును నీవ సత్రక్రతువు నీవ
- గీ. యజ్ఞభోజివి నీవ యశ్యుఖిలలోక, పాలురును నీవ తేజంబుఁబౌరుషంబు
నీవ మ్రొక్కెద ద్విజుఁబ్రోవురనిఖిలశత్రు, సంహారా! యచ్యుతప్రియా! రచక్రరాజ!
- చ. అనఘ విశుద్ధ తేజమపురసచ్యుతభక్త సమస్త కార్య సా
ధనమపు ధర్మసేతువ వ్యధర్మపరాసుర ధూమకేతువై
దనరెడు నట్టి దానపు నురదగ్రజవంబవునై జగత్ప్రియా
వనకృతివైన నీకు నిద్రవందన మో శుభచక్రరాజమా! 137
- చ. తమమును భాస్కరాదులయ్యదంచితమైన ప్రకాశమున్ నిర
స్త మగునుగాదె యారయఁగగధర్మమయంబగు తావక్తీన తే
జమున సుదర్శనాఖ్య హరిఁచక్రమ! యెన్నఁగలేడు నీదు ని
వ్యమహిమ బ్రహ్మయున్ నదసరదాత్మక విశ్వము నీదు రూపమా. 138

ఉ. ఓ విజయాలనాల' పురుషోత్తముచేత విసర్జితంబవై

నీవల దైత్యయోధుల యశనీకములం జొరఁబాటి ఘోర యు
ద్ధావని వారిబాహులు పడఁబులుఁ గుత్తులు గొంతు లూరువుల్
ప్రేవులు ప్రోవులై పడఁగఁగ్రీల్చుచుఁ బెంపెనలారు దెంతయున్.

139

చ. ఖలులను సంహరింపఁగ జగత్ప్రియరక్షణ దత్తు నిన్ను న

ర్మిలిని గదాధరుండు నియమించెగదా యదియట్టులౌట మా
కులము శుభోన్నతి స్సనుటకు స్సరుణించి సుదర్శనంబ! వి
హ్వలుని ద్విజేంద్రుఁ గావు మిపుడయ్యది మాయెడల ప్రసాదమా.

140

గీ. నేను దానముఁజేసితిరనేని యజ్ఞ, ముల నొసర్చితిరనేని నిగమ్ముల స్వధర్మ
మునఁ జరింతు నే న్నాకు విగ్రహండు స్వకుల, దైవమగునేని ద్విజుండు వీరతజ్వరుఁడగు.

గీ. నిఖిలభూతాత్మభావుఁడై నెగడుచున్కి, నొక్కఁడును సమస్తగుణాశ్రయండునై న
విష్ణుదేవుండు నా సేవఁబ్రీతుఁడేని, దప్పకీ ద్విజవరుండు భరద్రంబుఁ గనుత. 142
క్రిశకుడు:—

చ. అని ఘనుఁ డంబరీషుండు నశయంబునఁ బ్రస్తుతిఁ జేయఁగా సుద
ర్శనమను పేరనొప్పు హరిరచక్రిము శాంతిపహించి తేని పా
ర్థనమునఁజేసి తాపనవ్రతంనునకించుకయేనిఁ దాపమున్
దనువునకు న్మనంబునకుఁదాఁ గలిగింపకయుండె నత్తఱిన్.

143

మ. జపసంయుక్త సుదర్శనాహ్వయ మహాచక్రానల జ్వాలచేఁ
బ్రవిముక్తుండును భద్రయుక్తుఁడయి దుర్వ్యాసుండు సంప్రీతితో
నవనినాథున కంబరీషున కమోహభాషీః ప్రదానంబు న
ర్హవిధిన్ జేయుచుఁ దద్గుణాళి బొగడెన్రబ్రజ్ఞ విశేషంబునన్.
దుర్వాసుఁడు:—

144

ఉ. ఔర! కృతాపరాధునకురైన నను బాయక శోభనంబులం
గూరిమిఁ గూరుపంగఁ బలకొన్న మహాత్ముఁడ వీవు గావునన్
భూరమణాగ్రణీ! పరమరూపుఁడభక్తుల యత్కుదారగం
భీరమహత్త్వ మిప్పు డిదమిథి మటంచు నెఱుంగఁ గల్గితిన్.

145

గీ. దుష్కరం బొక్కఁ డున్నె సార్థులకు మఱియు
దుస్వజం బున్నె యమృహాత్ముల కొకింత
పరమపూరుషుఁ డా భగవంతుండు హరి
వారి హృదయంబులందుఁ గైవస మగుటను.

146

- ఉ. ఏ నరుడేని నొక్కపక్షిరనెవ్వని నాచుము విన్నయంత మా
తాన సమస్తపాప సమస్తదాయములు న్నశియింపఁ బాపనుం
డౌను బరావరేశుండగునా హరి ప్రేమకుఁ గాతుఁడున్ శుభా
ఖ్యానుడునైన భక్తునకుఁగల్గునొకా! యవశిష్ట మెదియున్. 147
- చ. సరవర యంబరీష! వినునా యపరాధము వెన్నఁద్రోచి య
బ్బురముగ నాదుపాపములఁబ్రోచి కృపారససిక్తదృష్టి దు
స్తరతర చక్రవహ్నిపరితాపముఁ బాపియు నెయ్యమొప్ప న
న్నరసి యనుగ్రహించితి జయంబగు నీ కింకర బోయినచ్చెదన్. 148
- శ్రీశుకుడు:—
- గీ. తిరిగి చనుదెంచు ననెడుబుర్రుద్ధిం గుడువక, యున్నయయ్యంబరీష నృపాధీశముందు
పాదములువట్టి మునినిఁ బ్రసాదకలితుఁ, జేసి మృష్టాన్న మెలమి భుజింపఁ జీసె.
- క. యతితిలకం డాత్మకు న, మృతమగు భోజనముఁ జేసిరమదిఁ దృప్తుండై
హితమతియై త్వరఁబెట్టెన్, క్షితిపతిని భుజింపు మింక భుజింపు మటంచున్. 150
- దుర్వాసుడు:—
- ఆ. పార్థివేంద్ర! పరమభాగవతుండవౌ, నిన్నుఁ గంటి వింటిరనీడు నుడులు
అంటితిని భవచ్ఛూభాంగంబుఁ బ్రీతుండ, నైతి భవదనుగ్రహముకృతన. 151
- మ. జననాథాగ్రీణి! యంబరీష! యతిపూజ్యుండైన యేతద్భవ
ద్భవకర్మన్ దివియందు దేవవనితల్ గానంబుఁ గావించు) మే
దినియందున్ గడుఁ బావనంబగు భవశ్రీర్తిన్ ముదావిష్టులై
జనముల్ గీర్తనచేయుచుండ్రు చుమి యాశాంతంబులన్నిత్యమున్. 152
- శ్రీశుకుడు:—
- క. అనికీర్తించి నరేంద్రుని, మునిపతి దుర్వాసుఁ డధికశముదితాత్ముండై
చనఁగడిచి బ్రహ్మలోకమున కా విభు వీడుకొని నభోమాగ్ధమనన్. 153
- గీ. భూప! నదికి దుర్వాసుఁడురపోయి మగిడి, రాక తడసిన సంవత్సరంబుగడిచె
సంతదనుకం బుభుక్షువైరయట్లువేచి, యుండె మునిరాకకై నృపాశ్రయేత్తముండు.
- శా. దుర్వాసుండు చనంగ నంత సరనాశ్రమం డంబరీషుండు డా
హర్షోష్ణంగ ద్విజోపయోగసుపునీతాన్నంబు భక్షించి ని
ర్గద్గుండై ఋషివర్మణేశము స్వవీరవ్యంబున్ విమర్శించుచున్
సర్వం బెన్న హరిప్రభావ మనుచున్ శభావించె స్వాంతంబునన్. 155

చ. అరసి మది నిద్రించిపరమాదిగఁగల్గు సమస్తభోగముల్
హరిపద భక్తుఁ డుగ్గినిరయంబునకున్ సరిగాఁగ నెంచి యా
పరముఁడు నాదిపూరుషుఁడురబ్రహ్మయునౌ హరియందు గాఢని
ర్భరతరభక్తి నిల్చి సుకరంబుగఁ జేయుఁ గ్రియాకలాపమున్. 156

చ. అమలినచిత్తు లాశ్మనముకలై న కుమారులయందు రాజ్యభా
రమునిడి ధీరచిహ్నుఁడయి రాజబుష్పీశ్వరుఁ డంబరీషుఁ డో
ర్పుమెయి వనంబుఁజొచ్చి పరిపూర్ణతరుండగు వాసుదేవు సం
డు మనసుఁ బాడుకొల్పెఁ గడుదూలించనంగ గుణప్రవాహముల్. 157

గీ. పరమపుణ్యంబు భక్తిబంధురమునై న, అంబరీషన్మహాలక్ష్మ్యానము రహి
మించఁ గీర్తించుచున్ స్మరి యించుచున్ జనుండు భాగవతుండగుఁరబాండవేయ!

అ ధ్యాయము 6.

శ్రీశ్రీ ఇక్ష్వాకుపంకానుక్రమము-మాంధాతృ ప్రభృతికచరిత్రము శ్రీశ్రీ-

శ్రీశ్రీశ్రీ:—

సీ. విను నుంబరీషభూరవిభునకుఁ దగ వియా, పుండును కేతుమంత్రితుండు శంభుఁ
డనుమువ్వు రుదయించిరరాత్మజు లందు వి, రూపనామునకుఁ బుత్రుండగుచును
బృషదశ్వుఁడొప్పెనాశస్త్రధివీళునకు రథీ, తరుండనువాఁడు దాఁదనయుఁడయ్యె
ననవత్కుండై న యాతని కశత్రమునందు, బ్రహ్మవర్చస్సులైకపరఁగు సుతుల
గీ. సంగిరుండు పుట్టించెవారాంగిరసులు, నల రథీతరగోత్రులై కనెలయు చితరు
లగు రథీతరుల నిద్రించిరనెగడుచుండి, బ్రాహ్మణోత్తము లై కురువంశముఖ్య!
గీ. మానవేశ్వర! మనువుత్యుచ్చుంగ నతని, ప్రాణముననుండిపొడమె నిశ్శ్వాకునాముఁ
డతనికిన్ బుత్రకులు నూర్చురందు జ్యేష్ఠు, లై రల వికుక్షినిమిదండకాఖ్యులధిప!
గీ. షర్వదేవు రార్యావర్తపూర్వభాగ, మేలిరందు మఱిర్వదిరయేవు రేలి
రరయఁ బడమర మువ్వురేలిరి నడుమను, దక్షిణోత్తరమేలిరితదితరులును.
సీ. అవసీశ! యొక్కనాఁడప్తక శ్రాద్ధంబు, నందు నిశ్వాకుండునందనుగని
యౌ వికుక్షి! తడవపుండక మేధ్యమాం, సమ్మును పని కేగితెమ్ము పొమ్ము
నాపుడు నాతఁడునోదా వల్లెయని పన, మ్మునకేగి శ్రాద్ధార్హముల మృగములఁ
జంపి యాకట ప్రుగ్గిశ్రాంతుండై యొక్కశ, శమును భుజింపె సప్తస్మృతియయి

గీ. తండ్రికి నేషమొసఁగె నాశ్రతండు గురుని
బ్రోక్షణకుఁ బ్రోత్సహింప గురుండుదెల్పె
నతని చుష్కర్మ విధిబాహుళ్యశ్రద్ధై ననుతుని
నెట్టినై చె దేశమునుండిశస్థపవరుండు.

162

గీ. పార్థి వేంద్ర! యిత్వాకుభూతపాలుఁడు గురు, వరుఁడగు వసిష్ఠుతోడ సంఘవాదముతగఁ
జేసి యోగియై తనువుఁ ద్యజించి దాన, పరమపదమును జేరె నిరర్భరముకాఁగ.

గీ. తండ్రి యీరీతిఁ బరమశ్రవణబుజెంద, మగిడి వచ్చి వికుక్షి భూతమండలంబు
నేలుచును యజ్ఞములచే యశజించె హరిని, జగతిని బ్రసిద్ధి కెక్కి శ్రశాదుఁడనుచు.

గీ. జనవరా! తత్సతుఁడు పురంజయుఁడనియును
బ్రాభవంబొప్పెగా నింద్రశవాహుఁడనియు
మఱి కకుత్స్థుండని పిలువంబడియె వినుము
కర్మసిద్ధములగు దదాశ్వులఁ దెలిపెద.

165

చ. అనురులతో సురాళికి గృతంతమునందుఁ బ్రవృత్తమైన ఘో
ర సమరమందు దానవవశరాజితులై ధృతిఁదూలియున్న దే
వ సమితిచే వరింపఁబడెనబాసటగా జగదేకవీరుఁడై
యెనుఁగు శశాదుపట్టి పరశమేశ్వరుఁడౌ హరియాజ్ఞచూపసన్.

166

మత్తకోకిల. దేవదేవుఁడు విశ్వరూపుఁడు దేవలోకహితుండు దీ
నావనుండును వేదవేద్యుఁడునైన విష్ణుని యానతిన్
భూవరోత్తమ! వాహనత్వముఁబొందె దాను మహోక్షమై
దేవవల్లభుఁ డింద్రుఁ డర్హమశ్రుతిన్ శశాదుని పట్టికిన్.

167

మహానగ్ధర. సరనాథా! భూమిభృన్నందనుఁడు సమరనశనద్ధుఁడై దివ్యమౌ భా
సురచాపంబున్ నిశా తేషువులనుగొని సంకస్తాయమానపద్మిండు
హరి తేజస్సంభృతుండై యలరుచు వృషవాహం బధిష్ఠించియున్ మూ
పురమందు స్థూరుచుండెనొప్పులుపుగఁ ద్రిదశ్రవ్యాహముల్ దన్నుఁ గొల్వన్.

గీ. వృషభరూపేంద్రకకుదుపశవిష్టుఁడగుచు, దేవతలఁగూడి యడమటిరదిక్కునందుఁ
జుట్టి దైత్యులపురములుగముట్టడించె, దైత్యకాంతల యుల్లముల్ శదల్లడిల్ల.

169

క. తుములము మహాదప్పితమునయి, యమరారిగణములకా శ్రశాదనుతున క
య్యె మహారణ మట నెదిరిన, వినుతులనానృపుఁడు యమునిరేపిటికిఁ బుచ్చెన్.

170

చ. ఉరవడిఁగ్రమ్ముదెంచు విలరయోగకృతానునిభంగి మండు ని
ష్ఠురశరపాత వేగమునుజూచి కలంగి హతావశిష్టులౌ

సురరిపువీరులెల్లఁ దమశూరతడించి నిహన్యమానులై
వెరవటియోడి నల్లడలరవిచ్చిరిజొచ్చిరి స్వాళయంబులన్.

171

గీ. ఇ ట్లరిపురం బతండు జయించి వజ్ర
కఖిలధనమిచ్చుట పురంజరయాఖ్యఁ దనరె
వాహముగ నిండుఁగొన నింద్రవాహుడయ్యెఁ
గురువృష! కకుత్స్థుడౌటఁ గ్రతుత్థుడయ్యె.

172

గీ. తత్పుతుండు శ్రవస్తుఁ డాతఁడు నిజాఖ్య, మించి శ్రావ స్తిపురము సిగ్గించెనధిప!
ఆ శ్రవస్తుపుతుండు బృహదశ్వఁడతని,పుత్రకుం డయ్యెఁగువలయాశ్వఁడనంగ.

చ. అవనితలేశ! యా కువలయాశ్వఁడుదంకుని పీఠికై మహా
హవమున నేకవింశతి సకహస్రయుతాన్వితుడై వధించె ను
క్తిపుండగు దుందు దానపునిఁగీర్తితుడయ్యె జగాన దాన రా
జవరుండు దుందుచూరుడనునంజను బెంపగు ఖ్యాతిఁ జెందుచున్.

174

గీ. దుందుముఖవహ్నిచేతఁ దగ్ధతుప్రతులెల్ల, రొక్క మొగి మ్రగ్గిపోయిరోయ్యుర్విదాన!
ముగురుమాత్రమువారిలోమిగిలిరిల దృఢాశ్వకపిలాశ్వభద్రాశ్వశల నెడువారు.

వ. అందు దృఢాశ్వనకు హర్యశ్వండును, వానికి నికుంభండును, నికుంభనకు బర్హి
ణాశ్వండును సతనికిఁ గృతాశ్వండును, గృతాశ్వనకు సేనజిత్తును వానికి యువ
నాశ్వండును బొడమిరి.

176

మ. యువనాశ్వావనిపాలవర్షుఁ డనపరత్పుండౌట నిర్వేద మం
ది వనక్షోణికి నేగెఁ దాను శతపరత్నీయుక్తుడౌచున్ గృహ
భువులౌ మహానివరుల్ సమాహితమతుల్ శపించొప్పఁగా నైంద్రమా
నవసంబున్ యువనాశ్వభూవిభునిచేరనల్పించి రత్నున్నతిన్.

177

ఉ. ఆ యువనాశ్వభూరమణుడదద్దమరేయి విదాహకృత్పిపా
సాయుతుడై కడంగి మఖశాలను జొచ్చి ఋషీంద్రులెల్లరున్
హాయిగ నిద్రోవోవఁ గనిరయల్లన నుజ్జ్వలమంత్రపూతమా
శోయముఁ ద్రావెఁ దాను దమిశో సమిశోత్తుకతన్ నృపొత్తమా!

178

గీ. అంత మేల్కొంది నిర్జలమగు కలశముఁగాంచి ప్రశ్నించిరాక్షమాశకాంతు విప్రు
లెవనివని యిదియిట్లుపుంసవనజలము, పాన మొనరింపఁబడియె భూరపాల! చెపుము.

గీ. అనియడిగి దై వచోదితుఁడై నృపుండై, త్రావుటయెఱింగి విప్రులారత్నల నల పర
మాత్ముండగు నీశ్వరునకు సకమస్కరించి, తలఁచి రవుడు దై వబలమెరబలమటంచు.

గీ. అంతకాలంబు పొప్పుత్తరమగుచు నాక్షి,తీశు దక్షిణకుక్షి భేదించి చక్ర
వర్తిగాఁగలపుత్రుండురప్రభవమందె, ధారుణీధవ! యశ్యన్భుతంబుఁగాఁగ. 181

సీ. స్తన్యమ్మునకును రోదనముఁ గావించు నీ,కొమరుం డిఁకేమిత్రాగునని ద్విజాలు
దురపిల్లుచుండ నిర్మద్రుఁడు చనుదెంచి యీ,తండుభావింప మాంధాత్ర యనుచుఁ
బలుకుచు వత్స! యేర్డ్వకుమని యూరడిం,చుచు నోటఁ దర్జననసారిది నుంచె
విప్రదేవప్రసాదప్రభావమునఁ ద,జ్జనకుండు నయ్యెడఁగజావకుండె

ఆ. పిదప నతఁడు దపముర పేర్చిసిద్ధినిఁ బొందె, రావణాది దన్యురరాజి కిఁగఁడు
త్రాసమొనఁగుఁ గానఁద్రనదన్యుఁడను నామ,మిడియె బాలున కమర రేశ్వరుండు.

సీ. అంతట నయ్యువనాశ్వభూవిభు తనూ, జాతుండు మాంధాత్రచక్రవర్తి
పాలించె నొకఁడ సప్తద్వీపపరివృత,క్షాస్థలిన్ విష్ణు తేజంబుతోడ
నాత్మజ్ఞుఁడగుచు సర్వాగమమయుని స,ర్వాత్ము నతీంద్రియనచ్యుతు హరి
భూరిదక్షిణాలతోఁగబాలుపొందునట్టి య,త్యలఘుపావనయ్యక్షిముల యుజించె

గీ. ద్రవ్య మోషధిచయము సంరత్తంబు యజ్ఞ
మరయ యజమానుఁడును ఋత్విరకాదిగణము
ధర్మదేశకాలంబు లేతతత్సమస్త
ముం బరబ్రహ్మమయమనిరబుద్ధిఁగనుచు. 183

గీ. అర్యముం డుదయించి తానస్తమించు,సంతకున్ సర్వసర్వసంహావలయము
యావనాశ్వఁడొమాంధాత్రభూవ రేణ్యు,క్షేత్రమనిపండితులచే వశచింపఁబడియె.

గీ. క్షితిప! మాంధాతృ భూవత్రికి శతబిందు,పుత్రియగు నిందుమతియందుకమువ్వున్
కొడుకు లుదభవించిరి పురుగుతుండెంబ,రీఘండును ముచికుందుఁడుశస్త్రితి నిడుచు.

వ. వారిచెల్లెండ్రు మాంధాతృకన్య లేబండ్రు సౌభరిమహాన్ సత్తముఁ బతిగావరించిరి.
త దుదంతంబు నెఱింగించెన నాకన్గింపుము. 186

మ. ఘనకాళిందిని మున్గి యుగ్రశపమురన్గావించు సహ్మాని మై
ధునధర్మమ్ముననున్న మీనపతి యశాత్సక్యంబు వీక్షించి యా
త్మను జాతస్పృహఁడై బిరానఁ జని మాంధాతృక్షి తీంచుగ్గిం గనుం
గొని 'రాజా! యొకకన్యని'మృదుచుఁ దాఁగోరెన్ నయంబాప్సఁగన్. 187

వ. అని యిట్లు సంసారకాంక్షియైర సౌభరిచే సభ్యధితుండై మాంధాతృచక్రవర్తి
యమ్మహ్నాన్గించి యోబ్రహ్మస్వరూపా! నాకన్యలను స్వయంపరంబున న్బరి
గృహింపు మనవుడు నతండు నేను మునునలిని, పలితకేళుండన్మ,వలీకలితుండను,

కంపితశిరస్కుండను గావున నేనెట్లు స్త్రీజనంబునకుఁ బ్రీయుండనగుదునని విత
ర్కించుకొని, 188

ఉ. కానఁజెలంగి నే నమర్యకాంతలకేని నభీష్టమైన నె
మ్మేను ధరింతు నిప్పు డుపకమింపఁగ నయ్యది మానవేంద్ర క
న్యానివహంబులన్ వలపునందగ ముంపకయున్నె యంచు న
మ్మాని వినిశ్చితాత్ముండయ్యమంజుల దేహముఁ దాల్చె నయ్యెడన్. 189

క. అంత లలితకన్యాశు, ధ్వాంతంబునఁ జేర్చె మునిని శ దావారికుఁ డా
కాంతశరీరుఁ వరించిరి, యెంతయుఁ దమి రాజకన్య శ లేబం బ్రొకనిన్. 190

ఉ. ఆ వరమానిమూలమున శ నా నృపకన్యక లాత్మలన్ సుహృ
ద్భావము డించి “నా కితఁడు శ దా ననురూపుఁడు మీకుఁ గాఁ” డటం
చీ విధిఁ గ్రుమ్మునుద్దులొనఁగించుచునుండిరి తద్గతాత్మలై
యీ విధ మెల్లఁ గన్గొని ముగ్ధసింద్రిఁడు దక్షిణతాపటిష్ఠుఁడై. 191

సీ. మంత్రసామర్థ్య సంకపన్నుండు సౌభరి, రాజకన్యా ప్రకరంబుఁగూడి
నిజతపస్సంపద్విరనిర్మిత లలిత ప, రిచ్ఛదయతములౌ శ గృహములందు
నానావిధోపవరణక్షోణులందును, బ్రీవిమలాంభస్సరోవరములందు
నత్యర్థవస్త్రశృంగారాననభూషణ, స్నానానులేపన శ సౌకర్యములఁ
గీ. జక్కఁ గై నేసికొని విల్యాసములుచెలఁగ, గాయదళిపం క్తి వందిమార్గగఢులభంగిఁ
జెలుపుమీఱఁ గై వారముల్ శకేయుచుండ, నిచ్చలు రమించెఁ గోర్కులునొండ
మదిని. 192

వ. అంత సప్తద్వీపాధిపతియైన మాంధాతృచక్రవర్తి సార్వభౌమలక్ష్మీసమన్వి
తుండై యొకనాఁడువచ్చి సౌభరిముసీంద్రుని గృహస్థభావంబును వీక్షించి మహా
శ్చర్యసంభృతమానసుండై నిజైశ్వర్యదర్శంబును బరిత్యజించె. 193

క. ఈ విధి గృహభీరతుండయి, భూవర! నానాసుఖాన్యభూతి పిషయముల్
నేవింపుచు నుదిఁ దనియఁడు, పావకుఁ డాజ్యప్రవృత్తులగ్బలె సౌభరియున్. 194

గీ. క్షితివరా! యొక్కనాఁ డుపాశ్రయింపఁడగుచు, మనమునన్ మీనసంగసంకజనితమైన
నిజతపోభంగమును గమగ్ధునించిచూచె, సౌభరిమహర్షి వర్మ్యుడుశ్శాసగరిమ. 195

ఉ. తాపసముఖ్యులన్ సుచరిత్ర వ్రతసంకలితుండైన నా
యీ పతనంబుఁ గంటిరె? యిగ్ధసీ! యమునాసలిలంబులోపలన్
బాపురె! మీనసంగమును శ బట్టి యిటుల్ చిరకాలసంభృతం
బై పెనుపొందు నాతప మిగ్ధంత సశించెను జూచుచుండఁగన్. 196

- క. దాంపత్యధర్మయుక్తుల, సంపర్కము విడువవలయు శ సర్వవిధములన్
దెంపరియగుచు ముముక్షువు, పెంపేదన్ విడువఁజనదు శ వెలి కింద్రియముల్. 197
- క. ఏకాకియగుచుఁ దాపసి, యేకాంతమునందు సంచరించుచుఁ బుణ్య
శ్లోకు మదినిల్పి విబుధా, నీకిముతోడం బ్రసక్తి శ నెఱుంగవలయున్. 198
- సీ. కటకటా! తపసి నేకాకి నే సంతర్జ, లమునందు మీనసంగమునఁజేసి
బలిమిఁ బంచాశత్సత్తులయుఁ బంచసహస్ర, సుతులయుఁ దగులంబుఁబోరిడిఁగి
మాయాగుణధ్వస్తమతినయు యైహికా, ముష్మికవిషయ స్రముదయమందు
సర్ధభావంబుంచి శ వృథుండనై తినం, చీ భంగి భావించి శ సౌభరిముని
- గీ. తద్దయుం బెద్దప్రాద్దు స్రద్ధంబునందుఁ, గడపుట విరక్తిఁ జెంది సంగంబులెల్ల
నవలఁద్రోసి వసంబునకరిగె నతని, నతులు నాతని వెనువెంటఁజనిరి క్షితివ! 199
- గీ. ఆత్మవిడుఁడైన యాముని శ యచట దేహ, కర్మసంబగుతపము సుగ్రముగ నలిపె
నాత్మ నగ్నులతోఁ బరమాత్మయందు, యోజనముఁజేసె సంతనాతయోగివరుడు.
- క. తమపతి యాధ్యాత్మికమగు, నమలగతింగాంచి నతులు శ నా మూని పృథా
వమున ననుగమించిరి పెం, పమరన్ శాంతమగు నగ్నినర్చులువోలెన్. 201

అ ధ్యాయము 7.

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము

శ్రీమతుడు:—

- సీ. భూతలనాథ! మాంధ్రధాతృసుత జ్యేష్ఠు, సంబరీమాహ్వయు శ నతనితాత
సుతునిగాఁ గై కొనెనతని పుత్రుఁడు యశావ, నాశ్వుఁడు హరితుం శ డతనిసుతుఁడు
అంబరీషుఁడు యశావనాశ్వహరితులును, దలఁప మాంధ్రాత్మ గోత్రప్రవరులు
భ్రాతౌ నాగులశచేత నీయంబడె, నర్మదఁ బురుకుత్స శ నామునకును
- గీ. నాగరాజచోదితయయిననర్మద గొని, పోయెఁ బతిని రసాతలమునకు నచట
వధ్యులైన గంధర్వులఁబట్టిచంపె, నతఁడు వైష్ణవశక్తి స్రమన్వితుఁడయి. 202
- గీ. ఈ యుదంతము మది స్మరియించువారి, కుగ్రసర్పభయంబు త్రోకుండునట్లు
లోజమెఱయంగ నా నాగరాజువలన, వరముగాఁబొందెఁ బురుకుత్సధరణిభుఁడు.
- ప. ఆ పురుకుత్సపుత్రుండు త్రనదస్యండు. అతని కనరణ్యండు సుతుండయ్యె. అన
రణ్యునకు హర్యశ్వండును, నతనికి నురుణుండును, వానికిఁ ద్రిబంధనుండును,
త్రిబంధనునకు సత్యవ్రతుండును బొడమిరి. ఆ సత్యవ్రతుండు త్రిశంకుండనుపేరఁ
బ్రసిద్ధుండయ్యె.

మ. గురుశాపాహతిఁ బీడితుండయి త్రిశంకకుఁడొనినాఁడును దు
ర్భరచండాలని బొంది యాపిదప విశ్వామిత్ర తేజంబునన్
సురలోకంబును బొందెతో బడసి యశ్చోద్రోయ జేజేలవా
క్కిరుండై గూలుచునుండ గాధిసుతుఁడారచెన్ మింట నప్పార్థివున్. 205

వ. ఆ త్రిశంకుండు నేడును సంతరితుంబునఁ గానంబడుచుండు. 206

మ. చతురాత్ముండు త్రిశంకు పుత్రుఁడు హరిశ్చంద్రాఖ్యుఁ డామేదిసి
పతిమూలంబున నవ్వసిస్థుఁడును విశ్వామిత్రుఁడున్ శాపనం
గతుతాచున్ బకగృధ్రహాపముల నురగ్నింబైన ద్వేషంబుతో
క్షితిపాలాగ్ని! పెక్కువత్సరము లాజిం జేసి రత్నస్థతిన్. 207

సీ. అనవత్యతన్ వివరణాత్ముండై యా ధరి, త్రిపాలకుండు నారకదోషదేశ
మునఁజేసి వరుణదేవుని శరఁబొంది ప్ర, భూ! నాకుఁ బుత్రునిన్ బాడమఁజేయు
దేని నాశనిచేతన నే నిన్ను యజియింతు, ననుడు వల్లె” యటంచునామతించి
నట్టి యా వరుణ దళయన్ ధ్రోణివిభునకు, రోహితుండ నెడి పుత్రుండవొడమె
గీ. సంత వరుణదేవుండు పేర్చినరుగువెంచి, సుతుండు జనియించె గదనీకురనతనితోడ
సన్న యజియింపుమనఁ బదిరనాభ్యుపురుడు, చనినఁ బశువు మేధ్యంబగుననియె
నృపతి. 208

సీ. పురుడై నపిదప నరవృరుణదేవుండు వచ్చి, యజియింపు మన్ననరయ్యవని విభుండు
దంతముల్ వొడమినతదనంతరంబు మే, ధ్యంబగు పశువనిరతరలజేసి
దంతముల్ చాచిచిరతగ వేల్పు మన్న దంతము లూడినం గానిరతగ ది దనియె
పండ్లుండ వేల్పు నారవశువు నిష్టన్నఁ గ్ర, మృతఁ బండ్లువచ్చినరమంచి దనియె
గీ. మగుడ దంతముల్ మొలచె నోరమనుజనాథ!
వేల్పుమన్ననా హరిశ్చంద్రపృథ్వివిభుండు
నమరనన్నాహయతము రాజనృపశువు
మిగులశౌచయుతంబగుమేధ్య మనియె. 209

మ. అని యిట్లుంగి సుతానురాగమున స్నేహకృష్టచేతస్కంధై
జననాథేందుఁడు కీర్తిసాంధ్రుండు హరిశ్చంద్రావసాంధ్రుండు వం
చనతో నెప్పటికప్పు కాలముల నోరజ న్నెట్టుచుండంగఁ దా
గనుచుండెన్ వరుణుండు మానసమునన్ శత్రుఁతిన్ బ్రదర్శించుచున్. 210

క. తనతండ్రి నలువఁగా నెంచి నయాకర్మము నెఱింగిరక్షింపుంబునఁ గా
ననమున కేగె న్నాణా, వనరతి రోహితుండు చాపరబాణధరుండై. 211

మ. గురుసాంఖ్యాత్మికనౌకఁ గూడిచి ముముక్షువు శ్రేణిఁ ఘోరంబు దు
స్తరమున్ మృత్యుభయాన కంబునగు సంసారార్ణవంబున్ భృతిన్
దరియింపంగ నొనర్చె నే ఘనుఁడు తత్త్వజ్ఞానసంయాధుఁ డా
పరిపూర్ణుండు పరేశుఁ డెట్లులు పృథగ్భావంబునుం బొందెడున్.

221

క. క్షితిపతికిన్ గేళినియును, సత్యుం గనమంజనుండు శ్రవణియించెన్ ద
త్సుతుఁ డంశుమదాఖ్యుండా, యతఃపడియెన్ నిజసితామరహ హితముఁగూర్చున్.

సీ. మును దాను యోగి యత్యును సంగజనితదో, వంబునఁ దద్యోగశ్రచాలితుఁడయి
జాతిస్మరుండయ్యజననంబునంది య, య్యసమంజసుండు తనన్ను బలజనుల
కనమంజనుని గాఁగ్రనగపటచుచు జ్ఞాతి, జనుల కప్రియములునలుపుచుండి
లోకగర్హితుఁడయితలలతఁ గీడించు, బాలురం గొనిపోయిరసనిభగతిని

గీ. ప్రజలు బెగ్గిల సరయూస్రవంతియందుఁ, బాటవైచుచునుండు సీతవసువునన్ బ్ర
మత్తురీతి వర్తించెడుతత్త్వసయని, తండ్రివిడనాడె నెయ్యంబుఁగ్రహణఁగఁదొందె.

గీ. ఆత్మయోగవిభూతి సత్యార్థకులను, వెండియుం జూపి యుగం డట్రనుండిచనిండు
మగిడివచ్చిన బాలురఁగదగఁబొడఁ గని, యంతసాక్షేతవాసులుగ్రహింపఁజిలి.

వ. సగరచక్రవర్తియుఁ దన పుత్రుని నిర్గమనమునకు దురంత బింబి "క్రాంతస్వాంతుం
డయ్యె నంత.

228

మ. నుతయజ్ఞాత్వగవేషణార్థము నయత్క్షణం డంశుమంతంబు చో
దితుండై స్వీయపితృవ్యఖాతమెచటన్ గదించు సచ్చోటి క
ప్రతిమోత్సాహముతోడఁ బోయి యటఁ దదృష్టాంతింబందు యు
జ్జతురంగంబును గాంచె నెట్లెమట నోశజన్ రాజమాడామణి!

229

గీ. అచట నాసీనుఁడగు కపిలఖ్యవిష్ణు, వరయతీశ్వరుఁ బొడఁగాంచిరప్రణతుఁడగుచుఁ
జేతుల్ గాని సమాహితరచిత్తుఁడునయి, భక్తి నిల్లంశుమంతంబు ప్రస్తుతించె.

చ. అజుఁడునుగానలేడు పరశ్రమాత్ముని నిన్ను సమాధియుక్తిచే
నిజముగ నేడునుం దెలియరనేరఁడనంగ మహాత్మ! యూ సరో
జజుని మనశ్శరీరభవనర్గవిస్తృష్టమై మెలంగుచుం
డు జడులమైన మే మింక నెట్లుల్ గననేర్వఁ గలార మో ప్రభూ!

231

మ. అసఖా! యద్భుతతావకీనఘనమాయామోహితస్వాంతులై
యనయంబున్ ద్రిగుణప్రధానులయి బాహ్యజ్ఞానసంయుక్తులై
తనుభారుల్ పొడఁగానలేరు నిను నాశ్రయస్థున్ గుణవ్రాతమున్
గనుచుందొక్కపు డద్దియున్ గనకయోగన్గొంద్రు పెట్టికటిన్.

232

ఉ. రాగము ద్వేషమున్ విడిచిరప్రజ్ఞదలిర్ప స్వతోనిరస్త మా
యాగుణభేదమోహులగురనట్టి ననందనముఖ్యులౌ మహా
యోగుల నిన్నెదన్ దలఁపరనోర్తురు కేవలమున్ జపండ నే
నే గతిఁబూని నిన్ను గణియింపఁగనేర్తును జ్ఞానభాస్కరున్. 233

ప. మఱియును భవన్మామూవిరచితమగు లోకంబునఁ గామ, క్రోధ, లోభ, మోహ,
మద, మాత్సర్య, విభ్రాంత చేతస్కులై, గృహదులయందు వాస్తవికబుద్ధి దవిలి
యజ్ఞులు భ్రమించుచుండురు. ఓ పరమయోగిపుంగవా! ఇప్పుడు సర్వభూతాత్ముం
డవగు నీ శుభదర్శనంబునఁ గామకర్మేంద్రి యాశ్రయంబగు మదీయ మోహపా
శంబు విచ్ఛిన్నంబయ్యె. 234

శ్రీశుకుడు:—

క. అని యీ వశువునఁ దన మహి, మను బాగడిన ధీరు సంశ్రమంతునిఁ గని య
మ్మునిపతి కపిలాచార్యుం, డనె నాతనిపై ననుగ్రహము పొడ సూపన్. 235

క. నీ తాతయజ్ఞపతు వగు, నీ తురగమును గొనిపొమ్మురృథృతి వత్సా! యీ
నీ తండ్రులకు సుగతి గం, గాతోయంబునన కల్గుఁగా దితరమునన్. 236

శ్రీశుకుడు:—

ఆ. అంత అంశుమంతుఁడతనికి శిరమున, మ్రొక్కి హయమును గొనిరపోయెఁబురికి
నగరచక్రవర్తిసరగ నా పశువుతో, యజ్ఞశేషమును స్రమాప్తిచేసె. 237

గీ. అంశుమంతునియందు రాజ్యంబునిల్పి, నగరభూపతి నిస్సప్రహుండగుచు ముక్త
బంధనుండయి యుత్తమరవధముఁ బొందె, ఘనతరారోవపదిష్టమార్గమునఁ జేసి.

అ ధ్యాయము 9.

అంశుగంగావతరణము, ఖట్వాంగాది చరిత్రాభివర్ణనము ఇతి—

శ్రీశుకుడు:—

గీ. అంశుమంతుఁడు గంగానయనదృధేచ్ఛ, దద్దయున్ బెద్దకాల మురదగ్రతపము
సల్పెఁ గాని యందులకు నశశక్తుండగుచు, గడకుఁ గాలధర్మంబునురబడసె నధిప!

క. అతనినుతుండు దిలీపుం, డతని తెఱఁగుననె యశక్తుఁడయి మడిసెన్ ద
త్సుతుఁడు భగీరథుఁడు మహా, గృతపంబానరించె నమధికనియమయుతుండై.

శా. గంగాదేవియు నా భగీరథునకున్ శగానంగనై భావము
పొంగన్ నీకు వరంబు నిత్తు నన నారభూపాలవర్యుండు న

ర్వాంగాలింగిత భూతలుండగుచుఁ దత్సత్సాదాంబుజాతద్వయిన్
భృంగంబట్లు మెలంగుచున్ దెలిపె స్వాభిప్రాయమున్ సర్వమున్.

241

గంగాదేవి:—

చ. సరవర! యిన్మహీతలమృగనంబడు నాదగు వేగభారమున్
దిరముగఁ దాల్చుగాఁ గలుగునదిట్ట యెవం డటుగాక యున్నచో
ధరణితలంబుఁ జీల్చుకొనినతత్క్షణమంద యవార్యవేగవి
స్ఫురణ రసాతలంబు వడిఁగజొచ్చెద నేఁ బలుమాట తేలికిన్.

242

చ. విను నుది గాక నేను బృథ్వివీతలమున్ జొర నిచ్చగింప నె
ల్ల నరులు స్వీయపాతకములన్ దృఢియింతురు నా జలంబులన్
మొనకొని యెట్టు లా యఘనమూహముఁ బొందుకొనంగ స్నేహి నో
జనవరసత్తమా! తగ విశ్చారమునేయుము దీని నెమ్మదిన్.

243

రాజు:—

గీ. సాధువులును సన్యాసులుగౌతమతులు, ధార్మికులు లోకపానమున తత్సత్సరితము
నంగనంగంబున హరింతురహరహంబు, సఘహరుండునిష్ఠుఁడు నాధియుంచునుంట.
గీ. తంతువులయందుఁ బలుముచందమున నెవని,యందు విశ్వమోక్షప్రోక్షస్త్రుత సన్ని
నఖిలదేహులకాత్మయాశ్రయనట్టి రుద్ర,దేవుఁడు ధరింపఁగలఁడు త్వగద్వేగభరము.

మ. అని యిట్లాడిన యా భగీరథుని వారకృంబోజ నాలించి యి
ట్లనియె స్తంగయు నోనృపాలకవరేణ్యా! నీ విఁకన్ సుప్రస
న్నునిగాఁ జేయుము దేవదేవుని భవున్దదుర్ధర్మమా మృగంబు
బును దాల్చున్ దృఢభక్తితో నతనికిన్మోదంబుఁ గల్పించుచున్.

246

శా. ఆ గంగావచనంబు భూమిరమణుండాలించి తోడ్తో మహా
భాగుండైన మహేశ్వరుం గొలిచె విశ్రాజస్తవశ్చర్మచేన్
నాగేశభరణుం డుచూరమణుఁడున్దదా నల్పకాలంబులో
శ్రీగంగాజలధారణార్థమయి యర్థిన్ నమ్మతించెన్ సృచా!

247

మ. నృపతిప్రార్థితుండైచు వల్లెయని గౌరీవల్లభుం డా శివుం
డు పరాధాభిరతుండు గావుటను దోడ్తో విష్ణుపాదాబ్జసం
గపునీతోడకయైన యా విచులగంగగన్ రంగదుస్తుంగభం
గవృధూతేకను దాల్చెఁ దా నపహితోత్కంఠన్ మహీనాయకా!

248

సీ. వీరరాజుని భగీరథుం డఖిలలోకైకపాచనిఘగురూక భునిని
స్వపితృదేహములు భగస్సావశిష్టంబులై, యెటఁ బడియుండె నశ్చచ్ఛికి నాయు

రయసమన్వితమహారథ మధిరోహించి,యరవడిఁ గొంపోవురచుండ నదియు
నా నృపశేఖరసమగమించుచు దగ్ధతనులగు సగరపుత్రకులఁ దడిపి
గీ. పావనులఁ జేసెఁ దజ్జలస్వర్కఁజేసి,సగరసుతులును దేహభస్మములతోన
చనిరిబ్రహ్మదండహతులయ్యును దివికిని,పరమపావనగుణసాగ్రద్రపార్థివేంద్ర!

ఉ. నాకధునీజలంబు జనననాయక! వెల్లిడియైన మేనులన్
సోకినమాత్ర నా,నగరసూనులు స్వర్భవనంబుఁజెంది ర
స్త్రీకథృతవ్రతాఘ్నలయితోరపుత్రధ వహించి యే ప్రజా
నీకము గంగనున్ గొలుచురనిచ్చులు వారలఁ జెప్పనేటికిన్. 250

సీ. అవనీశ! విమలాత్మలైనమునీంద్రు ల,వితథమాత్రధ నేవభునియందు
నెలమిడెందము పాదుకళాలిపి దుస్త్వజమైన, దేహబంధనము నొనర్చికఁద్యజించి
దైర్యంబుమీఱ సద్యఃకాలమునఁ దా,దాత్యమున్ బొందుదురట్టివిష్ణు
చరణసంజాతయైనసారకాంతార, ఘోరతరకుఠారకథారయగుచు
గీ. నలరు త్రిభువనపావనయైనయట్టి,యమరధునిదివ్యమహిమలందలఁతియైన
యీదృశంబగుకార్యమూహించిచూడఁగాదుపరమాద్భుతంబు నిరక్కంబురాజ!

వ. ఆ భగీరథునకు శ్రుతుండును, నతనికి నాభావరుండును, నతనికి సింధుదీపుండును,
నతనికి నయుతాయుతుండును జన్మించిరి. ఆ యయుతాయునకు ఋతుపర్ణుండు
వొడమె. 252

గీ. నలసఖుండు ఋతుపర్ణుఁడురనలునివలన,నశ్వవిద్యనుగొనియెఁ దానక్షహృదయ
మనెడువిద్యను నిపుణతనతనికొనఁగి,యతనికిన్ సర్వకామాఖ్యనుతుండువొడమె.

వ. ఆ సర్వకామునకు సుదాసుండను పుత్రకుండుకలిగె. ఆ సుదాసునకు మిత్రసహం
డనఁబడు దమయంతీ పతియగు సౌదాసుండు జనించె. అతండు పదంపడి కల్మాష
పాదుఁ డనఁబరఁగె. ఆ సౌదాసుండు వసిష్ఠశాపంబున రాక్షసుండై నిజకర్మంబున
ననవత్సృండయ్యె నని వినిపించిన 254

విష్ణురాతుఁడు:—

క. అసఘాత్తుండగు సౌదా,సునకున్ గురుశాపమేలకొప్పడె చీనిన్
వినుచు రహస్యముకాడే, నివనఁగోరెద నాత్మయంచుకవిప్రవరేణ్య! 255
శ్రీశుకుఁడు:—

సీ. వినుము సౌదాసుఁడురవేటగ్రుమ్మరు చటన్,రక్కసు నొక్కనిరక్షక్కడంచెఁ
దానఁ దదాభీత వంశతన్ గుందుచున్ బ్రతిక్రియఁ జేయఁ దలఁచి దుశమ్మత
మతియయి

- సూదహాపముఁ దాల్చిత్తోజీశుగృహమున, నుండి బుభక్షుఁడైత్రయున్న గురున
కనువొంద నరమాంసశమునువండిపెట్ట న, భక్ష్యహా దానినిరబరంగఁ నూచి
గీ. గురుఁడు క్రుద్ధుఁడై శపియించెనరవరేణ్యు, రక్తసుఁడవుగ మృనియంతరరక్తసుండ
యల్లుగావించుట యెఱంగిరయతఁడ శాప, భుక్తిద్వాదశవాన్విశింశబుగ నొసఁచె.
క. ఆసాదానుఁడు జలమును, దోసిటఁ గొని గురు శపింశుఁడరియు నుదఁగుం
తీసతిచే వారితుఁడయి, యా నలిలము విడిచెఁ దా నిశజాంఘ్రులఁముండున. 257
- వ. ఇట్లుభూమ్యాకాశంబులును దిగిగంతంబులునుసర్వంబును జీవసుంకుంబుగాఁగనుచు
దనచాదంబులయంద తచ్చాపజలంబును వివర్జించి, దానఁ గల్గొనఁపాచుంట్ల గురు
శాపంబున రాక్షసభావంబునొంది చరించుచుండె నంత నొక్కనాఁడు, 258
- చ. క్షితివర! యాతఁడాఁకటనుశక్తికి వనాకనులైన విప్రదం
పతుల వ్యవాయకాలమునశమకున్నఁ గన్గొని యందు విప్రుఁ ట్రు
రతమయిఁ బట్ట నాద్విజపురంధ్రి విషాదపఠితచిత్తయై
యతికృపణత్వ మేర్పడఁగనాతనితో ననె నిత్రైఱంగునన్. 259
- క. రాక్షసుఁడ వీవు కా విఁక, సాక్షాదిత్వాకుస్మృతమశ్రవణఘోషపు న
ద్వాక్షి మదయంతినాఘుఁడ, వీ క్షితినిన్ దగ దధర్మమట్లులుచేయన్. 260
- ఉ. త్సాధవ! యీగతిన్ మిథునశకర్మమునం దకృతార్థు విభు) నా
నాఘ సపశ్యకామనగునాకు నొనంగుము వేడుచుంటి న
య్యా! ధరణిన్ నమస్త్రపురుషార్థములన్ నమకూర్చునట్టి న
త్సాధన మానుగాదె పురుషమాళికి దేహము నిశ్చయంబుగన్. 261
- సీ. బ్రాహ్మణుఁడితఁడు విరద్వాంసుఁడు పరతప, శ్రీలగుగాఘ్యఁడురథిరహృదయుఁడు
కావున నో రాజశ్రయీ విప్రవరవధ, యఖిలార్థవధగాఁగనాత్మఁ దలఁపు
సకలభూతాత్ముఁడై నకలభూతముల గుణంబులతోడ సంరత న్నితుఁడగు
పరపురుషాహ్వాయ్యబ్రహ్మ నారాధింపఁ, దలఁచిన ఘనుఁడు శాంతస్వరూపు
గీ. డట్టి బ్రహ్మర్షివరుఁ డితఁడక్కటకట!, నేనురాజన్వివరుఁడవౌనీవలనను
తండి)వలనఁ బ్రేమాన్వ దాఁశ్రత్పజుఁడువోతె, వధమునకు న్న్యూఁడగున్పొరలధిప
చేపుమ. 262
- గీ. వైదికుం డనఘుండునుశ్రబ్రహ్మవాది, సాధుశీలుఁడునగు నీద్విరజన్ముఖు
మొదవునుంబోలె నెట్లు చంకపుటకు నీవు, నమ్మతింతువు నజ్ఞనశనమ్మతుఁడవు.
- ఉ. ఈతని మానకీపు భుజిశ్రయింపఁ దలంచితివేని ముందుగా
నా తనువున్ భుజింపు జనననాయక! యొక్కతఁణంబుగూడ నే

నీతనిఁబాసి పీన్లుగతినిక్షితినిన్ బ్రతుకంగలేను జు

మ్మాతెఱఁగెల్ల నీదుమదిగనెంచి యనుగ్రహ ముంపు నాఁయిన్. 264

గీ. అనదగతి నిట్లు కరుణోక్తులలాడు చామె, పనవుచుండంగ వ్యాఘ్రుంబురపశువునట్లు
బలిమి భక్షించె బ్రహ్మణుఁరబట్టి శాప, మోహితుండయి సాదాసరభూపవరుడు.

శా. ఆ నారీమణియైన శ్రాహ్మణియు గర్భరాధానసంధాయకుం
డౌ నాథుం బురుషాదుఁ డిట్లు తిన శోకకావేశయుక్తాత్మయై
త్సానాథుం బొడఁగాంచి యుగ్రసముద్రగ్రక్రోధదప్తోష్ఠయై
చానం గూడినఁ జత్తు వీవు ననుచున్ శాపం బొసంగెన్ వెసన్. 266

గీ. ఇట్లు మిత్రసహచున్ శపియించి మగని, ననుగమింపఁగ నెంచి తరదస్థులను న
మిద్ధవహ్నియందుంచి యారమెలఁత దాని, యందుఁబడి భర్తృగతిఁ బొందె
ననువుమీఱ. 267

ఉ. ద్వాదశహాయనాంతమునఁదగ్గురు శాపవిముక్తుఁడౌచు నా
త్మోదయితుండు పెన్దమినిశ్మైధుచకర్మకుఁ దా నముద్యతుం
డై దృఢవాంఛనుండ మదరయంతియు నాథునిఁజూచి కూడఁగా
రాదని మాన్పివైచె నలరబ్రాహ్మణిశాపము జ్ఞప్తిజేయుచున్. 268

ఉ. ఆపయి స్త్రీసుఖంబు విడనాడెఁ గడింది స్వకర్మజేసి ధా
త్రీవతి సంతతులేమికి మరదిన్ గడుఁ గుంది గురున్ వసిష్ఠుఁ దా
నా పనికై యనుజ్ఞయిడఁగనంత వసిష్ఠమునీందుఁ డుద్యతుం
డై పరిపాటితోడ మదరయంతికిఁ గల్గఁజేసె గర్భమున్. 269

ఉ. ఆ మదయంతి గర్భముచురహాయననస్తక మోలిఁ దాలిచెన్
భూమి! యెంతకు న్నిసుపురపుట్టకయున్న వసిష్ఠమానియున్
గోమలి గర్భ మశ్మమునఁగ్రొచ్చినఁ దత్త్వణమంద పెంపుతో
నామెకు నుదభవించెఁ గొడుగకశ్మక నామమున న్బ్రసిద్ధుడై. 270

వ. అశ్మకువలన జనించినకుమారుండు నారీజనపరిరక్షితుండగుట నారీకవచుండనియుఁ
బరశురామునివలన నిఃక్షత్రంబైన కులంబునకు మూలభూతుండగుట మూలకుం
డనియుఁ బేర్కొనంబడియె. ఆ నారీకవచునకు విశ్వసహృం డుదయించె. ఆ విశ్వ
సహృంకు ఖట్వాంగచక్రవర్తి యుదభవించె. 271

మ. అమరాభ్యర్థితుడై యజేయుడగు ఖట్వాంగావనీజాని యు
ద్ధమునన్ దైత్యుల సంహరించి సురబృందజ్ఞాపితుండై ముహూ

త్తము స్వీయాయు వటం చెటింగి నృసావై శరాగ్వంబునంజీపై పై
శమ వీటిన్ దరియంగఁజేరి నిలిపెన్ శలక్షింపున్ డెండమునన్.

272

మ. కులదై వద్విజ్ఞానాతికంఠె మఱినాశకుం గూర్చఁగాఁ జాల వ
ర్చిలిఁ బ్రాణంబులుఁ గాంతలున్ దనయులున్ శ్రీయ్యున్ మహిరాయమున్
దలఁపన్ బాల్యమునందె నా మనము పొందఁదంబో దధిర్మంబుఁ గీ
వలుఁడౌ విష్ణుప్రకంఠెఁగాన నిక నేరన స్వంతరం బెద్దియున్.

273

ఉ. కామవరంబు నాకు నొసఁగెన్ భువనత్రయ గాఢులైన ను
తామముఖాకలామర విరతానము నాయెడఁ బ్రీతిఁ బూరి నే
గామితమున్ వరింపక నిరకారముఁ జేసితి భూతభావనం
డౌ మధుసూదనున్ మనమునందు నితాంశము సంస్మరించుచున్.

274

గీ. ఆ వశీకృతేంద్రియబుద్ధులగునపర్వ, తైన సహృదయనల స్మృతునాశ్చలౌచు
శాశ్వతున్ బ్రియుఁ దెలియంగఁజాల రన్న, నిశఁగులును నారలను పదిగియుంబడిల.

మ. హరిమాయాచరితంబులున్ బ్రబలమోహహంకరంబుగీ విన
శ్వర గంధర్వపురోపమంబులుగు వైశ్వర్యాది నానాగున
త్కర సంగంబును దుస్స్యప్రకృతిసృష్టంబున్ పినగించి గూ
హరి సర్వం బని యెంచి తచ్చరణున్ శభ్యానింతు సప్రాంశమున్.

275

సగ్ధర. శ్రీమన్నారాయణాంఘ్రిశ్రితహితమతి రంభాన్ని, ఖట్వాంగభూపం
డీ మాడ్కిన్ నిశ్చయంబున్ రథృతిసరిచి తానీ శరీరాశ్చ నూప
వ్యామోహంబెల్ల భవోత్పన్నముఁడగుచును బోనాడి ప్రియీ బడిన్
దూమిశా! బ్రహ్మభావంబును విచులగతిన్ గొందె సన్యాసవీరిన.

277

గీ. పరమభాగవతుల్ భగవంతుఁ డజుఁడు, వాసుదేవుఁ డటంచు నెవ్వనిభంగింతు
సూక్ష్మమును శూన్యకల్ప మశూన్యమునగు, నా పరబ్రహ్మమెన్నంగరసతఁడునానె.

అధ్యాయము 10.

శ్రీరామ చరిత్రము తుది

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. రాజా! ఆ ఖట్వాంగచక్రివర్తికి దీర్ఘబాహుండును, దీర్ఘబాహునకుఁ బృథుయశ
స్కుండుగు రఘువును, సతనికి సజండును, నయ్యజునకు డశరథుండును బాడమిరి.

మ. చరితార్థండుంబట్టి యా డశరథశ్రద్ధాజానికిన్ బోల్లన
చర్చితుండున్ భగవంతుఁ డాద్యుడును సాక్షాద్బ్రహ్మరూపుండునౌ

హరి పుత్రత్వమునందె నిర్జరనికారయాభ్యర్థితుండై సరే

శ్వర! యంశాంశముచేత నిమ్ముగఁ జతుర్భాగంబులన్ జెందుచున్. 280

వ. అట్లు శ్రీవిష్ణుదేవుండు జన్మించి శ్రీరామ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్ను నామ
ధేయంబులఁ బరఁగె. తత్త్వదర్శులగు మునిపుంగవులచే వర్ణింపఁబడిన యా సీతా
పతి పవిత్రచరిత్రంబు నీవు మున్నువింటి వైనను గ్రమ్మట వినిపింతు వినుము,
అని యిట్లనియె. 281

సీ. ధరణీశ! పితృవాక్యప్రపరిపాలనార్థంబు, త్వక్తరాజ్యండయ్యిత్యుచులము
లగు పదాంబుజములనడవులఁ దిరుగుచు, మారుతపుత్ర లక్ష్మణులు భక్తి
మార్గశ్రమంబు డింకపంగ శూర్పణఖా విరూపతాపేతు సంక్రసాపితోరు
కాంతావిరహరోషకృతులగుటకుటిపరి, తస్మాంబురాశియైపాభవమున

గీ. నా పయోధివిజ్ఞాననశ్చయవధరించి, సేతువున్ గట్టి రిపుధూమకేతువగుచు
ఖలజనమహాటవీదవశ్యులనుఁ డైన, కోసలేంద్రుఁడు మమ్ము సాకకుత సతంబు. 282

శా. సారోదారపరాక్రముండగుచు విశ్వామిత్రయాగంబునన్
మారీచాదికయామిసీచరుల భీమాటోపమేపారఁగన్
దా రాముండు సుమిత్రపట్టి కనుచుండన్ లిప్తమాత్రంబునన్
బోరన్ బెల్చిన బిల్కుమారైన సువర్ణద్వల్ చూచి యగ్నింపఁగన్. 283

చ. సరవర! వీరలోకము గగనంగ సుశోభనమైథిఃస్వయం
వరసదనంబునన్ ద్విశత్రవర్గసమాహృతభర్గచాపమున్
గరికలభంబు దాఁ జెఱకుఁగట్టునుబోలెను లీలఁబట్టి చె
చ్చెర సరివోసి పెల్చి విజిత్రచెన్ బెనుమోత జనింప మధ్యకున్. 284

మ. మునువక్షస్థులమందు నెక్కినియె నేరపూఁబోడి పెంపొప్ప ని
ష్ఠనురూపాంగవయస్సుశీల గుణయైవయన్వంది సీతాసమా
ఖ్యుచు జెన్నారెడు నా రమారమణినిన్ గల్యాణమై లోకపా
వననాముండగు రాముఁడొప్పెనఁగె నిశ్చిత్వాక్వన్వయస్థేముఁడై. 285

చ. ధరణీజః బెండ్లియై యిటు మురదంబున నేగుచు మార్గమధ్యమం
దిరునదియొక్కమాటులు మరహీస్థలమెల్ల నరాజకంబుగా
బరువడిజేసినట్టి భృగువర్యుని యుద్ధృతదర్పమున్ బారిం
బారి నణఁగించె భానుకులముఖ్యుఁడు శ్రీరఘురాముఁ డేవునన్. 286

సీ. పృథకు కేకయనుతావరదానరూప సూ, నృతపాశపరిపితృపితృనిదేశ
సూచలఁ దాల్చి భారరాయుక్తుఁడగుచు రా, జ్యశ్రీని మిత్రులనాప్తజనుల

- భవనంబు ననువులభంగిఁ ద్యజించి యు, య్భుతసంగుడై వనశ్శీతికి నేగె
నచటఁ గిల్చిపబుద్ధియగురావణస్వసన్, వికృతిరూపిణిగఁ గాఢపించి నివస
గీ. నాపెకున్ముఖ్యబంధువురలై నఖరుఁడుఁ, ద్రిశిరుఁడునుదూషణుండునాఢిగఁగల పదు
నాల్గువేలరక్కసులగంధడచిచాప, మాన్తుడై గ్రుమ్మఱుచురాముఁడడవిమెలఁగె.
- మ. క్షీతిపా! శూర్పణఖానివేదిత లనశ్రీతాకథా కర్ణనో
త్థితపుష్పాయుధవిభ్రముండగుచుఁ బంక్తిగ్రీవుఁ డంపంగ ద
ర్శితుడై హేమకురంగరూపమున మార్గరీచుండు తన్నాశ్రమో
ర్వి తొలంగింప వధించె రాముఁడశీనిన్తవేధన్ శివుండుం బలెన్. 288
- మ. అనమక్షంబున రాక్షసాధముఁడు లంకాధీశుఁ డక్కానలా
వసుధాపుత్రినిఁ బెన్వృకంబుకరణిన్బల్కిన్ హరింపంగ స్వీ
య సతిం బాసి యతండు భ్రాతృనహితుండుఁ గ్రుమ్మరిన్ దీను రీ
తి సతీసంగులపాటు లిట్టి పని వ్యాఘ్రింజేయు స ట్లయ్యెడన్. 289
- మ. తగ నాత్మార్థము చంపఁగాఁబడిన గృధ్రధిస్వామిఁ బండించి మో
జఁ గబంధు న్దునుమాడి వానరులతోనత్సఖ్యమున్ జేసి జా
లిగ సీతాసతి వార్తఁ దిల్పి విని వాఢిలంగూల్చి బ్రహ్మశ్వరుల్
వొగడన్ సానుజుడై సముద్రతటికింకబోయెన్ ప్లవంగాళితోన్. 290
- క. అమరన్ నిరాత్ర ముపవా, సముఁ జేసి పృథీక్షుఁజేయరసాగరుఁడు రఘూ
త్తముఁడగు శ్రీరాము సను, క్షుముచకు రాకుండె నంతేగొరవముఖ్య! 291
- ఉ. రామునిక్రోధదృష్టి మకరంబులు సక్రములుం గలంగ ను
ద్దామరవం బడంగఁ దనుకదాన సముద్రుండు చూపుఁదాల్చి సు
శ్రీమహితార్థపాద్యములుశరీర్షమునన్ ధరియించి వచ్చి యా
స్వామిపదాంబుజద్వయినిశ్రవాని నయంబునఁ బల్కెన్ నీ గతిన్. 292
- చ. సనకముఖేఽదృశౌ నెవనిశసత్త్వమునన్ సురసంఘముగ్ రిజు
బున నఖిలప్రజాపతుల్యభూతపశుల్ తమనుండు నౌదుర
య్యనఘు నినున్ గుణేశ్వరునినాద్యు జగత్పతిఁ గాలరూపునిన్
ఘనమహిమున్ జడాత్ములముగన్గొననేరము మేము సుంతయున్. 293
- చ. ధృతి నలవోకమై జలనిరధిం దరియింపుము విశ్రవఃపురీ
వతులితుఁ గూర్చురావణునిఁకడవుము వీరవరా! గృహింపు త్వ
త్సతిని గకుబ్ధిజేతలగురక్షాపులుచేరి నుతింపఁ బొల్పు న
ప్రతిహతమైన నేతువు నశవారణకట్టు యశోభిలాషివై. 294

వ. అని సముద్రుండు వలుక.

295

మ. బహుళాటోపముతోఁ గవీంద్రులు గిరిరవ్రాతంబులున్ బెక్కనో
కహముల్ నై వఁ బయోధిసేతు వలవోకంగట్టి సుగ్రీవ నీ
ల హనూమత్రముఖస్థవంగతతితోఁగలంకాపురంబున్ రఘు
ద్వహుఁడౌరాముఁడు తద్విభీషణమతిన్ బాటించి చొచ్చెన్ వెనన్.

296

సీ. కొట్టంబు లరికట్టిగమమ్ముల్ పడఁగొట్టి, కొల్వకూటమ్ములుగూలఁద్రోచి
గవనలఁగూర్చి బాకకనములఁ జేరించి, కొణిగల వలబిటాకలఁ దెమల్చి
చదుకంబులను బేర్చిసదమదం బానరించి, యదుగుల మెట్లు నూరటాడఁజేసి
ఁటకైములనుజించియొక్కుమ్మడి పసిండి, కుండలనెల్లనుగూల్చివైచి

గీ. కపికులశ్రేష్ఠులెల్ల నీరకరణిఁ జెలఁగి, ఘనతరోత్సాహములను లంకాపురంబుఁ
జొచ్చి కలగుండువెట్టిరిక్షోణినాథ!, మత్తగజయాధ పంక్తులుగమడుపునట్లు. 297

వ. అంత రాక్షసేశ్వరుండగురావణుం డది విలోకించి నికుంభ, కుంభ, ధూమ్రాక్ష,
దుర్ముఖ, సురాంతక, సరాంతకాదులను, బుత్రుండగు నింద్రజిత్తును, నమాత్యుం
డగు ప్రహస్తుని, సతికాయుని, సకంపనాది సర్వానుచరులను, గుంభకన్ఠుని యుద్ధం
బునకుఁ బనిచె. వారును శూల, చాప, ప్రాస, శక్తి, శర, కోమర, ఖడ్గాద్యా
యుధసమేతులై తన్నెదురింప సుగ్రీవుండును, లక్ష్మణుండును, హను
మంతుండును, గంధమాదనుండును, నీలుండును, నంగనుండును, బనసుండును
మున్నుగా సనేక వానరయూధపులఁ గూడి రామభద్రుండు రాక్షస సైన్యంబును
మార్కొనె. అంత శ్రీరామచంద్రుని యయ్యంగదాది చమూపతు లెల్లరు
సీతాపహరణదోషంబునజ్ఞేసి హతభాగ్యుండగు రావణుండు ప్రభువుగాఁగల చతు
రంగబలసమేతంబులగు విరోధిసైన్యంబుల నెదుర్కొని గదా శర పరంపరల బిట్టు
మద్గింపఁ దొడంగిరి. అంత

298

మ. తనసైన్యంబు వినాశముంగనుట దైత్యస్వామి వీక్షించి కౌ
న్నన రోహిన్వితుఁడౌచుఁ బుష్పకవిమానాయాధుఁడై పుణ్యకీ
ర్తను మాతల్యవసీతదీ ప్తికలితేంద్రస్యందనాధిష్ఠితున్
ఘనధామున్ రఘురాముఁ గొట్టె నురుపుంఖక్రూరబాణంబులన్.

299

శా. రాముం డాతనితోడ నిట్లనియె నౌరరా! రావణా! మూఢ! నా
లేమన్ శ్వాస మటుల్ పరోక్షమున బరల్మిన్ నాఁడు గొంపో తిసీ!
యీమై రోతగుకర్మఁ జేసిన గత్యహీకుండవౌ నీకు సం
గ్రామక్షోణిని దత్ఫలంబుఁ గుడువంగ నౌ జముండుంబలెన్.

300

- శా. శ్రీరామప్రభుఁ డిట్లు రావణు నధిక్ష్టేపించుచున్ గ్రూరమా
నారాచంబు నిగిడ్చె వజ్రముక్రియన్ దదవ్వుక్షమున్ జీల్చె న
ద్వారకుఁపతి నెత్తుఁ గ్రక్కుచు దశాశ్వశ్రేణి యుద్ధోర్వి వి
స్ఫారత్పుష్పకమందునుండి పడియెన్ బ్రహ్మీణపుణ్యుంబలెన్. 301
- ఉ. భేదముతోడ డెందములుగోడ్పడ నత్తటి లంకనుండి మం
దోదరితో నిశాచర సశతుల్ నటతెంచిరి ముక్తకంఠలై
రోదనము నొప్పనర్చుచునురొమ్ము శిరమ్మును బాగుకొంచుఁ బె
న్వేదనజోడ బిట్టు పలరవించుచుఁ గన్నుల నీరువెట్టెచున్. 302
- గీ. సంగరక్షోణి లక్ష్మణశతవిశిఖ, హతులఁ దమతమ బంధుసంతతశుంసల్లు
గాఁగిటం జేర్చి యెడ్వంగఁగడఁగి రపుడు, యాశుధానాంగసల్ గౌరవవాధినాథ!
వ. పదంపడి వారెల్లరు రావణు నుద్దేశించి 304
- గీ. లోకరావణ రావణాశ్రమాకు నెల్ల, దిక్కువగునీవు నేడు గర్జింప మేము
హతలమైతిమి నైరిజననాద్రితయగు, లంక యెవ్వని శరణంబునంకఁ బొందు. 305
- శా. కామావేశవశంగతుండవయి లంకాధీశ! పాలస్త్య! నీ
తామాహత్య మెఱుంగనైతి వణుమాశ్రమంబేనియు న్నివయో!
నీ మాధ్యంబు నిఁకేమి దూఱుదుము నిర్ణగన్రచిభావాఘ్యమూ
భూమిజం గొనితెచ్చి పొందితివిగారమున్పుట్ట నీవృద్ధశన్. 306
- గీ. లంకయును మేముఁగూడఁ గుర్రలప్రదీప!, నేడు విధవలమైతిమిరనిరయభోగ
మనుభవింపఁగ నయ్యె నీరయాశ్వు నీశ, రీర మాహారమయ్యెఁగార్గ్యప్రములకు.
వ. అని పరిపరివిధంబుల నిశాటాంగనలు విలపించిరిచెప్పి మఱియు శుకుం డిట్లనియె.
గీ. కోనలేందునియనుమతింగొని విభీషణుఁడు యథావిధి స్వీయశరములకు నాధ్వ
దైహికములగుకర్మజాతంబులెల్లఁ, దా నలిపె చిశ్రమేధవిధానమునను. 309
- చ. అనఘుఁడు రామభూరమణుఁడంత నశోకవనీనికేతనం
బున ఘనశింశుపాఖ్యతరుమూలసమాశ్రితయై నితాంతమున్
దన యెడబాటునన్ బెరువెత న్పడి గున్సినయట్టి భూమినం
దన నతిదీనచిత్త దయితం బూడఁగాంచె గురుక్షితీశ్వరా! 310
- శా. ఖ్యాతశ్లాఘ్యుచరిత్రనింకలితఁబురణ్యన్ స్వీయసందర్శనో
దూభతాహ్లాదవికస్వరామలముఖాంభోజాతసంపూత నా
సీతంగాంచి రఘూత్తముండుఁ గరుణింగెనెన్ బుష్పకంబందు భూ
జాతన్ జేరిచి యెక్కె భ్రాతృయతుఁడున్ శసామిరియుక్తుండునై. 311

శా. ఆరాముం డపు డవ్విభీషణుని రక్కోధీశుఁగాఁజేసి పొ
ల్పారన్ దగ్గుణరక్తి లంకయును గల్పంతాయువున్ గూర్చి పెన్
భారంబా వ్రతదీక్షఁదీర్చి హనుమత్ ద్రాభతర్కజోపేతుఁడై
దారిన్వేల్పులు పుష్పవృష్టిఁగురియన్ దా వీటి కేఁగె న్వెనన్. 312

మ. స్మయదూరుండు విరించిముఖ్యనుతనరచ్చారిత్రకుండున్ శుభో
దయుఁడౌ రాముఁడు వల్కలాంబరధరున్ శధర్మాత్ము గోమూత్రప
క్వ యవాన్నాశినిఁగా జటాధరునిఁగారభవ్యాత్ముఁగా స్థండితే
శయుఁగా బుద్ధి నెఱింగి తమ్ము భరతున్ సంతపుఁ డయ్యెన్మదన్. 313

సీ. అగ్రజుఁడగురాముశ్రాగమనమ్మను, విని పారనచివాప్తజనపురోహి
తాదిగణోపేతుఁడై మ స్తకమునందుఁ, బాదుకలిమ్ముగఁగ బాదుకొలిపి
నెఱి భరతుండు సంరదిగ్రామమందలి, న్వశిబిరముననుండి, సాధురీతి
బహువిధశుభగీత్రవాదిత్రనిక్వాణ,ములు భూనభోంతరంబులఁ జెలంగ
గీ. వినయమును భక్తి యనురక్తి పెనగొనంగ, నన్నయగు రామచంద్రునిశకభి
ముఖముగఁ

బరఁగఁ జనుదెంచె నుజ్జ్వలశ్రభాగధేయ, పండితజనవిధేయ! యోశపాండవేయ!

సీ. సారెకున్ బ్రహ్మఘోశమంబునఁ బరియించు, సద్బ్రహ్మవాదివ్రజంబుతోడ
స్వర్ణవతాకావీరభానురచిత్రీవ, ర్ణక కాంచనస్యంద్రసములతోడ
నానావిధోపాయశ్రవణాత్రబారవా, హక భృత్యజనసమూహంబుతోడ
కనక నేపథ్యయురక్తతురంగములతోడఁ, దులలేని వెలవెలంద్రుకలతోడ
గీ. ఛత్రచామరముఖ్యరాశజ్జ్వలవివిధ, వస్తువులఁ గొని భరతుండుశ్రపాదుకలట
నెదుట నిడి సాశ్రునయనుఁడై శయెడఁదఁ బ్రేమ, గదురఁ బ్రాంజలియై పడెన్ శ
బదములందు. 315

సీ. భరతు వాత్సల్య సంభరితుఁడై బాష్పపూ, రంబులఁ దడుపుచుశ్రామవిభుఁడు
గౌహల దృఢపరిష్కర్షంగంబుఁ గావించి, జానకీలక్ష్మణశ్రసహితుఁడగుచు
నభిలషిప్రులకుఁ బూర్వజ్యోతములౌ పెఱలకు, స్వయముగఁ బ్రణమిల్లిరప్రజలుతనకు
ప్రణతులు గావింపఁ గాణఁ బ్రసన్నుఁడై, యర్హరీతిని వారిశనాదరించె
గీ. నోజ నుత్తరకోసలురలు త్తరీయ, ములను వినరుచుఁ దమ యమోత్కలనుగూడి
యుల్లములు హర్ష వారిధిశ్రనోలలాడ, నృత్య మొనరించి రపు డవశీతలేశ! 316

సీ. భరతుండు పాదుకల్ శనట్ట విభీషణా, ర్కతనూభవులీ చామశ్రరములు పీవ
వాతాత్మజుండు శ్వేతతాతపత్రీముఁ బూన, శ్రీశ్రీర్ధకలశంబుశసీత దాల్ప

ఖడ్గరాజంబు సంరక్షదుండు ధరింపంగ, వందిమాగధులు కైరవారములిసి
జాంబవంతుండు ఋతూధినాథుండును, భస్మచర్మింబును శ్రాణి బూస

గీ. నంగనాపరివేష్టితుడగుచు నకల, జనులు ప్రస్తుతి జేయఁ బుష్పకము నెక్కి-
యుష్పరమున గ్రహములతో నుదితుఁడైన, చంద్రగుత్తిసొప్పె శ్రీరామర
చంద్రుఁ డధిప! 317

గీ. సోదరులు మానసంబులై మోద మంద, ననుపమోత్సవనిలసిత్త మగు సమోస్థుఁ
డగఁబ్రవేశించి యా వికర్తృనకులుండు, రాజభవసంబుఁజొచ్చెన్ శ్రీభీముడు నామ

గీ. అందుఁగేకయనందనయ్యాదిగ గురు, నతులను న్యమాత్మమైన సోమల్యను గురు
పులను జెలికాండ్రననుచరప్రహృహములను, నాదరించె రాముండు శ్రీరామోదయ.

వ. సీతాత్మజులును యథాతథంబుగ నారాము ననునర్చించి రంత 320

క. తనువులు ప్రాణములంబలె, దనయులఁ గ్రమ్మఱఁగఁ బడసిరొట్లు నొడి న్నా
రిని జేర్చి బాష్పపూరము, లను దడుపుచు వగచిరి మిగుల న్దొనములన్. 321

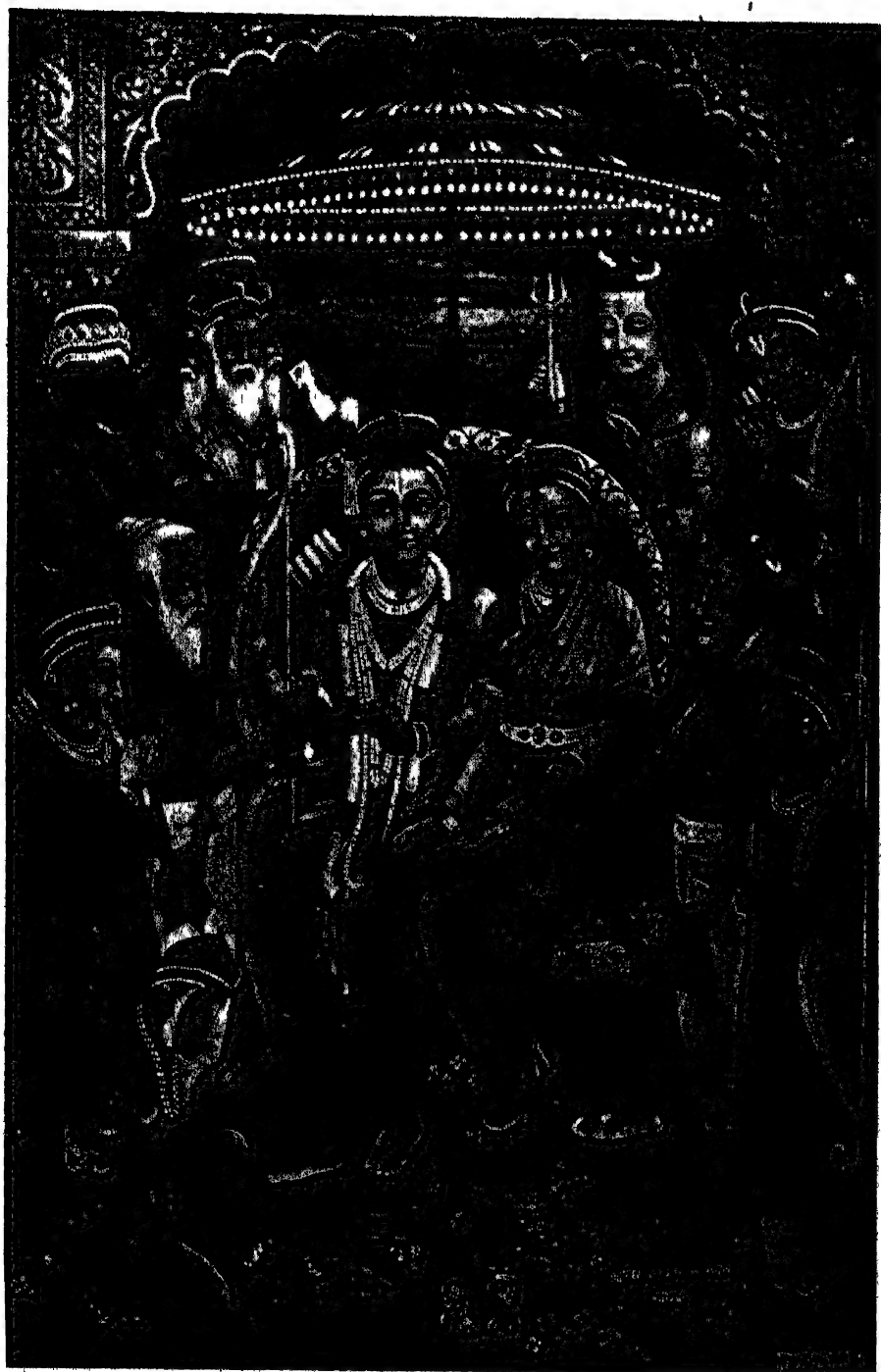
నీ. కులవృద్ధసహితుఁడై గురుఁడు జటాబంధ, మోక్షంబుఁజేసి స్వర్గస్థున నొగ్గి
గతిఁజతుస్సాగరార్హతజలాదుల యథా, విధి తేని కభిషేకమిచ్చి నొసఁగె
శ్రీరామవిభుఁడొక్కతకృతసాన్నిధ్యఁడై, క్రమ ముప్పు బట్టుపుట్టుములు గల్గి
తొడవులఁ దొడిగి పొందగు ధృతచేతురు, సుష్టులంకృతులునై సోగసమిగులు

గీ. భ్రాతలును భార్యయును నిరుపక్తియలను, జెన్న మిగులంగ నోపగీర్త్యిన్ని కేంద్ర!
నకలజనులకు లోచనోత్సవముగాఁగ, నివ్యతేజముతోఁ గడుత దేజిల్లె. 322

చ. భరతుండు భక్తి మ్రొక్కి పలుభంగులఁ దన్నుఁ బ్రసన్నుఁ జేయ నా
దరమును బూని యాననముఁదా గ్రహించెను రామభూవరుం
డరయఁ బ్రజల్ న్నభర్మపరులై తను వర్ణము లాశ్రమంబులున్
సరియయినట్టిధర్మములసాగుచునుండ మెలగి రిమ్మలన్. 323

చ. స్రజలను దండ్రవోలె బరితపాలనఁ జేసెను రామభద్రుఁడ
పృజలును దండ్రగాఁగఁ దమభావములన్ దలపోసి రా విభున్
ద్రుగములు న్నుతింపఁదగుశ్రీ రఘురాముని రాజ్యమందుఁ జే
త జరుగుచున్న నయ్యది కృతపృతిమంబయి దయిప్పె భావరా! 324

నీ. ధర్మజ్ఞుఁ డఖిలభూతనుఖావహండునా, రామభద్రుం డట్లురాజుగాఁగ
వనములు నదులును న్నవ్వుంబు లదుర్లు, జేలఁగి దీప్వంబులునెండుపులును
మున్నుగాఁగలనర్హమున్ బ్రజాతతులకు, మక్కువనీర గామములఁగురిసె
భరతరాజు భాగ్యవ్యాధు లాధులు జరా, తుత్తృప్తులున్ దుఃఖశోకభయము

శ్రీ శ్రీ రావ మూర్తి

- గీ. లించు కేనియు లేకుండెనెంచిచూడ, నెవరు మరణింపఁగోరరోయవనివారిఁ
జెనకఁగాఁబోదు న్మృత్యువుంజెప్పనేల, నన్యవిషయంబు రామరాజ్యంబునందు.
- సీ. రాజుచరితుఁడై రాముండు దా నేక, పత్నివ్రతంబునుబరఁగఁ దాల్చి
యోజ గృహస్థులకుచితధర్మముల శిక్షించుచు వ్రతములఁజేసె నెలమి
సాశీల్యమునఁ బ్రేమనంగతిన్ వినయవి, నమ్రయై భయమునునయముఁదనర
సాధ్వీశిరోవతంఠనమునంగ నెగఁదొంది, యనుకూలవర్తనంబునుపుమీఱు
- గీ. భర్తృభావంబు నెఱిగి న్యవర్తల మది, నేమిటక సంతతంబు గాఢమించుచుండి
నెమ్మిఁ బుట్టించి నాధునినెమ్మనంబుఁ, జూరగొనియె సీతానతిశ్ఛోణినాథ! 326

అ ధ్యాయము 11.

— శ్రీరామ కృతాశ్వమేధయాగవర్ణనము —

శ్రీశుకుఁడు:—

- సీ. వసుమతీనాయక! భగవంతుఁడగు రామ, భద్రుండు నాచార్యవంతుఁడగుచు
నిఖిలదేవాత్మకున్ దేవునిఁ దనుఁదాన, యజ్ఞయించె సత్కల్పయజ్ఞములను
హోతకుఁ బ్రాగ్విశ్వనాథుఁడె దక్షిణదిశ, బ్రహ్మకు నొసఁగె నశ్వధ్వర్యునకును
పశ్చిమదిశ నిచ్చెవరసామగాతకు, నుత్తరదిశ నప్సరహాసఁగె విభుఁడు
- గీ. నాల్గుదిగ్భాగములకును సమమనున్న, జగతి సంతయు నొసఁగె నాశ్వాధ్వర్యునకును
బ్రాహ్మణుం డర్హుఁడీ మహాభాగమునకు, ననిమనంబునఁదలఁచి నెరయ్యంబుతోడ.
- గీ. కట్టుపుట్టుముఁదక్క నశకలమునిట్టి, లొనఁగె రాముండు రాణియై యుప్పునీత
గరిమ మంగళసూత్ర మొక్కఁడు దక్క, నాభరణముల నన్నింటినర్థినొసఁగె.
- మ. తలఁపన్ బ్రాహ్మణదేవుఁడై పరఁగు తశద్వాత్సల్య మీక్షించి వా
రలు సంప్రీతమనస్కులై హితమతిన్ శరామావసీజాని క
ర్మిలి నర్పించుచుఁ గ్రమ్మఱన్ సకలధాత్రీభాగముల్ బ్రీతి ని
ట్టులు భాషించిరి రాముమోముపయిఁ జూడుక్కుల్ నింపుచున్ మెల్ల నన్. 329
- తరల. భువననాయక! సర్వదేవ విభూ! ప్రభూతదయండవై
తవిలి మాకు నొసంగనట్టి పశుదార్థ మొక్కఁడు లేదు సా
ధ్వవసతత్పుర! నీవు మా హృదయంతరంబులఁ జొచ్చి వా
స్తవిక నిర్మల రోమలన్ బెల్లరచన్ దమంబు హరింతుగా.

- బ్రాహ్మదైత్య సభా గోపురాగ్రదే, వాలయస్థానవిశ్వస్తములగు
సావర్ణ కలశభాస్వరపతాకలచేత, శృంగారముగ నలంకృతయగుచును
గీ. వృంతయుతపూగతరువులురపెంపుగెలల, యనఁటిచ్చెట్టులు పట్టికళలరుచుండ
దర్పణాంశుకన్దగ్రధితశుభతోర, ణముల భాసిల్లుచు నయోధ్యకొమరుమిగిలె.
- చ. అట నటఁ జారు తెల్లరు సరమాగతుఁడౌ రఘురామమూర్తిచెం
గటి కొగి నర్హ్యపాద్యములురగైకొని వచ్చి యొసంగి దీవనల్
'డిటముగ నుద్ధరించితి క్షిరతిన్ దొలి నీవు వరాహరూపిన్
యటు లగుటన్ గృపన్ మనుపురమయ్య' యటంచును వేడి రుమ్మడిన్. 351
- ఉ. అంతఁ బ్రజాతతుల్ చిరసరమాగతుఁడౌటను రామచంద్రునిన్
వింతగఁజూచువేడ్క మెయ్యివీడి గృహంబులు స్త్రీలుఁ బూరుషుల్
ప్రాంతగతోరుహర్మ్యములరపై కెగఁబ్రొకుచుఁ బద్మనేత్రుఁ ద
న్వీంతయులేని నేత్రములనింపుగఁజూచిరి పూలునల్లుచున్. 352
- సీ. చిత్రసృజములు విశచిత్రధ్వజములు న, త్యమలమాణిక్యగ్రణాంశువులును
విద్రుసుకేహశీర్షవిలసితద్వారముల్, గురుతరస్ఫాటికకృతకృష్ణములును
శస్త్రవైడూర్యమయస్తంభతతులును, మరకతరత్నరత్నమృగధములు
చిద్విలాసంబులైరచెలగుచు భోగభా, జనములొమ్మిత్కాలరూపులును
- గీ. బరఁగసురచిరధూపదీప్తములు వెలయ, లాలితస్త్రీపురుషసువిశలాసయుతము
పూర్వరాజోపయుక్తమైభూరికోశ, కలితమగు స్వగృహముఁగొచ్చెరక్కాథవుండు.
- ఉ. రాముఁడు కీర్తిధాముఁ డభిరరాముఁడు ధీరజనోత్తముండు న
త్రేపునసమేతయున్ మిగులఁ బ్రేయసియున్ గమనీయయైన నీ
తామహిళాలలామ సతతతం బనుకూలతమై మెలంగ నా
శ్రీమహితోరువేశ్యమునఁ బ్రీతిమెయిన్ విహరించె భూవరా! 354
- గీ. ధర్మవీడగాకుండ యరథాతథముగ, మొనసి పెక్కింట్లు కామంబులనుభవించె
నరులు నిత్యము తన చరణారవింద, ములను గొలువంగ నా రామరభూషకుండు.

అధ్యాయము 12.

శ్రీరామపుత్ర కుశాస్వయాది వర్ణనము

శ్రీశుకుడు: —

వ. ఆ శ్రీరామునకుఁ గుశుండును, నా కుశునకు నతిథియు, నతనికి నిషఘండును, నిషఘునకు నభుండును, నా నభునకుఁ బుండరీకుండును, నతనికి క్షేమధన్వుండును బాడమిరి. క్షేమధన్వునకు దేవానీకుండును, నతనికి సహీనుండును, సహీనునకుఁ బారియాత్ముండును, నతనికి బలుండును, బలునకు జలుండును, నతనికి నర్కాంశజుండగు వజ్రినాభుండును, నతనికి శంఖుండును, నతనికి విధృతియుఁ గలిగిరి. విధృతికి జైమినిశిష్యుఁడుఁ గౌసల్యుఁడునగు యాజ్ఞవల్క్యుఁ డెవనివలన నధ్యాత్మయోగంబు వడసెనో యట్టి యోగాచార్యుండగు హిరణ్యనాభుండు వాడమె. ఆ హిరణ్యనాభునకు బుష్పండును, నతనివలన ధువసంధియు, నతనికి సుదర్శనుండును, నతనికి నగ్నివర్ణుండును, వానికి శీఘ్రుండును, వానికి మరువును నుదయించిరి. ఆ మరువు యోగసిద్ధిం బొంది కలాపగ్రామము నాశ్రయించియుండె. కలియుగాంతమున విసంజయుండు సూర్యవంశం బతండు పునరుద్ధరింపఁగలడు. ఆ మరువునకుఁ బ్రశుశ్రుకుండును, వానికి సంధియు, సంధికి నమర్షణుండును, వానికి మహాస్వంతుండును, నతనికి విశ్వసాహచ్యుఁడును గలిగిరి. అతనికి భారతరణంబున నీ తండ్రులుగ నభిమన్యుచే జంపఁబడిన బృహద్బలుండు పుట్టె. వీరలు గతించిన యిత్వాకుభూపాలురు. ఇంక భావిభూపతుల వక్కాణించెద నాకర్ణింపుము. కిరీ

బృహద్బలునకు బృహద్రణుండు పుత్రుండు కాఁగలడు. అతనికి మరుక్షతుండు పాడము. అతనికి వత్సప్రీతుండు జనింపఁగలడు. వత్సప్రీతునివలనఁ బ్రతివోయముండును, నతనివలన దేవసేనాధిపతియగు భానుండును, ఆ భానునకు నహదేవుండును, నతనికి వీరుండగు బృహదశ్వండును, నతనికి భానుమంతుండును, నతనికిఁ బ్రతీకాశ్వండును, నతనికి సుప్రతీకుండును, వానికి మేరుదేవుండును, వానికి హతక్షతుండును, వానికి ఋక్షకుండును బాడముదురు. ఆ ఋక్షకున కంతరిక్షుండును, వానికి సుతవుండును, వానికి నమిత్రజిత్తును, వానికి బృహద్వాజయు, వానికి బర్హియును, వానికి ధనంజయుండును గలుగఁగలరు. ఆ ధనంజయునకు రణంజయుండు, నతనికి నృంజయుండును, వానికి శాక్యుండును, వానికి శుద్ధాదుండును, నాతనికి లాంగలుండును, నా లాంగలునకుఁ బ్రసేనజిత్తును, వానికి క్షుద్రకుండును, వానికి ఋణకుండును, వానికి సురభుండును, వానికి సుమిత్రుండు ననంబరఁగు వారు జనియింతురు. వీరు బృహద్బలవంశీయులు. ఇ ట్లిత్వాకువంశంబు సుమి

త్రాంతం బగును. ఆ సుమిత్రాఖ్యరాజును బొంది కలియుగంబున సూర్యవంశంబు
నిల్చిపోవును. 357

అ ధ్యాయము 13.

—ॐॐ నిమిషంశానుకృమణిక (జనకచరిత్రము) ॐॐ—

శ్రీశుకుడు:—

సీ. జననాధ! యిత్యైక్యకృతనయుండు నిమి యొక్క, సత్ర మారంభించెనవినయముగ
ఋషిపుంగవు వసిష్ఠభుత్విజ్ఞానాగార గోరె, నాతని కాతఁ డిట్లునియె సన్నుఁ
గోరె దొడ్డాల్త శ్రకృడిడదినిర్వర్తించి, చనుదెంతు మగిడి యంధదనుక వేచి
యుండు మనన్ మిన్నకకుండెను నిమి గురుం, డరిగె నింగ్రుని జన్మనూదరింప
గీ. నస్థిరము జీవితం బిదిరయనుచు నెఱిగి, యాశ్మతోవిమండగు నిమిశున్యన్యై న
ఋత్విజ్ఞాలతోడ మఘ మొర్రరింపఁజేసె, రాగమీఱ నసిన్ధుంపురాకమున్న.
గీ. మఘపువుఖముముగించిక్రమృజుగనచ్చి, శిష్యుని వృత్తిక్రమంబువీక్షించిగురుఁడు
నిమిశృపాలుని శపియించెనీ తను విది, చదుచుగావుశమనుచుఁ గోరపంబుఁ దోఁప.
గీ. ధర్మవర్తచుండో గురుతల్లజునకు, నిమియుఁ బ్రతిశాపమొసఁగె ధోరణితేజ!
'ప్రబలబోధంబుకతన ధర్మంబెఱుఁగక, కడఁగు నీదేహమును బహుగతమనుచు.
వ. ఇట్లు గురుని శపించి యధ్యాత్మకోవిదుండగు నిమిచుహిపాలుండు తన శరీరంబు
నుజ్జగించె. అంతఁ బ్రీతిహామహుండగు వసిష్ఠుండును మిత్రావరుణుఁ డుగ్వో
యందు జనించె. 361

మ. నిమిదేహంబును గంధవస్త్రశతులన్రనిక్షిప్తముం జేసి న
ర్వమునిశ్రేష్ఠులు సత్రయాగము యథార్హవృత్తంబై న రీతిన్ సమా
ప్తముఁగావించి సమాగతామరతతిన్రబృద్ధించి రీ తేని దే
హము జీవించుత మాయెడన్ గృపఘనంబై మీ యెకన్ గల్గినన్. 362

అ. అనిన నట్లకాకరమనుచు వేల్పులు వల్కు, నాకు దేహబంధనము రవంత
కలుగకుండుఁగాకరకలనై న ననుచుచు, బలికె నపుడు నిమిశృపాలకుండు. 363

వ. మఱియు నిట్లనియె. 364

చ. మునులు శరీర యోగమునుబుద్ధినిఁ గోరరు తత్ప్వరూపనా
శనభయకాతరాత్ములయిరసంతతమున్ స్థిరమైన మానసం
బున హరిపాదపంకరుహమున్ భజియించుచునుండ్రు గాధమై
యనువచుమైన భక్తిని దరద్రావ్రయలాభమె కాంక్షఁజేయుచున్. 365

గీ. సలిలభాగమునన్ మత్స్యములకుఁ బోలె, నన్నిచోట్ల దానికి మృత్యువావహిల్లు
సట్లగుట దుఃఖమోహభరయాశ్రయమగు, మేన నేను బ్రవేశింపఁగఱాన నింక.

వ. అని నిమి వలికినంత దేవతలు మునులఁ గాంచి శరీరధారులలోచనంబులం దితండు
విదేహుండై యున్నేష, నిమేష లక్షణుండై యధ్యాత్మస్థితుండై నివసించుఁ
గాత మని వాక్రుచ్చి రంత. 367

గీ. నరులకు నరాజకభయంబురవరఁగు నని గ,ణించుచు మహర్షి వర్యులుగనిమిసృపాలు
దేహమును బేర్చితోడ మరణించి రంత, నుద్భవించెఁ గుమారకుంఠాక్కరుండు.

వ. అతండు స్వదేహంబునం జనించుటంజేసి జనకుండనియు విదేహజుండగుట వై దే
హుండనియు మథనజాతుండగుట మిథిలుండనియుఁ బరఁగె. ఆ మిథిలునిచేతనే
“మిథిల”యను పురంబు నిర్మింపఁ బడియె. ఆ జనకునివలన నుదావసుండును, వాని
వలన నందివర్ధనుండును, వానివలన నుకేతుండును, నా నుకేతనృపతికి దేవరా
ణుండును, వానికి బృహద్రథుండును, నతనికి మహావీర్యుండును, వానికి సుధృ
తియు, సుధృతికి ధృష్ కేతుండును, వానికి హర్యశ్వండును, నతనికి మరుండును,
మరునకుఁ బ్రతింధకుండును, వానికిఁ గృతరయుండును, వానికి దేవమీఱుం
డును, వానికి విధృతుండును, విధృతునకు మహాధృతియు, నతనికిఁ గీర్తిరాతుం
డును, వానికి మహారోముండును, వానికి స్వర్ణరోముండును, నతనికి హాస్వ
రోముండును, నా హ్రస్వరోమునకు సీరధ్వజుండును జన్మించిరి. 369

గీ. జన్మమునకై యతఁడు భూమిదున్నెడునెడఁ, బ్రభవమందెచ నీత సీరరాగ్రమందు
దాన సీరధ్వజుండనిరధారుణీంద్ర!, యతఁడు ప్రఖ్యాతుండయ్యె ధ్రోణతలమందు.

వ. ఆ సీరధ్వజునకుఁ గుశధ్వజుండు, నతనికి ధర్మధ్వజుండు, వానికిఁ గృతధ్వజ మితధ్వజ
లను నిర్వరుపుత్రులుం గలిగిరి. అందుఁ గృతధ్వజునివలనఁ కేశధ్వజుండును, మిత
ధ్వజునివలన ఖండికుండును జన్మించిరి. కర్మతంత్రజ్ఞుండగు ఖండికుండు విద్యా
విశారదుండగు కేశధ్వజునివలన భీతుండై యెటకేనిఁ జనియె. కేశధ్వజునకు
భానుమంతుండును, నతనికి శతద్యుమ్నుండును, వానికి శుచియును, వానికి సన
ద్వాజుండును, వానికి సూర్యకేతుండును, వానికి నజుండును, నజునకు గురుజిత్తును,
వాని కరిష్టనేమియు, వానికి శ్రుతాయువును, వానికిఁ బార్శ్వకుండును, పార్శ్వ
కునకుఁ జిత్రరథుండును, జిత్రరథునకు మిథిలాధిపతియగు ధ్రువాక్షియు, వానికి
హేమరథుండును, వానికి నత్యరథుండును, నతనికి నువగురుండును, వానికి నగ్ని
సంభవుండై న యువగురుండును, వానికి సావనుండును, సావనునకు నువర్చుం
డును, నువర్చునకు నుభూషణుండును, వానికి శ్రుతుండును, వానికి జయుండును,

వానికి విజయుండును, నతనికి హృతుండును, వానికి ననఘుండును, వానికి వీతి హవ్యుండును, వీతిహవ్యునకు ధృతియు, ధృతికి బహుళాశ్వుండును, బహుళాశ్వునకుఁ గృతియుఁ, గృతికి మహావశియును జనించిరి. 371

గీ. ధారుణీశ్వర! మైథిలుల్ రవీర లధిగ, తాత్మవిద్యావిశారదురై నవారు
విమలయోగేశ్వరప్రసాదమున గృహము, లందునుండియు నిర్వంధ్యురై నెగడిరి.

అధ్యాయము 14.

—ఉత్తర చంద్రవంశశ్రేణిహాసము — పురూరప శ్చరిత్రము ఉత్తర—

శ్రీశకుఁడు:—

మ. అవసీనాయక! యింకఁ బావనతరంగజౌ చంద్రవంశంబు నే
వివరింతున్ వినుమయ్య! పుణ్యయశులై రపెంపొందు నైలాది భూ
పవరేణ్యుల్ నుతియింపఁగొంబడుదు రశ్వంశంబునం దా చరి
త్ర వినంగా హృదయంబునందు నధికోతాహంబు చొప్పిల్లెడిన్. 373

చ. మునుపు సహస్రశీర్షుడగుపూరుషు నాభినరస్సరోరుహం
బున జగముల్ సృజించుటకుఁ బ్రబుట్టినబ్రహ్మకు నద్గుణాదులన్
జనకనమానుడై ఘన యశశంబునుబొందిన యతీవ్రష్ట నా
తని నయనంబునం దమృతరథాముఁడు సోముఁడు పుట్టెఁ బట్టియై. 374

తా. ఆ సోమున్ సరసీరుహాసనుఁడు విశ్రప్రాపధ్యుడుశ్రేణికిన్
జేసెన్ నాథునిగాఁ ద్రిలోకముల నాశజిన్ గెల్చి యత్కున్నతిన్
దా సల్పెన్ ఘనరాజసూయమఘమున్ దారావిభం డాపయిన్
ద్రాసం బించుకలేక దేవగురుదాశరన్ దారఁ బల్కిన్ గొనెన్. 375

ఉ. దేవగురుండు దీనతనురదేవకుఁదేవకుఁ దన్ను వేడినన్
గావరమొప్ప నాతని నిరకారముఁజేసి యొసంగఁ డయ్యెఁ దా
రావనితాలూమను దురరంబు భరంబుగ నయ్యె నప్పు డా
దైవతకోటికిన్ సమదశదానవకోటికి దన్నిమి త్తమై. 376

చ. సురగురునందుఁ గోపమునశశుక్రండు దానవయుక్తుడై నిశా
కరునకు నూతయై నిలిచెత్కూరమణా! యిదివింఁబ న్నేహాభా
న్వరుడయి సర్వభూతగణానంయుతుడౌచు హరుండు ధీరతన్
గురుసుతుడౌ బృహస్పతినిఁగూడె రణంబున కాయితంబుగన్. 377

- గీ. సర్వసురగణోపేతుడై శ్రవ్యుడై డెలమి, గురుననుసరించె నిటు సురారసురవివాశ
కారణంబగు భీమసంక్రమా మయ్యై, దారకొఱకునై యత్తత్యగౌరవేంద్ర!
- ఉ. పిమ్మట సంగిరోముని నిశవేదితుడై కమలాననుండు న్యా
యమ్మిది కాదు నీ కనుచునా యమృతాశను మూడలించి శీ
ఘ్రిమ్ముగ దారనున్ బతికిగ్రమ్మట నీయగఁ జేసె సంత గ
ర్భమ్మునుబూనియున్న దనిభర్తగ్రహించెను నెమ్మనమ్మునన్. 379
- సీ. నాక్షేత్రమునఁ బరశనిక్షిప్తమైన యీ, కడుపును వేవేగరవిడుపు విడుపు
పొలఁతి! యపత్యక్తముఁడనాట నేను నిన్, భస్మమ్ముఁజేయఁ బూరనను నిజమ్ము
అని బృహస్పతి పలుకునంతలో సిగ్గిలి, తార స్వర్ణాభుఁ గురమారుఁ గనియె
నకుమారునిఁ గాంచియలబృహస్పతియును, జండుండుఁబుత్రవాత్సల్యమొదవ
- గీ. నాకొమగుఁ డీతఁ డరయంగ్రసీకొమరుఁడు, కాడటంచును వాడంబురలాడుచుండఁ
దాపసులు దేవతలుఁగూడితార నడుగఁ, జెప్ప దయ్యె నింతేనియ్యసిగ్గుకతన.
- మ. కొమరుం డప్పడు తల్లిఁ జూచి పలికెన్ శ్రుద్ధాత్ముడై యిట్టు లో
యమ! యీ టక్కరిలజ్జయేటికి? యసరద్యాయపార వైతీపు నీ
చమళిన్ దాపఁగ నేమిలాభ మిఁక దుశ్శృంకల్ విసర్జించి వే
గమ యెవ్వనికి నన్నుఁగంటివా యెఱుంగన్ దెల్పుమా యేర్పడన్. 381
- గీ. తార నేకాంతమునకు విరహాత పిలిచి
యనునయించుచుఁ నదుదంత్రమడిగె నేర్చి
సోమునకుఁబుట్టె ననుచు నాశనుదతి పలికె
నల్లనఁ దనూజ గ్రహియించెనమృతకరుఁడు. 382
- గీ. ఆ సుతునకు నజుడు బుధుఁడనెడినామ, కరణముం జేసె బుద్ధివిరకానయుక్తుఁ
డై చెలంగునటంచు నరయ్యమృతరశ్మితనయునిం గాంచి యహితమురదంబునొండె.
- సీ. బుధునకు నిలయందుఁబాడమెఁ బురూరపుం, డతనిపుట్టువు మున్నెరయధిప! వింటి
వింద్రనభన్ విబురభర్తగీతములై న, తద్రూపగుణగణౌరదార్యశీల
విక్రమాదుల సర్ధివిని మెచ్చి యూర్వశి, పూవిలుకానితూరపులఁ గలంగి
అతనియంతికమునకరుదెంచి మిత్రావ, రుణశాపవశతఁ దారొక్కన్నమనుజు
- గీ. భావమును బొందినట్టిదిరకావున సుమ, బాణసదృశరూపంబునఁబరఁగునట్టి
యా పురూరపుఁ గాంచి ధైర్యంబువిడిచి, యతనిపజ్జను నిలిచె ధరరాధినాథ! 384
- ఉ. పొచ్చెనులేక వచ్చి తనరపొంతను మచ్చిక నిల్చియున్న య
య్యచ్చరలేమనుం గని ప్రహర్ష వికస్వరలోచనాబ్జుడై

మెచ్చి పురూరవుండు తమిరమించిన డెండముతోడ నిట్లు వా
క్రుచ్చె యతాంగితో నుమధుర్రోక్తుల నెమ్మిది బ్రహ్మస్థరోముచ్చైః.

385

పురూరవుడు:—

గీ. స్వాగతము నీకు నో యెలనాఁగ! యిందు, నిల్వమా యేమి నేయును? నీకు నేను
మెలఁత! నాతోడఁ గూడిరమింపు మనకు, శాశ్వతసమంబు లురురత్తి సాఖ్యమగుత.

ఊర్వశి:—

శా. భూపా! నుందరయాప! యెవ్వరి మనంబున్ దృష్టియున్ మగ్గుననీ
నీపై లగ్నముగాకయుండుఁ జెప్పుమానిక్కంబుగాఁగన్ మన
స్తావంబున్ మారియించు తానక తనూనంగం బయత్నంబుగాఁ
బ్రాపింపన్ వలదంచు నెట్లుకొనిపోనన్ శక్యమే యేరికిన్.

387

క. ధీరత నీన్యానములగు, నీరెండుపాటేల్లఁ గావురమీ నీ తోడన్

నే రమియించెద జ్ఞాఘ్నుడె, కా రచులులకున్ వరుంచుకొన్నవరుముఖ్యా!

388

గీ. ఘృతము నాకు భక్ష్యమగుకొక్షితివరేణ్య! కడఁకను మైధు నీతరకాలమందు
విగతవస్తుడనై కానుకపింపరాదు, నా కనఁగ నీయకొనీ'నల్లరకా'నని ఐతి.

389

నీ. నరలోకసమ్మోహనములగు త్వద్రూప, భావంబు లత్యద్భుతావహములు
మనుజుఁ డెవ్వఁడు స్వయంసంప్రాప్తవగుదేవి, నిన్నిన్నఁ గొల్వఁ నృసింహకరించు
నని యుగ్గడించు చరయ్యతివతోఁగూడి య, ధాన్వరీతిన్ బ్రమోదనంబుతోడఁ
గమనీయ బృందారకవిహారభూములౌ, చైత్రరథాదులన్ సంతతంబు

గీ. నబ్జకింజల్కగంధ స్రవమంచితశుభ, తరముఖామోదముమితచేతస్కుండిగుచుఁ
బెక్కువత్సరగణములుప్రీతిమెలఁగు, చోలిమై హర్ష వారిధి నోలలాడె.

390

వ. అంత

391

గీ. శక్రుఁ డూర్వశిలేని యాస్థానభూమి, యింపు జనియింపకుండె నాకొంచుకేనిఁ
గాన మీరలు గొని తెండుకడఁకఁ బోయి, యనుచు గంధర్వులం బన్వేషనవరేణ్య!

ఆ. వారు రేయి నంధకారమ్ము గ్రమ్మంగ, నరవరోక్షమునకున్ స్వానములు
యూర్వశికిని గూర్చునరణకంబులఁబట్టి, బలిమి నపహరించిరలఁగఘనమాయ.

393

గీ. ఉరవడిం గొనిపోఁబడుచున్న తనదు, నుతుల మొఱవిని యూర్వశిమతిఁ గలంగి
కుపతి, వీరమాని, నపుంసకండునై న, యితనిచే హతనైతి నింకేమి కలదు? 394

చ. చెడితిని వీని నచ్చికనుకొచ్చెర మ్రుచ్చులు మాయఁజేసి నా
కొడుకుల మ్రుచ్చిలించి రధిరకుండని యెంచితి వీని నాత్మ నీ

తఁడు పురుషుండెయ్యయ్య నెడఁగదన్ బెనుభీతి కలంచి వైవఁగాఁ
ఒడఁతియుఁబోలె నీపగిదిఁబాన్పును వీడకయుండె భీరుండై.

395

వ. అని పురూరపు నుద్దేశించి

396

చ. విడువిడు నాదుమేనఁ బెనఁగవేసిన బాహువులన్ గునాధ! నా
కడను వసింప కీవు తొలఁగగన్జను మెయ్యెడకేనిఁ జూడ న
ల్పుండ వతికాతరుండ వతిశ్రలోలమనస్కుండ వై న నీ వి టా
గడమున నన్మోఱంగితివిఁగా యిది యెల్లను దెల్ల మియ్యెడన్.

397

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. బరిఁగోలన్ గరిరాజువోలెఁ గటువారఁగ్బాణావలీవిధుండై
ధరణీశోత్తముఁ డా పురూరపుఁడు శాతంబౌ కృపాణంబు ను
ద్ధురలీలన్ పలకేలఁదాలించి వివరస్మిందై నిశీధంబునన్
గురురాజోత్తమ! ప్రాథమీయఁ బఠచెన్బాప్తే శ్చ రక్షింపఁగన్.

398

గీ. అంత నా మేవముల డించిరయచటవారు, చేజరిల్లిరి యుజ్జ్వలశ్రదీప్తులెనఁగఁ
దగరులన్ గొని చనుపెంచురమగనినగ్న, వేషుఁ గని బానఁదప్పటన్రవెడలెనుదతి.

శా. విలుండైన పురూరపుండు నట శ్రయ్యన్ జాయనుంగాన కు
ద్వేలోద్విగ్నమనస్కుండై సతతమున్రబెన్వంతలన్ గుందుచున్
వ్యాలోలత్వమునన్ నమ స్తధరణీభాగంబు నున్మత్తుఁడుం
బోలెన్ దగ్ధతచిత్తుండై తిరిగె నోరభూపాలకగ్రామణీ!

400

మ. చెలువారంగఁ బురూరపుండును గురుశ్చేత్రంబునందున్ రహ
స్థులి నయ్యూర్వశి నేవురన్ జెలుల నోరజన్ గాంచి యత్యంత హ
ర్షలనద్వక్త్రీనరోరుహుండగుచు నుత్సాహంబు దీపింపఁగన్
బలికన్ శోభనమైనయట్టి పలుకున్రజౌరవ్యవంశోత్తమా!.

401

గీ. ఓహూ! నా జీవితేశ్వరి! యుండుముండు, కఠినహృదయా! ననుస్వీడఁగఁజనదిట
మంతనంబును బాటించిరయింతదనుక, నన్నుఁ దనువక యేగుటరచన్నె! నీకు. 402

ఉ. నీవు త్యజింతువేని వినుకనిక్కము మేదినిమీఁదఁ గూలెడున్
దేవిరొ! నామనోజ్ఞుగుగురదేహము గృధ్రములు స్వృకమ్ములున్
దావకసుప్రసాదరహితమ్మగు నాతనువున్ భుజించెడున్
గావున నంతకన్న మునుకగావుము నన్నుఁ గృపార్ద్రబుద్ధివై.

403

ఊర్వశి:—

- చ. పురుషుడ పీపు గాన నృసరపుంగవ! చావఁ దలంపఁ బోకు వి
స్ఫురిత భవచ్ఛరీరమునృముట్టి వృకమ్ములు మెక్కకుండుతన్
గరము భయంకరమ్మగు వృకమ్ముల డెందమువోలెఁ గ్రూరమౌ
తరుణులతోడి పొత్తైపుడుఁద్యాజ్యము పూజ్యముకాదు భూవరా! 404
- క. క్రూరలు నదయలు దురహం, కారలుఁ బృథుసాహస ప్రశకారలు సగుప్తీ
లూరక యల్పార్థమునకె, దోరింతురు మగని నేనిఁదోఁబుట్టువు నేన్. 405
- ఆ. కల్లనచ్చికలనృగల్పించి మైత్రిపోఁ, దివిచి కొత్తక్రాత్తృచవులు మిగి
స్వైరవృత్తులగుచుఁజూరింబలగుచును, మెలఁగుచుండు రెపుడు మెలఁకలెందు. 406
- క. వినుమో వల్లభ! యొకరే, ననుఁగూడి వసెంతు హాసనాంతంబున నం
దను లన్య లింక నీకున్, జనియింతురుసుమ్ము ప్రకటకసౌజన్యనిధి! 407
- క. అంతఁ బురూరవుఁ డూర్వశి, సంతర్పత్ని గనెఱింగియరిగెఁ బురికి న
ద్వాంతమున మగిడివచ్చి యు, పాంతమునన్ వీరమాతృనయ్యునివఁ గనన్. 408
- క. రేయిఁ గడపెఁ బ్రేమదంబున, నా యూర్వశిఁ గూడి యనిపఁడఁబిమ్ము నా
తోయలి విరహాతురుడగు, నా యొడయని దీనుఁగాంచియనె నీరీతిన్. 409
- క. పార్థివ! యీ గంధర్వుల, నర్థింపు మిడుదురు నన్నునన నవ్విభుచే
దుర్ధర్షులు గంధర్వులు, ప్రార్థితులై యొనఁగి రతనిరకగ్నిస్థాలిన్. 410
- గీ. దాని నూర్వశిఁగా మదిఁదలఁచి వనిని, గుమ్మలు చునిఁ బుటిఁ గెఁ బురూరవుండు
నడవినాస్థాలినునిచియాతఁడుగృహమున, కేఁగియూర్వశిన్నిశలధ్యానించుచుండె.
- వ. అంతఁ దేతాయుగంబు సమావృత్తంబగుడు నా పురూరవుని మనంబున వేదత్ర
యంబు ప్రాదుర్భవించె. అప్పు డాతఁడు స్థాలి నునిచిన చక్కటికిం జని తత్సమీ
పంబున శమిగర్భనంజాతంబగు నశ్వత్థంబు నుపలక్షించి యయ్యత్వత్వంబున నర
ణిద్వయంబుఁ గల్పించి యూర్వశీలోకంబుఁ బొందంగోరి క్రింది యరణి యూర్వశి
గా మీదియరణి తానుగా నుభయమధ్యకాన్తంబు పుత్రింసుగ మంత్రంబుల
ధ్యానించుచు మఱించె. తన్నిర్మథనంబున విభావసుండు జన్మించి జాతవేదుండ
నంబరఁగి రాజగు పురూరవునివలనఁ ద్రయీవిద్యచేఁ ద్రేతాగ్నిరూపపుత్రత్వం
బునఁ గల్పితఁడయ్యె. ఇల్లు. 412
- గీ. ఊర్వశీలోకమును గోరియిర్విద్యాఁ, డభిలషేవస్వరూపు నరహోక్షు మది
నభవు భగవంతునాద్యునిరయజ్ఞ విభుని, బేర్చియజియించెనాజాతృవేదుకతన. 413

- గీ. ప్రథమమున సర్వవాఙ్మయప్రణవరూప, వేద మొక్కండ యొక్కండభావవిపదేవుఁ
డాదినారాయణుండు లేకడన్యఁడెవఁడు, నొక్కండేయగ్నివర్ణంబునొక్కండేయగు.
- వ. త్రేతాముఖంబున నియ్యది త్రైవిధ్యంబుఁ జెందె. అనంతరం బా రాజేంద్రుం డప
త్యంబగు నగ్నికతన గంధర్వలోకంబుం బొందె. 415

అ ధ్యాయము 15.

అథ పరశురామచరిత్రాంశం

శ్రీశుకుండు:—

- వ. ఇలాపుత్రుండగు పురూరవున కూర్వశివలన నాయువు, శ్రుతాయువు, సత్యాయువు, రయుఁడు, విజయుఁడు, జయుఁడు నను నార్వురు కొమరు లుద్భవించిరి. శ్రుతాయువునకు వసుమంతుండును, సత్యాయువునకు శ్రుతంజయుండును, రయునకు నేకుండును, జయునకు నమితుండును, విజయునకు భీముండును బొడమిరి. ఆ భీమునకుఁ గాంచనుండును, నతనికి హోత్రీకుండును, వానికి గంగను బుక్కిటం బట్టిన జహ్నుండును, నా జహ్నునకుఁ బూరుండును, నతనికి బాలకుండును, నతనికి సజకుండును, నతనికిఁ గుశుండును, గుశునకుఁ గుశాంబుండు, ధూర్తయుండు, వసువు, కుశనాభుండు నను నలువురుకొడుకులును గలిగిరి. కుశాంబునకు గాధి జనించె. సత్యవతియను నా గాధికన్యను ఋచీకుండను బ్రాహ్మణుండు యాచించె. అననుసూపుండగు నా వరుంగాంచి గాధిరా జిట్లనియె. 416

- సీ. ఒకచెవి నల్లనైరయొడలెల్ల జాబిల్లి, యోజను దెల్లనైరతేజరిల్లు
గుఱ్ఱముల్ వేయి యుంక్కువగాఁగఁ గన్వతై, కొనితెచ్చి యొనఁగుముక్కుశివంశ
జాతుల మే మనియూతెఱంగునఁ బల్కఁ, బృథ్వీశు నభిమతంబెఱిగి తోన
వరుణదేవునికడకరిగి యా హయముల, వెనఁ దెచ్చియిచ్చి యగ్రబిసరుహాక్షిఁ
గీ. బెండ్లి యాడె ఋచీకుఁడుకవిదప సతియు, నత్తయు నపత్యకాంక్షనైరయ్యంబుతోడఁ
దన్ను సంప్రార్థనముఁజేయఁగడత్రియంబు, సల్పఁగా నెంచి యా ఋషిసత్తముండు.
- గీ. బ్రహ్మమంత్రంబులన్ దనకవత్తికి మఱి, క్షాత్రమంత్రంబులన్ దగకృష్ణశ్రువునకు
చరువుఁ గల్పించి యమ్మునిసరభసమున, స్నానమొనరించుటకునయ్యిచనియెనదికి.
- వ. అంత.

419

- చ. చరువు మదీయ మి మ్మనుచుకనత్యవతిన్ జనయిత్రి వేడఁగా
మురిపెమునన్ స్వకీయచరువున్ దన తల్లికి నిచ్చి తల్లిదా

చరువును దాభుజించె సదిశసంయమినిన్ముగ డెరింగి భార్యతోఁ
బరువడి నిల్లు వల్కె మగురవా! యొనరించితి కష్టకార్యమున్. 420

గీ. ఘోరుఁడున్ దండధరుఁడునాకొడుకు నీకుఁగలుగు నీభాశబ్రహ్మవిత్స మఁడగునన
నల్లు కాఁజనదనుచు సతత్యవతి తనదు, వల్లుభుని వేడె వినయసంక్రమి మసంగ.

గీ. భార్యయెడలఁ బ్రసన్నుడై భర్తవుండు, పల్కె నీరీతి నల్లనిశ్చనాశ్రుఁడ్లన్
వాడగు నటంచు నంతఁ దరత్పత్తి కుద్దు, వించె జమదగ్ని పారవోర్వీతఁటిక!

వ. ఆ సత్యవతి మహాపుణ్యయు, లోకపావనియునగు కాళికి యను సృనంతి యయ్యె.

ఆ. రేణుగుహితయైనరేణుకాదేవిని, విజ్ఞుఁడు జమదగ్నిరపెండ్లి యయ్యె
వరున నామెయందుర భర్తవబుష్పికిని, వసుమనాదినుతులరచ్చభవ్వమరి. 424

ఉ. వీరలలోన రాముఁ డనిశ్చితుఁడు డయ్యెఁ గనిష్ఠపుత్రుఁ డిం
పారెడు నైష్ఠవాంశముననభ్యుదయంబును గాంచి మించి హే
లారతి సర్వసైహాయకులంబును బీచమణించి ధీరుఁడై
ధారుణిఁ జేసె శ్మతరహితంబుగ నిర్వదిమొక్క మాఱుగిన్. 425

ఉ. రాజకులావతంస! యవరరాధము స్వల్పమెయయ్యు నన్మహా
తేజుఁడు జామదగ్నుఁడతిగృహుల భూభరహేతుభూతులన్
రాజుల బ్రాహ్మణాహితులఁబ్రాకటరీతిని బిల్కుమాఁర్చెఁ దా
రాజసతామసాత్ముఁడు నిరంకుశవృత్తియునై పొరింబారిన్. 426

పరిక్షితుఁ—

ఉ. మాటికి మాటికిం జలమునమానక శ్మతీయకోటిసల్లు బా
హుటముగా నధించుటకునా భగవంతునకేమియెగు నొ
మోటములేకచేసి రలభూభుజులెల్ల నయ్యునంశమున్
సూటిగఁ దెల్పఁగాఁ గడవెనసూరిజనోత్తమ! యోగవిత్తమా! 427

శ్రీశుకుఁడుఁ—

సీ. అర్జునాభిఖ్య నొకప్పురెడు ఘనుఁడు శ్మత్రీయపుంగవుండు సైన్యహయస్థపాలుఁ
డచ్యుతాంశాంశు దరత్తాత్రేయు వివిధార్ప, సంబుల నారాధనంబుఁజేసి
బాహుసహస్రింబుఁబ్రత్యగ్ని జనుము న, వ్యాహతేంద్రియములురయశము బలమా
నోజంబు శ్రీయుసుర దేజంబు యోగేశ్వ, రత్వంబు నణిమాదిరరాజతగుణ

గీ. భరితమైన యైశ్వర్యముంబడసి యెలది, నఖిలలోకంబులందుఁ దాననఁచిరాత
గతిని విచ్చలవిడి నదాగతియుఁబోలె, సంచరించుచునుండె రాజగ్నివర్మ! 428

మ. మదవిస్ఫుర్జితః డద్దుచుండు నిజభారమారత్న సంయుక్తుడై
హృది రంజల్లంగ సర్వదాజలములన్ గ్రీడించుచున్ విస్మయ
పదబాహుబలనంపదన్ వెన నదిన్ బంధింప నయ్యేటి నీ
రెదురై పాటుచు ముంచినై చెఁ గురురారాజేంద్రా! తటీభాగముల్. 429

ఉ. డ్మావర! య త్తటిన్ విడిసిరళప్పు జపించెడు వీరమానియా
రావణుడత్తటిన్ స్వశిబిరంబు ప్రతీపజలప్రవాహ వి
స్లావితమాటఁ గన్గొని కరలంతను బొందుచుఁ గార్తవీర్యధా
త్రీవరవిక్రమంబు నయిరంపక ప్రౌఢి నెదిర్చె నాతనిన్. 430

గీ. అంతటఁ గృతాపరాధు దశశాస్త్రుఁ బట్టి, యతివల నమక్షముఁ గట్టిరయింజనుండు
తనదు మాహిష్మతీపురంబునను బెట్టి, వానరమునట్లు నెట్టె నశనక్షఁ దుదిని. 431

క. అతఁడొక్కనాఁడు మృగయా, రతుండగుచు వివిక్తమగు సరరణ్యంబున ను
ద్ధతిఁ గ్రమ్మఱుచున్ జేరెన్, యతితిలకుండగు జమదగ్నియాశ్రమపదమున్. 432

గీ. తాపసోత్తముండగు జమదగ్ని యంత, సై నికామాత్యవాహనశహితుడైన
యా మహీపాలవర్షునశ కర్షణంబుఁ, గానుధేనువుకతన నశగ్గలికఁజేసె. 433

మ. తనయైశ్వర్యముకన్న మిన్నయగు నురవ్యతనంపదన్ బేర్చు న
మ్మనిచందుగ్రీన్ జమదగ్ని నచ్చటఁ దపోభూమిన్ బొడంగించి యా
తని యాతిధ్యము నాదరింపక తమిన్ శదా నా హవిర్ధానిపై
మనమున్నిల్చెను సైహయాధిపతి నిర్మర్యాదుడై పార్థివా! 434

మ. అవలంబునఁ జేసి సైహయవిభుండమ్మానిరాక్షోమధే
నువు బల్కిన్ హరియుంప స్వీయభటనందోహంబుఁ బ్రేరేఁప వా
రు వడిన్ లేగనుగూర్చి యమ్మొదవు నాశ్రకోశింపుచుండంగ మ
క్కువ నూహిష్మతి పట్టణంబునకునుగ్గొంపోయి రువ్వెత్తుగన్. 435

గీ. రాజు వెడలినపదపడిర్రాముఁ డాశ్ర, మావనికే నేగుడెంచి యరయ్యవనినాథు
దాప్త్యమును విని పృథునండశ్రతాడితమగు, కృష్ణనర్పంబుకరణిఁ బెన్కినుకఁజెందె.

గీ. ఘోరపరశువు సశరత్యాణీరయుగముఁ, గవచమును గార్ముకంబునుగడఁకఁదాల్చి
యూధపతిపైకి దుముకుమృగగాధినాథు, పగిది రాముండు సైహయశపతినిఁగవిసె.

మ. పురినిన్ జొచ్చుచు సర్జనుండు కనియెన్ శభూరిప్రతాపానల
స్ఫురణున్ శత్రుచమూమదాపహరణున్ శసూర్యాంశుదీప్యజ్జటా
భరణున్ బాణధనుఃపరశ్వధధరున్ బ్రస్ఫీతకృష్ణాజినాం
బరు సంత్రాసకరున్ భృగుప్రవరు సంహారక్రియాతత్పురున్. 438

- మ. కని యా హైహయచక్రవర్తి చటుల్గగ్రీకోధవిస్ఫూర్తి స్తం
దనమా స్త్యశ్వపదాతియుక్తములు నానాశస్త్రజాలోగ్రముల్
హననోద్యోగచణంబులైన పదునేడక్షాహిణు ల్పంచె దోఁ
దునిమెన్ దా నొకరుండ చేర్చి భగవంతుండైన రాముం డటన్. 439
- చ. పవనమనోజవుండు రిపురవర్గనిఘాదనుడైనయట్టి భా
ర్గవుండు కడంకతో నిజవరశ్వధమున్ నిగిడించె నందు బా
హువులును గుత్తుకల్ పదములూరువులున్ దెగ యుద్ధభూమి వా
రువములు సారథుల్ మడియరోజుచుఁ గూలిరి విద్విషదృఢుల్. 440
- వ. ఇట్లు శోణితకర్దమంబగు సంగరాంగణంబున భార్గవరామకుతారసాయకంబులఁ
గవచంబులును, ధ్వజంబులును, గార్జుకంబులును, గంభీరంబులును నికృష్టలబ్ధులై
నేలంగూలంబడిన నిజపై న్యంబును బొడఁగాంచి రోషకుటిలభ్రుకుటియుగభ్రుండ్లై
- ఉ. అంచితవిక్రమాఘ్రుడగుశుష్టునుఁ డాత్మనమాన్రసాహులన్
బంచశతాంబులనురబంచశతోగ్రధనుస్సులంబు సం
ధించెను రాముపైఁ బటవశధీరుండు రాముండు నేకధన్వుడై
సించెను వాని నన్నిటినిరజేవ దలిర్పఁగ నన్నికోలలన్. 442
- చ. దుర్జయములఁ బర్వతంబులను శ దోర్బలమొప్పఁగఁ బెల్లగించి వే
గమ పటతెంచు సన్జనునిఁ శ గాంచి తదీయ మహాభుజానహ
స్రము నుఱుమాడ్కివైచె నహి శ రాజఫణంబులఁబోలె యుద్ధరం
గమున భృగుప్రకాండుఁ డతి శ కర్కశసేమి కుతారధారలన్. 443
- క. పిమ్మట ఖండితభుజుడగు, నమ్మనుజేంద్రుని శిరంబునలఁటిన్ గిరిశృం
గమువలెన్ గూల్చె నుద, గ్రమ్మగుపరశువునఁ బరశురాముండు క్షీతిపా! 444
- క. తమతండ్రి హతుండైనన్, సమరక్షితి నిలువ కయుతనంభ్యాకులు భూ
రమణుని కొమరులు కడు వే, గమునన్ బాటిరి భయప్రకంపితమతులై. 445
- చ. పదపడి వైరిఘుస్మరుండు శ భార్గవరాముండు లేగతోడ న
మొద్దదవున్ వే మరల్చుకొని శ పోయి నిజాశ్రమభూమి యల్లనన్
గదిసియుఁ దండ్రి కర్పణముఁ శ గా నిడి యాత్మకృతంబు నర్వమున్
వదలక తెల్పె దండ్రికిని శ భాగ్యలకున్ గరువంబుఁదోఁపఁగన్. 446
- వ. అది విని జమదగ్ని పుత్రున కిట్లనియె. 447
- క. వినునర్వదేవమయుడగు, జననాయకుఁబట్టి యుఱక శ చంపుటకతనన్
ఘనభుజ రామా! పాపం, బానరించినవాడవైత శ యో! యిదితగునే? 448

- గీ. మనము బ్రాహ్మణులముగదా! శతనయ! సర్వపూజ్యతం బొందితిమి తాల్మి
మూలమునన
లోకగురుండగు దేవుండుగై కొనెఁజుమి, తాల్మి నాపారమేష్ఠ్యపరదంబు నిజము.
క. విప్రులసిరి భాసిలు సౌ, రసభయుంబలె నిరంతరము త్నమకతనన్
క్షిప్రగతి హృష్టఁడౌ లో, కప్పభుం డా హరి త్నమావిశ కానయుతులకున్. 450
గీ. అన్న! విను బ్రహ్మవధమునకనన్నమిక్కుటమ్ము మూర్ధాభిషిక్తవశధమ్ము కానఁ
జిత్తమా యచ్యుతునియందుఁగజేర్చిత్తీర్థ, సేవచే బాతకమ్ము ద్యుజింపు మయ్య.

అ ధ్యాయము 16.

❀❀❀ విశ్వామిత్ర చరిత్ర ❀❀❀

శ్రీశుకుఁడు:—

- గీ. ఓ క్షితీశ్వర! జనకోపశశిక్షితుండయి, వల్లెయని రాముఁడొక్క సంవత్సరంబు
తీర్థయాత్రలఁ గావించితిరిగి తనదు, పుణ్యతరమగు నాశ్రమభూమిఁ జేరె. 452
క. ఒకనాఁడుగంగకున్ రే, ణుకచని యట నప్పరోగగణోపేతుండై
వికచాబ్జమాలియై మ, చ్చిక గంధర్వపతి క్రీడనీయుటఁ గాంచెన్. 453
గీ. నదికి జలమునకై చన్నరముదిత యట్లు, క్రీడఁగావించు నతని వీక్షించుచుండ
నెలమి నాచిత్రరథునిపై ననించుకంత, స్పృహ మదిజనింపఁగా హోమశవేళ మఱచి.
క. కాలాతిపాతమగుటన్, లోలో మునిశాపశంకరలోఁగుచు నాలో
నా లేమ వచ్చి కలశము, మ్రోలన్ బెట్టియును గేలుర మొగిడిచి నిలిచెన్. 455
గీ. దారవ్యభిచారమున్ జమదగ్ని యెఱిగి, కోపఘూర్ణితనయనుండై శకొడుకులఁగని
దీనిఁ బాపాత్మురాలి వశధింపుండనిన, నాక్రియన్ జేయరైరి వారరవనినాథ! 456
గీ. పిదప రాముండు దాఁ బిత్పరప్రేరితుండయి, తల్లితోఁగూడఁ దనదు భ్రాతల వధించె
మునివరుండగుజనుదగ్ని శఘనతపస్స, మాధిదివ్యప్రభావ మర్రృజ్ఞఁ డగుట. 457
గీ. అంత జమదగ్ని సంప్రీతుండగుచు నిజత, నూజు వరమును వేడ నగ్రహించె
హతులజితమును దద్వరధాన్యస్మృతియును, రాముఁడర్థించె వరముగారాజతిలక!
గీ. కుశలులై నిద్రచుండి మేరల్కొన్నయట్లు, తక్షణము వారు లేచిరిధరణినాథ!
పితృతపోవీర్యవై భవారభిజ్ఞఁ డగుట, నిట్లు రాముండు సేసె సురహృద్వధంబు. 459
గీ. ధారుణీశ్వర! యద్భుతాత్మజులు మదిని, సంస్మరింపుచుఁ దమలోనగ్రస్వపితృవధము
రామవీర్యాతిరేకతిరస్కృతులయి, యెందు సౌఖ్యంబులేశంబుఁగబొందరైరి. 460

- శా. ఆ రాముం డొకనాఁడు భ్రాతృసహితుం యై వీరిమీఁబంగఁ గాం
తారక్షోణికి బోవ నర్జుననుతుల్ య తచ్చిద్రమునప్పటి ప్రా
గైర్వరంబున్ దగఁ దీర్చుగాఁ దలఁచి దు య ప్పొరంభులై పావకా
గారాసీను ముకుందభక్తుని మునిన్ య ఖండించి దుర్వీశ్వరా! 461
- చ. కృపణత రామమాతయగు య రేణుక యెంతగఁ గోరివేడినన్
గృహ యొకయింతలేక చలి యింపక యీగతి దుష్ప్రవర్తను
నృపనుతు లెల్లరున్ వరము య సింద్రుళిరంబును బల్మిఁ గోసి ని
శ్రుపులయి యేగి రాశ్రీమస య దంబును వీడి కురుక్షిత్తీశ్వరా! 463
- చ. ఉరము శిరమ్ము మోదికొనుచుమృలికమ్మున “రామ! రామ! న
త్వరమున నేగు దెమ్మింపు ను య తా” యనుచున్ విలసించె నుచ్చిత
స్వరమున రేణుకాతరుణి య వారుచు దవ్వలచుండియే తదా
ర్తరవము నాలకించి వేసఁ య దా రుదెంచిరి స్వాశ్రీమోర్వికిన్. 463
- మ. హతుఁడౌ తండ్రినిఁ గాంచి దుఃఖస్పృగురో య పామర్ష్యశోకాన్తము
హితులై “యక్కట! తండ్రి! ధర్మరత! యో య సింద్రా! మమును వీడి యే
గితె స్వస్లోకముఁ జేర నీ”వను చతి య క్లేశంబునన్ దూలి పె
క్కు తెఱంగుల్ విలపించి రప్పు తనయుల్ య ధ్విణీతలేశాగ్రణీ! 464
- వ. అప్పుడు. 465
- మ. పితృదేహంబిడి భ్రాతృసన్నిధిని న య వీరుండు రాముం డుద
గ్రతమై ఘోరపరశ్వధంబుఁగొని య య తాంతంబుఁ గావింపఁగా
మతి నూహించి ద్విజఘ్ననాశిత రమన్ య మాహిష్మతిం జేరి యు
ద్ధతిఁ గావించె మహాగిరిన్ నగరమ య ధన్ దచ్చిరఃపంక్తులన్. 466
- గీ. వారి రక్తంబుచేత నశ్వారిగాఁగ, గ్రాహ్యణాహితులకు నతిభయదమైన
“ఘోర” యనియెడిపేరిటిగొప్పనదిని, వాసిగా నందుఁ బ్రవహింపఁజేసెనధిప!
- చ. జనకవధంబుహేతువుగ య క్షత్రియజాతిని మట్టువెట్టఁగా
మనముననెంచి యిర్వదొక య మాఱు వసుంధర క్షత్రహాన్యయై
యొనరఁగఁజేసి రాముండు మ య హోజ్వలుఁడౌచు శమంతపంచకం
బున నొనరించెఁ బేర్చి ప్రాద య ముల్ దగఁ దొమ్మిది రక్తయుక్తముల్. 468
- గీ. రాముఁ డంతటఁ దండ్రిశిరంబుఁ దెచ్చి, శత్రువుతోడ సంధించిరదర్శననిడి
యఖిల దేవమయుండు నశ్వార్థుడైన, దేవు య జయించె మఖములభూవరేణ్య.

గీ. ప్రాగ్విశన్ హోతకు నొసంగెరబ్రహ్మకొనంగె, దక్షిణాశఁ బ్రతీచి సరధ్వర్యునకిడెఁ
ప్రీతి నుత్తరదిక్కు నుగ్ధాత కొనంగె, నిచ్చె నంతరదిశలఁ దరదితరులకును. 470

గీ. కశ్యపునకిచ్చె మధ్యభాగంబు మఱియు
బొలుపుమీఱి నార్యావర్తమును భృగుద్య
హుం డొనంగె నుపద్రష్టకుర్వినాథ
తదితరం బెల్ల నొనంగె సరదస్యలకును. 471

గీ. పిదప సంతృప్తహృదయుఁడై భృగువరుండు
ప్రహ్లాదదియకా సరస్వతీన్త్రాకటముగ
ననభృథస్సాననిర్మూలీతాఘుండగుచు
జలదనిర్ముక్తభానుండునవలె వెలింగె. 472

గీ. అంత జమదగ్ని స్మృతియు క్తమైనతనువుఁ
బడసి రామార్చితండై యశపారమహిమ
సరగ ఋషిమండలంబునన స్తముండయి
తేజగిల్లెను వింపె యో రాక్షసుఖ్య! 473

గీ. పద్మదళలోచనుండు భగవంతుండజుండు, జామదగ్న్యుండపారమ్యహామహిముండు
రాముం డాగామిమన్వంతరంబునందు, బొనంగ నప్తర్షి మండలంబునవెలుంగు.

గీ. న్యస్తదండుండు శాంతమనస్కుండునయి
నేడును మహేంద్రశిఖరి నుగ్ధానాండతండు
భూరమణ! సిద్ధగంధర్వరచారణులు త
దీయ చరితంబు సతముఁ గీర్తించుచుందు. 475

చ. పగదధినాయకుండు హరినర్వమయుండు జనార్దనుండు దా
భృగువులలోన నిట్లవతరించి నృపాలురనెల్లఁ జేవ యొ
ప్యంగ నులుమాడియాడి మహిభారము సర్వము డించివైచె నా
భృగుకులవర్యు నద్భుతచరిత్రము పాత్రీముగా? పొగడ్డకున్. 476

గీ. గాధికి సమిద్ధపావకుకరణిఁ బొడమె
నపనినాథ! విశ్వామిత్రుండమిత తేజఁ
డతఁడు తపమున శ్రుత్రీకాయంబుఁ దొలఁగి
పృథకులమగు బ్రహ్మతేజంబుఁబడసెఁ జూపె. 477

వ. రాజా! ఆ విశ్వామిత్రునకు నేకశతపుత్రు లుద్భవించిరి. అందు మధుచ్ఛందుం
డనువాఁడు మధ్యముండు. ఆ గాధేయుండు దేవరాతుండును, భృగుకులజాతుం

డును, నజీగర్తనామాంతరుండు నగు శునశ్శేపుఁ బుత్రుఁగా నియ్యకొని తన కొడుకులంగని యీతని మీకు జ్యేష్ఠునిఁగా నొనరించుకొండని యాదేశించె. ఆ యజీగర్తుండు హరిశ్చంద్రుయాగంబునకై విక్రయింపఁబడిన పురుషవశువు. ఆతండు ప్రజాపతి మున్నఁగాఁగల దేవతలఁ బ్రస్తుతించి పాశబంధంబునుండి విముక్తం డయ్యె. భార్గవుండైన శునశ్శేపుండు దేవయజనంబునన్ దేవతలచే రక్షింపఁ బడుటంజేసి దేవరాశుండనంబరంగె. మధుచ్ఛందునకు జ్యేష్ఠులైన యేబండ్రును దమతండ్రి యాదేశంబు కుశలంబుకాదని యియ్యకొనగైరి. దానంజేసి క్రుద్ధుడై కౌశికుండు దుర్మతులారా! మీరు మ్లేచ్ఛులు కం డని వారల శపించె. అంత శాపభీతుండై మధుచ్ఛందుండు తనకుఁ గనిష్ఠులైన యేబండ్రం గూడి తండ్రిం జూచి నీ యానతినిొప్పన మే ముండంగలవార మని శునశ్శేపు జ్యేష్ఠునిఁగా నంగీ కరించి తా మాతని ననుసరించిరి.

478

విశ్వామిత్రుండును నిజాజ్ఞానువర్తులైన కొడుకులంగని మీరు నా మానంబుఁ గాపాడి నన్ను వీరవంతునిగా నొనర్చితిరి. కావున మీరును వీరవంతులుకండని యనుగ్రహించి “యో కుశికవంశజాతులారా! యీ దేవరాతుండు మీ కగ్రహంబు. ఈతని ననుసరించి మెలంగుఁడు” అని యాదేశించె.

479

అష్టక హారిత జయంత సుమదాదు లజీగర్త వంశజాతులు. ఇట్లు కౌశిక గోత్రంబు విశ్వామిత్ర పుత్రులచే భిన్నభిన్నంబై ప్రవరాంతరంబునుం బొందె. ఇది దేవరాతజ్యేష్ఠత్వంబునఁ బ్రకల్పితంబయ్యె.

480

అ ధ్యాయము 17.

— రజిచరిత్ర —

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. రాజేంద్రా! పురూరవుని పుత్రుండైన యాయువునకు నహలమండును, శ్రుత వృద్ధుండును, రజియు, రంభుండును, వీర్యవంతుండును, నసేనసుండు నను సుతు లుద యించిరి. అందు శ్రుతవృద్ధవంశంబు నెఱింగించెద నాలింపుము. శ్రుతవృద్ధ సుతుం డగు సుహోత్రునకుఁ గాశ్యంపు, కుశుండు, కృత్స్నమదుండు నను మువ్వరు కొడుకులు గలిగిరి. అందుఁ గృత్స్నమదునివలన శునకుండు సంభవించె. ఆ శునకునకు బహుమంత్రప్రవక్తయైన శౌనకుం డుత్పన్నుండయ్యె. కాశ్యునకుఁ గాశియు, నతనికి రాష్ట్రుండును, రాష్ట్రునకు దీర్ఘతపుండును, దీర్ఘతపున కాయు ర్వేద ప్రవర్తకుండగు ధన్వంతరియుఁ బాడమిరి. ఆ ధన్వంతరి యజ్ఞభాజియు,

నారాయణాంశుండునై స్మరించినంతమాత్రంబున నార్తుల యార్తులం బోగొట్టుచుండు. ఆ ధన్వంతరికిఁ గేతుమంతుండును, గేతుమంతునకు భీమరథుండును, నతనికి దివోదాసుండును, నతనికి ద్యుమంతుండును, నతనికిఁ బ్రేతర్షనుండును గలిగిరి. ఆ స్రతర్షనుండే శత్రుజిత్తుగు ఋతధ్వజుడనియుఁ జెప్పబడె. అతనికిఁ గువలయా శ్వుండును, నతనివలన నలర్కాదులును గలిగిరి. 481

అరువదియాఱువేల సంవత్సరంబు లలర్కుండు భూమి ననుభవించె. అలర్కున కంటె నన్యుండగు రాజెవ్వండును భూమి సంతకాలం బనుభవించినవాఁడులేడు. అలర్కునివలన నన్నతియు, నతనివలన సునీతుండును, నతనివలన సుకేతుండును, నతనివలన ధర్మకేతుండును, వానివలన సత్యకేతుండునుబుట్టిరి. సత్యకేతునివలన దృష్టకేతుండును, నతనివలన వీతిహోత్రుండును, నతనివలన భర్గుండును, నతనివలన భార్గభూమియు జనియించిరి. వీరు శ్మత్రవృద్ధసంశంబు ననుసరించిన కాశసంబంధీకులైన భూపాలకులు. రంభుండనువానికి రభసుడను కొడుకు కలిగె. అతనికి గంభీరుండును, నతనికిఁ గృతుండును గలిగిరి. అతనిక్షేత్రంబున బ్రహ్మకులం బుదయించె. ఇఁకి ననేననుని వంశంబుఁ జెప్పెద వినుము. అనేననునకు శుద్ధుండును, నతనికి శుచియు, నతనికి బ్రహ్మసారధియైన త్రికృతుండును, నతనికి శాంతిరజండును బాడమిరి. అతండు చరితార్థుఁడు నాత్మజ్ఞానియు నయ్యె. రజి యనువాని కేనూఱుగురు కొడుకు లుదయించిరి. ఆ రజి దేవతలచే సంప్రార్థితుండై దైత్యులను వధించి యింద్రునకు స్వర్లోకంబాసంగె. ఇంద్రుండు మగుడ దివం బతని కొసంగి యతని చరణంబులు ముట్టి ప్రహ్లాదునివలన శంకితుండై తన్ను సమర్పించుకొనియె. అంత రజి నుడసినపిమ్మట నతని కొడుకులు యాచించుచున్నను నిందునినకు స్వర్గంబాసింగగైరి. యజ్ఞంబులయందలి భాగంబులను నవహరింపఁదొడంగిరి. అంత మహేందుండు గురునిచే వేల్పింబడు హోమాగ్నియందు మార్గచ్యుతులగు నా రజిపుత్రకుల నందఱు దహించె. అందొక్కఁడును శేషింపఁడయ్యె. 482

శ్మత్రవృద్ధజాతుండగు కుశునివలనఁ బ్రీతియు, నతనివలన సంజయుండును, నతనివలన జయుండును గలిగిరి. ఆ జయునకుఁ గృతుండును, గృతునకు హర్యధ్వనుండను సృపుండును గలిగిరి. అతనివలన సహదేవుండును, వానికి భీముండును, వానికి జయతేనుండును, వానికి సంకృతియు, వానికి జయుండును, వానికి మహారథుండైన శ్మత్రధర్మకుండును బాడమిరి. వీరలు శ్మత్రవృద్ధ సంజాతులైన భూపాలురు. ఇఁక నహుషవంశజాతులైన భూపతులను జెప్పెద వినుము. 483

అధ్యాయము 18.

అథ యయాతి చరిత్రః శ్లోకః

శ్రీశుకుః—

నహుషభూపాలునకు యతియు, యయాతియు, సంయాతియు, నాయాతియు, వియతియు, గృతియు నను పుత్రులు దేహికి పడింద్రియంబులుంబోలె నుత్పన్నులైరి. అందు యతియనువాడు పితృదత్తంబైన రాజ్యంబును దాన్వ్యసినంపారంబునంబడి పుటుషుండు తన్నెఱుంగకుండుగా దాయని తస్యగిణామంజౌకిలగిననాఁడగుటంజేసి యొల్లఁడయ్యె. తండ్రియగు నహుషుండు శచీదేవిని గామించుటంజేసి యగస్త్యుని మునివరులచే స్థానభ్రంశంబు నజగత్వంబు నొందింపఁబడి యయాతి రాజయ్యె.

484

చ. నలుపురతమ్ములన్ గ్రమతనాలుగుదిక్కుల నిల్పి యమృతహా
బలుఁడు యయాతి యస్థరశిరపాలుఁడు కావ్యతనూభవన్ గుణో
జ్జ్వలయు సుశీలయైన వృషభపర్వునికూతురు బెండ్లియై యశో
విలసనమొప్ప సర్వపృథివీతల మేలె ననగళంబుగన్.

485

పరీక్షితుః—

గీ. కావ్యుడెన్నంగ బ్రహ్మశ్రీక్షత్రియుండు, నాహుషుండు ప్రాతిలోమనిర వాహమెక్కి
క్షత్రియబ్రాహ్మణులకునుసంభవితై, దెలియఁజెప్పుము నాకు యశీంద్ర! దీని.

శ్రీశుకుః—

సీ. వృషపర్వుడనుదానకవేంద్రునిపుత్రీక, శర్మిష్ఠ వేపురసఖులఁ గూడి
యర్మిలి గురుపుత్రయగు దేవయానిశో, నొకనాఁడు చని నగరరోచననము
నందుఁ బుష్పితభూరుహంబులనడుచును, రొదఁజేయు తుమ్మెదకొనమలలుగు
తమ్మికోలనిసైకశతంబుల విహరించు, చందలి నలిలాశ్రయంబుఁ జేరె
గీ. కమలలోచనలై నయాకన్యలెల్లఁ, దమతమదుకూలములను నగ్రక్షేత్రములందు
నునిచివ్రాదమునఁజొఱబడియొకరిమీఁద, నొకరుగాఁ బేర్చినీభృజశ్శుకొనుచుండెడి.
గీ. వృషభవాహనమెక్కి గౌరవనమేతుఁ, డగుచుఁజనుచున్నగిరిశునోయ్యనఁగనుఁగొని
వేగ నొడ్డెక్కి యంగనల్ ప్రేడితలయి, కట్టుకొనిరి చేలంబులుకారవేంద్ర! 488
గీ. తెలియక స్వకీయను యటంచుఁడలఁచి తా ధరించె గురుపుత్రవల్ల శర్మిష్ఠవేగ
నదియెఱింగి కడుం గుప్రితాత్మయగుచు, నిష్ఠురంబుగ దేవయాని యిటులనియె.
గీ. ఔర! చూడఁడు మా దాసిరయైన దీని, యలునుఁడన మిదియెన్న నశన్యామృతకద?
తాను గైకొనె నా కట్టఁడగినబట్టఁ, గ్రతువునందును శుని హవిర్యాగమువలె.

- సీ. ఎవ్వారు తపముచేరనీ నమస్తజగత్త్రియంబును సృష్టించిరలఘుకక్తి
నెవ్వారలలపరమేశునకును ముఖంబగుచు సగ్రస్థానమందియుండి
రెవ్వారు తగధరియింతురు కల్యాణ, దాయకమైన యాత్మాన్నాయచయము
నెవ్వారలకు మొక్కిరిచెపుడు స్తుతింతురు, జేజేలు దిక్పతుల్ శ్రీపతియును
- గీ. నట్టి ద్విజులలోభృగువులనమరయ మేము, దీనితండ్రి శిష్యుడు మాకుఁ దెంపుతోడ
దాను దాలించె నా తాల్పరదగినవలువ, నుష్టయగుచు వేదంబు యుద్ధమందొలె.
- క. అని యాడెడు గురుపుత్రిన్, గని కినుకన్ రోజుచు ఫణిరకన్యయువోలెన్
గననాచు నాడుగటచుచు, ననె నీగతి రోషభీషణాలాపములన్. 492
- చ. ఎఱుంగక యాత్మవృత్తము నిశనీ! యిటులేటికి దుర్వికత్థనం
బుఱక యొనర్చుకొంగడగితోసి యభాగిని! యోనిభిక్షుకీ!
మఱచితే! వాయనంబువలెనమా గృహసీమలఁ గాచిపెట్టుకొం
చఱిముఱిఁ బొట్టివోసికొనునటన్నది యంతన నింతయైతివే. 493
- శ్రీశుకుఁడు:—
- క. ఏవంవిధపరుషోక్తుల, నా వృషపర్వసుత తెగడిరయాచార్యసుతన్
బావిన్ బడదోయించియు, వావిరిజనె సఖులఁగూడినవస్త్రముఁగొనుచున్ 494
- గీ. ఆమె స్వగృహంబుఁజేర యరయాతిన్మపతి, యాపురోద్వ్యానమున నృగరయాభిరతిని
స్వేచ్ఛఁ గుమ్మఱుచుండి యరదృచ్ఛఁజేసి, నూతికడకేగి కావ్యతనూజఁగాంచె.
- ఆ. విగతవస్త్రయైననెలఁదికి రాజవ, రేణ్యుఁడపుడు స్వాత్మరీయ మొనఁగి
తన కరంబుచేతఁదత్కరంబును బట్టి, యెత్తి లాగె గరుణాయ త్తమిల్ల. 496
- సీ. ఆ వీరవర్యు యరయాతిభూపతిఁగాంచి, కావ్యపుత్రిక ప్రేమరకలితసుమధు
రోక్తులఁబల్కె నిట్లోరాజనత్తమ! వైరిఘస్మర! నాదురపాణి సీపు
పట్టితికాన నీరపట్టిన నాచేయి, యెరుఁ డెవ్వఁడును బట్టరకుండుఁగాక
పాగివ! యిదియు దైరవకృత సంబంధంబు, పూరుషకృతము కారబోదునుమ్ము
- గీ. కూపమునఁ జిక్కియున్న నారకు భవదీయ, దర్శనప్రాప్తి యిందు నిశదర్శనంబు
సత్యమిది దీనిఁ దోసిపురచ్చంగ నెవరి, తరము కాసేర దో వసుధాకళత! 497
- మ. తొలి నాచే శపియింపఁబడ్డ గురుఘాతుఁడొ కచుం డపై పే
రలుకన్ నన్ను శపించె క్షోణిరమణా! రయా శాపమూలంబునన్
బలుమాటల్ పలుకంగనేల నిక నారపాణిన్ గ్రహింపంగఁ బోఁ
డిలలో బ్రాహ్మణుఁ డెవ్వఁడనియు నిజంబీవాక్యము న్నమ్ముమీ. 498
- చ. అని పలికిన దేవయాని వాక్యంబులు విని. 499

- గీ. తన కనభిమతమయ్యున్దైవవిహిత, మగుటయున్ దగ్గతంబయ్యిస్వాశయంబు
నుంటయు నెఱింగియట్లునాశహుండు దేవ, యానివచనంబుఁ బ్రీతినిశ్చయకొనెనధిప!
- గీ. జనపతి యయాతి యటనుండిరచన్నపిదప, నేడ్పుచున్ బట్టణంబునర కేగియంగుఁ
జెప్పె శర్మిష్ఠనుడుపులుంజెయిదములును, దండ్రియగు శుక్రునకు ముసరస్తాపమడర.
- చ. అడలుచు స్రుక్కుచున్న తనయంగని యా భగవంతుండైన శు
క్రుండు విమనస్కుండై నిజపురోహితకర్మము నీనడించుచున్
గడుకొని యుంఛవృత్తియె సుఖప్రదమంచని యుగ్గడింపుచున్
వెడలె పురంబునుండి పృథివీపవ! పుత్రికతోడఁ దెంపునన్. 502
- గీ. అంత వృషపర్వుఁ డెఱిగి యశ్చయ్యమరవిజయి
కావ్యుతోడ్పాటు తమకు ముఖ్యం బటంచుఁ
దలఁచి తెరువున కడ్డుగాఁరదత్పదముల
సాగిలంబడి గురునిఁ బ్రసన్నుఁ జేసె. 503
- ఆ. సులభకోపుండై నరశుక్రిండు కలఁక తే, రి నిజశిష్యుఁగాంచిరయనియె నిట్లు
క్షీతిప! నీమెకోర్కెఁజెల్లింపఁగాఁ దగు, నీమె విడిచియుండరనిచ్చగింప. 504
- ఆ. అనిన పల్లెయనుచునతఁడియ్య కోర్దెల్లుఁ, దెల్పె వృద్ధతంబుర దేవయాని
జనకదత్తయగుచుశర్మిష్ఠసానుగ, యగుచు ననునరింపఁదగును నన్ను. 505
- మ. అని కావ్యాత్మజ పల్కినట్టి వచనంబాలించి శర్మిష్ఠ యొ
య్యన నాత్మీయుల సంకటంబును దదీరయార్థక్రి యాగౌరవం
బును లోలోఁ దలపోసి చేడియలతోఁబొందొప్పఁగా దేవయా
నిని దా దానిక్రియన్ గడంగి కొలిచెన్రవెన్నంటి వర్తించుచున్. 506
- గీ. అధిప! నహుమాత్మజుడగుయశయాతిన్పువతి, కొనఁగెశర్మిష్ఠతోఁగూడిర యున్న సుతను
ప్రీతి నిట్లనిపలికె శర్మిష్ఠ నెపుడు, తల్పమునఁ జేర్పఁబోకు మోధరణినాథ! 507
- చ. ఇట్లు యయాతినరపాలకుండు రాజ్య యగు దేవయానింగూడి చరింపుచుండ నభిజన
పరివృతయైయున్న శర్మిష్ఠయు రహస్యస్థలంబున నశనినీ వరించె. అపత్యాధింబున
రాజదుహితృప్రాధితుండై ధర్మవిదుండగు యయాతి ధర్మంబుఁ బరికించి శుక్రవచ
నంబు స్మరించియు నది దైవ నిగ్గీతంబుగా భావించి శర్మిష్ఠం గ్రహించె. 508
- క. జనవర! యదుతుర్వసులను, తనయులఁగనె దేవయానిరదనుజాధిపనం
దన శర్మిష్ఠయు ద్రుహ్యువు, ననువున్ బూరు వను ముపురనాత్మజులఁ గనెన్. 509
- క. పతివలనన్ శర్మిష్ఠయు, సుతులఁగనుట యెఱిగి కోధరశోకవివశయై
పితృగేహమునకు మానిని, యతిరయమునఁ జనియె దేవయాని కదంకన్. 510

గీ. కాముకుండు యయాతి యాశాంతవెంటఁ
బడి కలకఁదేర్చు నుడులఁ దత్తాదయుగము
నంటి చాలఁగ వేడియైనా సతిం బ్ర
సాదకలితఁగాఁ జేయ సశక్తుఁడయ్యె.

511

గీ. కుపితుఁడై జేనిఁజూచి శుక్రకుండువల్లె, నంగనాకాముకుండవై శ్రయాజ్ఞ మీటి
వర్తిలితిగాన వికృతహాసమునుగూర్చు, ముదిమి నిన్నా వరించుత్రమూఢహృదయ!

చ. అనిన యగూతిభూమిపత్రియార్య! భవత్సుతయందుఁ గోర్కులన్
దనివినిజెంద కుండితి ననన్ విని భార్గవుఁ డెవ్వఁడేని యా
వనము నొసంగి నీముదిమిఁ బాల్పడి తాలుచునేని నవ్వయో
వినిమయవృత్తిచేతఁ బృథివీశ! యధేచ్ఛ సుఖంబునొందుమా.

512

చ. అని స్వజరావ్యవస్థఁదెలియం బలుకన్విని యప్పు డ య్యయా
తిన్వసతి శ్రేష్ఠపుత్రకునిగ్రధీయుతునిన్ బాడఁగాంచి యో యదూ!
తనయ! ధరింపు నా ముదిమిఁ దావక యావన మిమ్ము కోర్కులన్
దనియని నేనుఁ దాన మమృతన్ రమియించెదఁ గొన్నియేండ్లిలన్.

514

యదువు—

గీ. నడుమదొరకొను ముదిమిచేరనిడుమలువడ, నిచ్చగింపను నేను క్షోభచేతలక!

గ్రామ్యమైన సుఖంబెఱుంగక పురుషుఁడు, శాంతిఁబొందంగలేడు నిశ్చిన్మసుమ్ము.

న. అని యదువు పితృనిదేశంబు నిరాకరించిన.

516

గీ. స్వపితృయాచితులగుచుఁదుర్యనుఁడుద్రుహల్యుఁ, డనువున రానభిజ్ఞతైరయస్థిరముల
స్థిరములనియెడు బుద్ధిఁజింతించు చతని, వాంఛితముఁ దీర్చునొల్లనిశ్చవారైరి.

517

వ. అంత.

ఉ. ప్రియమునందుఁ బిన్న గుణవర్గమునందున మిన్న యైన మే
ధాయతుఁ బూరువున్బిలిచిరతండ్రి యయాతి వచించె నిట్లు వ
త్సా! యిదె నాదుమాటవినుకమగ్రజలట్లు నిరాకరింపఁగా
నీ యెడలోఁ దలంపకుముగనెవెహితుండవు నాకు నన్నిటన్.

519

పూరుడు:—

క. తనదేహము సృజించిన, జనకునకున్ బ్రత్యుపకృతిశనలువఁగ లోకం
బున నెవఁడు నమర్థుండగు?, జనకుని కృపఁగాదె? సుతుఁడుశసౌఖ్యము వడయున్.

గీ. నుడువక యచేయునుతుండు త్రేమఁడునుడివిన, యవలఁజేసెడివాఁడుమృధ్యముఁడుశ్రద్ధ
యుడిగియొనరించు నాఁడధర్మముఁడు నిరాక, రించువాఁడెన్న జనకపుత్రరీషనముఁడు.

మ. అని ప్రత్యక్షరమిచ్చి పూరుడు తదీయంశౌ జరందాల్పి ::
 వ్యసమిచ్చెన్ దగ నయ్యయాతిన్మృదున్ భావంబు పొంగాఁ నొ
 తని లేబ్రాయముఁదాల్చి స్వైరగతి నుత్తాహప్రపూణ్ణాను ర
 క్తిని నానావిధకామభోగములఁబొందెన్ బాధివోత్తంసమా! 523

గీ. ఏడుదీవులలో వసియించుపరిజల, లెన్నమై దండ్రివోలె భారలించుచుండి
 యింద్రియవశంవడుండె నరలేందుడంత, ననుభవించె యథాప్రతిపదముఖము.

గీ. దేవయానియుఁదాఁబ్రతిగదినముఁగూడి, వాఙ్మనఃకాయవృత్తులన్లుభునను
 నుడుగ కేకాంతమున నకల్లోపచార, ములనుజేయుచు సంప్రదింఁగఁగఁగి న. 524

అ. సర్వదేవమయునిసర్వయజ్ఞాత్ముని, దేవదేవు మారినిభావములర
 భూరిదక్షిణలఁ బ్రభూతంబులగుయజ్ఞ, ముల యయాతిభూధర్మలఁగు యశించె.

సీ. అంబుదమాల యశ్రభంబునవలె నిష్ఠ, గంబెల్ల నానావిధంబుగాఁగఁ
 దోచు నెవ్వనియందుఁడ్రదోపదు న్నవ్నమా, యామనోరథన్ముగ్ధులన్లభమయి
 యా వాసుదేవు గురహావాసు సూక్ష్మని, నారాయణున్ మదిన్ భాదుకలిసి
 నిస్సృహుండయి ధరణీవల్లభుండు యయాతియశించె నరయంబుగమర

గీ. నిల్లు వేయేండ్లుకామభోగగేచ్ఛఁదవిలి, యమితసుఖములనొందియురన యయాతి
 యించుకంతయు మదిఁగుత్తిర తేంద్రియములఁ, నప్రైతింపదకయుండెభాత్రవరేణ్య!

అ ధ్యాయము 19.

— శ్లోక బి ప్రో పా భాగ న ము. శ్లోకం —

శ్రిశకుడు:—

శా. శ్రీలోలుండయి యా యయాతిన్మృపతిశ్రేష్ఠుండు కామంబు లీ
 లీలన్ బెక్కులుపొందుచున్ మదిఁ గడున్ శక్లశేంబు సంధిల్లఁగా
 లోలో నాత్మవిమోహముండెలిసి యాలో దేవయానీముఖం
 బాలోకించి వచించె గాధయొకటిరట్లత్యంత నిర్విణ్ణతన్. 527

యయాతి:—

క. విను భార్గవి! మనకథఁబో, లినదగు నొకగాథనేఁ దెల్పిపెదన్ బాసఁగన్
 వనవాసులల్ల గ్రామ, స్థుని కథవిని మనములందుశోకింతు) గడున్. 528

గీ. ఛాగమొక్కటి ప్రియగవేషణవరతను, గాన నేకతమునఁ దిరుగఁగఁచుచుండి
 కనుఁగొనియె నొక్కచో నిజకర్మవశతఁ, గూపవతితను ఛాగినిఁగూర్చిమీఱు, 529

- గీ. కామియగుఛాగమయ్యెడఁగడఁకగడలు, కొనఁదదుద్ధరణో పాయమును వెదకుచుఁ
దత్తటము కొనకొమ్ములఁద్రద్రీవ్వివ్రవి, రేవుగానొనరించె నేరమి సెలంగ. 530
- గీ. పిదప నా ఛాగి కూపంబురవెడలివచ్చి, కోరె నా ఛాగవిభు దానిఁగూడితిరుగు
పుష్టకాయుని శ్రేష్ఠలఘునిఁబ్రాఢుఁ, గాంతుఁగాఁగోరి ఒహ్వజాగణముపొందె.
- గీ. అయ్యజ్జర్భుఁడొకఁడ య్యజాంగనలను, గూడి యత్రాంతమును రతిఁగోవిదుడయి
రాణమీఱఁగామగ్రహగ్రస్తుడగుచు, దృష్టిజెందక తనుదానుఁదెలియకుండె.
- క. లోఁగకక్రియయగు నన్యఁఛాగినిగూడి రమియించుఛాగర్షభు న
న్యూగడముపైఁపనేరక, తాఁ గూపప్రాప్త మిగులఁదాపముఁజెందెన్. 533
- గీ. దుర్జ్జనున్ గాముకున్ సుహృద్రదూపుక్షణిక, సౌఖ్య నింద్రియపరుఁగాంచిరచాల
వగవుఁ
బూని యా కూపనంప్రాప్తయైనఛాగి, యుజ్జగించి నిజస్వామిరయొద్దకరిగె. 534
- గీ. దీనతన్ ఛాగవద్యుఁడుఁత్రీపరుడయి, సారె కిలిబిలి శబ్దంబునలుపుకొనుచు
చనియె వెన్నంటి దానిఁ బ్రసన్నపఱుపఁ, గాని సంధిప శక్తుండుఁగకపోయె.
- గీ. అ య్యజస్వామియైన బ్రాహ్మణుఁడు కినిసి, లంబమానమాతద్వృషణంబుఁగోసె
బిమ్మలఁబ్రయోజనార్థియైరెవెఱింగి, యతికె వృషణంబునెప్పటియట్లమగుడ.
- గీ. లబ్ధివృషణుడై యా కూపలబ్ధయైన, ఛాగితోఁగూడి నిత్యంబురఛాగవిభుఁడు
పెక్కుఁజెఱుగకాకోర్కెలఁగబెద్దతడవుఁ, గ్రీడసేయుచు నేటికిన్రదృష్టిఁగనఁడు.
- గీ. ఉవిద! నే నట్లు కూపలభ్యవగు నీదు, బంధురప్రేమచేత నిరబద్ధుఁడనయి
మొనకొను త్వదీయమాయచేర మోహమంది, యించు కేనియు సన్న నేర నెఱుఁగ
కుంటి. 538
- గీ. పుడమిఁ గామోపహతుఁడై నరపూరుషునకు, త్రీ పశు హిరణ్య గేహముల్
ప్రహి యవలు
నాదిగాఁగల్గు సర్వపరదార్థ ములునొ, కింతయేని మనఃప్రీతిరనిడఁగలేవు. 539
- గీ. బహుశకామోపభోగమ్యురవలన నెపుడు, కాను మడుగుంటఁబోదునిరక్కముల తాంగీ!
పెక్కులేల? యాజ్ఞాదిహావిస్సుచేత, హుతవహుండునుబోలెఁ బెంపొందుమఱియు.
- గీ. సర్వభూతములం దప్రశస్తమైన, భావమును 'బూనకుండుఁ గృపార్ద్ర'బుద్ధి
పొనఁగ నమదృష్టియైనయారపూరుషునకు, నఖిలదిశలప్రజేయగునఖమయములు.
- గీ. దుర్మతులకు నజ్ఞప్రముఁడు స్త్ర్యజమయి, జీర్ణుగు శరీరంబునఁజివుకకుండు
నట్టి మఱ్ఱ కకారణమైనయార, నుజ్జగించును సుఖకాముఁడొక్క మొగిని. 542

గీ. తల్లితోఁ దోడబుట్టినదానితోడఁ, గూతుతో నివసింపఁగార్హుడను నరుఁ
డేకతంబున బలవంతమిందియతతి, మొనసి విద్వాంసునైన లోకగోనును బలిమి.

గీ. విషయముల నర్థినిట్లు నేరవింపుచుండ, నిండె వర్షనహస్రంబుననేడువాకు
నైననున్ బ్రతికాలంబునందు నాకు, నడరెమన్ దృష్ట యవ్వపియంబులందు.

గీ. కాన నేను విషయతృప్త్యుగఁడఁకవిడిచి, బ్రహ్మనుందున డెంగంబునబొనుకొలిసి
ద్యుగద్వరహితుండనై యహంకారమమతలు, డిగిచి మృగములఁగూడి చరలించు
వాడ. 545

గీ. కన్నదియు విన్నదియు ననరత్కల్పమనెడు, బుద్ధితో దానిఁగొనరాదుకృపానరాదు
సంస్మృతిక్లేశ మాత్మనాశంబుదాన, నగుటయెఱిఁగినయాతఁడె మాత్మనిడుఁడు.

క. అనిభార్యకుఁబలికి నహంకారతనయుఁడు, పూరునకునొసఁగితఁజెప్పవసమున్
దనముదిమి యతనివలనన్, గొనె నిస్సహుఁడగుచు మనసుకదుగుపడంగన్.

వ. అయ్యనంతరంబు ద్రుహ్యుని దక్షిణపూర్వదిశను, గుమవును దక్షిణంబునను,
దుర్వసుని బళ్ళిమంబునను, ననువును నుత్తరంబునను నధీశులుగఁజేసి. మఱియు-

గీ. అఖిలభూమండలమునకునర్హతమునిఁ, బూరు నభిషిక్తుఁజేసి తత్పూర్వములను
వానివశముననునిచి యశస్వాధీవుండు, కాననక్షోణికిన్ జేరెఁగారవేంద్ర! 546

గీ. పెక్కుసంవత్సరంబులుకవిషయతృప్త్యుఁ, దవిలియుండిన యింద్రియోత్కలము నయ్య
యాతి తెక్కలువొడుమిన్యట్టివత్తి, గూడునుంబోలె దా విడనాడ వింటు.

ఉ. ఆ నహంకారజుండగు యశయాతి విముక్త నమస్తనంగుఁడై
స్వానుభవంబుచేతఁ ద్రిగుణాత్మకలింగముఁ ద్రోసిపుచ్చి తా
మాననవీధియందుఁ బరమంబగుబ్రహ్మము వాసుడేవునిన్
జానుగనిల్చి భాగవతనదగతిఁబొందె జగత్ప్రసిద్ధుఁడై.

551

గీ. అప్పు డా గాథ విని దేవతయాని స్వపతి, స్త్రీపురుషులకుఁగలిగెమనస్సేవావివశ
తన్మథలోక్తులఁదెలుపుటతనునివృత్తి, మార్గమునఁజొన్నుటయెగాఁగరమిడిదలంచె.

మ. బలవద్దేవవిలాసతంత్రులగుచున్ బాసీయశాలన్ ముదం

బలరన్జేరెడు పాంథులట్లు ప్రభుమాయాబద్ధులై పేరిమవి

హ్వలుతాచున్ మగఁడాలుబిడ్డలనుచున్ శవ్యామోహముంజెంది యుం

టలు నిత్యంబులు కావటంచు నతిడందంబందు భావింపుచున్.

552

గీ. స్వప్ననదృశంబులనియెంచినాన్వంతమందు, దిగవిడిచి సర్వసంగముల్ దేవయాని
కృష్ణునందు జిత్తంబునరగీలుకొల్పి, యాత్మమోహంబునెల్ల మాయంగఁజేసి.

శ్రీశుకుడు:—

గీ. పరమపూరుషుఁడున్ భగవత్స్వరూపుఁడౌద్యుఁడవ్యయుఁడవికారుఁడమరుఁడజుఁడు
సర్వభూతనివాసుండుశాంతమూర్తియైన వాసుదేవునకు జొరహాల్లొనర్తు. 555

అ ధ్యా య ము 20.

—ఊఊ భ ర త చ రి తృ ఊఊ—

శ్రీశుకుడు:—

గీ. ఎందునీవుజనించితిరవెచటరాజ, వంశ్యులును బ్రహ్మవంశ్యులున్ బ్రభవమైరి
భారతోత్తంనమా! యట్టిరపూరువంశ, మేను సాంతంబుగావచిరయింతు వినుము.

వ. పూరునకు జనమేజయుండను కొడుకుగలిగె. అతనికిఁ బ్రాచిన్వంతుఁడును, వానికిఁ
బ్రవిరోధపనున్యువును, వానికిఁ జారువును జన్మించిరి. ఆ చారువునకు సుద్యువును,
నతనికి బహుగతుండును, నతనికి శర్యాతీయు, వానికి సంయాతియు, నా సంయా
తికి రాదాశ్వండును బ్రభవించిరి. ఆ రాదాశ్వనకు ఋతేపుండును, కక్షే
పుండును, సలేపుండును, కృతేపుండును, జలేపుండును, సన్నతేపుండును, ధర్మే
పుండు, సత్యేపుండు, వ్రతేపుండు, వసేపుండు నను పదుండ్రుకొడుకులు జగదాత్మ
భూతుండగు జగత్ప్రాణునకు నిందియంబులుంబోలె ఘృతాచియను నప్పరన
యందుఁబాడమిరి. అందు ఋతేపునకు సంతిసాగుండుద్భవించె. అతనికి సుమతియు,
ఘృపుండును, నప్రతిరథుండు నను మువ్వుగుపుత్రు లుదయించిరి. ఆ యప్రతిరథు
నకుఁ గణ్ఱుండు వొడమె. ఆ కణ్ఱునకు మేధాతిథియు, నా మేధాతిథివలనఁ
బ్రస్కంద ప్రభృతులగు ద్విజాతులును సంభవించిరి. సుషతికి రాభ్యుడుగలిగె.
రాభ్యునకు దువ్యంతుండు జనియించె. 557

మ. అతిలోకప్రతిభానమన్వితుఁడు దురవ్యంతావసీజాని భూ
రితరాటోపముతోడఁగూడి మృగయాశ్రీడావినోదార్థియై
కుతుకంబాష్పగఁ గానలం దిరుగుచున్ శ్రోణీశే! కణ్వాశ్రమ
క్షితికింబోయెఁ దదాశ్రమస్థలిని వీక్షింపంగ నుత్కంఠతోన్. 558

సీ. ఆ కణ్వామాని పురణ్యాశ్రమసీమ ను, ఖాసీనయై యిందిరరావతిగతి
స్వప్రభావలలిచేనాప్రచేశంబెల్లఁ, జెలువొప్పఁగాఁ గయిరసేయుచున్న
కాంతాలలామ నొక్కర్తుచు బొడఁగాంచి, కంఠునిబారి కశగమయియతఁడు
కతిపయభటపరివృతుఁడొచు దేవతా, మాయనుబోలినశ్రమగువఁజేరి

గీ. అందుఁ దద్దర్శనప్రహృతస్తాంతరంగుఁ, డగుచు మూర్ఛశ్రమఁబెల్లెఁగిరింప
మృదుమధురమైనవాక్కులఁబ్రీతిప్రట్ట, నా సరోజానసంగాంచితయనియెన్న్య. 559
దుష్కంతుఁడు:—

క. ఎవ్వతెవునీవు సుందరి?, యెవ్వరిదానవు? సరోరుధహేతు! చెప్పుమా
యి వ్విజనవిపినమున నో, జవ్వని! యేకార్యమిపునలప్పు గడంగి! 560

క. తనుమధ్యా! నిను నే నా, మనమున నెఱిగితిని రాకుమారినిఁగా మూ
నిని! యిది ధృవం బధర్మంబున మెలఁగదుగాదె? పౌర్యప్రలయన ముపునున్.
శకుంతల:—

క. రాజా! విశ్వామిత్రత, నూజను మేనక వనిన్ నరమన్ విడిచె మహా
తేజుఁడు కణ్వుఁడుపెంచెన్, నేఁ జేయందగినదేదీర్ఘి క్షి సధిసా! 561

క. నిలువు మీట రాజవర! మా, సలిపెను పూజలగ్రహింపునమ్మతిఁగొనుమా
పోలుపగు నెవ్వరియన్నము, నెలమిన్ వసియింపు మిం దెఱయిష్టంబీనిన్. 562
దుష్కంతుఁడు:—

గీ. కుశికకులజాతవైన నీరకుమగృహంగి!, వాక్యమిదియెంతయే సుపరసన్నముగన
తరుణిరో! రాజకన్యలుకతమకుఁదామ, కోరుకొందురు తమ కనుకూలవగుని. 563

గీ. అనివలికి వల్లెయని యీయరకొన శకుంత, లా లతాంగిని దేశకాశల్పజ్ఞుఁడగుచుఁ
బ్రీతి గాంధర్వవిధిచేతఁబెండ్లి యాడె, ధర్మసరణిని దుష్కంతుఁడధరణివిధుఁడు. 564

ఉ. అంత నమోఘవీర్యుఁడు మరహామహిమాఘ్నఁడు రాజయోగి యు
ష్మంతనృపాలుఁ డ మృహిషియందు స్వవీర్యమునుంచి మేసి
కాంత! స్వపట్టణంబునకుఁగ్రమ్మటి యా మఱునాఁడువోయె నా
కాంత శకుంతలాఖ్యతగుకాలముచన్దనే బుతుని నొక్కనిన్. 565

ఉ. మానివరుండు కణ్వుఁడు కురమారునకున్ వనసీనుయందు వి
జ్ఞానముతో శిఖోపనయనాదికకర్మము లాచరించెఁ దే
జోనిధి యక్కుమారుఁడుచుకూతదోవఁగ వికృమించి యు
క్కాన మృగేంద్రడింభములఁగట్టి రహిన్ విహరించె భూవరా! 566

చ. అతులసరాక్రముండగు నిశజాత్మజునింగొని యేగుడెంచె న
య్యతివలమిన్న నాభుకడక య్యవనీందుఁ డనిందులన్ సతీ
సుతులఁ బరిగ్రహింప మనననుంగొనఁ డస్థశరీరవాణి యు
ద్భుతముగ నిట్లనెన్ సకలభూతములున్ వినుచుండ తేనికిన్. 567

చ. జనకునిచేతఁ బుత్రకుఁడుజన్మము నొందుటఁజేసి తండ్రియే
తనయుఁడుగాఁగఁ జెప్పఁబడుతల్లియొ భక్తిక కేవలమ్ము గా
వునఁ దనయున్ భరింపు మిఁకభూరమణాగ్రీః! యన్య మేమియున్
మనమున నుంచఁబోకు మవశమానము సేయకు మీ శకుంతలన్. 569

శా. వైముఖ్యంబు పహింపఁబోకు తరియింపన్ జేయుఁ బుత్రుండె పు
న్నామంజా సరకంబునుండి జనకున్ శరాజ్ఞివర్యా! యశో
ధామా! జన్మవిధాతవై తితనికిన్ దధ్యంబుగా నీవ చూ
రామారత్నము తా శకుంతల యధార్థంబాడె లో నమ్ముమీ. 570

గీ. వాసుదేవాంశసంభవుర బ్రాహ్మణహితు, సత్యసంధు గుణాఘ్య లభన ద్యశోభి
వృద్ధికరుఁబుత్రు భరతు భరంపుమయ్య, సరసగుణధామ! దువ్యంతప్రసార్యభామ!

ఉ. పౌరవముఖ్యుడెట్లు వినయవచ్చిన యా యశరీరవాక్య మిం
పారఁగ నాలకించి వినయాధ్యుఁ గృతజ్ఞుని పృథ్వీవకున్
ధీరుఁగుమారుసన్ వరసత్తిన్ సుగుణోజ్జ్వల నా శకుంతలన్
జేరఁగఁదీసి మక్కువనుకర్పకరణం బొనరించె నత్తతీన్. 572

గీ. జనకుఁడు గతింపఁ బృథులయశస్సుండైన, భరతుఁడు ధరిత్రీకిన్ జక్రవర్తియయ్యె
జగతి శ్రీవాసుదేవాంశజనితుండైన, యతనిమహిమ గానంబు సేయంగఁబడియె.

క. వలకేలన్ జక్రం బం, ధ్రువయందును లలితపద్మకోశంబులు భా
సిలు విభుఁ డభిషిక్తుండై, వెలసెన్ భరతుండు భార్యవిభవం బెనఁగన్. 574

వ. ఆ భరతచక్రవర్తిదీర్ఘతపునిం బురోహితునిఁగాఁ గైకొని గంగాకూలంబున నేఁబ
దియై దశ్వమేధ యజ్ఞంబులును, యమునాతీరంబున డెబ్బదియెనిమిది యశ్వమే
ధంబులను గావించి ప్రకృష్టధనంబు నొనంగె. మఱియు దువ్యంతపుత్రుండైన
భరతుండు వేయిద్వంద్వంబుల గోవులను వేపురు బ్రాహ్మణుల కొనంగె. ద్వంద్వం
బనఁ బదుమూఁడువేలయెనుబది నాలుగు. ముప్పదిమూఁడువందల నశ్వంబుల బం
ధించి నృపాలకులను విస్మితులఁ గాపించుచు దేవమాయ సతీక్రమించి తదంశసంభ
వుండగుటఁజేసి పూజ్యుండగు హరిని బొందె. శుక్లదంతంబులు కృష్ణంబులు మృగ
జాతీయంబులు, హిరణ్యసమావృతంబులునగు పదునాల్గుర్బుదంబులు గజంబులను
మహారకర్మంబున దానంబొసంగె. భరతుని మహనీయంబగు కర్మంబు
పూర్వాపరనృపాలు రెవ్వరును జేయరు. మఱియు భరతునికై వడి బ్రాహ్మణులఁ
ద్రదిదంబును బొందినవారు బొందఁగలవారునులేరు. కిరాత, హూణ, యవన,
అంధ్ర, వంగ, శక, కష, స్లేచ్ఛాదిరాజుల నబ్రాహ్మణ్యుల దిగ్విజయంబున బల్కి

నోడించె. తొల్లి రాక్షసులు దేవతల జయించి దేవకాంతల రసాతలంబునఁ గారా
గారంబుల బంధించిరి. అట్టివారి విముక్తలఁగావించి వారివారి పతులం జేర్చె.

చ. భరతన్మపాలు రాజ్యపరిపాలన మం దఖిలప్రజాభికిన్
ధరణియు వ్యోమమున్ బితికెఁగదత్త దభీష్టములై న కోర్కుల
ట్లిరువదియేడు వేలయినయేండ్లు దిశావలయంబునందు సు
స్థిరమగు రాజ్యచక్రమున్మద్రిప్పచునేలె నతండు ధీరతన్. 576

గీ. లోకపాల భాగ్యతిగ్రశ్రీకుండై న, యా భరతచక్రవర్తి స్వరవైభవంబు
దారపుత్రులు ప్రాణముల్ తదితరములు, కల్లలనియెంచివై రాగ్యకలితుండయ్యె.

గీ. అతనికి విదర్భరాజేంద్రసుతలు ముపురు, సాధునమ్మతశీల లుశజాయలైరి
పితృసమానులు కారనిగ్రసుతులఁబట్టి, యా సతులు నంహరించిరి త్యాగభీతి. 578

గీ. తనదు వంశ మీ రీతి వ్యర్థంబుగాఁగ, నాతఁడు సుతార్థమై మరుద్వాగ మహ్మ
జేసెను మరుత్తులున్ బ్రీతిఁ జింది యతని, కోజనానఁగిరి సుతు భరతద్వాజనాము.

వ. ఆ భరద్వాజుం డెవ్వం డన 580

గీ. భ్రాతృజాయయుఁబూర్ణగర్భవతియు నగు, మమతఁగాంచి బృహస్పతిగ్రుఘసంబు
జేయ దొరకొని గర్భస్థశిశువుమాన్ప, నలుకమై శపియించి వీర్యమును విడిచె.

సీ. తద్వీర్యజనితుఁడౌ తనయుని మమత పతిత్యాగశంకఁ బరరిత్యజింపఁ
దలఁప భరింపుమీరద్వాజు నీవని బృహస్పతిపల్క మమతయురద్వాజు నీవ
భరియింపుమనె యిట్లురపలికియూ తలిదండ్రి, లరుగుటచేత నార్యురభకుంఁ
తనరె భరద్వాజుఁడనువేరఖ్యాతుండై, యమరులు ప్రేరేపకమమతయుల్లు

గీ. విడిచె వ్యర్థునిగాఁగ భావించి సుతుని, బదపడి మరుత్తులెల్ల నాశబాలకుని భ
రించి కొనిపోయి యొనఁగిరిప్రియమెనంగ, నధిప! విచ్చిన్నభరతాన్వయంబునకును.

వ. నాటంగోలె నతఁడు వితథనంజ్ఞం బ్రతీతుండయ్యె. 583

అధ్యాయము 21.

— శ్లోక రం తి దే వ చ రి త్ శ్లోక —

శ్రీశుకుండు:—

మ. అ వ్వితధునకు మన్యువు, మన్యువునకు బృహత్క్షత్రుండు, జయుండు, మహావీర్యుండు,
నరుండు, గర్గుండు నను పుత్రులు దయించిరి. అందు నరునకు సంకృతియు,
సంకృతికి గురుండు, రంతిదేవుండును బొడమిరి. 584

- సీ. జనవర! రంతి దేవునికీర్తి కీర్తింపఁబడియెడి నిం దం దశభంగురమయి
 యా తేఁడు తన ధనంబర్చిజనాళికి, లేదనకొసఁగి తాఁడేదవడియె
 తనకు లబ్ధంబగుదాని బుభక్షితుఁడయ్యు యాచింపఁ గాదనక యిచ్చు
 సకుటుంబుఁడై యకింఁచనుఁడయ్యు ధీరత, నలుబదియెనిమిదిరనాళ్ళుక్రమత
- గీ. సలిలపానమ్ము లేమి క్షాంతకలియుదప్పి, క్రుంగఁజేయఁగవణఁకు మేరనంగదిరిన
 యాన్మపటికిఘృతంబుపాత్రయనముజావ, యంబువులును బ్రాతస్సమయమునదొర కె.
- సీ. భూరమణుం డదిరయారగింపఁదలంప, నతిథిబ్రాహ్మణుఁడొక్కఁడరుగుదెంచె
 శ్రీధానమన్విత్తస్వాంతుఁడై యెల్లెడ, హరిని దర్శించుచునాదరమున
 విభజించి యొనఁగె నశ్రవీపునకన్నంబు, నయ్యది భుజియించిరమాతఁడరిగె
 గ్రమ్ముట భుజియింపఁగడఁగిన నన్యఁడొ, క్కఁడువచ్చెనాతనికడకు వృషలుఁ
- గీ. డాత్యహరిని స్మరించుచునవనివిభుఁడు, పంచియిచ్చె బ్రీతుండయ్యి వాడరిగిన
 కుక్కగమితోడవచ్చి వేరటొక్కఁడధిప!, యన్నమిడుమాకుక్షుధితులకనుచువేడె.
- క. ఆ నృపుఁడాతనికి సబహు, మానముగా గడఁగి హరిసమర్పణ మనుచున్
 తా నవశిష్టాన్నంబిడి, శ్వాసములకు శ్వవిభుచకుసురబ్రణతుంబొనర్చెన్. 587
- గీ. తనకు నింక తోయంబుమాత్రంబు మిగుల, దానిఁ గ్రోలంగడంగినశతేని కడకు
 పుల్కనుఁడువచ్చిపల్కె బ్రాపుండనయిన, నాకుసలిలంబునొసఁగుభూనాథయనుచు
- గీ. జాలిఁగూర్చు తద్వదనంబునాటించి, కరుణదళొత్త నమ్మహీరకాంతుఁ డంత
 నెంతయేని సంతాపంబునహృదిఁగలంప, నమృతవాక్కులఁబల్కె నిశ్చల్లనినరేంద్ర!
- గీ. అపునరావృత్తియు నణిమార్గదృష్టిసిద్ధి
 యుతమునైన యోగేశ్వరగతినిఁగోర
 సఖిలదేహులలోనుండిరయటఁదదార్తిఁ
 బొందెదన్ దాన సుఖములురవొడముచుండు. 590
- మ. మనఁగాఁగోరెడు దీనమానవునకున్సప్రబాణంబులన్నిల్ప జా
 లిన యీ తోయ సమర్పణంబుననె యోశలిన్ తుత్పిపాసన్ భ్రమం
 బును దైన్యంబును శోక మోహములు నిర్మూలంబులై వానియం
 తన నా కన్ని తొలంగుఁగాన దగ మార్గనం గోలుమా నీరమున్. 591
- చ. అని కరుణాస్వభావుఁడు సరమంచితభావుఁడు రంతిదేవుఁ డీ
 యనువునఁ బల్కి దుర్విషహ్యమైన పిపాసను చుగ్గుచుండియున్
 మనుజువరేణ్య! తెంపుమెయ్యిమాలనికీన్. గలశంబులోని తి
 య్యనిసలిలంబుఁబోసె వెనకస్పార్థపరత్వము నుజ్జగించుచున్. 592

గీ. అంతఃక్రిభవనాధీశ్వరులటకువచ్చి, ధీరవరుడైన యా రంతిర దేవుంకును
విష్ణుకల్పితమాయలరవిశదపఱచి, తమ్ముఁజూపి రభీష్టవరమ్ము నొసంగ. 593

శా. ఆ రాజేంద్రుఁడు రంతిదేవుఁడు త్రిలోకాధీశులైనట్టి యా
నీరేజాతభవాది దేవతలకున్ శశీర్షంబుతోడన్ నమ
స్కారంబున్ బొనరించి నిన్నుహుండు నిరస్సంగుండునై భక్తి న
ర్వారాధ్యుండగు విష్ణు నాత్మనిడి కోరండయ్యె నొం డెదియున్. 594

గీ. డెందమును వాసుదేవునియందుఁ బాదు, కొలిపి తదితరమెద్దియుఁగోరఁగిండు
నా నృపాలునకున్ ద్రిగుణాత్మకంబు, లైన మాయలు న్వస్నంబుల్బట్టడంగ. 595

గీ. జనవరా! యా నరేంద్రప్రసంగమహిమ
నతని యనుయాయులందఱునశ్రమమున
నాదినారాయణపరాయణాత్మలగుచుఁ
బరమయోగీంద్రులై రి భూతాలవర్య! 596

వ. గర్లునివలన శిని యుద్భవించె. శినివలన గాన్ధీయలకువుట్టి త్సత్రియశ్వంబునుండి
బ్రహ్మాత్వంబువడసె. మహావీర్యున కురుక్షయండు వొడమె. ఆ యుగుక్షయునకుఁ
ద్రయ్యారుణి, కవి, పుష్కరారుణి యను మువ్వురుకొడుకులు జన్మించిరి. వారు
త్సత్రివంశంబున బ్రాహ్మణత్వముఁబడసిరి. మన్యుపుత్రులలో క్షీణుండగు
బృహత్సత్రి తునినకు సుహోత్రుండు కలిగె. ఆ సుహోత్రునకు హస్తి యుదయించె.
ఆ హస్తి హస్తినాపురంబు నిర్మించె. హస్తికి నజమీఠుండు ద్వీమీఠుండు పురు
మీఠుండను మువ్వురుకొడుకులు గలిగిరి. అజమీఠువంశజులు వీరియ మేధాదులు
బ్రాహ్మణులైరి. అజమీఠునకు బృహదిషువుకలిగె. అతనికి బృహద్దనుండు, వానికి
బృహత్కయుండు, వానికి జయద్రథుండును బాడమిరి. ఆ జయద్రథునకు విశ్వ
జిత్తును, వానికి సేనజిత్తును, వానికి రుచిరాశ్వండును, దృఢహనుండు, శాశ్వతండు,
వత్సండు ననువారలు కొడుకులైరి. అందు రుచిరాశ్వనకుఁ బ్రాజ్ఞుండువొడమె.
ప్రాజ్ఞునకుఁ బృథుసేనుండు జన్మించె. అతనికిఁ బాదుండుకలిగె, పాదునకు నీపుం
డను పుత్రుండుదయించె. ఆ నీపునకుఁ బుత్రశతంబు కలిగె. 597

క. ఆ యవనీపుండు నీపుండు, తోయజదళనేత్రి శుకునిరదుహితయు సుగుణ
ధ్యేయయగు కృత్వియందుఁ బ్రథాయుతుయోగీశుబ్రహ్మరక్షతునిఁ గనియెన్.

గీ. 'వాణి'యనుభాగ్యయందు నాశ్రయప్రదత్తుఁడురుతిరజ్జానక లితండురయోగివిభుండు
నతవిధేయువిష్వక్సేననామధేయుఁ, బుత్రునొక్కనిగనియె నోభూపవర్య! 598

వ. మఱియు నా బ్రహ్మదత్తుండు జైగిషవ్యోపదేశంబున యోగతంత్రంబుఁగావించె. ఆ విష్య క్షేనునకు నుదక్షేనుండును, వానికి భలాదుండును గలిగిరి. వీరెల్లరును బృహదిషువంశసంజాతులనం బరఁగుదురు. ద్విమీఢునకు యమీనరుండును, నతనికిఁ గృతిమంతుండును, వానికి నత్యధృతియు, వానికి ధృఢనేమియు, దృఢనేమికి సుపార్శ్వండును, సుపార్శ్వనకు సుమతియు, నతనికి సన్నతిమంతుండును, నతనికిఁ గృతియును జన్మించిరి. ఆ కృతి హిరణ్యనాభునివలన యోగంబునుంబొంది షట్సంహితల విభజించి సామసంహితాధ్యయనంబుఁ జేయించె. ఆ కృతికి సుగ్రాయుధుండు, నతనికి క్షేమ్యుండు, వానికి సువీరుండు, సువీరునకుఁ బురంజయుండును, నతనికి బహురథుండును గలిగిరి. పురుమీఢుఁ డనపత్యుండయ్యె. అజమీఢునకు నలనియందు నీలుండు శాంతియు నను తనయులు పొడమిరి. శాంతికి సుశాంతియు, నతనికిఁ బురుజుండును, వానికినర్కుండును గలిగిరి. అర్కునకు భర్త్యాశ్వఁ డువయించె. వానికి ముగ్ధలుండు, యవీనరుఁడు, బృహదిషువు, కాంపిల్కుండు, సృంజయుండు నను నేవురు కొడుకు లుదయించిరి. భర్త్యాశ్వఁడె యా పుత్రులు పంచ దేశంబులఁ గాపాడ వలంతులగుదురని నుడువుటంజేసి వారు పాంచాలసంజ్ఞకు లైరి. ముగ్ధలునివలన మౌగ్ధల్యసంజ్ఞితంబైన బ్రహ్మగోత్రంబు నిర్వృత్తంబయ్యె. భార్మ్యుండగు ముగ్ధలునివలన మిథునం బుద్భూతంబయ్యె. అందు దివోదాసుండు పురుషుం డయ్యె. అహల్య కన్యయయ్యె. ఆ యహల్యయందు గౌతముని వలన శతానందుండు వొడమె. ఆ శతానందునకు ధనుర్విద్యావిశారదుండైన సత్యధృతియును పుత్రుం డుదితుండయ్యె, అతని సుతుండు శరద్వంతుండు. ఆ శరద్వంతువీర్యం బూర్వశీదర్శనంబువలన శరస్తంబంబునంబడియె. అది శుభంబగు మిథునంబయ్యె. మృగయావిహారంబుఁగావించు శంతనుం డా మిథునంబును గాంచి కృపచేఁ బరిగ్రహించుటంజేసి కృపుఁడు కృషియునని యమ్మిథునంబు ప్రసిద్ధంబయ్యె. కృషి ద్రోణపత్నియై పరఁగె.

600

అ ధ్యాయము 22.

— ❧ కురువంశ కథనము ❧ —

(శ్రీశకుఁడు:—

వ. ఆ దివోదాసునకు మిత్రాయువు పుట్టె. మిత్రాయునకుఁ జ్యౌవనుండుకలిగె. అతనికి సుదాసుండును, వానికి సహదేవుండును గలిగిరి. ఆ సహదేవునకు జంతుజన్మకరుండగు సోమకుండు జన్మించె. ఆ సోమకునకు నూర్వురుకొడుకులు పొడమిరి. అందు

జంతువనువాడు జ్యేష్ఠుండు, పృథదుండు కనిష్ఠుండు. అతనికి ద్రుపదుండుజన్మించె. ఆ ద్రుపదునకు ద్రాపదియనుకన్యయు, దృష్టద్యుమ్నాది కుమారులుం బొడమిరి. దృష్టద్యుమ్నునకు ధృష్టకేతువు కలిగె. వీరు పాంచాలకులనం బరంగిరి. మతీయు నజమీడునకు ఋక్షుండు, వానివలన సంవరణుండు, నతనికిఁగురువుఁ, గురువునకుఁ బరీక్షిత్తు, సుధనువు, జహ్నువు, నివధుండును జన్మించిరి. సుధనువునకు సుశోత్రుండుకలిగె. అతనికే జ్యవనుండును, వానికిఁ గృతియును, వానికి నుపరిచరనసువును గలిగిరి. ఆ వసువునకుఁ గుసుంభ, మత్స్య, ప్రత్యగ్, చేదిషాది చేదివతులును బృహద్రథముఖ్యులు జన్మించిరి. ఆ బృహద్రథునకుఁ గుశాగ్రుండును, వానికి ఋషభుండును, వానికి నత్యయుతుండును, వానికిఁ బుష్పవంతుండును, వానికి జహ్నువనువాడును గలిగిరి.

601

సీ. రాజేంద్ర! యా బృహద్రథభూధవున కన్య, జాయయందు జనించెరళకలయుగము తల్లివానిని వెలిన్ద్యజయింపఁగానంచు, గ్రీడించు జర వానిన్ గోలఁబట్టి బ్రతుకుము బ్రతుకుమన్యచికింపఁగా జరా, సంధనామకుండ్ల యెరసం గనాతఁడతనికి సహదేవుఁ డాత్మజుడయ్యె సో, మాపి యాతనికిఁ గురమారకుండు

గీ. పానఁగ పామాపికి శుత్రశ్రోవుండువాడమె, వసుమతిం బరీక్షిత్తునరపత్న్యడయ్యె జహ్నువునకును సురభుండుజననమయ్యె, వానికి విదూరధుండనుఁవాడుకలిగె.

వ. ఆ విదూరధునకు సార్వభౌముండు వాడమె. అతనికి జయతేనుండును, వానిఁ రధికుండును, నతనికి నయుతాయువును, వానికిఁ గోధనుండును, వానికి దేవాతిథియును, నతనికి ఋక్షుండును, ఋక్షునకు భీమసేనుండును, నతనికిఁ బ్రతీఘండును జనియించిరి. ఆ ప్రతీఘునకు దేవాపి, శంతనుండు, బాష్టాకుండను మువ్వయ కొడుకులు పుట్టిరి.

603

సీ. అధిప! దేవాపి పితృత్వంబగు రాజ్యంబు, విడిచి కానలకునుఁ వెడలిపోయె రాజయ్యె నంతటఁప్రాగ్జన్మను మహాభి, షాఖ్య జెన్నొందినశంతనుండు తన కరమ్ముల ముదిరసిన జనుం దాకి యశా, వసవంతుఁడేసి శాన్తరిని వహించు దాన శంతనుడనఁగా నొప్పె నతనిరా,ష్ట్రమున ద్వాదశవత్సరములుఁ గ్రమత

గీ. షోణిమీఁదఁ బర్జన్యండుకరియకున్న, ననిరి శంతనుతో విప్రపులగ్రభోక్త వగుటఁ బరివేత్తవైతి విత్తగ్రజునకు, రాజ్యమిమ్ము పురమ్మరాష్ట్రమ్ముడనర.

సీ. బ్రాహ్మణు లీ క్రియఁబలికిన నాలించి, శంతనుండు నిజాగ్రజన్మవేదె రాజ్యంబుఁగొనుమనిరరాజ! యంతకుమున్న, మంత్రిచోదితులు బ్రాహ్మణులుకొండ అరిగి యాదేవాపిరగామభ్రష్టజే,యఁగ వేదనిండలనతఁడు నలిపె దాన దేవాపి రాజ్యానర్హుడై నంతఁ, దోన శంతనుండు నిరర్హిఁమఁడగుట

గీ. కువలయంబున వర్షంబుకగురిసె సకల, రాష్ట్రము సుభిక్షమై యొప్పెరబ్రకటరీతి
యోగమునుబూని దేవాప్రియును గలాప, గ్రామముననుండఁజొరవకరాజతిలక!

వ. ఆ దేవాపి కలియుగంబున సోమవంశంబు నష్టించెండ మగుడఁ గృతయుగాదిని
స్థాపింపఁగలండు. బాహ్లికునివలన సోమదత్తుండును, సోమదత్తునివలన భూరియు,
భూరిశ్రీపుండును, శలుండు నను మువ్వురుకొడుకు లుదయించిరి. 606

ఉ. శంతనురాజవర్యునకుకృజాహ్నువియందు నయాన్వితుండు ధీ
మంతుఁడునైన భీష్ముండు కుశమారుండుగా నుదయించె నాతఁ డ
త్యంతము వీరయోధమణిధర్మవిదగ్రణి భక్తవర్యుండున్
శాంతుఁడునై సెలంగెఁ గదనంబునఁ దృప్తునికేసె భార్గవున్. 607

సీ. శంతనుమేదిసీతశర్వునకుఁ దాశక, న్యకయై చెలంగు సత్యవతియందు
చిత్రాంగదుండు విరచితవీర్యుండునా, పుత్రులువాడమి రిర్యురు నరేంద్ర!
పోర స్వతుల్యనాశముండగు గంధర్వచేఁ, బ్రతిపాతుండయ్యెఁ జిత్రాంగదుండు
ఆ సత్యవతియందెరయవతరించెఁ బరాశ, రుండనుమాని వర్యునకుమున్న
గీ. వేదగోప్తయు సాక్షాత్తురవిష్ణుకళయుఁ, దండినాకు శ్రీభాగవతప్రపక్ష
బాదరాయణుండున్ భగవంతుండునగు, మునివరేణ్యుండు వ్యాసుండుకమనుజనాథ!

గీ. అతఁడు శాంతుండఁ బుత్రుండనైన నాకు, పైలముఖ్య స్వశిష్యగ్రణాల విడిచి
పరమగుహ్యము మిగులఁ బావనమునైన, భాగవత పురాణమ్మునుసవ్యక్తపఱచె.

సీ. పెనుస్వయంవరరంగమున బలాదాసీత, నైన కాళీవిభునాత్మజులను
నంబి కాంబాలికాభ్యాకలఁబెండ్లియా, డె విచిత్రవీర్యుండురేవమెఱయ
సంతతంబును దదాన క్తచేతస్కుండై, రాజయత్కువ్యాధిగ్రస్తుండగును
ననఁతుండై గతింబచిన భారతక్షేత్రంబు, నందు నా బాదరాయణమహర్షి
గీ. జగనియాసతికేసి యోజ ధృతరాష్ట్రుఁ, బాండు విదురుని నుద్భవింపంగఁజేసె
దలఁప ధృతరాష్ట్రునికును గాంధారియందుఁ, బుత్రశతకంబు జనియించె
భూవరేణ్య! 610

వ. అందు దుర్యోధనుండు జ్యేష్ఠుండు. మఱియు నా మార్జురయనంతరంబు చుస్సల
యను కన్యకయుఁ గల్గె. శాపభయంబునఁ బాండుభూవిభండు తన భార్యలం
గవయ వెఱచియుండె సంత. 611

గీ. కుంతియందు నా పాండుభూకాంతునకును
యమశమీరణేంద్రుల ప్రసాదమునఁ బూజమి

రోలిని యుధిష్ఠిరుండు వ్య్రకోదరుండు

నర్జనుండు ననంగ మగహారధికులు.

613

గీ. మఱి నకులసహదేవులూమాద్రీయందు, నుద్భవించి రయ్యాశ్వనేయ్యుల వరమున
నెలమి ద్రోవదియందునయ్యే వురకు జ, నించి రేవురు శనయ్యులుగ నెనకులు.

వ. యుధిష్ఠిరునకు ద్రోవదియందుఁ బ్రతివింద్యుండును, భీమునకు శ్రుతసేనుండును,
నర్జనునకు శ్రుతకీర్తియు, నకులునకు శతానీకుండును, సహదేవునకు ప్రశంసకన్యుం
డును జనించిరి. మఱియు యుధిష్ఠిరునకుఁ జారవతియందు దేవకుండును, భీమ
సేనునకు హిడింబయందు ఘటోత్కచుండును, గాళియందు సర్వగతుండునుగలిగిరి.
అర్జునున కులూపియందు నిలావంతుండును, మణిలూరుపతిమహిత యందు బభ్రు
వాహుండును గలిగిరి. ఆ బ్రభువాహనుండు మాతామహసుకుండయ్యె. నకులు
నకుఁ గరణమతియందు నిరమిత్రుండును, సహదేవునకు విజయయందు సుహృ
త్తుండును బాడమిరి.

614

క. సర్వాతిరథమహారథ, గర్వాపహరణ చణుండుగఘనుఁ డభిమన్యుం

డుర్విధవ! నీ జనకుండు, మువ్వొప్ప సుభద్రయందుఁబాడమి నరునకున్.

615

వ. ఆ యభిమన్యునకు నుత్తరయం దీవు జన్మించితివి.

616

గీ. ద్రాణిబహ్మత్రు తేజంబుతాకి యెల్ల, కౌరవులు పరిక్షిణులుగఁగ నంత

నీవు శ్రీకృష్ణదేవు ప్రభావమున న, జీవుడవయితి మృత్యుమోర దితుండవగుచు.

వ. జనమేజయపూర్వులైన శ్రుతసేన, భీమసేన, ఉగ్రసేన, వీర్యవంతులనువాని నీ
కుమారులై పరంగిరి.

618

గీ. తక్షకునిచేత నీవు నిరధనముఁ గనుట, దెలిసి జనమేజయుండు శోభిధీరతుండయి
సర్పయాగ సమిధాగ్నిజ్వాలలందు, వెన మెయిన్ సర్పముల నెల్లరవేల్చు గలఁను.

గీ. కావమేయుఁ బురోహితుఁడగా నొనర్చి, యశ్వమేధ యాగంబుచేసనఖిలమైన
మేదినింగెల్చి యా జనమేజయుండు, పెక్కులగు యజ్ఞములఁజేసిరవెలయఁగలఁడు.

గీ. అతనిసుతుఁడుశతానీకుఁడతలయశుండు, యాజ్ఞవల్క్యునివలనవేదాధ్యయనము
గృపునివలన నత్రుజ్ఞానసరిపుణతయును, శౌనకునితోడ నాత్మవిశ్వాసముఁగొను.

వ. ఆ శతానీకునకు సహస్రానీకుండును, నా సహస్రానీకున కశ్వమేధజుండును, వానికి
నానీమకృష్ణుండును, వానికి సచకుండును బాడముదురు. ఆ సచకుండు నదిచే గజా
వ్యాయుపురంబు హరింపబడఁ గౌశాంబియందు వసింపంగలండు. ఆ సచకున
కు పుండును, వానికిఁ జిత్రరథుండును, వానికి శుచిరథుండును, నతనికి వృష్టిమంతుం
డును, వానికి సుమేణుండును, నతనికి సుపీతుండును, వానికి నృచక్షుండును, వానికి

సుఖానిలుండును బొడమఁగలరు. ఆ సుఖానిలునకుఁ బరిష్కృతుండు, నతనికి మేధావియు, వానికి సునయుండును, వానికి నృపంజయుండును, నతనికి దూర్వుండును నతనికి నిమియును జనియింపఁగలరు. నిమికి బృహద్రథుండును, బృహద్రథునకు సుదాసుండును, వానికి శతానీకుండును, వానికి దుర్దమనుండును, వానికి విహీనరుండును, వానికిపండపాణియు, వానికి మిత్రుండును, వానికి క్షేమకుండును, వానికి బ్రహ్మాక్షత్రుండును గలుగుదురు. ఆ బ్రహ్మాక్షత్రుండు నిర్వంశుండై దేవర్షి సత్కృతుండై క్షేమకునిఁబొంది కలియుగంబున నుండఁగలవాఁడు. ఇంక భావి మాగధరాజుల వివరించెద వినుము. 622

జరాసంధపుత్రుండగు సహదేవునకు మార్జాలి, వానికి శ్రుతశ్రీవుండు, వాసి కయుతాయువు, వానికి నిరమిత్రుండు, వానికి సునక్షత్రుండును, వానికి బృహత్త్రుండును, వానికిఁ గర్మజిత్తును, వానికి శ్రుతంజయుండును, వానికి విప్రుండు, వానికి శుచి, వానికి క్షేముండు, వానికి సుప్రతుండు, వానికి ధర్మనేత్రుండు, వానికి శుత్రుండు, వానికి దృఢసేనుండు, వానికి సుమతి, వానికి సుబలుండు, వానికి సుసీతుండు, వానికి సత్యజిత్తు, వానికి విశ్వజిత్తు, వానికిఁ బురంజయుండును జనియింపఁగలరు. వీరు సాహస్రవత్సరులగు బార్హద్రథులైన భావిభూపాలురు.

అ ధ్యాయము 23.

—ఐతి యదువంశ చరిత్రము ఐతి—

శ్రీశుకుండు:—

ప. యయాతికొడుకగు ననువునకు సభానరుండు, చక్షువు, పరోక్షుండు నను మువ్వురు కొడుకులు వొడమిరి. సభానరునకుఁ గాలనాథుండు, నతనికిన్మంజయుండు, వానికిఁ బురంజయుండు, వానికి జనమేజయుండు, వానికి మహాశాలుండు, వానికి మహామనసుండు, వాని కుశీనరుండు, తితిక్షువు నను నిర్వురుకొమరులుఁ గలిగిరి. ఆ యుశీనరునకు శిబియు, వనుండు, క్రిమి, దర్పుండు నను నలువురు తనయులుదగ్గ విల్లిరి. అందు శిబికి వృషదర్పుండు, సువీరుండు, మద్రుండు, కేకయుండు నను నలువురు పుత్రులు పుట్టిరి. తితిక్షునకు రుశద్రథుండు, వానికి హేముండు, వానికి సుతపుండు, వానికి బలియు జనించిరి. ఆ బలికి, అంగ, వంగ, కళింగ, సింహ, పుండ్ర, ఆంధ్రులను పేర్లంబరగు నార్వురుసుతులు జనించి తమ తమ పేర్ల నాదే శంబులకిడి పాలించిరి. సువీరునకు హవిరథుండును బొడమె. 624

గీ. అతనికిని ధర్మరతుండనునటుడు పొడమె, వానికి జనించె ననపత్న్యందైన చిత్ర
రథుండతండె రోమపాదాఖ్యురబ్రథితుండయ్యె, దత్తులుండై ప్రవర్తిల్లెనశరభుండు.

గీ. దశరథుండు శాంతయనియెమృతనమకన్య, దుహితగానిచ్చె రోమపాదనుకుఁబ్రీతి
ఋష్యశృంగుండా శాంతనురజేమమీఱఁ, బెండ్లియయ్యెను శారవోర్వీతలేక! 626

మ. మనుజాధీశ్వర! పౌరవోత్తమ! యొగింబర్జన్యదేవుండు మే

దిని వర్షింపకయుండినన్ వివిధవారదిత్రంబులున్ గీత న

ర్తనముల్ లీలలుఁ గాఁగిభుల్ నెలఁగఁ, గాంధారత్నముల్ మూనినా

ధుని నదోధుని ఋష్యశృంగుం బురికిన్దోడ్చి రింపొప్పఁగన్.

627

వ. అంత ఋష్యశృంగుం డనపత్న్యందైన దశరథునిచేఁ బుత్రకామేష్టిఁ జేయించి
సంతానవంతుఁగావించె. ఆ రోమపాదనుకుఁ జతురంగుండును, సతనికిఁ బృథు
క్షుండును గలిగిరి. వానికి బృహద్రథ, బృహత్కర్మ, బృహద్భానులను మువ్వరు
కొడుకులు పుట్టిరి. బృహద్రథనుకు బృహన్మనసుఁడు, వానికి జయద్రథుండు,
వానికి విజయుండు, వానికి సంభూతి యను భార్యయందు ధృతియు, నా శృతిఁ
ధృతవృత్తుండు, వానికి సత్వకర్ముండు, సతనికి సతిరథుండును నుద్భవించిరి. 628

గీ. అతిరథుండు గంగాతటమందుఁ గ్రీడ, జేయుచున్ గుంతిచేతఁ ద్యజింపఁగఁబడి
పెట్టెలోనున్న కానీనురబట్టిఁగా గ్ర, హించె ననపత్న్యందొటఁ బూర్ణధీశవర్మ! 629

వ. కానీనుండగు నా కర్ణునకు వృషసేనుండుపుట్టె. యయాతి కొడుకైన ద్రుహ్యునకు
బ్రహ్మండును, వానికి నేతువును, వానికి నారభుండును, సతనికి గాంధారుండును,
సతనికి ఘర్ముండును, వానికి ఘృతుండు, ఘృతునకు దుర్మదుండును, వానికిఁ బ్రచే
తసుండును బొడవారి. ప్రచేతనునకు నూర్వురు కొడుకులు పుట్టి స్నేహ్చాధిపతులై
యుత్తరదిశ నాశ్రయించిరి. తుర్వునునకు వహ్నియు, వానికి భగ్గుండును, వానికి
భానుమంతుండును, సతనికిఁ ద్రిసానుండును, వానికిఁ గరంధముఁడును, వానికి మరు
త్తుండును జనించిరి. మరుత్తుఁ డపుత్రకుండై పౌరవుండగు దువ్యంతుని పుత్రునిగా
గ్రహించెఁగాని యా దువ్యంతుండు రాజ్యకాముండై తిరిగి స్వవంశంబును తీరె.

సీ. క్షితిప! యయాతికిరజ్యేష్ఠపుత్రుండగు, యదువు వంశంబు సరరావభులకు
సతిపుణ్యమును గిల్పిరపాపహరంబునై, నెగడొందుచుండు దానిం దెలిపెడఁ
బరమాత్ముండగు భగవంతుండు మానవా, కాదుండై యెట నవశతారముందె
నెయ్యది విని నరుంజోయ్య సకలపాప, ములనుండి నద్యోవిగ్రముక్తుండగుచు

గీ. నట్టి యదువంశచరితంబురహర్ష దాయ, కంబుగాదొకొ! నర్వలోకంబులకును
నింపుమీఱంగ దాని నాగలింపుమయ్య! కీర్తి, గుణసాంద్ర! యో పరీక్షిన్నరేంద్ర!

వ. యదువునకు సహస్రజిత్తు, క్రోష్టువు, నలుండు, రివువు ననఁ బ్రసిద్ధులైన నలువురు కొడుకులుగలిగిరి. అందు సహస్రజిత్తునకు శశజిత్తును, వానికి మహాహయ, వేణు హయ, హేహయలను మువ్వురు కొడుకులుగలిగిరి. హేహయునకు ధర్మండును, ధర్మనకు నేత్రండును, వానికిఁ గుంతియు, వానికి సోభంజయు, వానికి మహిష్మంతుండును, వానికి భద్రసేనుండును, వానికి దుర్మదుండును, వానికి ధనికుండును, వానికిఁ గృతవీర్య కృతాగ్ని కృతవర్మ కృతౌజాలను నలువురు కొడుకులును గలిగిరి. కృతవీర్యునకు నష్టుండు జనించె. ఆ యష్టునుండు — 632

సీ. హర్మ్యంశసంభూతుఁడైన దత్తాత్రేయ, గురుకృప ఘనయోగశ్రగుణముఁబొంది యేడుదీపులకుఁ దానేలిక యగుచుఁ జె, న్నారె నా కార్తవీర్యార్జునుండు కార్తవీర్యుని మేల్గుగతినిబొందఁగలేదు, పాణ్ధివులెవరు ధ్రువమ్ము సుమ్ము హరిని బ్రత్యహము సంస్కరియించు చెనుబది, యెదువేలేండ్లు నరన్యాహతగతి గీ. రాజ్యమొనరించె నాతఁడుప్రాప్యనిత్య, లబ్ధిదఱుగని సౌఖ్యముల్ నడపె నతని సుతసహస్రంబులో రణక్షోణిఁబడక, మిగిలిరేవురు మాత్రమరమేదినీశ! 633

న. ఆ యేవురు జయధ్వజుండు గూరసేనుండు నృషణుండు మఘవు నూర్జితండు నను వారలుగఁ బ్రఖ్యాతిఁ జెందిరి. అందు జయధ్వజునకుఁ దాళజంఘండుండు గలిగె. వానికిఁ బుత్రశతంబు ప్రిభవించె. తాళజంఘాఖ్యమైన క్షత్రియజాతి యార్వ శేజంబున నుపనంహరింపఁ బడియె. ఆ పుత్రశతంబున జ్యేష్ఠుండు వీలిహాతుండు, మధువునకు నృక్కుండను పుత్రుండును, వానికిఁ గులవిస్తారకంబును వృష్ణిజ్యేష్ఠంబును నైన పుత్రశతంబునుదయించె. తద్వంశ్యులకు మాధవులు, వృష్ణులు, యాదవులు, నను సంజ్ఞలుకలిగె. యదువురెండవపుత్రుండైన క్రోష్టువునకు వృజినవంతుండును, వానికి శ్వాహితుండును, వానికి భేరుశేకుండును, వానికిఁ జిత్రరథుండును, వానికి శశిబిందుండును బుట్టిరి. 634

మత్తకోకిల:- రాజయోగి మహాచతుర్దశరత్నుడౌ శశిబిందుఁ డ

వ్యాజవిక్రముఁ డింపుగన్ వరవర్ణినుల్ పదివేపు రం
దోజమై పదివేలలక్షలయజ్ఞులొత్తులఁ బుత్రులన్
దా జనంపఁగఁ జేసెఁ గీర్తినిరథాన! పుణ్యచరిత్రుండై.

635

వ. ఆ శశిబిందుని పుత్రుల మొత్తంబునఁ బ్రధానులైన యార్వురయందుఁ బృథుశ్రవుండు ముఖ్యుండు. ఆ పృథుశ్రవునకు ధర్మండును, వానికి నుశనుండును బుట్టెను. ఆ యుశ నుండు నూఱశ్వమేధంబులఁగావించె. వానికి రుచికుండును, నా రుచికునకుఁ బురు జిత్తు, దుగ్గముండు, రుక్మేషువు, పృథువు, జ్యోమఖుండు నను పారేవురుబుట్టిరి.

- సీ. వై బ్యాధవుండగుజ్యోమఖుం డనవత్సృడయ్యను బత్నీ భగయమునఁ జీసి
యన్యయానతి నొల్లఁడయ్యె నయ్యునుశత్రు, మందిరభ్రష్టసుశ్రమగున నొక నే
గొనితేర న్యందనంబుననున్న నా నతిఁ, గాంచి వై బ్య యమన్త రుగిణయగును
వంచకా! యీమె యెవ్వరిత? నావోట ని, ట్లుంచితి నని యదగ్గరించి యుగ
గీ. నతఁడు నీ కోడ లనపుడునల్ల నగుచు, నేను వంధ్యను నా నస్కర్తియగుఁ గాని
కోడలెట్లుగునన్న నీరకున్ జనించుఁ, గొడుగు ధ్రువముని యతఁడు వాక్రొచ్చినటికి.
వ. ఇట్లు జ్యోమఖుండు పుత్రుం డుద్భవించునని భార్యతోఁ బ్రసంగించుటండని వి శ్వ
దేవతలు, పితృదేవతలు తమకు గతులుగలుగునని ప్రమోదభరితులైరి. అంత.
గీ. గర్భమునుదాల్చెఁ దాఁ గొంతకాలమునకు
వై బ్య పదపడి కొమరుండుజననమయ్యె
నా కొమారుండును విదర్భుఁడనఁగఁబడియె
జ్యోమఖుఁడొనంగె నతనికానతిని క్షితిప!

639

అ ధ్యాయము 24.

— శ్రీమదేవవంశానుక్రమణిక —

శ్రీశుకుడు:—

- వ. ఆ కన్యకయందు విదర్భునకుఁ గుశక్రథులును, వైదర్భకులదీవకుండగు రోమచా
దుండుచు జనియించిరి. రోమచాదునకు బభ్రవును, వానికిఁ గృతియు, వానికి
నుశికుండుచు, నతనికిఁ జేదియును, జేదికి దమఃసూపాదులును జనించిరి.
కుశ్రథునకుఁ గుంతియు, వానికి ధృష్టియు, వానికి నిర్వృతియు, వానికి
దశార్హుండును, వానికి వ్యోముండుచు, వానికి జీమూతుండును, వానికి
వికృతియు, వానికి భీమరథుండును, వానికి నవరథుండును, వానికి దశరథుండును,
వానికి శకునియు, వానికిఁ గుంతియు, గుంతికి దేవరాతుండును, వానికి దేవత
తుండును, వానికి మధువును, వానికిఁ గరువశుండును, వానికి ననువును, వానికిఁ
బురుహోత్రుండును, వానికి సంశువును, వానికి సాత్వతుండును గలిగిరి. ఆ సాత్వ
తునకు భజనూనుడు, భజి, దివ్యుడు, వృష్ణి, దేవావృథుఁడు, సంధకుఁడు,
మహాభోజుఁడు, ననునేష్వరు జనియించిరి. అందు భజనూనునకుఁ బ్రథమభార్య
యందు నిమ్రోచి, కంకణ, వృష్ణులను మువ్వరును; రెండవకళత్రమునందు శత
జిత్తు, సహనజిత్తు, అయతజిత్తు నను మువ్వరును బుట్టిరి. అందు దేవావృథు
నకు బభ్రవుకలిగె. వీ రిరువురవిషయమై పెద్దలిట్లు పద్మరూపంబునఁ బఠింతురు.

గీ. దూరముననుండి దేనివిండు మొదరియఁగఁ, గందు మద్దానిమనయంత్రకంబునందు
మానవులలోనను త్తముండుగునుబభ్రు, వమరసముఁడు దేవాప్యధుఁడరసిచూడ.

వ. బభ్రు) దేవాప్యధుల యుపదేశ ప్రభావంబువలనఁ బనునాలుగువేల యరువది
యేవురు నరు లమరత్వముఁజెందిరి. మహాభోజుఁ డతిధర్మాత్ముఁడు, తదన్వయ
జాతులు భోజులనం బరఁగిరి. వృష్టికి సుమిత్రుండును, యుధాజిత్తును గలిగిరి.
అందు యుధాజిత్తునకు శినియును, శిని కనమిత్రుఁడును, వానికి నిమ్నండును,
నతనికి సత్రాజిత్ప్రసేనులును జనించిరి. అనమిత్రునకు శినియును వేటాక కొమ
రుండుకలఁడు. ఆ శినికి సత్యకుఁడు, వానికి సాత్యకీయనంబరఁగు యుయుధానుఁడు,
వానికి జయుఁడు, వానికి గుణియు, వానికి యుగంధరుఁడును గలిగిరి. మఱియు
ననమిత్రునకుఁ బృశ్నియును వేటాకపుత్రుండు గలండు. ఆ పృశ్నికి శ్వఫలక-
చిత్రకులు పొడమిరి. అందు శ్వఫలునకు గాదిని యనుదానియందు సక్రూరుఁడు,
నసంగుఁడు, సారమేయుఁడు, మృదుకుండు, మృదుపచ్చివుండును, వర్మదృక్కును,
ధృష్టవర్మయు, క్షత్రోపేక్షుండును, సరిమర్దనుండును, శత్రుఘ్నుండును, గంధ
మాదనుండును, బ్రతిబాహువు నను పన్నిద్దఱు కొడుకులు, సుచారువను కూత్స
రును జనించిరి. అందక్రూరునకు దేవలానుపదేవులను నిర్వురు పుట్టిరి. చిత్రకునకు
బృథుండును, విదూరధాదులగు పెక్కురును జనించిరి. వృష్టికి భజమాన, కుకుర,
శుచి, కంబళ, బర్హిషులను నలువురు కలిగిరి. అందు కుకురునకు వృష్టియు, వానికి
విలోమతనయుండును, వానికి గపోతరోముండును, నతనికిఁ దుంబురసఖుండగు
యనువును, వానికి దుందుభియు, వానికి దవిద్యోతుండును, వానికిఁ బునర్వసువును,
వానికి నాహుకుఁడను కుమారుఁడు నాహుకియను కుమార్తెయుఁ గలిగిరి. 642

ఆహుకునకు దేవక, ఉగ్రసేనులను నిర్వురు జనించిరి. దేవకునకు దేవలాను
పదేవ సుదేవ దేవవర్ధనులను నలువురు కొడుకులును; ధృతదేవ, శాంతిదేవ,
ఉపదేవ, శ్రీదేవ, దేవరక్షిత, సహదేవ, దేవకియను నేడ్వరు కూతులును
బాడమిరి. ఆ యేడ్వరును వసుదేవుని భార్యలైరి. ఉగ్రసేనునకుఁ గంస, సునాభు,
న్యగ్రోధ, కహ్వ, శంకు, సుభూ, రాష్ట్రపాల, విసృష్ట, తుష్టిమంతులను దొమ్మండ్రు
కొడుకులును; గంస, కంసపతి, కంక, సురాభూ, రాష్ట్రపాలిక యను కూతులును
గలిగిరి. వారు వసుదేవునితమ్ముని భార్యలైరి. భజమానసుతుండగు విదూరధు
నకు శూరుండును, వానికి శినియు, వానికి భోజుఁడును, నతనికి హృదికుండును
గలిగిరి. అందు హృదికునకు దేవమీఘుఁడు, శతధన్వుండు, కృతవర్మ యను
వారలు పుట్టిరి. శూరుండనఁబడు దేవమీఘునకు మారిషయను భార్యయందు

నకల్మషులగు వసుదేవుడు, దేవభాగుడు, దేవశ్రవుడు, అనకుడు, స్వయముడు,
శ్యామకుడు, కంకుడు, అనీకుడు, వత్సకుడు, వృకుడు నను పదుగురుగొడుగు
లును; బృథ, శ్రుతదేవ, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతశ్రవన, రాజాధిదేవి నను నేలగు
కూతులును గలిగిరి. 642

ఆ. అనకాహ్వయంబులగుదేవదుందుభుల్, మొఱసెను వసుదేవుఁబుట్టువునను
దానఁబలుకుచుందురరానకదుందుభి, యంచుహరికి ప్థాసర్వమున మొఱసి. 644

గీ. తనసఖుండగు కుంతిభోజున కపుత్రు, నకును బృథయను తనదు కరన్యకహంసలగ
హారుఁ డామె దుర్వానుసరహ్రూషఁజేసి, దేవహూతియూ విద్యబొంద వచ్చి నీవు!

మ. పృథయున్ శౌచపరీతయైయపుడు తరద్విద్యాపరీక్షార్థము
విధియుక్తంబగు పద్ధతిన్ దినమణిన్ బిల్వంగ నర్దైపుఁడెన్
బృథువేగంబున నేగుదెంచె నతనిన్ విక్షించి యాశ్చర్య సం
గ్రహితస్వాంతసమేతయాచుఁ బలికెన్ రాజోత్తమా! యీ గతిన్. 646

క. దేవా క్షమియింపుము నన్నీ విద్యామహిమఁ దెలియరనింబుల నలిపితిన్
నీ వింక మగిడియేగు మీ, దే వేడెద దోయిల్గిరయెననిన భక్తిన్. 647

వ. అనిన నాదిత్యుండు పృథ కీర్తినియె. 648

గీ. తరుణిరో! వినుదేవనందర్యసం బ, మోఘమనుచు నెఱుంగుమురపుతుగ్గిసిగు
గలుగఁజేసెద దాన నీరకన్నాటికము, చెడకయుండ ననుగ్రహింప వేదను బామ్ము!

మ. అని వాక్కుచ్చి దినేశుఁ డా పృథకు గర్భాధానమున్ జేసి చ
య్యన నాకంబునకేగె నా సతికి సరద్యకాలమందే విక
ర్తనతుల్యుండగు నాత్మజుండు వొడమెన్ రాజేంద్ర! లోకాపవా
దనభీతిన్ ద్యజియించె నందనుని నారతస్వంగి కష్టంబునన్. 650

వ. ఆ పృథాదేవిని భవత్రుపితామహుండును, సత్యవిక్రముండు నగు హండుభూపా
లుండు పెండ్లియాడె. ఆ పృథ చెలియలగు శ్రుతదేవను, గారూషకుండగు పృథ
శర్మ పరిణయంబయ్యె. వా రిరువురకు మునిశాపంబున దానవుఁడు దంతవక్త్రుడై
జనించె. దాని చెలియలగు శ్రుతకీర్తిని కేకయుండగు ధృష్టకేతుండు పెండ్లాడె.
వా రిరువురకుఁ బ్రేతర్దన ప్రముఖులేవురు జనించిరి. దాని చెలియలగు రాజాధి
దేవిని జయత్సేనుడు వివాహంబయ్యె. వారికి విందానువిందులు జనించిరి. దాని
చెలియలగు శ్రుతశ్రవనను చేదిరాజగు దమఘోషుండు గ్రహించె. ఆ జంటకు

శిశుపాలుఁడు కలిగె. వసుదేవసోదరుఁడగు దేవభాగునికిఁ గంసయందుఁ జిత్రకేతు బృహదృథులను నిటపురు కొడుకులు జన్మించిరి. వాని తమ్ముఁడగు దేవశ్రవునకుఁ గంసవతియందు సువీర, ఇషుమంతులు జనించిరి. వాని సహజస్మృఁడగు కంకునికి గంకయందు బక, సత్యజిత్, పురుజిత్తులను మువ్వురుదయించిరి. వాని యను జాతుఁడగు సృంజయునికి రాష్ట్రపాలియందు వృషదుర్గర్షణాదులు కలిగిరి. వాని యనుజన్మఁడగు శ్యామకునకు సురభూమియందు హరికేశ, హిరణ్యాక్షులుకలిగిరి. వాని యవరజుఁడైన వత్సనకు మిశ్రకేశియను నప్పరసయందు వృకాదిసుతులు కలిగిరి. వాని జఘన్యజుఁడైన వృకునకు దూర్వాక్షియందుఁ దక్ష, ఘృష్కర, సాశ్వాదులుఁ గలిగిరి. వాని యపీయుఁడగు ననీకునకు సుదామినియందు సుమిత్ర, అనీక, బాణాదులు పుట్టిరి. వాని తోఁబుట్టువగు నానకునకుఁ గర్ణి కయందు, ఋతు ధామజయులుకలిగిరి. వసుదేవునకు రోహిణియందు బలుఁడు, గదుఁడు, సారణుఁడు, విభులుఁడు, ధ్రువుఁడు, కృతుఁడు మొదలగువారలును, బౌరవియందు సుభద్రుఁడు, భద్రబౌహుఁడు, దుర్మదుఁడు, భద్రుఁడు, భూతుఁడు మున్నగువారలును, మదిరయందు సందోషసంద కృతకశూరాదులును, గౌనల్యయందుఁ గులవర్ధనుఁడగు కేశియను నొకకొడుకును, రోచనయందు హస్తహేమాంగాదులును, ఇళయందు యదుముఖ్యులైన యురువల్కాదులును, ధృతదేవయందుఁ ద్రిపుష్టుండును, శాంతిదేవయందుఁ బ్రశ్రవ ప్రశ్రితాదులును, ఉపదేవయందుఁ గల్పవృష్ట్యాదులు పదుండ్రును, శ్రీదేవయందు వసుహంస సుధన్వాదులగు నార్వురును; దేవరక్షితయందు గదాదులు తొమ్మిడుగును; సహదేవయందు ధర్మంబునకు వసువులువలె పురూఢ శ్రుతముఖ్యాదు లెనమండ్రును; దేవకియందుఁ గీర్తిమంత, సుషేణ, భద్రసేన, ఋజు, సమదన, భద్ర, సంకర్షణులను నేడ్వరును గలిగిరి. మఱియు నా దేవకీ వసుదేవులకు శ్రీమన్నారాయణుండు న్వయముగ నష్టమసుతుఁడై జనించె. రాజోత్తమా! త్వత్ప్రితామహియగు సుభద్రయు వారికిఁ గడగొట్టు కూతురయ్యె.

గీ. ఎప్పుడెప్పుడుధర్మంబుముప్పుఁజెందుఁ

బాపమునకును వృద్ధియుఁబరిధవిల్లు

నపుడు భగవంతుఁ డీశ్వరుఁడాద్యుఁడు హరి

ధరణి నృజియించుకొనుచుండుఁడన్నఁ దాన.

652

గీ. అఖిలసాక్షియు నీశుండునైన నహరికిఁ, దనదు మూయావిలాసంబెతప్పవిడిచి

మహిని జన్మంబునకును గర్మంబునకును, గారణం బన్యమెద్దియుఁగానరాదు. 653

- గీ. నృపతిలాంఛను లక్షాహింసాభలునగు, నమరనాథులచేతఁ బెర్లగొక్కమింపఁ
బడిన విశ్వంభరాదేవిభారమెల్లఁ, బాపఁగఁ గృతొద్యముండయ్యెభవప్రదమహరి.
- గీ. అతని మాయావిచేష్టిత్రమఖిలభవన, సృష్టి సంస్థితలయములుగచేయుపాంశుఁ
గాని యాత్మలాభమునకుఁగా దొకింత, యేనిఁ జూడఁ బరీక్షిస్త్రీగోపిత్ర! 655
- గీ. పరమపూరుషుఁడున్ భగవంతుఁడునగు, శార్దూపాణి సంకర్షణానహింసఁడును
నమరవల్లభులకు మానసముసనేని, నెన్నఁగారాని కర్మంబురలెన్నోచేసె. 656
- గీ. కలియుగంబున జన్మింపఁగలసృజీయ, భక్తజనుల ననుగ్రహింపంగ శోరి
పుణ్యమును దుఃఖశోక త్రమోపహంబు, నైన స్వీయయశంబునరవ్యాప్తిచేసె.
- గీ. నరవరోత్తమ! సుజనకర్ణామృతమగు, తద్యశ స్థిర్థమందు శ్రోతాంజలిపుట
నాచమించి జనుండు తానాత్మణంబ, కర్మవాసనలన్ దొలఁగంగఁ జెమ్ము. 658
- వ. మఱియు నమృహామహుండు భోజ వృష్ట్యంధక మధు శూరసేన దశాన్వ
రాజన్యలచేతను, గురు సృంజయ పాంశుభూపాలురచేతను జ్ఞానునీయ మహి
ముండయ్యె. 659
- ఉ. భూరమణాగ్రగణ్య! యదురముఖ్యుఁడు నందకపాణి నిర్వృతి
ద్వారములైన వాగమృతభారలతో నఖిలాంగసుందరా
కారముతో విలోచన సురఖప్రద విభ్రమలీలతో శుచి
స్థైర ముఖాబ్జుడై తమి రరమింపఁగఁజేసెఁజమీ నృలోకమున్. 660
- చ. కురువర! ప్రోల్లసన్నకరకండలమండితకర్ణ యుగ్మవి
స్ఫురితకపోలరమ్యము శుభభోదయమున్ సవిలాసహాసభా
సురమగు కృష్ణ మౌముండమిఁగ జూడ్కులఁ గ్రోలుచు సుంత తృప్తిఁజెం
దగు పురుషుల్ నెలంతలు నెరదన్ నిమిపై వహియింతు) కోపమున్. 661
- సీ. నిజరూపమునను జగన్మించియు మనుజరూపముతోడఁ బదప ప్రేరపల్లెకరి
వారి యభీష్టంబుఁగదీరిచి ఖిలహృదయుల సరాతులనెల్ల ననుక్కడంచి
పెక్కిండు కాంతలఁగఁబెండ్లాడి పలుపుర, నందనులను వారిరయందుఁ గాంచి
యాత్మవిద్యారహస్యంబును సువ్యక్త, ముగ భక్తజనులకుఁబోధఁజెచ్చి
- గీ. తన్నుఁదా ననేకములగురజన్నములను, జెలఁగి యజియించుకొనియెనాశ్రీవరుండు
లోకసంగ్రహమున కతిరలోకమహిముండయ్యు నీరీతి వర్తింపెఁగవనినాథ! 662

మ. అవసీభారముఁదీర్ప నెంచుచును బ్రహ్మాక్షుండు కృష్ణుండు కౌ
రవభూపాలురలోన రేగిన కలిన్యరాజా! యనిన్ జూడ్కిఁ బా
ర్థివులన్ గూలిచి కీడియందు విజయశ్రీఁగూర్చి తత్త్వజ్ఞు ను
ద్ధవుఁగావించి స్వధామమున్ బరమమున్ దాఁబొందె సమ్యగ్గతిన్.

663

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, 'శ్రీరామనృసింహమూర్తి కవులు'
అను గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టింకి నరసింహమూర్తులచే
రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్ర భాగవతమున
నవమ స్కంధము సంపూర్ణము.

— — —

